100 DE ANI DE LA MARILE BĂTĂLII DE LA MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI-OITUZ (1917-2017)

ISBN 978-606-14-1298-3

CENTENAR

ASOCIAŢIA NAŢIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEŢEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa” – Râmnicu-Vâlcea

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ŞI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. II

100 DE ANI DE LA MARILE BĂTĂLII DE LA MĂRĂŞTI-MĂRĂŞEŞTI-OITUZ (1917-2017)

EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2017

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEȚEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa” – Râmnicu-Vâlcea

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ŞI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. II

100 DE ANI DE LA MARILE BĂTĂLII DE LA MĂRĂŞTI-MĂRĂŞEŞTI-OITUZ (1917-2017)

- lucrările ştiinţifice ale Simpozionului Naţional de Istorie „România în Primul Război Mondial”, ediţia a II-a – „Campania din 1917. Centenar”, 6-7 august 2017, municipiul Focşani, judeţul Vrancea, manifestare desfăşurată în cadrul programului de cercetări istorice „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului” -

Coordonator: Eugen Petrescu

EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2017

Autori: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Constanțiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniță, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moşin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necşulea, Andrei Popete-Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Rățoi, Ion Niță Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ştefan Vergatti.

Editor: Eugen Petrescu

Tehnoredactor şi grafician: Valentin Pițigoi

Traducător în limba engleză: Mihail Rogojinaru

Acest volum a fost tipărit cu ajutorul financiar al Parohiei Trăistari din Arhiepiscopia Râmnicului – preot paroh Petre Veteleanu, oraşul Ocnele Mari, județul Vâlcea –, căreia îi mulțumim pentru generosul act de binefacere.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor/
coord.: Eugen Petrescu. - Craiova: Universitaria, 2016 -
vol.
ISBN 978-606-14-1131-3
Vol. 2: 100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017). - 2017. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-14-1298-3

I. Petrescu, Eugen (coord.)

94

Coperta IV: sublocotenent Ecaterina Teodoroiu (Cătălina Toderoiu, n. 14 ianuarie 1894, Vădeni, jud. Gorj) – „Eroina de la Jiu", supranumită „Ioana D'Arc a României" –, şi-a dat viața pentru țară pe frontul din Moldova la 22 august 1917, în asaltul de pe Dealul Secului/Mărăşeşti. (Fotografie realizată de L. Marcovici, descoperită în arhive de către Daniel Siegfriedsohn)

„Neamul este etern prin cultul eroilor!”
(Nicolae Iorga)

Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa”

Director: Eugen Petrescu

Consiliul Ştiinţific
• Dinică Ciobotea
• Sorin Liviu Damean
• Cezar Gabriel Avram
• Radu Ştefan Vergatti
• Grigore Buciu
• Tudor Rățoi
• Constanțiu Dinulescu
• Octavian Moşin
• Tudor Nedelcea
• Gabriel Croitoru
• Florin Epure
• Dumitru Valentin Pătraşcu
• Ion Niță Rizea
• Mite Măneanu
• Dumitru Cauc

Tabla auctorială

Ion Aldescu (Goleşti, Vâlcea): colonel în retragere; membru al Subfilialei „Cultul Eroilor" Goleşti şi purtător de cuvânt al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea din cadrul Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Cezar Gabriel Avram (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; manager al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Nelu Barbu (Băbeni, Vâlcea): profesor; scriitor; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor" Băbeni, prim-vicepreşedinte al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Paul-Emanoil Barbu (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul I în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Mihaela Bărbieru (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Grigore Buciu (Bucureşti): general de brigadă în retragere; vicepreşedinte al Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Dumitru Cauc (Fărcăşeşti, Gorj): doctor în istorie; profesor la Şcoala Gimnazială „Victor Popescu", comuna Fărcăşeşti, judeţul Gorj.

Dinică Ciobotea (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; membru al Societăţii de Ştiinţe Istorie din România – Filiala Dolj, coordonator ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" (Râmnicu-Vâlcea) al Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Gabriel Croitoru (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Constanţiu Dinulescu (Craiova): doctor în istorie; conferenţiar universitar la Facultatea de Ştiinţe Sociale a Universităţii din Craiova, preşedinte al Societăţii de Ştiinţe Istorice din România – Filiala Dolj.

Dumitru Garoafă (Râmnicu-Vâlcea): profesor, arhivist; consilier superior în cadrul Serviciului Judeţean Vâlcea al Arhivelor Naţionale.

Otilia Gherghe (Craiova): istoric; muzeograf principal, şef al Secţiei de Istorie-Arheologie a Muzeului Olteniei din Craiova (1982-2014).

Ilie Gorjan (Budeşti, Vâlcea): general maior în retragere (arma jandarmi); doctor în drept; conferenţiar universitar; cercetător, publicist; membru al Forumului Cultural al Râmnicului.

Petre Gigea-Gorun (Craiova): doctor în ştiinţe economice, profesor universitar; scriitor; primar al Craiovei (1964-1968), ministru al finanţelor (1981-1986), guvernator al României la Fondul Monetar Internaţional şi la Banca Mondială (1981-1986), ambasador al României la Paris şi la UNESCO (1986-1989).

Constantin Mănescu-Hurezi (Horezu, Vâlcea) – teolog, doctorand în istorie; preot paroh la Parohia Horezu II-Urşani din Arhiepiscopia Râmnicului; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor" Horezu şi secretar executiv al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Ioan Ioniţă (Bucureşti): căpitan în rezervă; consilier juridic la Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria".

Corneliu Mihail Lungu (Bucureşti): istoric, arhivist; doctor în istorie; profesor universitar la Universitatea Hyperion din Bucureşti.

Dumitru Matei (Caracal): colonel în retragere; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor" Caracal, jud. Olt.

Mite Măneanu (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie; preşedinte al Societăţii Culturale „Porţile de Fier".

Narcisa Maria Mitu (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Octavian Moşin (Chişinău): doctor în teologie; conferenţiar universitar; preot-paroh la Biserica „Întâmpinarea Domnului" a Universităţii de Stat din Republica Moldova.

Radu Petrescu-Muscel (Ion-Gheorghe Petrescu; Bucureşti): publicist; membru al Filialei Municipiului Bucureşti a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Angelica Necşulea (Mătăsari, Gorj): profesor de istorie la Şcoala Gimnazială „Ion Vâlceanu", Drăgoteşti, jud. Gorj.

Andrei Popete-Pătraşcu (Bucureşti): istoric; profesor la Şcoala Gimnazială „Mexic" Bucureşti, membru în Biroul Executiv al Societăţii de Ştiinţe Istorice din România, preşedinte al Asociaţiei Cultural-Istorice „Dumitru şi Maria Pleniceanu" Târgu-Jiu, vicepreşedinte al Filialei Bucureşti a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Daniela-Liliana Pătraşcu (Târgu-Jiu): doctorand în istorie; muzeograf în cadrul Secţiei de Istorie-Arheologie a Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu", Târgu-Jiu.

Dumitru-Valentin Pătraşcu (Târgu-Jiu): doctor în istorie; muzeograf în cadrul Secţiei de Istorie-Arheologie a Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu", Târgu-Jiu.

Eugen Petrescu (Râmnicu-Vâlcea): istoric; preşedinte al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea şi director fondator al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" (Râmnicu-Vâlcea) din cadrul Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Valentin Piţigoi (München, Germania): jurnalist; tehnoredactor şi grafician.

Ion Al. Popescu (Băile Olăneşti): doctor în istorie; profesor la Colegiul Naţional de Informatică „Matei Basarab", Râmnicu-Vâlcea.

Tudor Rățoi (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie, conferențiar universitar; şeful Serviciului Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale.

Ion Niță Rizea (Slatina): preot, doctor în teologie; consilier administrativ în cadrul Centrului Eparhial al Episcopiei Slatinei şi Romanaților.

Ion-Leone Sima (Craiova): student – Secția Istorie, Facultatea de Ştiințe Sociale a Universității din Craiova.

Mihail Rogojinaru (Râmnicu-Vâlcea): filolog, doctorand în filologie; membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" al Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Ion Soare (Râmnicu-Vâlcea): profesor, arhivist; doctor în filologie; vicepreşedinte al Forumului Cultural al Râmnicului.

Nicuşor Marian Pele Trăiloiu (Drobeta-Turnu Severin): doctorand în istorie; inspector superior în cadrul Serviciului Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale.

Cristina Narcisa Vergatti (Bucureşti): doctor în drept; avocat în cadrul Baroului Bucureşti, membră a Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Radu Ştefan Vergatti (Bucureşti): doctor în istorie, profesor universitar; membru titular al Academiei Oamenilor de Ştiință din România.

Cuprins

Prefață (Grigore Buciu) / 11
Cuvânt înainte (Eugen Petrescu) / 37
Notă asupra volumului (Eugen Petrescu) / 49

Partea I. 1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri / 53
Radu Ştefan Vergatti, *Semnificația pentru Marele Război a victoriilor româneşti din vara anului 1917* / 55
Corneliu-Mihail Lungu, *1917 – Anul salvării ființei naționale* / 61
Cezar Avram, Mihaela Bărbieru, *Semnificația rezistenței românești din vara anului 1917 privind ofensiva pentru pacea beligeranților* / 66
Cristina Narcisa Vergatti, *Justiția română în vremea ocupației din Primul Război Mondial* / 73

***

Marian Nicuşor Pele Trăiloiu, *Activitatea lui Rudolf Metzler, administratorul moşiei Țiuleni-Mehedinți, în timpul ocupației militare 1916-1918* / 88
Ion Al. Popescu, *Localitatea Băile Olăneşti în Primul Război Mondial* / 94

Partea a II-a. Fapte de vitejie / 101
Dumitru Garoafă, *La Mărăşti, în prima linie, cu Regimentul 4 Infanterie Argeş* / 103
Mite Măneanu, *Fapte de arme ale ostaşilor mehedinteni în campania din vara anului 1917* / 120
Andrei Popete Pătraşcu, *Regimentul 18 Gorj pe frontul din Moldova. Campania din vara anului 1917 şi participarea la bătălia de la Mărăşti* / 123
Ioan Ioniță, *Mărăşti 1917: „Ori învingem, ori murim"* / 130
Radu Petrescu-Muscel, *Acțiunile Regimentului de Fier 9 Vânători din anul 1917: Mărăşeşti şi Iaşi* / 135
Dumitru Cauc, *Susținerea de către populația civilă a mişcării de gherilă împotriva ocupației Puterilor Centrale condusă de sublocotenentul Victor Popescu din Valea cu Apă* / 146
Constantin Mănescu-Hurezi, *Slujitorii bisericeşti vâlceni participanți la Primul Război Mondial* / 161
Ion Niță Rizea, *Preoți olteni şi romanațeni în timpul Primului Război Mondial* / 172

Partea a III-a. Mărturii din timpul ocupației, de pe linia frontului și din prizonierat / 203

Otilia Gherghe, *Luptele din vara anului 1917 oglindite într-un manuscris inedit* / 205

Dinică Ciobotea, *Albumul de fotografii al colonelului Constantin Penescu – comandandtul Regimului 32 „Mircea Vodă"* / 251

Dumitru Cauc, *Jurnalul unui participant la Războiul pentru Întregirea Neamului* / 255

Dumitru Cauc, *Documente privind bătălia din umbră (1916-1917)* / 259

Tudor Rățoi, *Amintiri din prizonieratul în Austria ale unui combatant mehedințean în Războiul Întregirii Neamului Românesc* / 266

Paul-Emanoil Barbu, *Însemnările zilnice din prizonierat ale profesorului Ilie Constantinescu (11 noiembrie 1916 – 27 martie 1917)* / 275

Petre Gigea-Gorun, *Din însemnările unui primar al Craiovei: amintiri despre generalul Teodor Grigoriu, un erou de la Mărășești* / 322

Dumitru Matei, *Memoriile sergentului artilerist Spirescu Ilie* / 347

Dumitru Matei, *Biografie de erou* / 367

Eugen Petrescu, *Din memoriile vâlceanului Dumitru Barbu* / 378

Partea a IV-a. Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam / 383

Grigore Buciu, *Simbolul necesar* / 385

Angelica Necșulea, *Ecaterina Teodoroiu* / 393

Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, *Elemente de echipament și obiecte personale ce i-au aparținut Ecaterinei Teodoroiu aflate în colecțiile Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu" din Târgu-Jiu* / 396

Constanțiu Dinulescu, *Participarea lui Radu R. Rosetti la Războiul de Întregire a Neamului (1916-1918)* / 404

Ilie Gorjan, *Generalul Eremia Grigorescu – simbol al vitejiei românilor* / 414

Dumitru-Valentin Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, *100 de ani de la sacrificiul suprem al profesorului Stelian Sterescu (15 mai 1875 – 3 aprilie 1917)* / 418

Ion Soare, *Un erou vâlcean din Primul Război Mondial: Nicu Angelescu* / 426

Ion Aldescu, *Fii ai comunei Goleşti, județul Vâlcea, căzuți la datorie în luptele din Moldova – anul 1917* / 431

Radu Petrescu-Muscel, *Musceleni decorați cu Ordinul „Mihai Viteazul"* / 434

Nelu Barbu, *Primul Război Mondial în capodopere ale romanului românesc interbelic* / 437

Octavian Moşin, *Alexie Mateevici – preot militar în Primul Război Mondial* / 447

Narcisa Maria Mitu, *Societatea „Invalizii din Războiu", Filiala Craiova. Mărturii ale umanismului privind situația invalizilor din Primul Război Mondial* / 451

Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Ion-Leone Sima, *Liminarii la o carte de aur a eroilor neamului din județul Dolj* / 462

Prefață

Inițiativa domnului Eugen Petrescu de a organiza Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", în trei etape corespondente fiecărui an de război, a dat roade bune şi la Focşani-Mărăşeşti, în anul 2017, după ce cu un an înainte, la mănăstirea Bistrița olteană, a reuşit să strângă un mare număr de cercetători.

Evenimentul a fost gândit astfel încât participanții să aibă posibilitatea de a fi prezenți şi la amplele manifestări comemorative ce au avut loc la Mausoleul Mărăşeşti, cu participarea preşedintelui României.

Acest lucru s-a şi întâmplat pe 6 august 2017, dată când a avut loc istorica bătălie, cu o sută de ani în urmă, la Mărăşeşti. Îmbinarea prezenței cercetătorilor pe fostele câmpuri de luptă şi la ceremonialul de decorare a drapelelor de luptă ale unităților militare implicate în bătălia Moldovei cu susținerea comunicărilor propriu-zise a dat un plus de emoție evenimentului. Conținutul ştiințific al materialelor prezentate ori trimise la simpozion a fost îmbrăcat în haina emotivă a comemorării eroilor militari ce-şi dorm eternitatea în acele părți de țară.

Nu putem să nu remarcăm însă, cu o umbră de mâhnire, că vremurile moderne şi integrarea într-o nouă formă de apărare a țării, alianța pe termen lung într-o coaliție care se presupune că ar funcționa mult mai bine decât cea din Primul Război Mondial, au făcut ca glorioasele drapele să reprezinte, acum, marile unități şi regimente de atunci reduse la dimensiunea unor batalioane. Batalioane moderne cu o istorie bogată în spinare, unele de pe vremea lui Alexandru Ioan Cuza, care-şi îndeplinesc menirea de apărător al neamului, departe de țară, în operațiuni ce dau naştere la o nouă categorie de veterani şi de eroi de război.

Despre bravura acestor unități şi mari unități, despre fapte de arme mai mari ori mai mici, dar toate adevărate, despre țara aflată sub ocupație şi în refugiu, despre jertfă şi eroism, trădări, spaime şi pericole etc. se vorbeşte în materialele prezentate la simpozion.

Volumul de față reuşeşte să inducă o vizualizare monografică asupra acelui an – 1917 – cumplit pentru supraviețuirea României ca stat, înghesuită într-o Moldovă prea strâmtă şi supraaglomerată din cauza refugiaților şi a efectivelor militare. Ruşii, cu care eram aliați, aveau dislocat în acest spațiu un milion de soldați, numai Iaşul, devenit capitală de război, se aglomerase cu toate oficialitățile țării, precum şi cu peste două sute de mii de refugiați. Peste insurmontabilele dificultăți ale aprovizionării s-a adăugat şi iarna cumplită a acelui an, care a început devreme, cam în acelaşi timp cu retragerea dramatică a Armatei Române din Transilvania şi a ținut până târziu. Şi, ca suferința să fie deplină, s-a adăugat şi tifosul exantematic – o boală a mizeriei nestăpânite care a

făcut ravagii în armată şi în populaţia civilă, deopotrivă. Desigur, ar fi fost benefic ca această viziune generală asupra suferinţelor îndurate de poporul român să-i cuprindă şi pe românii transilvăneni, bănăţeni şi bucovineni supuşi terorii de autorităţile austro-ungare şi germane, după ce se bucuraseră de venirea trupelor române eliberatoare. Nu s-a întâmplat aşa, deoarece, din varii motive, cercetătorii de peste munţi nu au răspuns invitaţiei de a fi prezenţi la acest simpozion naţional. Şi prezenţa moldovenilor e deficitară.

Fără îndoială, au avut şi ei manifestările lor, soldate de cele mai multe ori cu publicaţii şi cărţi care vin să întregească tabloul general, manifestări ce se vor întâmpla, îndeosebi, în anul 2018.

Pentru noi, românii, evenimentul central cu cea mai mare semnificaţie şi rol determinant în înfăptuirea Unirii celei Mari a fost bătălia de la Mărăşeşti, încheiată atât de răsunător printr-o victorie care i-a şocat şi i-a surprins pe germani. Ei îşi construiseră aura de armată invincibilă, după succesele militare înregistrate pe toate fronturile în primii ani ai războiului.

Ruşii, care trecuseră vijelios peste Galiţia în prima parte a conflagraţiei, dădeau semne de oboseală în anul 2017. Pe de o parte, din cauza comenzii discutabile exercitată de ţarul Nicolae al II-lea, pe de alta din cauza slăbirii disciplinei şi motivaţiei morale pentru continuarea războiului, în condiţiile în care criza de acasă aprinsese întreaga societate rusă. Astfel, o armată imensă devenise instabilă în comenzi şi acţiune, nesigură pe câmpul de luptă şi, în general, o povară pentru aliaţii din imediata apropiere.

La Mărăşeşti, de pildă, unele unităţi ruseşti ezită să intre în luptă, altele o fac formal, iar două batalioane trec la inamic în întregime, lăsând goluri în linia noastră de apărare. Doar artileriştii lor rămân fideli alianţei şi sarcinilor de război.

Astfel de stări de lucruri, alimentate şi cu un an înainte în Dobrogea şi în bătălia Bucureştilor, au dat încredere justificată germanilor în a-şi construi mitul armatei ce nu poate fi învinsă.

Marşul lor rapid prin România, de la Severin până la porţile Moldovei, după retragerea la ordin a armatei române din Transilvania, a însemnat pentru ei o realizare militară enormă şi o redresare din perspectivă economică, prin jaf şi spoliere, făcută cu rigoare şi meticulozitate nemţească.

Pentru armata română, care s-a opus cu îndârjire, agăţându-se cu disperare de fiecare înălţime, de fiecare curs de apă, a fost doar un sacrificiu imens, fără nicio victorie semnificativă, doar cu lupte de bravură care au întărit sentimentul patriotic şi decizia de a supravieţui şi rezista, sub oblăduirea fatalistă a Proniei cereşti.

Psihologia militarului român îi intrigă foarte mult şi pe unii ofiţeri din misiunea franceză. Ei se miră cum pot ofiţerii români să evite analiza eşecurilor militare din anul precedent pe criterii raţionale, plasând sacrificiul rezultat din greşeli în altă zonă decât în realitatea războiului. Îi surprinde că soldatul care se mulţumeşte cu extrem de puţin şi îndură cu stoicism toate nenorocirile se înscrie în aceeaşi psihologie a destinului şi în credinţa într-o intervenţie divină salvatoare. Acest lucru îl şi face să suporte condiţiile inumane şi abuzurile cazone ale multor comandanţi. Dar, dincolo de aceasta, între ofiţer şi soldaţi, cel puţin în vara anului 1917 şi în perioada următoare, până la sfârşitul

războiului, care a însemnat, pentru noi, retragerea din Budapesta, s-a creat o solidaritate aproape mistică. Aceasta s-ar putea concentra în deviza care a dominat bătălia de la Mărăşti – „ori învingem, ori murim!".

De data aceasta însă în spatele ei stătea concreteţea vetrei părinteşti. Regele Ferdinand promisese soldaţilor, pe lângă votul universal – care pentru soldatul-ţăran era ceva destul de vag şi prea puţin înţeles, pământ. Ţăranul, care, îmbrăcat în haina militară, îşi vărsa sângele pentru ţară, urma să fie împroprietărit. Pământul sfânt al ţării coboară astfel, din sfera idealului patriotic, în concreteţea proprietăţii personale câştigate pe front.

După tragicul an 1907, când ţăranii au fost împuşcaţi pentru pământ, acum mureau pentru el fără să-l aibă încă. Dar Constituanta lucra la Iaşi pentru legalizarea împroprietăririi.

România trece munţii pentru eliberarea românilor transilvăneni pe 15 august 1916, iar pe 6 decembrie, acelaşi an, mareşalul Mackensen ocupă Capitala ţării şi realizează raptul teritorial până la Focşani. Este firesc ca trupele germane învingătoare să creadă că au distrus armata română, că ea nu mai există. Acest lucru li se spunea şi locuitorilor din zona ocupată şi nu era doar o propagandă de război, menită a demitiza şi a demoraliza. Românii din zona Mărăşti credeau acest lucru, deşi erau în proximitatea frontului. Când, în contextul bătăliei de la Mărăşti, soldaţii români au intrat în satele eliberate, s-a crezut că e vorba de o armată străină, deoarece purtau căşti şi echipament franţuzesc. Comanda germană de nivel înalt nu-şi imagina că din rămăşiţele unei armate, în mare parte distrusă, se poate crea, într-un timp atât de scurt, o forţă militară redutabilă. În plus, misiunea militară franceză nu le inspira prea mare încredere, din moment ce francezii fuseseră învinşi de atâtea ori pe frontul de vest. Aşa se explică de ce mareşalul Mackensen, plecând de la Bucureşti, le dădea întâlnire apropiaţilor peste două săptămâni, la Iaşi, unde urma să citească discursul victoriei, pe care îl avea în buzunar. Avea motive să creadă astfel. Rusia intenţiona să iasă din război şi tatona condiţiile încheierii unei păci separate cu Germania. Diligenţele nu erau publice, dar comportamentul trupelor ruseşti confirmau această intenţie. Ruşii nu mai voiau să lupte şi se ştia acest lucru din agapele comune cu ofiţerii germani şi din numeroasele dezertări la inamic. Mai mult, ordinul premierului rus, Kerenski, dat generalului Şcerbacev, comandantul frontului rusesc din Moldova, era cunoscut de întreaga trupă. Prin acest ordin se interzicea armatei ruse să lupte. Trebuia să oprească orice ofensivă, orice acţiune şi să se retragă. Era în preajma bătăliei de la Mărăşti.

În linia de apărare româno-rusă s-a produs o breşă de 53 de kilometri, prin golul lăsat de trupele ruseşti bolşevizate, fapt de care, în mod curios, germanii n-au profitat. Ce i-a oprit? Complexul de superioritate, în primul rând, şi convingerea că armata română nu e în stare să facă nimic.

Probabil i-au derutat rapiditatea şi impetuozitatea cu care s-a trecut la atacarea poziţiilor lor foarte bine întărite, tranşee de beton, adăposturi adânci, tranşee căptuşite cu scânduri, teren relativ greu accesibil, sârmă ghimpată.

După bătălie, generalul Averescu inspectează locul, se miră de sistemul de fortificaţii şi spune că nu-i vine să creadă că o asemenea întărită poziţie a putut fi părăsită de duşman.

Prin bătălia de la Mărăşti, surprinsă de cercetători şi de la nivelul macro, dar şi din perspectiva regimentelor participante – argeşene, gorjene, mehedinţene –, precum şi prin ochiul unor participanţi direcţi în încleştările respective, armata română se reinventează şi acţionează ca o forţă modernă bine motivată. În luptele de la Mărăşti, armata română, rămasă aproape singură, a făcut o breşă în frontul german lungă de 30 de kilometri şi adâncă de 20, ceea ce aduce linia de luptă aproape de Mărăşeşti, locul unde armata română va rezista cu succes ofensivei germane şi va ieşi victorioasă. Mărăştiul şi Mărăşeştiul sunt legate, se condiţionează, iar urmate după aceea de faptele de arme la fel de victorioase de la Oituz, formează pilonii solizi pe care Unirea Cea Mare se va realiza la Chişinău, Cernăuţi şi la Alba Iulia şi se va consfinţi prin Conferinţa de Pace de la Paris.

Preţul de vieţi omeneşti, de invalizi şi de dispăruţi plătit pentru aceste victorii răsunătoare ce scot România din ceaţa incertitudinii a fost enorm.

Există acte oficiale, ordinele şi dispoziţiile de luptă, rapoartele de după lupte care dau o imagine stat-majoristică asupra evenimentelor. Însă memoriile postbelice, însemnările de război, mărturisirile, motivaţiile ce însoţeau ordinele şi medaliile acordate celor mai viteji scot în evidenţă realitatea vie, palpabilă. Există un entuziasm frenetic, o dorinţă de răzbunare pentru ţara pierdută, pentru suferinţele celor de acasă, rămaşi în teritoriul ocupat, care potenţează spiritual tacticile de atac şi de apărare din aceste tranşee istorice. Surprinderea prin flancuri şi lupta corp la corp fac ca patul armei mânuit ca o ghioagă şi baioneta să fie principalele arme de atac, după pregătirea de artilerie care năuceşte inamicul. De ele se temea soldatul german mai mult decât de glonţ, ridica mâinile sau o lua la fugă.

Faimoasele cămăşi albe, poate chiar mai puţin decât atât, ale batalionului din rezervă care a plecat la atac cum s-a găsit, au amplificat şi mai mult teroarea. Infanteria, artileria şi aviaţia miliatră au cooperat exemplar, unindu-şi forţele pentru obţinerea victoriei.

Printre aviatorii români, şi unul francez, viitorul general Chambe. În memoriile sale, el povesteşte cum se vedea frontul de la Mărăşti şi Mărăşeşti din aer, mişcările trupelor aflate în luptă, dezertările unităţilor ruseşti, fie trecând la germani, fie plecând în debandadă de pe linia frontului. Cercetarea din aer era o metodă modernă şi eficientă de culegere de date în timp real şi de transmitere la sol pentru corectarea modului de acţiune.

Panoramarea din avion a câmpului de luptă de către acest excelent observator francez are valoarea unei scene cinematografice, dar scopul nu era acela de impresie artistică.

Inamicul a încercat să pătrundă pe Valea Trotuşului, în intenţia de a conjuga acţiunile ofensivei de la Mărăşeşti şi, cu cele de forţare a frontului la Oituz, a scoate definitiv România din joc, prin distrugerea totală a armatei. Însă şi la Oituz, Cireşoaia, Coşna s-au izbit de deviza „pe aici nu se trece". Nu s-a trecut în final, dar, pe parcursul luptelor, înălţimile strategice au fost cucerite şi pierdute pe rând de fiecare. Între soldaţii germani care luptau la Cireşoaia se afla şi locotenentul Rommel, viitorul mareşal, care va face istorie în nordul Africii în Al Doilea Război Mondial.

Puterile Centrale au suferit un eşec important în vara anului 1917, în partea aceasta de Europă, care a avut ca urmare deplasarea în zonă a unui număr important de mari unități.

În materialul său, profesorul Radu Ştefan Vergatti subliniază semnificația pentru Marele Război a victoriilor româneşti din vara anului 1917.

În primul rând, s-a constatat că performanta armată germană poate fi învinsă şi în lupta corp la corp, aşa cum s-a întâmplat în pădurea Răzoare. Blocarea germanilor la Oituz a venit să consolideze ideea că armata lui Mackensen poate fi învinsă şi că armata română a fost superioiară în acele bătălii, că şi-a revenit în chip miraculos în doar şase luni, după dezastruosul an al înfrângerilor – 1916.

Puterile Centrale nu şi-au putut atinge scopurile pe frontul de est, acelea de a anihila România şi de a trece Prutul spre stepele ruseşti, unde s-ar fi putut desfăşura în voie în acțiuni de mare anvergură. Prin rezistența românească şi prin plecarea acasă a peste o jumătate de milion de soldați ruşi s-a dat, indirect, o mână de ajutor loviturii de stat din Rusia, din toamna acelui an.

Istoria face uneori aranjamente curioase, care n-ar fi putut fi niciodată anticipate. Guvernul provizoriu din Rusia, în dorința de a fi democratic şi opus celui dinainte şi pentru a calma mişcările sociale, a decretat dreptul la autodeterminare şi un fel de egalitate a soldatului cu ofițerul, prin eliminarea obligativității salutului. Salutul e un gest de supunere şi de acceptare a ierarhiei, iar eliminarea lui a dus la anularea ordinii şi disciplinei în armată, la anarhie şi disoluție.

Aceste lucruri au facilitat acțiunile ofițerilor şi elitelor intelectuale de la Chişinău. Basarabia a devenit stat autonom, apoi independent şi în cele din urmă s-a unit cu Regatul României. A fost o surpriză pentru România, deoarece în momentul intrării noastre în război, alături de Antanta, nici nu putea fi vorba de Basarabia. Rusia țaristă ne era aliat şi avea granițele pe Prut, pe care fireşte dorea să le mențină. Ba mai mult, îşi făcea planuri să le extindă şi peste Bucovina, în pofida prevederilor tratatului secret încheiat la ieşirea noastră în neutralitate. În acel act, Rusia recunoştea, pentru prima dată, dreptul României asupra teritoriilor locuite de români din Imperiul Austro-Ungar.

Mişcarea Basarabiei spre România, într-o perioadă atât de scurtă şi sub presiunea evenimentelor, în condițiile în care țara era în război şi nu ştia ce soartă va avea în viitor, este un act de mare curaj, de îndrăzneală şi de risc pentru patrioții de la Chişinău.

Prin acest act, recunoscut şi acceptat de germanii care făceau presiuni asupra României pentru încheierea unei păci separate, se împlinea dorința lui Petre Carp. Acest filogerman era originar din Basarabia şi cunoştea bine situația de acolo. Opțiunea lui din Consiliul de Coroană pentru intrarea în război ca aliați ai Puterilor Centrale se baza pe dorința de a salva Basarabia, care abia mai rezista deznaționalizării practicate de Rusia prin mai multe metode.

Transilvania şi Bucovina erau într-o situație mai bună. La un procent de 40 la sută ştiutori de carte, față de 2% în Basarabia, Transilvania reuşise să-şi ridice o pătură de intelectualitate, preoți, dascăli, fruntaşii satelor, la care se adăuga intelectualitatea citadină. Aceştia țineau sus ideea națională şi lupta de rezistență. Deci, în viziunea lui Carp, chiar şi a lui Marghiloman, Transilvania putea să mai aştepte. Pe când Basarabia, nu.

România nu şi-a putut valorifica victoriile obţinute în 1917. Ele au produs răsunet internaţional, laude şi felicitări la nivel înalt, dar nu şi un sprijin real pentru a rezista înconjurată de adversari. Prin nord, trupele germane cuceriseră Ucraina, inclusiv Kievul. Rusia era cuprinsă de flăcările revoluţiei. Armata română era obligată să acopere întreaga graniţă a României şi să reziste presiunii germano-austro-ungare, în condiţiile în care mareşalul Mackensen obţinuse întăriri. Mai mult, a apărut criza internă, provocată de trupele ruseşti în descompunere. Armata română a fost nevoită să intervină pentru a opri unităţile ruseşti să se lupte între ele, să le dezarmeze şi să le însoţească până la ieşirea din ţară. Mai mult, a trebuit să se lupte cu ele în câteva locuri: Galaţi, Panciu, Socola etc. Vărsarea lor peste Prut a produs tulburări şi instabilitate în Basarabia cuprinsă şi ea de propriile transformări. Trecerea graniţei de către Armata Română nu era posibilă deoarece ar fi fost considerată un act ostil, fără precedent, Rusia fiindu-ne, formal, aliată. Acest lucru s-a întâmplat totuşi, după ce Sfatul Ţării de la Chişinău a transformat gubernia rusească în republică moldovenească autonomă, ceea ce a adus consecinţe neplăcute şi periculoase. România a fost nevoită să caute singură soluţii pentru a-şi conserva stabilitatea. Ca atare, s-a opus recomandărilor de a-şi transfera administraţia, armata şi bunurile peste Prut, într-o Rusie în care nu putea avea încredere.

Soluţia a fost compromisul – încheirea armistiţiului de la Focşani, în noiembrie 1917. Rusia încheiase şi ea armistiţiu cu Germania, în condiţii grele, dar care au contat prea puţin în contextul destabilizării generale produse de revoluţie. Pe acest fond se produce episodul de la Socola, unde militarii ruşi, circa trei mii de oameni, instalaseră tunurile să bombardeze Iaşiul şi să instaleze sovietele. Troţki trimisese un comisar al poporului să agite apele, în persoana lui Roşal – cu misiunea expresă de a destabiliza ţara. Dinspre Odessa mărşăluiau trupe bolşevice chemate în ajutor. El avea misiunea de a-l aresta pe Şcerbacev – ofiţer ţarist, comandantul frontului rus din Moldova, rămas loial angajamentelor de aliat şi fidel principiilor şi moralei militare, de a-l aresta/asasina pe regele Ferdinand, pe primul ministru şi pe toţi marii comandanţi ai armatei române. Odată statul anihilat, se putea începe procesul de sovietizare.

Încercările sunt dejucate, Roşal fiind arestat împreună cu iubita lui – o studentă româncă, după anihilarea grupării de la Socola. În împrejurări nelămurite – cei doi sunt asasinaţi, ceea ce declanşează o reacţie violentă la Moscova. E arestat ministrul plenipotenţiar român şi misiunea militară română, drept represalii pentru acţiunea de dezarmare de la Socola şi expedierea bolşevicilor în Rusia. Ziarele ruseşti scriau şi despre misiunea pe care comisarul poporului o avusese în România.

În Basarabia lucrurile se agravează. La Chişinău, Roşal în trecere spre România, reuşise să închege o structură care să guverneze gubernia rusească şi să anihileze acţiunile de proclamare a republicii. Sfatul Ţării se adresează regelui Ferdinand şi cere intervenţia trupelor române pentru stabilirea ordinii. E o decizie grea, dar oportunitatea nu poate fi ratată. Cu toate riscurile, trupele române trec Prutul, cu misiunea de a stabiliza situaţia şi de a menţine ordinea, fără nicio ingerinţă în treburile interne. Au loc lupte prin gări. Bandele bolşevice atacă trupele române. Pe 14 ianuarie 1918, generalul Broşteanu, în fruntea diviziei sale, intră pe seară în Chişinău, fără incidente. E primit cu ovaţii de Sfatul Ţării, prilej cu care el spune că nu a venit să cucerească, nici să se

amestece în treburile Sfatului. Aceste lucruri erau precizate şi de mareşalul Prezan, într-un manifest către populaţia Basarabiei. Rusia rupe relaţiile diplomatice, declară război României, confiscă tezaurul şi toate bunurile româneşti depozitate în Ucraina, expulzează corpul diplomatic. Războiul nu are loc, Rusia fiind prea slăbită pentru aceasta, dar căile pe care veneau ajutoarele militare franceze şi depozitele militare sunt blocate.

Cu toate acestea, în Sfatul Ţării de la Chişinău, în ziua de 24 ianuarie – data unirii Moldovei cu Ţara Românească, se declară independenţa republicii şi intenţia de a se uni cu România. La şedinţă este prezent şi prim-ministrul român Ionel Brătianu. El nu va asista în această calitate şi la înfăptuirea acestui ideal la 27 martie, ci adversarul său politic, Al. Marghiloman, devenit între timp premierul de compromis al României.

Ce se întâmplă în ţara ocupată de germani în perioada decembrie 1916 – noiembrie 1919 este tema multor comunicări, venite din diverse zone. Prin ele se creionează situaţia tragică prin care trece poporul român, rămas doar cu speranţa în Dumnezeu.

Administraţia ţării s-a retras în mare grabă în Moldova în toamna anului 1916, după ce se luaseră măsuri de punere la adăpost a bunurilor de valoare, printre care şi tezaurul României, cât mai departe de teatrul de operaţii şi de inamic. S-au mutat la Iaşi familia regală, puterea executivă şi puterea legiuitoare. Ministerul Justiţiei s-a mutat şi el, dar puterea judecătorească reprezentată de tribunale şi judecători a rămas pe loc, pentru a administra dreptatea pentru populaţia aflată sub ocupaţie. Era o modalitate de a menţine ideea de statalitate şi în această situaţie de criză majoră. Astfel, judecătorii îşi încep războiul lor, fiind puşi în situaţia de a-şi exercita atribuţiile sub presiunea ocupantului. Nu de puţine ori aceştia se amestecă brutal în treburile justiţiei, afectându-i grav independenţa. Se încălcau reglementările internaţionale, dar acest lucru nu conta pentru germani. S-a impus formal un sistem de justiţie militară care apăra interesele Germaniei. Populaţia ocupată era complet vulnerabilă. Sunt cazuri de represiuni penale mergând până la pedepse capitale, luate de instanţe improvizate, autorităţile militare ori de administraţia străină. Cadrul legal era alcătuit din ordonanţe militare, care nici măcar nu erau cunoscute de populaţie, dat fiind sistemul precar de mediatizare. Acte importante şi dosare cu regim de permanenţă sunt distruse voit ori depozitate impropriu. Acest gol din arhivele instanţei va crea mari probleme în viitor.

Hârtia de orice fel, indiferent de proveniență, se colecta şi era dusă la topit pentru nevoile Germaniei.

Unii magistraţi au fost deportaţi în Germania, pentru vina de a fi simpatizanţi ai unor politicieni români, alţii orientaţi sau trimişi în domiciliu forţat, fiindcă se opuneau ocupantului.

Legile româneşti şi structura judecătorească izvorâte din Constituţie au fost modificate ori înlocuite brutal prin ordonanţele militare care nu se sfiau să atace orice, dacă era în interesul Germaniei. S-a instalat administraţia germană, au fost aduşi funcţionari din Germania în ideea de a gestiona după reguli stricte, prevăzute cu pedepse aspre, un teritoriu devenit sursa de aprovizionare a Germaniei şi Austriei.

Pentru exploatarea României, ţară catalogată drept agricolă şi petrolieră, cu imense resurse de hrană şi minerale, s-a înfiinţat un Stat Major Economic. Menirea lui era de a obliga populaţia aflată sub ocupaţie să producă la cote superioare, să colecteze

la limita maximă şi să expedieze Puterilor Centrale după nevoi. Pe primul loc, la beneficiari, era Germania, apoi Austria, urmată de Turcia şi Bulgaria. S-au constituit districte militaro-administrative, s-a trecut imediat la o evidenţă strictă a bunurilor şi animalelor din gospodăriile oamenilor. Bunurile luate prin forţă erau destinate întreţinerii celor 480 de mii de oameni (militari şi civili) ai ocupanţilor şi 1450 de mii de cai, iar restul era direcţionat spre ţările lor. Spolierea populaţiei atingea proporţii de neimaginat.

La Berlin apăreau broşuri în care erau prezentate cu emfază bunurile provenite din România, prin care se comunica populaţiei germane performanţa exploatării şi beneficiile cuceririi.

Populaţiei i se lăsau procente infime din recolte, care abia îi ajungeau să supravieţuiască. Era obligată să meargă la muncă, să execute corvoadă pentru armata de ocupaţie. În general, era la discreţia ocupantului, fără nicio protecţie. În plus, din rândul românilor s-au găsit destui care au jucat rolul cozilor de topor şi au slujit ocupantul sau în numele lui au estorcat populaţia în folos propriu.

Germanii au obligat Banca Naţională Română să emită bancnote fără acoperire, cu care şi-au făcut plăţile către populaţie.

În noiembrie 1918, în urma armistiţiului, armatele germane în retragere au produs distrugeri de poduri, au devastat sate şi oraşe, au rechiziţionat şi jefuit, deşi practic războiul încetase şi ocupaţia lor nu mai era valabilă în România. Cel mai mult au avut de suferit judeţele din nordul Olteniei şi Munteniei aflate pe căile de retragere spre Transilvania şi Banat.

Cel mai greu, în perioada ocupaţiei, au dus-o femeile văduve de război şi cele ale căror bărbaţi erau plecaţi pe front. Rămase acasă cu toate greutăţile şi cu grija copiilor pe care trebuiau să-i hrănească şi să-i îmbrace, ele erau primele victime ale abuzurilor.

Au existat şi revolte, şi încercări de a rezista unei ocupaţii severe şi colaboraţioniştilor care se arătau, de multe ori, mai fără omenie decât însuşi ocupantul. În special preoţii protestau pe lângă autorităţile germane împotriva abuzurilor, împotriva transformării unor biserici în grajduri pentru cai ori în dormitoare pentru trupă, soldaţii dormind pe paturi improvizate din icoane. Şi unii primari, chiar dacă erau puşi de nemţi.

Unii prelaţi au fost arestaţi şi trimişi în Gerrmania să-şi execute pedeapsa pentru că s-au rugat pentru victoria armatei române şi au blestemat ocupantul, alţii au fost condamnaţi la moarte şi executaţi în ţară, cum e cazul preotului Păunescu, împuşcat lângă Drăgăşani. În multe cazuri, arhivele parohiale au fost arse sau confiscate pentru topit, ca şi cele ale tribunalelor.

Prelaţii şi-au făcut datoria cu prisosinţă şi pe front. Au fost mobilizaţi 252 de preoţi. Aceştia au avut menirea de a oferi asistenţă religioasă militarilor, de a întreţine funcţionalitatea cultului în condiţii de front şi, foarte important, întreţineau moralul armatei, încurajau soldaţii să nu se teamă de moarte şi de suferinţă, să lupte pentru ţara şi familiile lor şi pentru împlinirea Unirii. Unii dintre ei s-au distins în mod deosebit, fiind răsplătiţi cu medalii de război. Este semnificativ exemplul preotului Ionescu-Cazacu, cel care în timpul retragerii a protejat drapelele de luptă a două regimente şi le-a transportat de unul singur de la Bucureşti la Galaţi, unde le-a predat comandanţilor acestora. Se ştie ce importanţă simbolică are drapelul de luptă.

Au căzut pe front cinci dintre ei, 19 au fost luați prizonieri şi şase au fost răniți. Poate ar fi moral să-l adăugăm lângă ei şi pe preotul-poet basarabean Alexei Mateevici, care a fost preot militar în armata rusă şi a murit de tifos, fiind îngropat la Mărăşeşti.

Rolul lor pozitiv în tranşee, atât în Marele Război, cât şi în cel de-Al Doilea Război Balcanic şi în cel pentru independență, a fost argumentul puternic pentru instituționalizarea prelatului militar şi numirtea unui episcop militar în fruntea acestui corp de slujitori.

Rezistența națională în teritoriul ocupat este ilustrată în mod exemplar de cazul sublocotenentului Victor Popescu în regiunea Gorjului şi Mehedinților. Era comandant de pluton în timpul luptelor din Ardeal şi de pe Valea Jiului şi reuşeşte, împreună cu doi ofițeri şi soldați, să scape dintr-o încercuire, dar se rătăceşte de regimentul său. Rămas în spatele frontului, se întoarce acasă, în satul Valea cu Apă unde, văzând abuzurile comise de ocupant şi trădările unor români de-ai noştri, organizează mişcarea de partizani. Aceasta va acționa cu succes, aproape o jumătate de an, luptându-se cu patrulele germane şi creând administrației numeroase probleme. Acțiunile lui şi ale tovarăşilor săi vor întreține speranța populației în puterea eliberării şi vor stimula voința de a rezista cu toate puterile sub ocupație. Vor aduce însă şi necazuri: arestări, represalii şi execuția, la Turnu Severin, a zece apropiați de-ai săi. Încearcă să-şi mute activitățile în Vâlcea, dealurile şi pădurile oferindu-i condițiile propice, dar e dificil. Trece prin teritoriul ocupat până în Moldova şi îşi întâlneşte Regimentul 18 Gorj la Mărăşeşti, continuând să lupte până la sfârşitul războiului.

O față tristă a războiului este prizonieratul. Prizonieri sunt şi de o parte şi de alta. Împrejurările războiului şi instinctul firesc de conservare îi fac pe soldați să se lase prinşi. Chiar şi Ecaterina Teodororiu a căzut prinieră pe lângă Târgu-Jiu, dar a reuşit să-şi ucidă paza şi să fugă, alăturându-se din mers unității sale, în care a luptat cu arma în mână.

În timpul luptelor din 1916 au căzut prizonieri mulți soldați români, atât la germani cât şi la bulgari, la ultimii pe câmpul de luptă de la Turtucaia şi din Dobrogea. Atitudinea populației şi tratamentele din lagăre sunt net deosebite între cele două țări, bulgarii excelând prin brutalitate şi neomenie.

Amintirile prizonierilor sunt cutremurătoare şi ilustrează precaritatea condiției umane şi martiriul pe care poporul român l-a îndurat, cu tragică resemnare şi cu speranță mistică, până la la Unirea Cea Mare. Dar şi după aceea atrocitățile continuă în provinciile unite.

Partea a III-a a volumului de față cuprinde mărturii din prizonierat scrise de cei ce s-au întors acasă după război, precum şi mărturii ale participanților la bătăliile din Moldova. Ele au valoarea documentelor autentice, nemijlocite, chiar dacă uneori se simte în ele unda de subiectivism firesc a omului care a trăit evenimentul.

Un manuscris inedit, un album de fotografii provenit din interiorul Regimentului 32 „Mircea", care în ziua de 6 august a pierdut 17 ofițeri şi 1005 soldați, în frunte cu comandantul, sunt scoase de cercetători de sub praful uitării şi aduse, peste un veac, în atenția urmaşilor. Albumul cu 34 de fotografii al colonelului Penescu – comandantul regimentului, completat de o descriere a târgului Mărăşeşti după bătălie, aparținând unui

alt participant direct, ne trimite peste timp imaginea dramatică a realității câmpului de luptă.

Unii dintre combatanții mai instruiți fac însemnări prin care conturează drumul lor de luptă. Nu o fac din orgoliu. Aşa simt că trebuie făcut şi „ca să rămână urmaşilor mei din familia Busuioc ca să-mi urmeze pilda când vor fi chemați pentru apărarea Patriei", cum scrie unul dintre ei.

Carnetele de însemnări aparținând a doi tovarăşi ai lui Victor Popescu pot constitui baza de documentare a unui roman. Din ele rezultă bravura şi sprijinul oamenilor, dar şi trădătorii care se alăturară ocupantului pentru a face rău. În afară de ticăloşia şi caracterul lor mărunt, nici nu ştii ce-i motivează.

În timpul retragerii, mulți soldați români au căzut prizonieri când au ajuns la Olt. Unii au ajuns în Tirolul de Sud, alții în Germania, alții în Bulgaria. Amintirile lor din viața de prizonierat fiind cutremurătoare. Erau folosiți până la istovire la munci grele, însă problemele cele mai grave erau foametea şi frigul. Subnutriți şi în zdrențe, dormind pe paie, plini de paraziți, soldații prizonieri au trecut prin cele mai cumplite experiențe, până la pacea de la Bucureşti, când au fost eliberați. Întorşi pe la casele lor, au constatat că localitățile lor de sub munte nu mai erau româneşti, ci integrate în muribundul Imperiu Austro-Ungar.

Din toate însemnările de război care vin din zona contactului cu bulgarii rezultă comportamentul barbar al acestora față de populația civilă şi vandalismele pe care aceştia le provoacă. Unele sunt atât de sordide, încât îi scandalizează chiar şi pe nemți, care sunt nevoiți să-i trimită pe bulgari peste Dunăre. În unele cazuri, îi decimează pur şi simplu pentru jafuri şi violuri, cum s-a întâmplat la Giurgiu.

Un fost primar al Craiovei îşi aduce aminte cu candoare de generalul Teodor Grigorescu, pe care îl cunoscuse înainte de avansare, în calitatea sa de cârmuitor al oraşului. Cine este acest Grigorescu, din creionarea portretului căruia rezultă atâta căldură? Este singurul supraviețuitor din compania căpitanului Grigore Ignat, din Bătălia de la Răzoare, Mărăşeşti. Comandantul de companie, Ignat, şi toți cei 180 de oameni din subordinea sa au murit pe 6 august 1917 de-a valma cu inamicul, dar inamicul n-a putut trece. Când germanii şi-au ridicat morții, au găsit un trup de soldat care mai trăia, dar nu putea fi identificat deoarece suflul exploziilor îi sfâşiaseră îmbrăcămintea. Avea pe el doar încălțările. L-au dus la spital la Focşani, unde şi-a revenit. Şi-au dat seama că e român şi l-au expediat în Germania ca prizonier de război. S-a întors după semnarea păcii de la Bucureşti-Buftea. El este martorul care a povestit toată viața despre grozăvia care s-a întâmplat atunci. Tânăra generație care l-a ascultat, dar nu numai ea, a putut înțelege ce înseamnă sacrificiul pentru țară, dragostea pentru ea dusă până la limita sublimului.

Lucrarea de față nu se doreşte a fi o abordare glorificatoare cu orice preț şi nu-şi propune să contribuie artificial la construirea unei istorii pozitive. Datorită acestei concepții, în comunicări sunt redate şi slăbiciunile, deşertăciunile, trădările unora dintre noi, dar şi informații bune despre unii dintre ocupanți. Vom afla din unele jurnale şi însemnări de front şi comportamentul omenos al unor ofițeri şi soldați germani. Sistemul militar, războiul, propaganda nu reuşesc să dezumanizeze pe toată lumea. Însă

acestea sunt cazuri rare, dar sugestive, prin care suntem ajutați să nu ne urâm cu disperare adversarul, inamicul, după încetarea ostilităților. Ne sugerează să fim patrioți, naționaliști în sensul corect al termenului, dar nu șovini și extremiști.

Marele Război, într-o măsură mult mai mare decât cel de-Al Doilea Război Mondial, a activat simbolurile necesare pentru a rezista în timpul urgiei și a accepta imensele jertfe, a te împăca cu ele și cu moartea, pentru a merge mai departe.

Despre căpitanul Grigore Ignat și compania sa ca simbol al jertfei totale am amintit deja. El a fost îngropat acolo, pe câmpul de luptă, în mijlocul soldaților săi. Comandantul diviziei i-a scris o scrisoare emoționantă văduvei, care ar fi vrut să-l ia acasă, spunându-i că așa se cade să-i conducă pe ai săi în eternitate, așa cum i-a condus în viața asta. Această unitate subpământeană pare o replică a armatei de teracotă a împăratului chinez.

Realitatea tragică a războiului a ridicat din rândul oamenilor de rând un simbol național – Ecaterina Teodoroiu. Menirea ei a fost de a întreține curajul soldatului român, speranța în victorie și în capacitatea poporului de a-și apăra pământul. După război, imaginea ei de româncă și de femeie care și-a depășit condiția de anonimat și a spart mentalitatea privind rolul femeii în societate a devenit reperul de educație patriotică. Sarcofagul ei din Târgu-Jiu, situat între catedrala orașului și Prefectură, este el însuși un simbol. Dragostea de țară și jertfa supremă pentru țară ne situează între existența noastră ca popor organizat în stat și credința în Dumnezeu, două lucruri ce au stat mereu împreună.

Simbolic este, din altă perspectivă, și comportamentul logodnicului ei de pe front, sublocotenentul Gheorghe Mănoiu, care după pierderea ei își continuă menirea pământeană – învățător, căsătorie, copii –, dar le părăsește pe toate pentru a-și răzbuna logodnica în cel de-Al Doilea Război Mondial. Se înrolează voluntar pe 24 august 1944, (Ecaterina murise pe 22 august 1917) și luptă împotriva nemților. Cade sub poalele Dealului Sângeorgiului, la Oarba de Mureș. Pe fețele sarcofagului sunt reprezentate scene care, ilustrând-o pe Ecaterina, ilustrează evoluția femeii de la rolul de țesătoare care îmbracă familia și o hrănește, legată ancestral de animale și de perpetuarea speciei, până la apoteoza eroică, înălțarea glorioasă la cer, ca erou simbolic nemuritor.

Obiectele personale militare și altele ce țin de mediul în care a trăit și-au găsit locul în casa ei memorială din Vădenii Gorjului și în Muzeul de Istorie din Târgu-Jiu.

Există mulți ofițeri de rang înalt care s-au comportat cu mult eroism și care prin comportament personal, prin atitudine față de subordonați, prin măsurile pe care le-au luat oportun pe câmpul de luptă au contribuit decisiv la victoriile din 1917.

Generalul Eremia Grigorescu devine un simbol al îndrăznelii, al asumării riscului și al deciziilor ferme, dar mai ales al încrederii în puterea armatei române de a învinge. Pe această linie se înscrie și generalul Radu Rosetti, comandantul Rgimentului 47/72 Infanterie, care a făcut minuni de vitejie la Răzoare. Este remarcabilă și atitudinea lui după încheierea discutabilei păci de la București, care îl face un simbol al demnității militare.

Generalul Eremia Grigorescu devine, în vara anului 1917, marele erou al victoriei, un simbol al vitejiei bazate pe îndrăzneală și fermitate.

În octombrie 1916 era comandantul Diviziei 15 Infanterie, când primeşte misiunea de la generalul Prezan de a apăra cu orice preţ căile de acces spre Moldova. El i-a răspuns comandantului armatei de nord „pe aici nu se trece". Deviza a fost scrisă de divizia sa de fier pe trecătoarea de la Oituz, unde s-a rezistat tot timpul războiului, iar apoi a fost transferată la Mărăşeşti.

Autorul moral al Mărăşeştilor, cuprinzând toată perioada până la sfârşitul lui august, este generalul Eremia Grigorescu. A apucat să-şi vadă împlinit visul – unirea ţinuturilor româneşti, la baza căreia stă vitejia ostaşilor români şi a sa, desigur.

Fiecare categorie socială şi profesională îşi are simbolurile ei eroice. Reprezentanţi ai corpului didactic, ai intelectualilor, din lumea avocaţilor, silvicultorilor s-au comportat pe front în mod exemplar. I-am amintit pe învăţătorii Victor Popescu, Gheorghe Mănoiu, dar mai sunt mulţi alţii despre care se ştie, însă actele lor de bravură au fost estompate de trecerea timpului. Printre ei se numără şi Stelian Sterescu – profesor de română-latină la Gimnaziul Real din Târgu-Jiu, numele precedent al liceului „Tudor Vladimirescu". Un profesor de excepţie decorat pentru merite profesionale de Carol I cu Ordinul „Coroana României" în grad de cavaler. A participat la Al Doilea Război Balcanic, iar apoi în 1916 pleacă pe front cu Regimentul 18 Gorj. Trece în Transilvania, se retrage cu armata română în Moldova şi moare de tifos la Ruginoasa. Avea gradul de maior. Ca el sunt mulţi alţii care, nemilitari fiind, au dat dovadă pe front de cele mai înalte virtuţi militare.

Până la urmă, toţi eroii satelor şi oraşelor căzuţi pentru apărarea ţării devin simboluri de jertfă şi patriotism. Rămân în memoria colectivă, sunt scrişi pe monumentele colective, devin repere de comportament şi de motivare morală pentru cei ce vor fi chemaţi, în viitor, să-şi apere patria. Ei au importanţă locală. Nu sunt cunoscuţi la nivel judeţean ori la altul, mai sus, dar e important să fie amintiţi, cu nume şi fără nume, căci ei alcătuiesc oastea cea mare a neamului românesc. Toţi împreună, de la soldat la mareşal, formează sfinţii pământului românesc şi ar merita să fie trecuţi pe pereţii bisericilor, printre sfinţii şi martirii credinţei creştine.

Acest lucru s-ar cuveni cu atât mai mult, cu cât identitatea naţională, deci apărarea ei, se suprapune până la confuzie cu identitatea ortodoxă. Limba, neamul şi credinţa au devenit de-a lungul istoriei legea noastră.

Grigore Buciu

Preface

Mister Eugen Petrescu's initiative of organising "Romania in World War One" National History Symposium in three stages which correspond to each of the war's years has proved to be fruitful also in Focşani-Mărăşeşti, 2017, after managing to gather a great number of researchers at Bistriţa Monastery (Oltenia) a year before.

The event was thought of so that the participants could also have the opportunity of being present at the vast commemorative manifestations which took place at Mărăşeşti Mausoleum, event likewise attended by the President of Romania.

This fact was accomplished on August 6th 2017, the date of the historical battle of Mărăşeşti, one hundred years ago. Merging the researchers' presence on the former battle fields and at ceremonial dedicated to the decoration of the battle flags belonging to the military units involved in the battle of Moldavia with the presentation of the actual communications gave the event yet another amount of excitement. The scientific content of the works presented or sent to the symposium was veiled in the emotional shroud of commemoration of the military heroes which eternally sleep in those parts of the country.

Still, we cannot help noticing, with a shade of grief, that the modern times and the integration within a new form of country defence, a long-term alliance into a coalition which is supposedly more efficient than the one during World War One, have made the glorious flags represent nowadays the great units and regiments from back then, reduced to the size of battalions. Modern battalions having a plentiful history, some of them from the time of Alexandru Ioan Cuza, which fulfil their mission as defenders of the people far from their homes, in military operations that give birth to a new category of war veterans and war heroes.

The bravery of these units and large units, big and small deeds of arms, but all of them true, the country under occupation and in refuge, sacrifice and heroism, betrayals, fears and dangers etc. – all of these are discussed in the works presented within the symposium.

The present volume manages to create a monographic image of that year – 1917 –, an atrocious year for the survival of Romania as a state, stuffed within a too narrow and overcrowded Moldavia, due to refugees and military forces. The Russians, with which we were allies, had one million soldiers within this area. The city of Iaşi only, which became a war capital, had been overcrowded with all of the country's officials, but also with over two hundred thousand refugees. Apart from the insuperable difficulties regarding supplies came the dreadful winter of that year, which arrived early, almost at the same time with the retreat of the Romanian Army from Transylvania, and ended

late. And, in order for the suffering to be complete, exanthematic typhus added itself to the list – a disease generated by unrestrained filth which wreaked havoc on both army and civilians. Of course, it would have been beneficial if this general view regarding the sufferings of the Romanian people extended over the Romanian lands of Transylvania, Banat and Bukovina, submissive to terror by the Austro-Hungarian and German authorities, after they rejoiced at the arrival of the Romanian liberating armies. This was not the case, due to the fact that, for various reasons, the researchers beyond the mountains did not respond to the invitation of attending this national symposium. Even the presence of the Moldavians is poor.

Without a doubt, they had their own events, which most of the times concluded with publications and books which come to complete the general image, events which will take place mostly in 2018.

For us Romanians, the central event having the highest significance and a determining role in the accomplishment of the Great Union was the battle of Mărăşeşti, which marked a resounding victory that shocked and surprised the Germans. They had managed to build for themselves the image of an unbeatable army, following the victories scored on all fronts in the first years of the war.

The Russians, which stormed Galicia in the first part of the conflagration, showed signs of tiredness in 2017. Because of the questionable order given by Tsar Nicholas II, on one side, and due to the weakening of discipline and moral motivation for continuing the war, considering the fact that the home crisis inflamed the entire Russian society, on the other. Thus, an immense army had become unstable in commands and actions, unsure on the battle field and, in general, a burden for the allies in its proximity.

In Mărăşeşti, for instance, some Russian units hesitate to engage in battle, some make it formally and two whole battalions range themselves on the side of the enemy, leaving gaps in our defence. Only their artillerists remain faithful to the alliance and to the war tasks.

These matters, powered also a year before in Dobrogea and in the battle over Bucharest, gave justified faith to the Germans in order to build themselves the unbeatable army myth.

Their fast-paced march throughout Romania, from Severin to the gates of Moldavia, following the ordered retreat of the Romanian army from Transylvania, was an enormous military achievement and an economical recovery, through plunder spoliation made with German rigour and punctiliousness.

For the Romanian army, which fiercely opposed, desperately hanging on to every height or watercourse, it was just an immense sacrifice, without a single noteworthy victory, only with brave battles which strengthened the patriotic sentiment and the decision to survive and resist, under the fatalist ruling of Providence.

The psychology of the Romanian soldier proves itself to be very puzzling for a part of the French mission officers. They wonder how Romanian officers are able to avoid the analysis of military failures based on rational criteria, placing the sacrifice caused by mistakes in a different area than the reality of war. It is surprising for them that the soldier, who settles with very little and stoically endures all disasters, enrols

himself in the same psychology of destiny and within the faith in a divine redeeming intervention. It is this psychology that enables him to endure the inhumane conditions and the harsh abuses of many commanders. But, beyond these matters, an almost mystical solidarity was created between the officer and the soldiers, at least in the summer of 1917 and in the following period, until the end of the war, which for us meant the retreat from Budapest. This solidarity could be concentrated within the slogan that dominated the battle of Mărăşti – "ori învingem, ori murim!" ("we either win or die").

But, this time, the concreteness of ancestral home was behind it. King Ferdinand had promised the soldiers, apart from the universal vote – which for the peasant soldier was something pretty vague and very little understood, land. The peasant, which, dressed in his army clothes, spilled his blood for the country, was to be put into possession. The sacred land of the country thus descends, from the realm of the patriotic ideal, into the concreteness of personal property earned on the battle ground.

After the tragic year 1907, in which the peasants were shot for land, they now died for it without having it yet. But the Constituent Assembly was working, in Iaşi, for the appropriation's legalisation.

On August 15th 1916, Romania crosses the mountains for the liberation of the Romanians in Transylvania and, on December 6th of the same year, Marshal Mackensen occupies the country's capital and attains the territorial theft up to Focşani. It is only natural for the winning German troops to believe that they've destroyed the Romanian Army, that it doesn't exist anymore. This was told also to the inhabitants of the occupied area and it was not only a war propaganda, meant to debunk and demoralize. The Romanians in the area of Mărăşti believed this scenario, although they were in the proximity of the battle field. When, in the context created by the battle of Mărăşti, Romanian soldiers entered in the liberated villages, it was believed that this was a foreign army, because they wore French helmets and equipment. The German high command could not believe that from the remains of an army, mostly destroyed, a powerful military force could be built in such a short period of time. Moreover, the French military mission did not inspire much faith, as the French were so many times defeated on the western front. This explains why Marshal Mackensen, leaving Bucharest, used to tell his intimates he would meet them in Iaşi, two weeks from then, where he would read the victory speech carried in his pocket. He had reasons to believe so. Russia intended to get out of the war and probed the conditions of a separate truce with Germany. Such efforts were not made public, but the behaviour of the Russian troops confirmed this intention. The Russians did not want to fight anymore and this was known from the mutual feasts with the German officers and from the numerous desertions to the enemy. Moreover, the order of Kerenski, the Russian prime-minister, given to Şcerbacev, commander of the Russian front in Moldova, was known by the entire troop. This order forbade the Russian army to fight. They had to cease any form of attack, any action and retreat. This occurred during the battle of Mărăşti.

A 53 kilometres long breach was made in the Russian and Romanian defence line, through the gap left by the Russian rendered Bolshevik troops. Curiously, the Germans

did not take advantage. What stopped them? The superiority complex, first of all, and the conviction that the Romanian army was not able to accomplish anything.

The swiftness and the impetuosity with which their very well strengthened positions – concrete trenches, deep shelters, wooden-boarded trenches, rather hard to reach ground, barbed wire – were attacked probably confused them.

After the battle, general Averescu inspects the grounds, is surprised of the fortification system and says he cannot believe that such a strengthened position was abandoned by the enemy.

Through the battle of Mărăşti, analysed by researchers as a whole, but also from the point of view of the regiments which took part in it – from the counties: Argeş, Gorj and Mehedinţi – and through the eyes of some of the direct participants in the respective battles, the Romanian army reinvents itself and acts like a well-motivated modern force. In the battles of Mărăşti, the Romanian army, left almost alone, has made a 30 kilometres long and 20 kilometres wide gap into the German front, which brings the battle line near Mărăşeşti, where the Romanian army will successfully resist the German offensive and end up victorious. Mărăşti and Mărăşeşti are bound together, condition each other and, followed by the same victorious deeds of arms in Oituz, form the strong pillars on which the Great Union shall take place in Chişinău, Cernăuţi and Alba Iulia, consecrated by the Peace Conference held in Paris.

The price paid for these sounding victories, through human lives, injured and missing soldiers, which removes Romania from the mist of uncertainty, was enormous.

There are official documents, ordinals and battle disposals, the reports following the battle, which give a military-staff-like image of the events. But the post-war memoirs, war journals, testimonies and motivations which accompanied the orders and medals granted to the brave bring out the vivid, tangible reality. There is a frenetic enthusiasm, a wish to avenge the lost country, the sufferings of those back home, who remained in the occupied territory, which spiritually intensifies the attack and defence tactics from these historical trenches. The surprise outflank and hand-to-hand combat make the buttstock, used as a club, and the bayonet the main weapons of attack, after the artillery preparation that bewilders the enemy. It was these that the German soldier feared more than the bullet, he used to raised his hands or make run for it.

The famous white shirts, maybe less than that, which belonged to the components of the reserve battalion that attacked just as they were dressed at that moment, amplified the terror. The infantry, artillery and air force cooperated exemplarily, uniting their forces for victory.

Among the Romanian aviators, one French one, future general Chambe. In his memoirs, he narrates how the front of Mărăşti and Mărăşeşti, the movements of the troops in the area, the desertions of the Russian units – weather crossing to the Germans or leaving the front line in disorder – were seen from the air. The air research was a modern and efficient method of real-time data collection and transmission on the ground in order to correlate actions.

This air-panning of the battle field by this excellent French observer has the value of a cinematic scene, but its purpose was not an artistic one.

The enemy tried to get it through the valley of Trotuş River, with the intention of inflicting the actions of the Mărăşeşti offensive and, together with those destined to force the front in Oituz, to permanently remove Romania from the game, destroying the entire army. But the slogan "pe aici nu se trece" („you shall not pass through here") was a barrier for them also in Oituz, Cireşoaia and Coşna. They did not pass, but, during the battles, the strategic heights were consequently lost by each side. Among the German soldiers fighting in Cireşoaia was also Lieutenant Rommel, future marshal, which was to make history in northern Africa during World War II.

The Central Powers suffered an important failure in the summer of 1917, in this part of Europe, which led to the displacement of an important number of units in the area. In his study, professor Radu Ştefan Vergatti underlines the significance of the Romanian victories from the summer of 1917 in the Great War.

First of all, it has been acknowledged that the powerful German army can be defeated also in hand-to-hand combat, as was the case in Răzoare forest. Blocking the Germans in the battle of Oituz came to strengthen the idea that Mackensen's army can be defeated and that the Romanian army was superior in those battles, that it miraculously revived in only six months, after the disastrous year of defeats – 1916.

The Central Powers could not reach their goals on the eastern front, that of annihilating Romania and crossing Prut River towards the Russian steppes, where they could freely engage into large-scale undertakings. Through the Romanian resistance and through the departure of over a million Russian soldiers, an indirect help was given to the coup d'etat which occurred in Russia in the fall of the same year.

History sometimes makes curious arrangements, which could never be anticipated. The provisional government in Russia, in its desire to be democratic and opposed to the one before it and in order to cool down the social movements, has given the right to self-determination and a sort of equality between the soldier and the officer, eliminating the obligation of the salute. The salute represents a gesture of obedience and acceptance of hierarchy, its elimination leading to the annulment of order and discipline in the army, anarchy and dissolution.

These matters facilitated the actions of the officers and intellectual elites in Chişinău. Basarabia became an autonomous state, then an independent one and then united with the Kingdom of Romania. It was a surprise for Romania, because when we entered the war, alongside Antanta, Basarabia was out of the question. Tsarist Russia was our ally and had its borders along Prut River, naturally wanting to maintain them there. Moreover, its plans included also Bukovina, despite the provisions of the secret treaty concluded when we ended our neutrality. In that document, Russia admitted for the first time Romania's right to the territories inhabited by Romanians within the Austro-Hungarian Empire.

The movement of Basarabia towards Romania, in such a short period of time and under the pressure of events, considering the fact that the country was at war and did not know what awaits in the future, is an act of great courage, boldness and risk made by the patriots in Chişinău.

Through this action, recognised and accepted by the Germans that put pressure on Romanian to sign a separate truce, the wish of Petre Carp was fulfilled. This pro-

German was a native of Basarabia and knew well the situation there. His option, expressed in the Crown Council that Romanian should go to war as allies of the Central Powers, was based on the desire to save Basarabia, which was barely resisting the denationalisation campaign practiced by Russia through different methods.

Transylvania and Bukovina were in a better situation. Having 40% of its population alphabetised, compared to the 2% in Basarabia, Transylvania managed to raise itself a layer of intelligentsia, ministers, teachers, the frontrunners of the villages, to which the urban intelligentsia was added. These were the ones that held high the flag of nationality and resistance. Thus, in Carp's view, even in Marghiloman's way of thinking, Transylvania could wait. But Basarabia could not.

Romania could not valorise its victories from 1917. They produced an international echo, high-level praises and congratulations, but not a real support to resist surrounded by adversaries. Through the north, the German troops conquered Ukraine, including Kiev. Russia was within the flames of revolution. The Romanian army was forced to cover the entire Romanian border and to resist the German and Austro-Hungarian pressure, given that Marshal Mackensen obtained backup. Moreover, the internal crisis occurred, inflicted by the decomposing Russian troops. The Romanian army was forced to intervene in order to stop the Russian units from fighingt each other, to disarm them and accompany them out of the country. On top of that, it had to fight them in several places: Galați, Panciu, Socola etc. Their evacuation over Prut River produced unrest and instability in Basarabia, which was also dealing within its own transformations. The Romanian army could not cross de border, because it would have been considered a hostile action, unprecedented, Russia being, formally, our ally. Still, this event occurred, following the decision of the Country's Council in Chişinău to transform the Russian province into an autonomous Moldavian republic, which brought unpleasant and dangerous consequences. Romania was forced to look for solutions on her own in order to maintain its stability. In consequence, resisted the recommendation to transfer its administration, army and valuables over Prut River, within a Russia that could not be trusted.

The solution was compromise – the truce concluded in Focşani, in November 1917. Russia also concluded a truce with Germany, under harsh conditions, but which mattered too little in the context of the general destabilisation produced by the revolution. On this background, the Socola episode occurs, in which Russian soldiers, approximately three thousand people, installed the canons to bomb Iaşi and set up the soviets. Troțki had sent Roşal, a people's commissioner, to stir the pot – having the express mission of destabilising the country. Called for assistance, Bolshevik troops were marching from Odessa. He had the mission of arresting Şcerbacev – tsarist officer, commander of the Russian front in Moldavia, which remained faithful to the alliance and to the military principals and moral –, to arrest/assassinate King Ferdinand, the prime minister and all the high commanders of Romanian Army. Once the state was annihilated, the Sovietisation process could begin.

The efforts are baffled, Roşal being arrested together with his lover – a Romanian student, following the annihilation of the group from Socola. In unknown circumstances

– the two are assassinated, launching a violent reaction in Moscow. The Romanian minister plenipotentiary and the Romanian military mission are arrested, as reprisals for the disarming action in Socola and the dispatching of the Bolsheviks in Russia. The Russian newspapers wrote also about the mission held by the people's commissioner in Romania.

In Basarabia, the situation worsens. In Chişinău, on its way towards Romania, Roşal managed to set up a structure that would govern the Russian province and annihilate the actions made in order to proclaim de republic. The Country's Council addresses King Ferdinand and requests the intervention of the Romanian troops for determining order. It is a tough decision, but the opportunity cannot be missed. Beyond all risks, the Romanian troops cross Prut River, having the mission of stabilising the situation and maintaining order, without any interference in the internal affairs. Battles in the train stations take place. The Bolshevik gangs attack the Romanian troops. On December 14th 1918, General Broşteanu, leading his division, enters Chişinău, without any incidents. He is welcomed with cheer by the Country's Council, on this occasion the general declaring that he did not come to conquer, nor interfere in the Council's affairs. These were also specified by Marshal Prezan, within a manifesto towards Basarabia'a population. Russia interrupts diplomatic relations, declares war on Romania, seizes the Romanian thesaurus and all the valuables stored in Ukraine, expels the diplomatic corps. The war does not take place, as Russia was too weakened for such hostilities, but the paths through which the French military aids used to come, and also the military warehouses, are blocked.

In spite of all these, on January 24th – the date of the union between Moldavia and the Romanan Country, the Country's Council declares the republic's independence and the intention of unification with Romania. Prime Minister Ionel Brătianu is also present at the meeting. Still, he will not be present in this capacity at the accomplishment of this ideal, on March 27th, but his political adversary, Al. Marghiloman, which in the meantime became Romania's compromise prime minister.

What takes place in the German-occupied country between December 1916 and November 1919 represents the topic of several works, which come frim different parts of the country. Through them, the tragic situation in which the Romanian people is going through, left only with the faith in God, is outlined.

The country's administration had hastily withdrawn in Moldavia in the fall of 1916, following the measures taken in order to shelter the valuables, including Romania's thesaurus, as far away as possible from the battle field and the enemy. The royal family, executive and legislative powers moved to Iaşi. The Ministry of Justice moved as well, but the judicial power represented by courts and judges remained, in order to administer justice for the occupied population. This was a way of maintaining the idea of statehood even in this major crisis situation. Thus, the judges begin their on war, being in the situation of exercising their duties under the pressure of the occupiers. They often brutally interfere in judicial matters, seriously damaging justice's independence. International regulations were often violated, but this did not matter for the Germans. A military justice system that defended Germany's interests was formally

adopted. The occupied population was completely vulnerable. There are cases of criminal repression that went all the way to capital punishments, given by improvised courts, military authorities or foreign administration. The legal background was composed of military orders, which were not even known by the population, given the precarious coverage system. Important documents and files having a degree of permanence are deliberately destroyed or inadequately stored. This gap in the court's archives was to create great problems.

Paper of any kind, regardless of its origin, was collected and melted for the benefit of Germany.

Several magistrates were deported in Germany, for sympathizing with Romanian politicians, others guided or sent to forced homes, because they opposed the occupier.

Romanian laws and the judicial structure having their origin within the Constitution were modified or brutally replaced through military orders which felt free to attack anything, if it was in Germany's interest. German administration was established, clerks from Germany were brought to manage under strict rules, which stipulated harsh penalties, a territory which became the supply source of Germany and Austria.

For the exploitation of Romania, a country seen as an agricultural and oil-rich country, having huge food and mineral resources, an Economics Staff was created. Its purpose was to force the occupied population to produce at superior rates, collect at maximum and ship, according to demand, to the Central Powers. As beneficiaries, Germany occupied first place, then came Austria, followed by Turkey and Bulgaria. Military and administrative compound districts were created, an immediate strict record of valuables and livestock which belonged to the people was made. The goods taken by force were destined to the sustenance of the 480.000 soldiers and civilians belonging to the occupier and the 1450.000 horses, the rest being directed towards their countries. Spoliation reached unimaginable proportions.

Brochures which emphatically presented the goods that came from Romania, through which the performance of exploitation and the benefits of conquering were communicated to the German population, appeared in Berlin.

The population was left with infamous amounts of the harvest, which barely helped it survive. People were forced to work for the occupying army. In general, they were at the occupier's disposal, without any protection. Moreover, many Romanians became the occupier's tools, serving it or exploiting the population in its behalf for personal benefits.

The Germans force the National Bank of Romania to issue uncovered banknotes, through which they made their payments to the population.

In November 1918, following the truce, the retreating German armies have destroyed bridged, devastated villages and towns, requisitioned and robbed, although, in fact, the war ended and their occupation of Romania was no longer valid. The counties from the northern part of Oltenia and Muntenia were the ones which suffered the most, being situated on the paths used to retreat towards Transylvania and Banat.

In the years of the war, the ones who suffered the most were widows and the wives which had their husbands on the battle field. Left at home with all the burdens and the total care of the children, they were the first victims of abuse.

There were also rebellions, efforts to resist a severe occupation and the collaborators which, many times, proved themselves more inhumane than the occupier itself. Especially the priests were the ones who protested against the abuses of the authorities, against the transformation of some churches in horse barns, or bedrooms for the troops, as the soldiers slept on improvised beds, made from religious paintings. And some of the mayors, in spite of the fact that they had been put in charge by the Germans.

Some ministers were arrested and sent to Germany to execute their sentence for praying for the Romanian army's victory and cursing the enemy, others were sentenced to death and executed in the country, as is the case of minister Păunescu, shot near Drăgăşani. In many cases, the parochial archives were burnt or confiscated in order to be dissolved, as those belonging to the court.

The prelates have abundantly done their duty also on the battle field. 252 ministers have been mobilised. They were supposed to give religious assistance to the soldiers, maintain the cult's functionality on the front and, very importantly, give heart to the army, encourage to soldiers to not fear death and suffering, fight for their country and families and for the accomplishment of the Union. Some of them stood out and were rewarded with war medals. The example of minister Ionescu-Cazacu – who protected the battle flags of two regiments, solely transporting them from Bucharest to Galaţi, where he handed them to their commanders – is significant. The symbolical importance of the battle flag is known.

Five of them fell of the battle grounds, nineteen were taken prisoners and six were injured. Perhaps it would be suited to add next to them Alexei Mateevici, minister and poet from Basarabia, which was a military minister in the Russian army and died of typhus, being buried in Mărăşeşti.

The positive role played during World War One, the Second Balkan War and the one for independence was the powerful argument used to institutionalise the military minister and to appoint a military bishop to rule over these ministers.

The national resistance from the occupied territory is relevantly illustrated by the case of Second Lieutenant Victor Popescu in the regions of Gorj and Mehedinţi counties. He was a platoon commander during the battles in Ardeal and in Jiu Rivers's valley and had managed to escape from an encirclement together with two officers and soldiers, but strayed from his regiment. Remaining behind the front, he returns home, in Valea cu Apă village, where, acknowledging the occupier's abuses and the betrayals of our fellow Romanians, organises the partisan group. This group will successfully act for almost half a year, fighting German patrols and creating numerous problems to the administration. His and his comrades' actions were to maintain the population's hope for freedom and stimulate the desire to resist with all its powers under occupation. But their actions will also bring trouble: arrests, reprisals and the execution of ten close ones, among which was the second lieutenant's father. He tries to move his actions within Vâlcea county, as the hills and woods offered him the favourable conditions, but its difficult. He passes through the occupied land into Moldavia and meets his regiment, 18th Gorj, in Mărăşeşti, continuing to fight until the end of the war.

A sad pat of the war is captivity. There are prisoners on both sides. The circumstances of the war and the natural self-preservation instinct lead the soldiers into getting themselves caught. Even Eacaterina Teodoroiu was captured near Târgu-Jiu, but managed to kill her guard and run away, joining her unit, in which she fought with a gun in her hand, on the move.

During the battles in 1916, many Romanian soldiers were taken prisoners, both by Germans and Bulgarians, by the latter on the battle field of Turtucaia and in Dobrogea. The attitude of the population and the treatment in the camps were clearly different between the two countries, as the Bulgarians were excessively brutal and without humanity.

The memories of the prisoners are shattering and illustrate the frailness of the human condition and the martyrdom suffered by the Romanian people, with tragic resignation and mystical hope, until the Great Union. But, even after that moment, the atrocities continue in the united provinces.

The third part of the present volume includes captivity memoirs written by those who returned homes after the war, but also memoirs of the ones who participated in the battles in Moldavia. They bare the preciousness of authentic direct documents, even though sometimes the wave of natural subjectivism proper to the one who lived the events is noticeable.

An unpublished manuscript, a photo album having its origin within the 32nd Regiment "Mircea", which lost 17 officers and 1005 soldiers together with their commander, are pulled out of oblivion and brought, after a century, to the followers' attention by researchers. The album containing 34 photographs belonging to Colonel Penescu – the regiment's commander, supplemented with a description of post-battle Mărăşeşti, which belongs to another participant, sends us, throughout time, the dramatic image of the battle field.

Some of the educated fighters make notes through which they outline their battle path. Not out of self-pride. They feel is should be done also "for it to be passed along to the descendents of Busuioc family for them to follow my example when they will be called to defend the Homeland", as one of them writes.

The notebooks belonging to two of Victor Popescu's comrades can serve as the documenting foundation of a novel. The bravery and support of the people, but also the traitors who joined the occupier in harming arise from them. Besides the wretchedness and their lack of character, one does not even know what motivates them.

During the retreat, many Romanian soldiers were taken prisoners when they reached Olt River. Some ended up in Southern Tyrol, some in Germany and others in Bulgaria. Their memories regarding life in captivity are shattering. They were used in hard labours until exhaustion, but the main problems were hunger and cold. Underfed and clothed in rags, sleeping on straw, full of parasites, the prisoner soldiers have had the most atrocious experiences, until the peace treaty of Bucharest, when they were released. Returned to their homes, they were to see that the villages beneath the mountains where they used to live were not Romanian anymore, but integrated with the dying Austro-Hungarian Empire.

The barbaric behaviour of the Bulgarians towards the civil population and their vandalisms result from the war memoirs that come from the contact area with them. Some of these vandalisms are so sordid, that even the Germans are scandalised and forced to send the Bulgarians beyond the Danube. In some cases, they are simply decimated for pillaging and raping, as was the case in Giurgiu.

A former mayor of Craiova fondly remembers General Teodor Grigorescu, which he met before his promotion, as ruler of the city. Who is this Grigorescu, from which's portrait so much warmth is spread? He is the only survivor of Captain Grigore Ignat's company, from the Battle of Răzoare, Mărăşeşti. The company's commander, Ignat, and all 180 men under his command died on August 6th 1917, together with the enemy, but the enemy could not pass. When the Germans lifted their dead, they found one that was still alive, but he could not be identified because the force of the blasts had torn his clothes. He only had his boots. They took him to the hospital in Focşani, where he recovered. They could tell he was Romanian and sent him to Germany as a war prisoner. He returned after the truce treaty of Bucharest-Buftea was signed. He is the witness that related his whole life the atrocity that occurred there. The young generation, but not only, was able to understand what sacrificing for your country means, your love for it pushed to the border of the sublime.

The present work does not wish to be a glorifying approach which comes at any cost and does not want to propose an artificial contribution to the construction of a positive history. In accordance with those stated above, the works contain also the weaknesses, vanities, betrayals of some of us, but also positive information regarding some of the occupiers. We shall find in some front journals and notes also the humane behaviour of some German officers and soldiers. The military system, the war, the propaganda do not dehumanise everyone. But these are rare, though suggestive, situations, helping us not to desperately hate our opponent, our enemy, when the hostilities are over. They tell us to be patriots, nationalists in the correct sense of the term, but not chauvinists and extremists.

The Great War, in a much greater extent than World War Two, activated the symbols that were necessary in order to resist in the wrath and accept the immense sacrifices, come to terms with them and with death, in order to go on.

We have already mentioned Captain Grigore Ignat and his company, as symbols of total sacrifice. He remained buried there, on the battle ground, surrounded by his soldiers. The division's commander wrote an emotional letter to his widow, who whished to take him home, telling her that this is the way he should guide his subordinates to eternity, as he guided them in mortality. This subterranean unity seems to be a version of the Chinese emperor's terracotta army.

War's tragic reality raised a national symbol among ordinary people – Ecaterina Teodoroiu. Her mission was to maintain the courage of the Romanian soldier, hope in victory and in the people's capability to defend the homeland. After the war, her image as a Romanian woman who stood out and shattered the mentality regarding the woman's role within society has become the reference point of patriotic education. Her sarcophagus in Târgu-Jiu, situated between the town's cathedral and the Prefecture's

building, is a symbol itself. The love for our country and the supreme sacrifice made for the country place us between our existence as state-organised people and the faith in God, two things that forever stood side by side.

Also symbolic are, from another point of view, the actions of her fiancé, Second Lieutenant Gheorghe Mănoiu, who, following her demise, continues his earthly mission – teacher, marriage, children –, but abandons them all in order to avenge his fiancée in World War II. He enrols as a volunteer on August 24th 1944 (Ecaterina died on August 22nd 1917) and fights the Germans. He falls in battle below Sângeorgiu's Hill, at Oarba de Mureş. Illustrating Ecaterina, images that depict woman's evolution – from her role as a weaver that clothes the family and feeds it, ancestrally bound to the animals and to giving birth, to the heroic apotheosis, the glorious ascension to the heavens, as an immortal symbolic hero – are found on the foreparts of the sarcophagus.

Her personal military objects and others proper to her everyday existence have found their place in the memorial house from Vădenii Gorjului and in Târgu-Jiu's History Museum.

There are a lot of high rank officers who proved much heroism and, through their behaviour, attitude towards their subordinates, measures opportunely take in the battle ground, have decisively contributed to the victories from 1917.

General Eremia Grigorescu becomes a symbol of audacity, risk taking and firm decisions, but most of all of faith in the power for victory of the Romanian army. On this path we also have General Radu Rosetti, commander of the 47th/72nd Infantry Regiment, who proved himself extremely brave in the battle of Răzoare. Also noteworthy is his attitude following the controversial truce treaty signed in Bucharest, which makes him a symbol of military dignity.

General Eremia Grigorescu becomes, in the summer of 1917, the great hero of victory, a symbol of bravery based on audacity and firmness.

In October 1916 he was commander of the 15th Infantry Division, when he receives, from General Prezan, the mission to defend at any cost the access points to Moldavia. He was the one who told the commander of the northern army "you shall not pass through here". The slogan was written by his iron division on the passing of Oituz, where there was resistance throughout the entire war, being then transferred to Mărăşeşti.

The moral author of Mărăşeşti, encompassing the entire period until the end of August, is General Eremia Grigorescu. He lived to see his dream come true – the union of the Romanian lands, having at its foundation the bravery of the Romanian soldiers and his, of course.

Each social and professional category has its heroic symbols. Teachers, intellectuals, lawyers, foresters have behaved exemplarily. We have mentioned primary-school teachers Victor Popescu, Gheorghe Mănoiu, but there are many others known, yet their acts of bravery have faded over time. Among them there is also Stelian Sterescu – a Romanian and Latin teacher at the Theoretical Middle School in Târgu-Jiu, the previous name of "Tudor Vladimirescu" High School. An exceptional teacher decorated for professional meritorious achievements by Carol I with the Order of the

Crown of Romania – knight rank. He fought in the Second Balkan War and then, in 1916, heads for the front within the 18th Gorj Regiment. Crosses into Transylvania, retreats with the Romanian army in Moldavia and dies of typhus in Ruginoasa. He was a major at the time of death. Like him there are many others who, not being militaries, have given evidence of the highest military virtues.

In the end, all of the villages' and towns' heroes which fell defending the country become symbols of sacrifice and patriotism. They remain in the collective memory, their names are written on collective monuments, become landmarks of behaviour and motivation for the ones who will be summoned, in the future, to defend their homeland. They have local significance. They are not known at a county level or at any other superior one, but their remembrance, with or without names, is important, because they form the big army of the Romania people. All together, from marshal to soldier, they compose the saints of the Romanian land and deserve to be written on the churches' walls, among the saints and martyrs of Christianity

This should be done all the more so as Romanian identity, hence its defending, overlaps up to confusion with the orthodox identity. The language, the people and faith have become, along history, our law.

Author: Grigore Buciu
Translator: Mihail Rogojinaru

Cuvânt înainte

Neîndeplinirea angajamentelor asumate de către puterile Antantei şi greşelile tactice din teatrele de operaţii (atât în Transilvania, cât şi la Dunăre şi în Dobrogea) fac ca sfârşitul anului 1916 să găsească România ocupată în cea mai mare parte de către armatele blocului Puterilor Centrale. O situaţie foarte grea pentru poporul român, din care acesta va ieşi victorios până la urmă, după mari sacrificii umane şi materiale, şi, aşa cum şi-a dorit, reîntregit.

Atacată din sud de mari unităţi germano-bulgaro-turce, România încetează ofensiva în Transilvania, fapt ce permite armatelor germano-austro-ungare întărirea cu unităţi bine antrenate şi echipate, aduse de pe alte fronturi, şi declanşarea unei puternice contraofensive. În această situaţie, Armata României se vede nevoită să adopte o poziţie de apărare. Astfel, în încercarea de a trece Carpaţii Orientali, armatele germano-austro-ungare sunt respinse cu succes, fiind blocate toate încercările acestora de ocupare a trecătorilor, însă, după lupte grele, trecătorile din Carpaţii Meridionali (Valea Jiului, Valea Oltului, Culoarul Bran-Câmpulung, Valea Prahovei) sunt străpunse şi în scurtă vreme Oltenia şi Muntenia sunt ocupate. Abandonată de aliaţi, România este „nevoită să ducă aproape singură povara războiului pe două fronturi, să dea un greu tribut de sânge, să sufere pierderi materiale considerabile şi să suporte consecinţele invaziei inamice pe o mare parte a teritoriului naţional" (*România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, Ed. Militară, Bucureşti, 1987, p. 578), la sfârşitul anului 1916 două treimi din suprafaţa sa fiind ocupate, adică Oltenia, Muntenia şi Dobrogea.

La începutul lunii decembrie, autorităţile statului – Regele, Guvernul – se retrag la Iaşi, locul din care va fi coordonată rezistenţa naţională, iar către sfârşitul lunii decembrie Armata României, împreună cu aliatul rus, este nevoită să se retragă şi să se regrupeze în Moldova, toate acestea petrecându-se în condiţiile unei ierni foarte grele, dar salvatoare prin faptul că au încetinit înaintarea Puterilor Centrale şi au permis stabilizarea frontului şi regruparea trupelor române pe aliniamentul Focşani – Nămoloasa – Galaţi, refacerea armatei şi declanşarea operaţiilor din vara anului 1917, care se vor încheia cu victorioasele bătălii de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz – piatra de hotar a României –, devenite celebre în istoria Primului Război Mondial, victorii ce au constituit salvarea statului român de la desfiinţare prin împărţirea sa între învingători şi înglobarea în alte state.

Aşadar, Campania din 1917 cuprinde mai multe etape: reorganizarea armatei, stabilirea planului de campanie şi marile bătălii – Bătălia de la Mărăşti, Bătălia de la Mărăşeşti, a treia Bătălie de la Oituz –, defecţiunea rusă (în octombrie – noiembrie 1917, Rusia se retrage din război ca urmare a revoluţiei bolşevice), acţiunile politice pe

plan internațional pentru a demonstra legitimitatea drepturilor şi aspirațiilor româneşti, pentru obținerea recunoaşterii internaționale a acestora, armistițiul de la Focşani, din 26 noiembrie – 9 decembrie 1917, încheiat cu Puterile Centrale.

Timp de şase luni, sub coordonarea generalului francez Henri Berthelot – şeful Misiunii Militare Franceze în România (detaşament aflat în țara noastră pentru a asigura consilierea, sprijinirea şi instruirea efectivelor militare româneşti) şi consilier militar al Regelui Ferdinand I – Armata României este refăcută şi reorganizată, instruită şi dotată corespunzător (cu ajutorul aliaților). Aşa se face că, în luna iulie 1917, efectivele militare româneşti totalizau 700.000 de oameni, 460.000 dintre aceştia constituind armata de operații, organizată în două armate – Armata I şi Armata a II-a – care aveau în subordine 15 divizii de infanterie, 2 divizii de cavalerie, 4 regimente de artilerie grea şi 12 escadrile de aviație.

Vorbim despre o armată ce s-a încununat de succes şi despre care scriitorul şi politicianul Octavian Goga spunea în iulie 1917 că este: „O oaste nouă, mai vârtoasă ca cea dintâi, încercată de război şi cu brațul greu de răzbunare, o oaste care e mândria țării, şi aşteaptă cu sete ordinul de înaintare" (Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, Craiova, Ed. Universitaria, 1999, p. 290-292).

*

* *

Bătălia de la Mărăşti (11/24 iulie – 19 iulie/1 august 1917), desfăşurată sub comanda generalului Alexandru Averescu – comandantul Armatei a 2-a română, una dintre cele mai importante operațiuni militare româneşti din timpul Primului Război Mondial, încheiată cu prima mare victorie din istoria Armatei Române moderne, a reunit Armata Română şi Armata Rusă într-o operațiune ofensivă împotriva Armatei a 9-a germane. Ofensiva Armatei Române în bazinul Soveja, declanşată la 9/22 iulie, este cunoscută în istoriografia română şi sub denumirea de „Bătălia Mărăştiului". Marea victorie a românilor obținută în această bătălie – soldată cu 1.469 morți, 3.052 răniți şi 367 dispăruți în rândul ostaşilor români şi distrugerea totală a satului Mărăşti – a fost un important precedent pentru bătăliile ce au urmat, ea fiind „capul de pod pe care s-au sprijinit ofensivele decisive de la Mărăşeşti şi Oituz", confruntarea aceasta deschizând seria celor trei mari bătălii – Mărăşti, Mărăşti, Oituz – în urma cărora trupele româno-ruse au reuşit să oprească ofensiva germano-austro-ungară ce avea ca scop scoaterea României din război, pătrunderea în partea ucraineană a Rusiei şi deschiderea drumului către Odessa.

Bătălia de la Mărăşeşti, continuare în timp şi spațiu a celei de la Mărăşti, desfăşurată în trei etape (24 iulie/6 august – 30 iulie/12 august 1917; 31 iulie/13 august – 6/19 august 1917; 7/20 august – 21 august/3 septembrie 1917), considerată cea mai mare încleştare care s-a dat pe frontul românesc şi cea mai importantă acțiune militară românească din timpul Primului Război Mondial, desfăşurată sub deviza „Pe aici nu se trece!", a durat 29 de zile (16 zile de luptă şi 13 zile de acalmie relativă) şi a reunit Armata I română şi Armata a 4-a rusă sub comanda generalilor români Constantin Christescu, în prima etapă, şi Eremia Grigorescu, în următoarele două etape; trupele româno-ruse fuseseră inițial sub comanda generalului rus Aleksandr I. Ragoza. Pierderile

de partea română au fost de 27.410 ostaşi (5.125 morţi, 9.818 dispăruţi şi 12.467 răniţi). În memoria românilor se păstrează actele de vitejie ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu, sergentului Ignat Iliescu, căpitanului Grigore Ignat şi generalului Eremia Grigorescu.

Bătălia de la Oituz („a treia bătălie de la Oituz", după cele două purtate în Campania din 1916: 28 septembrie/11 octombrie-14/27 octombrie; 28 octombrie/10 noiembrie-2/15 noiembrie), desfăşurată în perioada 26 iulie/8 august – 9/22 august 1917, sub comanda generalului Alexandru Averescu – comandantul Armatei a 2-a române (Corpul 2 armată, comandat de generalul de divizie Arthur Văitoianu şi Corpul 4 armată, comandat de generalul de divizie Gheorghe Văleanu), este considerată una dintre cele mai curajoase acţiuni militare româneşti din Primul Război Mondial. Pierderile românilor au însumat 1.800 morţi, 4.850 răniţi şi 5.700 dispăruţi. În acestă bătălie, Armata a 2-a română a oprit ofensiva Grupului Gerock în încercările de a înainta prin Pasul Oituz spre est şi a face joncţiunea cu Armata a 9-a germană, înfrântă la Mărăşeşti de către Armata 1 română. Se dorea străpungerea munţilor pe Valea Trotuşului şi ocuparea zonei carbonifere şi petrolifere din triunghiul Târgu Ocna-Moineşti-Comăneşti, apoi declanşarea unei ofensive în lungul Oituzului şi Trotuşului, spre Oneşti şi Adjud şi de aci spre inima Moldovei, Iaşi.

Această victorioasă bătălie a permis existenţa în continuare a statului român şi, mai mult, înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Căderea liniei Trotuşului ar fi avut drept consecinţă ocuparea Moldovei şi desfiinţarea României ca stat. „Iată de ce, în valea Oituzului se juca acum nu numai soarta unei bătălii, ci însăşi soarta ţării" (*Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989).

De asemenea, „... cele petrecute în vara anului 1917 pe frontul românesc au avut o semnificaţie şi o importanţă deosebite, nu doar pentru români, ci pentru tot cursul războiului, în beneficiul Antantei" (Radu Ştefan Vergatti). Urmare a înfrângerilor din Moldova, de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, Marele Cartier General German şi comandamentele grupurilor de armate renunţă la proiectul zdrobirii forţelor româno-ruse din zonele meridionale şi vestice ale Moldovei. Se renunţa de fapt la strategia de relansare a „războiului de mişcare" în spaţiul dintre Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră, şi în întreaga Europă de răsărit (*Istoria militară a poporului român*, Ed. Militară, Bucureşti, 1988).

Succesul Armatei Române în Campania din 1917 a fost urmarea instruirii şi dotării cu echipamente şi tehnică de luptă corespunzătoare, măsuri ce au avut ca suport efortul aliaţilor. De asemenea, un factor foarte important, care a ridicat mult moralul ostaşilor români, au fost proclamaţiile Regelui Ferdinand I din aprilie-mai, prin care acesta promitea reforma agrară şi acordarea votului universal. Promisiunea împroprietăririi, făcută ulterior şi în tranşee, i-a însufleţit foarte mult pe ostaşii români, care în mare majoritate erau ţărani. Făcând referire la acest aspect, Octavian Goga spunea în iunie 1917: „Niciodată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere şi mai multă îndârjire" („România", 27 iulie 1917). Astfel, Regele Ferdinand I, primul rege al tuturor românilor, rămâne în istoria României ca „Întregitor de ţară" – sub sceptrul său realizându-se Marea Unire din 1918, cel mai important act din istoria poporului român –

şi „Rege al ţăranilor", acesta fiind autorul celei mai importante reforme agrare din istoria României moderne, de care au beneficiat cei ce au luptat în Războiul Reîntregirii Neamului, al reformei electorale şi al măsurilor ce au vizat consolidarea statului naţional unitar român.

După succesul obţinut în Campania din 1917, prin înfrângerea armatelor Puterilor Centrale (germano-austro-ungaro-bulgaro-turce), se fac planuri pentru trecerea la o nouă etapă, planuri ce constau în pregătirea strategică a ofensivei de eliberare a teritoriului ocupat, însă izbucnirea *Revoluţiei Ruse*, prin care se dorea trecerea la democraţia de tip european, va influenţa pe termen scurt desfăşurarea Primului Război Mondial. În acest conflict (război civil), izbucnit în Imperiul Rus, se disting două faze, prima fază fiind *Revoluţia din Februarie*, în timpul căruia printr-o lovitură de palat ţarul Nicolae al II-lea este obligat să abdice, puterea fiind preluată de către un guvern provizoriu, urmată de lovitura de stat din octombrie, aceasta fiind a doua fază, considerată de bolşevici adevărata revoluţie, rămasă în istorie ca *Revoluţia bolşevică* sau *Revoluţia din Octombrie*.

Ca urmare a acestei situaţii, cei 500.000 (după unele informaţii, 1.000.000) de ostaşi ruşi bolşevizaţi aflaţi pe frontul românesc părăsesc lupta şi se întorc acasă, răspândind în tot Imperiul Rus mesaje bolşevice şi recurgând, totodată, la numeroase acte de insubordonare şi abuzuri (crime, tâlhării, furturi, violuri, distrugeri materiale etc.), declanşând astfel o stare de haos greu de stăpânit; în România aceştia încearcă răsturnarea formei de guvernământ, asasinarea familiei regale şi bolşevizarea părţii neocupate de armatele germano-austro-ungare, tentative combătute cu succes de armata română.

Sigur că această stare de lucruri, generată de Revoluţia Rusă şi de preluarea puterii de către bolşevici, face ca Antanta să piardă un aliat puternic pe Frontul de Răsărit şi să pună România într-o situaţie dificilă, fapt ce duce la abandonarea planului de eliberare şi la trecerea Armatei Române la o defensivă strategică.

Aşadar, evenimentele din Rusia, ce urmează după marile şi victorioasele bătălii de pe Frontul Românesc, din vara anului 1917, au o influenţă însemnată în desfăşurarea războiului, acestea schimbând situaţia de pe întreg Frontul de Răsărit. La sfârşitul anului 1917, România se vede izolată şi singură în aşa-numitul „triunghi al morţii" şi, pentru a se salva, este nevoită să încheie armistiţiul cu Puterile Centrale, acord semnat la Focşani, la 26 noiembrie/9 decembrie 1917, având ca obiectiv principal suspendarea ostilităţilor pe Frontul Român.

Campania din 1917, cea de-a doua etapă românească în Marele Război, se încheie, ca şi prima etapă, din 1916, cu o uriaşă jertfă: 97.367 ostaşi (95.454 soldaţi şi 1.913 ofiţeri) morţi pe front, în infirmerii şi în spitale (dintre aceştia 248 ofiţeri şi 51.177 soldaţi morţi pe front în ţară); 216.902 soldaţi şi 4.134 ofiţeri luaţi prizonieri, dintre care 16 ofiţeri şi 4.005 soldaţi dispăruţi în prizonierat, iar 169 ofiţeri şi 70.335 soldaţi morţi în lagărele de prizonieri (Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediţia a II-a, vol. II, Ed. Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1926). Este un bilanţ dureros, bilanţul eroismului ostaşilor români dus până la sacrificiul suprem, pentru apararea a ceea ce mai rămăsese din România, dar şi cu gândul la eliberarea pământului aflat sub talpa germano-austro-ungară.

*

* *

Prezentul volum, cu titlul *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*, al doilea din proiectul editorial intitulat *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor*, coordonat de Eugen Petrescu, continuă seria lucrărilor dedicate Războiului cel Mare, pentru noi, românii, Războiului Reîntregirii Neamului (1916-1918) şi Marii Uniri (1 Decembrie 1918), rezultate ca urmare a cercetărilor întreprinse în cadrul programului desfăşurat de către Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din Râmnicu-Vâlcea al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria", sub genericul „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului", înscrise şi prezentate la Simpozionul Naţional de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediţia a II-a – „Campania din 1917. Centenar, 1917-2017", manifestare cultural-istorică desfăşurată în zilele de 6-7 august 2017 în municipiul Focşani, judeţul Vrancea.

Eugen Petrescu

Foreword

The non-fulfilment of the commitments made by the powers of the Entente and the tactical mistakes from the battlefields (in Transylvania and also at the Danube and in Dobrogea) bring forward the situation in which Romania finds itself mostly occupied by the Central Powers' armies at the end of 1916. A very tough situation for the Romanian people, from which it will eventually come out victorious, after big human and material sacrifices, and, as desired, reunited.

Attacked from the south by large German, Bulgarian and Turkish units, Romania ceases the offensive in Transylvania, which permits the strengthening of the German and Austro-Hungarian armies with well-trained and equipped units, brought from other fronts, and the breakout of a strong counter-offensive. In this situation, the Romanian Army is forced to adopt a defensive position. Thus, in the attempt to cross the Oriental Carpathians, the German and Austro-Hungarian armies are successfully pushed back, all their attempts of crossing the passages being blocked, but, after hard battles, the passages from the Southern Carpathians (Jiu Rivers's Valley, Olt Rivers's Valley, Bran-Câmpulung Passage, Parahova River's Valley) are penetrated and in a short period of time Oltenia and Muntenia are occupied. Abandoned by the allies, Romania "is forced to bare almost alone the burden of a war held on two fronts, to give a considerable human sacrifice, to suffer great material loses and to endure the consequences of the enemy invasion on a large part of its national territory" [*România în anii Primului Război Mondial* (*Romania in the years of World War One*), vol. I, Ed. Militară, Bucharest, 1987, p. 578], as two thirds of its territory were occupied at the end of 1917 – Oltenia, Muntenia and Dobrogea.

At the end of December, the state authorities – the King and the Government – retreat to Iaşi, from which the national resistance shall be coordinated, and towards the end of December the Romanian Army, together with the Russian ally, is forced to retreat and regroup in Moldavia, all of these under the conditions of a harsh winter, which proved also to be redemptive, due to the fact that it managed to slow down the Central Powers and allowed the stabilising of the front and the regrouping of the Romanian troops on Focşani – Nămoloasa – Galaţi alignment, the army's restoration and the launching of the operations from the summer of 1917, which will end with the victorious battles of Mărăşti, Mărăşeşti and Oituz – Romania's milestone –, that became famous in the history of World War One, victories which meant the salvation of the Romanian state from abolition, made through the division of its territory between the winners and the incorporation of these divisions in other states.

Thus, the 1917 Campaign contains several stages: the army's restoration, the establishment of the campaign plan and the great battles – the Battle of Mărăşti, the

Battle of Mărăşeşti, the third Battle of Oituz –, the Russian malfunction (in October-November 1917, Russia retreats from the war as a result of the Bolshevik revolution), the international political actions held in order to legitimise the Romanian rights and aspirations, for the international acknowledgement of these, the truce with the Central Powers concluded in Focşani between November 26th and December 9th 1917.

For six months, under the coordination of French General Henri Berthelot – chief of the French Military Mission in Romania (detachment present in our country in order to ensure guidance, support and training for the Romanian troops) and military guidance counsellor of King Ferdinand I –, the Romanian Army is restored and reorganised, trained and adequately equipped (with the help of the allies). That is why, in June 1917, the Romanian troops gathered 700.000 people, 460.000 of which forming the operations army, organised into two armies – 1st Army and 2nd Army – which had 15 infantry divisions, 2 cavalry divisions, 4 regiments of heavy artillery and 12 air squadrons under their command.

We are talking about an army that has been crowned with success, as writer and politician Octavian Goga used to describe it in July 1917 as: "A new army, more powerful than the one before it, hardened in war and with a strong grip of revenge, an army that is the pride of the country, and thirstily awaits the order to move forward" [Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, (*The modern history of Romania*), Craiova, Ed. Universitaria, 1999, p. 290-292].

*

* *

The Battle of Mărăşti (July 11th/24th – July 19th/August 1st 1917), fought under the command of General Alexandru Averescu – commander of the 2nd Romanian Army, one of the most important Romanian military operations in World War One, which ended with the first great victory in the modern history of the Romanian Army, brought together the Romanian and Russian Armies within an offensive operation against the 9th German Army. The Romanian Army's offensive in the Soveja basin, triggered on July 9th/22nd, is also known in the Romanian istoriography under the name of "Bătălia Mărăştiului". The great victory of the Romanians achieved in this battle – during which 1.469 Romanian soldiers died, 3.052 were wounded, 367 disappeared and Mărăşti village was completely destroyed – represented an important precedent for the battles that were to come, being "the bridgehead that supported the decisive offensives of Mărăşeşti and Oituz", this battle opening the series of the great victories – Mărăşti, Mărăşti, Oituz – during which the Romanian and Russian troops managed to put an end to the German and Austro-Hungarian offensive that wished to pull Romania out of the war, get through the Ukrainian part of Russia and open the road to Odessa.

The Battle of Mărăşeşti, a follow-up of the one in Mărăşti, held in three stages (July 24th/August 6th – July 30th/August 12th 1917; July 31st /August 13th – August 6th/19th 1917; August 7th/August 20th – August 21st/September 3rd 1917), considered to be the biggest clash on the Romanian battlefield and the most important Romanian military action of World War One, held under the slogan "You shall not pass through here!", lasted for 29 days (16 days of battle and 13 days of relative lull) and reunited the

1st Romanian Army and the 4th Russian Army under the command of Romanian generals Constantin Christescu, in the first stage, and Eremia Grigorescu, in the next two stages; the Romanian and Russian troops were initially under the command of Russian General Alexandr. I. Rogoza. The Romanian loses were 27.410 soldiers (5.125 dead, 9.818 disappeared and 12.467 wounded). Acts of bravery belonging to Second Lieutenant Ecaterina Teodoroiu, Sergeant Ignat Iliescu, Captain Grigore Ignat and General Eremia Grigorescu remain in the memory of the Romanians.

The Battle of Oituz ("the third battle of Oituz", after the two held in the 1916 Campaign: September 28th/October 11th – October 14th/October 27th; October 28th/November 10th – November 2nd/November 15th), held between July 26th/August 8th and August 9th/August 22nd 1917, under the command of General Alexandru Averescu – commander of the 2nd Romanian Army (Army Corps 2, commanded by Division General Arthur Văitoianu, and Army Corps 4, commanded by Division General Gheorghe Văleanu), is considered to be one of the most courageous Romanian military actions in World War One. The loses of the Romanians were 1.800 dead, 4.850 wounded and 5.700 disappeared soldiers. In this battle, the 2nd Romanian Army managed to stop the Gerock Group's offensive in their attempts to go through Oituz Passage towards East and join the 9th German Army, beaten at Mărăşeşti by the 1st Romanian Army. The plan was to penetrate the mountains through Trotuş River's Valley and occupy the oil-bearing and coal-bearing zone within the Târgu Ocna-Moineşti-Comăneşti triangle, then to launch an offensive along Oituz and Trotuş rivers, towards Oneşti and Adjud and from here on towards the heart of Moldavia, Iaşi city.

This victorious battle permitted the Romanian state to exist hereinafter and, most of all, the achievement of the Great Union on December 1st 1918. The fall of the Trotuş line would have had as consequence the occupation of Moldavia and the dissolving of Romania as a state. "Here is why in the valley of Oituz River was played not only the fate of a battle, but the fate of the country itself" [*Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919* (*The history of the War for Romania's Unification. 1916-1919*), Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucharest, 1989].

Also, "... the events occurred in the summer of 1917 on the Romanian front had an particular significance and importance, not only for the Romanians, but for the entire course of the war, in the benefit of the Entente" (Radu Ştefan Vergatti). As a result of the defeats in Moldavia, from Mărăşti, Mărăşeşti and Oituz, the German Grand General Headquarters and the commandments of the army groups give up on the project of crushing the Romanian and Russian forces from the southern and western parts of Moldavia. In fact, they give up on the strategy of re-launching the "movement war" between the Carpathians, Danube and the Black Sea and in the entire Eastern Europe [*Istoria militară a poporului roman* (*The military history of the Romanian people*), Ed. Militară, Bucharest, 1988].

The success of the Romanian Army in the 1917 Campaign was the result of the training and endowment with adequate equipment and fighting technique, measures taken with the effort of the allies. Moreover, a very important factor, which heavily

lifted the spirits of the Romanian soldiers, were the proclamations of King Ferdinand I from April-May, in which he promised the agrarian reformation and the granting of the universal vote. The promise of appropriation, which was also made in the trenches, has greatly vivified the Romanian soldiers, peasants in their great majority. Regarding this aspect, Octavian Goga used to state in 1917: "There has never been more faith and determination in the Romanian soul" („România", 27 iulie 1917). Thus, Kink Ferdinand I, the first king of all Romanians, remains in the history of Romania as "Unifier" – the Great Union of 1918, the most important act in the history of the Romanian people, being achieved under his ruling – and "King of the peasants", as the author of the most important agrarian reformation in the history of modern Romania, in the benefit of the ones who fought in the War of Our People's Reunification, of the electoral reformation and of the measures that aimed to consolidate the Romanian national unitary state.

Following the success achieved in the 2017 Campaign, through the defeat of the Central Powers' armies (German, Austrian-Hungarian, Bulgarian and Turkish), plans are being made to reach another stage, plans which consist in the strategic preparation of an offensive that aimed to liberate the occupied territory, but the outburst of the *Russian Revolution*, through which the transition to a European democracy was desired, will influence the progress of World War One in the short term. In this conflict (civil war), which broke out in the Russian Empire, two phases are distinguishable, the first one being *the February Revolution*, during which Tsar Nicolas II is forced to leave the throne through a palace coup, the power being ceased by a provisory government, followed by the coup d'état from October, this being the phase considered by the Bolsheviks to be the real revolution, remained in history as *the Bolshevik Revolution* or *the October Revolution*.

As a result of this situation, the 500.000 (according to some information, 1.000.000) rendered Bolshevik Russian soldiers on the Romanian territory abandon the fight and return home, spreading Bolshevik messages in the entire Russian Empire and also resorting to numerous acts of insubordination and abuses (killings, robberies, theft, rapes, devastations etc.), thus unleashing a state of chaos hard to control; in Romania, they try to overthrow the government, to assassinate the royal family and to render Bolshevik the part of the country remained unoccupied by the German and Austro-Hungarian armies, attempts successfully fought against by the Romanian army.

Of course that this situation, generated by the Russian Revolution and by the cease of power by the Bolsheviks, makes the Entente lose an important ally on the Eastern Front and puts Romania in a difficult situation, leading to the abandonment of the liberation plan, as the Romanian Army adopts a strategic defensive.

Thus, the events in Russia, which follow the great and victorious battles on the Romanian Front from the summer of 1917, have a significant influence in the development of the war, changing the situation on the entire Eastern Front. At the end of 1917, Romanian sees itself isolated and alone in the so-called "triangle of death" and, in order to save itself, is forced to sign the truce with the Central Powers in Focşani at November 26th/December 9th 1917, having as main objective the cessation of hostilities on the Eastern Front.

The 1917 Campaign, the second Romanian stage within the Great War, ends, as the first one, in 1916, with an immense sacrifice: 97.367 dead (95.454 soldiers and 1.913 officers) on the battle field, in infirmaries and in hospitals (among these, 248 officers and 51.177 soldiers dead on the battlefield within the country); 216.902 soldiers şi 4.134 officers taken prisoners, among which 16 officers and 4.005 soldiers who disappeared in captivity, while 169 officers and 70.335 soldiers died in the concentration camps destined for prisoners) [Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, (*The history of the war for the unification of Romania*), second edition, vol. II, Ed. Casei Şcoalelor, Bucharest, 1926]. It is a painful balance sheet, the balance sheet of our Romanian soldiers' heroism, taken to the supreme sacrifice, in order to defend what was left of Romania, but also with the hope of liberating the land which was under German and Austro-Hungarian occupation.

*

* *

The present volume, *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)* [*100 years since the great battles of Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*], the second one within the editorial project named *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor* (*World War One and the Great Union of the Romanians*), coordinated by Eugen Petrescu, continues the series of works dedicated to the Great War – which for us, Romanians, was The War of Our People's Reunification (1916-1918) and of the Great Union (December 1st 1918) –, resulted from the researches made within the program carried out by "Pr. Dumitru Bălaşa" Historical Research Centre in Râmnicu-Vâlcea, which belongs to "Matei Basarab" Vâlcea County Subsidiary within "Regina Maria" National Hero-Worship Association, under the title "On the footsteps of our people's heroes and martyrs", enlisted and presented within the National History Symposium "România în Primul Război Mondial" ("Romania in World War One"), second edition – "The 1917 Campaign. Centennial, 1917-2017", a cultural and historical event which took place on August 6th and 7th in Focşani, Vrancea county.

Author: Eugen Petrescu
Translator: Mihail Rogojinaru

Notă asupra volumului

Prezentul volum, intitulat *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*, vine să omagieze un secol de la victorioasele lupte de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz (Campania din 1917), pentru apărarea Moldovei – partea de nord a Regatului Român –, singura regiune rămasă neocupată de armatele germano-austro-ungare în timpul Marelui Război. Acesta este publicat la Editura Universitaria din Craiova, în 2017 şi cuprinde 37 din cele peste 40 de lucrări ştiinţifice şi articole înscrise la Simpozionul Naţional de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediţia a II-a – „Campania din 1917. Centenar, 1917-2017", desfăşurat în municipiul Focşani, judeţul Vrancea, în zilele de 6-7 august 2017, autori fiind: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Coritoru, Constanţiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniţă, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moşin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necşulea, Andrei Popete-Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Răţoi, Ion Niţă Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ştefan Vergatti.

Ca şi la primul volum, intitulat *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)*, publicat la Editura Universitaria din Craiova, în 2016, autorii, în număr de 35, sunt cercetători istorici, arhivişti, filologi, teologi, generali şi ofiţeri în rezervă sau în retragere etc., care, alături de cei implicaţi pe linie tehnică în acest proiect editorial (traducător şi tehnoredactor), sunt prezentaţi, pe scurt, în *Tabla auctorială*, situată înainte de *Cuprins*.

Dacă la primul volum coperta a fost realizată pe fond roşu, la acesta, al doilea, din seria de trei volume omagiale, este realizată pe fond galben, urmând ca la volumul trei aceasta să fie realizată pe fond albastru, conform proiectului editorial: câte un volum pentru fiecare an important din istoria Marii Uniri – 1916, 1917 şi 1918 – şi pentru fiecare culoare din Drapelul Naţional: roşu, galben şi albastru.

Pe coperta IV este proiectată o ilustraţie foto ce o întruchipează pe Ecaterina Teodoroiu – „Eroina de la Jiu", supranumită „Ioana D'Arc a României" –, simbolul eroismului feminin la români, tânăra luptătoare din Vădenii Gorjului care şi-a dat viaţa pentru ţară, pe frontul din Moldova, la 22 august 1917, în asaltul de pe Dealul Secului/Mărăşeşti.

Volumul este prefaţat de generalul de brigadă Grigore Buciu şi tradus sumar în limba engleză de filologul Mihail Rogojinaru. Acesta cuprinde 544 pagini format B5, structurate pe patru părţi, tema principală fiind *Campania din 1917*, după cum urmează: prima parte: *1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri* (p. 53-100), a doua parte: *Fapte de vitejie* (p. 101-202), a treia parte: *Mărturii de pe linia frontului şi din prizonierat* (p. 203-382), a patra parte: *Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam* (p. 383-544).

Lucrările publicate conţin bibliografie. De asemenea, câteva dintre acestea au anexe, alcătuite din tablouri cu scene de pe câmpurile de luptă, ilustraţii, hărţi, documente etc.

Se cuvine să mulţumim colaboratorilor noştri pentru continuarea cercetărilor în cadrul proiectului „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului" şi realizarea celui de-al doilea volum dedicat Războiului I Mondial şi desăvârşirii unităţii naţional-statale a poporului român.

Eugen Petrescu

Reference notes

The present volume, *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)* [*100 years since the great battles of Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*], honours the passing of one century since the battles of Mărăşti, Mărăşeşti and Oituz (the 1917 Campaign), for the defence of Moldavia – the northern part of the Romanian Kingdom –, the only region unconquered by the German and Austro-Hungarian armies during Word War One. It is published by Universitaria Publishing Company, Craiova, in 2017 and contains 37 of the over 40 scientific works and articles registered within the National History Symposium "Romania in World War One", second edition – "the 2017 Campaign. Centennial, 1917-2017", held in Focşani, Vrancea county, on August 6th and 7th, having as authors: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Coritoru, Constanțiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniță, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moşin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necşulea, Andrei Popete-Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Rățoi, Ion Niță Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ştefan Vergatti.

As in the case of the first volume, *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)* [*100 years since Romania's entrance in the War of Our People's Reunification (1916-2016)*], Universitaria Publishing Company, 2016, the 35 authors are historians, archivists, philologists, theologians, in reserve or retired generals and officers etc., which, along with the ones involved in the technical matters within this editorial project (translator and desktop publisher), are briefly presented in the *Authors' list* placed before the *Contents*.

If the cover of the first volume had a red background, the second one from the series of three honorary volumes has a yellow background, while the cover of the third book shall have a blue background, according to the editorial project: one volume for each important year from the history of the Great Union – 1916, 1917 and 1918 – and for each colour of the National Flag: red, yellow and blue.

The back cover contains a photo illustration of Ecaterina Teodoroiu – the Heroine from Jiu, considered "Romania's Joan of Arc" –, the symbol of Romanian feminine heroism, a young fighter from Vădenii Gorjului who, on August 22nd 1917, gave her life for her country on the Moldavian battlefield, during Dealul Secului/Mărăşeşti attack.

The volume is prefaced by brigadier general Grigore Buciu and briefly translated into English by philologist Mihail Rogojinaru. It contains 544 pages in B5 format, structured into four parts, with *the 1917 Campaign* as the main topic, as follows: the first part: *1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri* (*1917 – the decisive year for the accomplishment of the Great Union* (p. 53-100), the second part: *Fapte de vitejie* (*Heroic acts*) (p. 101-202), the third part: *Mărturii de pe linia frontului şi din prizonierat* (*Memoirs from the front line and captivity*) (p. 203-382), the fourth part: *Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam* (*Symbols of the sacrifice made for the people's unity*) (p. 383-544).

The published works contain bibliography. Moreover, some of them have annexes, made up of paintings depicting scenes from the battle fields, illustrations, maps, documents etc.

It is only natural to thank our collaborators for continuing the researches within "Pe urmele eroilor şi martirilor neamului" ("On the footsteps of our people's heroes and martyrs") project and for the accomplishment of the second volume dedicated to World War One and the national and state unity of the Romanian people.

Author: Eugen Petrescu
Translator: Mihail Rogojinaru

PARTEA I

1917 – ANUL HOTĂRÂTOR PENTRU ÎNFĂPTUIREA MARII UNIRI

SEMNIFICAȚIA PENTRU MARELE RĂZBOI A VICTORIILOR ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917

Radu Ștefan Vergatti

În general, în lucrările dedicate Primului Război Mondial, numit şi „Marele Război", s-a scris că anul 1917 a fost caracterizat prin trei mari evenimente: declararea războiului submarin total de către Imperiul German, intrarea USA în luptă ca aliate Antantei şi, în fine, izbucnirea revoluțiilor în Rusia.

Dacă se ține seama de lucrarea generalului de aviație René Chambe, atunci celor trei evenimente amintite trebuie să li se adauge şi victoriile armatei române din vara anului 1917, în luptele de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz[1].

Am specificat aici că a fost o reuşită exclusivă a armatei române, deoarece unitățile ruse, dezorganizate de revoluție, fie nu au luptat, aşa cum s-a întâmplat la Mărăşti[2], fie au fugit de pe câmpul de luptă, ca în cazul bătăliei de la Mărăşeşti[3]. Unitățile ruse au primit ordin de la generalul Scerbacev să nu lupte. I. Gh. Duca a notat că a aflat de la generalul Prezan că premierul rus Al. Kerenski i-a telegrafiat generalului Scerbacev să oprească orice ofensivă. În primul moment, generalul Scerbacev a avut intenția să nu respecte ordinul[4]. Nu a făcut-o. De fapt nici nu ar fi putut, căci, aşa cum consemnează generalul Berthelot: *„12/25 iulie. La amiază, lovitură de teatru! Generalul Prezan mă informează că o telegramă a lui Kerenski cere oprirea atacurilor şi suspendarea oricărei ofensive. Alerg la Scerbacev, care îmi confirmă vestea. Îi cer să telegrafieze lui Kerenski pentru a-şi retrage ordinul în ceea ce priveşte frontul*

---

[1] Cf. General Chambe, *Route sans horizon, Les eaux sanglantes du beau Danube bleu*, Plon, Paris, 1981, p. 143-153.

[2] René Chambe a văzut, din avionul pe care îl pilota, cum diviziile ruseşti de pe flancul stâng nu au luptat, stând pe loc (cf. Chambe, *op. cit.*, p. 136).

[3] Cf. General Chambe, *op. cit.*, p. 143-153; Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război (1916-1918)*, Editura Cultura Națională, Bucureşti, 1937, p. 188, 220-221 şi urm.; Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. II, Ed. Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 59-156, 190-222; Ion Antonescu, *Românii, originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, Ed. Clio, Bucureşti, 1990, p. 30-48; Al. Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, vol. III, 1917-1918, Ed. Institutului de Arte Grafice Eminescu SA, Bucureşti, 1927, p. 130-131, unde ultimul autor, aflat în zona de ocupație, consemna *„8 septembrie 1917 (...) O notiță care confirmă în totul ceea ce-mi spusese maiorul Chițescu, adică: pe frontul Moldovei ruşii îşi părăseau adeseori sectorul lor şi fugeau fără a se mai opri. De multe ori trupele noastre au trebuit să facă sforțări eroice pentru a pune stavilă acestor dezerțiuni. Faptul acesta e confirmat din nou de lt. Teodorescu, fiul preotului de la biserica Amzei, cu ocazia transportării lui la Slatina. Întocmai ca şi Chițescu, el afirmă că moralul soldaților noştri este foarte ridicat. Epidemiile au bântuit, însă mai cu seamă în populația civilă. Ruşii se bat rău sau aproape deloc."*

[4] Cf. I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981, p. 216. Aceeaşi informație şi la Chambe, *op.cit.*, p. 149.

românesc. Adaug chiar că, dacă aş primi într-un astfel de moment un asemenea ordin, l-aş băga pur şi simplu în buzunar. Scerbacev îmi spune că aşa ceva este imposibil: telegrama a sosit în clar (adică nu cifrată, n.n), lovitura mortală a fost dată, ***toate sovietele de pe frontul românesc au luat cunoştinţă de acest ordin cu o oră înaintea lui*** *(subl.ns.) şi l-au comunicat tuturor trupelor ruse. El ar vrea să nu ţină cont de ordin, dar nimeni nu i s-ar supune. Dacă am insista, liniile ar fi abandonate"*[5].

La un moment dat, esenţial pentru bătălia de la Mărăşeşti, o continuare a celei de la Mărăşti, ruşii au părăsit frontul creând o breşă de 53 km[6]. Din fericire, armatele germane comandate de proaspătul mareşal von Mackensen, nu au putut profita de pe urma situaţiei. Viitorul general Chambe, pe atunci aviator francez care lupta pentru armată română, fiind rănit a aflat direct de la medicul rus care l-a tratat că datorită revoluţiei din Rusia şi a propagandei bolşevice, soldaţii din fosta armată ţaristă, aflată pe frontul de la Mărăşeşti, îşi omorau ofiţerii împuşcându-i în spate, refuzau să lupte şi apoi dezertau[7].

Este o informaţie a unui observator direct al evenimentelor. Ea îi contrazice pe istoricii şi politologii marxişti, sovietici şi români, care au scris despre aşa-zisa victorie a ruşilor în bătăliile din vara anului 1917 din Moldova.

Nu doresc să mă ocup de descrierea luptelor. Nu este subiectul comunicării mele. De altfel, istorisirea luptelor au făcut-o, în mai multe rânduri, istoricii armatei.

Ca atare, voi încerca să prezint pe scurt semnificaţia acestor lupte pentru „Marele Război".

După anii neutralităţii, România, când nu s-a ştiut ce poziţie va adopta, ceea ce l-a făcut pe generalul Ludendorff s-o asemene cu un sfinx[8], aparent brusc a intrat în luptă de partea Antantei (14/27 august 1916). Pentru cei informaţi, nu a fost o surpriză. Încă din toamna anului 1914 premierul Ion I. C. Brătianu a mărturisit prietenului său ieşean Georgel Mârzescu că România va intra în luptă ca aliată a Antantei[9]. Declaraţia lui Ion I. C. Brătianu a corespuns celor promise şi cerute ulterior de conferinţele interaliate de la Chantilly[10]. În palatul ducilor de Guise s-a propus ca armata română să intre în luptă împotriva trupelor Puterilor Centrale pentru a se ajunge la uşurarea sarcinii trupelor Antantei aflate pe frontul din vestul Europei. Pentru îndeplinirea acestei cerinţe a Înaltului Comandament Reunit al Aliaţilor, mareşalul Joffre a impus decizia de a sprijini România în ofensiva din vara anului 1917. El îşi punea chiar problema unei pierderi planificate a României. Dar chiar în acest caz, îşi atingea scopul. Puterile Centrale se

---

[5] Generalul Henri Berthelot, *Memorii şi corespondenţă 1916-1919*, ed. Glenn E. Torrey, trad. în lb. română, Ed. Militară, Bucureşti, 2012.

[6] Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 149; Averescu, *op. cit.*, p. 220-221.

[7] Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 160-163.

[8] Cf. *Memoriile generalului Ludendorff despre războiul mondial şi prăbuşirea Germaniei*, Editura Răspândirea Culturii, Bucureşti, 1919, p. 244.

[9] C. Stere, *Marele Răsboiu şi politica României*, Atelierele Societăţii Anonime Poporul, Bucureşti, 1918, p. 229.

[10] Au fost mai multe conferinţe ale comandamentului aliat: 7 iulie 1915, 6-8 decembrie 1915, 29 decembrie 1915, 15 noiembrie 1916. Toate conferinţele de la Chantilly au adoptat acelaşi punct de vedere în legătură cu România.

vedeau obligate să aducă pe frontul de est mai multe divizii. Presiunea asupra frontului din vest devenea astfel mai mică. Trupele Antantei aveau nevoie de o relaxare după luptele de la Verdun şi de pe râul Somme.

Pentru a da posibilitatea armatei române să aibă o opoziţie eficace în faţa oştirii Puterilor Centrale, Franţa a decis să trimită în România o mare cantitate de material de război. Folosind un drum ocolit, impus de linia frontului, francezii au trimis prin Rusia către România echipament, încălţăminte, armament de toate tipurile. A fost necesar. Armata română, în primăvara anului 1917, de multe ori, a fost echipată în uniforme franceze. Se povesteşte că, în mai multe cazuri, locuitorii din Moldova, din cauza echipamentului, i-au confundat pe militarii români cu cei francezi. Chiar dacă materialul de război a ajuns greu în România, din cauza îngreunării transportului de către autorităţile ruse, venirea lui a contribuit la o mai bună înzestrare şi la ridicarea moralului întregii oştiri române, care nu se simţea abandonată. Desigur că acest material de război a ajutat la întărirea credinţei în calităţile şi munca celor peste 1.200 de ofiţeri care formau misiunea militară franceză condusă de Berthelot. Trebuie remarcat că modul de comportare al ofiţerilor francezi faţă de trupă a fost net deosebit de cel al ofiţerilor români. Ofiţerii francezi îi tratau pe soldaţi cu multă căldură sufletească şi totdeauna rosteau faţă de ei vorbe menite să-i încurajeze.

Totodată, corpul ofiţerilor francezi i-a ajutat pe români să pregătească şi să execute operaţiunile militare conform cerinţelor din anul 1917. Spre exemplu, i-au instruit în crearea sistemului defensiv modern de tranşee, construindu-l din mai multe pânze de rezistenţă. În acelaşi timp i-au instruit pe ofiţerii români cum să folosească, în mod eficient, tunurile din Franţa. A fost o mare uimire când s-a constatat că ofiţerii români, care urmaseră cursurile de la şcoala militară, care predau la şcoala militară, nu ştiau tainele tirului artileriei[11].

Astfel s-a ajuns la prima ofensivă românească din vara anului 1917, cea de la Mărăşti. Ea s-a declanşat ca urmare a dorinţei de luptă a armatei române şi a cererii Antantei, într-o o ţară înjumătăţită ca teritoriu, părăsită de aliatul său, armata rusă, şi foarte greu lovită de iarna cumplită ce trecuse, de foamete, lipsuri şi de molima teribilă a tifosului exantematic. Cu toate acestea, românii, singuri, părăsiţi de ruşi, au obţinut o victorie strălucită.

Însă germanii au fost informaţi despre poziţia armatei Ruse. Ei ştiau despre trădarea lui V. I. Ulianov-Lenin, care încheiase un acord cu germanii prevăzând încheierea unei păci şi ieşirea din război. Ştiau, după mărturia lui Richard von Khülmann, că românii vor rămâne singuri. Mareşalul von Mackensen a hotărât să contraatace la Mărăşeşti. Luptele au durat foarte mult, mai mult de o lună de zile (6/19 august – 8/21 septembrie 1917). Germanii au trăit o uriaşă surpriză. Un exemplu: teribila armată germană, în ziua de 19 august 1917, în lupta corp la corp din pădurea Răzoare, a fost înfrântă de opoziţia dârză a regimentelor româneşti 47 şi 51 de infanterie comandate de generalul de brigadă Jean Popescu[12]. A fost o primă semificaţie a acestor lupte. Soldaţii

[11] Cf. Nicolae Vrăbiescu, *Bune şi rele, în război cu Reg. 9 Artilerie, 1916-1918*, Tip. Văcăreşti, Bucureşti, 1937, p. 97.

[12] Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 130.

români, singuri, părăsiți de ruşii care fugeau[13], au dovedit o bravură şi o capacitate de rezistenţă şi de contraatac mai mari ca a celor germani în luptele care au ajuns să se dea la baionetă. Oştenii români au demitizat şi propaganda care-i elogia pe germani, au arătat că realitatea era opusă.

În acelaşi timp, armata română a obținut victorii şi în pasul Oituz. Acolo, trupele germane au fost blocate. În consecință se poate afirma că, în toate luptele directe din vara anului 1917, armata română şi-a atins scopul: şi-a dovedit superioritatea față de militarii Puterilor Centrale şi a ajutat Antanta. Din păcate, aceste merite semnificative pentru desfăşurarea marelui război în vara anului 1917 nu au fost recunoscute[14].

Germania şi Austro-Ungaria au fost departe de a realiza ceea ce şi-au propus. Propaganda continuă afirma că Imperiul German avea cea mai puternică armată din lume. Înfrângerile din vara nului 1917 au infirmat aceste aserțiuni propagandistice. Tocmai de aceea, au încercat să fie ascunse de germani. După cum a consemnat Vasile Th. Cancicov, comandamentul militar german a căutat să ascundă bucureştenilor care era realitatea: Veştile despre ce s-a întâmplat la Mărăşeşti au ajuns foarte greu la civilii din teritoriul ocupat, printr-o scrisoare adresată Alexandrinei Cantacuzino şi care circula la 14 ianuarie 1918: „A fost o noutate neaşteptată şi nevisată, privind un crâmpei din războiul nostru ce până azi ne-a fost ascuns, luptele de la Mărăşeşti din iulie şi august 1917, în care s-a zdrobit ofensiva germană preconizată şi... eşuată cu imense pierderi de oameni şi mai ales de prestigiu pentru feldmareşalul Mackensen". Comunicatele germane din perioada respectivă, pentru teritoriile ocupate, fuseseră: „românii atacă puternic, la Soveja şi Caşin, iar nemții atacă puternic pe Siret. Scrisoarea explica ofensiva germană de pe Siret drept atacul german în golul lăsat de trădarea ruşilor. Meritul armatei române a fost imens, el a justificat exclamația lui Mackensen (...): pe Siret am găsit în armata română adevărați adversari"[15].

Imperiul German avea nevoie să scoată Regatul României din luptă pentru a pătrunde în Imperiul Țarist prin sud. Acolo putea să înainteze rapid, căci în Ucraina erau câmpii largi, uşor de străbătut. Era o altă situație față de aceea din nord, unde armatele germane ajunseseră prin Prusia Orientală şi prin regiunile poloneze. Acolo erau lacuri, mlaştini, păduri. Ca urmare era o zonă greu de străbătut. Mai mult, în păduri şi în mlaştini, puteau să fie lăsate unități militare disimulate, care acționau în spatele frontului. Pot să amintesc aici exemplele din campania lui Napoleon în Rusia.

Germania nu a reuşit să-şi atingă acest țel, nici în anul 1916, nici în vara celui următor, 1917. Dacă se priveşte situația în perspectivă istorică, aşa cum a făcut-o generalul Chambe, atunci se poate conchide că victoriile româneşti din vara anului 1917 şi părăsirea frontului de către armata rusă au determinat un ajutor pentru lovitura de stat bolşevică. În Rusia s-a creat un moment de linişte. El a venit când generalii Brusilov şi Kornilov nu reuşiseră să aibă succes. În acele condiții, cei 500.000 militari ruşi aflați în

---

[13] *Ibidem*, p. 167.

[14] Cf. I. G. Duca, *op.cit.*, vol. II, ed. cit., p. 220.

[15] Vasile Th. Cancicov, *Impresiuni şi păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, 13 august 1916-31 decembrie 1918*, vol. II, Ateleierele Societății Universul, Bucureşti, 1921, p. 259, 262-263.

România s-au putut reîntoarce acasă. Ei s-au răspândit pe tot teritoriul Imperiului Ţarist, au preluat şi au răspândit lozincile bolşevicilor. Cea mai percutantă dintre ele era *„Mir i hleb"* (pace şi pâine). Această lozincă satisfăcea dorinţele oamenilor de rând. Cei veniţi din România, militarii, povesteau ororile de pe front, vorbeau despre nevoia reformei rurale. Lozinca bolşevicilor era exact contrară celor cerute de guvernul Kerenski. Acesta dorea continuarea războiului şi se opunea desfiinţării marii proprietăţi şi împroprietăririi ţăranilor. V. I. Lenin a profitat de incapacitatea guvernului Kerenski, de haosul din ţară, de lansarea cu succes a lozincilor percutante de către bolşevici, de ajutorul bănesc primit de la germani şi a dat lovitura de stat de la 25 octombrie/7 noiembrie 1917.

Imperiul German şi Imperiul Austro-Ungar doreau cucerirea întregii Românii. Au eşuat. Nu au putut să-şi acopere lipsurile alimentare şi de petrol. S-a mărturisit în mai multe rânduri cât era de importantă România în acest sens[16].

O consecinţă deosebită, semnificativă pentru întreg frontul european, a fost aceea că victoriile româneşti au zdruncinat încrederea în capacitatea armatei germane, chiar în interiorul lumii germanice. Nu se mai credea în succes în condiţiile în care o ţară mică şi în cea mai mare parte ocupată de inamic reuşise să determine un asemenea dezastru al forţelor germanice.

Pregătirea luptelor din vara anului 1917 a determinat în România două mari reforme social-economice: cea agrară şi cea electorală. Înainte de lupte, ţăranii, care formau grosul armatei, se întrebau de ce să lupte. Ei îşi spuneau că în finalul războiului urmau să revină la mizeria şi lipsurile de acasă. Atunci nemulţumirile au fost determinate şi de soldaţii ruşi bolşevizaţi. Ei umblau prin localităţile româneşti strigând lozinca *„Mir i Hleb"*. Cu toate că românii nu-i iubeau pe ruşi şi nu aveau încredere în ei, această lozincă a avut oarecare răsunet.

Fermecătorul avocat şi om politic Take Ionescu, alături de Ion I. C. Brătianu şi de Barbu Ştirbey, l-au determinat pe regele Ferdinand să meargă în tranşee şi să promită soldaţilor-ţărani că va înfăptui reforma rurală după război[17].

Venind direct de la rege, care avea un prestigiu extraordinar, această promisiune a fost crezută. S-a pornit la luptă pentru a se apăra ceea ce se promisese: pământul care va fi dat în proprietate. În cazul în care nu s-ar fi procedat astfel, nu s-ar fi speculat dragostea profundă pentru pământ şi pentru rege a soldaţilor-ţărani, nu s-ar fi ajuns la actele de vitejie şi la rezultatele din vara anului 1917. Este de remarcat că în societata românească a existat un acord general al tuturor proprietarilor de pământ de a accepta această reformă şi de a-i împroprietări pe ţărani[18].

În fine, pe plan universal, al desfăşurării Marelui Război, nu trebuie să se neglijeze că cele 6 divizii germane mutate de pe frontul de vest pe cel de est pentru a se lupta cu românii au îngreunat sarcina de a opri debarcarea trupelor venite din USA la 13 iunie 1917 în Franţa. Generalul John J. Pershing, poreclit Black Jack, a remarcat uşurinţa debarcării şi a mulţumit şi românilor că prin victoriile lor asupra germanilor i-au creat condiţii bune pentru a ajunge în Europa.

---

[16] Cf. Ludendorff, *op. cit.*, p. 244, 339-340.
[17] Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 186-188.
[18] *Ibidem*.

Ca urmare, cele petrecute în vara anului 1917 pe frontul românesc au avut o semnificaţie şi o importanţă deosebite, nu doar pentru români, ci pentru tot cursul războiului, în beneficiul Antantei. Ele nu au fost suficient relevate până în prezent. Sper ca cele scrise despre implicaţiile lor să completeze tabloul rolului armatei române, al victoriilor ei în legătură cu declanşarea revoluţiei bolşevice şi înfăptuirea reformei rurale.

1917 – ANUL SALVĂRII FIINȚEI NAȚIONALE

Corneliu-Mihail Lungu

Anul 1917 a fost hotărâtor pentru România pusă în situația de a fi sau de a nu mai exista pe harta Europei. Evoluția evenimentelor a fost urmărită cu deosebită atenție de către diplomația europeană, care a sesizat pericolele ce amenințau România nu numai din partea inamicului, dar şi ca urmare a răsturnării şi complicării regimului politic din Rusia.

Peste veac au rămas şi s-au păstrat numeroase mărturii documentare, care dovedesc că în vara anului 1917 ființa națională a fost salvată de la pieire prin jertfa „generației marelui război «care» şi-a făcut datoria față de neamul său”[1].

Un prim document supus atenției îl constituie raportul din 17 iulie 1917 întocmit de însărcinatul cu afaceri al Elveției în România, Gustav Boissière, care înştiința pe consilierul federal al Departamentului public al Ministerului Afacerilor Externe despre situația frontului românesc. Principala concluzie a diplomatului elvețian se referea la situația tragică a României, care „în mod categoric, nu poate conta pe vecinii săi şi căreia ceilalți aliați nu-i pot acorda alt ajutor decât aprovizionarea cu muniții şi alte materiale de război”[2].

Informații asemănătoare şi la fel de alarmante se regăseau în alte rapoarte diplomatice cum este cel al Legației Belgiei, înaintat Ministerului Afacerilor Externe la 1 august 1917, din care rezultă că germanii jucau o carte mare „întrucât se ştie că nu întreprind asemenea ofensive în mod superficial şi că odată începute, tenacitatea lor îi va duce până la capăt”[3]. Acest lucru însemna în viziunea autorului raportului că inamicul era „hotărât să dea o lovitură decisivă pentru a scoate România din luptă”[4].

Dupăcum rezultă din acelaşi raport al Legației Elveției în România, citat mai sus, momentul critic al situației noastre militare a fost atins în ziua de 25 iulie 1917, când armata rusă, care lupta în colaborare cu armata română între Caşin şi Putna, a primit ordin de la Kerenski de a opri orice ofensivă. Pe drept cuvânt, diplomatul elvețian aprecia că „speranțelor îndreptățite într-un succes strălucit i-a urmat un profund pesimism, fără a vorbi de sentimentul de revoltă împotriva acestui nou boicot al ruşilor”[5].

---

[1] Mareşal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război (1916-1918)*, Edit. „Cultura Națională”, București, p. 232.

[2] *1918 la Români. Desăvârşirea unității statale a poporului român*. Documente externe (1916-1918), vol. II, Edit. Ştiințifică şi Enciclopedică, 1983, p. 925.

[3] Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), Colecția „Microfilme” Belgia, rola 12, cadrul 139 (Ministere des Affaires Etrangeres, Correspondence Politique, Legations Roumaine).

[4] *1918 la Români…*, vol. II, p. 925.

[5] *Ibidem*, p. 924.

Atitudinea refractară a Rusiei avea antecedente şi se poate vorbi chiar de o poziţie ostilă, manifestată în momentul important al hotărârii României de a intra în război. Poate fi demonstrată printr-un detaliat *Memoriu-raport* al maiorului Stanley Washburn, care, pe lângă celelalte aspecte, relata despre împotrivirea Rusiei faţă de intrarea României în război. Demn de remarcat faptul că el îşi formase opinia în temeiul unei informaţii elocvente şi în urma unei lungi convorbiri cu Serghei Sazonov, fost ministru al Afacerilor Externe. La rândul său exministrul fusese chemat de generalul Alexeev pentru a discuta împreună „afacerile române" ca urmare a presiunii imense exercitate de Franţa şi Anglia pentru a forţa România să intre în război. Răspunzând că „este împotriva unei asemenea acţiuni în 1916", generalul Alexeev a motivat că intrarea în Război a României ar fi determinat extinderea flancului, iar linia frontului rusesc ar fi ajuns până la Marea Neagră"[6]. Totodată el se împotrivea întrucât era nesigur în ceea ce priveşte pregătirea României pentru a intra în război. Ajuns la cartierul general al lui Brussilov, maiorul Washburn avea să constate tot o atitudine potrivnică „pentru aceleaşi motive care îl influenţaseră şi pe Alexeev"[7].

În acelaşi context merită a fi evidenţiată o altă constatare a corespondentului militar trimis pe frontul de est, referitoare la neîncrederea în diplomaţia rusă, care „s-a comportat întotdeauna în trecut de aşa manieră încât să justifice, de fapt, temerile României"[8]. Convingerea sa era că printre cauzele pentru care România a amânat intrarea în război s-a numărat şi teama că Rusia ar putea obţine Constantinopolul şi Dardanelele, situaţie în care ar fi controlat ieşirea la Marea Neagră, viaţa comercială şi economică a României fiind, practic, compromise.

În urma vizitelor efectuate pe frontul român maiorul S. Washburn concluzionase că agravarea situaţiei era determinată de nelivrarea de către Aliaţi a muniţiei necesare şi sprijinului lor, rezumat, de regulă, la sfaturi. Din acest punct de vedere sugestivă este relatarea ofiţerului corespondent după ultima sa vizită în timpul căreia a discutat cu generalul Averescu pe care „ajunsese să-l cunoască destul de bine". Întrebat fiind ce ajutor primeşte de la Aliaţi el i-a mărturisit că «există 50 de ofiţeri francezi în România care ne dau sfaturi şi ne încurajează; de fapt, primim sfaturi de la Franţa, Anglia şi Rusia; *ce avem nevoie sunt mai puţine sfaturi şi mai multe tunuri*»[9] (subl.n.).

Respectând adevărul istoric trebuie recunoscut că ajutorul primit din partea Franţei a fost substanţial, concretizându-se în suportul tehnic de specialitate care a contribuit la refacerea potenţialului militar al României. În schimb, de la răsărit, pe lângă sfaturi, de la Statul Major al generalului Brussilov au fost primite încurajări ce îndemnau România să înţeleagă că: „înfrângerile suferite de ea sunt doar incidente într-o campanie mai vastă, căci în spatele ei stă marea Rusie care va avea grijă ca micul, dar viteazul ei aliat, intrat în război pentru o cauză dreaptă să nu sufere în cele din urmă"[10].

Pe fondul acestui context general, în condiţii şi evenimente cu totul nefavorabile, s-au desfăşurat istoricele lupte de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, salvatoarele ţării de la

---

[6] *Ibidem*, p. 984.
[7] *Ibidem*, p. 985.
[8] *Ibidem*, p. 986.
[9] *Ibidem*, p. 993.
[10] *Ibidem*, p. 995.

dezastru. După un secol, pentru a demonstra rolul lor în apărarea fiinţei naţionale, din nou am apelat la memoria documentelor de arhivă, cu precădere a celor diplomatice. De remarcat faptul că victoriile dobândite şi eroismul ostaşilor români au fost percepute şi au impresionat pe aliaţi, cât şi pe inamici. În toiul evenimentelor, în august 1917, Georges Clemenceau îi adresa rugămintea generalului H. Berthelot de a transmite o telegramă de felicitare Comandantului şef al Armatei române pentru „succesul repurtat de armata română în cursul ofensivei sale", apreciind că prin curajul şi tenacitatea dovedite armata română a demonstrat că „grelele încercări prin care a trecut nu au făcut decât să mărească încrederea în succesul final"[11].

Pe adresa Guvernului şi a Înaltului Comandament român au fost primite scrisori şi telegrame de felicitare din partea unor personalităţi politice şi militare marcante pe plan european. Un asemenea mesaj a trimis la 13/26 august 1917 primul ministru britanic Lloyd George, care îşi exprima admiraţia „pentru curajul eroic şi capacitatea de rezistenţă de care a dat dovadă poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn". Remarcabilă era şi constatarea sa conform căreia: „Reconstituirea armatei şi rezistenţa îndârjită, de neprețuit, pe care o opune în prezent inamicului în condiţii excepţional de dificile constituie un exemplu magnific al tăriei pe care libertatea o insuflă unui popor liber"[12].

La rândul său colonelul Hadzic, ataşatul militar al Serbiei la Bucureşti, informându-l pe comandantul Corpului de voluntari sârbi, croaţi şi sloveni despre situaţia frontului ruso-român aprecia, la 2 august 1917, că: „În ceea ce priveşte trupele româneşti, ele fac acum impresia unor trupe valoroase din toate punctele de vedere. Disciplina şi supunerea sunt foarte bune şi inspiră toată încrederea ce s-a creat asupra lor"[13].

Conform relatărilor Însărcinatului cu Afaceri al Elveţiei, G. Boissière, „noua armată română reconstituită, dincolo de orice nădejde", s-a impus atenţiei opiniei publice europene primind „aprecieri dintre cele mai elogioase". Deosebit de mişcat a fost de faptul că până şi ofiţerii francezi, care erau în general foarte rezervaţi, au dat „frâu liber aprecierilor lor"[14].

În cadrul rapoartelor diplomatice ale vremii un loc bine definit l-au ocupat relatările despre luptele de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz. Aşa de pildă, la 1 septembrie 1917, acelaşi Însărcinat cu afaceri al Elveţiei, G. Boissière, raporta consilierului federal A. Dunant date cu privire la situaţia militară de pe frontul român, insistând asupra luptelor de la Mărăşeşti care au fost „violente şi au provocat guvernului serioase îngrijorări din cauza unei eventuale rupturi complete a frontului şi invadării Moldovei"[15]. Din fericire evenimentul nu s-a petrecut „datorită eroismului trupelor române, mai mult sau mai puţin secondate de câteva divizii ruse", ceea ce a împiedicat duşmanul să avanseze, iar dacă „pe alocuri a înaintat puţin, în alte sectoare a trebuit să se retragă". În pofida

[11] A.N.I.C., Colecţia „Microfilme" Franţa, rola 175, cadrul 1064, Archives Historique Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l'Armèe.

[12] *Anul 1918...*, vol. II, p. 942.

[13] *Ibidem*, p. 928.

[14] *Ibidem*, pp. 924-925.

[15] *Ibidem*, p. 953.

sacrificiilor făcute de armata română situaţia rămânea dificilă „dacă ruşii continuau să refuze lupta" şi aşa cum sesiza diplomatul elveţian putea „veni un moment în care românii, în ciuda curajului lor, să nu mai fie în stare să reziste"[16].

Nici un astfel de moment nu a venit pentru că aşa cum rezultă dintr-un alt raport diplomatic, din 2 septembrie 1917, „armata română rezistă pretutindeni cu succes în ciuda câtorva mici avantaje pe care şi le-au putut asigura germanii. Mai mult decât atât, trupele române au pornit un nou atac în regiunea Panciu, în punctul de joncţiune al armatelor Averescu şi Grigorescu, unde divizia 124[a] rusă în întregime a fugit, ca şi în nord, la frontiera Bucovinei, unde trupele ruseşti, de asemenea au părăsit, toate, terenul în faţa bombardamentului"[17].

Recunoaşterea supremă a semnificaţiei şi importanţei victoriilor obţinute în vara anului 1917 de către trupele române a venit nu numai din partea aliaţilor, ori a celor neutri, dar şi din tabăra inamicului. Drept argumente şi dovezi în acest sens pot fi aprecierile generalului von Morgen, comandantul Corpului de rezervă german, care, în memoriile sale, mărturisea că: „Rezistenţa duşmanului, în special a românilor, a fost neobişnuit de dârză şi s-a manifestat prin 61 contraatacuri în decursul celor 14 zile de luptă"[18].

Efectele victoriilor dobândite pe câmpul de luptă au fost atât de puternice încât l-au determinat pe generalul german să concluzioneze că„luptele din august au dovedit că românii deveniseră un adversar respectabil"[19].

Elogii la adresa armatei române au fost aduse şi în diverse publicaţii germane ale vremii, care s-au ocupat pe larg despre prima conflagraţie mondială. Dintre comentariile apărute, demne de reţinut sunt cele referitoare la semnificaţia victoriei de la Mărăşeşti, despre care se aprecia că a fost posibilă: „Printr-o rezistenţă îndârjită împotriva unei ofensive bine pregatite şi prin numeroase contraatacuri energice duse până la lupta corp la corp, fără nici o consideraţie de grelele pierderi, diviziile române nou formate şi educate de ofiţeri francezi au ştiut *să apere patria lor de o completă cucerire*"[20] (subl. n.).

Chiar dacă am stăruit în suficientă măsură, în opinia noastră, asupra unor dovezi grăitoare – susţinute de surse autentice – cu privire la semnificaţia şi rolul luptelor de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz în salvarea fiinţei naţionale, socotim oportun ca ansamblul mărturiilor să fie întregit cu *Mesajul* regelui Angliei adresat suveranului României prin care îl asigura că „întreaga simpatie se îndreaptă către Dumneavoastră în aceste clipe de grea încercare şi că am o nemărginită admiraţie faţă de rezistenţa eroică şi fermă a armatei Dumneavoastră care a avut de înfruntat greutăţi şi descurajări fără seamăn"[21].

După un secol de la memorabilele lupte, se cuvine ca pe lângă eroismul ostaşilor români să fie glorificaţi generalii Alexandru Averescu, Constantin Cristescu, Eremia

---

[16] *Ibidem.*

[17] ANIC, „Microfilme" Belgia, rola 12, cadrul 157 (Ministere des Affaires…).

[18] C. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, vol. II, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 133.

[19] *Ibidem*, p. 134.

[20] *Ibidem.*

[21] *Anul 1918…* , vol. II, p. 1016.

Grigorescu şi ceilalţi comandanţi de arme, care au demonstrat calităţile lor de mari strategi ai artei militare. Sugestive sunt relatările generalului C. Dabija, care concluziona că i se datorează generalului Al. Averescu „faptul că nu a oprit ofensiva la 12 iulie, ci a continuat-o până în ziua de 17 VII, ceea ce a avut un considerabil şi decisiv efect”[22]. Mergând cu analiza mai departe, autorul lucrării *Armata română în războiul mondial* aprecia că dacă generalul Averescu oprea ofensiva atunci totul ar fi fost pierdut, apărarea Moldovei ar fi fost întoarsă prin ofensiva Armatei a IX-a germane între Siret şi Prut şi soarta cea mai tragică s-ar fi abătut asupra armatei şi poporului român.

Iată pentru ce subscriem ideii că luptele de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz ar merita să fie denumite generic „Bătălia Moldovei”, cea care ne-a salvat fiinţa naţională.

Totodată, acum după un secol, nu trebuie uitat că „ generaţia marelui război şi-a făcut datoria faţă de neamul său”[23].

Altfel, aşa cum remarca acelaşi corespondent militar american trimis pe frontul românesc, S. Washburn, într-o scrisoare adresată senatorului E. Root, „sacrificiile «României» şi buna ei credinţă în această luptă nu sunt înţelese de toată lumea”[24].

[22]Al Averescu, *Notiţe zilnice...* , p. 228.
[23]*Ibidem*, p. 232.
[24]*Anul 1918...* , vol. II, p. 944.

SEMNIFICAȚIA REZISTENȚEI ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917 PRIVIND OFENSIVA PENTRU PACEA BELIGERANȚILOR

Cezar Avram,
Mihaela Bărbieru

În al 3-la an al primei mari conflagrații mondiale, care provocase deja pagube majore umane şi materiale, s-a conturat o nouă tendință atât în tabăra Antantei, cât şi în cea a Puterilor Centrale. Este momentul în care apar condițiile permisibile unei cotituri radicale, bazată pe o pace ce se voia a fi durabilă.

România anului 1917, crunt lovită teritorial şi material, a devenit un factor important în strategiile şi planurile ambelor tabere beligerante. În continuare, războiul se desfăşura fără ca vreunul dintre adversari să poată domina situația. Anglia, deşi nu avea pierderi teritoriale, mărindu-şi chiar autoritatea prin cucerirea unor părți însemnate din coloniile germane, precum şi Mesepotamia ce se aflase sub dominația turcă, nu putea să impună o pace favorabilă ei. Germania ocupase Belgia, Serbia, o bună parte din România, teritorii în Franța şi Rusia, pierzând, în acelaşi timp, o parte a coloniilor sale. În această situație, puternicul imperiu, creat de Metthernich şi Bismarck, nu putea să se declare victorios. Astfel, Europa se găsea în fața unei crize sistemice, deosebit de severă.

La începutul anului 1917, armata română aflată în Moldova era aproape anihilată. Aflați într-un ceas de cumpănă, românii, animați de idealul lor de întregire, au trecut la refacerea puterii militare, considerând „reîntremarea armatei”[1] un factor determinant în efortul de menținere a identității şi demnității naționale. Problemele refugiului guvernului şi armatei în Moldova erau determinate de situații neprevăzute, care cereau soluții practice imediate. Tifosul exantematic, febra recurentă din lunile ianuarie şi februarie, care au secerat mii de oameni, agravau rezistența soldaților români în fața puternicelor forțe militare germane şi austro-ungare. Foametea, dezorganizarea transporturilor de hrană şi muniție către front, precum şi invazia celor „circa un milion de ruşi”[2] în Moldova, au agravat efortul de rezistență în fața armatelor Puterilor Centrale.

Începând cu primăvara anului 1917, a început o acțiune susținută de refacere a armatei. Octavian Goga, într-un articol din ziarul „România” din 27 iulie 1917, caracteriza armata românească reorganizată ca o mândrie a țării, ca un tot în care „sufletul rămânesc” se pronunța cu „multă încredere şi mai multă îndârjire”. Sprijinul misiunii militare franceze, comandată de generalul Henri Mathias Berthelot, a reuşit în scurt timp, prin furnizarea de material militar şi prin reorganizarea diviziilor române, să creeze o armată competitivă, care avea să-şi dovedească utilitatea chiar din vara acelu-

[1] Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. II, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, 1926, p. 361.

[2] *Ibidem*, p. 365.

iaşi an. În „România" din14 august, Generalul Berthelot evidenţia soldatul român cu calităţile sale esenţiale – „bravură, spirit de disciplină, energie, în sfârşit un puternic patriotism". Acelaşi lucru îl face şi într-o telegramă prin care răspundea generalului Eremia Grigorescu, generalul francez remarcând „bravura ofiţerilor şi soldaţilor români", elogiată atât de armatele aliate, cât şi de armatele adverse. Aprecierile aveau să fie întărite după bătăliile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz de către unii dintre şefii guvernelor statelor aliate, printre care Lloyd George, precum şi de către unii generali ca Scerbacev şi Cardona. Preşedintele W. Wilson, în telegrama trimisă Regelui Ferdinand în august, precum şi peşedintele Franţei, Raymond Poincaré, într-o serie de telegrame din septembrie-octombrie, au relevat importanţa şi rolul bătăliilor din vara anului 1917 din Moldova în evoluţia generală a ostilităţilor şi obţinerea victoriilor finale.

Germania şi aliaţii ei au mobilizat încă 58 de divizii pe frontul oriental din cauza rezistenţei româneşti. Victoria de la Mărăşeşti, „unde s-au consumat peste 30 de divizii germano-austro-ungaro-bulgaro-turce a salvat frontul oriental în 1917 până la venirea iernii, căci prin ocuparea Moldovei şi a Basarabiei s-ar fi prăbuşit mult mai devreme armata rusă, înainte ca Anglia să fi ajuns la maximul efortului său militar şi America să-şi fi transportat în Franţa trupele sale, imense cantităţi de alimente şi muniţiuni care au hotărât victoria pe frontul occidental"[3].

Încă din primăvara anului 1916, Austro-Ungaria a început să facă tatonări de pace pe lângă puterile Antantei. În variantele de pace, România ar fi trebuit să suporte o mare parte „din sacrifciile împăcării" dintre Marile Puteri[4]. Constantin Kiriţescu, în volumul II al trilogiei *Istoria războiului pentru întregirea României*, vorbeşte de un memoriu din anul 1917 al ministrului de externe al Austro-Ungariei, Czernin, către împăratul Carol, unde se propunea împărţiea României între Austro-Ungaria, Rusia şi Bulgaria. Imperiul Austro-Ungar ar fi trebuit să primească Oltenia, Muntenia şi Moldova până la Siret, în timp ce Rusia ar fi înglobat Moldova de la răsărit de Siret, iar Bulgaria, Dobrogea de Sud. Neîndrăznind să propună anexarea Deltei Dunării, din cauza complicaţiilor internaţionale, se avansa ideea creării unui stat „după modelul Monaco", aflat sub influenţa Austro-Ungariei. Germania, recunoscând pretenţiile Austro-Ungariei asupra teritoriilor româneşti, viza înglobarea teritoriilor poloneze[5].

Dominaţia imperiilor timp de secole în Europa Centrală, de Sud-Est şi Sud-Vest, unde exista un amestec etnic şi cultural, la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX a creat necesitatea unei restructurări complexe şi radicale, „în forma unor confederaţii de popoare libere şi egale"[6]. Frustrările şi resentimentele pe care le acumulaseră popoarele din această zonă a Europei aveau să fie rezolvate în parte la sfârşitul Primului Război Mondial, o dată cu înfrângerea imperiilor. Rezistenţa românească din anul 1917 a contribuit la amploarea idealurilor naţionale, reuşindu-se constituirea de

[3] *Războiul României. Documente oficiale*, Bucureşti, 1921, p. 6.

[4] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedica, 1983, p. 510.

[5] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, pp. 404-405.

[6] Vezi Lucian Boia, *În jurul Marii Uniri de la 1918. Naţiuni, frontiere, minorităţi*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2017, pp. 65-97.

state naționale distincte sau completarea celor deja existente. Contribuția românilor la triumful dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, așa cum precizau faimoasele *14 puncte* ale Declarației lui Woodrow Wilson, apare evidentă prin efortul depus de către populație, armată și diplomație în timpul și la sfârșitul războiului. Sacrificiul Regatului României este evidențiat în primul rând de cifrele pe care Constantin Kirițescu le înserează în paginile monumentalei sale lucrări *Istoria războiului pentru reîntregirea României*:

95.454 soldați și 1.913 ofițeri morți pe front, precum și în infirmeriile și în spitalele din țară (248 ofițeri și 51.177 de soldați morți pe front în țară);

216.902 soldați și 4.134 ofițeri luați prizonieri, dintre care 16 ofițeri și 4.005 soldați dispăruți în prizonierat, iar 169 de ofițeri și 70.335 de soldați morți în lagărele de prizonieri.

Totalul pierderilor armatei române în anii 1916-1919 s-au ridicat la 217.016 soldați și 2.330 ofițeri morți. La aceste cifre imense pentru o țară de circa 8 milione de locuitori s-au adăugat cei 35.717 invalizi, cele 55.906 văduve de război și 48.445 de orfani de război. România, după statisticile de la sfârșitul războiului, pierdea 3% din populația țării, procent mult mai mare decât Marea Britanie, Italia, Statele Unite și Belgia. Doar Franța, unde teritoriul țării fusese teatru de război, avea pierderi peste cele ale României (3,6%)[7].

Importanța victoriilor românești din anul 1917 sunt elogiate și de o serie de personalități ale țării noastre, printre care Alexandru Averescu sau Mihail Sadoveanu. Bătălia de la Mărăști, scria Mihail Sadoveanu, „va trece în istoria noastră ca o operă seriosă și solidă de artă militară... Mult doliu, multe dureri, multe lacrimi au fost răzbunate în ziua de 11 iulie 1917”[8].

Rezistența de la Mărăști a fost continuată de bătălia de la Mărășești, din 6-9 august 1917, în care trupele germane au fost oprite în înaintarea lor de-a lungul Văii Siretului. „Pe aici nu se trece!” – cuvintele Generalului Eremia Grigorescu, s-au întipărit în istoria noastră ca o deviză de apărare a libertății și neatârnării. Llyod George, aducând un omagiu eroismului țăranului român îmbrăcat în haină ostașească, spunea că este „cel mai viteaz din lume când i se dă posibilitatea să-și demonstreze această vitejie”[9].

Încercările de pătrundere a inamicului pe Valea Trotușului au fost oprite prin bătălia de la Oituz (Cireșoaia, Coșna). Planul inamic de a scoate definitiv din război România în vara anului 1917 a suferit un eșec important. Victoriile militare din acest an au fost o contribuție importantă la victoria asupra Germaniei, grăbind înfrângerea militară a Puterilor Centrale și apropiind pacea atât de mult dorită de o Europă însângerată.

La reuniunea cu miniștri Franței, Italiei, Rusiei și însărcinatul cu afaceri al SUA, inițiatorul, primul ministru, Ion I.C. Brătianu, adresa un apel urgent către guvernele țărilor aliate pentru a obține un ajutor imediat și nelimitat. Reprezentanta aliaților aducea,

---

[7] Vezi pe larg Constantin Kirițescu, *op. cit.*, pp. 538-540.

[8] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 511-512.

[9] Mircea Djuvara, *La guerre Roumaine. 1916-1918*, Paris, 1919, p. 145, apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 512.

cu această ocazie, „un omagiu eroismului armatei române" şi aprecia „în cel mai înalt grad actualele ei sacrificii pentru cauza comună"[10].

Scoaterea definitivă din război a României, conform viziunii Puterilor Centrale, a suferit un răsunător eşec. România, deşi cu un procent considerabil din teritoriul ţării aflat sub ocupaţie, a rămas o prezenţă distinctă, independentă şi suverană pe arena internaţională. Efortul propriu, soldat cu o serie de victorii româneşti în triunghiul Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, a constituit o contribuţie vizibilă la victoria Antantei, inclusiv la apropierea momentului în care se putea obţine o pace plină de substanţă. Pe ruinele imperiilor înfrânte apar statele naţionale a căror existenţă va fi marcată de contribuţii majore în menţinerea statu-quo-ului în deceniile 3 şi 4 ale secolului XX.

Reorganizarea armatei române a fost susţinută de o consistentă reformă socială, un puternic factor în menţinerea unui moral pozitiv al poporului angajat într-o rezistenţă de amploare. Reforma agrară şi votul universal, promise de către Regele Ferdinand încă din primăvara anului 1917, au fost votate de Parlament în iunie acelaşi an. Prin legiferarea acestor reforme, cu caracter profund democratic, se împlineau aspiraţiile majorităţii populaţiei rurale şi urbane, deziderate aşteptate de multă vreme[11]. Referindu-se la importanţa acestor reforme asupra moralului românilor, în iunie, Octavian Goga remarca: „Niciodată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere şi mai multă îndârjire"[12]. Ziarul britanic „Times", din 17 august, elogia eroismul românilor îmbărbătaţi de reformele sociale votate de parlament, subliniind că înfrângerile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz constituiau „lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei".

Rezistenţa românească, în contextul evenimentelor din Rusia (februarie şi noiembrie 1917), a evoluţiei războiului din Galiţia şi Franţa, precum şi în contextul efervescenţei de organizare şi acţiune a forţelor naţionaliste de constituire a statelor independente şi suverane, apare ca un demers major în derularea evenimentelor primei conflagraţii mondiale.

Nu numai în Rusia, dar şi în Franţa şi Germania, începuseră agitaţii şi „stări de spirit infame care circulau în armată şi care destabilizau guvernările din timp de război"[13]. În aprilie 1917, ofensiva franceză condusă de generalul Nivelle a eşuat la Chemin des Dames, soldându-se cu pierderi de zeci de mii de oameni[14]. Ştirile despre revoluţia rusă (februarie 1917) şi evoluţia frontului răsăritean agitau „spiritele obosite, decepţionate de prezent şi avide de nou a soldaţilor francezi"[15].

---

[10] Apud Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 513-514.

[11] Vezi Dezbaterile Adunării Deputaţilor 1916-1918. Şedinţele din 24-25 mai şi 17 iunie 1917.

[12] *România* din 27 iulie 1917.

[13] Raymond Poincaré, *Au service de la France*, vol. VIII, Verdun, Editura Plon, Paris, 1931, p. 52. Preşedintele Franţei, Raymond Poincaré, împreună cu alţi factori politici de decizie considerau tentativele de declanşare a unor ample agitaţii interioare o *distragere a opiniei publice* de la ţelurile militare ale Franţei (*Ibidem*, p. 183).

[14] La 16 aprilie 1917, francezii au pierdut 35 de mii de morţi şi 90 de mii de răniţi, conform datelor oferite de ministrul de război, Painlevé (Pierre Renouvin, *La crise européenne et la grande guerre*, Paris, Editura Felix Alcan, 1934, pp. 436-437).

[15] *Ibidem*.

În vara şi toamna anului 1917 au loc o serie de răscoale ale soldaţilor din armata franceză. La 3 mai, o divizie colonială franceză va refuza să lupte, fiind urmată de o serie de regimente din 3 divizii teritoriale. Părea că începea o „revoluţie universală”[16].

În Rusia, guvernul Kerenski se dovedea a nu fi capabil să facă faţă dezintegrării armatei şi deselor revolte interne.

Mişcări analoage au început să apară şi în alte armate ale statelor beligerante. În Germania lui Wilhelm al II-lea, unde disciplina de fier din cadrul armatei reprezenta o tradiţie, apar în vara lui 1917 răscoale ale soldaţilor, similare cu cele ce se desfăşurau în Franţa. Flota de război a celui de-al II-lea Reich suportă manifestări *cu caracter revoluţionar*[17]. Răscoalele mateloţilor germani, precum şi numeroasele incidente din cadrul armatei terestre, prezentau semne de descompunere a armatei. În Bulgaria au loc, în vara şi toamna aceluiaşi an, o serie de răscoale ale soldaţilor, dar şi ale ţăranilor. Aceste *răzmeriţe* au îngrijorat autorităţile din România, mai ales că printre soldaţii bulgari din Dobrogea circulau ştiri în legătură cu revoltele izbucnite pe frontul de la Salonic, precum şi în rândurile armatei germane şi austro-ungare[18].

Începutul retragerii soldaţilor ruşi de pe frontul din Moldova, o serie de incidente petrecute între soldaţii ruşi şi populaţia civilă românească au afectat rezistenţa armatei române. Cu atât mai importantă a devenit menţinerea frontului, în condiţiile în care revoluţia socială rusă, precum şi revoluţiile naţionale, se impuneau într-o Europă măcinată de război.

Victoriile din vara anului 1917 au dat un imbold şi speranţă românilor în realizarea alungării inamicului şi în desăvârşirea unităţii statului român. În articolul intitulat *Către cititori*, inserat în ziarul „Ardealul”, se arăta că deşi „sute de mii de români ardeleni au fost siliţi să lupte alături de duşmanii lor de veacuri şi împotriva celor mai sfinte interese ale lor proprii”, suferinţele noastre „vor fi bogat răsplătite la sfârşit, când dreptatea va ieşi biruitoare şi ne vom vedea stăpâni pe toate drepturile”[19]. În timpul Primului Război Mondial, pe lângă planurile menite să schimbe configuraţia etnică şi confesională a Transilvaniei (colonizări de populaţii străine, deportări, arestări, trimiteri

---

[16] Vezi Jean Freville, *La nuit finit a Tours*, Editura Sociales, 1951, pp. 68-69.

[17] Vasele Prinz Regent-Luitpold şi vasul amiral Friedrich der Grosse au fost afectate de răscoalele echipajelor (Charles Vidil, *Les mutineries de la marine allemande*, Paris, Payot, 1931, pp. 39-40).

[18] Unitatea din rândurile armatei române, ce fusese reorganizată în anul 1917 şi obţinuse remarcabilele victorii de la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, a constituit un factor important în stoparea înaintării bolşevismului în Europa – Ungaria, Polonia etc. La Congresul Cominternului ce a urmat războiului, Lenin vorbea de salvarea proletariatului din Germania, Franţa, Anglia, Italia şi chiar din Statele Unite ale Americii, de declanşarea unei *revoluţii bolşevice* mondiale. Stabilitatea politică şi militară a României avea să fie un factor decisiv în înfrângerea lui Béla Kun, precum şi mobilizator în rezistenţa poloneză care va reuşi să oprească în anul 1920 înaintarea *armatei roşii* la 15 km de Varşovia. România, care îşi va reîntregi teritoriul prin alipirea provinciilor româneşti ce se aflaseră sub ocupaţie străină, Cehia şi Slovacia, care îşi vor constitui un stat independent şi suveran, ca şi Serbia, Croaţia, Bosnia, Herţegovina, Muntenegru, precum şi Polonia, ce îşi refăcea statul după 123 de ani de dezmembrare, sunt datoare, printre altele, şi eroismului soldaţilor români din vara anului 1917.

[19] „Ardealul”, an I, nr. 1 din 1 octombrie 1917.

în lagăre, refugiul şi exilul de teama unor replesalii etc.), românii au avut de suportat şi regimul dur axat pe maghiarizarea forţată[20].

Ca urmare a Unirii Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei, România s-a transformat dintr-o ţară mică în una de mărime medie. Suprafaţa sa a crescut de la 138.000 de km^2 în 1915, la 295.049 km^2 la sfârşitul anului 1918. România devenise astfel, cel mai mare stat în arealul cuprins între Marea Baltică şi Marea Egee (locul 10 în Europa). Numărul locuitorilor crescuse de la 7,9 milionae locuitori în 1915, la 14,7 milionae în 1919, pentru ca în anul 1930 să ajungă la 18 milioane (locul 8 în Europa)[21].

Sacrificiile materiale pe care le cerea menţinerea frontului au fost suportate de toate categoriile populaţiei, inclusiv de locuitorii satelor şi oraşelor din zonele de operaţii şi teritoriul aflat sub vremelnica ocupaţie. Şi pentru aceşti români, o puternică influenţă asupra moralului lor a constituit-o adoptarea proiectelor de reformă agrară şi reformă electorală. I.Gh. Duca[22] descrie pe larg desfăşurarea discuţiilor din Parlamentul României referitoare la aceste proiecte, care vor fi apărute sub formă de decrete regale şi integrate ulterior în cadrul Legii agrare din 1921 şi Constituţiei din martie 1923.

Prăbuşirea ţarismului, în urma revoluţiei din februarie, şi ascensiunea puterii bolşevice, în urma evenimentelor din octombrie-noiembrie acelaşi an, au răsturnat echilibrul din Europa de Est şi Sud-Est.

Cu tot efortul şi victoriile obţinute de armata română din vara anului 1917 asupra armatelor Puterilor Centrale, pe frontul din Europa Orientală, în care era inclus şi frontul românesc, s-a creat în toamna aceluiaşi an o situaţie favorabilă Puterilor Centrale şi dezavantajoasă pentru armata română. Rusia rămăsese singura cale de aprovizionare a armatei şi populaţiei din România neocupată. Tezaurul, însemnate valori de artă şi cultură, evaluate la peste 1 miliard de lei aur, precum şi numeroase întreprinderi industriale, vase de pasageri, nave comerciale, remorchere, şlepuri şi persoane particulare se evacuaseră pe teritoriul Rusiei. În partea europeană a marelui vecin de la răsărit au fost organizate baze de aprovizionare româneşti. Marele Cartier General Rus avea încartiruiţi pe teritoriul liber românesc, în special în zona Iaşi şi în alte centre urbane din partea de nord a Moldovei, peste 1 milion de soldaţi. Starea complicată, apărută pe fondul revoluţiilor din februarie şi octombrie şi determinantă în ieşirea separată a Rusiei Sovietice din război şi încheierea armistiţiului cu Puterile Centrale, a agravat situaţia frontului româno-rus. Prăbuşirea ţarismului a răsturnat situaţia din această parte a Europei. Comandamentele militare ale Germaniei şi Austro-Ungariei au profitat de situaţie şi au transferat importante unităţi pe frontul de vest împotriva armatelor franceze şi engleze. Rezistenţa românească a diminuat însă efectivul trupelor transferate. În aceste condiţii, reprezentanţii Puterilor Centrale au folosit diverse mijloace pentru a

[20] Vezi Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj Napoca, Editura Eikon, 2013, pp. 314-317.

[21] Ioan Scurtu, *Istoria contemporană a României 1918-2003*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „România de Mâine, 2003, p. 9.

[22] Idealul înfăptuirii unităţii naţionale avea să mobilizeze pe românii de pretutindeni: emigraţia din America de Nord, personalităţile politice şi ştiinţifice din Franţa (Rădulescu-Motru, Drăghicescu etc.), din Italia şi din Anglia etc. (Vezi „Flacăra", an XXX, nr. 19 din 7 mai 1981, nr. 20 din 14 mai 1981, nr. 21 din 21 mai 1981)

forța comandamentul român şi guvernul de la Iaşi să accepte încheierea armistițiului. Revelatoare sunt însemnările lui A. Joffe, membru în comisia militară la tratativele de pace de la Brest-Litovsk, care deconspira indicația dată de L. Trotzky din 31 decembrie 1917, către *Comisarii naționali*: „Când camaradul Trotzky a declarat că la dispoziția Consiliului nu stau mijloace pentru ca să influențeze asupra Statului Major Român, generalul Hoffman a pus în evidență necesitatea şi posibilitatea pentru ca să fie trimişi agenți de încredere la armata română, misiunea română din Petrograd să fie arestată şi de a lua măsuri pentru suprimarea regelui român şi a posturilor de comandamente ale armatei române"[23]. Generalul Hoffman era şeful delegației Puterilor Centrale la tratativele de la Brest-Litovsk[24].

Importanța României, menționată în planurile de război ale ambelor tabere beligerante, reiese şi din amplificarea presiunilor făcute de guvernele şi comandamentele militare, începând chiar de la declanşarea ostilităților. Victoriile românilor din anul vara anului 1917 au constituit un argument solid şi la fixarea poziției României în cadrul Congresului de Pace de la Paris de la sfârşitul marii conflagrații mondiale. Cu toate că a fost nevoită să încheie pace în primăvara anului 1918 cu Puterile Centrale, țara noastră a reuşit să impună voința românilor exprimată prin adunările cu caracter plebiscitar din martie, noiembrie şi decembrie acelaşi an. În perspectiva istoriei, făurirea statului național român unitar şi confirmarea lui prin hotărârile Conferinței de Pace au creat condițiile necesare pentru o dezvoltare independentă în cadrul unei Europe a statelor naționale.

[23] Apud Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 523.
[24] *Ibidem*.

JUSTIȚIA ROMÂNĂ ÎN VREMEA OCUPAȚIEI DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Cristina Narcisa Vergatti

În revista „Curierul Judiciar" din 9 mai 1920 se consemna pe mai multe pagini solemnitatea comemorării magistraților şi avocaților morți pentru patrie în „Marele Război". Numele a 47 dintre ei au fost înscrise pe o placă din marmură amplasată cu acea ocazie în Palatul de Justiție din Bucureşti[1].

Numărul lor a fost, desigur, mai mare: 97 avocați şi 37 magistrați au pierit pe front în războiul de întregire a neamului[2]. Aceşti avocați şi magistrați căzuți pe câmpurile de luptă nu au fost singurele victime. Mulți alții au pierit în afara frontului – de tifos[3] sau alte boli infecțioase – gripă, sau chiar şi-au luat viața de dorul familiilor aflate în refugiu în Moldova sau al copiilor morți pe front[4].

Justiția a pierdut un efectiv important în oameni în Primul Război Mondial.

Dar, în afară de pierderile umane, justiția a fost amenințată chiar cu dispariția în teritoriul ocupat.

Acolo, reprezentanții justiției au avut de dus războiul lor, cel mai adesea surd şi fără speranță, dar permanent. Ulterior a fost trecut sub tăcere.

Primul Război Mondial a dus la nevoia de adoptare a unor măsuri urgente, în toate aspectele vieții cotidiene, concretizate în norme şi dispoziții legale, inclusiv în privința administrării justiției, a organizării instanțelor de judecată.

La momentul mobilizării generale fiinţau 169 de judecătorii conduse de 104 judecători[5].

O mare parte a teritoriului României fusese deja ocupat când administrația se retrăgea la Iaşi. În 29 septembrie 1916, Ministerul Justiției – aproape tot personalul, ministrul Victor Antonescu şi o parte a arhivei – fusese relocat în Moldova[6].

Plecarea nu a însemnat abandonarea administrării justiției în partea din țară din care se retrăgea administrația. Prin circulara telegrafică nr. 46080 din 12 noiembrie

---

[1] Cf. „Curierul Judiciar", 9 mai 1920, p. 1.

[2] Cf. *Agenda şi Anuarul Magistraturii şi Baroului 1936*, Ediţiune oficială publicată cu autorizaţia Ministerului Justiţiei, Atelierele „Cartea Românească", Bucureşti, 1936, p. 55, 286.

[3] Cazul lui Ion Tanoviceanu (cf. Vasile Th. Cancicov, *Impresiuni şi păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, 13 august 1916-31 decembrie 1918*, vol. II, Ateleierele Societății Universul, Bucureşti, 1921, p. 232).

[4] Cazul avocatului (fost judecător de instrucție) Nicu Vlădescu (*idem*, vol. cit., p. 178).

[5] Cf. George D. Nedelcu, *Justiția română sub ocupațiune*, Atelierele grafice Socec & Co. Soc. Anonimă, Bucureşti, 1923, p. 133.

[6] Cf. Al. Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, vol. II, 1916-1917, Ed. Institutului de Arte Grafice Eminescu SA, Bucureşti, 1927, p. 226, 227.

1916 ministrul justiției Victor Antonescu a cerut ca magistrații să nu-şi părăsească posturile.

Chiar în condițiile retragerii, dispoziția ministrului a fost că justiția trebuia să-şi urmeze cursul, „pentru a nu se da o interpretare greşită faptului că oarecare teeritorii ar fi ocupate vremelnic de inamic, crezându-se poate că prin aceasta se suspendă în Țară activitatea magistraturei şi că judecătorii ar putea să înceteze exercițiul funcțiunilor lor judecătoreşti”[7].

Reşedința Curții de Casație fusese mutată la Iaşi printr-un decret din 12 noiembrie 1916[8], exact în ziua în care trupele lui Mackensen debarcau la Islaz şi Zimnicea)[9].

Ca urmare a faptului că Guvernul a decis că în Bucureşti funcționarea ministerelor va continua, ea urma să fie asigurată de secretari generali (numiți special pentru această însărcinare) şi de o parte din personalul ce trebuia să rămână pe loc.

În realitate, dintre secretarii generali ai ministerelor nu a rămas în Bucureşti decât George D. Nedelcu, ce fusese numit în acest post în Ministerul Justiției încă din anul 1914[10].

Pentru celelalte ministere, mai puțin pentru Ministerul de Război şi pentru Afaceri Externe, unde nu a rămas nimeni în teritoriul ocupat, au fost delegați să îndeplinească atribuțiile secretarilor generali următorii: Lupu Kostaki la Ministerul de Interne, Oscar Kiriacescu directorul general al Regiei Monopolurilor Statului la ministerele de Finanțe şi Domenii, Mihail Popescu – administratorul Casei Şcoalelor la Ministerul Instrucțiunii şi Cultelor, George Panait inginer-inspector general la Ministerul Lucrărilor Publice, C. Bobeşiu directorul administrației şi al contabilității Ministerului Industriei şi Comerțului la acest din urmă minister. Atribuțiile de prefect al poliției Capitalei au fost delegate generalului în rezervă A. Mustață, inspector general al jandarmeriei rurale[11].

Cu două zile înainte de intrarea trupelor germane în Bucureşti, au apărut ultimele numere ale ziarelor dinainte de instituirea ocupației – „Viitorul”, „Dimineața” şi „Universul”. Acestea erau post-datate cu o zi, 22 noiembrie 1916 (stil vechi) şi publicau un ultim comunicat al guvernului. Mesajul executivului era dramatic, dar totuşi impresionant de curajos, spunând în esență că deşi situația țării este extrem de grea, singura grijă este izbânda finală, motiv pentru care guvernul a fost silit să-şi mute provizoriu sediul la Iaşi, fiind sigur că cetățenii Capitalei vor înțelege[12].

În aceeaşi dimineață de 21 noiembrie 1916 (stil vechi), au fost afişate o proclamație şi o ordonanță cu dispozițiile adoptate de generalul Mustață, prefectul delegat al Capitalei, în scopul asigurării ordinii şi predării fără victime şi pagube a Bucureştiului.

Prefectul anunța aspre măsuri de ordine publică – între care interdicția de a circula după o anumită oră, interzicerea vânzării de alcool, interzicerea reprezentațiilor, a întrunirilor de orice fel, obligația de predare de îndată a armelor şi muniției, interzicerea ori-

---

[7] *Idem*, p. 122.
[8] Decretul nr. 3102/12 noiembrie 1916, publicat în Monitorul Oficial nr. 183/13 noiembrie 1916.
[9] Cf. George D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 15.
[10] *Idem*, p. 7-9.
[11] *Idem*, p. 16, nota nr. 2.
[12] *Idem*, p. 16.

căror manifestări împotriva ocupantului – inclusiv verbale sau prin gesturi, obligarea populației să-şi pună la dispoziție bunurilor mobile şi imobile pentru armatele ce aveau să sosească – orice încălcare fiind pedepsită cu moartea[13].

Proclamația şi ordonanța apărute peste noapte au reprezentat un şoc pentru cetățenii Capitalei. Nu mai era niciun dubiu: urma invazia, iar cei rămaşi, chiar dacă nu-şi dădeau seama că era pentru binele lor, nu mai aveau voie decât să se supună la ce urma, în caz contrar fiind amenințați cu pedepse mergând până la execuție chiar de către autoritățile române.

În 23 noiembrie/6 decembrie 1916 Bucureştiul a fost oficial ocupat.

Exact ca şi în alte teritorii în care intraseră, germanii şi aliații lor au pus imediat stăpânire pe absolut tot, populația, întreprinderile şi instituțiile fiind supuse inițial jafului fără limite al trupelor de ocupație.

Foarte curând, chiar din primele zile, germanii au încercat şi în mare parte au reuşit să impună şi un sistem formal de justiție militară, organizată în mod special pentru apărarea intereselor germane, ale supuşilor Puterilor Centrale şi, în general, pentru sancționarea cazurilor de rezistență din partea românilor la măsurile inițiate de invadatori.

Sistemul judiciar german instituit în România era compus din instanțe extraordinare: Tribunalul guvernământului imperial la Bucureşti – ca instanță supremă de judecată, tribunale imperiale germane la Bucureşti, Craiova, Constanța şi tribunale militare de judecată în cadrul fiecărei comandaturi de district sau etapă. Pe lângă aceste forme, organizate ale justiției militare de ocupație, se cunosc numeroase cazuri de înfăptuire a represiunii penale, constând în pedepse, inclusiv capitale, aplicate direct de către autoritățile locale străine sau de complete de judecată improvizate, fără alte formalități, în general fără nicio posibilitate de contestare.

„Legislația" de care a uzat administrația germană de ocupație a constituit expresia celui mai brutal regim dictatorial impus la începutul secolului XX de o forță militară invadatoare populației din România, lipsită de apărare.

Încălcând flagrant acordurile internaționale ce reglementau raporturile dintre învingători şi învinşi, prevăzute în Convenția de la Haga din 18 octombrie 1906, care stabilea ca locuitorii unui teritoriu ocupat să fie judecați în problemele de drept privat potrivit legislației țării lor, Puterile Centrale au ignorat la început total, apoi în mare măsură, normele juridice româneşti, ca dealtfel şi în alte state pe care le-au ocupat[14].

La fel ca şi în celelalte state ocupate, cadrul „legal" din timpul ocupației străine în țara noastră l-a constituit sistemul ordonanțelor militare. Acestea erau elaborate în numele Comandamentului suprem militar al Grupului de Armate Mackensen, sau al guvernatorului Tulff von Tscheppe. Ordonanțele au încercat să reglementeze absolut toate activitățile, persoanele şi bunurile care interesau Puterile Centrale. Ele aveau caracter de normă obligatorie pentru întreaga populație şi stabileau aspre sancțiuni în cazul nerespectării lor (amenzi considerabile, închisoare, trimiteri în lagăre şi pedeapsa

[13] *Idem*, p. 17-18.

[14] *Cf Memoriile generalului Ludendorff despre războiul mondial şi prăbuşirea Germaniei*, Editura Răspândirea Culturii, Bucureşti, 1919, p. 236.

capitală). Nu prezenta nicio relevanță faptul că ordonanța respectivă nu fusese făcută publică, de exemplu. Nu te puteai apăra nicicum, nu conta existența sau nu a vinovăției.

Măsurile impuse erau revoltătoare şi aveau drept scop exploatarea populației, deposedarea ei de bunuri, lipsirea ei de drepturi. Ordonanțele nu doar că prevedeau sancțiuni, dar erau şi puse în aplicare într-un mod draconic, fără rațiune, fără drept de apel. Populația era absolut îngrozită, pentru că pedepsele se aplicau în modul cel mai sever, drept exemplu.

De teama represaliilor aplicate sistematic se năşteau situații absurde.

Una dintre ordonanțe se referea la interdicția de a deține câini. Pe zidurile oraşului Roşiori au apărut *„mari liste de cetățeni pedepsiți de judecătoria militară germană: câinele dlui X nefiind ținut în lanț a fost văzut liber pe stradă. Dl. X e condamnat la 80 mărci amendă, iar câinele va fi adus la comandatură spre a fi împuşcat”*. Motivarea este că agentul ocupantului a văzut câinele. Ca urmare, *„un evreu fruntaş a venit la cabinetul polițistului să-l roage să-i procure un câine, ca să-l ducă la comandatură să-l ucidă. Cu toate că el nu avea niciun câine, plutonierul german a făcut un proces verbal că a văzut câinele pe stradă. Aşa-zisul proprietar a fost condamnat să plătească amenda de 80 de mărci. „Amenda o plătesc, dar câine de unde să duc, că nu am şi nu am avut niciodată. Am făcut reclamație la comandatură că pot dovedi cu vecinii că nu am avut câine, dar mi s-a spus că nu vor să ştie nimic, e o hotărâre ce trebuie executată şi dacă nu duc până mâine seară câinele, mă închide pe mine.”*[15]

Ordonanțele emise de către autoritatea militară de ocupație erau aduse la cunoştința publicului prin intermediul agenților de poliție care, însoțiți de toboşar, mergeau pe la răspântii şi în piețe citeau lumii voința stăpânirii[16].

Unele ordonanțe erau publicate în periodice speciale, de exemplu: „Ordonanțe pentru populația României în cuprinsul administrației militare”, „Foaia de ordonanțe pentru populația civilă în teritoriul român ocupat”, „Foaia de ordonanțe a comandamentului suprem von Mackensen” şi „Foaia de ordonanțe a administrației militare”.

Mult mai târziu, de la 1 octombrie 1917, administrația militară germană a hotărât că ziarele „Bukarester Tagblatt” şi „Gazeta Bucureştilor” devin organele „legale” de publicat actele normative, în locul Monitorului Oficial care, evident, nu mai apărea.

Totuşi, în cazul României, s-a înregistrat un fapt neobişnuit: tribunalele militare germane au coexistat cu instanțele româneşti. Acestea din urmă s-au încăpățânat să rămână în activitate, cu toate piedicile organizatorice, legislative şi amenințările permanente de desființare de către ocupant.

În ciuda afirmațiilor despre respectul dreptului internațional, raporturile dintre administrația de ocupație şi justiția română au fost din primul moment antagonice, sistemul judiciar românesc fiind împiedicat să funcționeze, fiind blocat, încercându-se înlăturarea sau subordonarea sa.

Cu toate acestea, puterea judecătorească a insistat, în mod paradoxal, să continue să existe în teritoriul ocupat – şi aceasta este principala ei caracteristică, neevidențiată: a

[15] Vasile Th. Cancicov, *op.cit.*, vol. II, *ed. cit.*, p. 146.
[16] *Idem*, p. 143.

fost, în teritoriul ocupat, singura rămasă dintre cele trei puteri care caracterizează suveranitatea unui stat.

Primul înscris adresat Ministerului de Justiție după 10 zile de ocupație aduce cu sine prima imixtiune germană în administrarea justiției române. Era vorba de o ordonanță a ocupantului ce decreta ridicarea sechestrelor ce fuseseră instituite asupra bunurilor persoanelor juridice şi fizice cu care România era în stare de război[17]. Reprezentantul Ministerului Justiției, George D. Nedelcu, pare că se conformează, dar în realitate face orice ca să se opună. El anunță comandatura că ridicarea sechestrului nu se poate realiza, pentru că pe de o parte ocupantul crede în mod greşit că bunurile fuseseră efectiv confiscate, ceea ce nu era real şi nici corect juridic, în al doilea rând pentru că administrația militară germană impunea să se dea înapoi proprietarilor bunurile sechestrate, dar persoanele în cauză lipseau şi nu erau de găsit. O altă problemă invocată de reprezentantul Ministerului Justiției față de ocupanți era că măsura nu putea fi aplicată în altă parte decât Bucureştiul: nu existau mijloace de corespondență cu provincia şi mulți dintre şefii parchetelor şi instanțelor erau în Bucureşti, dacă nu se refugiaseră în Moldova, iar pentru a se întoarce la sediile lor să-şi exercite atribuțiile, trebuia să le pună la dispoziție mijloacele necesare, ceea ce autoritățile române nu erau în măsură să asigure, totul fiind rechiziționat, confiscat de ocupant[18].

Menționând rechizițiile în materia justiției, între primele măsuri germane a fost şi cea de a se rechiziționa sediul Ministerului Justiției din clădirea societății Generala din Str. Bursei. Evacuarea clădirii s-a făcut într-o singură zi, de Sf. Nicolae, 6/19 decembrie 1916, nefiind admise niciun fel de proteste sau amânări. Din acest motiv, arhiva nu a putut fi mutată şi a fost lăsată în parte în pod şi în pivniță. Acolo însă a fost ulterior răvăşită, dosarele găsite trântite, călcate şi chiar distruse, podul şi pivnița devastate, instalația electrică distrusă. Cererile de măsuri de pază au rămas fără răspuns, iar ministerul a putut salva doar o parte din documente.

Un alt imobil rechiziționat şi pentru care s-au dus lupte grele pe tărâmul corespondenței cu ocupantul a fost Palatul de Justiție din Bucureşti. În primul rând, chiar în prima noapte a ocupării Bucureştiului, în cabinetul preşedintelui secției notariale au intrat şi s-au instalat 9 soldați ai ocupantului. Apoi, la 28 noiembrie 1916, s-a încercat încartiruirea a cca. 100 militari ai Puterilor Centrale, pe care intendentul Palatului de Justiție a reuşit să o împiedice.

Câteva zile mai târziu, un trimis al autorităților imperiale germane în uniformă militară a vizitat mai multe săli ale Palatului de Justiție pentru a alege mobilierul cel mai bun spre a fi rechiziționat, lipsind în consecință instanțele de mobilierul necesar pentru a funcționa. Cu toate solicitările oficiale de a cruța Palatul de Justiție, rechizițiile au continuat[19].

Inevitabil, K. und K. Etappen-Gericht (tribunalul militar german) s-a instalat în clădirea Palatului de Justiție, ocupând aproape toate sălile de judecată şi auxiliare, una dintre biblioteci, precum şi mobilierul din toate cabinetele şi chiar din restul sălilor de

[17] Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 30-31.
[18] *Idem*, p. 38
[19] G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 101.

judecată, zădărnicind funcționarea justiției românești. Gerantul Ministerului Justiției a încercat să se opună și a propus instalarea tribunalului german în altă parte – oferind localul Curții cu Jurați din Str. Șelari, lângă Str. Lipscani, curte care se întrunea rar și avea dotările necesare, dar după mai multe astfel de cereri, răspunsul administrației germane a venit sec: lucrurile să rămână așa cum au fost stabilite.

În aceeași clădire fusese nevoit să se mute după evacuare și Ministerul Justiției, iar Palatul de Justiție nu mai avea păcură (erau necesare 4-5 tone pe zi) de la Crăciun și, ca atare, nici căldură și nici lumină. S-au instalat câteva sobe cu cărbuni, scoțându-se burlanele pe ferestre[20].

Și în Craiova Palatul de Justiție a suportat același tratament[21]. Dealtfel și în alte orașe, localurile instanțelor au fost rechiziționate, primind cu totul alte întrebuințări: la Pitești, de exemplu, clădirea tribunalului a fost transformată în spital.

Dar nu doar asupra clădirilor instanțelor și a bunurilor din ele a acționat ocupantul.

Din ordinul ocupantului au fost ridicate actele emise de autoritățile judiciare și civile din toată țara, judecătorii, parchete, primării, prefecturi, bănci (chiar și arhivele unor sucursale ale Băncii Naționale) etc..

Autoritățile austro-ungare au ridicat în plus și toate dosarele de acordare a cetățeniei pe anii 1913-1916 – așa numitele dosare de indigenate – la 28 ianuarie 1918, precum și dosarele cancelariilor Camerei și Senatului României, fără a se putea obține măcar un opis cu numerele dosarelor ridicate.

Aceeași situație de ridicare forțată de înscrisuri – acte publice – acte de stare civilă, acte administrative, bancare și judecătorești – privind persoane care nu aveau calitatea de supuși ai Puterilor Centrale, s-a înregistrat în toată perioada de ocupație, cu toate protestele gerantului Ministerului Justiției.

Motivul invocat de autoritățile de ocupație era:..."prefacerea hârtiei – drept materie primă de război"[22]. Cel puțin aceasta a fost situația în cazul ridicării de către pretorul comandaturii de etapă Râmnicu Vâlcea a arhivei tribunalului și judecătoriei Vâlcea[23].

Și nu numai atât: acte importante și care trebuiau păstrate cel puțin 30 ani, arhive ale autorităților judecătorești, ale Ministerului Justiției au fost distruse în mod voit, cu prejudicii incalculabile pentru stat și pentru părți[24], cu toată opoziția gerantului de la acel moment al Ministerului Justiției, Al. G. Hinna[25].

În același timp, Tribunalul Guvernământului Imperial al „cetății București" a solicitat la 13 ianuarie 1917 Ministerului de Justiție Român să i se pună la dispoziție urgent în limba română și germană, în câte trei exemplare, codurile civil, penal, de procedură, de organizare judecătorească etc[26]. Însă traducerea s-a putut asigura mult mai târziu,

---

[20] *Idem*, p. 102-103.

[21] *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, publicat de Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, coord. Mihaela Dudu, Ed. Aius, Craiova, 2016, passim.

[22] Cf. Ordonanța din 8 august 1917, în „Foaia de ordonanțe către populația României", nr. 29/21 septembrie 1917, apud G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 110.

[23] G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 109-110.

[24] *Ibidem*.

[25] *Idem*, p. 111.

[26] *Idem*.

pentru că nu existau traducători care să aibă curajul să-şi ia răspunderea. Dorința de colaborare nu a existat nici în această privință, tocmai pentru a fi menținute instanțele române pe cât posibil.

În februarie 1917 corpul avocaților din județul Ilfov informa Ministerul Justiției că dintre toți avocații aflați în Bucureşti la acel moment doar 5 cunosc limba germană şi ar putea fi însărcinați cu traducerea unor acte normative româneşti – Max Gaster, Sifort Heinrich, Pascu Demetru, Mandy Gheorghe, Silbermann Isac[27]. Judecând după criteriul onomastic, rezultă clar că trei dintre cei indicați erau de origine etnică iudaică, deci vorbeau dialectul german numit idiş. Ca urmare, traducerile lor ar fi fost relative şi discutabile.

Ministerul informa că dispunea de un singur interpret care abia făcea față cu traducerea întregii corespondențe de la şi către autoritățile imperiale şi regale. La Ministerul Justiției fusese delegat un ofițer, căpitanul Rappe, pentru controlul corespondenței ministerului cu autoritățile române[28].

Administrația militară în România a solicitat şi alte lămuriri în privința legislației româneşti – de exemplu despre răspunderea pentru stricăciunile cauzate de automobile, dacă se antrenează răspunderea proprietarului pentru fapta şoferului (ambele situații fiind prevăzute în Codul Civil), dacă există o lege privind arendaşii şi micii agricultori care nu lucrează în vreme de război, dacă există o lege care sancționează contrabanda de vite şi ce pedepse se prevăd (reglementarea fiind cuprinsă în legislația vamală), către cine se plătesc taxele pentru valabilitatea brevetelor româneşti, care este situația juridică a Domeniilor Coroanei (compuse din 12 imobile rurale şi reglementate de dispozițiile Legii din 10 iunie 1884), care sunt principiile serviciului militar român (conținute în legea pentru organizarea armatei)[29].

Evident că toate aceste informații erau solicitate în scopul exploatării cât mai eficiente a teritoriului ocupat, a populației şi bunurilor romîneşti.

Vasile Th. Cancicov descrie câte ceva din atmosfera Palatului de Justiție transformat în tribunal german: *„În palatul de justiție a ajuns să se împartă dreptatea chiar supuşilor români de un tribunal permanent german, ai cărui judecători sunt toți militari germani, inclusiv grefierul, unii dintre avocați"*. Avocatul Cancicov asistă, dar, neştiind limba, nu pricepe nimic. El însuşi avocat, angajează un avocat evreu, deoarece consideră că are îndatorirea patriotică să refuze să pledeze în fața instanțelor germane. Cu toată amărăciunea simțită pentru că românii sunt judecați la ei în țară de un tribunal străin, constată ca pozitivă extrema disciplină care se întrevede în modul de administrare a justiției germane: instanța germană intră în şedință la ora 8, iar la 8 şi 5 minute primul proces e în plină judecată. Fiecărui dosar îi este alocată o jumătate de oră. Disciplina este strictă, dar de fapt se datorează faptului că justiția e militară. Tribunalele româneşti pot începe şedințele abia după ce termină cele germane, după ora 14, dar din lipsă de combustibil pentru încălzire şi lumină nu pot rămâne mai târziu de ora 16[30].

---

[27] *Idem*, p. 114.
[28] Fost profesor la Universitatea din Bonn; *Idem*, p. 115 şi n. 1.
[29] *Idem*, p. 87-94.
[30] V. Th. Cancicov, *op.cit.*, p. 38-39.

Situația justiției românești sub ocupație este și mai gravă pentru că personalul – judecători, procurori, auxiliari, avocați – lipsesc. Fie sunt arestați, sau au domiciliu obligatoriu, fie sunt pe front, fie în refugiu în Moldova, fie – în teritoriul ocupat – au și alte însărcinări.

Trebuie să subliniem că justiția militară a tribunalelor germane, chiar disciplinată și eficientă din punct de vedere al procedurii de judecată, nu împărțea dreptatea, cu toate susținerile contrare are unora dintre ocupanți.

În fapt, justiția de ocupație împărțea injustiție.

Inițial, tribunalele germane judecau doar procesele dintre supușii statelor lor, sau procesele românilor în contradictoriu cu un supus al Puterilor Centrale.

Ulterior, printr-o ordonanță din ianuarie 1918, competența tribunalelor germane s-a extins printr-o ordonanță și asupra proceselor dintre români, în cazul în care era vorba de cineva care nu se găsea în teritoriul ocupat. Mai exact în cazul oricăror procese privindu-i pe cei absenți și bunurile lor, sau chiar dacă erau prezenți dar aveau rude refugiate în Moldova, se instituia un administrator-custode de către ocupant. Pentru a obține amânarea cauzei și deci a împiedica un deznodământ de spoliere a celui care nu era prezent, avocații români refuzau să pledeze la instanțele militare de ocupație. Însă autoritățile militare instituiau custodele oricum, iar acesta, de regulă, acționa împotriva celui pe care îl reprezenta. Deci românii erau puși încă o dată în inferioritate, fiind cel mai adesea lipsiți de o apărare adecvată și nici nu înțelegeau limba în care se desfășura procesul. În schimb, partea adversă era prezentă, avea avocat, de regulă evreu sau, în cauze cu miză mai mare, un avocat militar german, a cărui simplă prezență înclina balanța în fața tribunalului militar german.

Față de oportunismul unora, care au înțeles că pot avea câștig de cauză dacă sunt judecați de instanța germană, s-au înregistrat și incidente publice. Un anume Max Roseti, instituit de către germani custode al bunurilor unui refugiat în Moldova (fostul ministru plenipotențiar la Atena, Alexandru Florescu), se judeca în nume personal cu un alt român. În considerarea calității sale de custode numit de către ocupant, a solicitat să fie judecat de tribunalul german. Conduita sa a fost blamată de toată lumea, publicul din sală făcându-i, cu orice risc, *„o semnificativă demonstrație de dezaprobare”*[31].

Încălcarea dreptului internațional în materia administrării justiției în vreme de război într-un teritoriu ocupat a condus nu doar la refuzul avocaților să pledeze în fața instanțelor de ocupație, ci și la refuzul unor magistrați să-și îndeplinească îndatoririle, adică să mai judece.

Aceasta s-a datorat în primul rând intervențiilor germane în activitatea instanțelor române, acestea insistând să se implice peste judecător în chiar actul de judecată, în deliberarea și pronunțarea hotărârilor.

Astfel, în mai multe cauze, administrația militară în România a încercat să intervină în actul de judecată național, în modalitatea de interpretare a legislației de către instanțele de judecată românești, indicând în scris Ministerului de Justiție: *„urmează a se atrage imediat atențiunea Curții de Casație asupra exactei interpretări a dispozi-*

[31] *Idem*, p. 278.

țiunii, referindu-vă la procesul în curs şi apoi a se cere tribunalului secția III c.c. un raport cum urmează a se explica înțelegerea juridică greşită a dispoziținei. Este oare cunoscut că şi alte instanțe judecătoreşti au aceeaşi concepție ca şi secția III c.c. a Tribunalului Ilfov?"[32] era mesajul agresiv al ocupantului.

Față de aceste interferențe, până şi gerantul Ministerului Justiției, Al. G. Hinna, numit de ocupant după îndepărtarea lui G. D. Nedelcu ce fusese numit gerant de către guvernul român, şi-a făcut curaj şi a răspuns comandamentului în scris că nimeni, nici măcar Ministerul Justiției, nu poate interveni în judecată, nu aparține Ministerului Justiției atribuția de a interpreta temeiul considerentelor tribunalului în pronunțarea hotărârii:

„Ca orice instanță judecătorească Tribunalul Ilfov are dreptul de a judeca, are prin aceasta chiar dreptul de a interpreta textele pe care le aplică.

A-i răpi acest drept înseamnă a-i răpi chiar suveranitatea şi însăşi rațiunea de a exista şi a transforma o instanță judiciară într-un instrument al puterii executive, dând astfel loc la cel mai neînfrânat arbitrariu. Acest principiu indiscutabil şi unanim admis în toate legiuirile este îngrădit numai de controlul instanțelor superioare tot judecătoreşti, cărora le este dat să interpreteze erorile de interpretare pe care eventual le-ar săvârşi instanțele inferioare"[33].

O altă manieră de imixtiune în activitatea de judecată a constat în ordonanța care dispunea ca martorii aparținând armatelor statelor Puterilor Centrale să nu mai fie chemați în instanță, ci să fie ascultați prin comisie rogatorie, practic prin administrația militară de ocupație, căreia urmau să i se trimită întrebările ce urmau să fie adresate[34].

Funcționarea justiției române era afectată şi pentru că mii de români fusesersă luați ostatici în teritoriile ocupate de către administrația militară de ocupație, drept represalii pentru prizonierii de război luați de autoritățile române, fiind supuşi aşa-numitelor internări – arest, domiciliu obligatoriu, deportare în lagăre în afara teritoriului României[35].

În tot teritoriul ocupat au avut loc astfel de arestări, cei în cauză fiind adesea supuşi unor tratamente inumane, umilințe, lipsuri de tot felul, interdicția purtării corespondenței şi, desigur, interzicerea exercitării profesiei. Printre ei s-au aflat şi numeroşi magistrați şi avocați. Unii dintre ei nu au fost ridicați ca ostatici, ci cu învinuiri precise. De exemplu, procurorul general al Curții de Apel Bucureşti, fost senator, fost deputat, G. D. Diaconescu – care se făcea „vinovat" de faptul că după ocuparea Bucureştilor îşi supraveghea concetățenii suspectați că-i simpatizează pe germani. Şi el şi Mişu Antonescu au fost deportați în lagăr în Germania, iar pentru ei guvernul român aflat la Iaşi a publicat proteste în presa internațională din cauza tratamentelor inumane la care erau supuşi la în detenția de la Holzminden.

Motivele reale ale deportării lor constau în faptul că Diaconescu era omul de încredere al Brătienilor, iar Mişu Antonescu – al lui Take Ionescu. În plus, fost decan al

---

[32] 10 martie 1918, p. 80-81.
[33] G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 82.
[34] *Idem*, p. 83
[35] Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, p. 87, 88.

Baroului Ilfov, Mişu Antonescu era acuzat că negociase în timpul neutralităţii contracte privind cerealele cu germanii în condiţii avantajoase pentru România[36]. Pentru eliberarea lui, statul german solicita eliberarea lui Atias de la Banca de Credit Român, internat încă de la decretarea războiului şi trimis în judecată pentru acte „neromâneşti".[37]

De fapt, cei mai mulţi internaţi au fost arestaţi şi deportaţi ca urmare a unor răzbunări locale sau evreieşti[38], ca urmare a opţiunilor lor politice, sau pentru reglarea unor diferende economice. Avocatul V. Th. Cancicov, de exemplu, unul dintre avocaţii care reprezentau interese americane în România şi adept al lui Take Ionescu, a fost iniţial arestat la Imperial 96 zile, apoi internat la Colţea 96 zile, apoi arestat la domiciliu 96 zile, apoi eliberat 39, apoi trimis din octombrie 1917 în domiciliul obligatoriu la Roşiorii de Vede pentru toată durata războiului[40].

Şi el, ca şi aproape toţi avocaţii români, refuză să pledeze în tribunalele germane[41].

Situaţia tensionată a determinat autorităţile militare germane să procedeze şi la reorganizarea judecătorească naţională. Iniţial, crezând că-şi asigură concursul Ministerului Justiţiei, consilierii superiori ai tribunalului militar de campanie, l-au convocat pe G. D. Nedelcu, secretarul general al Ministerului Justiţiei, pentru a discuta reorganizarea judecătorească.

Consilierii germani l-au informat pe gerantul Ministerului Justiţiei că, în opinia lor, în teritoriile ocupate nu mai există nici putere executivă, nici legislativă şi deci nici cea judecătorească. De aceea, autoritatea germană îşi va impune suveranitatea modificând sistemul judiciar românesc. G. D. Nedelcu s-a opus: potrivit dreptului internaţional, ocupantul putea exercita o suveranitate de fapt doar pentru nevoile militare, fără ca acestea să poată atinge sistemul juridic românesc. Răspunsul primit i-a confirmat că nu dreptul internaţional era preocuparea germanilor: *„Cu alte cuvinte preferaţi să vi se numească judecători bulgari, decât să acceptaţi reformele ce vi se vor introduce?"*[42]. Ca urmare a atitudinii sale de apărare a puterii judecătoreşti, secretarul general al Ministerului Justiţiei, George D. Nedelcu, a fost înlăturat de ocupant, iniţial fiind propus G. Slătineanu, preşedintele Tribunalului Ilfov. Acesta nu a acceptat numirea şi, ca atare, a fost numit conducător al afacerilor Ministerului Justiţiei Al. G. Hinna, consilier la Curtea de Casaţie[43].

Îndată ce noul conducător al Ministerului Justiţiei a fost instalat, au început să apară şi numirile şi delegările în magistratură, în urma încuviinţării date de administraţia militară[44]. Ocupantul a procedat, totodată, la numirea unui nou Consiliu Superior al Magistraturii[45]. Puterile ocupante au înlăturat şi au numit funcţionari în teritoriile ocupate după bunul plac.

---

[36] *Idem*, p. 343.
[37] *Idem*, p. 348.
[38] *Idem*, p. 463
[39] *Idem*, p. 35
[40] *Idem*, p. 66-67.
[41] *Idem*, p. 489.
[42] G. D. Nedeclu, *op. cit.*, p. 207.
[43] *Idem*, p. 158-160.
[44] *Idem*, p. 166.
[45] *Idem*, p. 171.

Puterea ocupantă a impus o nouă lege de organizare judecătorească în locul celei instituite de Constituția şi de legile organice române, un nou conducător al administrației justiției, numit de puterea ocupantă, în locul conducătorului reprezentant al suveranității statului, un nou aparat de supraveghere a administrării justiției pus sub conducerea comanantului suprem al armatei de ocupație[46].

Practic, justiția română a fost înlocuită cu o justiție pusă sub supravegherea puterii ocupante, administrația militară a încercat să şteargă şi ultima putere publică rămasă în teritoriul ocupat, puterea judecătorească, a treia putere în stat, care reprezenta în plenum suveranitatea statului[47].

Ordonanța privind noua organizare a autorităților judecătoreşti române în ținutul administrației militare imperiale germane în România şi al administrației imperiale germane a etapelor în Dobrogea a fost publicată în Foaia de ordonanțe nr. 5 din 19 aprilie 1917[48].

În afară de modificările în interiorul aparatului de justiție, prin noile dispoziții eliminau căile de atac în materia penală şi instituiau competența tribunalului german pentru aproape orice situație. Această situație l-a determinat pe Al. G. Hinna, noul girant al Ministerului de Justiție[49] să amenințe cu demisia în cazul în care se aplicau aceste măsuri. A rămas în funcție, insistând îndelung pentru înlăturarea ordonanței.

Pe lîngă problema modificării legii organizării judecătoreşti, s-a dispus tot printr-o ordonanță semnată de însuşi von Mackensen reluarea activității Curții de Casație, deşi aceasta era strămutată în temeiul legii la Iaşi[50]. Acesta nu a reprezentat un impediment pentru Mackensen, care pur şi simplu a anulat legea română printr-o ordonanță germană. Cei propuşi de ocupant să formeze instanța cu gradul cel mai înalt din țară nu au fost tocmai de acord. Nu putem funcționa, au spus unii din membrii curții, nu suntem curte de casație, suntem pribegii Curții de Casație. Dacă primim să funcționăm acum, se va zice că am primit de frică sau pentru un blid de linte...de ce să nu murim cum am trăit, a spus Aurel Procopiu[51]. O Curte de Casație instituită de ocupant în teritoriile ocupate poartă semnul lipsei de suvernaitate. O curte de casație străină, întocmită cu elemente româneşti este o anomalie.

Doar atunci când justiția țării ocupate este dezorganizată, puterea ocupantă poate institui tribunale provizorii, conform doctrinei, ceea ce nu era cazul în România.

Şi membrii rămaşi în Bucureşti ai Curții de Apel şi Tribunalului Ilfov s-au întrunit pentru a discuta ce atitudine să ia față de ordonanțele care nesocoteau legislația țării în ce priveşte reorganizarea justiției şi a normelor procedurale şi au comunicat lui von Mackensen că solicită înlăturarea modificărilor, instanțele nefiind dispuse să accepte să judece în astfel de condiții.

---

[46] *Idem*, p. 166.
[47] *Idem*, p. 166.
[48] *Idem*, p. 212 şi urm.
[49] *Idem*, p. 215.
[50] *Idem*, p. 230
[51] *Idem*, p. 231.

Ei au arătat că înființarea tribunlelor străine la care să fie obligați să apeleze şi cetățenii români, afară de atingerea adusă drepturilor țării, înseamnă refuzul accesului la justiție pentru români.

Apoi comisarul instituit prin paragraful 6 al ordonanței – potrivit căruia pe lângă judecător se prevedea un „comisar" din partea Puterilor Centrale, care să aibă dreptul să asiste la toate şedințele de judecată, la deliberări şi să facă propuneri pentru soluția de pronunțat în hotărârea judecătorească – ducea, în afară de încălcarea independenței judecătorului, a încălcării secretului deliberării, la încălcarea egalității părților, românii fiind puşi în inferioritate prin simpla prezență a comisarului care înclina balanța peste judecător, indiferent de hotărârea pronunțată de acesta din urmă.

Demnitatea magistraturii ar fi ajuns grav afectată şi ar fi fost de preferat desființarea ei.

Cu toate acestea, aplicarea ordonanței a avut loc chiar înainte de a fi fost publicată. Magistrații s-au opus situației, unii făţiş, alții tacit.

Preşedintele Secției II Comerciale a Tribunalului Ilfov, judecătorul Titu Magheru, a protestat în felul său: În fața sa s-a ivit o cauză în care ordonanța criticată dispunea că trebuie să-şi decline competența către tribunalul german. Aşa că a amânat cauza, evitând să judece, motivând că nu are unde să se desfăşoare şedința întrucât mobilierul instanței şi sălii de judecată a fost rechiziționat de reprezentantul puterii ocupante. Simultan, însă, a solicitat personal în scris comandamentului german revizuirea ordonanței – anunțând, între altele, că este decis să se opună prin orice mijloace instituirii comisarului. Ministerul Justiției i-a cerut explicații şi i-a cerut reluarea judecării cauzei, presat de comandamentul german. Judecătorul Titu Magheru a refuzat: *„Mă găsesc în situația următoare: fie refuz aplicarea ordonanței, ceea ce n-aş putea să fac, căci m-aş pune în conflict cu autoritatea militară germană, sau să o aplic şi în acest din urmă caz aş călca legile țării şi implicit jurământul ce am depus la intrarea în funcțiune, de a observa cu sfințenie constituția şi legile țării, or nici demnitatea de om şi de magistrat şi nici conştiința nu-mi permite a călca această sacră datorie către țara mea. De aceea, vă aduc la cunoştință că mă abțin de a mai funcționa ca prezident al Secției II Comercială, fiind bucuros însă a relua serviciul de îndată ce s-ar obține dela comandamentul suprem un răspuns favorabil în sensul cerut prin memoriul din 22 mai 1917"*[52]. Răspunsul favorabil nu a venit, iar Titu Magheru a fost dat afară din magistratură.

C. A. Robescu, locțiitor de prim procuror al Tribunalului Ilfov, a decis şi el să se abțină de la exercitarea funcției după ce la conducerea parchetului a fost numit un alt magistrat delegat. Protestul procurorului C. A. Robescu s-a datorat faptului că noul procuror era un fost prizonier de război care a acceptat să lucreze pentru inamic, în schimbul eliberării. Ținut în lagărul de la Stralsund, G. Pop, judecător la Tribunalul Ilfov, locotenent în rezervă, împreună cu alți ofițeri români prizonieri acolo şi în alte lagăre, Krefeld, Helmstadt, au fost eliberați, cu condiția să lucreze în țară pentru ocupant[53]. Nu a fost singurul caz. Şi la Craiova, de exemplu, avocatul

[52] *Idem*, p. 270.
[53] *Idem*, p. 277.

Scarlat Costangioară eliberat din lagăr, a solicitat şi primit postul de avocat al Comunei Craiova[54].

Situaţia a determinat iniţial îndelungate solicitări către judecător şi procuror de a-şi relua posturile, fără succes. Au fost în final înlăturaţi din magistratură. Ulterior, sancţionarea magistratului Titu Magheru a fost anulată la 1 februarie 1918 de ministrul Justiţiei, I. Mitilineu, motivat de faptul că îndepărtarea din magistratură s-a făcut fără proces, fără citare, fără drept la apărare[55].

În cazul nesupunerii faţă de ocupant a judecătorului Constantin R. Sturdza, preşedinte al Secţiei I a Tribunalului Ilfov, măsurile au fost mult mai grave. Constantin R. Sturdza fusese mobilizat ca ofiţer de rezervă. După încheierea păcii de la Buftea-Bucureşti, revenise de pe front şi îşi reluase îndatoririle de judecător. Vasiliu Barnoschi, unul dintre avocaţii colaboratori cu ocupantul, pe care germanii îl numiseră prefect de Prahova, l-a reclamat comandaturii germane pentru ofensă adusă „amicilor guvernământului imperial". Anume, magistratul Constantin R. Sturdza a refuzat să dea mâna cu el, spunându-i în public: *„D-ta nu ştii că eu revin de pe front? Ca atare nu pot da mâna cu camarazii cari în loc să urmeze drapelul, au rămas de bună voe în tovărăşia neamţului şi i-a adus servicii"*[56]. Tribunalul german l-a condamnat la 6 luni închisoare. Mai mult, von Mackensen a considerat că pedeapsa impusă este prea mică şi a dispus ca după executarea ei să fie şi deportat în lagăr în Germania, unde magistratul patriot a stat în detenţie până la încheierea păcii generale. Condamnarea preşedintelui Secţiei I a Tribunalului Ilfov Constantin R. Sturdza a fost pe larg anunţată în Bucureşti prin afişe în limba germană şi română lipite pe zidurile oraşului, germanii transformând pedepsirea sa în exemplu[57]. Efectul obţinut a fost însă contrar, Constantin R. Sturdza fiind considerat exemplu de erou.

Şi alţi magistraţi s-au opus ocupantului, cum ar fi un tânăr judecător de ocol, Botez, delegat de Ministerul Justiţiei la secţia comercială a Tribunalului Ilfov. Fiind tânăr, s-a considerat că va fi maleabil şi i s-a repartizat un dosar cu o miză economică foarte mare. Reclamant era Casa Behles – o companie cu mare anvergură, care intermedia afaceri pentru diverse state, reprezentantă a mai multor concerne, inclusiv Krupp, al cărui reprezentant Eugen Behles, un aşa-zis elveţian, despre care Barbu Ştefănescu Delavrancea spunea că spiona statul român înainte de război. Procesul Casei Behles era împotriva statului român. Behles intermediase vânzarea de cereale din România spre Austro-Ungaria şi Germania în timpul neutralităţii şi acum solicita să fie obligat statul român să-i restituie o garanţie de 50 milioane lei aur. Behles, spune Vasile Th. Cancicov, *„vrea să profite de lipsa actelor, de lipsa guvernului ce a contractat şi să se judece sub presiunea morală a ocupaţiunii germane. Cum ar putea statul să fie apărat, când toate actele, dovezile, informaţiunile sunt la Iaşi?"*.

---

[54] Postul a fost solicitat fără plată, „pentru a îndeplini obligaţiunea ce mi-am luat în lagărul de prizonieri" (Cf. *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, ed. cit., doc. nr. 119/5 decembrie 1917, p. 22).

[55] Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 281-282, nota.

[56] Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, vol. cit., p. 553-554.

[57] *Idem*, p. 553.

În mod absolut neaşteptat pentru toţi, judecătorul desemnat, tânărul Botez, a găsit soluţia salvatoare: în dosar nu era îndeplinită procedura de citare cu pârâtul, Statul Român. Acesta trebuia citat la Iaşi şi nu în altă parte, Statul Român nu avea reprezentant la Bucureşti, astfel că judecătorul Botez, plin de curaj, a decis că procesul nu putea să continue fără ca pârâtul să fie legal citat, ceea ce echivala cu amânarea procesului Behles până la sfîrşitul războiului, deci imposibilitatea de a obţine o sumă exorbitantă de la statul român, care nu se putea apăra în proces. Onoare acestui umil magistrat, au declarat contemporanii[58].

Reluarea activităţii autorităţilor judecătoreşti române în judeţele Brăila, Buzău, Putna, Râmnicu Sărat s-a făcut abia după opt luni de la ordonanţa din martie 1917, fiind însă limitată doar la afacerile civile[59].

Amestecul statului major administrativ de ocupaţie a continuat, autorităţile judecătoreşti fiind ameninţate cu pedepse pentru că judecau căi de atac în materie penală, dar nesupunerea instanţelor, cu orice risc, a dus la retragerea interzicerii exercitării apelului printr-o altă ordonanţă emisă de von Mackensen[60].

Chiar şi aşa, unii judecători erau chemaţi şi reţinuţi, interogaţi de militari asupra proceselor pe care le judecau. Spre exemplu, un judecător de instrucţie de la Tribunalul Ilfov a fost interogat de autorităţile germane pentru a spune dacă inculpatul pe care-l judecase era vinovat şi care erau probele, ceea ce a determinat un protest scris al lui Al. G. Hinna, gerantul Ministrerului Justiţiei către statul major administrativ în România[61].

Mai mult, autorităţile militare au ignorat hotărârile pronunţate de instanţe. Astfel, într-un dosar penal în care judecătorul a pronunţat achitarea a trei persoane acuzate de furt, din lipsă de probe, deşi acuzaţii erau români şi părţile vătămate tot români, deşi învinuţii fuseseră achitaţi printr-o hotărâre judecătorească şi deci nu mai puteau fi încă o dată judecaţi ori pedepsiţi pentru aceleaşi fapte şi împrejurări, pentru că exista autoritate de lucru judecat, deşi pedeapsa cu moartea nu exista în legislaţia română, totuşi autorităţile militare pur şi simplu au ignorat hotărârea de judecată românească.

Ce trei, deşi achitaţi de instanţa română, au fost din nou judecaţi de tribunalul german, condamnaţi, şi executaţi prin împuşcare[62] iar judecătorul ocolului II Călăraşi, I. Koslinski, a fost pedepsit disciplinar cu suspendarea pentru că i-a achitat.

Totodată, germanii au considerat o gravă încălcare a „legii" impuse de ei aplicarea pe hotărârile judecătoreşti a formulei executorii „În numele regelui Ferdinand al României". Între cei acuzaţi au fost judecătorii Grigore Pherekyde, Spiridon Popescu, portărelul Traian Alexescu şi subcomisarul Constantin Ozon[63]. Magistraţii şi auxiliarii au scăpat întrucât preşedintele Tribunalului Ilfov a redactat un amplu memoriu. El a arătat că sentinţa respectivă a fost învestită cu formula executorie incriminată la 28 martie

[58] Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, vol. I, însemnare din 21 iunie 1917.
[59] Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 293.
[60] *Idem*, p. 283.
[61] *Idem*, p. 302
[62] *Idem*, p. 304-305.
[63] *Idem*, p. 305.

1917, deci înainte de ordonanța germană care interzicea executarea hotărârilor în numele regelui[64].

Era, însă, suficient ca orice individ căruia nu-i convenea executarea vreunei hotărâri să se adreseze comandaturii germane şi obținea de îndată concursul unui ofițer pentru a împiedica prin forță executarea silită, gonind autoritatea judecătorească şi anihilând cu de la sine putere actele de exectutare deja efectuate, ceea ce era inadmisibil. În această situație, magistrații au considerat că este preferabil să nu mai judece, hotărârile fiind oricum nesocotite după bunul plac[65].

Mai mult, autoritățile germane au dispus eliberarea unor deținuți condamnați anterior instituirii ocupației României. Teoretic, trebuia să fie vorba despre supuşi ai Puterilor Centrale. În realitate, germanii au eliberat deținuți de drept comun, condamnați definitiv pentru fapte care nu aveau legătură cu naționalitatea lor, pentru a-şi asigura elemente de sprijin. Nu conta că cei mai mulți dintre cei eliberați fuseseră condamnați definitiv pentru omoruri, tâlhării şi alte astfel de fapte.

Din cauza tuturor acestor situații, la 18 iunie 1917, Curtea de Apel din Bucureşti a luat în discuție dacă să continue să judece sau să facă grevă şi a decis cu majoritate de voturi că da, va continua.

În special această decizie de a continua funcționarea instanțelor române a constituit sursa unor critici acerbe după război, magistrații fiind acuzați că s-au împăcat cu încălcarea dreptului românilor de a fi judecați exclusiv de instanțele lor naționale, argumentându-se că modalitatea de protest a justiției naționale trebuia să fie refuzul oricărei activități, în condițiile în care ocupantul s-a amestecat atât de grav în actul de justiție intern şi a încălcat orice principii de drept internațional.

Magistratura şi avocatura au fost foarte afectate de aceste reproşuri imediat după război, considerându-se că toți cei care au rămas în teritoriul ocupat trebuie pedesiți drept colaboratori. Au avut loc, drept urmare, numeroase cercetări disciplinare în rândul avocaților şi magistraților, care au frământat lumea justiției cel puțin doi ani după război.

Totuşi, cei puşi în situația să judece pe magistrații şi avocații care au trăit şi au profesat sub ocupant au avut în final capacitatea de a vedea adevărul.

Soluția de continuare a funcționării justiției naționale a fost declarată, după încetarea ocupației, în mod înțelept drept singura posibilă: instanțele au refuzat aplicarea ordonanțelor, au suspendat judecarea proceselor un timp, au cerut retragerea măsurilor. În fața arbitrariului şi forței, continuarea exercitării actului de justiție a ocrotit interesul superior al populației. Aceasta a găsit în prezența magistraților la post singurul ei sprijin în mijlocul perturbației produse de ocupația Puterilor Centrale. Magistrații şi avocații şi-au făcut astfel datoria, chiar cu sacrificii şi în cele mai grele condiții ale Primului Război Mondial[66].

---

[64] *Idem*, p. 306.

[65] *Idem*, p. 307-308.

[66] Cuvântarea primului prezident al Curții de Apel Bucureşti cu ocazia deschiderii anului judecătoresc 1919-1920 în G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 392-393. Despre măsurile luate după încheierea Primului Război Mondial împotriva magistraților şi avocaților din teritoriul ocupat, a se vedea şi Mircea Duțu, *O istorie a avocaturii române*, vol. I: *De la origini până la primul război mondial*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 203-208.

ACTIVITATEA LUI RUDOLF METZLER, ADMINISTRATORUL MOŞIEI ŢIULENI-MEHEDINŢI, ÎN TIMPUL OCUPAŢIEI MILITARE 1916-1918

Marian Nicuşor Pele Trăiloiu

Este cunoscut faptul că în toamna anului 1916, armata română a suferit grave şi sângeroase înfrângeri, iar o parte însemnată din teritoriul ţării a intrat sub ocupaţie străină. La scurt timp după instaurarea ocupaţiei militare s-a trecut la organizarea administraţiei teritoriului ocupat.

În ceea ce priveşte teritoriul judeţului Mehedinţi, acesta a intrat sub jurisdicţia Comandaturii districtului Mehedinţi, în timp ce reşedinţa a fost pusă sub administraţia Comandaturii de Etapă nr. 22[1].

Date fiind cele spuse, în cele ce urmează, prezentăm un mic tablou din ceea ce a reprezentat exercitarea dominaţiei germano – austro – ungare în judeţul Mehedinţi.

În fapt, materialul are la bază o notă – raport întocmit în august 1919 de Comisia de anchetă de pe lângă Prefectura Mehedinţi, constituită pentru a analiza câteva reclamaţii ale unor locuitori din comuna Secu.

Nemulţumirile acestora au în atenţie activitatea prestată de un anume Rudolf Metzler „ajuns", nu întâmplător, administrator al moşiei Ţiuleni.

În baza informaţiilor furnizate de o parte din locuitorii Secu, dar şi a denunţurilor acestora, cetăţeanul Rudolf Metzler, de origine maghiară, (după nume se apropie mai mult de originea germană – n.n. Pele Trăiloiu Nicuşor Marian), la data intrării României în război se afla internat într-un lagăr pentru supuşi străini din judeţul Ialomiţa[2].

După o aşa – zisă detenţie de 15 zile, la intervenţia colonelului Ion Ţiuleanu, a fost eliberat din lagăr şi aşezat în funcţia de administrator al moşiei acestuia din satul Ţiuleni, comuna Secu[3].

La scurt timp avea să se înfăţişeze cu o declaraţie la sediul Primăriei comunei Secu prin care anunţa că intenţionează să renunţe la „protecţia ungară şi voeşte să fie român".

În acelaşi timp, în mod fraudulos, s-a străduit să-şi procure un certificat de naştere, fals, de la registrul stării civile al comunelor Secu sau Vânjuleţ „pe unde fusese mai înainte"[4], prin care să demonstreze că este născut în România. Întrucât nu a

---

[1] Tudor Răţoi, Nicolae Chipurici, *Documente ale municipalităţii severinene 1916 – 1920*, vol. V, editura ALMA, Craiova, 2009, p. 7.

[2] Serviciul Judeţean Mehedinţi al Arhivelor Naţionale (în continuare SJAN Mehedinţi), fond *Prefectura judeţului Mehedinţi*, dosar nr. 25/1919, f. 2.

[3] Localitatea, componentă a judeţului Mehedinţi în acea perioadă, se afla la extremitatea estică a judeţului Mehedinţi la graniţa cu judeţul Dolj. După reorganizarea administrativ teritorială din anul 1968, cele două localităţi, alături de altele au intrat în componenţa judeţului Dolj (n.n.).

[4] SJAN Mehedinţi, fond *Prefectura judeţului Mehedinţi*, dosar nr. 25/1919, f. 2.

beneficiat de complicitatea primarilor şi notarilor respectivelor comune, temători de altfel în a recurge la aşa grosolane falsuri, demersul său avea să fie unul sortit eşecului.

Deşi nu a reuşit să-şi „adjudece" cetăţenia română, Rudolf Metzler, din postura de proaspăt administrator al moşiei Ţiuleni, s-a pus, împreună cu „nevasta şi copii", în slujba autorităţilor militare de ocupaţie, în sensul că „la el era strânse şi depozitate tot ce se lua de nemţi de la locuitori"[5].

Seria abuzurilor săvârşite, atât împotriva locuitorilor din zonă, cât şi la adresa trupelor române a început chiar din toamna anului 1916.

De pildă, pe când diviziile şi regimentele grupului Cerna, care acţionaseră în zona Orşovei – muntele Alion, se aflau în retragere către est, un convoi de care, încărcate cu logistică de război, aparţinând trupelor române ajunseseră pe teritoriul comunei Secu, la conacul „Bujorul". Rudolf Metzler, informat de situaţie, împreună cu servitorii de la curte, a interceptat convoiul şi deghizându-se în contingente ale trupelor germane i-au alungat pe conducătorii convoiului, preluând bunurile grupului Cerna, pe care le-a transportat şi depozitat la conacul din comuna Ţiuleni.

Abuzurile au continuat prin rechiziţionarea la preţuri modice a cerealelor de la locuitorii comunei. Prin mijlocirea locotenentului german Barnat, instalat în garnizoana Strehaia ca unul dintre reprezentanţii de drept ai autorităţilor de ocupaţie l-a împuternicit, „cu autorizaţie", pe primarul comunei Secu, Iosef D. Dan, fost notar al comunei, devenit şi el persoană de încredere a autorităţilor de ocupaţie, să exploateze din pădurea Malomnic, proprietate a statului român, 130 de exemplare de arbori pentru confecţionarea de sănii în vederea transportării la gara Butoieşti, de către armatele germane, a cerealelor „ce lua de la oamenii din comună"[6].

Iniţial, din corespondenţa realizată între Rudolf Metzler şi locotenentul Barnat la 13 februarie 1917, rezultă că din cei 130 de arbori trebuiau confecţionate 60 de sănii[7]. În fapt, din materialul lemnos exploatat, acoliţii săi de la curte au confecţionat doar 10 sănii, iar restul arborilor i-au transformat în scânduri pentru a împrejmui o parte din conacul de la Ţiuleni".

Pentru a finaliza întreaga împrejmuire a moşiei s-a recurs la exploatarea altor 70 de copaci, de această dată din pădurea Grajdu, de asemenea, tot proprietate a statului. Mai mult decât atât, cei 70 de arbori au servit şi la împrejmuirea conacului „Bujorul", unde au fost ridicate şi câteva cotețe de porci.

Întreaga cantitate de material lemnos exploatată, Rudolf Metzler a pus-o în seama moşiei, iar suma de banii prevăzută pentru exploatare, fie ea una şi modică, şi-a însuşit-o în nume propriu. Întrucât şi primarul Iosef D. Dan, devenise complice de drept, în toată această ecuaţie, preocupându-se personal de exploatarea pădurii, a fost la rândul său, răsplătit prin acordarea de material lemnos pe care l-a folosit pentru a-şi ridica o casă[8].

---

[5] *Ibidem.*
[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem,* f. 5.
[8] *Ibidem,* f. 2.

De asemenea, o bună relație întreținea Rudolf Metzler şi cu comandantul Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelul Marschall, pe care îl aproviziona constant cu cele de trebuință, întreținându-i, în mod gratuit, şi doi cai la conacul moşiei Țiuleni.

Pentru serviciile aduse, colonelul Marschall i-a oferit, cu titlu gratuit, o trăsură echipată complet, cu doi cai, un cal vânăt şi o iapă neagră, bunuri rechiziționate în condiții de război de la populația românească. Iapa primită cadou a vândut-o unui anume Pavel Calotă, fost primar al comunei Secu, iar cu banii primiți şi-a reîntregit perechea cu doi armăsari. De la locuitorii din sat, prin şantaj, a mai achiziționat alte două perechi de cai, plătind doar 400 de lei perechea, sub amenințarea că dacă vor refuza să-i vândă lui „îi spune la nemți şi le ia caii degeaba"[9].

A continuat să-şi întregească opera abuzurilor prin ipocrizie şi chiar încercând salvarea unor aparențe în raport cu autoritățile de ocupație. Postând în persoana interesată de condiția socială precară a celor rămaşi în spatele frontului, cu deosebire a soțiilor celor înregimentați, Rudolf Metzler, în complicitate cu trei din apropiații săi, Caludă, Ciupagea şi M. Ştefănescu au strâns 750 de bănicioare de grâu „cu scopul să-l împartă familiilor mobilizaților". În acelaşi scop au colectat şi suma de 1 205 lei, doar că grâul l-au depus în magaziile conacului, iar banii au fost predați, spre custodie, primarului Iosef D. Dan.

Avea să-şi continue planul, aproape diabolic, prin strângerea în curtea conacului a tuturor soțiilor mobilizaților cărora, totuşi, le-a oferit grâu, precizând că produsul cerealier este oferit din avut moşiei Țiuleni, interesul, de fapt, fiind acela de a-i lăsa falsa impresie comandantului Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelului Marschall, că prin generozitatea sa a sprijinit familiile sărace din comună cu cereale recoltate de pe pământurile moşiei. Ulterior consumării acestui moment, cele 750 de bănicioare de grâu donate inițial de o parte din locuitorii comunei aveau să fie vândute cu 40 şi 50 de lei bănicioara în târgurile de la Vlăşceni şi Teleormăneni[10].

Cât priveşte suma de 1 205 lei colectată de la săteni a motivat că bani s-au cheltuit pe achiziționarea de lemne distribuite familiilor sărace, lemne, pe care, de fapt, le obținuse gratis din pădurea statului.

Un alt abuz semnalat de comisia de anchetă l-a reprezentat modalitatea de împroprietărire a locuitorilor. La nivel de comună s-a constituit o comisie în acest sens alcătuită din M. Stefănescu, Caluda şi Mitruț, cei trei fiind locuitori ai comunei Secu şi persoane apropiate lui Rudolf Metzler, care în perioada exercitării atribuțiilor s-au instalat la conacul acestuia, executând directivele primite, în sensul că țăranii au primit terenuri „prin locurile cele mai rele şi nu's bune de nimic"[11].

Într-un mod la fel de malefic, rechiziționa porci de la populație, îi îngrăşa la conac şi, împreună cu soldații nemți ce-i fuseseră puşi la dispoziție, îi tăiau, iar carnea şi preparatele „cârnați, şunci, untură" le vindea.

Dintr-o telegramă datată 23 noiembrie 1917, rezultă că Rudolf Metzler furniza porci chiar şi către comandantul comandaturii de Etapă nr. 22 Turnu Severin „Domnule

[9] *Ibidem,* f. 2^{v}.
[10] *Ibidem,* f. 2^{v}.
[11] *Ibidem,*

Metzler, Dacă puteți trimiteți-mi porcul până la 12 Decembrie. Poate îl trimiteți prin Klaus… Eu plec la începutul lui Decembrie în concediu. Aduceți-mi mazăre dacă aveți şi ceva făină”[12], păsări şi ouă[13]. În cursul anului 1917 a rechiziționat pentru armata germană 105 găini la prețul de un leu, însă banii nu s-au plătit niciodată către locuitori[14].

În iunie 1918, comandantul Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelul Marschall a trimis în comună 8 perechi de boi pentru strângerea recoltelor, dar administratorul moşiei i-a oprit la conac spunând că „sunt trimişi pentru întreținere”[15]. Alături de perechile de boi, la conacul din Țiuleni rechiziționase şi 100 de oi, pentru ca la sfârşitul războiului, la primărie avea să declare doar 7 capete de ovine.

În ceea ce priveşte seria abuzurilor dublate de şantaj, aceasta a continuat şi în cursul anului 1918.

De pildă, de la un anume Mitrică Ungureanu a cumpărat o cabalină în schimbul sumei de 240 de lei. Inițial, însă a trimis un soldat german, care, sub amenințarea că-i ridică animalul gratis, cetățeanul a fost nevoit să accepte oferta lui Rudolf Metzler.

De asemenea, prin constrângere de către soldații germani, a determinat-o pe Sevastița Gavrilescu să-i vândă o trăsură nouă pentru 800 de lei. La sfârşitul războiului păgubita a reclamat abuzul la Dumitru Cristea, administratorul plăşii Bâcleş, dar sesizarea a rămas fără rezultat pentru că şi acesta, la rândul său, devenise un personaj şantajabil întrucât „este în casa şi la masa lui Rudolf în orice zi i se dă tot ce trebuie de la conacul moşiei”[16].

De la cetățeanul Popescu R. Gheorghe, sub şantaj şi amenințare l-a determinat să-i vândă primarului o pereche de cai pentru 300 de lei.

Pe Marin Duță, pentru că nu a putut să ducă grâul la gara din Butoieşti, rechiziționat în regim de război, întrucât avea boii obosiți, Rudolf Metzler a dispus soldaților germani să-i administreze lovituri „până la sânge”.

Ana Ion C.M. Păuna, femeie văduvă a fost constrânsă de soldații nemți să-i vândă o pereche de boi cu jug în schimbul sumei de 400 de lei, dar în tranzacție s-a stabilit şi condiția ca la recoltatul porumbului să-i împrumute câteva zile pentru a-şi căra recolta. Însă, când a venit timpul căratului a refuzat să mai respecte înțelegerea, femeia fiind alungată din curtea conacului prin agresiune fizică[17].

Nu au scăpat de corvezi nici locuitorii plasei Bâcleş, pe care i-a constrâns să lucreze la întreținerea drumurilor de pe moşie, iar banii cuveniți pentru muncile prestate şi i-a însuşit în nume propriu[18].

Într-un alt episod, la ordinul său, militarii germani au incendiat moara lui Corneanu din Argetoaia după ce inițial sustrăseseră benzina şi curelele de transmisie[19].

Aceleaşi genuri de componente au fost sustrase şi de la maşinile de treierat aparținând lui Ioniță Popescu, preotului Mateescu şi proprietarilor Stroescu şi Ciupagea.

---

[12] *Ibidem*, f. 4[v].
[13] *Ibidem*, f. 2[v].
[14] *Ibidem*, f. 3.
[15] *Ibidem*, f. 2[v].
[16] *Ibidem*, f. 3.
[17] *Ibidem*.
[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*.

Câteva zile mai târiu, la 1 septembrie 1918, locuitorii Costică Dragomirescu şi Ion R. Leancă trecând spre Argetoaia, întorcându-se de la maşina de treierat a lui Ioniță Popescu au fost întâmpinați de acest Rudolf, care, împreună cu soldații germani, sub pretextul că ei au sustras cureaua au fost bătuți îngrozitor, legați şi duşi la secția de jandarmi din comuna Busu.

Aici, în urma cercetărilor efectuate, fiind găsiți nevinovați au fost puşi în libertate. Fiind informat şi înfuriat de deznodământul anchetei, Rudolf Metzler a decis să rezolve problema în nume propriu.

Împreună cu doi militari germani, aflați la curtea sa, a mers la casa lui Ion R. Leancă, pe care l-au agresat fizic.

Soția acestuia, îngrozită de tratamentul brutal aplicat soțului a sărit în apărarea acestuia, dar ea însăşi victimă a agresiunii, mai mult decât atât, peste câteva zile, loviturile puternice administrate aveau să-i cauzeze decesul[20].

Victime i-au căzut şi preotul cu notarul satului, care, fiind pârâți autorităților militare de ocupație că dețin arme şi cai nepredați drept rechiziții de război, cei doi au fost arestați de autoritățile germane, legați şi predați conducerii Comandaturii de Etapă din Turnu Severin, unde au rămas în arest timp de două luni, plătind fiecare şi câte o amendă în cuantum de 5.000 de lei[21].

În fine, de la Ana I. Pană, cu forța şi cu sprijinul soldaților nemți, Rudolf Metzel a cumpărat cu doar 400 de lei două vaci cu lapte. La sfârşitul războiului, soțul acesteia, revenit de pe front şi devenit invalid între timp, şi-a recuperat cele două capete, refuzând să achite pretențiile lui Rudolf, care însemnau 300 de lei şi doi viței drept compensație pentru întreținerea vitelor[22].

La sfârşitul războiului, după retragerea trupelor germane, inventarul bunurilor rămase la conacul moşiei Țiuleni cuprindea: 600 de litri de vin, două perechi de hamuri, sănii, material lemnos, scânduri şi multe animale din rasa cabalinelor, porcinelor, ovinelor şi bovinelor.

De asemenea, din declarațiilor sătenilor a reieşit şi intenția acestuia de a cumpăra o moşie de 50 de pogoane de la un grec din comuna Secu, însă a fost împiedicat de soția sa, tocmai pentru a nu atrage atenția şi mai mult asupra abuzurilor săvârşite.

La sfârşitul anchetei, cum nu ar fi fost îndeajuns cele detaliate mai sus, pe lângă faptul că şi-a negat acuzațiile, în mod cu totul sfidător, Rudolf Metzler defila printre săteni cu o scrisoare de mulțumire eliberată de Ministerul de Interne (eliberată în timpul ocupației militare – n.n. Pele Trăiloiu Nicuşor Marian), în al cărei conținut se preciza: „a desfăşurat o mare activitate pentru interesele militare germane. Au fost cei dintâi gata cu semănatul moşiei. Au recolta cea mai frumoasă din județ. A îndemnat oamenii la muncă încât nici unul nu ar fi fost pedepsit sau muncit moşia mult mai bine ca anul trecut. Când a umblat cu patrula prin sat a sfătuit pe oameni a-şi preda armele, explicându-le pedeapsa ce-i aşteaptă, în fine a lucrat mult pentru interesele armatei

[20] *Ibidem.*
[21] *Ibidem,* f. 4.
[22] *Ibidem.*

germane şi a fost un bun sfătuitor pentru toţi. A luat 10 000 lei acont în contul recoltei 1917”[23].

Concluzia anchetei, rezultată şi din declaraţiile sătenilor este aceea că, indiscutabil, „acest administrator a fost omul nemţilor şi a lucrat pentru interesele lor. Rudolf amenda în numele nemţilor şi lua de la locuitori în folosul său,… Orice reclamaţie se făcea de locuitori contra lui Rudolf sau uneltelor lui, primarul Iosif D. Dan şi D. Caloda, administratorul (Cristea de la plasa Bâcleş – n.n. Pele Trăiloiu Nicuşor Marian) le punea la dosar fără a le mai cerceta”[24].

Iată într-un material succint, o secvenţă din ceea ce a reprezentat ocupaţia militară germano – austro – ungară în judeţul Mehedinţi şi demonstrează, dacă mai era nevoie că anumite aparenţe care au ţinut de tratamentul aplicat militarilor români decedaţi de a fi înşumaţi creştineşte nu are nimic în comun cu maniera de exploatare economică.

[23] *Ibidem*, f. 6.
[24] *Ibidem*, f. 3.

LOCALITATEA BĂILE OLĂNEŞTI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Ion Al. Popescu

Anii 1916-1918 reprezintă unul din numeroasele momente de istorie zbuciumată, dar eroică, în care poporul român s-a ridicat cu hotărâre la luptă pentru a-şi apăra dreptul la existenţă, libertate şi independenţa patriei. În lupta pentru apărarea pământului străbun, pentru desăvârşirea statului naţional unitar, independent şi suveran, locuitorii din zona Băile Olăneşti şi-au adus din plin contribuţia la realizarea acestor deziderate sfinte ale neamului nostru (Ion Al. Popescu, Alexandra-Elena Popescu, *Oraşul Băile Olăneşti*, p. 543-544).

Asemenea altor vâlceni, locuitorii de aici, de vârstă militară, au fost înrolaţi în Regimentele 2 Dorobanţi cu garnizoana la Râmnicu-Vâlcea şi 48 Infanterie cu garnizoana la Drăgăşani, precum şi în alte unităţi militare din ţară.

Deşi începutul războiului a fost favorabil românilor, curând numărul militarilor, calitatea şi cantitatea armamentului, experienţa a 2 ani de război ca şi unele greşeli de comandament au înclinat balanţa de partea inamicilor noştri. Cu toată rezistenţa eroică, românii sunt nevoiţi să se retragă din faţa forţelor invadatoare care-i copleşeau, la 25 noiembrie 1916 capitala judeţului fiind ocupată de duşmani (Gh. Dabu, *Luptele*..., p. 51-65; S. Purece, *Lupta*..., p. 63).

Eroismului militarilor de pe câmpul de luptă, populaţia civilă i-a răspuns prin fapte de adâncă semnificaţie patriotică, în efortul uriaş de ajutorare a frontului. Prin rechiziţii şi transporturi, prin subscripţii, donaţii în bani sau diferite ofrande făcute armatei, cei rămaşi acasă au contribuit din plin la susţinerea efortului de război. S-a căutat suplinirea lipsurilor în dotarea cu echipament a armatei prin rechiziţionarea sau colectarea de la localnicii zonelor apropiate de câmpul de luptă a lenjeriei, a cojoacelor, a alimentelor etc.

Cu toate că exista cale ferată, din cauza întinderii frontului de o parte şi de alta a Văii Oltului, era necesar un număr important de vehicule cu tracţiune animală pentru aprovizionarea trupelor române masate în nordul judeţului. Prin nota telefonică nr. 425 din 13 august 1916 Prefectura judeţului Vâlccea cerea unor primării să rechiziţioneze un total de 507 cai pentru formarea convoaielor de munte ale armatei, dând şi oamenii necesari conducerii lor. Din comuna Olăneşti erau solicitaţi 3 cai, iar din comuna Cheia 9, cu însoţitorii lor. Ca observaţie: numărul cailor solicitaţi era mic faţă de comuna Vaideeni cu 149, comuna Bărbăteşti cu 104 sau comna Costeşti cu 54 de cai. (Corneliu Tamaş şi colab., *Judeţul Vâlcea*, doc. nr. 4, p. 71; SJVAN, fond PJV, dos. 44/1916, f. 165, concept; idem, doc. nr. 44, p. 104-105; SJVAN, fond PJV, dos. 4/1916, f. 59 orig.)

Ocupând teritoriul judeţului, armatele invadatoare s-au dedat la prădăciuni, jafuri, furturi, distrugeri, violuri, omoruri. Autorităţile de ocupaţie au împărţit judeţul în 2

părți: Comandatura Etapei 270 germane, cu reşedința la Râmnicu-Vâlcea, care a ocupat partea de nord a județului, iar Comandatura Etapei austro-ungare, cu reşedința la Drăgăşani a ocupat partea de sud (S. Purece, *Lupta...*, p. 63). Comunele Olăneşti şi Cheia, care făceau parte din Plaiul Cozia, au căzut şi ele în raza de activitate a Comandaturii Etapei 270 germane.

Între primele măsuri luate de ocupanți se numără interzicerea comerțului cu produse agroalimentare şi o recenzare strictă a tuturor resurselor de acest fel de care dispuneau populația şi instituțiile. S-a trecut la distribuirea pe bază de cartelă a tuturor produselor de primă necesitate în scopul limitării consumului. Concomitent, încep să fie rechiziționate cantitățile de cereale şi de băuturi alcoolice disponibile (Sergiu Purece, *Lupta...*, p. 63).

Pentru animalele şi păsările deținute de locuitori s-au stabilit cantitățile de carne, lapte şi ouă pe care ei trebuiau să le predea la rechiziții. Începând cu primăvara anului 1917 sunt stabilite planuri de cultură pentru toate suprafețele deținute de către locuitori, nerespectarea lor făcându-i pasibili de pedeapsă. Numeroasele ordine ale inamicilor sunt deosebit de grele, undele chiar imposibil de dus la îndeplinire. Ocupanții căutau să le impună prin amenințarea cu pedepse drastice ce vizau ani grei de temniță, amenzi – toate date numai de tribunalele germane, considerate ca fiind singurele competente să judece nerespectarea *„ordinelor privind valorificarea economică a țării"* (SJVAN, fond Primăria Comunei Olăneşti, dos. 1/1918, f. 89).

Toate cantitățile de cereale produse în anii 1917 şi 1918 au fost rechiziționate de autoritățile de ocupație, interzicându-se comerțul cu ele (C. Tamaş şi colab., *Județul Vâlcea...*, vol. I, doc. nr. 125, p. 188-189, 131, 141, 144, 246, 156; nr. 216, p. 309). La 29 iunie 1918 se difuza în întreaga țară un ordin tipărit al Comandamentului Grupului de armate von Mackensen prin care se cerea ca surplusul de produse agricole din România, provenite din recolta anului 1918, să fie predate autorităților de ocupație (SJVAN, fond Primăria Com. Olăneşti, dos. 1/1918, f. 175-176). De asemenea, s-a interzis comerțul pe piața liberă cu plante tehnice, produse lactate, ouă, băuturi alcoolice. Produsele animaliere – carnea şi lâna – au fost declarate rechiziționate, cu strângerea lor fiind însărcinat Max Delfiner, care le expedia în Germania pentru prelucrare. S-au rechiziționat ori au fost cumpărate cu prețuri derizorii multe bovine, ovine şi porcine, fapt ce a dus la diminuarea apreciabilă a şeptelului județului, implicit al celui celor 2 comune ale noastre.

Au fost rechiziționate şi stațiunile balneare Băile Govora, Băile Olăneşti şi Călimăneşti, unde timp de două sezoane s-au odihnit şi tratat militari germani (C. Tamaş şi colab., *Județul Vâlcea...*, doc. nr. 91, p. 152-153). Aceloraşi ordine aberante li se datora şi lipsa unor produse agroalimentare şi de primă necesitate în majoritatea gospodăriilor județului. Gazul, sarea şi chibriturile lipseau încă din decembrie 1916. Nivelul de trai al populației a scăzut drastic în perioada ocupației. Lipsei unor produse de primă necesitate – grâu, porumb, grâu, sare, grăsimi – i s-a adăugat lipsa de îmbrăcăminte. Primăria locală Olăneşti, prin primarul Ion Iliescu, făcea cunoscut prin adresa nr. 5 din 15/28 decembrie 1916 că locuitorii de aici duc lipsă de gaz şi sare; se solicita primarului din Râmnicu-Vâlcea să se repartizeze pentru cele peste 800 de familii din

cele 4 sate şi 2 cătune cantitatea de 20 decalitri gaz şi 1.000 kg sare (SJVAN, fond Primăria oraşului Râmnicu-Vâlcea, dos. 12/ 1917, f. 12, orig.; C. Tamaş şi colab., *Județul* Vâlcea..., doc. nr. 64, p. 127).

De remarcat că în aceste momente grele au existat şi români care au căutat să profite de situația grea a unor semeni de-ai lor, pentru a se îmbogăți. Ni s-a păstrat Procesul-verbal de control din 18 august 1917, făcut la Primăria Olăneşti, întocmit de C. Dumitrescu, controlor fiscal al Administrației financiare Vâlcea. În timpul inspecției scriptelor s-au prezentat la primărie mai multe femei cu copii mici, care i s-au plâns că primarul le speculează cu porumbul dat de Comandatură la primărie pentru a fi vândut țăranilor. În loc să se vândă porumbul şi mălaiul la kilogram, din dispoziția primarului se vindea cu băniciorul – care nu conținea decât 9-11 kg în loc de 15 şi încasa banii pentru 15 kg. Crezând că sumele rezultate în plus au fost depuse în fondul de rezervă al comunei, din care să fie ajutate femeile sărace, cu copii mulți, ai căror soți luptau pe front şi îşi vărsau sângele pentru patrie sau căzuseră în lupte – aşa cum li se recomandase la primari, inspectorul financiar a constatat că nu se întâmplase aşa. Controlul efectuat a stabilit că primarul Ion Iliescu îşi însuşise ilegal suma de 598,61 lei. Împreună cu altă sumă de 66,70 lei pe care primarul trebuia s-o depună la casa comunei, rezultă că edilul Ion Iliescu era obligat prin acest proces verbal să depună în casa comunei 665,31 lei. La 19 august 1917 întâlnindu-l pe primar la Râmnicu-Vâlcea şi invitându-l să dea lămuriri verbal şi în scris, acesta a declarat că suma în plus o împărțise cu cei care-l împrumutaseră cu bani să plătească porumbul dat de autoritățile județene. Concluzia controlorului ne scuteşte de alte comentarii: „*La observațiunea făcută de noi, că nu cred să existe vreun om situat mai bine în comună şi care de regulă nu se ocupă cu specula şi care ar căuta ca în această vreme de tristă memorie să se îmbogățească pe spinarea nenorociților țărani şi în general a bietelor femei, care nu au absolut ce mânca, d(omnia) sa a tăcut*". (SJVAN, fond PJV, dos. nr. 18/1917, f. 66, copie).

Neîndeplinirea ordinelor, în special cele legate de predarea produselor la comandatură, atrăgea după sine amenzi destul de grele, în cazul în care vinovatul nu era pedepsit cu închisoarea. Purtându-se în mod barbar, ocupanții băteau locuitorii sau îi schingiuiau fără milă. Preotul paroh C-tin N. Găiculescu din comuna Olăneşti (I. Popescu, N. Gorgan, E. Groşenoiu, *Vetre*..., p. 41) a fost bătut şi insultat de o patrulă de jandarmi germani iar primarul comunei Cheia, I.D. Ogrezeanu, a fost arestat şi deținut 8 zile în arestul Prefecturii din Râmnicu-Vâlcea pentru neexecutarea de ordine absurde primite de la Comandatura germană a Etapei 270 din Râmnicu-Vâlcea (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1918, f. 592, orig. şi C. Tamaş şi colab., op. cit., doc. 242, p. 338-339 şi idem, doc. nr. 289, p. 411-412 sau SJVAN, fond PJV, dos.98/1919, f. 181-191).

Dându-şi seama de valoarea pădurilor româneşti, autoritățile de ocupație impun exploatarea masivă a pădurilor din nordul județului. Autoritățile militare germane impun întocmirea unor statistici cu forța de muncă disponibilă pentru a fi trimisă la muncă forțată în fabricile de cherestea de pe Lotru. În baza acestora, în aprilie 1918 oraşelor şi comunelor din județ li se cerea să trimită loturi de câte 50-100 de oameni (SJVAN, fond Primăria Com. Olăneşti, dos. 1/1918, f. 90). Un număr de 63 săteni din comuna Cheia au refuzat să meargă la Brezoi pentru a lucra la fabricile de cherestea iar

15 locuitori din Olăneşti îşi părăsesc locurile de muncă unde erau forţaţi să lucreze. Refuzul cheienilor în aprilie 1918 i-a atras primarului comunei pedeapsa cu 7 zile de închisoare. În august i s-au cerut primarului alţi 18 lucrători, fiind avertizat că va fi din nou pedepsit dacă nu se vor prezenta la lucru. El cerea prefectului să ia măsuri ca să fie scutit de o altă pedeapsă şi umilinţă (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1918, f. 592, orig. şi dos. 98/1919, 181-182).

Sătenii din Olăneşti şi Cheia care fugiseră de la Fabrica de cherestea „Marcus Kisslinger" din Brezoi sau nu se prezentaseră la lucru la exploatările forestiere au fost hăituiţi prin păduri, arestaţi şi forţaţi sub ameninţarea armelor să muncească pentru ocupanţi. Într-o asemenea acţiune este ucis Ion Mierlă Ciobanu din Olăneşti, iar consătenii săi Constantin Marin Gorgan, Ion Simion Andreianu, Ion Ştefan Rotaru şi Toma V. Tufiş au fost răniţi de grenadele aruncate asupra lor (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1919, f. 621).

La 1 ianuarie 1918 printre prizonierii de război invalizi aflători în judeţ se găseau şi Teiuşanu Nicolae şi Turcitu Ion din Olăneşti, deţinători a ¼ ha pământ, care datorită rănilor căpătate nu puteau presta decât munci uşoare şi sunt propuşi să fie păzitori de vite; aceeaşi situaţie o aveau Builă Ion, Huruială Păun şi Cazan Gheorghe din Cheia (SJVAN, Fond PJV, dos. 20/1918,f.17-18, concept; C. Tamaş şi colab., *op. cit.*, p. 226, doc. nr. 155).

În toamna anului 1918, la 11 noiembrie, glasul armelor a tăcut în Europa. Reînviau spranţele pentru mulţi oameni. Dar preţul victoriei fusese scump plătit de români. Printre ei se găseau şi 168 olăneşteni care au contribuit cu preţul vieţii la realizarea marelui vis: 1 căpitan, 4 sergenţi, 4 caporali, 158 soldaţi şi 1 civil (C. Tamaş şi colab., op. cit., *vol. II. Eroii*, Bălceşti pe Topolog, 1979, p. 12-14; cei 3 locuitori din Cheia, menţionaţi mai sus ca invalizi, au fost cuprinşi la Eroi, fiind decedaţi în primii ani după Marele Război datorită rănilor primite pe front).

Fac 4 Menţiuni:

Prima: în Lagărul de la Ostffyasszonyfai, din fostul Imperiu Austro-Ungar, au decedat soldaţii Bogar Nicolae şi Sterpu Ioan, la 13. 08.1917, şi Albu Alexandru din Cheia, la 23. 03. 1917 (Cheiţă în Carte), eroi ce trebuie adăugaţi la Lista publicată de D-nii Corneliu Tamaş şi colaboratorii. Eroii Sterpu şi Albu apar şi în ziarul „Naţionalul Vâlcii", publlicat prin grija institutorului C. Daniilescu de la Scundu-Vîlcea.

A doua: conform mărturiilor verbale făcute mie la începutul anilor '70 de învăţătorul pensionar Niţescu Gheorghe din Cheia, în 1916 pe dealurile din jurul satului Tisa, între militarii români şi germani au avut loc ciocniri, soldate cu morţi şi răniţi de ambele părţi, între care un ofiţer român şi unul neamţ. Cei decedaţi au fost îngropaţi în micul cimitir de lângă bisericuţă (cea de lemn, pentru că actuala bisericuţă de zid s-a sfinţit la 30 august 1942). După război osemintele nemţilor au fost ridicate şi duse în Germania pentru reînhumare.

A treia: conform unor mărturii orale făcute mie de Elisaveta Şorega – casnică şi de fiul ei profesorul Constantin Şorega, de învăţătorul Nicolae Bâldea şi Ion Sanda (în prezent toţi sunt decedaţi), în timpul ocupaţiei câţiva locuitori au asasinat un militar german. Cauzele relatate sunt diferite: purtare neomenoasă, maltratări ale unor localnici de către ocupanţi, jigniri, jafuri, hărţuirea sexuală a femeilor. Nu se ştie locul exact unde

a fost îngropat pe ascuns, majoritatea indică malul drept al pârâului Olăneşti, la ieşirea din staţiune. Asasinatul s-ar fi lăsat cu un blestem din partea germanului şi a familiei sale, iar unii localnici dintre cei cu care am stat de vorbă erau convinşi că asasinarea unui posibil nevinovat (poate că nu el săvârşise faptele reprobabile, ci alţi militari germani) apasă asupra noastră. Cei care mi-au relatat „povestea" o leagă de fapte mai puţin obişnuite şi chiar inexplicabile logic. Într-adevăr, de-a lungul anilor (cel puţin din 1971, de când m-am stabilit eu la Băile Olăneşti), într-o zonă restrânsă, de circa 50 m lungime, la ieşirea din staţiune, au avut loc mai multe accidente de circulaţie, soldate din păcate cu morţi şi răniţi. Eu nu cred în asemenea „poveşti", dar aceste accidente ne dau şi nouă de gândit.

A patra: prin grija unor oameni de bine şi a autorităţilor timpului, lângă Şcoala „Dumitru Bădescu" din Olăneşti Sat s-a inaugurat în 1925 un Monument al Eroilor din Primul Război Mondial, autori F. Hisek şi L. Bugani din Râmnicu-Vâlcea, pe care sunt trecute numele a 117 Eroi din fosta comună Olăneşti. Pentru Eroii din fosta comună Cheia, prin grija şi cu contribuţia bănească a patronului Ion Cazan şi a fiului său Laurenţiu, s-a sfinţit în anul 2014 un monument pe care sunt trecute numele celor 50 de Eroi căzuţi în Primul Război Mondial.

Bibliografie selectivă

- Cartea de Aur a Comunei Olăneşti, cu Eroii căzuţi în războaiele neamului. Se păstrează la biserica parohială „Sf. Nicolae" din Olăneşti Sat, iar numele Eroilor sunt citite în fiecare an de preotul paroh cu ocazia „Zilei Eroilor".
- Dabu Gheorghe, *Luptele din nordul judeţului Vâlcea în timpul Primului Război Mondial şi contribuţia populaţiei vâlcene la efortul de război*, în „Studii Vâlcene", serie nouă, nr. II (IX), Râmnicu Vâlcea, Editura Fântâna lui Manole, 2006, p. 51-65. (Gh. Dabu, *Luptele...*)
- „Naţionalul Vâlcii", No. 70/oct. 1933, p. 4 şi No. 71/nov. 1933, p. 3.
- Popescu Ion, *Monografia istorică a oraşului Băile Olăneşti-Judeţul Vâlcea. Teză de doctorat*, Târgovişte, 2009. (Ion Popescu, *Monografia...*)
- Popescu Ion Al., Popescu Alexandra Elena, Soare Ion – *Oraşul Băile Olăneşti*, în *Enciclopedia Judeţului Vâlcea. Vol. II – Localităţile urbane*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Fortuna, 2012, p. 525-602. (I. Popescu Al., El. Popescu – *Oraşul...*)
- Popescu Ion Al., Gorgan Nicolae, Groşenoiu Emilian, *Vetre de spiritualitate românească. Monumentele religioase din Băile Olăneşti şi împrejurimi*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2003. (I. Popescu, N. Gorgan, E. Groşenoiu, *Vetre...*)
- Purece Sergiu, *Lupta maselor populare din judeţul Vâlcea împotriva ocupaţiei germno-austro-ungare (1916-1918)*, în „Studii Vâlcene", IV/1980, p. 63-68. (S. Purece, *Lupta...*)
- Rezsö Laky, *Ostffyaszonyfai fogolytábor története*, 1971. (L. Rezsö, *Ostffyaszonyfai...*)
- Serviciul Judeţean Vâlcea al Arhivelor Naţionale. Fond Prefectura Judeţului Vâlcea. (SJVAN, Fond PJV...)

- Serviciul Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale. Fond Primăria Comunei Olăneşti. (SJVAN. Fond Primăria Com. Olăneşti…)

- Tamaş Corneliu, Bardaşu Petre, Purece Sergiu, Nestorescu-Bălceşti Horia, *Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial. Studiu şi documente*, 2 vol., Bălceşti pe Topolog, 1979. (C. Tamaş şi colab., *Județul Vâlcea*…)

- Mărturii orale: învățător Bâldea Nicolae, învățător Nițescu Gheorghe, tehnician Pavelescu Ion-Puiu, profesor Şorega Constantin, Şorega Elisaveta-casnică.

PARTEA A II-A

FAPTE DE VITEJIE

LA MĂRĂŞTI, ÎN PRIMA LINIE, CU REGIMENTUL 4 INFANTERIE ARGEŞ

Dumitru Garoafă

Timp de aproape două luni, Armata II română se pregătise cu neasemuită însufleţire, dar şi cu o profundă responsabilitate, pentru operaţia ofensivă pe care trebuia să o execute în cadrul planului general de acţiuni militare de pe frontul din Moldova. În altă ordine de idei, luptele din vara anului 1917 trebuiau să marcheze nu numai debutul unui şir de acţiuni victorioase, prin care inamicul înfrânt trebuia să fie alungat de pe teritoriul cotropit al ţării, dar care să şi consfinţească împlinirea idealului multisecular al românilor – desăvârşirea unităţii statal-naţionale a acestora[1].

Starea de spirit a ostaşilor, străbătută de un justificat optimism, de încredere în victorie, era împărtăşită, fără rezerve, atât de trupă, cât şi de ofiţeri. Asemenea momente de tensiune sufletească, în care ostaşii Regimentului 4 Infanterie Argeş aşteptau cu înfrigurare semnalul de atac, sunt magistral surprinse de sergentul Ion Georgescu[2] (***Anexa 1***), care vede în camarazii săi pe continuatorii celor care s-au acoperit de glorie nemuritoare în Războiul Independenţei din 1877-1878: „Restul zilei l-am petrecut în preparative făcute în tăcere, fără a lăsa să se observe că noi pregătim ceva; totuşi, acest calm şi această *linişte* (subl. în text: n. D. G.), ne lăsa<u> să bănuim că se pregăteşte ceva, dar nu înţelegeam „ce" şi „cum" se va întâmpla acel „ceva"... Dar nici strănepoţii luptătorilor din al 4-lea batalion de Dorobanţi, ce au luptat la Smârdan, Opanez şi Vidin, nu s-au lăsat mai prejos decât înaintaşii lor, dovedind, astfel, lumi<i> întregi, că:

«Din vultur, vultur naşte,
Din stejar, stejar răsare»"[3].

---

[1] *România în anii Primului Război Mondial. Caracterul drept, eliberator al participării României la război*, vol. II, Edit. Militară, Bucureşti, 1987, p. 160.

[2] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise,* nr. 169, f. 3. Originar din localitatea Cuca, jud. Argeş, este înrolat în Regimentul 4 Infanterie Argeş şi încadrat, ca furier, la Cancelaria unităţii, fiind însărcinat, printre altele, şi cu „păstrarea şi transmiterea corespondenţei secrete". Mărturiile sale privind lungul drum parcurs de regiment- înaintarea în Transilvania, retragerea în Moldova, glorioasele fapte de arme săvârşite în bătăliile de la Mărăşti, precum şi evenimentele ce se succed, cu repeziciune, ulterior, culminând cu Marea Unire şi, mai ales, a unor episoade inedite, încă nesemnalate în literatura de specialitate, se constituie, pentru cercetarea istorică de astăzi, *documente-martor*, ce vin să întregească şi să nuanţeze, imaginea acelor vremuri, pline de privaţiuni şi deznădejde, dar şi de mari împliniri. Prezenţa acestui manuscris în depozitele Arhivelor Vâlcene se datorează învăţătorului Titu Ghiţulescu, ginerele autorului memoriilor, care le-a încredinţat, alături de alte materiale documentare preţioase, spre păstrare şi valorificare, instituţiei noastre (Plutonier (rz.) Ion Georgescu, *Istoricul Campaniei <din anii> 1916-1918,* <f.a.>, 90 pp., original).

[3] *Ibidem*, pp. 50-51.

Aceleaşi sentimente, de încredere nestrămutată în valoarea ostaşului român şi în victoria armatei pe care o conduce, răzbat şi din *Notiţele zilnice* ale generalului Averescu: „În fine, ziua mult aşteptată începe! Zi mare, căci este în joc reputaţiunea Armatei, sau, cel puţin, a valoarei soldatului nostru… Am, însă, ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul Armatei mele. *Sunt convins că acţiunea care începe azi va fi, pentru soldatul nostru, un titlul de glorie şi, pentru Ţară, de mândrie* (subl. D.G.). Ne măsurăm, în condiţiuni aproape egale, cu cei mai buni soldaţi din lume. Sunt convins că vom învinge!”[4]

Succesul acţiunii ofensive a infanteriei depindea, într-o măsură hotărâtoare, de o temeinică pregătire de artilerie. Astfel, în dimineaţa zilei de 9/22 iulie 1917, ora 10.00, primele salve ale artileriei Corpului IV armată au dat semnalul operaţiei ofensive din zona Mărăşti, iar, două ore mai târziu, conform ordinelor primite, au răsunat puternic tunurile şi obuzierele din sectorul de ruptură al Corpului II armată[5]. Bombardamentul artileriei româno-ruse, conform concepţiei avizate a memorialistului, avea un dublu scop: prin executarea acestuia pe toată lungimea frontului, de la Galaţi la Oituz, se urmărea, pe de o parte, „ca inamicul *să nu priceapă unde se va pronunţa atacul, truc ce a reuşit de minune, el neaşteptându-se a fi atacat a<i>ci, în munţi şi văi prăpăstioase* (subl. D. G.), a dus trupele acolo unde bănuia că va fi atacul, slăbind frontul în faţa noastră”, iar, pe de alta, distrugerea reţelelor de sârmă ghimpată, abatizelor şi a altor lucrări genistice, pentru a facilita înaintarea infanteriei noastre asupra obiectivelor ordonate[6].

Executarea pregătirii de artilerie a fost influenţată, încă de la început, de condiţii meteo nefavorabile – ploi torenţiale şi ceaţă deasă –, care impietau asupra observării efectelor distructive şi au determinat frecvente întreruperi ale tragerii, dar compensate de tragerile infanteriei cu puştile, armament automat, aruncarea grenadelor spre tranşeele inamice, pentru a-l determina pe adversar să „creadă în iminenţa unui atac şi a-l sili, astfel, să iasă din adăposturi”[7]. În după-amiaza zilei de 10/23 iulie, după ora 17.30, artileria îşi prelungeşte tirul, pentru a permite patrulelor de recunoaştere să constate efectele bombardamentelor asupra poziţiilor inamice, acestea înregistrând rezultate „mediocre”[8]: s-au creat breşe în reţelele de sârmă ghimpată, s-au distrus multe lucrări genistice din centrele de rezistenţă, în special în sectorul de ruptură, a fost incendiat satul Mărăşti, transformat de inamic într-un nod fortificat de rezistenţă, a fost aruncat în aer un depozit de muniţii (la sud de Mărăşti)[9] etc.

Noul Ordin de operaţii nr. 1908/10 iulie al comandantului Armatei II române, generalul Averescu, stabilea misiunile infanteriei, care avea să dezlănţuie atacul în zorii zilei următoare, în care se preciza că trupele sectorului de atac *vor înainta pe linia Încărcătoarea – dealul Fântâna Puturoasă – Dealul Mare – Răcoasa*, care urmau să se

---

[4] Mareşal Alexandru Averescu, *Notiţe zilnice din război (1916-1918)*, Ed. a III-a, Edit. Cultura Naţională, Bucureşti, <1935>, pp. 169-170.

[5] Constantin Kiriţescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919*, Ed. a II-a, vol. II, Edit. *Casei Şcoalelor*, Bucureşti, <1925>, p. 462; *România în anii Primului...*, II, p. 161.

[6] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 52.

[7] Cf. Generalul G. A. Dabija, *Armata Română în Războiul Mondial (1916-1918)*, vol. IV, Tipografia *Lupta*, Bucureşti, 1936, p. 86.

[8] *Ibidem*.

[9] *Ibidem*; *România în anii Primului...*, II, p. 163.

apropie, în cursul nopții, de prima linie a inamicului şi să debuşeze la atac, la ora 4,00, iar Divizia 8 Infanterie şi brigada din dreapta Diviziei 6 Infanterie „vor continua acțiunea lor de fixare, proporționând focul artileriei cu caracterul acțiunii din acest sector”[10]. Concomitent cu atacul marilor unități române, va începe operațiunea ofensivă a Corpului VIII armată rus, care, în cooperare cu Divizia 3 trăgători Turkestan, trebuia să cucerească vârful Momâia (cota 630) şi să atingă aliniamentul pârâul Vizantea – satul Ireşti[11].

În fâşia de ofensivă a Diviziei 3 infanterie, comandată de generalul de brigadă Alexandru Mărgineanu, efectivele combatante ale diviziei au fost constituite în două grupuri de atac: *Grupul de nord/principal de atac*, comandat de colonelul Constantin Calotescu, format din Brigada 5 (Regimentele 4 şi 18 Infanterie) şi Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* şi *Grupul de sud/secundar*, alcătuit din Brigada 6 (Regimentele 22 şi 30 Infanterie)[12], sub comanda colonelului Alexiu Alexandru[13]. Dispozitivul de atac al Regimentul 4 Infanterie, care va constitui „centrul sau pivotul grupului”, comandat de colonelul Atanasiu Atanase, va fi format din Batalioanele I şi II, care vor constitui primul eşalon, iar Batalionul III, eşalonul secund, ca rezervă a regimentului, unitatea fiind încadrată între Regimentul 18 Infanterie Gorj, la dreapta, şi Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta*, la stânga[14] (***Anexa 2***) .

După ce, în tot cursul nopții de 10/23 spre 11/24 iulie 1917, artileria a continuat, cu intensitate sporită, să bată pozițiile inamice, în zorii zilei de 11/24 iulie, marile unități din dispozitivul ofensiv al Armatei II române au declanşat atacul asupra frontului Diviziei 218 Infanterie germană din *Grupul Ruiz*[15]. Acțiunea a început prin atacul viguros al Regimentului 2 Vânători şi Regimentelor 4 şi 18 Infanterie, dat în zorii zilei de 11 iulie, ora 4,00, după executarea ultimei pregătiri de artilerie, cu o durată de 30 minute[16]. O impresionantă descriere a acelor momente de tensiune sufletească, cu o mare forță de evocare a elanului combativ şi a neînfricării ce-i anima pe ostaşii celor două batalioane argeşene, care iau cu asalt prima linie de fortificații de pe platoul Mărăştilor, este cuprinsă în nararea unui militar de carieră, contemporan cu evenimentele:

„Era o dimineață caldă şi limpede de vară. Pădurea, umedă de roua dimineții, acoperea cu frunzişul ei înaintarea tainică a batalioanelor. De sus, cădeau, printre copacii seculari, fâşii aurite de lumină. În sufletele tuturor râdea speranța şi bucuria zilei de glorie, dar şi de răzbunare amarnică. Fețele vitejilor, puțin încruntate, arătau nerăbdarea clipei mult aşteptate, a ceasului socotelii groaznice.

Întocmai ca la o vânătoare mare, puşcaşii în valuri dese, cu baioneta pusă, cu arma în cumpănire, călcau cu semeție prin frunzişul pădurii. Ochiul lor deprins să vadă cine

---

[10] *Ibidem*, p. 88.
[11] *România în anii Primului...*, II, p. 165.
[12] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 53; *România în anii Primului...*, II, p. 166.
[13] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 92.
[14] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 54-55.
[15] *România în anii Primului...*, II, p. 164.
[16] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 92; *România în anii Primului...*, II, p. 167.

ştie unde, întocmai ca al vulturului, scruta desişul pădurii. Coborau şi suiau mereu prin gropile de obuze nenumărate, presărate în calea lor.

Artileria noastră pisa mereu tranşeele duşmane. Iată-ne ajunşi lângă reţelele de sârmă inamice. Valurile se culcă şi se târăsc, în sus, pe burtă. Artileria noastră tace. Şi, atunci, ca din pământ, de aievea, la un singur semnal de fluier ce se repetă cu repeziciune, ici şi acolo, vitejii noştri se ridica<ră> ca un singur om şi pornesc înainte prin sârma ghimpată, pe care artileria noastră o spărsese pe alocuri."[17]

O altă descriere, de data aceasta a unui participant la bătălie, aflat la o distanţă de circa 400-500 m de camarazii săi din primul eşalon[18], narează, într-un ritm alert, derularea fulgerătoare a luptei, de la semnalul pentru atac al gornistului, la asaltul poziţiilor inamice, soldată cu zdrobirea rezistenţei duşmanilor, care nu concepeau că pot fi scoşi din puternicele lor poziţii defensive, îndelung amenajate şi fortificate: „Scoborâm în vale, din creastă, <iar>, în timpul scoborâşului, observăm, pe dealul din faţa noastră, <pe> ai noştri, <care> începuseră lupta. Trecuseră de sârmele ghimpate, se aflau în faţa tranşeelor, începe focul de arme şi mitraliere, grenade, artileria încetează de ambele părţi. Se aude goarna sunând alarma «Atacul!», iuţim pasul, suntem în vale, nu se mai vede nimic, totuşi se aude sgomotul armelor, nu deosebim, sunt ale noastre sau ale inamicului? În vale, observăm un fum cenuşiu pe fundul văi<i>: credeam că este abur de dimineaţă, dar nu se ridică, nici nu se preface în rouă în faţa soarelui, persistă pe pământ. «Gaze!»: ordin să punem masca de gaze; cu masca la ochi, trecem valea, începem să suim spre poziţiile inamice, apar primi<i> prizonieri – opt la număr, între care şi un ţigan de la Arad, din Ardeal, ştie româneşte. În scurte cuvinte, ne dă lămuriri asupra frontului. *Nemţii se uită blegi la noi* (subl. D.G.). Cercetările patrulelor noastre nu ne înşelase<ră>: în adevăr, avem în faţa noastră Regimentul 286 <Infanterie> bavarez"[19].

Dar riposta inamicului nu se lasă aşteptată, care, de la adăpostul tranşeelor betonate şi cazematelor – pe care bombardamentul artileriei noastre le afectase în mică măsură –, deschide „un foc puternic, ca-n iad, de arme, mitraliere şi grenade"[20]. La Batalionul II, Compania a 5-a ia cu asalt poziţia inamică şi ocupă, cea dintâi, la ora 6,45, prima linie de fortificaţii de pe platoul Mărăştilor, iar Compania a 6-a este ţinută în

---

[17] Este vorba de colonelul Barbu Pârâianu, care, cu prilejul aniversării a 50 de ani de înfiinţarea unităţii (1927), a scris lucrarea *Istoricul Regimentului 4 Argeş*, lucrare ale cărei capitole, de la Războiul Independenţei din 1877-1878 şi până la anul 1927, au fost integrate, de către cercetătorii Centrului de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice din Piteşti, în valorosul volum dedicat istoriei acestei unităţi de elită a infanteriei române (vezi cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp, lt.-col. dr. Petrişor Florea, Vasilica Manea, dr. Cornel Ţucă (coord.), *Istoricul Regimentului 4 «Argeş». 1877-1946*, <Piteşti>, <f.a.>, p. 62).

[18] Batalionul III şi, temporar, Compania a 9-a, din care făcea parte şi memorialistul, constituiau eşalonul al doilea al regimentului, fiind în rezerva acestuia (S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 55).

[19] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, pp. 56-57. Regimentul a fost identificat cu ocazia incursiunilor executate de către patrulele noastre de recunoaştere, în urma cărora au reuşit să captureze doi-trei militari inamici, care aveau, ca semn distinctiv, la bonetă, «Capul de mort», fiind cotaţi, de către memorialist, ca fiind „cele mai de elită şi mai de nădejde trupe, ele echivalând cu vânătorii noştri" (*Ibidem*, p. 50).

[20] Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 62.

şah de focul nimicitor al mitralierelor şi, numai prin intervenţia energică a Secţiei de mitraliere, dar cu sacrificiul vieţii comandantului acesteia – sublocotenent Călin Tane, este cucerită poziţia ordonată[21].

Dacă, pentru Batalionul II, acţiunea a avut un asemenea final, cu totul diferit s-au întâmplat lucrurile în sectorul de atac al Batalionului I, comandat de maiorul Dumitru Ştefănescu, situat la dreapta Batalionului II şi la stânga Regimentului 18 Infanterie Gorj, al cărui obiectiv era cucerirea cotei 562, puternic fortificată de inamic şi apărată de o companie, dotată cu 8 mitraliere, care a ţintuit locului întreaga unitate, neputând fi cucerită frontal. În atare situaţie, locotenent-colonelul Nicolae Rujinschi, ofiţer de Stat Major al diviziei, va dispune ca două subunităţi din Compania a 9-a, şi anume: plutonul 3, comandat de însuşi memorialist, sergent Ion Georgescu, şi plutonul 4, să atace, pe flancuri, poziţia inamicului şi „prin orice mijloace, să-l scoată din luptă”[22]. După ce au ajuns la destinaţia ordonată şi au luat legătura cu comandantul batalionului, care le-a dat indicaţiile necesare, cele două plutoane, folosindu-se de camuflajul oferit de pădurea din zonă, s-au strecurat până în apropierea tranşeelor inamice, aşteptând, astfel, semnalul atacului. La reluarea luptelor – conform relatărilor aceluiaşi martor ocular –, cele două plutoane, practic, s-au „repezit, cu iuţeală, maxim posibilă, în tranşee şi, atacând din flanc, <pe> apărătorii tranşeelor, i-am redus la tăcere, împuşcându-i pe toţi, numai unul singur, care s-a predat, l-am făcut prizonier, ceilalţi au tras până în clipa morţi<i>”[23].

În urma consumării acestor episoade dramatice, Batalionul I îşi reface legăturile cu unităţile învecinate, iar cele două plutoane rămân la dispoziţia acestuia şi în următoarele zile, încheindu-se, practic, ocuparea primei linii de fortificaţii a inamicului, în tot sectorul Grupului principal de atac. După cucerirea primei linii de tranşee, trupele regimentului – grupate în mici formaţiuni şi prin salturi –, continuă urmărirea inamicului, care, în debandadă, se retrage în linia a doua de tranşee, dar, după o scurtă rezistenţă, de circa 15-20 min., acesta se retranşează pe a treia linie de fortificaţii, situată pe dealul Teiuşului[24], peste pârâul Dracea Mare, care, având o vale adâncă, cu pante abrupte şi golaşe, numai la baza acesteia fiind o pădure măruntă – conform celor consemnate de memorialist –, „pe drept cuvânt i s-a mai zis şi «Valea Dracului»”, deoarece „îţi da impresia că te scobori în iad”, atunci când ostaşii batalioanelor argeşene s-au servit de arme şi baionete drept „bastoane”, în vederea escaladării versanţilor acesteia[25]. Ajunşi în faţa tranşeelor, la flancul drept al batalionului, din partea inamicului se încearcă o acţiune de învăluire, dar este rapid dejucată, cu pierderi grele în materiale de luptă şi prizonieri pentru acesta, iar, la celălalt flanc, după o rezistenţă îndârjită a adversarului, de „peste trei sferturi de ceas, aproape o oră”, la care, pe alocuri, se ajunge şi la lupta corp la corp, unde este întrebuinţată neîntrecuta baionetă românească, cu efect psihologic paralizant, deoarece nemţii „cum o văd, sau fug, sau ridică mâinile în sus şi încep a striga «Predai!»”[26] (***Anexa 3***).

---

[21] *Ibidem*, p. 63.
[22] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, pp. 57-58.
[23] *Ibidem*, p. 58.
[24] Cf. Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, II, p. 466.
[25] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 60.
[26] *Ibidem*, p. 61.

După curățarea tranşeelor, din care inamicul a fost „scos din toate bârlogurile lui, el nu mai are o linie organizată pentru rezistență, <iar> prizonieri<i> curg din toate părțile”[27], batalionul ia legătura – prin releu –, cu unitățile învecinate, care raportează că au fost ocupate obiectivele ordonate. Totodată, se mai aduce la cunoştință că *Grupul secundar de atac* (Brigada 6) a pornit ofensiva, care „merge progresând”, dar, la flancul drept al grupului, unde acționează Divizia 6 Infanterie, comandată de generalul de brigadă Nicolae Arghirescu, este întâmpinată o dârză rezistență din partea inamicului, în punctul Poiana Încărcătoarea[28]. Imediat, s-a raportat Comandamentului Armatei II române cucerirea celor trei linii de fortificații din dealul Mărăştilor, veste care a provocat o imensă bucurie în rândurile ofițerilor şi trupei [29], punctată şi de zborurile avioanelor noastre şi aliate, care, planând la joasă altitudine, „ne ovaționează, ne salută <şi> ne îmbărbătează”[30].

Cu această ocazie, s-a constatat că liniile de tranşee inamice erau „de cea mai modernă construcție” – tranşee betonate şi căptuşite cu scânduri, adăposturi săpate la 7-8 m adâncime în pământ –,[31] cărora bombardamentele artileriei noastre nu le pricinuiseră efectele scontate, cucerirea acestora datorându-se factorului-surpriză şi asalturilor impetuoase ale trupelor noastre, care au folosit, cu iscusință, posibilitățile de mascare ale terenului (accidentat, sau acoperit cu vegetație arboricolă). Iată ce mărturiseşte memorialistul, în acest sens: „Artileria noastră, cu tot tirul de 48 ore, nu le adusese nicio stricăciune; dacă n-ar fi <fost> iuțeala infanteriştilor români şi luarea prin surprindere a inamicului, *n-am fi cucerit nici în trei zile, cum era planul inițial, cele trei linii de tranşee*”[32] (subl. D. G.). O atare judecată de valoare o formulează însuşi comandantul Armatei II române, generalul Averescu, atunci când inspectează câmpul de luptă din zona Mărăşti: „Un adevărat labirint de şanțuri şi rețele de sârmă duşmane, nici nu îmi vine a crede că *o aşa formidabil întărită poziție a putut fi părăsită de duşman*”[33] (subl. în text: n. D. G.).

După un scurt răgaz necesar refacerii forțelor, în care ostaşii batalionului au servit hrană rece, constând din pesmeți şi conserve de carne capturate de la inamic[34], artileria

---

[27] Operațiunile de ridicare a militarilor morți şi răniți pe câmpul de luptă, a materialului de război capturat de la inamic, precum şi preluarea şi escortarea prizonierilor în spatele frontului, i-au revenit Regimentului 28 Infanterie *Radu Negru*, care, în planul inițial de atac, forma rezerva Diviziei 3 Infanterie. (*Ibidem*, p. 62)

[28] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 62.

[29] În ale sale *Notițe zilnice*, generalul Averescu consemna următoarele: „*La ora 8,00, întreaga linie este a noastră!* (subl. D. G.). Duşmanul se retrage, mai cu seamă, la centru, în dezordine. Încep a se aduna prizonieri numeroşi. Se raportează capturare de tunuri”. (Mareşal Alexandru Averescu, *op. cit.*, IV, p. 173)

[30] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 63.

[31] *Ibidem*, p. 59.

[32] *Ibidem*.

[33] Mareşal Al. Averescu, *op. cit.*, IV, p. 176.

[34] Deşi comandantul Armatei II române, generalul Averescu, a interzis categoric consumarea lor, care „se presupuneau a fi otrăvite, întrucât acest inamic a uzat, în acest război, de toate mijloacele permise şi nepermise de legile războiului”, totuşi, căpitanul francez Roger Sarett, care a însoțit ostaşii Companiei a 9-a în toate operațiunile, le-a permis consumarea lor, după ce, în prealabil, le-a verificat personal. (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 59)

noastră – la comunicarea făcută de aviație –[35], își prelungește tragerea, iar infanteria își reia înaintarea[36]. Grație cooperării ostașilor Regimentelor 4 și 18 Infanterie, pozițiile inamice de pe dealul Cotu Roșca, Dealul Mare și dealul Curții (situat la est de satul Câmpurile), care „sunt un labirint de tranșee și de cuiburi de mitraliere", sunt luate cu asalt și cucerite prin lupta la baionetă, iar, la cota 585, sunt capturate și 4 obuziere, calibrul 105 mm[37]. În operațiunea de urmărire energică a inamicului, pe la orele 15,00, Compania a 6-a din Batalionul II argeșean reușește să captureze un tun, calibrul 105 mm, în perfectă stare de funcționare, împreună cu atelajele tractate de 8 cai și o imensă cantitate de proiectile – aproape 3 vagoane[38]. Tunul este pus în funcțiune de către Secția artileriști-infanteriști[39], comandată de locotenentul în rezervă Teodor Popescu, învățător din localitatea Bradurile, județul Argeș, fiind trase, în tot cursul zilei, peste 500 de proiectile, „mărind, prin aceasta, debandada și deruta în rândurile inamicului, care începe, precipitat, retragerea și în mod dezordonat, ceea ce ne permite să-l urmărim îndeaproape și cu prea puține pierderi pentru noi"[40]. În afara acestei capturi, a mai fost luat și un prizonier, înrolat în armata maghiară, român originar din comitatul Arad, contingentul 1920, fapt ce îl determină pe memorialist să constate că Puterile Centrale, secătuindu-și efectivele combatante, au recurs la recrutarea contingentelor relativ tinere, prognozând, prin aceasta, apropierea zilei victoriei noastre[41]. Se continuă urmărirea inamicului, până noaptea târziu, când ostașii batalionului, epuizați de eforturile depuse în cursul zilei, au campat „într-o vâlcea, deasupra satului Câmpurile", situat pe malul stâng al râului Șușița[42], unde au dormit peste noapte, echipați "în stare de alarmă", fără a mai servi masa și al căror somn a fost tulburat, pe la miezul nopții – în jurul orei 2,00, de „o puternică bubuitură", semn că inamicul, pregătindu-și retragerea, a aruncat în aer depozitul de muniții din localitate[43].

Pentru ziua de 12/25 iulie 1917, comandantul Armatei II române, prin Ordinul operativ nr. 120, din 11/24 iulie, a hotărât continuarea operațiunilor ofensive în flancul stâng al dispozitivului, în scopul de a alunga inamicul de pe dealul Fântâna Puturoasă și a atinge aliniamentul de pe înălțimile din stânga pârâului Vizantea. Pentru reușita

---

[35] *Ibidem*, p. 63.

[36] A fost cazul când trupele noastre au fost bătute de propria artilerie, ca de exemplu Regimentul 18 Infanterie Gorj (*Ibidem*, pp. 63-64).

[37] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 93.

[38] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 64; Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 63-64.

[39] Divizia, fiind considerată marea unitate de luptă de bază, acesteia i s-a conferit rolul principal și în asigurarea pregătirii efectivelor, prin înființarea, în cadrul fiecărei divizii, a unui Centru de instrucție, în care să funcționeze diverse școli: de cadre, mitraliori, artileriști, grenadieri etc., care asigurau, prin instructorii militari francezi, specializarea, în utilizarea diferitelor tipuri de armament și tehnică de luptă, a întregului efectiv al acesteia (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 47; *România în anii Primului...*, II, p. 66).

[40] *Ibidem*, p. 64.

[41] *Ibidem*, pp. 64-65.

[42] Izvorăște din munții Vrancei și curge de la Soveja până la Panciu, unde se varsă în râul Trotuș (*Ibidem*, p. 65).

[43] *Ibidem*, p. 66.

acestei operațiuni, este introdusă în luptă întreaga rezervă a Armatei II române- Divizia I Infanterie, iar, în rezerva armatei, sunt retrase Regimentele 4 şi 28 din Divizia 3 Infanterie, care trebuiau să se regrupeze în valea Dracea Mare, la nord-vest de Mărăşti[44]. În dimineața zilei de 12/25 iulie 1917, Regimentul 4 Infanterie[45] şi Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* din Brigada 5, au executat misiuni de recunoaştere în direcțiile satelor Roşculeşti şi Câmpurile, care, constatându-se că sunt părăsite de inamic, acestea sunt ocupate de trupele noastre: primul, la ora 10 şi al doilea, la ora 12,30[46]. După ora prânzului, Regimentele 4 şi 28 Infanterie şi Regimentul 2 Vânători, pentru rapiditatea şi succesul operațiunilor desfăşurate, sunt trecute în rezerva Armatei II, fiind înlocuite cu trupe ale Diviziei I Infanterie[47]. De menționat este aceea că Regimentul 4 Infanterie, fiind înlocuit de Regimentul 31 Infanterie Calafat şi campat în satele Câmpurile[48] (Batalionul I) şi Roşculeşti (Batalionul II)[49], ostaşii acestuia, în scurtul lor răgaz petrecut aici, au fost surprinşi de faptul că localnicii i-au confundat cu militarii francezi, deoarece, în loc de capele, purtau căşti de oțel franceze «Adrian», iar nemții îi intoxicaseră cu zvonul potrivit căruia Armata Română fusese „distrusă de ei"[50].

Dar, în după-amiaza zilei de 12/25 iulie, în timp ce întregul dispozitiv al Armatei II române îndeplinea cu succes misiunile ofensive stabilite pentru acea zi, iar inamicul executa o retragere precipitată, în căutarea unor poziții favorabile, prin care să îşi refacă apărarea, Marele Cartier General Român va emite *Ordinul operativ nr. 34*, prin care se hotăra stoparea ofensivei, trupele noastre urmând a se „întări pe cea mai bună poziție de rezistență, care se află în lungul frontului cucerit"[51]. Ordinul, fiind o consecință nemijlocită a înfrângerilor suferite de armata rusă pe fronturile din Galiția şi Bucovina, ca urmare a intervențiilor energice ale generalului Averescu[52], se lasă libertate Armatei II

---

[44] Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, p. 475; Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 98.

[45] Ostaşii regimentului, în dimineața zilei respective, au putut să servească masa, constând din pâine, carne friptă şi brânză, deoarece, din cauza derulării rapide a operațiunilor din ziua precedentă, serviciile de aprovizionare n-au putut să țină legătura cu unitățile combatante (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 65).

[46] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 101.

[47] *Ibidem*, p. 102.

[48] Cu acest prilej, memorialistul, ne aminteşte că, la cimitirul satului, este înmormântat „țăranul deputat unionist de la 1859" – Ion Roată (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 67), pe a cărui cruce de piatră funerară este dăltuită următoarea inscripție: «Aici odihneşte Moş Ion Roată, deputatul țărănimii din Divanurile Ad-hoc, din 1857. Această cruce s-a ridicat, spre veşnică amintire, în anul 1909. Țăranii din Câmpuri» (apud Cornelia Ghinea, *Spicuiri din Jurnalul de front al preotului Constantin Buzescu, confesorul Regimentului 4 Infanterie*, în *Misiunea*. Revista Centrului de Cercetare a conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României «General Paul Teodorescu», IV, nr. 1 (4), 2017, p. 216).

[49] Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 64.

[50] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 66-67. Un dialog, pe această temă, este creionat, într-o manieră ironică la adresa ocupantului, între patrulele noastre de recunoaştere şi localnicii celor două aşezări, care „rămân cu gurile căscate, cu palmele duse spre bărbie, în semn de nemărginită neîncredere" la vederea acestora (Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 64).

[51] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p.. 105; *România în anii Primului...*, II, pp. 177-178.

[52] Mareşal Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 177. Raportat la inoportunitatea hotărârii luate de eşalonul superior al armatei, în *Notițele* sale, generalul Averescu se întreba, retoric: „Nu ar fi trebuit, oare, ca acesta să fie un motiv mai mult pentru a împinge, viguros, înainte şi, deoarece se făcuse spărtura pe la

române de a-şi continua îndeplinirea misiunilor sale ofensive „numai până ce va ocupa o linie, care va avea mai bune mijloace defensive”[53].

În această atmosferă de incertitudine, în seara zilei de 12 iulie (ora 18,00), cele două batalioane argeşene, sub comanda locotenent-colonelului Calotescu, au primit ordinul de a se deplasa imediat în direcţia Mănăstirea Caşin[54] – Sticlăria, pentru a veni în ajutorul trupelor Diviziei 8 Infanterie, comandate de generalul de brigadă Ioan Pătraşcu, greu încercate în luptele, nu numai cu inamicul, ci şi cu proprii „aliaţi”, fiindcă două regimente ruseşti, fraternizând cu germanii, au părăsit sectorul frontului ce îl aveau de apărat[55]. Astfel, potrivit surselor furnizate de Serviciul nostru de informaţii militare, trupele de infanterie ruse („pihota”) din sector, infestate de propaganda bolşevică, cu o serie de lozinci populiste, printre care şi „libertate deplină” („slobodna”), nu numai că au pactizat cu adversarul, dar comandanţii celor două sectoare, rus şi german, serveau mesele în comun[56]. Doar artileriştii ruşi, nefiind în cunoştinţă de cauză cu gestul făcut de camarazii lor infanterişti, prin comandantul lor, nu numai că au condamnat actul lor de laşitate, dar, dimpotrivă, au participat, alături de artileriştii noştri, la acţiunile de luptă din acest sector[57]. De aceea, Marele Cartier General Român va insista ca sectorul din dreapta Diviziei 8 Infanterie, apărat de trupe ruseşti şi care devenise nesigur, să fie înlocuit cu trupe române „cât mai curând posibil”[58].

Campate, pe toată durata zilei de 13 iulie, la Mănăstirea Caşin şi împrejurimile acesteia, seara, batalioanele argeşene s-au deplasat pe valea Curiţei, spre poziţia ordonată – Sticlăria, pe care au ocupat-o, poziţie abandonată, încă din zorii zilei, de cele două „pihote” ruseşti. Dar, în jurul orelor 12,00 noaptea, dinspre poziţiile inamice, trupele germane se îndreptau spre poziţiile noastre „în coloană de marş şi în<tr-o> ordine strânsă” pentru a le ocupa, fără să ştie că ai noştri le dejucaseră planul. Poziţia noastră, având şi avantajul terenului, fiind situată pe vârful muntelui Caşin, inamicul a fost lăsat să se apropie, circa 40-50 m, fiind întâmpinat cu un violent foc de arme, arme automate (mitraliere şi puşti mitraliere) şi grenade, iar artileria rusă a început să bombardeze spatele coloanei şi rezervele, încât „a fost un adevărat infern, glasul obuzelor cu al armelor de infanterie, grenadelor, cu ţipătul şi va<i>etele inamicului, formau un ecou în noaptea de vară, ca un glas apocaliptic. Lupta a fost de scurtă durată, nici două ore, toate efectivele pornite asupra noastră decimate, abia dimineaţa am putut găsi câţiva prizonieri printre cei morţi şi răniţi, care, speriaţi de cele întâmplate, au rămas fără conştiinţă (recte: cunoştinţă-n. D.G.) şi nu s-au dus nici înapoi, nici n-au mers înainte, toată coasta era plină de cadavre şi

---

mine, să fiu întărit, pentru a exploata, până în ultima posibilitate, succesul deja obţinut?” (*Ibidem*); Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 105-106.

[53] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 105-106.

[54] Lăcaş de cult ctitorit de către domnitorul Gheorghe Ştefan (1653-1658), urmaşul la domnie al lui Vasile Lupu (S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 67); Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 127, 131-134.

[55] *Ibidem*, p. 68.

[56] *Ibidem*.

[57] *Ibidem*, pp. 68-69.

[58] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 131-132.

răniți"[59]. A doua zi, un parlamentar german s-a înfățișat în fața pozițiilor noastre, solicitând permisiunea de a li se acorda un armistițiu de 48 ore pentru a-şi aduna morții de pe câmpul de luptă şi a-i îngropa, dar a fost îndrumat să se adreseze Comandamentului Diviziei 8 Infanterie, unitate care coordona operațiile în sector, care a fost de acord, dar numai pentru 24 ore[60].

Ziua de 13/26 iulie a fost încheiată cu un frumos bilanț pe frontul Armatei II române, prin cucerirea întregului bazin al Sovejei şi a înălțimilor de la vest de acesta. În acest context, printr-o telegramă adresată comandantului Armatei II române, generalul de corp de armată Alexandru Averescu, Comandantul suprem al Armatei Române, Regele Ferdinand I, a apreciat, în mod elogios, comportarea trupelor române, iar, pentru modul cum a condus operația ofensivă, i-a conferit Ordinul «Mihai Viteazul», cls. a II-a (***Anexa 4***), aceeaşi distincție, cls. a III-a, fiind conferită şi generalilor Arthur Văitoianu, Alexandru Mărgineanu şi Nicolae Arghirescu[61]. În aceeaşi zi, comandantul Armatei a II-a române – generalul Averescu, adresează ostaşilor din subordinea sa vibrantul Ordin de zi nr. 1987, prin care sublinia: „V-ați măsurat cu un dușman care se crede a fi cel mai tare din lume şi că nu cunoaşte ce este a da înapoi. Cu avântul vostru uimitor, de la prima izbire, l-ați pus, în toată puterea cuvântului, pe fugă... Puteți să vă mândriți de această mare izbândă şi să aşteptați, cu toată încrederea, semnalul pentru reluarea marşului înainte"[62].

În noaptea zilei de 13/26 spre 14/27 iulie 1917, Marele Cartier General Român emite Ordinul operativ nr. 35, prin care comunică Comandamentului Armatei II române că poate continua operația ofensivă, dacă acesta „crede posibil şi necesar"[63], astfel că, la sfârşitul zilei următoare, trupele noastre vor atinge aliniamentul ce se articula pe pozițiile *Arşița Mocanului – Măgura Caşinului – Sboina Neagră – Tiua Golaşă – Negrileşti – Valea Sării*[64]. Totodată, printr-un nou ordin de operații, Marele Cartier General Român hotărăşte oprirea acțiunilor ofensive pe tot frontul român[65], astfel că operațiile ce se vor desfăşura în perioada 15/28 iulie – 20 iulie/2 august 1917, nu vor mai avea amploarea şi ritmul susținut din primele zile ale ofensivei, *ci au vizat doar atingerea, în întregime, a obiectivelor ordonate anterior de armată, precum şi unele rectificări de dispozitiv*[66]. În acest scop, comandantul Armatei II, generalul Averescu, adresează un ordin Corpurilor II şi IV armată, prin care le atrăgea atenția că luptele ce urmau a se angaja în continuare, pentru izgonirea inamicului din punctele în care mai

---

[59] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 69-70.

[60] *Ibidem*, p. 70. Ulterior, cele două batalioane argeşene au fost înlocuite cu trupe ale Corpului IV armată, fiind redirecționate spre camarazii lor de la Batalionul III, staționați pe cursul superior al râului Putna. Aici, sergentul Ion Georgescu, împreună cu locotenentul Teodor Bădărău, profesor de istorie la un liceu ieşean şi fiul ministrului de justiție conservator, Alexandru Bădărău, vor elabora *Darea de seamă* privind participarea regimentului la aprigele bătălii de la Mărăşti (*Ibidem*).

[61] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 115-116.

[62] *Ibidem*, p. 116.

[63] *Ibidem*.

[64] Mareşal Alexandru Averescu, *op. cit.*, pp. 179-180.

[65] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 122.

[66] *România în anii Primului...*, II, p. 192.

opunea o rezistență serioasă, să fie precedate de o puternică pregătire de artilerie, combinată, atunci „când condițiunile topografice şi situațiunea inamicului vor permite", cu utilizarea, pe scară largă, a manevrelor la flancurile şi în spatele pozițiilor inamice[67]. Din păcate, în luptele purtate de Batalionul III argeşean, care se găsea în rezerva regimentului în perioada menționată, comandantul acestuia – maior Dumitru Acrivescu, nu a aplicat recomandările de manevră ale superiorilor săi, pentru a se obține economie de forțe şi mijloace angajate în luptă, ci, dimpotrivă, a preferat atacuri de front, sângeroase, soldate cu grele pierderi umane.

Astfel, în ziua de 15/28 iulie, dacă, în dreapta dispozitivului Armatei II române, trupele Diviziei 8 române încercau, fără succes, să pună stăpânire pe Măgura Caşinului, şi în sectorul sudic al Diviziei 3 române, unde acționa Brigada 6, rezistența inamicului a fost la fel de îndârjită, ceea ce a făcut ca obiectivul zilei să nu poată fi atins de către toate unitățile. Ca atare, ostaşii Regimentului 30 Infanterie Muscel, care au atacat poziția inamică de pe dealul Pleaşa (cota 647), au fost nevoiți să respingă cinci contraatacuri executate de forțele Regimentului 59 Infanterie germană[68], fiind ajutați şi de camarazii lor de la Regimentul 28 Infanterie[69] şi Batalionul III al Regimentului 4 Infanterie Argeş[70]. În acest context, batalionul argeşean avea, ca obiectiv, cucerirea cotei dealul *Poiana Calului*, operațiune care, potrivit aprecierilor avizate ale memorialistului, „ne-a costat prea mult față de rezultatul câştigat: am avut, a<i>ci, morți, răniți şi dispăruți, şi aceasta mai mult *din cauza lipsei de tactică a comandantului, care a atacat cota cu toate forțele, de front şi nu şi de flanc* (subl. D.G.), ceea ce ar fi adus un rezultat mai imediat şi cu mai puține pierderi"[71]. Într-o altă versiune a bătăliei, care confirmă cele relatate de către memorialist, se narează că s-a dat ordinul ca obiectivul inamic să fie atacat "din față", iar cei care s-au oferit să intre primii în luptă au fost sublocotenentul Emil Cartojan, comandantul Companiei a 9-a şi sublocotenentul Ioan Vasilescu, comandantul Secției de mitraliere, dar, fiind copleşiți de „vijelia de foc duşmană", în ajutorul lor au venit plutoanele comandate de sublocotenenții Păunescu, Ghilencea şi Tomescu, din Compania a 11-a. După „zadarnice sforțări", abia spre seară, obiectivul inamic a fost ocupat, dar cu prețul vieții a mai multor ostaşi căzuți la datorie, între care şi sublocotenentul Ioan Vasilescu[72].

Tot în acest sector, inamicul, în dimineața zilei de 20 iulie/2 august 1917, dezlănțuie un puternic bombardament de artilerie, care determină părăsirea poziției de pe *Dealul Porcului* (cota 554), „drept în punctul unde trupele noastre se uneau cu cele ruseşti"[73]. În aceste momente critice, comandantul Diviziei 3 Infanterie, generalul de brigadă Mărgineanu, ordonă Regimentului 4 Infanterie să fie trimis un detaşament de tăria unui batalion, care să restabilească situația. Din păcate, acelaşi batalion argeşean,

---

[67] Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 139-140; *România în anii Primului...*, II, pp. 193-194.
[68] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, II, p. 483.
[69] *România în anii Primului...*, II, p. 193.
[70] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 76.
[71] *Ibidem*, pp. 76-77.
[72] Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 66-67.
[73] *Ibidem*, p. 67.

care se afla în rezervă şi sub comanda aceluiaşi ofiţer, foloseşte aceeaşi „regie" ca în bătălia precedentă, aruncând în luptă Compania a 10-a, comandată de locotenentul Gheorghe Badea şi două secţii de mitraliere[74]. Deşi atacul se desfăşoară vertiginos, cu comandantul companiei, care, cu revolverul în mână, îndeamnă trupele să-şi pună baioneta la armă, mitralierele aflate sub comanda sublocotenentului Gheorghe Preotu „trag cu înverşunare", iar plutonul sublocotenentului Gheorghe Dinculescu „se avântă dincolo de creastă, în ploaia de gloanţe şi grenade", totuşi, sub focul încrucişat al mitralierelor şi artileriei inamicului, încep să cadă, rând pe rând, comandanţii subunităţilor angajate în luptă. În acelaşi timp, artileria duşmană bombardează, violent, şi rezerva batalionului, al cărei comandant clachează psihic şi, luând-o la fugă, produce o veritabilă derută în rândurile propriilor trupe. Numai prezenţa de spirit a locotenentului în rezervă Emil Cartojan, comandantul Companiei a 9-a, magistrat de profesie din judeţul Vlaşca, a salvat batalionul de la un dezastru sigur, care s-a pus în fruntea trupelor şi au reocupat poziţia abandonată, punând, astfel, „mitralierele în băta<i>e"[75].

În seara zilei de 20 iulie/2 august 1917, bătălia ofensivă de la Mărăşti se poate considera încheiată, pe tot frontul Armatei a II-a române. Astfel, aliniamentul atins de trupele noastre se articula pe poziţiile *Măgura Caşinului – Muntele Seciul* (1171 m) – *Sboina Neagră – Tiua Neagră – Tiua Golaşă – Tulnici – Bârseşti – Valea Sării*, descriind un vast arc de cerc, cu concavitatea spre nord[76]. Deşi, în sectorul de ruptură al frontului nostru, unde acţionau Brigăzile 5 şi 6 infanterie, trupele noastre atinseseră cursul superior al râului Putna, fără ajutorul „aliaţilor" noştri, care au început să-şi părăsească, în masă, poziţiile lor de apărat, aliniamentul frontului se configura, potrivit aprecierilor memorialistului, în forma unui „arc întins până la refuz", care, în punctul extrem al acestuia, se situa „ca o săgeată gata de plecare, acolo unde i se va ordona" Divizia 3 Infanterie, supranumită, pe bună dreptate, «Divizia a 3-a de stâncă»[77]. În atare situaţie, pentru a nu da posibilitatea inamicului de a manevra flancurile acestui „intrând" al nostru în frontul duşman, am fost nevoiţi, potrivit relatărilor aceluiaşi martor ocular, să ne retranşăm pe înălţimile din stânga pârâului Vizantea, având, în spate, cursul râului Şuşiţa, de-a lungul căruia era construită o linie de cale ferată îngustă, care făcea legătura între Soveja şi Panciu şi care s-a dovedit vitală în aprovizionarea promptă a trupelor noastre cu muniţie şi alimente[78]. Armata a II-a română repurtase, în operaţia ofensivă de la Mărăşti, o strălucită biruinţă, reuşind să străpungă frontul inamic, pe o lungime de 30 km şi o adâncime de 20 km, fiind eliberate 30 localităţi. Totodată, a reuşit să captureze 23 ofiţeri şi 2746 soldaţi inamici şi o imensă cantitate de material de război[79]. O contribuţie notabilă la obţinerea

---

[74] *Ibidem*.

[75] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 77; Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 67-68.

[76] Cf. Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, II, p. 487.

[77] *Ibidem*, p. 72.

[78] *Ibidem*, p. 76. Linia de cale ferată îngustă, înainte de război, era utilizată pentru exploatarea materialului lemnos din zona Vrancei (Cf. *Ibidem*).

[79] *Ibidem*, pp. 487-488; Mareşal Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 187; Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 150; *România în anii Primului...*, II, p. 200.

victoriei împotriva vremelnicului ocupant a avut-o Divizia 3 Infanterie[80], cu „vârful ei de lance" – Regimentul 4 Infanterie, care a reuşit să facă prizonieri 3 ofiţeri şi 360 soldaţi inamici şi să captureze 4 tunuri de 57 mm, 12 mortiere tranşee, un mortier 117 mm, 7 aruncătoare de grenade, 14 chesoane mitraliere, 700 arme de infanterie şi „vagoane întregi de muniţiuni şi material de război"[81].

În semn de aleasă preţuire pentru vitejia şi avântul extraordinar cu care au luptat ostaşii Regimentului 4 Infanterie Argeş, în aprigele bătălii din iulie 1917, pe frontul Mărăştilor, Comandantul suprem al Armatei Române, Regele Ferdinand I, prin Înaltul Decret Regal cu nr. 928 din 21 august 1917, a conferit *Drapelului* regimentului cea mai înaltă distincţie din acea vreme – Ordinul militar «Mihai Viteazul», cls. a III-a,[82], distincţie care s-a adăugat Medaliei «Virtutea Militară», obţinută de înaintaşii lor în Războiul Independenţei din 1877-1878[83]. Cu aceeaşi înaltă distincţie militară au fost decorate şi Regimentele de Infanterie nr. 17 Mehedinţi, 18 Gorj, 24 Tecuci şi 30 Muscel, Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* şi Regimentul nr. 28 *Radu Negru*[84]. De asemenea, pentru actele de eroism săvârşite pe câmpul de luptă, au fost răsplătiţi cu ordine şi medalii o serie de ofiţeri, subofiţeri şi trupă, între care şi memorialistul unităţii- sergent Ion Georgescu, care „pentru avântul cu care a condus secţia la atacul poziţiunilor inamice de pe dealul Mărăşti şi Teiuşului, cât şi a satului Roşculeşti, la 11 şi 12 iulie 1917", i s-a conferit Medalia «Bărbăţie şi Credinţă», cu spade, cls. a II-a[85].

Victoria armatei române în aprigele încleştări de la Mărăşti a avut efecte considerabile privind schimbarea atitudinii, atât a aliaţilor noştri, cât şi a adversarilor, câştigând, în chip meritat, aprecierea şi admiraţia acestora. Pe de o parte, „am fost altfel priviţi şi trataţi" de către aliaţii noştri, care, potrivit consemnărilor aceluiaşi memorialist, „credeau că Armata Română este definitiv scoasă din luptă şi pe care ei vor numai să o ţie de formă, ca să aibă a<i>ci, pe Carpaţi, un front care să ţină în eşec (recte: fixate – n. D.G.) o parte din trupele inamice"[86]. Iar, pe de alta, prin dotarea acesteia cu armament automat (mitraliere şi puşti-mitraliere) şi tehnică de luptă, în special artilerie grea, la nivelul cerinţelor luptei cu un inamic bine instruit, ostaşul român devine superior adversarului, prin executarea asalturilor impetuoase asupra poziţiilor acestuia şi angajarea,

---

[80] Cf. Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, II, pp. 488-489.

[81] Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 68-69. Operaţiunile de ridicare şi transportare a materialului de război capturat de la inamic, precum şi exersarea reutilizării acestuia de către ostaşii noştri, au durat, conform consemnărilor memorialistului, până la sfârşitul lunii ianuarie 1918, când Divizia 3 infanterie părăseşte zona frontului, primind o nouă misiune de luptă (Cf. S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, pp. 76, 79-80).

[82] *Ibidem*, pp. 70-71. Despre solemnitatea conferirii Drapelului unităţii cu acest ordin militar, chiar de către suveranul ţării, desfăşurată în ziua de 31 august 1917, în Poiana Ţigăncii, la care întreg regimentul "este adunat pentru paradă", vezi, pe larg, col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 68-69.

[83] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 71.

[84] Cf. Col. dr. Gheorghe Romanescu, col. dr. Gheorghe Tudor, col. (rz.) Mihai Cucu, col. Ioan Popescu, *Istoria Infanteriei Române*, vol. II, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, pp. 124-126.

[85] S.J.A.N. Vâlcea, Colecţia *Manuscrise*, nr. 169, p. 71.

[86] *Ibidem*, pp. 72-73.

acolo unde era cazul, luptei corp la corp, la care românii se dovedesc imbatabili în lovirea cu baioneta sau cu patul armei[87].

Luând în considerare cel de-al doilea aspect al problemei, memorialistul, cu o argumentație pertinentă şi bine documentată, face o paralelă între dotarea Armatei Române, în cazul de față a Regimentului 4 Infanterie Argeş, în campaniile din toamna anului 1916 şi vara anului 1917[88]. Astfel, la începutul campaniei militare, regimentul avea un efectiv de peste 3500 ostaşi combatanți şi auxiliari, primii fiind dotați cu puşti *Mannlicher*, iar secunzii cu arme model 1879, cu un singur cartuş de plumb, o companie cu 4 mitraliere *Maxim*, un atelaj cu tracțiune animală cu grenade *Savopol*, model românesc, o baterie de tunuri – câte 4 la număr, calibrul 53 mm, pentru o brigadă (formată din 2 regimente), iar tunurile de 75 mm, de fabricație germană *Krupp*, băteau la o distanță de 6 km față de cele similare ale germanilor, care băteau la dublă distanță[89]. Pentru campania din vara anului 1917, majoritatea regimentelor de infanterie au fost înzestrate cu puşti franceze tip *Löbel*, calibrul 8 mm[90], şi *Mannlicher*, de 6,5 mm, armament automat – 24 mitraliere sistem *Hotchkiss* franceze şi 32 puşti-mitraliere –, pentru cele 3 Secții de mitraliori, iar, la artilerie, tunurile *Krupp*, prin îmbunătățiri de ordin tehnic, s-a reuşit prelungirea distanței tragerii acestora la 12 km, tunuri cu tragere lungă, de 120 mm, obuziere de 105 mm, artilerie grea, calibrele 210 şi 305 mm, mortiere de tranşee, aruncătoare de grenade şi rachete, iar fiecare companie îşi avea grenadierii săi[91].

Aşadar, Armata Română, cu un efectiv mic[92], dar, „mare" ca moral – fiind apărătoarea gliei străbune – şi cu o înzestrare comparabilă cu cea a adversarului[93], aşa cum consemnează, în continuare, memorialistul, renăscută precum pasărea Phoenix din propria cenuşă, „a putut pune pe goană hoardele teutone, ce veniseră să ne cotropească pământul strămoşesc, reînviind vitejia vo<i>evozilor strămoşi, a înscris, în istoria țări<i> glorioasa luptă «Ofensiva de la Mărăşti», *care va rămâne pilda şi îndemnul în viitor*"[94] (subl. D.G.)

---

[87] Memorialistul, în cazul de față, are o exprimare mult mai directă, lapidară, raportat la superioritatea ostaşului român față de adversar, care constă în „*mişcările mai repezi şi mânuirea acestui armament* (subl. D.G.): aceasta a fost reuşita luptelor de la Mărăşti" (*Ibidem*, p. 73).

[88] Pentru aceste date comparative, vezi, pe larg, *România în anii Primului...* , II, p. 108.

[89] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 73-74.

[90] Acest model „cu trei cartuşe, dar de o precizie şi mânuire mult mai repede" (*Ibidem*, p. 79).

[91] *Ibidem*, pp. 74-75. O bună parte din acest armament şi materiale de război au fost primite din Franța şi, într-o mică măsură, din Anglia, pe baza acordurilor încheiate anterior între guvernul român cu aceste state (Cf. col. (rz.) dr. Gheorghe Marinescu et alii, *op. cit.*, p. 107).

[92] Prin chemarea sub arme a contingentelor anilor 1917 şi 1918, a făcut ca efectivul total al armatei să ajungă la aproximativ 700 000 oameni, din care cca. 460 000 formau armata de operații (Cf. *Ibidem*, p. 106).

[93] Generalul Erich Ludendorff, în *Memoriile* sale, sublinia importanța „calității umane" a ostaşului român, care, prin modernizarea acesteia, cu sprijinul Misiunii militare franceze, comandate de generalul Henri Berthelot, a reuşit să ofere Armatei Române o refacere spectaculoasă (apud Liviu Maior, *Doi ani mai devreme. Ardeleni, bucovineni şi basarabeni în război. 1914-1916*, Edit. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 264-267).

[94] S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 75.

Pentru slăvirea jertfei celor căzuți în aprigele încleştări cu inamicul pe frontul Mărăştilor, la inițiativa Societății «Mărăşti», în ziua de 10 iunie 1928, în prezența unei numeroase asistențe, a fost pusă piatra fundamentală a Mausoleului de la Mărăşti. Pe zidul de piatră al însemnului memorial, au fost aşezate 15 plăci de marmură, pe care au fost inscripționate, ca în filele unui catalog de dimensiuni impresionante, numele celor care şi-au jertfit viața pe câmpul de onoare[95]. Pe una dintre aceste plăci, este dăltuită o inscripție cu denumirea Regimentului 4 Infanterie Argeş, pe care sunt înşiruite numele celor 35 eroi – ofițeri şi trupă –, înfrățiți pe veci cu pământul Mărăştilor, printre aceştia figurând şi cel al sublocotenentului Ioan Vasilescu, comandantul Secției de mitraliere, care a căzut, eroic, în ziua de 15/28 iulie 1917, în lupta de la punctul dealul *Poiana Calului*. Iată, cum, un contemporan cu evenimentele, descrie acest moment înălțător de jertfă supremă: „Sublocotenentul Vasilescu Ioan trăgea bandă după bandă, cu o mitralieră din plutonul lui. Fața îi era vânătă de mânie că nu poate stâlci toate capetele duşmane ce se iveau deasupra parapetelor. Dar, odată prăvale capul pe un umăr şi, încet, se razimă, întâi de un servant al mitralierei, culcat lângă el, apoi de mitralieră. Un şiroi roşu de sânge, ca un fir de arnici, îi ieşi de sub chipiu şi se prelingea la vale, pe obrajii galbeni. N-a mai putut spune decât: «Nu-i lăsați, fraților!» şi s-a aşternut, binişor, peste mitraliera care mai adineauri arunca valuri de moarte în duşmanul ascuns în şanțuri”[96].

Toți aceşti ostaşi au luptat, înfrățiți, pentru o cauză dreaptă, încheindu-şi biografia, în mod eroic, pe câmpul de onoare al Mărăştilor, apărând, cu piepturile lor, fiecare palmă din pământul invadat de către ocupantul vremelnic, înscriind, astfel, prin vitejia şi sacrificiul lor suprem, o filă la marea epopee a neamului românesc.

---

[95] Despre inițiativa ridicării însemnului memorial şi festivitățile prilejuite de aşezarea pietrei fundamentale a Mausoleului de la Mărăşti, vezi, pe larg, Florian Tucă, *Triunghiul eroic. Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz*, Edit. Junimea, Iaşi, 1977, pp. 50-56.

[96] Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 67. Mulțumesc, pe această cale, colegului meu de breaslă, prof. dr. Dragoş-Silviu Teodorescu, care mi-a fost de un real folos în tehnoredactarea materialului de față (n. D.G.).

Anexe

Anexa 1. Plutonier în rezervă Ion Georgescu, autorul Istoricului Campaniei <din anii> 1916 -1918 (S.J.A.N.Vâlcea, Colecția Manuscrise, nr. 169, f. 3, alb-negru).

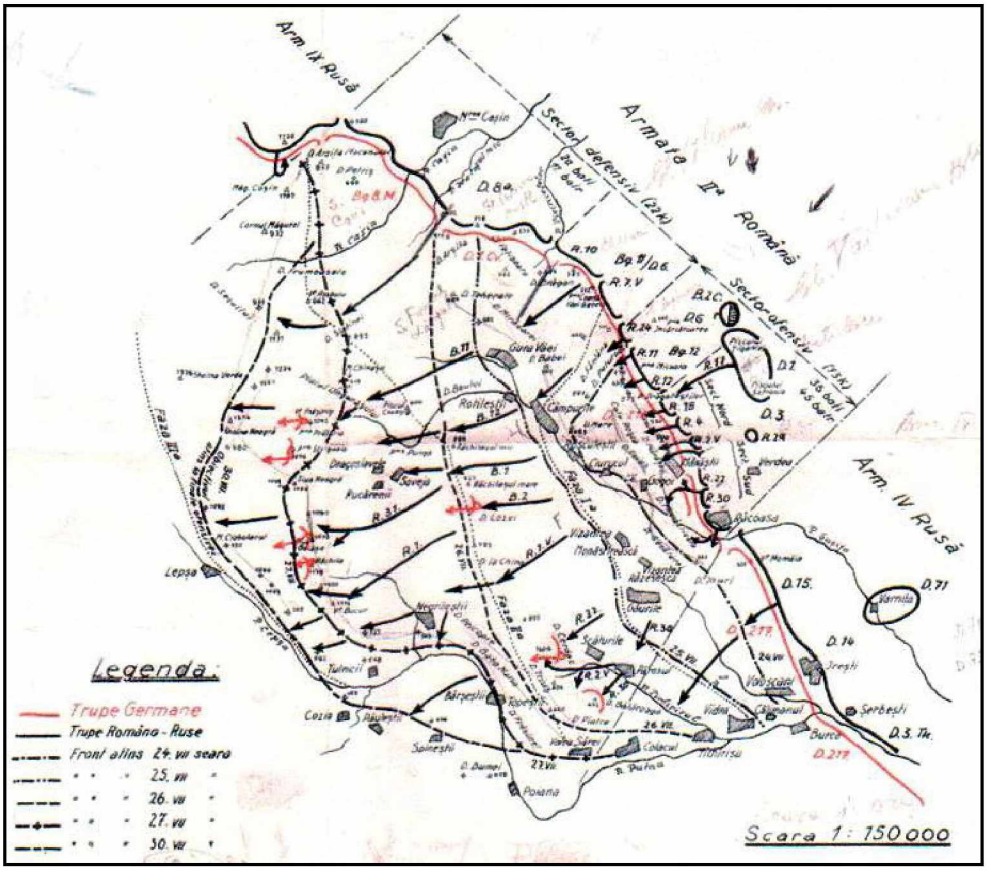

Anexa 2. Operația ofensivă de la Mărăşti. 9/22 iulie – 20 iulie/2 august 1917 (reproducere după col. rz. dr. Cornel Carp et alii, Istoricul Regimentului 4 «Argeş», <Piteşti>, <f.a.>, p. 288).

Anexa 3. Ostaşii Regimentului 4 Infanterie Argeş luând, cu asalt, o poziție inamică (https://www.google.ro/search?q=lupta+de+la+marasti).

Anexa 4. Generalul Alexandru Averescu, decorat cu Ordinul «Ferdinand I» (S.J.A.N.Vâlcea, Colecția Fotografii, nr. 217, desen color).

FAPTE DE ARME ALE OSTAŞILOR MEHEDINŢENI ÎN CAMPANIA DIN VARA ANULUI 1917

Mite Măneanu

Antrenaţi în marele efort de desăvârşire a unităţii naţionale poporul român a trebuit să dea jertfe pe fronturile de luptă ale Primului Război Mondial, cucerindu-şi astfel, pentru totdeauna, dreptul de a se reuni cu fraţii din străvechile ţinuturi româneşti ce se mai aflau sub stăpânire străină. Având de făcut faţă încă din faza iniţială a campaniei, unui inamic neaşteptat de puternic şi găsindu-se în situaţia neprevăzută de a acţiona practic singură, pe două fronturi, armata română a trebuit, în cele din urmă, să cedeze poziţiile iniţiale din Dobrogea şi Carpaţi şi, în urma unei eroice şi dureroase epopei, să se retragă în Moldova[1]. Aici, în iarna şi primăvara anului 1917, întreaga armată a fost reorganizată, proces în care au intrat şi unităţile de ostaşi mehedinţeni şi cu deosebire Regimentele 17 şi 57. Aşa se face că, în vara anului 1917, ostaşii mehedinţeni sunt prezenţi pretutindeni pe frontul Moldovei şi cu deosebire în punctele sale fierbinţi – Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz. Strălucitele fapte de arme ale ostaşilor noştri, în aceste bătălii, spiritul lor de sacificiu şi eroismul au impresionat profund opinia publică. Însuşi Nicolae Iorga, prezent la faţa locului, remarca într-un vibrant articol intitulat „Oltenii" şi publicat în „Neamul Românesc " din 5 august 1917 că, *„... la Mărăşeşti, se spune însă că aceea care au dat cele mai turbate lovituri au fost Oltenii din Gorj şi Mehedinţi".* Descriind eroismul acestora marele istoric arăta: *„Deci, când, în cămăşi, cu capul gol, rotind ca o măciucă patul strivitor al puştii, au dat iureşul sălbatic între duşmanii care n-au mai avut în faţa lor o astfel de violenţă războinică. Ceea ce le dădea aripi era numai sentimentul răsplătirii, al sfintei răzbunări pentru tot ce au suferit în trup şi în suflet fără nici o dreptate, ei, ai lor şi toată suflarea românească de pe acest pământ. Au simţit-o fiecare astăzi şi o vor simţi-o necontenit".* Dar cine erau aceşti neasemuiţi viteşi mehedinţeni? Ni-i relevă o serie de documente deosebit de sugestive. Astfel, un memoriu înaintat imediat după război Revizoratului şcolar al judeţului Mehedinţi, menţionează că, între cei ce s-au distins în luptele din vara anului 1917, a fost şi locotenentul-învăţător Mihai C. Marinchescu din Ciovârnăşani care, în fruntea unei companii de mitraliere din Regimentul 17 Mehedinţi participă la străpungerea frontului inamic de la Mărăşeşti, fiind rănit. Cu toate acestea, nu a părăsit lupta, dimpotrivă, îl

[1] *România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 70-112; Mite Măneanu, *Contribuţii mehedinţene la epopeea unităţii naţionale în lumina datelor cuprinse în memoriile învăţătorilor mehedinţeni participanţi ca ofiţeri de rezervă ai armatei romîne în primul război mondial* („Porţile de Fier", revistă de istorie şi cultură, an XVI, nr. 23, 2016, p. 12-16); Idem în „Şcoala Mehedinţiului", nr. 3, 1978, p. 49-53 şi în vol. *România în Primul Război Mondial*, Editura Empro, Focşani, 1998, p. 258-269; D. Jianu, *Din trecutul infanteriei noastre,* Lugoj, 1935.

găsim cu mitraliorii săi şi la Coşna-Oituz unde – relata el după război – *„...am luptat zi şi noapte respingând în patru zile 23 de atacuri inamic. Aici a trebuit să trag în mai multe rînduri singur cu maşina, în lipsă de servanți, rămaşi morți sau răniți, pentru a păstra frumoasă reputație ce dobândisem în luptele de poziție”*[2]. Despre luptele de la Mărăşeşti, un alt viteaz mehedințean – sublocotenentul Constantin Pârvulescu din Miculeşti scria: *„La Mărăşeşti am respins atacurile vrăjmaşilor stând în tranşee zile şi nopți. N-am cuvinte de descriu luptele de la Mărăşeşti unde în văzduh ca şi pe pământ, era un infern”*[3]. La fel ca aceştia în luptele din vara anului 1917 se disting şi sunt decorați sau înălțați în grad V. Buzariu din Brădetu, Constantin Buteică din Gemeni, Nicolae Foartă din Branişte, Ion Stoichițescu din Plopi şi mulți alții, evidențiind şi dând strălucire astfel prin faptele lor jertfei celor peste 12.700 de ostaşi mehedințeni căzuți pe câmpurile de onoare pentru desăvârşirea unității noastre naționale[4].

Rememorând şi omagiind faptele de eroism din vara anului 1917, mehedințeanul Petre Gârbovan, cunoscut pedagog al României, scria la aniversarea unui deceniu de la

---

[2] *„În martie 1917 mi s-a încredințat, ca locotenent, comanda companiei întâi de artilerie din Regimentul 17 Infanterie şi trimis pe front. În intervalul de la 1 aprilie la 10 iulie 1917 am fost luptătorul de la cota 625-Momâia-Voloşcani şi în acelaşi timp organizatorul companiei întâi mitraliere. La 11 iulie am apărut pe scenă în ofensiva de la Mărăşeşti, ca comandant de companie de mitreliere, luînd parte la străpungerea frontului inamic şi în special, la lupta de pe dealul Cotu-Raşca-Câmpurile unde, lovit, de o schijă de obuz, pe când conduceam personal atacul a patru mitralere în flancul inamic, nu mi-am părăsit postul, ci, cu brațul stâng sângerând, în dorința cea mare de a scăpa țara de duşmai, am continuat a sta, cot la cot, cu vitejii luptători ai unității ce conduceam. Am luptat, în aceeaşi bătălie, pe pârâul Lepşa, cota 884 – Dealul Rudina şi Fața Schitului, unde secțiunile de mitraliere, conduse de mine, au respins, de nenumărate ori, atacurile succesive ale duşmanilor. La cota 730 – Coşna – Oituz – am luptat zi şi noapte, respingând, în 4 zile, 23 de atacuri inamice. Aici a trebuit să trag, în mai multe rânduri, singur cu maşina, în lipsă de servanți, rămaşi morți sau răniți, pentru a păstra frumoasa reputație ce dobândisem în luptele de poziție. În luptele de la cota 771 – Cireşoaia am avut de suportat, făcând parte din batalionul de asalt de prima linie, lupte grele, în care, am pierdut, rămânând morți pe câmpul de bătaie, pe locotenentul Preoteasa Constantin – învățător din județul Olt – şi sublocotenetul Vameşu Constantin – învățător în județul Mehedionți”.* (Arh. Naț. Mehedinți, fond Revizoratul şcolar, dosar 44/1918, f. 108)

[3] *„La Mărăşeşti am respins atacurile duşmanilor cu cea mai mare îndârjire, stând în tranşee zile şi nopți, atât pe timp de ploaie, cât şi pe vreme frumoasă. Noaptea, de cele mai multe ori, lucram tranşee şi rețele de sârmă. N-am cuvinte să descriu luptele de la Mărăşeşti, unde şi în văzduh, ca şi pe pământ, era un infern. Fiindcă cele mai multe atacuri se dau noaptea, era ceva nemaipomenit de văzut. Sute de proiectile spărgându-se în aer, cu zgomot sinistru, iar altele pe pământ, sutele de explozii de granate şi mortiere de tranşee, vâjâitul gloanțelor de armă şi mitralieră, luminatul rachetelor de diferite culori îți da impresia unei zile din urmă. Cerul părea că arde, iar din pământ părea că izbucnesc, din când în când, vulcane de foc, urmate de trăsnete teribile. Mii de bubuituri, în acelaşi timp, îți reda urechii o muzică lugubră ce nu se sfârşea câte cinci ore în şir, iar când se sfârşea... răsuflai şi te întrebai, pipăindu-te, dacă eşti viu sau mort. Pe fiecare zi mureau în tranşee câte doi, trei soldați sau ofițeri loviți fiind de schije sau îngropați de vii de obuze, afară de soldații sau ofițerii morți la atac, care stau reci la pământ, de se făceau movile întregi cu corpurile lor”.* (Ibidem, f. 110)

[4] Cinstind aceste uriaşe jertfe oferite pe altarul României Mari locuitorii Mehedinţiului, au ridicat în multe sate şi oraşe monumente ale eroilor, toate încununate în 1933 cu inaugurarea de către Regele Carol al II-lea a Măreţului Monument al Eroilor din Primul Război Mondial din Tr. Severin şi cu alte dovezi ale ale cinstirii şi recunoştinței urmaşilor. Vezi mai pe larg la Tudor Rățoi, *Monumentul – criptă din Drobeta Turnu Severin al eroilor mehedințeni din războiul reîntregirii neamului românesc*, în „Porțile de Fier”, revistă de istorie şi cultură, an XVI, nr. 23, 2016, p. 17-20.

aceste evenimente: *„Grele şi dureroase momente pentru poporul român! Sângele care a curs cu prisosinţă la Mărăşeşti – mult şi generos sânge – s-o fi spălat, însă, în sufletele noastre va trăi de-a pururi vie şi zâmbitoare gloria care în 1917 a încoronat micul târguşor al Moldovei. Cine va putea descrie un moment măreţ? Care-i omul supranatural, care, din razele gloriei, eterne şi măreaţă, să împletească o cunună care să strălucească de-a lungul veacurilor sfântă şi eternă? S-a scris şi s-a vorbit mult despre Mărăşeşti şi oricât de mult se va vorbi în viitor, tot nu va fi de-ajuns, căci prea a fost din cale afară de măreţ momentul şi prea divină a fost cauza pentru care s-au jertfit atâtea vieţi. Avem în cuprinsul ţării atâtea localităţi pe care le sfinţim pentru că din ele şi prin ele se oglindeşte tot trecutul de glorie ca şi de suferinţe al poporului român, căci în ţara asta, pe pământul acesta nu este bulgăre de pământ, nici fir de iarbă care să nu fie stropit cu sânge.* ***Mărăşeşti, însă, e un simbol*** *pentru că din el şi pentru el s-a pecetluit înfăptuirea pentru vecie a unui vis atât de sfânt şi măreţ! Vor trece ani după ani şi veacuri după veacuri,* ***iar generaţiile*** *care se vor perinda vor merge la Mărăşeşti şi, îngenunchind cu evlavie în faţa altarului din* ***biserica neamului****, se vor ruga pentru aceia care, cu sângele lor, au făurit idealul naţional. E, poate, cel mai dulce omagiu de recunoştinţă”*[5].

Asemenea cuvinte de apreciere şi gesturi de comemorare erau manifestări frecvente în toate straturile societăţii interbelice fiind evidenţiate nu numai faptele de arme şi sacrificiile ostaşilor, ci şi greutăţile şi manifestările de rezistenţă în faţa ocupantului[6], astfel încât aceste sacrificii să fie considerate ca temeiuri fundamentale ce îndreptăţeau făurirea României Mari, precum şi îndemn în edificarea unei societăţi şi unei Ţări moderne, pe măsura măreţelor fapte ale înaintaşilor.

[5] „Carpaţii”, an VIII, nr. 77, august, 1926; *Cu moartea pre moarte călcând* (antologie de Virgil Tătaru), Drobeta Tr. Severin, 1999, p. 210-211.

[6] Despre judecarea şi executarea, în 11 iulie 1917 la Tr. Severin, a celor 10 martiri care au luptat sub conducerea sublocotenentului Victor Popescu, împotriva ocupantului, vezi pe larg la Constantin Bolocan, *Cei zece martiri executaţi la Tr. Severin – episod dramatic din timpul ocupaţiei germane*, Timişoara, 1924.

REGIMENTUL 18 GORJ PE FRONTUL DIN MOLDOVA. CAMPANIA DIN VARA ANULUI 1917 ŞI PARTICIPAREA LA BĂTĂLIA DE LA MĂRĂŞTI

Andrei Popete Pătraşcu

Printre regimentele militare de elită ale armatei române se numără şi Regimentului 18 Gorj, care de-a lungul istoriei a scris pagini de glorie, curaj şi jertfe de sânge pe câmpurile de luptă, simbol al vitejiei şi bravurii gorjene. A fost răsplătit cu cele mai înalte decoraţii, ca recunoştinţă şi recompense pentru eroismul de care au dat dovadă ostaşii şi comandanţii.

Înfiinţat în anul 1880, cu denumirea de Regimentul 18 Dorobanţi, în baza Înaltului Decret nr. 1163/05.04.1880[1], cu reşedinţa la Târgu Jiu, acesta cuprindea, din punct de vedere al recrutării şi dislocării, teritoriul judeţului Gorj[2], primind Drapelul de luptă în ziua de 28 noiembrie[3]. Ca zi patronimică a regimentului a fost aleasă ziua de 21 mai (Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena), iar din 1930, *„patronul regimentului a fost Sf. Teodor Stratilat"*[4]. Prin Înaltul Decret nr. 2329 din 11.07.1891 titulatura a fost modificată în Regimentul Gorj nr. 18,[5] titulatură ce s-a completat, la 13.05.1929, prin Înaltul Decret nr. 1414, cu supranumele de *„Tudor Vladimirescu"*[6].

Perioadele de mobilizare şi cele de război ale Regimentului 18 Gorj sunt bine reflectate de documentele şi jurnalele de operaţiuni păstrate în arhive, cu informaţii bogate şi valoroase privind activitatea acestui regiment în momentele de referinţă ale istoriei militare româneşti.

*

* *

O pagină memorabilă în istoricul Regimentului 18 Gorj o constituie participarea, în vara anului 1917, la una dintre cele mai importante bătălii desfăşurate pe teritoriul României în timpul Primului Război Mondial. Desfăşurată între 11 şi 19 iulie 1917, Bătălia de la Mărăşti a fost o operaţiune ofensivă a armatei române şi armatei ruse cu scopul de a încercui şi distruge Armata a 9-a Germană[7].

Cu 4 zile înaintea declanşării bătăliei, la 7 iulie 1917, găsim Regimentul 18 Gorj staţionat, în *„bivuac"*, termen utilizat în documentele militare ale vremii, la punctul

---

[1] Mihai Chiriţă, *Ghidul arhivelor militare române*, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2010, p. 270.

[2] „Monitorul Oastei", nr. 10 din 15 aprilie 1880 – Partea Oficială, p. 257-259.

[3] Vasile Novac, *Regimentul Gorj nr. 18 „Tudor Vladimirescu"*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2011, p. 17.

[4] Mihai Chiriţă, *op. cit.*, p. 272.

[5] „Monitorul Oastei", nr. 28 din 13 iulie 1891, p. 913-914.

[6] Mihai Chiriţă, *op. cit.*, p. 272.

[7] https://ro.wikipedia.org/wiki/B%C4%83t%C4%83lia_de_la_M%C4%83r%C4%83%C8%99ti

numit Piscul lui Duță. *„Se face baie şi se spală rufele”*, aşa cum se arată în *Jurnalul de Operații al Regimentului 18 Infanterie 14 VIII 1916 – 19 III 1918*. După un marş spre Dealul Drăgoteştilor, situate în vecinătatea Dealului Mărăşti, regimentul reintră sub ordinele Diviziei a 3-a şi îşi ocupă poziția în dispozitiv, o zi mai târziu, sub bombardamentul violent al artileriei inamice, fapt ce a cauzat următoarele pierderi umane: 1 mort şi 3 răniți[8].

Pe 8 iulie 1917, înainte de începerea operațiunilor, generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a 2-a, s-a adresat militarilor: *„Ostaşi! A sosit momentul mult aşteptat de toată suflarea românească, de voi însă de cu bună seamă mai mult decât oricine. Să reluăm lupta pentru a răsturna zăgazul urâcios dincolo de care se aud gemetele părinților, fraților, copiilor noştri sub apăsarea vrăşmaşului hrăpăreț. Nu uitați că reluăm lupta pentru cea mai dreaptă şi cea mai sfântă cauză, şi anume pentru izgonirea cotropitorilor din căminul nostru”*[9].

La 9 iulie, când armata română declanşează un puternic bombardament asupra pozițiilor germane, *„urmat de un răspuns slab al artileriei vrăjmaşe”*[10], efectivele militare disponibile ale Regimentului 18 Gorj numărau: *„disponibili: ofițeri – 38, trupă – 2.306, cai – 481, trăsuri – 84; nedisponibili: ofițeri – 1, trupă – 47”*. În tot acest timp, *„se pregăteşte, cu febrilitate, ofensiva, aducându-se muniții, hrană de rezervă, vin şi țuică, în depozitele special construite. În timpul nopții, s-au executat lucrări de apropiere de pozițiile inamice (şanțuri de comunicație paralele)”*[11].

Facem precizarea că înaintea declanşării Bătăliei de la Mărăşti, Armata a 2-a română, condusă de generalul Alexandru Averescu, dispunea de 56 de batalioane şi 14 escadroane, 448 de mitraliere, 228 de guri de foc de artilerie şi 21 de avioane. Trupele germane şi austro-ungare totalizau: 21 de batalioane de infanterie şi 26 de escadroane de cavalerie înzestrate cu 252 de mitraliere şi 141 de guri de foc de artilerie, care se sprijineau pe sistem de lucrări genistice[12]. În după-amiaza zilei de 10 iulie 1917, cu câteva ore înainte de începerea desfăşurării marii ofensive, Regele Ferdinand a trimis Armatei o telegramă: *„Mult aşteptata zi a sosit, când după luni de repaus şi refacere, iarăşi puteți arăta duşmanului vitejia strămoşească. Porniți la luptă cu brațul oțelit, cu inima sus, cu sufletul plin de dorul de biruință, purtați drapelele înainte. Alungați duşmanul din pământul strămoşesc, fiți plini de vitejie, plini de toate virtuțile ostăşeşti”*[13].

Prin Ordinul de Operațiuni nr. 31 din 10.07.1917 şi al Planului de atac al Corpului 2 Armată, Regimentul Gorj Nr. 18 urma să atace pozițiile germane în ziua de 11 iulie 1917, cu două batalioane în linia I şi un batalion în linia II-a, rezervă. Batalionul II, condus de maiorul Constantin Pleşoianu, avea misiunea să atace la dreapta, spre Valea Țurcanului – Dealul Mare – Valea Rădoi – satul Cîmpurile de Jos, în timp ce Batalionul III al maiorului Nicolae Florescu, ataca la stânga, pornind de la Postul de Comandă al

[8] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 156.
[9] http://www.istorie-pe-scurt.ro/batalia-de-la-marasti-prima-mare-victorie-din-istoria-armatei-romane/
[10] Jurnal de operații al Regimentului 18 Infanteriem14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 47.
[11] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 157.
[12] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II., Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 441.
[13] http://www.istorie-pe-scurt.ro/batalia-de-la-marasti-prima-mare-victorie-din-istoria-armatei-romane/

Regimentului – Dealul Drăgoteştilor, spre Dealul Teiuşului – Valea Rădoaiei – Dealul Banu – Dealul Mărăşti – satul Câmpurile de Jos[14].

Conform ordinelor, cele două batalioane ale Regimentului Gorj Nr. 18 aveau să declanşeze atacul la ora 4.00 şi, după ce au trecut *„de focul de baraj al artileriei inamice”*[15], au atacat primele tranşee germane din care *„au ţâşnit numeroase rachete roşii şi verzi”*[16]. Batalionul II a atacat poziţiile inamice, denumite *„uvraje”* în *Jurnalul de operaţiuni* şi numerotate cu cifre, cu soldaţi din Compania 5-a, Compania 6-a şi Compania 7-a, aceasta din urmă reuşind printr-o manevră de întoarcere să ocupe uvrajul cu nr. 106. Rând pe rând toate celelalte poziţii sunt *„curăţite de inamici”*, la ora 9,30, tot sectorul de atac al Batalionului II fiind eliberat. Batalionul III a atacat concomitent, cu Compania 9-a, Compania 10-a şi Compania 11-a, intercalată între cele două. Primit cu focuri de mitralieră şi arme violente, batalionul întăreşte valurile de asalt şi *„pornind din nou, cu hotărâre la atac, reuşeşte să înfrângă rezistenţa inamicului, cucerind pe rând o serie de uvraje şi făcând pe apărători prizonieri”*[17]. La ora 8.30, Batalionul III a început urmărirea inamicului.

Luptele au continuat pe parcursul întregii zile, în afara convorbirilor telefonice între diverse eşaloane, fiind consemnate diferite ordine şi semnate rapoarte de observaţie. Din acestea rezultă că, în cursul acelei dimineţi, se pierduse legătura între comandantul Batalionului II şi lt. col. Stănescu, comandantul Regimentului Gorj Nr. 18: *„Înaintează imediat! Nu ai deloc inamic în faţă. Toţi germanii s-au retras. De ce nu ai făcut până acum legătura cu mine? Batalionul III e de un ceas pe Dealul Mărăşti!”*[18].

Acelaşi comandant raporta superiorilor, în după-amiaza acelei zile, că *„Regimentul Gorj Nr. 18 a înaintat cu un elan, pe care nu l-au întrecut celelalte trupe. Comandamentul a fost greşit informat”*, acest punct de vedere fiind însuşit şi de către colonelul Obogeanu, comandantul Brigăzii I Infanterie, care în Ordinul nr. 97 consemna: *„Nu mă pot opri de a nu vă aduce mulţumiri de felul cum s-a condus trupa şi ofiţerii de sub comanda dv.”*[19].

În ceea ce priveşte rapoartele comandanţilor de batalion acestea au fost de-a dreptul dramatice. Maiorul Constantin Pleşoianu, comandatul Batalionului II, informa într-unul din rapoartele sale că *„la orele 6.50, companiile nu pot înainta. În ambele părţi sunt mitraliere germane numeroase. Am intervenit către artilerie a bate uvrajele din flancuri, după care voi porni la asalt. Legătura stabilită cu regimental a fost întreruptă de două ori de artileria inamică, care a scormonit tot pământul, pe unde am trecut. Compania 6-a are un mort şi 5 răniţi. Compania 5-a are 3 morţi şi mai mulţi răniţi, între care şi elevul Pănoiu Aurel”*[20].

La orele 10.45, maiorul Pleşoianu avea să trimită un nou raport, care arată dramatismul asaltului: *„Am ocupat Dealul Teiuşului, luând 43 prizonieri. Am lăsat în sectorul*

---

[14] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 157.
[15] *Ibidem*, p. 159.
[16] *Ibidem*.
[17] *Ibidem*.
[18] *Ibidem*, p 161.
[19] Jurnal de operaţii al Regimentului 18 Infanterie, 14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 617.
[20] *Ibidem*, f. 625.

nostru şi tunuri. Continui înaintarea. Din cauza multor convoaie de prizonieri şi a multor pierderi ce am suferit, efectivul este foarte redus. Rog comunicaţi artileriei să tragă lung"[21]. În continuarea raportului, bravul maior solicita ajutor în trupe proaspete, pentru urmărirea inamicului. Secvenţele se succed cu rapiditate, raportul comandantului Batalionului II semănând izbitor astăzi cu scenariul unui film de acţiune: *„(...) atât din cauza obstacolelor din cele mai grele, peste care am trecut, am absolute nevoie de alte trupe pentru urmărirea inamicului. Trupele de la stânga mea execută o mişcare de retragere. Avem nevoie de cartuşe. Inamicul a început a ne bate cu focuri din faţă, ocupând lucrările de pe versantul de vest al Dealului Mare"*[22].

La ora 15.00, Batalionul II a fost trecut în rezerva Regimentului, fiind înlocuit de Batalionul I, care continuă urmărirea inamicului, alături de Batalionul III, *„focuri vii de mitralieră şi arme continuând până la ora 21.00"*[23].

Căpitanul Amilcar Nestor, comandantul Batalionului I, informa la orele 18.00 că: *„Suntem bătuţi, de flanc, de artilerie şi de mitraliere de front şi de flanc. Mişcarea este paralizată complect din această cauză. Inamicul se pregăteşte a ataca, cu forţe mari, flancul nostru descoperit. La dreapta mea nu se află nimeni. Rog a trimite ajutor la dreapta!"*. Alt raport al căpitanului Nestor arăta că: *„Batalionul a ajuns de dealul Cotu Roşca. În prezent, nu suntem pe poziţie decât trei batalioane: I/18, III/18 şi I/4 (Infanterie Argeş). Flancul drept este complect descoperit şi bătut de artilerie şi mitraliere. De asemenea flancul stâng al lui I/4 este descoperit. Mă tem că după mişcările făcute de inamic, are intenţia să ne contraatace, pe dreapta. Frontul şi flancul a absorbit tot batalionul şi nu mai am rezervă."*[24].

Clipele de dramatism şi disperare ale acestor episoade sunt relevante pentru a înţelege încleştarea din acea zi în Bătălia pentru Mărăşti.

În cursul operaţiunilor din ziua de 11 iulie, s-au capturat de către Batalionul II: 144 prizonieri, 1 ofiţer căpitan, 3 mortiere de tranşee, multe muniţiuni şi material de război. Batalionul III a capturat: 238 prizonieri, 6 mortiere de tranşee, 3 mitraliere, 4 obuziere grele de 100 mm cu autotrenurile lor şi o cantitate enormă de muniţiuni şi material de război[25].

Despre prima zi de ofensivă arhiducele Iosif al Austro-Ungariei nota următoarele: *„La 11 iulie, după cea mai vie pregătire de artilerie (...), inamicul cu o superioritate de forţe de infanterie pleacă la atac pe întregul front al diviziei 218. (..) În luptă disperată, linia noastă subţiată este respinsă. Pe un teren foarte greu şi sub presiunea celui mai tare foc de artilerie inamic, contraatacurile noastre au avut prea puţine rezultate. (...) Artileria noastră a fost decimată, iar infanteria a suferit foarte mari pierderi"*[26]. Ofensiva viguroasă a armatelor române şi ruse i-a alarmat pe generalii germani, aceştia cerând întăriri pentru a fortifica liniile de apărare pe care le crezuseră

---

[21] *Ibidem*, f. 625.
[22] *Ibidem*, f. 619.
[23] *Ibidem*.
[24] *Ibidem*, f. 604.
[25] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 165.
[26] Gen. G. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, 1936, p. 107-108.

până atunci de necucerit. Urmărind exploatarea succesului obținut, armata română a ordonat regruparea trupelor în noaptea 11 iulie.

În dimineața zilei de 12 iulie, efectivele Regimentului Gorj Nr. 18 indicau pierderea unui ofițer, trupă – 262 şi cai – 70. Batalioanele I şi III se aflau în linia I, iar Batalionul II, în linia a II-a. Pentru continuarea ofensivei, Regimentul primise ordin să respingă inamicul din zona poziției Dealul Mare. Atacul a început la 7.25, iar la ora 8.30, Regimentul *„cucerise definitiv Dealul Mare, de unde inamicul se retrăsese în dezordine"*[27]. După acest succes rapid, regimentul gorjean se leagă, la dreapta, de Regimentul 17 Mehedinți şi, la stânga, de Regimentul 31 Calafat, continuând urmărirea inamicului şi marşul pe direcția Câmpurile – Dealul Istrate – Dealul Comoarei spre Răchitişul. În timpul zilei au fost capurați 48 de prizonieri germani, austrieci şi unguri, printre care se găseau şi doi ofițeri[28].

La 13 iulie, Batalionul I al Regimenului Gorj Nr. 18 atacă Răchitaşul Mic, pe care l-a cucerit, după o slabă rezistență inamică, îndreptându-se în marş spre Soveja. Au fost capturate *„4 mitraliere de tranşee, dintre care două bune, 15 chesoane, 8 cazane bucătării, 35 arme, una trăsură pentru preparat limonadă, patru lăzi mari cu diferite efecte şi echipament, 3 camioane şi 900 lăzi cu grenade şi bombe"*[29].

În dimineața zilei de 14 iulie, Regimentul Gorj nr. 18, cu următoarele efective: disponibili: ofițeri – 40, trupă – 2.271, cai – 411, trăsuri – 84; nedisponibili: trupă – 76, primea ordinul Armatei a II-a de deplasare în marş ofensiv spre Muntele Tina Neagră, pe care poziție se va întări defensiv. Inamicul se retrăsese spre frontiera de apus a țării cu intenția probabilă să încerce o rezistență pe Defileul Putnei[30].

Cu toate că artileria inamică a executat un baraj puternic, atât Batalionul I, cât şi Batalionul II, din prima linie, ajung în pozițiile precizate în ordin, în cursul zilei de 15 iulie executând doar recunoaşteri şi organizarea pozițiilor cucerite. În urma unui nou ordin de la Corpul 2 Armată, a doua zi, Regimentul se pune în mişcare pentru a ocupa o poziție mai avansată. În timpul marşului, *„un aeroplan inamic aruncă trei bombe asupra coloanei ce mărşăluia spre Rucăreni, fără a pricinui pierderi"*[31].

La 17 iulie, Regimentul Gorj Nr. 18 este trecut în rezerva Diviziei 1 şi cantonat la Soveja, între satele Dragosloveni şi Rucăreni. *„S-au adunat materialele lăsate de inamic, după care s-a executat curățenia corporală şi spălarea rufelor. Nici în această zi, n-au fost pierderi umane"*, se arată în Jurnalul de Operațiuni al Regimentului. O zi mai târziu, la orele 9.00, pe câmpia de la est de Dragosloveni, întregul regiment a fost trecut în revistă de către Alteța sa Regală Principele Carol, iar *„după masă, s-au curățit efectele şi armăturile"*[32].

Prin lupte grele, pe 19 iulie bătălia de la Mărăşti a luat sfârşit. Victoria trupelor române a fost plătită cu prețul a 1.469 de morți şi 3.052 de răniți[33]. Importanța biruinței

---

[27] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 166.
[28] *Ibidem.*
[29] *Ibidem*, p. 167.
[30] *Ibidem*, p. 168.
[31] Jurnal de operații al Regimentului 18 Infanterie, 14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 48.
[32] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 171.
[33] *Istoria Românilor…*, p. 441.

de la Mărăşti a fost elogiată de generalul Alexandru Averescu, comandant care a fost alături de trupele sale pe câmpul de luptă: *„Poporul României trebuie să-şi întipărească bine în suflet ziua de 11 iulie 1917, când pentru prima dată, armata sa tânără, care-şi primise botezul cu doar 40 de ani înainte la Grivița, înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înțeles al cuvântului, adică victorie ofensivă şi definitivă"*[34].

Regimentul Gorj Nr. 18, alături de alte regimente româneşti şi ruseşti, şi-a adus contribuția din plin la strălucita victorie obținută de Armata Română la Mărăşti împotriva generalului Gerock, străpungând trupele inamice pe o adâncime de 20 de km, pe un front de 30 de km lungime. Au fost eliberate 30 de localități şi au fost capturați: 23 de ofițeri, 2.746 de soldați, 40 de tunuri, 30 de mortiere şi 22 de mitralire[35].

Bătălia de la Mărăşti a reprezentat un important punct de cotitură în desfăşurarea operațiunilor militare pe frontul românesc, dar a şi contribuit la ridicarea moralului soldaților din Regimentul Gorj Nr. 18. Regimentul a săvârşit adevărate acte de bravură, luptând în primele rânduri, la Mărăşti, Dealul Răchitaşul Mic, Tiua Neagră ş.a., luând prizonieri 8 ofițeri şi 676 soldați, precum şi mult material de război.

Astfel, la data de 4 august 1917, Regele Ferdinand I semna la Iaşi, Brevetul nr. 834, prin care conferea: *„Drapelului Regimentului Gorj nr. 18, Ordinul Militar „Mihai Viteazul", cls. a III-a, pentru vitejia şi avântul cu care au luptat ofițerii, subofițerii şi soldații Regimentului, în luptele înverşunate ce s-au deslănțuit între 11 – 14 iulie 1917, repetând astfel, strălucitele fapte de arme ce au săvârşit pe Valea Jiului în luptele din 1916. Atacând cu furie pozițiile întărite de pe Dealul Mărăşti, de pe Dealul Răchitaşul Mic, precum şi acelea de la Tina Neagră şi Tina Golaşă, au aruncat, pe rând, trupele inamice în afară din liniile lor de apărare şi le-au pus pe fugă, în dezordine, până dincolo de Lepşa. Au luat prizonieri: 8 ofițeri, 676 trupă şi au capturat: 4 obuziere mari, 4 mitraliere, 13 mortiere de tranşee, 1 tun de munte, 3 camioane, 900 lăzi cu grenade şi bombe, precum şi un bogat material de război."*[36]

Decorarea Drapelului Regimentului 18 Gorj cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", cls. a III-a a avut loc în data de 31 august 1917, pe Dealul Bălan, la Poiana Țigăncii, acolo unde Regele Ferdinand a decorat şi regimentele: 2 Vânători, 4 Argeş şi 30 Muşcel[37].

Ca o recunoaştere a modului cum cadrele şi ostaşii regimentului şi-au făcut datoria pe câmpul de luptă, drapelul Regimentului Gorj Nr. 18 a primit până la sfârşitul războiului şi alte distincții precum: Medalia „Virtutea Militară", cls. I; Crucea Comemorativă în Războiul 1916-1918; Medalia „Victoria" 1916-1921; Semnul Onorific de 25 ani de Serviciu[38], ş.a.

---

[34] Mareşal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, Bucureşti, 1937, p. 191.

[35] *Istoria Românilor…*, p. 443.

[36] Vasile Novac, *op. cit.*, p. 179-180.

[37] *Ibidem*, p. 179.

[38] Vezi Drapelul Regimentului 18 Gorj, decorat în timpul Primului Război Mondial de Regele Ferdinand I, în https://asociatiapleniceanu.com/2016/08/21/drapelul-regimentului-18-gorj-decorat-in-timpul-primului-razboi-mondial-de-regele-ferdinand-i/

Astăzi, eroii Regimentului 18 Gorj din timpul Primului Război Mondial abia dacă mai sunt pomeniți, uitând prea uşor că ei au fost, sunt şi vor rămâne piatra de temelie a comunității, fără de care, identitatea noastră se poate prăbuşi. Fără ei, astăzi noi nu ne-am numi români, nu am duce mâna la piept atunci când se intonează Imnul Național şi nu am avea credința că cele trei culori: albastru, galben şi roşu simbolizează într-un cuvânt România de astăzi.

MĂRĂŞTI 1917: „ORI ÎNVINGEM, ORI MURIM"

Ioan Ioniță

La Mărăşti Oastea Română a pregătit o nouă pagină de istorie

După retragerile din faţa inamicului din toamna anului 1916 şi o iarnă groaznică în care, ca urmare a suprapopulării teritoriului rămas neocupat şi a condiţiilor de igienă precare în care tifosul exantematic a făcut mai multe victime decât cei morţi sau dispăruţi în lupte, armata română era bine dotată cu arme şi muniţii, echipament, alimente şi cu o instruire superioară (la care misiunea militară franceză condusă de generalul Berthelot a avut un merit deosebit). Toate acestea, la care s-a adăugat experienţa de pe câmpurile de bătaie au insuflat Oastei Române dorinţa fierbinte de a reîncepe lupta pentru a învinge inamicul şi a elibera teritoriul ocupat vremelnic.

Ocazia s-a ivit în după-amiaza zile de 9 iulie 1917, când a început ofensiva pe un front cuprins între Poiana Feleguş (la est de Măgura Caşinului, cota 1167) până la Răcoasa, acoperit de Armata a II-a română şi, în continuare, la nord de râul Putna, spre Siret, unde se afla Corpul VIII al armatei ruse.

O noutate revoluţionară a constituit-o folosirea aviaţiei care, cu multe zile înaintea atacului, survolase şi fotografiase poziţiile inamice, care erau, astfel, cunoscute în amănunt. Tot aviaţia avea să raporteze în timpul atacurilor efectele bombardamentelor şi să contribuie la reglarea tirului artileriei, care altfel nu puteau fi cunoscut şi efectuat din cauza pădurilor de fum şi de praf produse.

Lupta: Bombardament ca la carte, aviaţie utilizată în premieră naţională

Artileria a intrat prima în acţiune, cu un tir înspăimântător de precis şi de dens. Şi în cazul acesta, asistăm la inovaţii aplicate anterior cu multă eficacitate pe frontul occidental: trageri de reglare, trageri de concentrare şi de baraj (atât în faţa frontului inamic, pentru a-l împiedica să atace, cât şi în spatele liniilor acestuia pentru a împiedica sosirea trupelor proaspete şi aprovizionarea). Tot acum, artileria foloseşte procedeul de a mări tirul progresiv, odată cu şi în ritmul înaintării propriei infanterii, astfel încât aceasta, fără a întâmpina rezistenţă, să se apropie cât mai mult de poziţiile inamicului năucit.

Bunicul meu, Vasile N. Gheorghe, sergent în Regimentul 21 Artilerie din Brigada a IX-a, Divizia a IX-a din Corpul I de Armată, ne povestea nouă, copiilor, că la Mărăşti, sub deviza „Ori învingem, ori murim", a bombardat, neîntrerupt, trei zile şi trei nopţi, poziţiile inamice şi spatele acestora atât de vârtos, încât, după o expresie din acele zile,

„nu mai putea să treacă nici pasărea în zbor". Tunurile grele de calibru 152 milimetri i-au provocat, din cauza zgomotului şi a zguduirilor produse la recul, şubrezirea inimii la doar 22 de ani şi nu s-a mai tămăduit niciodată.

Tot la Mărăşti întâlnim pentru prima dată noţiunea de „for-fecari", specifică războiului de tranşee, adică acei soldaţi care trebuia să taie reţelele de sârmă ghimpată care nu fuseseră distruse de artilerie.

Deşi frontul românesc se întindea pe 30 de kilometri, această ofensivă este cunoscută ca „bătălia de la Mărăşti", deoarece aici s-au dat cele mai crâncene lupte. Inamicul a fost favorizat atât de teren, satul Mărăşti fiind aşezat pe un platou înalt de 500 de metri, dar şi de faptul că era foarte bine fortificat cu tranşee, şanţuri de comunicaţii, observatoare înzestrate cu periscoape, reţele de sârmă ghimpată pe mai multe rânduri, precum şi cu un lanţ de 12 cazemate pentru mitraliere şi puşti-mitralieră, amplasate de la Încărcătoarea până la Momâia. Aşa, de exemplu, cazemata din curtea lui Ştefan Matei, pe care am vizitat-o şi se afla în perfectă stare de funcţionare, este prevăzută cu ziduri de beton de 60 centimetri grosime, armat cu bare de fier de 70 x 20 mm, are o suprafaţă de circa şapte mp cu o intrare dinspre sud şi cu două creneluri pentru mitraliere şi puşti-mitralieră înspre est (orientate pe direcţia de atac a armatei române) de aproximativ 20 x 60 cm, ceea ce permitea realizarea unui foc încrucişat.

Legenda spune că la una dintre cazemate s-au dat mai multe atacuri, care au fost respinse, soldate cu mulţi morţi şi răniţi. Un soldat din judeţul Neamţ, gândind că dacă germanii nu vor fi puşi pe goană ar putea să năvălească şi peste satul lui, încercă şi el şi, apropiindu-se prin lateral, aruncă grenade pe crenel şi după ce au explodat se aşternu tăcerea... Intră în cazemată şi, văzând toţi apărătorii germani morţi, a luat drept trofeu o puşcă-mitralieră pe umăr şi s-a îndreptat cu ea spre companie. Pe drum s-a întâlnit chiar cu generalul Averescu, care, aflând de izbânda soldatului, a coborât din maşină, l-a îmbrăţişat şi i-a oferit propriul său ceas drept cadou.

Germanii amenajaseră chiar şi casele satului pentru propria apărare, motiv pentru care toate au fost distruse în încleştarea luptelor. De multe ori, peste mormanul de dărâmături rămânea doar acoperişul...

Mărăşti, un sat distrus de lupte

Tanti Mărioara, fata lui Ion Croitoru, povestea că bunica ei şi copiii ei, care fuseseră evacuaţi, după recucerirea satului de români, s-au întors acasă. Când au ajuns pe locul lor, copiii au încins o horă, de bucurie. La un moment-dat s-au oprit şi au întrebat: *„Dar casa unde este*?" Atunci bunica ei a leşinat: casa nu mai exista! Chiar şi în biserica satului, nemţii instalaseră un cuib de mitraliere care, având câmp de vedere şi de tragere foarte larg, făcea multe victime. După multe ezitări, s-a luat hotărârea extremă de a bombarda biserica, împreună cu promisiunea făcută lui Dumnezeu de a o reface după război. Astfel şi biserica satului a avut soarta locuinţelor enoriaşilor săi.

O victorie pentru Istoria Neamului

Istorica şi victorioasa ofensivă de la Mărăşti s-a desfăşurat între 19 iulie şi 1 august 1917 (pe stil nou) şi a avut ca rezultat recucerirea unui teritoriu cu o lăţime de 30 de kilometri, pe o adâncime de 20, cu 30 de localităţi în cuprinsul său. Numai Armata Română a luat prizonieri 23 de ofiţeri şi 2746 de soldaţi, alte câteva mii rămaşi morţi sau răniţi pe câmpul de luptă. Atunci ostaşii români au capturat 40 de tunuri, 30 de mortiere de tranşee, 22 de mitraliere şi un imens material de război. La aceste succese trebuie să adăugăm şi miile de morţi, răniţi, prizonieri şi alte materiale de război capturate de armata rusă. Pierderile armatei române au fost de 1460 de morţi, 3052 de răniţi, 367 dispăruţi (între care nu s-a aflat nici un ofiţer!), rezultat consemnat în istoriografia Marelui Război ca fiind cu totul excepţional în acele vremuri, atacatorul având pierderi mai mici decât cel aflat în defensivă.

Tânărul combatant locotenent Mihail Sadoveanu picta în cuvinte această victorie: „Bătălia de la Mărăşti va trece în istoria noastră ca o operă serioasă şi solidă de artă militară. Toată dezvoltarea ei a fost prevăzută şi s-a executat potrivit planului iniţial. Cel din urmă soldat a ştiut unde merge şi şi-a făcut datoria. Artileria a dovedit o preciziune înspăimântătoare. Ofiţerii germani prinşi au trebuit să se plece, arătându-şi toate omagiile lor. Iar deruta nemaipomenită care i-a adus pe inamici, de la dealuri, într-o goană, până pe crestele munţilor, le va rămâne ca o dâră de foc în amintire; în această dâră sclipeşte o baionetă şi un ochi încruntat de care se vor înfiora întotdeauna. Mult doliu, multe dureri, multe lacrimi au fost răzbunate în ziua de 11 iulie 1917!"

Deşi concepută şi desfăşurată cu rezultate admirabile, ofensiva a fost oprită pe aliniamentele atinse, căci Marele Cartier General ordona Armatei a II-a: *„Cu tot succesul obţinut, continuarea opreaţiunilor pe frontul nostru nu mai este posibilă din cauza situaţiei generale pe frontul oriental... "* Mai exact, austro-germanii produseră un dezastru armatei ruse în Galiţia prin cucerirea Cernăuţiului şi ne ameninţau cu invazia dinspre nordul Moldovei, rezultat strategic ce le-a permis organizarea şi declanşarea celor două mari bătălii ulterioare de la Mărăşeşti şi Oituz.

Mărăşti, un sat reclădit din temelii cu apă curentă şi iluminat stradal

Chiar în toiul luptelor din vara anului 1917, din iniţiativa Reginei Maria, s-a înfiinţat Societatea „Mărăşti" prin care s-au reconstruit 27 de case (în limbaj local – „căşi"), s-a zidit din temelie noua biserică cu clopotniţa, casa parohială şi gardul împrejmuitor din zid, şcoala, un cămin pentru copiii orfani de război sau cu părinţi nevoiaşi unde se oferea masă, cazare şi pregătirea lor în arte şi meserii în afara orelor de şcoală.

În sat s-a introdus o instalaţie de alimentare cu apă potabilă, care era ridicată din două bazine din pârâul Limpejoara cu o pompă acţionată pe aburi alimentată cu lemne, precum şi iluminatul stradal, curentul electric fiind produs de două generatoare pe motorină. Atât biserica cât şi şcoala sunt construite cu contraforturi, motiv pentru care, după cele două mari cutremure din 1940 şi 1977, nu au înregistrat nici măcar o fisură.

Astfel, dintr-un sat complet distrus în timpul războiului, în câțiva ani s-a rezidit complet nou şi modern, cum multe din satele româneşti aveau să ajungă după zeci de ani!

Mausoleul Mărăşti, un zăgaz în calea uitării

Toate aceste frumuseți ajung să se dezvăluie privirilor noastre după ce, la intrarea în sat, urcând dinspre Răcoasa, trecem de Arcul de Triumf de la Mărăşti. Acesta se înalță chiar pe axul şoselei pe o înălțime de 3,70 metri şi este prevăzut pe ambele părți cu câte o portiță. Pe frontispiciu este sculptată inscripția „Câmpul-istoric-Mărăşti 1917-1919". Intrarea şi ieşirea din localitate se face pe o şosea asfaltată ocolitoare, stânga-dreapta, din față până în spatele Arcului.

Explicația acestui miracol o găsim în pisania aflată pe zidul exterior din stânga intrării în biserică: *„Această sfântă şi Dumnezeiască biserică înălțatu-s-au din temelie în zilele marelui şi gloriosului Rege Ferdinand I al României, şi al Majestății Sale Regina Maria de către Societatea „Mărăşti" înființată chiar pe câmpul de luptă în anul 1917 cu toți ostaşii Armatei a 2-a, sub preşedinția de onoare a generalului Alexandru Averescu, comandantul acestei armate şi preşedinția activă a generalului Alexandru Mărgineanu, comandantul Diviziei a 3-a (...) şi închinatu-s-au preacinstitului hram al sfintei şi marei mucenițe Maria Magdalena în 24 iulie 1928, în al 11-lea an de la înfrângerea şi alungarea oştilor duşmane (...)".*

Pe stâlpul din stânga dintre naos şi pronaos, privind spre altar, se află pictat portretul Regelui Ferdinand purtând coroana de fier pe care a purtat-o la încoronarea de la Alba Iulia din 1922, iar pe cel din dreapta cel al Reginei Maria, cu chivotul bisericii purtat pe brațe, în calitatea lor de ctitori. Pictura propriu-zisă este o frescă înconjurată de plăcuțe de ceramică aurie, în cel mai pur stil bizantin.

În anii comunismului, părintele Croitoru a primit ordin să vopsească pictura ca să acopere chipurile celor doi monarhi ctitori. Dar, aşa cum călugării de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus au găsit soluții salvatoare acoperind pictura cu portretul Regelui Mihai I, părintele Croitoru a dispus montarea unui placaj peste cele două picturi care a fost vopsit. Astfel, portretele celor doi au rămas intacte.

Pe pardoseala de dinainte de intrarea în biserică se află o placă de marmură, foarte tocită de paşii credincioşilor care au pătruns în sfântul locaş de-a lungul a 90 de ani, pe care se mai poate citi îndemnul Reginei Maria: *„Să reclădim cu dragoste, în amintirea celor căzuți aicea. Maria".*

Aşa cum era de aşteptat, după Marele Război, în localitate s-a înălțat Mausoleul de la Mărăşti, care are în prim-plan un platou bine proporționat şi amenajat pentru ceremonii iar pe pereții exteriori mai multe plăci verticale din marmură albă pe care sunt dăltuite numele eroilor căzuți pe acele câmpuri de bătaie.

Interiorul Mausoleului este amenajat pe două nivele. În cel de sus sunt expuse arme capturate de la inamic, printre care se află şi mitraliere produse de renumita firmă Mauser. La subsol, un mic Pantheon care impune respect şi reculegere, se află mormintele principalilor comandanți de armată care, aşa cum era firesc, au ținut să fie înmor-

mântați în mijlocul ostaşilor lor, cu următoarele pisanii: *„Mareşalul Alexandru Averescu, 1859-1938, Comandantul Armatei Române pe frontul de la Mărăşti din iulie 1917”*; *„Generalul Arthur Văitoianu, 1864-1957, Comandantul Corpului I al Armatei a II-a Române pe frontul de la Mărăşti”*; *„Generalul Alexandru Mărgineanu, 1871-1935, Comandantul Diviziei a III-a pe frontul de la Mărăşti”*; *„Generalul Nicolae Argirescu , 1864-1919, Comandantul Diviziei a VI-a pe frontul de la Mărăşti”*.

Tot aici se află un osuar cu rămăşiţele ostaşilor căzuți în luptele de la Mărăşti, loc care te duce cu gândul la osuarele mănăstireşti, precum şi la cugetarea că atât cuvioşii cât şi eroii se bucură de mare Mila lui Dumnezeu.

O comemorare... fără coroane de flori

La împlinirea a 100 de ani de la începutul acestei ofensive istorice am fost şi eu prezent pe acele câmpuri de bătaie, pline de urmele sângelui de eroi, unde am cunoscut, deopotrivă, mâhnirea şi bucuria. Mă aşteptam la o participare organizată şi numeroasă din partea instituțiilor centrale de stat, a Consiliului Județean Vrancea şi a partidelor politice.

Dar nu a fost aşa!

Ba, a existat chiar interdicția depunerii coroanelor de flori!

Toată organizarea a fost la nivel comunal în care biserica a fost la mare înălțime. Un sobor de preoți a săvârşit sfânta liturghie şi a sfințit o troiță ridicată special în cinstea acestui eveniment. Consiliul Local Mărăşti a organizat un spectacol de muzică, dansuri populare şi poezie chiar în curtea şcolii elementare zidită, după cum aminteam mai devreme, de Societatea „Mărăşti”, imediat după terminarea Marelui Război. Marea bucurie am trăit-o aflând că în mijlocul acestor activități a fost implicată doamna profesoară şi muzeograf Valeria Bălescu, membră a Biroului Executiv Central al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, care a prezentat programul desfăşurat de elevii şcolii. De asemenea, doamna profesoară Lucreția Nechifor, membră în acelaşi Consiliu executiv, îmbrăcată într-un superb costum național argeşean vechi de peste o sută de ani, a venit de la Bucureşti însoțită de un grup de elevi de la Liceul „Viilor”. Ajunşi la Mausoleu, trei elevi au depus o coroană de flori din partea Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” apoi, în rânduri de câte trei, la intervale egale de timp, ceilalți elevi au înaintat solemn cu câte o candelă aprinsă în mână pe care le-au depus lângă coroana de flori. A fost singura coroană şi singurele lumini depuse la căpătâiul eroilor de la Mărăşti în acea zi!

Deşi s-au scurs o sută de ani, timp în care s-au perindat aproape patru generații, rămâi entuziasmat de cât de vii şi amănunțite sunt povestirile sătenilor de la Mărăşti despre acele evenimente şi cât de luminoasă a rămas imaginea Reginei Maria, pe care o liceeană a reprezentat-o îmbrăcată în cunoscuta-i uniformă de soră de caritate pe care suverana a purtat-o în război, iar o altă elevă în uniforma de infirmieră! Figuri angelice, coborâte parcă din vremurile glorioase ale Țării, zăgaz în calea uitării.

ACȚIUNILE REGIMENTULUI DE FIER 9 VÂNĂTORI DIN ANUL 1917: MĂRĂȘEȘTI ȘI IAȘI

Radu Petrescu-Muscel

54 de bătălii purtate în 1916-1919 împotriva turcilor, bulgarilor, germanilor, ruşilor şi ungurilor. Este unica mare unitate care purta în permanență cruci de lemn în trenul regimentar pentru mărirea mobilității în luptă. Poziționată în permanență în avangardă şi în ariergardă, în bătălii-cheie, această unitate de elită a armatei române are cu adevărat o carte de vizită impresionantă.

Regimentul 9 Vânători s-a constituit la 14/27 august 1916, prin mobilizarea fostului Batalion 9 Vânători cu garnizoana Constanța. Regimentul a făcut parte din Divizia 9 Infanterie. La intrarea în război, regimentul a fost comandat de locotenent-colonelul Ioan Velescu. Regimentul a participat la acțiunile militare pe frontul românesc, pe toată perioada războiului, între 14/27 august 1916 – 28 octombrie/11 noiembrie 1918.

În campania anului 1916 Regimentul 9 Vânători a participat la acțiunile militare în dispozitivul de luptă al Diviziei 9 Infanterie şi Diviziei 9/19 Infanterie, în Dobrogea, respectiv în bătălia pentru Bucureşti.

În campania anului 1917 Regimentul a participat la acțiunile militare în dispozitivul de luptă al Diviziei 9 Infanterie, remarcându-se în cadrul bătăliei de la Mărăşeşti. În această campanie, regimentul a fost comandat de locotenent-colonelul Gheorghe Rasoviceanu (maior, comandant de batalion în 1916). În decembrie 1917, unitatea a făcut parte din dispozitivul de protecție a Iaşului, capitala refugiului. E perioada în care contribuie decisiv la lichidarea acțiunilor organizate de agitatori bolşevici pe frontul ruso-român, capturându-l pe comisarul Roşal, trimis de Lenin şi Troţki cu misiunea de a aresta familia regală, guvernul şi conducerea armatelor ruse şi române, instaurând Republica România.

În anul 1918 Regimentul 9 Vânători a făcut parte din Brigada 1 Vânători, din organica Diviziei 1 Vânători, acționând în sectorul Purcari, de pază la Nistru, blocând incursiunile Armatei Roşii în Basarabia.

După remobilizare (28 octombrie 1918), intră în organica Diviziei 2 Vânători (comandată de generalul Gheorghe Dabija). La 16 aprilie 1919, detaşamentul Rasoviceanu sparge frontul în Munții Apuseni, eliberând Vaşcăul, Beiuşul şi Salonta, ajungând pe malul Tisei. Operează şi pe frontul cehoslovac, la Hernad, oferind aliaților protecția necesară în fața atacurilor trupelor lui Bela Kun. Face față cu succes contraatacurilor în forță lansate de unguri la Rakamaz, iar în momentul reluării ofensivei armatei române, la sfârşitul lunii iulie şi începutul lunii august 1918, la cererea expresă a colonelului Rasoviceanu, devine prima mare unitate care traversează Tisa, îndreptându-se spre Budapesta.

Nu mai puțin de opt ofițeri din acest regiment au primit ordinul militar „Mihai Viteazul", clasa a III-a.

Îi vom prezenta succint, conform mențiunilor din *Anuarul suveranilor, principilor, ofițerilor şi drapelelor decorați cu ordinul militar „Mihai Viteazul" 1916-1920* (tipărit în anul 1931).

La pagina 13, poziția 32, este sublocotenentul Ştefănescu Ioan, din Regimentul 9 Vânători (azi Reg. 2 V-ri de Gardă nr. 9 „Regele Alexandru al Iugoslaviei" – azi în sensul anului tipăririi, 1931). Decorat cu Înalt Decretul Regal [în continuare ÎDR – n.a.] nr. 3001 din 7.X.1916. Urmează citarea meritelor: *„Care a arătat un curaj extraordinar, ridicându-se în picioare şi semnalizând o jumătate de oră, pe lanțul de trăgători, la 300 m. de inamic, pentru a-l induce în eroare, făcându-l să creadă că cheamă rezervele".*

La pagina 48, poziția 132, îl găsim pe locotenentul Văgăunescu Constantin. Decorat cu ÎDR nr. 478 din 24.V.1917. Meritele sunt citate astfel: *„Pentru vitejia şi avântul ce a arătat pe câmpul de onoare. S-a distins în mod special în lupta de la Stâlpu, din 19 Noembrie 1916, – când repezindu-se din proprie inițiativă, cu vreo 30 soldați din compania sa în satul Epureşti, a băgat groază în inamic şi a capturat peste 400 vânători bavarezi".*

Pe aceeaşi pagină, la poziția 133, se află numele sublocotenentului în rezervă Popov Vasile, decorat cu ÎDR nr. 478 din 24.V.1917. Justificarea este identică cu cea valabilă pentru locotenentul Văgăunescu Constantin.

La pagina 69, poziția 188, apare numele locotenent-colonelului Rasoviceanu Gheorghe, comandantul Regimentului 9 Vânători. Decorat cu ÎDR nr. 914 din 18.VIII.1917. Citarea, pentru Mărăşeşti, este elocventă: *„Pentru vitejia, destoinicia şi devotamentul excepțional de care a dat dovadă pe câmpul de luptă. La 29 Iulie 1917, pe când inamicul încerca să învăluie aripa dreaptă a Diviziei 9-a, acest distins comandant de regiment s-a pus în fruntea companiilor ce formau rezerva şi contra-atacând cu energie pe germani a restabilit situația şi a împiedicat astfel ca legătura diviziei să fie tăiată de trupele noastre din dreapta".*

În volumul intitulat *Operațiile şi Istoricul Regimentului 9 Vânători în Războiul pentru Întregirea Neamului Românesc 1916-1919*, la pagina 753, Rasoviceanu scrie: *„Este o mândrie pentru regiment că timp de 12 zile a putut să păstreze Mărăşeştii, fapt recunoscut de divizie".*

În caracterizarea şi recomandarea la gradul de general de brigadă a fostului său subaltern, generalul Constantin Scărişoreanu, comandantul Diviziei a 9-a, notează: *„S-a dat ordin colonelului Rasoviceanu ca cele două batalioane ce formau rezerva Diviziei să împiedice înaintarea duşmanului şi căderea satului şi a gării. Colonelul Rasoviceanu porneşte imediat (începuse a se înnsera), ocupă pozițiile indicate, adică gara şi mai la sud-vest, precum şi fabrica de parchete, oprind pe duşman. Mulțumită acțiunii lui hotărâte n-a căzut Mărăşeştii la 29 iulie, căci dacă era aşa, azi n-ar mai fi nimeni să vorbească şi să se laude cu Mărăşeştii".*

La pagina 73, poziția 198, urmează maiorul Vârtejanu Artur, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 1037 din 13.IX.1917, cu următoarea citare: *„Pentru curajul şi*

avântul cu care a comandat Batal. 1-iu, în aprigele lupte ce au avut loc la Sud de Mărăşeşti în ziua de 28 Iulie 1917. Străbătând cu unitatea sa prin omorâtorul foc de barajiu al inamicului, a intrat în tranşeele liniei I-a germane, unde a căzut grav rănit, în mijlocul luptătorilor săi".

Rănit grav la Mărăşeşti, Vârtejanu moare după câteva zile la Iaşi. În 1934, rămăşiţele lui pământeşti vor fi dezgropate, eroul fiind înmormântat într-una din nişele aflate în interiorul Mausoleului de la Mărăşeşti.

La pagina 132, poziţia 327, se află numele locotenent-colonelului în rezervă Ştefănescu Artaxerxe, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 1494 din 19.VI.1918, având următoarele merite: *„Pentru vitejia şi avântul cu care a comandat batalionul în crâncenele lupte ce s-au dat în ziua de 16 August 1917, pentru ocuparea poziţiunilor duşmane de la cota 294, Nord Satul Muncel şi în ziua de 19 August, pentru ocuparea cotei 461, Sud Poenile-Popii. În timpul acestui din urmă atac, a executat o mişcare de învăluire la 400 metri depărtare de inamic, iar după ce a cucerit pantele acelei înălţimi, a stat timp de 3 zile sub un violent bombardament, nepărăsind deloc linia 1-a şi dând astfel un înălţător exemplu de îmbărbătare vitejilor săi vânători".*

Pe aceeaşi pagină, la poziţia 328, apare numele căpitanului Chirescu D. Dumitru, adjutant al regimentului. Decorat cu ÎDR nr. 1494 din 18.VI.1918 (corect 19.VI.1918, fiind acelaşi ÎDR cu cel care îl include pe Ştefănescu Artaxerxe), cu următoarele merite: *„Pentru vitejia şi destoinicia ce a arătat ca adjutant al regimentului, în timpul crâncenelor lupte ce s-au dat la 16 August 1917, pentru ocuparea poziţiunilor duşmane de la cota 294, Nord Satul Muncel. Atât în cursul acestei zile, cât şi în ziua de 21 August 1917, a disprețuit moartea, trecând prin bombardamentul ucigător al inamicului, pentru a transmite ordine grabnice la linia 1-a şi a executat 3 recunoaşteri periculoase, întorcându-se la regiment cu ştiri foarte preţioase".*

La pagina 147, poziţia 359, găsim numele maiorului Mladin Ştefan, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 4206 din 12.IX.1919.

„Pentru vitejia, destoinicia şi avântul cu care şi-a comandat batalionul la atacul dat asupra inamicului ce ocupa înălţimea de la Vestul Satului Csucs. A căzut în flancul şi spatele trupelor liniei 1-a, distrugându-le, apoi schimbând de front, se aruncă cu batalionul asupra satului Csucs, unde rezervele sunt puse în dezordine. Trece asupra poziţiei 2-a, de la sud de Csucs, pe care atacând-o impetuos, o cucereşte complet şi înlesneşte astfel detaşamentului (obs: detaşamentul Rasoviceanu) posibilitatea de a-şi îndeplini în siguranţă misiunile, la 16 aprilie 1919".

• Total: 8 ofiţeri (dintre care 2 în rezervă: un locotenent-colonel şi un sublocotenent).

• 3 decoraţi pentru fapte din 1916, 4 pentru fapte din 1917 şi 1 pentru fapte din 1919.

• 1 decorat în 1916.

• 4 decoraţi în 1917 (2 pentru fapte din 1916 şi 2 pentru fapte din 1917).

• 2 decoraţi în 1918 (pentru fapte din 1917).

• 1 decorat în 1919.

Cu un număr atât de mare de eroi decoraţi, era de sine înţeles că şi drapelului unităţii urma să îi fie conferită aceeaşi distincţie.

La pagina 174, poziția 10, apare numele Regimentului 9 Vânători (azi Regimentul 9 Vânători de Gardă nr. 9 „Regele Alexandru al Iugoslaviei"). Decorat la 10.V.1917 de către Majestatea Sa Regele pe platoul Aviației, Iaşi (obs: „propriu moto"). ÎDR nr. 473 din 23.V.1917.

Meritele astfel răsplătite acoperă o parte din bătăliile purtate în campania anului 1916, numărându-se printre puținele unități capabile să captureze de una singură un număr atât de mare de prizonieri germani şi material de război.

„Pentru vitejia şi avântul fără seamăn cu care au luptat atât ofițerii cât şi trupa la Mustafa-Aci, unde au respins o brigadă inamică de artilerie, la Amzacea, unde au cucerit 7 tunuri, la Nazarcea şi mai ales la Stâlpul, unde la 19 noiembrie 1916 şi-a deschis drumul spre București, rupând puternicul front bavarez şi aducând peste 1200 prizonieri, cu 16 mitraliere".

Precizăm faptul că dintr-un număr total de 10 regimente de vânători, elita infanteriei, au mai primit aceeaşi valoroasă distincție următoarele 6: nr. 1 (azi Regimentul 1 Vânători „Principele Moştenitor Ferdinand"), nr. 2 (azi Regimentul 2 Vânători de Gardă „Regina Elisabeta"), nr. 3, nr. 4, nr. 8 şi nr. 10.

Arestarea comisarului bolşevic Roşal

Preluarea puterii în Rusia de către bolşevici a generat o criză majoră pe întreg frontul oriental, armistițiul de la Brest-Litovsk fiind semnat la doar câteva zile după armistițiul de la Focşani. Interesați în retragerea rapidă a fostelor trupe țariste de pe frontul ruso-român, partidul bolşevic (maximaliştii) şi Lenin personal urmăreau cu mare atenție evenimentele din Basarabia. Consiliul Comisarilor Poporului îi trimit în zonă (Ucraina şi Basarabia) pe doi din cei mai importanți agitatori de front, pe Vladimir Volodarski şi pe Semion Roşal, iar Comitetul Revoluționar Militar (Revkom) din Petrograd alți doi agitatori, M. Brianski şi N. Simonov.

În noiembrie şi decembrie 1917, sovietul din Chişinău acționează energic, astfel încât la începutul lunii ianuarie 1918 preiau puterea în întreaga fostă gubernie țaristă. Un pericol de moarte pentru România, în condițiile în care Roşal, rezolvând pe moment situația în Basarabia, este numit de în funcția de comisar al frontului ruso-român de către Lenin, Trotki şi Krîlenko. Mişcându-se rapid, Roşal ajunge la Iaşi însoțit de un puternic comando bolşevic, circa 80 de persoane. Aici, în doar câteva zile, formează un Comitet Revoluționar Militar al frontului, condus de Konov, cu sprijinul căruia preia controlul asupra comandamentului rusesc de la cofetăria Tuffli şi încearcă să elimine într-o primă etapă pe comandantul trupelor ruse, generalul Dmitri Şcerbacev, ordonând în paralel concentrarea de trupe fidele în Iaşi şi în împrejurimile oraşului.

Neşansa lui Roşal, a iubitei acestuia, a Revkom-ului şi a comandoului este însă aflarea din timp a planului de către corespondentul de presă rus Vasilîi Iancevetki. Prieten cu Nicolae Iorga din 1915, acesta îl ajută pe ziarist să pătrundă la primul-ministru Ion I. C. Brătianu, iar la recomandarea reprezentanților Aliaților la Iaşi, Brătianu smulge, în cadrul unei şedințe nocturne a Consiliului de Miniştri – cu mare greutate, datorită opoziției conservatorilor, în frunte cu Take Ionescu – decizia de a se acționa în

forță, acceptată în dimineața următoare şi de Regele Ferdinand şi comunicată generalului Constantin Prezan.

Implicarea Regimentului 9 Vânători în distrugerea centrului bolşevic de comandă de la Socola, în cadrul unui dispozitiv ce includea şi trupe de cazaci ucrainieni încă rămaşi fidelui lui Şcerbacev, este majoră.

În memoriile sale (volumul I, 1917-1919), Nicolae Iorga descrie pas cu pas evoluția evenimentelor:

30 noiembrie (p. 188): *[...] Acuma Raşal, preşedintele Republicii de la Kronstadt vine spre Iaşi, cu „garda" lui de matrozi, şi această „gardă", capabilă de orice, ar trebui oprită neapărat.*

4 decembrie: *[...] Duca îmi spune că în noaptea de 2, un mic grup de Maximalişti au luat fără lupte Cartierul de la Tuffli. Ieri noapte Ucrainienii au prins pe năvălitori, cu generalul şef de stat major care îi ocrotea, şi legându-i, vor să-i trimeată în Rusia. Frontul noastru ar fi acum ucraino-român. [...]*

6 decembrie (p. 192): *Colonelul Rasoviceanu arată cum trupele noastre înconjurau localurile de frământare ale Ruşilor când se dădea lovitura.*

10 decembrie (p. 196): *Duca îmi anunță demisia lui Take Ionescu. Vineri seara s-a încercat o lovitură contra lui Şcerbacev. Încercând să împace deosebitele curente la el acasă, Conov, şeful maximaliştilor, l-a chemat în altă odaie şi i-a pus revolverul în tâmplă. Atunci un Cazac l-a lovit peste mână şi alții au avut timp să alerge. Maximaliştii au fost arestați, dar continuarea operei de restabilire a unei ordini relative nu se va putea fără noi.*

La unu din noapte s-a chemat un Consiliu de Miniştri, care a ținut până în ziuă. Ion Brătianu a expus situația: mergem cu Ucrainienii contra anarhiei? Rezerve au făcut Iancovescu, Greceanu, Titulescu. Take Ionescu a strigat contra politicii de aventuri, chiar dacă o recomandă şi aliații, şi şi-a arătat hotărârea de a pleca din guvern, din partid, din țară. În zadar ceilalți miniştri cu rezerve s-au raliat la hotărârea majorității, în zadar generalul Prezan a protestat cu îndignare, în zadar a vorbit în acelaşi sens cu violență Titulescu. Take Ionescu a rămas neînduplecat. Hotărârea în sensul colaborării cu ucrainienii s-a comunicat de la şase dimineața Regelui, trezit din somn, care a primit-o. Take Ionescu îşi redactează demisia. Refuzată de Rege, ea e repetată.

Îndată după hotărâre, Cazacii au arestat pe şefii maximaliști, între cari se află, sosit într-adevăr, Raşal, cel de la Kronstadt. Gara de la Socola au ocupat-o Românii, cari stăteau în spatele Cazacilor. Trei mii de maximaliști, cari veneau să prade Iaşul, au fost opriți în drum şi dezarmați fără rezistență. [...]

12 decembrie (p. 199): *Fiul meu Petru (ofițer în Reg. 9 V-ri – n.a.) a păzit la Copou pe Raşal şi pe tovarăşa sa, doamna Boga (care la Cartierul General, în noaptea când Maximaliştii au năvălit acolo, luase asupră-i să redacteze proclamația, de care nu era în stare grupul de imbecili masculini). Ei au fost înaintați Diviziei IV, care i-a despărțit. Găzduiți la preotul din sat (Copou – n.a.), hrăniți din casete de argint ale Cartierului, ei au fost duşi în goana automobilului-camion supt paza soldaților ruşi, între care şi un Basarabean, şi a soldaților noştri. Fostul preşedinte al Republicii din Kronstadt vorbeşte franțuzeşte şi nemțeşte, dar arată destul de rud; „cetățeana" era însă destul de elegantă.*

Iancevețchi a jucat un rol de frunte în zdrobirea tentativei maximaliştilor. S-a prezintat pe la ceasurile două din noapte la Tuffli, unde a găsit grupul de biruitori. Purta uniforma rusească a corespondenților de război. Întrebat ce caută, el a răspuns că Agenția Viestnik, pe care o reprezintă, a devenit bolşevică. Nerozii l-au crezut, l-au poftit pe scaun şi astfel el a asistat la discuțiile lor. A doua zi m-au înştiințat pe mine, care i-am trimis la Brătianu şi astfel ordinele necesare s-au putut da lui Rasoviceanu. El începe a publica foaia lui Respublicaneț.

14 decembrie (p. 200): *Colonelul Rasoviceanu îmi zugrăveşte scena de la Şcerbacev, la care, în partea a doua, s-a amestecat el însuşi. În locul unei delegații restrânse, un grup de două zeci s-a prezintat la comandantul suprem. Când acesta i-a spus lui Conov că nu-l recunoaşte ca şef al frontului şi i-a cerut ceva scris, Conov a scos revolverul. Îndată au intervenit Cazacii. De afară au năvălit vânătorii şi doi din ei s-au înfipt de pază la uşă, după care au urmat cele ştiute.*

Rasoviceanu îmi spune că şi la Socola dezarmarea s-a făcut foarte uşor. Erau şi foarte puține arme, pentru patrule. Lumea exagerează.

Corelând amintirile lui Nicolae Iorga de peste ani cu informațiile „la cald" culese din presa ieşeană, putem contura mai bine ce s-a întâmplat cu liderii bolşevici arestați de Regimentul 9 Vânători, dar ajunşi între timp în mâinile ucrainienilor şi/sau ruşilor anti-bolşevici.

Astfel, pe 15 decembrie 1917, rubrica *Informațiuni* (p. 1) din „Neamul Românesc" (Nicolae Iorga) preia primele informații din „Republicanul", noul ziar de limba rusă, pro-Antantă, condus de Ianceveţki: *Eri a apărut primul număr al ziarului „Respublicaneț" (Republicanul), condus de d-nii Dr. Ianchewetsky, corespondentul agenției telegrafice Westnik din Petrograd şi N Karobanof cunoscutul ziarist rus, fost prim-redactor al ziarului „Westnik". Acest ziar are ca scop lupta contra anarhiei şi unirea tuturor elementelor sănătoase şi energice din Rusia, cu deosebire pe frontul român. Propunându-şi în acelaşi timp să lupte pentru marea cauză a aliaților, acest ziar va servi, în special, pentru strângerea legăturilor de prietenie dintre Rusia şi România.*

Ziarul rus din Iaşi „Respublicaneț" (p. 2) comunică următoarele: *Comitetul Ukrainian din Iaşi a arestat pe celebrul preşedinte al Republicei Cronstadt. Studentul Raşell (sic!), care sosise la Iaşi în numele Comisarilor Poporului din Petrograd. El vroia să organizeze aci un atentat în contra marelui cartier general rus, cu concursul Bolşevicilor. Sunt cunoscute faptele lui la Cronstadt, unde a umilit în mod îngrozitor pe ofițerii din marina rusă, omorând pe mulți, în chip barbar, printre cari trei ofițeri cari au fost aruncați de vii în cazanele cu apă fiartă de pe vapoare. În momentul când a fost arestat, preşedintele Republicei Cronstadt a început să plângă, rugându-se să nu fie ucis. Acum Raşall (sic!) va fi obligat să răspundă de toate crimele sale.*

Informații de la acelaşi Ianceveţki preia şi un alt ziar ieşean, „Opinia", în numărul său din 25 decembrie 1917 (p. 2): *Ziarul rus din localitate „Respublicaneț" (Republicanul) de astăzi sub titlul „O moarte enigmatică" publică următoarea ştire: „în ziua de 20 Decembrie s-a găsit lângă podul de la Nicolina pe linia ferată Iaşi-Bârlad cadavrul unui ofițer rus îmbrăcat în uniformă de soldat, fără epoleți. Pe pieptul mortului s-a lipit un bilet scris cu maşină de scris cu următorul conținut: «Pentru miile de nelegiuiri,*

pentru traficarea cu patria, pentru inițiativa nenumăratelor omoruri, el a fost condamnat la moarte». Autoritățile militare ruse au deschis o anchetă".

Nicolae Iorga sesizează printre primii şi reacția furibundă a conducerii bolşevice din Rusia față de lichidarea comisarului Roşal în România, cu represalii mergând până la ruperea relațiilor diplomatice, arestarea reprezentanților noştri diplomatici şi confiscarea Tezaurului României pe o durată nedeterminată.

5 ianuarie 1918 (p. 232): *În cursul negocierilor cu Ruşii (Brest-Litovsk – n.a.), aceştia au spus că s-a ordonat arestarea ministerului român şi a misiunii militare ca represalii pentru acțiunea de aici contra maximaliştilor.*

6 ianuarie (p. 235): *În Basarabia lupte prin gări... [...] Ocupația s-ar face în cele mai bune condițiuni. În schimb, ziarele din Petrograd anunță că s-a ordonat, de Comisarii naționali (Sovnarkom – n.a.), arestarea şi aducerea la Petrograd a Regelui României. Diamandy, cu ai lui, fusese dus la Petropavlovsk (obs: închisoare-fortăreață). A refuzat să iscălească orice angajament pentru liberarea maximaliştilor de la noi.*

12 ianuarie: *Înaintarea noastră în Basarabia continuă... S-a ocupat de ai noştri Benderul...*

14 ianuarie (p. 245): *Ieri, la ora şase seara, ai noştri au ocupat Chişinăul.*

17 ianuarie (p. 250): *Maximaliştii rup relațiile cu „oligarhia" noastră, păstrează pentru „poporul" de mâine Tezaurul de la Moşcova şi pun în afara legii pe Şcerbacev. Membrii Legației noastre vor fi expulzați.*

În 1934, într-o nouă carte, Nicolae Iorga oferă şi mai multe informații despre contextul lichidării în România a comisarului bolşevic de front Roşal, în decembrie 1917, trezind inclusiv interesul propriilor noştri comunişti care, spre deosebire de o mare parte a populației, chiar îl studiază atent pe marele istoric. O primă reacție va veni din partea lui Mihail Gheorghiu Bujor, cel făcut scăpat din închisoare, împreună cu Cristian Racovski, de sovietele de pe frontul ruso-român controlate de bolşevici, cu ocazia manifestării de 1 Mai 1917 la Iaşi. Acesta informează conducerea Partidului Comunist Român, scos în afara legii, despre scurgerea de informații şi „vina" lui Nicolae Iorga, pentru care acesta merită a fi „pedepsit".

Prezentăm în continuare doar câteva fragmente, esențiale, din cartea *Orizonturile mele. O viață de om. Aşa cum a fost. II. Lupta* (p. 283-285):

Aveam prietenia unui tînăr Rus foarte inteligent şi fin (Iancevețki – n.a.), care-mi definise de la început atitudinea sa față de marile schimbări de la el de acasă. Era republican de convingeri.

[...] nu m'am mirat cînd, în toamnă, după ce acum orice speranță în continuarea luptei dispăruse, el s'a presintat la mine, des de dimineață, cu o veste extraordinar de importantă.

Se întorcea acasă noaptea foarte târziu. Trecînd pe lîngă cofetăria Tuffli, devenită cartier-general rusesc, unde se puteau vedea pe fereastra soldații trîntiți, aşa îmbrăcați cum erau, pe canapelele şi sofalele sfăşiate de pinteni, a văzut lumina şi a auzit zgomot de discuții. Intrînd, s'a găsit în fața bolşevicilor de la Socola, încurajați de schimbarea care dăduse, la Petrograd, puterea în mâna „tovarăşilor" Lenin şi Trotchi. [...]

Recunoscut, prietenul mieu fu chemat la răspundere. S'a îndreptățit imediat, cu o perfectă prezență de spirit, arătînd că organisația de care atîrna a devenit de cîteva zile bolşevică. A fost poftit deci să iea loc şi din discuțiile care continuară a putut afla că e vorba ca, a doua zi, la cutare ceas, un grup militar condus de şeful băieților acelora să se presinte la Copou în casa generalului Şcerbacev, şeful suprem al „frontului ruso-romîn", Rumcerod, pentru a-l aresta, ceia ce inseamnă a-l măcelări.

Am trimes pe informator la vecinul mieu Bratianu, astfel, seara, bolşevicii, cari pătrunseseră în reşedința generalului, gata sa tragă, au intîlnit pe Vînătorii colonelului Rasoviceanu, care i-au desarmat. În aceiaşi noapte, un camion s'a oprit la casa mea, chemind la serviciu comandat pe fiul mieu Petru, sublocotenent in acelasi regiment al lui Rasoviceanu. Întorcindu-se a doua zi seara, am aflat de la dînsul că a găsit în camion pe şeful bolşevic el insuşi, care nu era altul decit faimosul student Roşal, cel ce ordonase fierberea în căldările flotei de la Kronstadt a ofițerilor „burghesi", şi pe amanta lui, o studentă, ambii celebrități ale propagandei comuniste. I-a dus în margenea Iaşului şi-a urmat instrucțiile de a îi împiedeca orice comunicație. Mai tărziu, am aflat că un ordin fals al divisiei româneşti i-a dat în mâna adversarilor lor monarhişti, cari i-au împuşcat imediat, în margenea drumului.

A urmat desarmarea îndrăzneață a unei oştiri care nu mai era decît adunatură fără ordine, fără rost a unor indivizi gata de prada țerii pe care erau chemați s'o apere după datoria lor de onoare ca aliați. [...]

Dar Nicolae Iorga nu avea doar un singur „informator". Îl contacta periodic şi ministrul I. G. Duca, venit de bunăvoie sau trimis expres de prim-ministrul Ion I. C. Brătianu, ambii mult mai la curent cu situația de pe teren decât marele istoric, care nu avea cum să afle de posibilul amestec al Misiunii Militare Franceze în scoaterea prin uz de fals a lui Roşal din mâinile românilor şi predarea acestuia cui trebuia să-l lichideze, indiferent de represaliile liderilor bolşevici împotriva statului român.

Prezentăm în continuare fragmente selectate din memoriile lui I. G. Duca (*Amintiri Politice*, volumul III [*Războiul* – partea a II-a], Munchen 1982).

Capitolul 39. 1917 – Noaptea de 9 decembrie – Dezarmarea bolşevicilor – Lichidarea frontului rusesc

[...] Este destul să înşir ştirile care ne-au parvenit numai în cursul a 5-6 zile, de la 3 Decembrie de pildă până la 8 Decembrie, pentru ca cineva să-şi dea seama de clipele pe care le trăiam.

La 3 decembrie, Tisenhausen, comisarul lui Kerenski pe lângă armatele ruseşti din România, este arestat de bolşevicii care au pus stăpânire pe sovietul din Iaşi şi au hotărît degradarea tuturor ofițerilor. (p. 30)

4 decembrie. Bolşevicii se întrunesc în număr tot mai mare în jurul gării din Socola, îndreaptă tunurile spre oraş şi amenință să ne bombardeze. Generalul Cerbaceff ne declară că nu mai poate răspunde de sentinelele lui şi prin urmare ne roagă pe noi să luăm măsuri de pază pentru birourile şi mai cu seamă pentru casieriile lui. [..]

8 decembrie. Anarhia este la culme pretutindeni. Demetre Ghika-Poulet, care se întorsese tocmai de la Petrograd unde trăise câteva luni, vine să-mi atragă atenția că la Socola acțiunea bolşevică este condusă de câteva zile de un anume Rochal, considerat la Petrograd ca unul din cei mai primejdioşi agitatori bolşevici, ca autorul răzvrătirilor de la Cronstadt şi al cruzimilor săvârşite față de marinarii flotei. Prezența lui în România este deci foarte suspectă, cu siguranță deci trimițându-l aici bolşevicii pregăteau o mare lovitură: arestarea familiei regale, asasinarea guvernului, ori înlăturarea marelui cartier. Cu Rochal într-adevăr totul părea posibil. [...] (p. 31).

[...] Din fericire, evenimentele ne-au dictat ele calea de urmat. Într-adevăr, în noapte dintre 8 şi 9 Decembrie 1917 mă culcasem şi dormeam adânc, când, pe la miezul nopții, sunt sculat din somn: „a venit un automobil, să vă îmbrăcați imediat şi să mergeți la Dl Prim Ministru".

Mi-am dat îndată seama că se întâmplase ceva grav şi făceam tot felul de ipoteze în scurtul timp ce mi-a trebuit să sosesc la Brătianu acasă. Ajuns acolo am aflat îndată ce se petrecuse: pe la unsprezece şi jumătate seara, întorcându-se acasă pe strada Carol, Mârzescu îl întâlnise pe trotuarul din fața casei lui Gr. Iamandi unde locuia Generalul Cerbaceff pe Generalul Iancovescu, care se plimba de colo până colo. Întrebându-l ce caută acolo la această oră, Iancovescu îi spune că se petrec lucruri grave la Cerbaceff Rochal cu o bandă de vreo 20 de tovarăşi, printre care figura şi o femeie, au pătruns la el, i-au cerut să-şi dea demisia din comandament şi, în fața rezistenței lui, unul din bolşevici – un anume Corneff venit de câteva zile din Petrograd tot cu Roshal – a scos revolverul şi l-a îndreptat împotriva sărmanului general, care ar fi fost omorât, cu siguranță, dacă cei câțiva Ucrainieni din jurul lui, temându-se de un atac şi auzind zgomot în odaia şefului lor, nu ar fi sărit în ajutorul său.

Cerbaceff a telefonat imediat autorităților noastre, Iancovescu şi Alecu Constantinescu au trimis trupe care au înconjurat casa şi au oprit pe Rochal şi tovarăşii lui să fugă şi să comunice cu exteriorul (vânătorii colonelului Rasoviceanu, conform N. Iorga şi fiul acestuia – n.a.). *Cerbaceff mai mult mort decât viu, cerea să-l salvăm şi să luăm o hotărâre cel puțin în privința bolşevicilor de la Socola, care, aflând de arestarea lui Rochal, vor încerca desigur să bombardeze Iaşul şi să intre cu forța în oraş spre a-l elibera. Colonelul Petain* (corect Petin – n.a.) *şi Poklewski, veniți în grabă la Cerbaceff insistau în acelaşi sens, şi Iancovescu se întreba tocmai ce să facă când i-a ieşit în cale Mârzescu. Arătându-i că problema avea mai mult o latură politică decât militară, şi prin urmare l-a dus la Brătianu, fără vorbă multă. [...]* (p. 35).

...trebuie să alegem între două alternative: sau intrăm în luptă cu bolşevicii, sau ne expunem ca peste câteva ceasuri tovarăşii lui Rochal să fie stăpâni pe Iaşi, pe rege şi pe guvern. De bună seamă intrarea în luptă cu bolşevicii implica mari pericole: represalii împotriva Românilor de la Odessa şi de la Cherson, pierderea tezaurului nostru de la Moscova, devastări şi vărsări de sânge în Moldova, întreruperea aprovizionărilor prin Rusia şi aşa mai departe. Dar, între aceste pericole desigur mari şi grave şi între pericolul ca tot ce reprezintă încă ființa legală a Statului să ajungă pe mâna bolşevicilor, el socoteşte că nu se poate sta un moment în îndoială.

Față de o atare perspectivă însuşi argumentul că aliații insistă şi ei ca să începem acțiunea împotriva bolşevicilor devenea cu totul secundară. [...] (p. 36).

[...] În cele din urmă, la cinci şi jumătate, Brătianu se întoarse. Când a sosit la Palat, Regele dormea, bătrânul Neuman l-a sculat, s-a îmbrăcat în grabă şi, deşi a dat imediat adeziunea sa la hotărârea Consiliului, întrevederea s-a prelungit fiindcă Suveranul dorea să cunoască în amănunțime ce s-a petrecut la Cerbaceff, cum a decurs discuția în consiliu, care era felul de a vedea al marelui cartier, ce pregătiri a făcut Prezan, etc. [...]

Era aproape de 6 dimineața când, toate formalitățile fiind terminate, Generalul Prezan a pornit la Marele Cartier să înceapă operațiile. (p. 41).

[...] M-am dus deci repede la Brătianu, pe care l-am găsit pe la 9 dimineața surâzând şi întâmpinându-mă cu următoarele cuvinte: „Ne putem felicita, am ocupat Socola, toți bolşevicii s-au predat, nu avem nici un mort şi nici un rănit!"

Părea un basm şi totuşi era realitate. Când pe la şapte, şapte şi jumătate, bolşevicii s-au văzut înconjurați de trupele noastre, au schițat timp de câteva minute o rezistență, dar, simțindu-ne hotărâți, au depus imediat armele şi astfel fără nici o luptă, am putut dezarma mai multe mii în câteva ceasuri şi fără nici o pierdere.

În momentul când mă aflam la Brătianu, ofițerii noştri preluau armele bolşevicilor, care foarte docili se supuneau, fără nici un protest, tuturor ordinelor, cerând numai să fie trimişi acasă în Rusia. [...] (p. 42).

Capitolul 40: De la dezarmarea bolşevicilor la demisia guvernului

De la vestita noapte 8-9 Decembrie până la sfârşitul lui Ianuarie când ne-am dat demisia pot spune că am trăit într-o adevărată atmosferă de agonie. [...]

...au aflat despre dispariția prețuitului lor tovarăş Rochat (Roşal – n.a.) *şi imediat au început să manifeste față de tot ce era românesc o deosebită dușmănie. Dacă nu au trecut deocamdată la acte mai concrete este pentru că nu puteau şti precis ce se întâmplase cu dânsul.*

Adevărul este că nici eu nu ştiu cum a fost omorât, unde şi de cine, nu am putut afla cu toate investigațiunile mele niciodată. Tocmai misterul cu care acest omor era învăluit față chiar de un ministru român în funcțiune atunci, mă face să cred că noi nu am avut un amestec direct. Asasinarea a fost pusă la cale şi executată de Misiunea Militară Franceză, care trăia atunci iluzia reconstituirii unui front ucrainian sub conducerea lui Cerbaceff şi care, prin aceasta chiar, vedea prin suprimarea lui Rochat un mijloc de a-şi atinge mai sigur şi mai uşor scopul. Din câteva cuvinte spuse mai târziu după război de Marchizul de Belloy nu m-ar mira ca simpaticul prieten să fi condus el această funebră operație, cu atavica seninătate care îngăduie Francezilor să nu se dea în lături de la nimic, când conştiința lor spune că interesul Franței o cere. Aşa s-ar explica şi ordinul de eliberare a lui Rochat prezentat sentinelelor noastre şi care s-a dovedit în urmă a fi FALS. Mai mult, unii pretind că s-ar fi stabilit ulterior că hârtia, caracterele maşinii de scris şi ştampila erau identice cu acelea de la Biroul de Informații francez de la Cartierul General. (p. 44)

Ca o concluzie putem consemna doar faptul că, indiferent de faptele de vitejie ale militarilor români pe front, în cazul de față ale Regimentului 9 Vânători, condus de colonelul Gheorghe Rasoviceanu, au existat, există şi vor exista interese de ordin politic ce prevalează în situații-limită, cum a fost şi misterioasa dispariție a unui comisar bolşevic într-o Românie aflată la limita puterilor, după un război devastator soldat, în mod miraculos, cu alipirea la țara-mamă a provinciilor aflate până atunci sub stăpânirea unor imperii prăbuşite precum castelele de cărți de joc.

SUSȚINEREA DE CĂTRE POPULAȚIA CIVILĂ A MIȘCĂRII DE GHERILĂ ÎMPOTRIVA OCUPAȚIEI PUTERILOR CENTRALE CONDUSĂ DE SUBLOCOTENENTUL VICTOR POPESCU DIN VALEA CU APĂ

Dumitru Cauc

Argument

Cu peste cinci decenii în urmă, în serile lungi de iarnă, în liniştea camerei, tulburată din când în când doar de trosnirea lemnelor sub văpaia focului din sobă, tatăl meu împreună cu vecinii trecuți bine de patru-cinci decenii de viață, depănau amintiri despre războiul la care participaseră cu doar câțiva ani în urmă. Eram vrăjit de poveştile lor, uneori aş fi dorit să simt ce simțiseră ei înainte de pornirea unui atac împotriva celuilalt combatant. Din una în alta, treceau şi la alte poveşti ce țineau tot de spiritul bărbaților. Aşa am aflat primele poveşti despre „haiducul" Victor Popescu, aşa cum se vorbea despre el în satul Condeieşti, comuna Raci. Într-o seară de început de decembrie, pregătind stelele pentru noaptea de Ajun, am fost martorul unei povestiri captivante despre Victor Popescu şi oamenii săi. Moş Gore, aşa cum îl numeam noi pe Grigore Cauc, trecut atunci de opt decenii de viață, ne-a citit balada lui Gruia Novac, după care ne-a povestit o întâmplare despre alt haiduc, de data aceasta, din zona noastră. Era vorba despre „haiducul" Victor Popescu. Fiind la vârsta când orice informație care îți trezşte curiozitatea o reții şi vrei să afli mai multe, am lărgit sfera întrebărilor mele către tatăl meu, dar şi către alți bătrâni din sat, care, seară de seară, la porți, depănau amintiri şi poveşti fascinante pentru noi. Astfel a început să se contureze de pe atunci imaginea acestui erou gorjean, dar şi național. Când am văzut primul film despre haiduci, l-am identificat pe Victor Poescu cu aceştia. Abia cînd am ajuns la liceu, profesoara mea de istorie, Maria Popescu, cel mai bun profesor de istorie care mi-a canalizat drumul spre acest domeniu, mi-a vorbit pe larg, dar ponderat, despre Victor Popescu şi partizanii săi. Aşa s-a născut interesul meu pentru Victor Popescu şi mişcarea de rezistență împotriva ocupației Puterilor Centrale din timpul Războiului pentru Întregirea Neamului. Din 1974, când am făcut practică ca student la filiala Gorj a Arhivelor Naționale, interesul a sporit evident, cel care mi-a dat un indiciu de cercetare temeinică, dar îndelungată, fiind profesorul Dan Neguleasa, directorul arhivelor. De atunci, timp de peste patru decenii, cercetez, iscodesc bătrânii satelor, în speranța că voi reuşi să conturez o personalitate istorică de anvergură, cum cred că a fost Victor Popescu.

Cadrul istoric al evenimentelor

Ocupația exercitată de Puterile Centrale în teritoriul ocupat (1916-1918) *„a fost una din cele mai grele forme de dominație străină pe care le-a cunoscut poporul român în cursul istoriei sale”*[1].

După cum se cunoaşte, Gorjul a fost primul județ al țării care a căzut sub ocupația Puterilor Centrale (începutul lunii noiembrie 1916). După ce unitățile militare din „Grupul Jiu” au fost înfrânte, paralel cu înaintarea trupelor Puterilor Centrale spre Muntenia, teritoriul ocupat a fost împărțit în districte militare, județul Gorj făcând parte din al doilea district militar. Comandatura districtului Gorj a fost stabilită în localul Primăriei. Principalul instrument de intimidare, presiune şi persecutare a populației județului va fi tribunalul militar în fruntea căruia s-a aflat judecătorul Müller. Un aparat polițienesc bine organizat a impus „noua ordine”.

Ordonanțe după ordonanțe încercau să determine populația la „cooperare” cu noile autorități, scopul final fiind spolierea teritoriului ocupat de toate resursele sale. Ordonanțele vizau predarea obligatorie a tuturor produselor agricole (cereale, vite, furaje), dar şi a altor produse, precum: sechestrarea întreprinderilor industriale, a curelelor de transmisii, a lânii etc. Numai de la proprietatea Orzu, a Iosefinei Pârvulescu, autoritățile militare de ocupație au rechiziționat patru vagoane de grâu[2].

În urma rechizițiilor abuzive, populația județului Gorj „a rămas istovită şi sărăcită”[3]. Atrocități de tot felul s-au abătut asupra instituțiilor publice. S-au incendiat şcoli, primării, prăvălii, posturi de jandarmi etc. Astfel, au fost arse arhivele şcolilor din Raci şi Negomir, precum şi arhivele primăriilor din aceste localități, dar şi din multe altele. Clopotele bisericilor au fost confiscate. Uneori, cântăreții bisericilor şi preoții au ascuns clopotele cele mai mari şi cele mai bune, dând ocupanților clopote sparte. Aşa a procedat cântărețul biserici din Raci, care a ascuns clopotul cel mare chiar în curtea bisericii, loc unde ocupanții nu au crezut că se poate afla. La rândul său, pădurarul Alecu Fira din Peşteana de Jos, comuna Fărcăşeşti, a ascuns noaptea, fără ştirea nimănui, la baza unei râpe, clopotul bisericii Sfântul Ioan Botezătorul. Ca semn de prețuire, după război, enoriaşii şi preotul satului au înscris fapta sa în pronaos. Autoritățile comuniste însă au dispus ştergerea numelui acestuia, nefiind mulțumite de cuvintele laudative la adresa acestuia[4]. Cărțile bisericeşti de valoare din bisericile din satele Negomir, Artamu, Valea cu Apă, Raci au fost luate şi arse[5]. Şi alte silnicii s-au abătut asupra populației civile: bătăi, schingiuiri, arestări abuzive. Cele mai multe agresiuni fizice vor avea loc asupra populației bănuite că ar colabora cu grupul de partizani condus de Victor Popescu. Într-adevăr, supusă la rechiziții de tot felul, la amenințări şi lipsuri, populația va susține activitatea „grupului Victor Popescu”.

---

[1] *Istoria românilor*, vol. VII, Tom II, *op. cit.*, p. 450.

[2] Arh. Naț. Buc., Comitetul Agrar (Gj.), dosar nr. 29/1923, ff. 2-3.

[3] Jack N. Constantinescu, *Atrocități germane*, Târgu-Jiu, 1919, p. 50.

[4] Informația ne-a fost furnizată de un nonagenar din satul Peşteana de Jos, Mitriță Brănescu.

[5] Am făcut referire doar la localitățile în care a acționat grupul de partizani condus de Victor Popescu, pentru a evidenția şi mai bine de ce populația din zonele respective a sprijinit lupta acestor patrioți.

Cine este Victor Popescu?

Născut în ziua de 21 septembrie 1886, în comuna Valea cu Apă, în familia învățătorului Dumitru Popescu, fiind al treilea din cei 13 copii ai acestuia, acest erou emblematic face cursurile primare în satul natal, după care tatăl său îl duce la Tg-Jiu, la şcoala unde preda un dascăl vestit al timpului din urbea de pe Jiu, Nicolae Drăgoiescu. În anul 1897, Victor Popescu începe cursurile liceului din Turnu Severin, urmând doar prima clasă, celelalte făcându-le la Gimnaziul de Băieți din Tg-Jiu. Fiind atras de profesia tatălui său, urmează cursurile Şcolii Normale „Societatea"din Bucureşti, pe care o absolvă în anul 1907 cu media 9,60. După absolvirea Şcolii Normale primeşte postul de învățător din satul Bărbăteşti-Gorj. Nu a apucat să simtă prea mult bucuria meseriei pentru că în anul 1908 este încorporat în regimentul 18 Infanterie Gorj, cu garnizoana la Tg-Jiu. La 1 ianuarie 1909 primeşte postul de învățător de la Şcoala Valea cu Apă, unde va face adevărată muncă de apostolat. Munca de luminător al satului se va întrerupe brusc în iulie 1913 când este încorporat în compania de biciclişti a Corpului 1 Armată, luând parte la Al Doilea Război Balcanic, parcurgând, după propria mărturisire, drumul Tg.-Jiu – Craiova – Bechet – Rahova – Vrața – Ferdinandov – Sofia, *„tot timpul formând grupa de acoperire a regimentelor ce înaintau spre oraşele ce trebuiau cucerite"*[6]. În urma acestei campanii a fost avansat la gradul de plutonier.

În octombrie 1915, după cum se arată într-un memoriu al acestuia, urmează trei luni cursurile şcolii de ofițeri în rezervă din Bucureşti, reuşind să obțină gradul de sublocotenent.

Izbucnirea Primului Război Mondial şi apoi intrarea României în război îl găsesc pe Victor Popescu implicat în activitatea didactică, cu doar câțiva ani în urmă, prin grija sa, se finalizaseră lucrările la noul local de şcoală (tip Spiru Haret).

Concentrat fiind de la începutul anului 1916, Victor Popescu urmează un curs de pefecționare la Regimentul 21 Dorobanți din Bucureşti. Avansat între timp la gradul de sublocotenent, Victor Popescu va face parte din Batalionul I al Regimentului 18 Infanterie. La jumătatea lunii august 1916, unitatea din care făcea parte se deplasează spre teatrul de operațiuni ce viza eliberarea pământului sfânt al Ardealului. Încă din acest moment de grație al neamului românesc, sublocotenentul Victor Popescu va face parte din cadrele de conducere ale armatei. Regimentul 18 Infanterie era alcătuit din patru batalioane. Batalionul I era alcătuit din patru companii, compania a treia fiind compusă din patru plutoane, unul dintre comandanții plutoanelor (plutonul al treilea) fiind sublocotenentul Victor Popescu. Comandantul companiei a treia era căpitanul Gheorghe Gutuleanu, iar comandantul regimentului – colonelul Constantin Jippa[7]. După o săptămână de la începerea operațiunilor, Batalionul I, din care făcea parte şi unitatea lui Victor Popescu, a ajuns la Petroşani. În toate acțiunile militare de pe defileul Jiului, sublocotenentul Victor Popescu, alături de ceilalți ofițeri români, şi-a dovedit competențele de comandant, dar şi spiritul de sacrificiu. Pe dealurile Băloi, Straja, Ogrin sau Stoienița, românii s-au apărat cu străjnicie, cedând cu greu superiorității umane şi mate-

[6] Arhiva Şcolii Generale „Victor Popescu" Valea cu Apă, dosar Corespondență (1931-1932).
[7] Vasile Novac, *Regimentul Gorj Nr.18 Tudor Vladimirescu,*Tg-Jiu, 2011, pp. 71-72.

riale a trupelor Puterilor Centrale. Alături de celelalte plutoane din cadrul companiei a treia, în 10 octombrie 1916, plutonul condus de Victor Popescu asigura întărirea poziţiilor în Dealul Gropul şi Petriceaua[8]. În luptele de la Oboroca este de două ori rănit. După cum arăta acesta într-un memoriu, *„foaia calificativă ce există în dosarul regimentului este icoana vie ce-mi dovedeşte activitatea mea ca ofiţer şi cu care mă mândresc şi a o arăta oricăruia arătând că tot exemplu am fost şi pe câmpul de luptă”*[9].

Reuşind să scape de încercuirea duşmanului în zona Brătuia din judeţul Gorj, Victor Popescu, alături de comandantul companiei a III-a, căpitanul Gheorghe Gutuleanu, se îndreaptă spre satul natal, Valea cu Apă. Aici deja se instalaseră autorităţile de ocupaţie şi se emiseseră ordine stricte de urmărire a celor daţi dispăruţi, pe acestă listă găsindu-se şi sublocotenetul Victor Popescu[10]. Însuşi eroul Victor Popescu, în declaraţia dată la 14 martie 1926 în faţa căpitanului Atanasiu Dumitru, raportor pe lângă Consiliul de Război al Diviziei a 10-a şi a grefierului Stănilă Istodor, acesta spune: *„fiind înconjurat de inamic şi nemaivând putinţă de a ne salva, am fost capturaţi o bună parte din Reg. 18 Inf. şi fracţiuni din Reg. 58 Inf., Reg. 71 Inf. Nevoind să fiu făcut prizonier, am spus oamenilor să fugă în pădure şi să caute fiecare să treacă dacă va fi posibil la trupele noastre”*[11]. Împreună cu căpitanul Gheorghe Gutuleanu şi cu sergentul Costea Aristică din Vlăduleni-Gorj colindă pădurile din jurul satului Brătuia, iar, cu sprijinul unui locuitor din Vlăduleni, trece Jiul şi ajunge în satul natal, unde deja se instalaseră patrule austro-ungare.

Intenţia celor scăpaţi din încercuire era să ia drumul spre Negomir, spre a se alătura detaşamentului colonelului Tăutu, care, după informaţiile ce le parveniseră, se îndrepta spre Turnu-Severin. Din declaraţia sa aflăm şi momentul în care s-a decis să treacă la lupta guerilă. După ce timp de o săptămână a încercat zadarnic să ia urma trupelor române care se retrăgeau rapid spre sud, Victor Popescu revine în comuna Fărcăşeşti şi în ziua de 4 decembrie 1916 se îmbracă în haina morţii declanşând lupta cu autorităţile de ocupaţie. Acesta spune: *„În ziua de 4 decembrie, fiind anunţat că sunt urmărit de aproape de o patrulă germană care deja perechiziţionase casa mea, cât şi a tatălui meu şi care, după spusele locuitorilor, se dedase la jafuri şi torturi, împreună cu Nicolae Popescu şi Tudor Popescu, nişte oameni de inimă şi buni români, m-am hotărât*

---

[8] *Ibidem*, p. 96.

[9] Acest memoriu a fost întocmit şi înaintat autorităţilor superioare comuniste (lui Gheorghe Gheorghiu-Dej) în anii '60 ai secolului al XX-lea, când eroul a fost arestat şi întemniţat pentru că s-a opus sistemului comunist din România. Aici eroul, bătrân şi suferind, arată cu durere parcursul vieţii sale, lupta în Războiul pentru Întregirea Neamului şi lupta de gherilă din perioada decembrie 1916-iunie 1917, solicitând retrocedarea pensiei ce-i fusese tăiată.

[10] Pentru a prezenta starea de spirit a locuitorilor din teritoriul ocupat ne vom folosi chiar de mărturiile trăitorior acelor vremuri. Vom utilize informaţiile din „Dosarul Victor Popescu”, aflat actualmente în custodia Serviciului Judeţean Gorj al Arhivelor Naţionale. În el sunt numeroase declaraţii date în faţa autorităţilor Puterilor Centrale de cei care au susţinut sub o formă sau alta grupul lui Victor Popescu şi altele referitoare la procesul intentat după război celor care au trădat grupul de partizani condus de acesta. De asemnea, vom utiliza numeroasele înregistrări audio făcute cu nonagenari şi octogenari din comunele în care a acţionat Victor Popescu şi cu urmaşii celor care au sprijinit grupul de partizani şi au căzut eroic sub gloanţele germane la Turnu Severin în iulie 1977.

[11] SJAN Gorj, Fond Tribunalul, dosarul lui Victor Popescu, Declaraţia lui Victor Popescu.

să scap satul de ei, aşa că, pe când se îndreptau spre casa mea noaptea, i-am împuşcat pe toţi trei nemţii".

După ce l-a ucis la sediul patrulei şi pe al treilea membru al acesteia, Victor Popescu, sfătuindu-se cu tatăl său şi cu Constantin Velican, ia hotărârea de a părăsi satul, ascunzându-se în pădure. Între timp, autorităţile germane l-au dat în urmărire. Starea de spirit din localitate era favorabilă lărgirii câmpului de acţiune, având în vedere jaful sistematic făcut de autorităţile de ocupaţie. Victor Popescu spune: *„În urma exterminării acestui post fiind urmărit îndeaproape de autorităţile ocupante, a trebuit să fug din comună şi să caut adăpost aiurea".*

Victor Popescu în luptă cu duşmanul cotropitor. Sprijinul dat de populaţie

Faptele sale, mai ales în judeţele Gorj şi Mehedinţi sunt de foarte mult timp cunoscute, intrând în memoria colectivităţii. Despre ele au scris veterani de război, scriitori, scenarişti de filme[12]. Ele s-au transmis şi pe cale orală, din sat în sat şi din om în om, ajungând până azi sub forma unor frânturi de poveste. Cu siguranţă, cel mai mult au vorbit despre acele fapte de eroism sătenii din satele unde el a acţionat (Negomir, Raci, Ohaba, Bolboşi, Covrigi, Dragoteşti, Roşia-Jiu, Valea cu Apă).

Fără a avea pretenţia cunoaşterii exacte a tot ce a însemnat lupta dusă de detaşamentul de partizani condus de sublocotenentul Victor Popescu împotriva ocupaţiei Puterilor Centrale, încercăm, pe baza izvoarelor documentare de care dispunem, să alcătuim o sumară imagine a acelor fapte de eroism.[13] Desigur, trecerea tiumpului a făcut ca unele dintre faptele detaşamentului său să fie diminuate, altele, dimpotrivă, au fost supralicitate. La aceasta a contribuit şi filmul artistic despre erou, unii locuitori ai satelor din zona de acţiune a grupului lui Victor Popescu fiind tentaţi să relateze fapte văzute în film. În cercetarea de faţă, dar şi în altele, noi am plecat în primul rînd de la declaraţiile eroului, de la documentele aflate în arhive şi de la informaţiile venite din

---

[12] Dintre lucrările care menţionează faptele de arme ale învăţătorului Victor Popescu din Valea cu Apă, menţionăm: N. Jack Constantinescu, *Atrocităţi germane*, Târgu-Jiu, Tip. artistică „Fraţii Niculescu", 1919; Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri executaţi la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupaţiei germane*, Timişoara, 1924; C. Marinescu, D. Neagu, *Fapte din umbră,* volum III, Bucureşti, 1980; Vasile Marinoiu, *Aspecte ale ocupaţiei militare străine în Gorj în primul război mondial,* în „Litua", nr. 2/1982, p. 191-201; Vasile Andriţoiu, *Din activitatea tribunalului militar din Târgu-Jiu în timpul primului război mondial*, în „Litua", nr. 2/1982, p. 207-215; Luchian Deaconu *Pagini de eroism în lupta pentru apărarea patriei* (*Oltenia,14 august - 11 noiembrie1916*), în „Litua", nr. 1/1978, p. 76; *Istoria Românilor,* vol. VII, tom II, p. 451. Menţionăm şi lucrarea metodico-ştiinţifică pentru obţinerea gradului I a profesorului Ovidiu Văduva, referitoare la rezistenţa populaţiei civile împotriva ocupaţiei Puterilor Centrale în timpul Primului Război Mondial. O investigaţie şi un documentar despre faptele grupului de partizani condus de Victor Popescu este în curs de realizare de către Lavinia Dragomir, din Bucureşti. De peste trei decenii, autorul acestor rânduri a cules informaţii atât din arhive, cât şi din sursele orale, intervievând un număr mare de octogenari şi nonagenari din comunele unde Victor Popescu a acţionat şi unde a fost sprijinit activ de populaţia civilă.

[13] Un volum impresionant de informaţii se găseşte în dosarul lui Victor Popescu aflat în fondul arhivistic Tribunalul Gorj, din cadrul SJAN Tg-Jiu. O mare parte din informaţiile acestea au stat şi la baza studiului de faţă.

zona mentalului colectiv, mai ales de la foştii elevi ai învăţătorului Victor Popescu şi de la sătenii care au ascultat decenii la rând relatările sale. Arhiva audio a autorului acestor rânduri se constituie ca un document de reală valoare istorică.

Astfel, lângă Victor Popescu vor veni şi alţi săteni dornici să continue lupta: Tudor Popescu, Constantin Ceapă, Dumitru Păunescu. În toată perioada cuprinsă între 5 decembrie 1916 şi martie 1917, Victor Popescu a stat pe la diferiţi săteni din comunele Valea cu Apă, Fărcăşeşti, Negomir, Covrigi, Horăşti, Crăguieşti şi Miluta. Despre perioada în care Victor Popescu se ascundea de patrulele germane, încercând să constituie un grup de acţiune împotriva acestora, ne-a relatat, într-un document scris, un fost elev de-al său, Victor Pîrvulescu, care în anul şcolar 1941-1942 l-a avut învăţător. Cu sinceritate, acesta ne spune că relatarea sa se bazează pe povestirea făcută de mama sa acum 90 de ani, aceasta fiind părtaşă la întâmplările acelea: *„În sfârşit, doresc să mai amintesc un episod în legătură cu Victor Popescu, povestit de mama, de pe timpul în care era căutat în sat de patrulele germane în urma unor acţiuni de partizani mai violente. Victor Popescu era ascuns în casa lui Niţă Mrejeru, coborâse pe înserat din pădure şi intrase în curtea casei lui Niţă Mrejeru, tatăl mamei mele, care l-a ascuns în casă, nu-mi mai amintesc în ce fel. Acest fapt a fost cunoscut şi de copii, printre ei cel mai mic era Nicolae Mrejeru de 5-6 ani. Patrula germană, în baza unor urme sau a unei informaţii (informatorii nu lipseau nici pe atunci!) a intrat în casă seara târziu când toţi erau acasă. Au scotocit toată casa dar nu au găsit nimic. Au început să ameninţe şi în acelaşi timp să promită că vor fi răsplătiţi dacă spun unde este ascuns. Apoi au trecut la cei mici, arătându-le bani şi pungi cu bomboane. Pe timpul acela nu se ştia la ţară de bomboane. S-au îndreptat în special spre cel mai mic, spre Nicolae Mrejeru. Tatăl mamei mele a fost curpins de un tremurat interior. Nemţii îi puteau împuşca pe toţi dacă îl găseau în casă, copilul cel mic ştia că era în casă. Dar, copilul a rezistat la ameninţări şi la ademeniri şi nemţii au plecat derutaţi”*[14]. La 11 aprilie 1930, Dumitru Spahiu declara în faţa autorităţilor de urmărire penală că *„în aul 1917 l-am găsit pe Victor Popescu la preotul Roşoga unde a stat atunci trei săptămâni, după care a plecat şi iar a venit, repetând aceste vizite în mai multe rânduri”*[15]. Învăţătorul Iancu Pârvulescu şi preotul Toma Bălan din Raci relatau în anii 1926-1930 cum, în dese rânduri, Victor Popescu s-a ascuns de patrulele germane în perioada decembrie 1916 – februarie 1917 în casa preotului Grigore Roşoga, acesta mai târziu însă pactizând cu autorităţile de ocupaţie. După cum rezultă din declaraţiile sale, Victor Popescu a revenit de câteva ori în lunile ianuarie şi februarie 1917 în satul Valea cu Apă, unde a stat de vorbă cu preotul Grigore Roşoga[16]. Însuşi Victor Popescu într-o declaraţie recunoştea: *„În luna ianuarie 1917, m-am întors în Fărcăşeşti, spre a vedea ce mai e prin comună*

[14] Relatarea ne-a fost fost făcută în ziua de 16 octombrie 1996, cu ocazia manifestărilor atribuirii numelui eroului unităţii şcolare din Valea cu Apă. Autorul însemnării avea 80 de ani, citea încă mult, comunica foarte coerent şi era animat de înalte trăiri patriotice.

[15] SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosarul Victor Popescu.

[16] Relaţiile dintre Victor Popescu şi preotul Grigore Roşoga au fost obiectul unei lungi şi aprige dispute în colectivitate şi apoi în sălile de tribunal, Victor Popescu şi urmaşii celor ucişi de trupele de ocupaţie în iulie 1917 constituindu-se în parte vătămată împotriva acestui preot şi a altor locuitori ai satelor gorjene şi mehedinţene învinuiţi că ar fi pactizat cu inamicul.

şi am stat trei-patru zile la Preotul Roşoga, în care timp am fost vizitat de Preotul Bălan Toma, învăţătorul Iancu Pîrvulescu, Nicolae Spahiu, care cereau să le dau veşti despre cele ce am auzit în timpul de când am fost plecat din comună"[17]. Tot aici se va întâlni şi cu alţi oameni care erau interesaţi de lupta împotriva ocupanţilor. Între aceştia, amintim pe preotul din Raci, Toma Bălan, Dumitru Spahiu, Iancu Pârvulescu şi Nicolae Spahiu din Valea cu Apă.

În comuna Negomir, Victor Popescu a stat o perioadă la Floarea Ungureanu, a cărei locuinţă era mai retrasă de şoseaua principală, dându-i acestuia posibilitatea să se refugieze rapid în pădure dacă se ivea vreun pericol. Aici, în Negomir, i s-au alăturat şi alţi oameni îndrăzneţi, care credeau în acţiunile lui: notarul Constantin Cojocaru, Iorgu Crăciun, fraţii Ilie şi Dumitru Cârciumaru, Nicolae Cărămidaru. În tot acest timp, Victor Popescu a beneficiat de ajutorul multor săteni curajoşi, care îi aduceau informaţii despre mişcarea trupelor germane, despre informatorii patrulelor germane, despre jafurile făcute de ocupanţi. De asemenea, înfruntând pericolul de a fi depistaţi de poterele germane şi austriece, săteni din Valea cu Apă şi Negomir îi aduceau alimente. Aşa au procedat: Tudor Popescu, Dumitru Popescu, Constantin Ceapă, Dumitru Păunescu, Alecu Scoroşanu. Între timp, veştile despre Victor Popescu se răspândesc cu repeziciune în satele şi comunele din jur. De intenţiile sale de gherilă aud şi soldaţi răzleţiţi din trupele ruseşti şi chiar italiene. Cu toate că, prin intermediul unor oameni devotaţi, lansase zvonul că părăsise de mult localitatea, pentru a ajunge la soldaţii români din Moldova, poliţia secretă germană a intensificat eforturile pentru a da de urma acestuia. Ofiţerul Victor Popescu reuşeşte să creeze un sistem de informaţii util, prin care ţinea legătura cu camarazii şi susţinătorii săi.

După ce a inventariat toate oportunităţile începerii unor acţiuni mai bine organizate, Victor Popescu şi-a stabilit „sediul" de comandă al acţiunilor sale în comuna Negomir. Alegerea satului Negomir ca „punct de comandă" nu a fost întâmplătoare. Îndrăzneţul ofiţer se orientase asupra cadrului natural propice unor atacuri de gherilă (teren accidentat, crânguri pe toate laturile acestuia, vecinătatea cu satele unde el avea numeroase neamuri etc.). Momentul decisiv al întemeierii grupului de partizani a fost întâlnirea de la începutul lunii martie 1917 cu tinerii Ionel Prunescu şi Ionel Popescu. Iată cum s-a format grupul: *„Cam pe la începutul lunii martie, aflându-mă în comuna Negomir şi întâlnindu-mă cu cercetaşul Ionel Popescu şi Ionel Prunescu, elev la şcoala militară din Craiova, ne-am înţeles să formăm o ceată cu care să hărţuim posturile inamice de prin comuni. De ceata noastră s-au mai ataşat Nicolae Popescu şi Tudor Popescu din Valea cu Apă, Gheorghe Spătaru din Negomir, Gheorghe Ioana, sergent jandarmi din Racoviţa-Vâlcea, şi 12 ruşi fugiţi din lagărul din Turnu-Severin, precum şi şase italieni care mi-au fost trimişi de învăţătorul Vâlceanu din Negomir".*

După cum am aflat în anul 1995 de la Traian Osiac şi Titu Crăete, dar şi de la un domn Papoiu, primele arme le-a achiziţionat în noaptea de 12 spre 13 decembrie 1916, când, profitând de împotmolirea unei coloane germane cu armament pe drumul de legătură dintre Vlăduleni şi Fărcăşeşti, la adăpostul întunericului, au reuşit să sustragă două mitraliere şi mai multă muniţie[18]. Armele au fost ascunse în pădurea dinspre Valea

[17] SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, Declaraţia lui Victor Popescu din 14 martie 1926.
[18] *Ibidem*, p. 13.

cu Apă, de unde le-a luat când s-a constituit grupul. După constituirea grupului său de partizani, celelalte arme necesare au fost procurate cu ajutorul populației civile, care, înfruntând pericolul pe care-l reprezenta colaborarea cu grupul „Victor Popescu", a dat informații acestuia despre atrocitățile făcute de ocupanți și despre colaboraționiștii din sate, a aprovizionat cu alimente și arme. Referindu-se la proveniența armelor cu care a acționat în acei ani, Victor Popescu avea să spună: *„Armele mi le-am procurat de la locuitorii din comunele pe unde treceam"*[19].

Formele luptei au fost variate. Grupul condus de Victor Popescu a încercat să producă derută în rândurile autorităților de ocupație, dând în același timp speranță locuitorilor satelor care suportau din ce în ce mai greu jaful sistematic, uneori barbar, al trupelor de ocupație.

Ca să poată aduna în jurul său mai mulți patrioți, Victor Popescu va redacta mai multe proclamații către soldați, ofițeri și populația civilă. Iată una dintre aceste proclamații:

Proclamațiune

Domnilor Primari!
Frați români!
Soldați!

Trăim timpuri grele și vom trăi și mai rău, dacă nu ne vom uni și dacă ne vom pârâ unul pe altul, germanilor și ungurilor. Deșteptați-vă și înviați odată cu codrul. Arătați fiecare din voi, că mai aveți sânge românesc în vinele voastre.

Puneți mâna pe coasă, topor, sapă și pari și cântați „veșnica pomenire" dușmanului, care ne ia hrana și laptele de la gura copiilor.

Decât prizonieri schingiuiți și cu familiile batjocorite de dușmani, mai bine la codru cu arma în mână, făcându-ne datoria pentru țară, ca strămoșii noștri, sau să murim! Iar voi, soldați, pe care nenorocul v-a despărțit de frații voștri, nu vă mai predați inamicului, căci rău va fi de voi. De ați avut gând de predare, sau ați căzut prizonieri, de ce n-ați rămas la dușman, ci ați venit acasă ca să vă predați dușmanului?Aceasta probează celor mari că ați fugit de pe front ca să vă predați inamicului, pentru care legea militară vă pedepsește cu moartea. Mai este puțin timp ca să vă îndreptați. Nu vă mai duceți la dușman, ci căutați pe șefii voștri și înainte la datorie!, așa cum ați jurat pe drapelul țării! Fală va fi vouă, când frații și șefii voștri vă vor găsi și pe voi făcându-vă datoria. Băgați de seamă, că e multă armată de-a noastră p-aicia, și nu vă luați după minciunile dușmanilor, care zic că armata română a murit.

---

[19] Proclamația lui Victor Popescu, în original, a fost în posesia Școlii Generale „Victor Popescu", unde prin grija profesoarei Lili Trestianu, în anii 1978-1980 s-a amenajat o expoziție permanentă „Victor Popescu". Alături de Proclamațiile acestuia se găseau și ordonanțe germane privind prinderea lui Victor Popescu, inclusiv cea prin care se punea un premiu de 30.000 de lei pentru prinderea sa. În 1996, cu ocazia activităților de atribuire a numelui eroului școlii din Valea cu Apă, Crăete Titu ne-a oferit și o Proclamație către săteni și primari, pe care o avea de la domnul Papoiu. Ea a fost inclusă expoziției existente. Expoziția a fost distrusă în ziua de 20 mai 2005, când școala a fost inundată, apa rdicându-se până la 1,70 m. S-a reușit salvarea doar a Ordonanței cu premiul pus pe capul eroului.

Ei se laudă că sunt grozavi pe toate fronturile, dar de fapt sunt cu şalele frânte în toate pările. Ei sunt gata să fugă ca ţiganii, căutând să vă ia totul, căci acasă la ei mor de foame. Dar noi unindu-ne cu toţii, să dăm o raită asupra lor! Oriunde îi prindeţi, puneţi-le mirul sau vestiţi-ne pe noi, care ştim să le cântăm „veşnica pomenire".

Această proclamaţie ne reliefează mulţimea calităţilor pe care le avea conducătorul detaşamentului de partizani. În primul rând, se degajă calitatea de fin observator al realităţilor din acel moment. Victor Popescu ştia că în toate părţile sunt răzleţiţi soldaţi de trupele lor, încercând să-i determine să nu se predea autorităţilor de ocupaţie; mai mult, îndemnându-i să-i caute pe şefii lor şi să dea lovituri inamicului. Apoi, se desprinde calitatea sa diplomatică. El îi îndeamnă pe soldaţi, săteni şi primari să nu creadă în dezinformări, să nu ia în seamă propaganda trupelor germano-austro-ungare. Victor Popescu are şi calitatea unui orator desăvârşit, care vorbeşte pe înţelesul cărora le era adresată proclamaţia. Proclamaţia este un îndemn la rezistenţă, cultivând populaţiei ocupate încredere în victoria finală.

În alte proclamaţii, curajosul comandant făcea apel la sentimentele religioase ale sătenilor, la jurământul pe care soldaţii l-au făcut faţă de rege şi drapel: *„Nu uitaţi că aţi jurat în faţa lui Dumnezeu de a fi credincioşi ţării, regelui şi drapelului nostru care a fâlfâit peste Carpaţi şi care cu ajutorul lui Dumnezeu va mai fâlfâi şi pe alte meleaguri".*

Într-o altă proclamaţie ce îi viza îndeosebi pe primari şi săteni, Victor Popescu se arată foarte încrezător în victoria finală, cerându-le acestora să nu-i părăsească pe cei care luptă pentru onoare şi dreptate, ci, dimpotrivă, să dea dovadă de spirit de sacrificiu, aşa cum au făcut şi generaţiile trecute: *„Vom muri ca români, iar nu ca mişei şi trădători de ţară (...). Să vă dea Dumnezeu inima şi curajul strămoşilor noştri spre a ne apăra ţara, aşa să ne ajute Dumnezeu!".*

Multiplicarea proclamaţiilor s-a făcut cu un şapirograf, sustras noaptea de la primăria din Trestioara de către Velican şi Cârciumaru[20]. Aceste proclamaţii au fost răspândite de oamenii din grupul de partizani şi de unii săteni mai curajoşi. Unele exemplare au fost date direct primarilor: *„În pădurea de la Strâmtu întâlnindu-mă cu primarul Bunoiu, i-am dat un manifest scris de mine şi multiplicat în mai multe exemplare".* Fie că au fost afişate la căderea nopţii pe zidurile primăriilor, pe stâlpii de telegraf, pe pomi şi pe garduri, fie că au fost distribuite direct unor săteni, au avut darul de a da o brumă de speranţă tuturor celor care îşi văzuseră bunurile sechestrate. Chiar dacă acestea nu au avut efect asupra măririi numărului de luptători, datorită sistemului foarte strict de supraveghere al autorităţilor de ocupaţie, acestea au fost descurajatoare pentru cei care voiau să colaboreze cu inamicul. Virulent era avertismentul către „mişeii şi trădătorii de ţară". Proclamaţiile căzute în mâinile patrulelor germane au creat panică în rândurile acestora, neştiind cât de însemnat era numeric grupul.

O primă formă a acţiunilor grupului de partizani a fost atacarea patrulelor germane. Iată cum descrie însuşi comandantul grupului esenţa acestor acţiuni: *„Cu aceşti soldaţi înarmaţi am cutreierat pădurile din judeţele Mehedinţi, Gorj, parte din Vâlcea şi Dolj, atacând posturile şi patrulele lor"*[21]. Luând în considerare faptul că

[20] C. Marinescu, D. Neagu, *op. cit.*, p. 146.
[21] Jack N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 60.

patrulele germano-austro-ungare formate din trei-patru militari patrulau noaptea prin localități, protejați de întunericul nopții, oamenii din grupul lui Victor Popescu realizau ambuscade care se soldau cu anihilarea acestora: *„Aproape în fiecare zi se găseau câteva patrule împuşcate împreună cu caii lor"*[22].

Deruta inamicului a fost sporită de faptul că membrii detaşamentului au dovedit o mare capacitate de deplasare rapidă dintr-o zonă în alta. S-a creat impresia existenței unor forțe superioare de rezistență, la formarea acestei impresii contribuind chiar oamenii lui Victor Popescu şi unii săteni instruiți în acest sens. Aceştia au răspândit vestea *„că pădurea este plină de armată italiană, română şi rusă, şi auzind nemții au început să facă cercetări"*.

O altă formă de dejucare a planurilor inamicului a constituit-o pedepsirea informatorilor inamicului. În fiecare sat s-au găsit unul sau mai mulți trădători de țară şi de neam, care, în schimbul unor avantaje, au dat informații ocupanților despre bunurile sătenilor, despre cei care li se împotriveau. Deşi ocupanții s-au purtat cu sălbăticie cu semenii lor şi cu instituțiile satelor, aceşti trădători au pactizat cu ocupanții uşurându-le acestora sarcina spolierii populației. Unul din cei mai periculoşi informatori ai inamicului s-a dovedit „călugărul Toma Aftanghel". Acesta fusese de timpuriu racolat de trupele ocupante, fiind de baştină ardelean, dar vândut acestora. Socotit fiind unul dintre „cei mai periculoşi şi destoinici spioni ai nemților", Aftanghel Toma va fi adus la tăcere printr-o operațiune de pedepsire care a avut loc în noaptea de 30-31 mai 1917, când a fost ridicat din casa unei văduve din Ohaba (comuna Bolboşi) şi apoi executat lângă satul Strâmtu. La acțiune au participat trei dintre cei mai înverşunați şi destoinici membri ai grupului: Victor Popescu, Ionel Prunescu şi Gheorghe Ioana. Iată cum prezintă acest atac reuşit autorii cărții *Fapte din umbră*[23]: „De la locuitori aveau informații că noaptea călugărul se adăpostea în locuința unei văduve din Bolboşi – Ohaba, județul Gorj. Ca măsură de precauție, după lăsarea nopții, pe traseul de aproximativ 14 km ce urma să fie parcurs de la locuința văduvei şi până la locul stabilit, au fost instalate din loc în loc posturi de pândă. După miezul nopții, Victor Popescu, Gheorghe Ioana şi Ionel Prunescu au ajuns în grădina casei din care urma să fie ridicat călugărul Toma. Conform planului, şi pentru a se evita alarmarea vecinilor, Ion Prunescu, modelându-şi vocea de parcă ar fi vrut să fie auzit de alții, i-a spus: «Părinte Toma, veniți imediat la Raci că vă aşteaptă domnul Barany». Călugărul trădător, crezând că într-adevăr a fost chemat ca şi altădată de şeful în a cărui soldă se găsea, s-a îmbrăcat repede şi a ieşit pe uşă. În acest moment, a fost acostat de Gheorghe Ioana şi Victor Popescu, care sub amenințarea armelor, l-au somat să nu scoată o vorbă şi să-i urmeze. Pe traseu, au fost ridicate posturile de pândă. La locul dinainte stabilit, procedura execuției a fost sumară. Un glonț slobozit de arma lui Gheorghe Ioana a trimis călugărul pe «cealaltă lume». Pe cadavrul acestuia, dimineața, s-a găsit un bilet pe care scria «Aşa vor păți toți aceia care îşi trădează frații şi stau în slujba duşmanului». Acțiunea de eliminare a spionului Toma a avut un ecou puternic în satele din jur, cei mai speriați fiind ceilalți colaboratori ai autorităților de ocupație. După cum relatează Ionel Popescu, membru al grupului de

[22] Gh. Bolocan, *op. cit.*, p. 14.
[23] C. Marinescu, D. Neagu, *op. cit.*, p. 148.

gherilă, s-a încercat anihilarea şi a altor informatori ai nemţilor, cel mai periculos din zona Corobăi fiind Eugeniu Schintee: *„Cum a simţit că suntem acolo, a fugit călare în comuna Raci şi a venit peste trei ore în fruntea a 40 de unguri ca să ne prindă pe noi. Gică Schintee a fost ochit în timpul luptei de mine... însă nu l-am putut lovi."* Apoi, acesta constată cu adâncă amărăciune: *„A luptat contra noastră în rândurile ungurilor, ne-a trădat, ne-a vândut inamicului, a purtat carabină şi revolver dat de autorităţi. Regret până în mormânt că atunci n-am putut împuşca pe acest nemernic. Întâmplarea l-a scăpat fiindcă m-am gândit să nu luptăm contra românilor sau să vărsăm sângele lor".*

Comandatura germană şi-a dat sema de amploarea pe care o luaseră acţiunile grupului „Victor Popescu" şi, de aceea, trece la acţiuni hotărâte de anihilare a acestuia. Dacă oferirea unui premiu substanţial pentru cei care ar fi adus capul lui Victor Popescu, de 30 000 de lei, n-a dat roade, acţiunea militară părea singura alternativă. Autorităţile germane se temeau de impactul pe care îl avea în viitor reuşita acţiunilor grupului, care ar fi atras o revoltă a tuturor sătenilor terorizaţi de barbarismul ocupaţiei. Trimiterea unui detaşament de 50-60 de oameni în zona pădurii din Trestioara avea rolul de lichidare a detaşamentului de partizani. În declaraţia sa, Victor Popescu arată cum s-au desfăşurat luptele: *„În comuna Trestioara, Mehedinţi, trimiţând un detaşament de vre-o 50-60 de oameni să cerceteze pădurea, au dat peste noi. Aici s-a încins o luptă între noi şi ei, împuşcându-le 6 soldaţi; restul i-am pus pe fugă"*[24].

Autorităţile de ocupaţie au intensificat acţiunile de distrugere a grupului „Victor Popescu", aducând efective numeroase în zonă.

Disproporţia dintre efectivele grupului şi unităţile trimise era evidentă, în favoarea celor din urmă. În Poiana Părului, cei aproximativ 15 luptători temerari au înfruntat, după spusele neînfricatului erou, un escadron inamic. După patru zile de încercuire, energicii combatanţi au reuşit să scape de încercuire şi au pornit spre pădurea de la Strâmtu. Informaţiile pe care le-au primit nu au fost îmbucurătoare. În toate pădurile din jur şi în toate satele, numeroase efective inamice încercau să dea de urmă grupului „Victor Popescu". O primă hotărâre a fost ca grupul să se despartă în echipe mai mici pentru a putea scăpa de urmărirea inamicului. Constatând că sunt urmăriţi de patrulele germane, s-a luat hotărârea deplasării spre dealul Bujorăscu, dar şi aici patrulele făceau cercetări intense de găsire şi distrugere a grupului. Urmăriţi de patrulele germano-austro-ungare, combatanţii, din care făcea parte şi Victor Popescu, au ajuns în zona Roşia-Jiu, unde a avut loc o crâncenă bătălie cu urmăritorii. Este un capitol dramatic al acestor înfruntări, pentru că, în luptă, au fost ucişi doi dintre cei mai devotaţi şi curajoşi oameni ai săi. Aici s-a produs de fapt şi destrămarea grupului. Cum s-au derulat faptele va povesti ulterior chiar Victor Popescu: *„În urma unor schimburi de focuri, a fost omorât Ionel Prunescu şi Gheorghe Ioana dintre oamenii mei. Cu multă greutate am putut scăpa trecând apa Tismanei, de unde am luat direcţia Fărcăşeşti. De restul oamenilor din ceata mea nu mai ştiu de ei"*[25]. În anul 1983, învăţătorul pensionar Grigore Prunescu mi-a relatat desfăşurarea evenimentelor din zona Pinoasa-Roşia. În viziunea sa, Victor Popescu se întâlnise cu preotul Roşoga din Valea cu Apă şi îi

[24] SJAN Gj, *Tribunalul,* Declaraţia lui Victor Popescu.
[25] *Ibidem,* Declaraţia lui Victor Popescu.

destăinuise că va schimba tactica de luptă. Se pare că-i scăpase şi ceva amănunte, pe care acesta le-a divulgat autorităţilor de ocupaţie. În aceste condiţii, în zona Roşia-Jiu, s-a organizat o ambuscadă în care a căzut grupul celor trei, soldat cu moartea celor mai energici membri ai grupului de partizani.

Dacă grupul constituit în pădurile din Gorj şi Mehedinţi s-a dispersat odată cu bătălia de la Roşia-Jiu, nu a dispărut însă dorinţa sublocotenentului Victor Popescu de a continua lupta în alte zone. Ajungând în satul natal, avea să constate că între timp aici se petrecuseră evenimente importante. Autorităţile germane trecuseră la arestarea persoanelor ce aveau legătură cu grupul de luptători condus de Victor Popescu. Între cei arestaţi se găseau soţia sa, Elena, tatăl său, Dumitru Popescu, Ion Anghelescu din Peşteana de Jos,Vasile Velican din Valea cu Apă. Mai târziu s-a aflat că în acelaşi grup, care avea legătură cu acţiunile lui Victor Popescu fuseseră arestate şi alte persoane: Constantin Naum, administratorul moşiei Peşteana de Sus (Peşteana-Jiu – *n.ns.*), Constantin Podaru, pădurar la aceeaşi moşie, Alecu Fira, Petre Vâlceanu, primarul comunei Bolboşi, Ion Brăiescu, notarul comunei Bolboşi, Elena George Giosu din Bolboşi, Ion Norocea, din Bolboşi, Nicolae Marcu din Dragoteşti, învăţătorul Nicolae Popescu din Covrigi, Mihai Cernăianu din Horăşti, notarul Constantin Cojocaru din Negomir, Ilie Giumanca din Grozeşti, Tudor Ungureanu din Grozeşti, Stancu Croitoru din Grozeşti şi alţii. Toate aceste persoane au fost arestate începând cu luna mai 1917 până spre sfârşitul lunii iunie, când au fost trimise la penitenciarul din Turnu-Severin. În noaptea de 6 spre 7 iulie, s-a organizat evadarea celor închişi, la această acţiune participând doi italieni, care, după evadarea din lagăr, se angajaseră ca lucrători agricoli la Marioara Ionescu din Valea cu Apă[26]. În acţiune un rol important l-a avut Victor Popescu. Deşi acţiunea nu a reuşit, cei doi italieni fiind surprinşi de paza penitenciarului, ea a arătat larga participare a populaţiei din teritoriul ocupat la mişcarea de rezistenţă împotriva ocupanţilor vremelnici.

La 8 iulie 1917, Tribunalul german de război va da sentinţa pentru zece dintre cei arestaţi în dosarul „grupul Victor Popescu". Sentinţa de condamnare se va pune în aplicare în noaptea de 10 spre 11 iulie 1917, când, în apropierea cazărmii, cei zece martiri vor fi împuşcaţi. A doua zi, pentru a intimida şi mai mult populaţia, pe străzi au fost puse afişe cu rezultatul sentinţei Consiliului de Război al Comandaturei de Etapă nr. 22:

Comandatura de Etapă 22

Turnu-Severin la 11 iulie 1917 Încunoştinţare

Încunoştinţare

Prin sentinţa Consiliului de Război a Comandaturei de Etapă Nr. 22 din 8 iulie 1917, au fost osândiţi la moarte pentru trădare în timp de război:

Notarul Constantin Cojocaru din Negomiru,

Moşierul Mihai Cernăianu din Horăşti,

Învăţătorul Nicolae Popescu din Covrigi,

Plugarul Stancu Croitoru din Grozeşti,

---

[26] Gh. Bolocan, *op. cit,* p. 20-29. În lucrare sunt şi alte detalii privind acţiunea de eliberare a celor închişi la Turnu Severin. Autorul insistă asupra implicării în organizarea acţiunii a Marioarei Ionescu, care era animată de puternice sentimente de adevărat patriotism.

Plugarul Tudor Ungureanu din Grozeşti,
Plugarul Nicolae Marcu din Dragoteşti,
Plugarul Ilie Giumanca din Grozeşti,
Plugarul Ion Norocea din Bolboşi,
Primarul Petre Vâlceanu din Bolboşi,
Notarul Ion Brăescu din Bolboşi.
Această sentinţă a fost confirmată de Dl. Comandant pe ziua de 10 iulie 1917
Sentinţa a fost astăzi executată.
(ss) Von Kusenberg
Rittmeister şi comandant

Memoria colectivă a reţinut şi alte silnicii asupra populaţiei civile, pentru colaborarea cu grupul condus de sublocotenentul Victor Popescu. După cum afirma însuşi Victor Popescu, *„locotenentul Weber mi-a lovit nevasta cu coada unui bici peste gură şi faţă până la sânge şi i-a aplicat, împreună cu sora mea Aurelia, câte 45 de bice". Locuitorului Petre Şoşoi din Trestioara i-a fost pus jeratic pe pielea goală până a murit, iar doamnele Cernăianu din Horăşti au fost bătute două zile cu frânghia şi biciul*[27].

După episodul dureros de la Turnu-Severin, Victor Popescu se va îndrepta spre Vâlcea, unde va reuşi să constituie un nou grup, de şase persoane, cu care va încerca să lupte împotriva ocupanţilor germani. Aici, a încercat să aplice aceleaşi strategii de luptă împotriva ocupanţilor germani. După ce constată că acţiunile de rezistenţă devin din ce în ce mai dificile, poneşte spre frontul din Moldova. Iată cum prezintă acest neînfricat ofiţer al armatei române încheierea acţiunii sale „din umbră": *„fiind urmărit cu mare furie şi punându-se premii, ne-am împrăştiat în luna februarie 1918, plecând spre front după şedere de un an şi trei luni prin păduri"*[28].

Faptele detaşamentului condus de sublocotenentul Victor Popescu au intrat de mult în memoria colectivă. Lăsăm tinerilor de azi şi generaţiilor viitoare să răsfoiască cărţile şi studiile de istorie în care se aduce vorbire despre grupul de luptători neînfricaţi conduşi de Victor Popescu şi despre sătenii din Negomir, Raci, Bolboşi, Dragoteşti, Miluta, Valea cu Apă, Roşia-Jiu etc., care au pus mai presus onoarea şi ţara decât propria viaţă[29]. Ca încheiere la acest înălţător moment, voi prezenta aprecierea căpitanului Gheorghe Gutuleanu, comandantul Companiei a treia, din Batalionul I al Regimentului 18 Infanterie, despre eroismul acestui erou al meleagurilor noastre: *„Nu am cuvinte de laudă să aduc căpitanului în rezervă Popescu Victor, zic numai atât - Să dea Dumnezeu ca, în zile grele, Ţara Românească să aibă mulţi băieţi bravi şi patrioţi ca Popescu Victor"*[30].

---

[27] Gh. Bolocan, *op. cit.*, pp . 61-62.

[28] Jack N., Constantinescu, *op. cit.*, p. 62.

[29] În vara anului 2017, un comitet de iniţiativă alcătuit din autorul acestor rânduri şi urmaşul notarului Constantin Cojocaru, ucis în grupul celor 10, la 11 iulie 1917 la Turnu Severin, economistul Vasile (Nicu) Mitroiu, s-a aşezat o placă memorială pe dealul Aluniş, ulterior aici se va ridica un monument care să amintească veşnic de rezistenţa populaţiei civile la ocupaţia grea exercitată în anii 1916-1918 de Puterile Centrale.

[30] Declaraţie dată de Gheorghe Gutuleanu, la 14 martie 1926, raportorului armatei, Stănilă Istodor. Această declaraţie se găseşte în fondul Tribunalul Gorj, din cadrul SJAN Gj, în dosarul Victor Popescu. Date din aceasta au fost utilizate în paginile anterioare.

Rezistența „mută" a sătenilor din Negomir, Raci, Valea cu Apă, Miluta, Trestioara, Bolboşi, Covrigi, Dragoteşti, Horăşti, Grozeşti şi din alte localități învecinate, prin adăpostirea şi sprijinirea celor care au avut curajul să înfrunte trupele de ocupație, se încadrează organic în mişcarea generală de rezistență a poporului român împotriva unei ocupații de o rară sălbăticie.

Memoria colectivă a reținut şi alte fapte de rezistență ale populației civile şi ajutorul dat de aceasta detaşamentului condus de Victor Popescu. Un fapt mai puțin cunoscut îl constituie lărgirea ariei de acțiune a lui Victor Popescu spre satul Raci. În iarna anilor 1916/1917, Victor Popescu s-a deplasat în satele Paltinu şi Valea Racilor, unde a găsit mulți oameni doritori să ajute grupul său. Aici, a stabilit mai multe rețele de legătură, informându-se despre cei care fuseseră cumpărați de trupele de ocupație. În satul Valea Racilor, Victor Popescu se întâlnea cu Constantin Scurtu, care îl informa despre trimiterea rechizițiilor de către ocupanți spre Urdari şi Borăscu. În satul Paltinu, s-au oferit să-l ajute două surori, Eftichia şi Constanța Curici. Acestea aveau casele învecinate, mai departe de alte locuințe din sat, Victor Popescu venind aici dinspre dealul Turuiaua. Informatorii plătiți de ocupanți au aflat despre periodicele veniri ale lui Victor Popescu în zonă, punând în gardă patrulele germane şi austro-ungare. Într-una din seri, Victor Popescu a venit să se informeze despre rechizițiile pe care le făceau germanii în aceste sate şi despre oamenii care puteau să-l ajute în răspândirea proclamațiilor către săteni. Autoritățile germano-austro-ungare primiseră informația că Victor Popescu este în una din cele două case. Au înconjurat locuințele şi au cerut celor două femei să deschidă uşile. Nu ştiau în care casă era Victor Popescu, de aceea s-au postat la ambele uşi, cerând să li se dechidă. Cum Victor Popescu schimba des locația, în acea seară, se afla în locuința Eftichiei, o casă micuță, cu două cămăruțe, cu horn, acoperită cu şindrilă. Eftichia a pus scara de la pod în hornul casei, pe unde s-a strecurat Victor Popescu, timp în care femeile țipau şi spuneau că sunt singure, să plece de la casele lor, întârziind astfel pătrunderea patrulelor în case. După ce au spart uşile, germanii au vandalizat locuințele şi apoi le-au schingiuit pe cele două femei. Ambele au rezistat şi nu l-au trădat pe Victor Popescu.

O altă informație legată de Victor Popescu am cules-o cu mai mulți ani în urmă de la Grigore Cauc, care a relatat un episod legat de măsurile luate de germani, după ce un ofițer german a fost ucis de detaşamentul lui Victor Popescu. În timp ce autoritățile germane se pregăteau să trimită câteva convoaie cu cereale, lână şi furaje rechiziționate din satele Valea Racilor şi Condeieşti către Borăscu, a venit vestea că „haiducul" Victor Popescu a ucis o patrulă germano-austro-ungară. Înfuriate, autoritățile germane au trecut la rechiziționarea altor produse, au bătut pe cei care nu aduseseră produsele cerute, iar copiii între 8 şi 14 ani au fost puşi să ungă cu păcură osiile căruțelor încărcate cu furaje, să perie şi să adape caii, germanii aducându-le în acest timp injurii[31].

O altă informație inedită despre Victor Popescu şi detaşamentul său am primit-o în vara anului 2014 de la Constantin Motoi din Negomir. Conform acestuia, alături de detaşamentul lui Victor Popescu au fost şi rudarii din satul Ursoaia. Aceştia lucraseră în

[31] Aceeaşi informație am primit-o de la tatăl meu în anul 1972, acesta fiind unul dintre copiii care au încărcat căruțele cu nuci, fasole şi lână.

trecut la tatăl său şi la alţi săteni din Valea cu Apă, unde îşi vindeau şi lucrurile din lemn (fuse, linguri, postăvi etc.). Aflând că aceştia furnizau lui Victor Popescu informaţii, autorităţile de ocupaţie au invadat bordeiele rudarilor din culmea dinspre Valea cu Apă, le-au vandalizat, după care le-au luat şi puţinele animale ce le aveau. În zona fântânii de la Comorâşte, Victor Popescu obişnuia să vină să culeagă informaţii, aici având şi unul dintre locurile sale de refugiu. Într-o zi, a fost surprins de o patrulă germană de căutare, acesta a reuşit să ucidă în culmea dealului doi dintre membrii acesteia, după care al treilea, rănit fiind, a încercat să se tăvălească până spre drum, cerând îndurare. Dar ea n-a venit; Victor Popescu l-a împuşcat spunând că aşa o să facă până va scăpa zona de ei. Dumitru Motoi, de 86 de ani, mi-a relatat, în februarie 2015, cum s-au purtat trupele de ocupaţie cu sătenii din Ursoaia. Confiscând animalele şi furajele locuitorilor, i-au pus pe aceştia să tragă căruţele cu produse în locul cailor, pe drumul care duce la Corobăi.

În lumina adevărului istoric, trebuie să amintim şi faptul că între săteni au fost şi colaboraţionişti, care au trădat interesele de grup, pentru unul sau mai multe avantaje. După război, Ionel Popescu, combatant în grupul lui Victor Popescu, fiul învăţătorului Nicolae Popescu, ucis de ocupanţi la 11 iulie la Turnu Sverin, precum şi Victor Popescu, au sesizat organele de cercetare penală împotriva colaboraţioniştilor. Între aceeşti colaboraţionişti, doi s-au remarcat prin zelul de care au dat dovadă în informarea autorităţilor germane şi în urmărirea celor care sprijineau mişcare patriotică a grupului de partizani, aceştia fiind primarul din Corobăi, Eugen Schintee şi preotul Roşoga din Valea cu Apă[32]. De asemenea, unii săteni au încercat să profite de greutăţile pricinuite de ocupaţia germană, ca să facă speculă cu diferite alimente. Relevantă este plângerea pe care o fac mai mulţi săteni din Raci, care îl bănuiesc pe notarul comunei că ar fi luat mită de la mai mulţi speculanţi care făceau comerţ ilicit cu carne de vită. În ziua de 17 octombrie 1917, administratorul plăşii Turceni va veni în localitate şi va chestiona mai mulţi săteni, pentru elucidarea sesizării. Între sătenii care au furnizat informaţii despre cei care făceau speculă amintim pe: Constantin Alexianu, învăţător pensionar, Grigore V. Buţu, pădurar, Constantin Alexe, fost consilier comunal, Luican Ştefan, Gheorghe Gr. Popescu, Emanoil Geamănu. Din sesizare reise că speculanţii de carne de vită dădeau mită 60 lei. Vitele se duceau în judeţul Mehedinţi[33].

Dominantă a fost însă tendinţa opoziţiei populaţiei civile la ocupaţia Puterilor Centrale şi a sprijinirii grupului „Victor Popescu". Istoria l-a repus pe Victor Popescu şi grupul său de gherilă pe soclul eroilor neamului; şcoala din localitate îi poartă numele, faptele sale sunt mediatizate, s-a amenajat şi un parc istoric cu acelaşi nume, în mijlocul căruia se găseşte statuia eroului. Aici au loc programe omagiale, se depun coroane de flori. El merită cu prisosinţă mai mult, autorul acestor rânduri preconizând alături de autorităţile locale din Fărcăşeşti amenajarea unui centru cultural „Victor Popescu", care să cuprindă şi casa în care a trăit acest erou al plaiurilor gorjene şi mehedinţene.

[32] Detalii asupra acestor aspecte vor fi găsite în lucrarea autorului acestor rânduri, „Victor Popescu – o viaţă aşa cum a fost", aflată în faza de pretipărire.

[33] SJAN Gj, fond Prefectura Gorj, dosar nr. 3/1917, ff. 56-57.

SLUJITORII BISERICEŞTI VÂLCENI PARTICIPANŢI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Constantin Mănescu-Hurezi

Dacă toate popoarele vecine de origine slavă au o dată certă, un an, la care să se precizeze că a avut loc creştinarea sau devenirea lor spirituală, poporul român este singurul popor din zonă care s-a născut creştin, etnogeneza sa daco-romană desfăşurându-se concomitent cu procesul încreştinării. Chiar dacă nu a fost un popor războinic, dornic de a cuceri teritorii străine, el a trebuit să ia spada în mână şi să înveţe să se apere, pentru că alţii au râvnit la bunurile lui şi l-au atacat. Noi am primit învăţătura lui Hristos de la Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat la această misiune de a răspândi creştinismul în lume, şi a învăţat că, înainte de a ajunge în cetatea cerească, avem aici, pe pământ, o cetate pământească, o arenă de luptă, de devenire şi de perfecţionare a fiinţei umane, pe care trebuie să o apărăm, pentru că ne-a fost dată de Dumnezeu spre locuire şi spre moştenire. În felul acesta, legătura indestructibilă dintre cruce şi spadă, respectiv dintre Biserică şi Armată, poate fi identificată, în orice perioadă din îndelungata istorie a poporului român, ca simbol al îngemănării celor sfinte cu cele lumeşti, trecătoare, constituind o garanţie a prezenţei şi continuităţii noastre în străvechiul spaţiu mioritic.

Prezenţa preotului în mijlocul oştirii, a arhiereilor alături de domnitori, a fost o realitate incontestabilă de-a lungul istoriei Ţărilor Române. Cu toate acestea, primele preocupări pentru introducerea instituţionalizată a asistenţei religioase în armata română datează de abia de la mijlocul secolului al XIX-lea[1]. În timpul domniei lui Barbu Ştirbei (1849-1853), cunoscut pentru strădania sa de a reorganiza „oştirea pământeană", armata s-a bucurat de o atenţie deosebită, având loc o sporire apreciabilă a efectivelor. Din corespondenţa lui Ştirbei Vodă publicată de Nicolae Iorga reiese că în ianuarie 1852 fiinţau 16.444 ostaşi în Ţara Românească[2]. În 1850, Departamentul Lucrărilor Ostăşeşti din Ţara Românească hotăra instituirea unui preot pe lângă fiecare polc (regiment) al oştirii în garnizoanele Bucureşti, Craiova şi Brăila. Numirea acestora urma să se facă în înţelegere cu Mitropolia Ungro-Vlahiei, avându-se în vedere, totodată, şi stabilirea lefurilor, odăjdiilor şi obiectelor de cult necesare. În acest context, au fost elaborate şi primele instrucţiuni privind Îndatoririle preoţilor de oştire[3], care se refereau la atribuţiile lor religioase în mijlocul trupei, precum şi la adoptarea unor semne distinctive pentru ţinuta preoţilor de polc, după exemplul preoţilor din armata imperială rusească. După

[1] Gh. VASILESCU, „Asistenţa religioasă în oastea Ţării Româneşti în 1850-1870", în *Armata şi Biserica,* Bucureşti, 1996, p. 129-136.

[2] N. IORGA, *Corespondenţa lui Ştirbei Vodă,* Bucureşti, 1904, p. 436-437.

[3] Publicat de Gh. VASILESCU, *op. cit.,* p. 132-135.

unificarea Principatelor Române, domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) va urmări dezvoltarea puterii armate şi va înfiinţa noi arme şi servicii. În urma acestor măsuri va creşte şi numărul preoţilor militari, a căror plată este preluată treptat de bugetul statului. În Tabloul de cadre şi efective ale armatei pe anul 1863, figurau 15 preoţi, fiind enumeraţi, alături de medici, în rândul ofiţerilor de Stat Major[4].

În 1870 a fost elaborat primul Regulament pentru clerul de armată, care permitea existenţa a câte unui preot pe lângă fiecare regiment sau batalion, dacă acestea constituiau „un corp aparte"[5]. Preotul înrolat făcea parte din Marele Stat Major, avea drept la ordonanţă şi îndeplinea următoarele servicii: oficierea slujbelor religioase, activitate didactică la şcolile corpului, asistenţa religioasă a bolnavilor pe lângă ambulanţe, precum şi păstrarea obiectelor de cult din dotarea corpului respectiv. Preoţi militari au participat, atât la Războiul de Independenţă, cât şi la al doilea Război Balcanic (1913), însoţind trupa sau alături de efectivele Crucii Roşii, sub coordonarea Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, Pimen Georgescu.

În concluzie, prezenţa preoţilor în armată înaintea izbucnirii primei conflagraţii mondiale făcea obiectul mai multor prevederi regulamentare militare, fără să existe preocupări pentru instituţionalizarea unui serviciu religios în armată. În urma atentatului de la Sarajevo, din 28 iunie/11 iulie 1914, începe în Europa cel mai mare război din istoria universală. La acea dată, conform *Regulamentului pentru clerul din armata permanentă* din 1870, activau în Principatele Unite 53 de preoţi militari, câte unul în fiecare garnizoană, cu excepţia garnizoanelor mari, Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Craiova, Constanţa, unde se aflau câte doi preoţi. Cum numărul acestora era absolut insuficient în cazul unei iminente intrări a României în război, autorităţile bisericeşti au început, încă din timpul neutralităţii (1914-1916), să se preocupe de coordonarea activităţii preoţilor mobilizaţi într-un serviciu care să depindă canonic de Biserică, iar disciplinar de Armată.

În şedinţa sa din 15 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Române hotăra să numească un *Superior al preoţilor din armată,* în persoana preotului iconom stavrofor Constantin Nazarie, născut la 16 martie 1865 în comuna Vultureni, satul Grădiştea din fostul judeţ Tecuci, care ocupa, de la 16 octombrie 1901, postul de profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti, catedra de Teologie morală[6]. Acesta a elaborat, în cursul anului 1915, *Instrucţiuni pentru preoţii de armată în vreme de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei*[7], care prevedeau, până la cele mai mici detalii, rezolvarea tuturor cazurilor care puteau apărea în timpul războiului în activitatea preoţilor militari. Odată cu aceste Instrucţiuni, Protoiereul Constantin Nazarie a elaborat şi zece *Cuvântări* pentru ostaşi şi cler[8], tipărite pe cheltuiala sa, menite a da preoţilor un model de felul cum trebuie să se vorbească trupei în diferite ocazii şi situaţii de război.

---

[4] *Monitorul Oastei*, 15 martie 1863, p. 167-191.

[5] Înalt Decret 603/6 aprilie 1870, *Monitorul Oastei,* nr. 13/1870.

[6] Pr. lector Constantin N. GALERIU, *Preotul profesor Constantin Gh. Nazarie. Cincizeci de ani de la moartea sa,* în „Studii Teologice", Seria a II-a, XXIX(1977), nr. 1-2, p. 175-179.

[7] Publicate în „Biserica Ortodoxă Română", XXXIX (1915), nr. 11-12, p. 882-895.

[8] Constantin NAZARIE, *Cuvântări pentru ostaşi şi rugăciuni pentru rege, oaste şi popor în vreme de război,* Bucureşti, 1915.

Acestea se refereau la ce înseamnă a fi soldat, drapel, importanța ascultării de superiori, încurajarea înainte de luptă sau în caz de înfrângere etc.

Liniştea nopții dintre 14-15 august 1916 a fost întreruptă de sunetele clopotelor din întreaga țară, care anunțau intrarea României în război. Însuflețită de dorința eliberării teritoriilor româneşti ce se aflau sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, țara noastră se alătura puterilor Antantei, un rol important în luarea acestei decizii avându-l marele om politic şi diplomat Ion I. C. Brătianu. Odată cu mobilizarea armatei, au fost chemați sub arme şi un număr de 253 de preoți, dintre care 46 au fost demobilizați curând pe caz de boală, de vârstă avansată sau datorită problemelor din parohie şi înlocuiți cu alți preoți[9]. Pentru coordonarea activității acestora, s-a înființat, la 15 august 1916, Serviciul Religios, condus de Protoiereul Constantin Nazarie, care făcea parte din Eşalonul III al Marelui Cartier General şi era încadrat de preotul iconom Vasile Pocitan, profesor de religie în Bucureşti, apoi arhiereu-vicar, sub numele de Veniamin, şi de secretarul N. Georgescu, licențiat în Teologie şi student la Facultatea de Drept. În aceste momente grele ale istoriei noastre, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhi, călugări sau preoți de mir, a sprijinit idealurile de libertate, unitate şi dreptate socială ale poporului, identificându-se cu păstoriții, până la sacrificiu. Sute de preoți şi monahi de pretutindeni şi-au făcut datoria față de neam şi țară în anii viforoşi ai războiului pentru întregire, fiind bătuți, anchetați, jefuiți şi alungați din parohii. În timp ce unii au suferit până la sacrificiu, alături de ostaşii şi păstoriții lor, fiind împuşcați în momentele grele ale războiului, alții au fost arestați şi condamnați la ani de închisoare, pentru că au ascuns şi ajutat militarii români scăpați din prizonierat sau rătăciți în timpul retragerii. Preoții militari care i-au însoțit pe fiii lor sufleteşti pe câmpurile de luptă, le-au acordat asistență religioasă: spoveditul şi împărtăşitul trupei, binecuvântarea ei la plecarea din garnizoană spre locul destinat, servicii ocazionale, săvârşirea Sfintei Liturghii în duminici şi sărbători, îngroparea celor morți şi pomenirea lor. Dar Marele Cartier General al armatei române îndemna preoții de pe front să nu se limiteze doar la efectuarea acestor servicii religioase şi la mângâierea celor întristați, ci să fie „susținători şi formatori ai moralului ostaşilor”[10]. Ei aveau datoria de a menține ridicat moralul trupei, de a le insufla soldaților credința neclintită în victorie. În acest scop, protoiereul Constantin Nazarie a alcătuit o carte de rugăciuni intitulată *Înarmarea sufletească a ostaşului român,* care a fost tipărită şi distribuită cu ajutorul Marelui Cartier General în februarie 1917, în 15.000 de exemplare, iar apoi, în aprilie, în 100.000 de exemplare şi care cuprindea toate rugăciunile necesare soldatului, cele zece porunci şi poruncile bisericeşti privitoare la viața sufletească şi trupească a aproapelui, cele nouă fericiri, posturile şi sărbătorile de peste an.

În aceste vremuri de restrişte pentru poporul român, Episcopia Râmnicului şi-a adus aportul din plin. Clerul şi întreaga suflare spirituală vâlceană şi-au pus la dispoziție întreaga energie şi pricepere pentru a asigura cele necesare soldaților care luptau pe front. Astfel, Episcopia Râmnicului a fost solicitată, pentru realizarea în atelierele mănăstirilor, a unei „producțiuni mai întinsă şi regulată de şiac călugăresc pentru armată”.

---

[9] Pr. Grigore N. POPESCU, *Preoțimea şi întregirea neamului. Chipuri, fapte, suferințe şi pilde pentru viitor,* Bucureşti, 1940, p. 117-142.

[10] Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților în Armată (1916-1918),* Bucureşti, 1921, p. 24-26.

Mănăstirile de maici din Eparhie au confecționat 20.000 metri pânză bumbac pentru Regimentul I obuziere uşoare din Slatina[11]. În primăvara anului 1916, Eparhia Râmnicului a colectat de la toate parohiile sume pentru sprijinirea „orfelinatului românesc" din Sibiu creat pentru îngrijirea copiilor lipsiți de părinții lor, luați de armata austro-ungară, pe fronturile din Italia şi Galiția şi căzuți în luptă. Venind în ajutorul acestor copii orfani, s-a săvârşit o înălțătoare faptă de solidaritate românească[12]. În fiecare miercuri şi vineri s-au făcut slujbe pentru izbânda armatei române. Indicațiile cereau ca: „neîncetat, în tot timpul şi la sărbătoare şi la celelalte zile cuvioase, să înălțați rugăciuni către ceruri şi să amintiți în sfintele noastre jertfe pururi numele fraților noştri care au plecat ca să lupte spre a ieşi victorioşi, spre a se mândri părinții şi țara care i-au crescut"[13]. Soldaților răniți, aflați în convalescență, li s-au trimis de la Eparhia Râmnicului „cărți de rugăciuni şi iconițe". „Răniții au arătat o mare bucurie la primirea lor"[14].

La 1 octombrie 1916, Comitetul militar din Râmnicu Vâlcea solicită Sfintei Episcopii să tipărească un mare număr de bilete de spital (4000), foi de dietă (5000), raport telegrafic (1000) şi tabele nominale de răniți (2500). Se răspunde că: „Sfânta Episcopie n-are tipografie proprie, iar aceea care este proprietate personală a P.S. Sofronie *nu funcționează, întrucât personalul este mobilizat de la 15 august a.c."*[15]. Unii preoți au suplinit pe preoții şi învățătorii mobilizați, făcându-şi şi datoria, atât la biserică, cât şi la şcoală, fără a pretinde vreo plată, mulțumindu-se că şi-au făcut datoria față de patrie.

În ciuda eforturilor militare deosebit de mari şi a vitejiei ostaşilor români, bilanțul campaniei din 1916 a fost defavorabil armatei române, nevoită să se retragă în Moldova şi să se lase două treimi din teritoriul țării în mâinile duşmanilor. La 25 noiembrie 1916, trupele noastre au fost nevoite să părăsească oraşul Râmnicu Vâlcea. După plecarea autorităților şi a funcționarilor, preoții au rămas nu numai conducătorii spirituali, ci şi cei care urmau să aline suferințele şi să încurajeze pe cei rămaşi de izbelişte. Clerul vâlcean devenise speranța celor flămânzi şi maltratați şi un însemnat ajutor care putea interveni să atenueze abuzurile şi măsurile aspre luate de şefii militari ai armatelor ocupante[16]. Ca urmare a acestor manifestări de împotrivire față de regimul de ocupație, mulți preoți au fost arestați, batjocoriți şi maltratați.

Cotropitorii germani au făcut un adevărat dezastru în teritoriul ocupat. Reşedința episcopală de la Râmnic a fost devastată, fiindu-i luate covoarele, jilțurile, perdelele, precum şi cinci tablouri. Au fost strânse obiectele de fier, cupru, oțel alamă, cositor şi bronz. De la biserici, mănăstiri şi cimitire s-au ridicat clopote, sau adunat cruci şi garduri de metal, icoane şi chiar cățuile din tablă cu care se tămâiau morții, precum şi broaştele de

---

[11] Arhiva Episcopiei Râmnicului şi Argeşului, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin,* dos. 4/1916, f. 5, 248, 250.

[12] Idem, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin,* dos. 4/1916, f. 83, 171.

[13] Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericeşti din Eparhia Râmnicului şi Argeşului în timpul ocupației străine 1916-1918,* „Mitropolia Olteniei", an. XXX (1978), nr. 10-12, p. 761.

[14] Arhiva Episcopiei Râmnicului şi Argeşului, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin,* dos. 4/1916, f. 239-241.

[15] Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Vistierie de cuvinte. Studii, articole, note, comunicări ştiințifice,* Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2004, p. 98.

[16] Idem, *Slujitori bisericeşti..., 1916-1918,* p. 761.

la uşi[17]. Nu a fost comună de unde inamicul să nu fi ridicat unul sau mai multe clopote, multe dintre ele de o inestimabilă valoare istorică şi artistică. Aceste monumente de artă, mărturii ale trecutului, au fost încărcate în trenuri şi trimise în Germania şi Austro-Ungaria spre a fi topite, pentru ca, sub formă de tunuri, să se întoarcă împotriva ostaşilor români. În plasa Horezu s-au ridicat clopotele de la toate bisericile[18]. De la biserica din Voineasa au fost ridicate de nemţi un clopot de 275 kg şi obiecte de cult din sfântul altar, între care chiar „cutiuţa de argint pentru purtat la sfintele taine"[19]. Aceleaşi jafuri se făcuseră la parohiile Brezoi[20], Geamăna, Buciumeni, Govora, Turceşti şi multe altele din judeţul Vâlcea, aşa cum rezultă din rapoartele făcute de preoţii, protoiereii, administratorii de plasă şi primarii din Vâlcea la sfârşitul războiului, în 1919. Numai din comuna Horezu s-au luat şase clopote de la biserici, în valoare de 15.000 lei[21].

Nici mănăstirile din Eparhia Râmnicului nu au fost scutite de aceste acte de vandalism, de profanare a lăcaşurilor sfinte. Cel mai mult de suferit a avut Mănăstirea Govora, care a fost devastată odată cu venirea trupelor germane de ocupaţie, servind acestora ca adăpost până către sfârşitul războiului. Personalul mănăstirii a fost evacuat, clădirile prefăcute în lagăr, spital şi alte utilităţi militare, biserica mare, bolniţa şi paraclisul fiind transformate în grajd de cai[22]. Din actele privind stricăciunile şi pagubele cauzate Mănăstirii Cozia, rezultă că acestea s-au ridicat la suma de 927.636,25 lei, o sumă destul de mare la acea vreme[23]. Tot atunci a fost devastat mormântul voievodului Mircea cel Bătrân, ridicându-i-se şi luându-i-se piatra comemorativă, care a fost înlocuită cu cea actuală abia în anul 1938[24]. Aflat în vecinătatea Mănăstirii Cozia, Schitul Ostrov a fost devastat de toate podoabele[25], iar protosinghelul Teodosie Ionescu, superiorul celor două sfinte aşezăminte, a fost în mai multe rânduri ameninţat cu moartea de către nemţi[26]. Multe obiecte de valoare au fost luate şi de la Mănăstirea Dintru-un Lemn şi duse, în timpul Primului Război Mondial, la Moscova[27]. Au avut, de asemenea, de suferit de pe urma războiului mănăstirile Govora, Turnu, precum şi schitul Cornet, care a fost jefuit, iar cupola şi o parte din altar dărâmate de bombardament[28].

---

[17] *Ibidem*, p. 762.

[18] Luca DINU, *Consideraţii cu privire la viaţa socială, culturală şi bisericească din Oltenia între anii 1916-1918,* în „Mitropolia Olteniei", XXV (1973), nr. 3-4, p. 225.

[19] Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Protoieria Loviştea, Parohia Voineasa,* pachet 1, f. 16-17.

[20] Idem, *Protoieria Loviştea, Parohia Brezoi,* pachet III, 1912-1920, dosar nr. 56, f. 27.

[21] Gherasim CRISTEA, *Vistierie de cuvinte...*, p. 118.

[22] Arhim. Gamaliil VAIDA, *Mănăstirea Cozia între anii 1916-1918 în lumina documentelor vremii,* în „Mitropolia Olteniei", XXX (1978), nr. 10-12, p. 793-795.

[23] Pr. Emil NEDELESCU, *Documente privitoare la un episod trist din trecutul unui vechi monument istoric,* în „Mitropolia Olteniei", XV (1963), nr. 1-2, p. 115.

[24] *Ibidem,* p. 116.

[25] Gherasim CRISTEA, *Vistierie de cuvinte...*, p. 119.

[26] Pr. Emil NEDELESCU, *op. cit.*, p. 119.

[27] *Viaţa Bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei, Râmnicului şi Severinului* pe anul 1940, Craiova, 1941, p. 821.

[28] Nicolae STOICESCU, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România,* I, *Ţara Românească (Muntenia, Oltenia şi Dobrogea)*, vol. I (A-L), Editată de Mitropolia Olteniei, Craiova, 1970, p. 197.

În aceste împrejurări, care reprezintă o pagină tristă din istoria noastră, slujitorii bisericeşti vâlceni şi-au făcut datoria faţă de neam şi de ţară, participând la Primul Război Mondial, fie în spatele frontului, constituind o adevărată rezistenţă împotriva ocupaţiei inamice, fie ca preoţi militari, cinci dintre ei jertfindu-şi viaţa pentru apărarea şi libertatea ţării, alţii suferind de tifos exantematic sau alte boli contagioase, drept urmare a prezenţei lor în mijlocul bolnavilor şi al răniţilor. Din cei rămaşi în spatele frontului, foarte mulţi clerici au avut de suferit pentru că au îndemnat populaţia să nu dea cereale şi vite la rechiziţii, sau pentru că au sprijinit prizonierii evadaţi, s-au opus ridicării clopotelor, au fost implicaţi în atentatele împotriva armatei de ocupaţie, au refuzat să dea informaţii despre trupele române ori au refuzat să predea armele pe care le deţineau[29]. Între aceştia consemnăm la loc de cinste pe episcopul Sofronie Vulpescu, născut la 9 februarie 1856 în comuna Lupşanu – Ialomiţa. La început, preot de mir la biserica din satul său natal, în 1881 a rămas văduv şi în 1893 s-a călugărit la Mănăstirea Cernica, fiind încadrat slujitor la Catedrala Sfintei Mitropolii din Bucureşti. În februarie 1900 devine liber locul de vicar al Episcopiei Râmnicului, pe care îl va ocupa la 8 mai 1900, având titlul de Craioveanul. În noiembrie 1912, după decesul episcopului Ghenadie Georgescu, i s-a încredinţat conducerea provizorie a eparhiei oltene, devenind episcop plin la 5 mai 1913[30]. Încă de la ocuparea Olteniei de către armatele Puterilor Centrale, episcopul Sofronie Vulpescu a manifestat o atitudine ostilă faţă de ocupanţi. Pe lângă acestea, el a primit preoţii şi familiile lor, refugiaţi din Transilvania, şi i-a cazat în clădirile Episcopiei Râmnicului, cum reiese dintr-o telegramă din 21 septembrie 1916, trimisă de Grigore Otetelişanu, prefectul Judeţului Vâlcea, Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice[31]. Pentru a ridica moralul soldaţilor şi pentru a-i convinge că luptă pentru o cauză dreaptă, a alcătuit o mişcătoare rugăciune, ce se citea de preoţi în biserici şi pe front şi din care redăm un fragment: „Aşa, Doamne, Dumnezeul milei, auzi-ne pe noi, smeriţii şi nevrednicii robii Tăi, în ceasul acesta..., iar oştirile trecute peste hotare pentru întregirea neamului românesc şi aducerea lui la îndeplinirea unei Românii Mari, de pretutindeni, împuterniceşte-le”[32].

Pentru purtarea sa plină de patriotism, episcopul Sofronie Vulpescu a fost „ridicat”, în ziua de 19 mai 1917, de autorităţile militare germane de ocupaţie, ţinut un timp „sub regim aspru de întuneric” în închisoarea de sub Cercul Militar din Capitală şi apoi surghiunit, cu domiciliul forţat, întâi la Mănăstirea Cheia-Prahova, iar după aceea la Schitul Peştera Ialomicioarei, unde a trăit într-o cumplită lipsă şi mizerie”[33]. În urma demersurilor făcute pe lângă feldmareşalul Mackensen, acesta i-a dat voie să se

---

[29] Luca DINU, *op. cit.*, p. 228.

[30] Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Istoria eparhiei Râmnicului,* Editura Conphys, Râmnicu-Vâlcea, 2009, p. 243.

[31] Corneliu TAMAŞ, Petre BARDAŞU, Sergiu PURECE, Horia NESTORESCU-Bălceşti, *Judeţul Vâlcea în anii primului război mondial. Studii şi documente,* vol. I, Bălceşti pe Topolog, 1979, p. 84.

[32] Pr. Dr. Laurenţiu RĂDOI, *Vâlcea, vatră de cultură şi spiritualitate românească,* Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2012, p. 492.

[33] Pr. prof. dr. Niculae ŞERBĂNESCU, *Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885 - 25 aprilie - 1985),* în „Mitropolia Olteniei”, XXXVII (1985), nr. 5-6, p. 348.

stabilească la Mănăstirea Căldăruşani şi apoi la Bucureşti, la rudele sale, fiind eliberat în 1918. Slăbit de suferinţele îndurate în zilele de surghiun şi forţat să-şi prezinte demisia din demnitatea bisericească de episcop al Râmnicului, a locuit la Bucureşti, dându-şi obştescul sfârşit în ziua de 6 septembrie 1923 (st. vechi) şi fiind înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Exemplul Episcopului Sofronie Vulpescu a fost urmat de un mare număr de preoţi vâlceni, care în timpul evenimentelor din 1916-1918 au fost bătuţi, insultaţi sau maltrataţi pentru libertatea şi unitatea naţională. Vom aminti doar câteva exemple:

Dumitru I. Andreescu, născut la 9 ianuarie 1883, a absolvit seminarul superior, fiind hirotonit pe seama parohiei Bâlta, judeţul Dolj. La 1 septembrie 1907 a fost transferat la parohia Măciuca Popeşti din comuna Măciuca[34]. Identificându-şi misiunea preoţească cu slujirea poporului, a fost maltratat de trupele austro-ungare[35].

Constantin Găiculescu, născut la 4 iunie 1888, a absolvit seminarul gradul II, iar în 1913 a fost numit în parohia Olăneşti. Într-un raport al administratorului plăşii Cozia (89/1919) se consemnează că a fost bătut şi insultat de o patrulă a armatei de ocupaţie[36], pentru că a ascuns arme şi muniţii, s-a opus ridicării cerealelor şi vitelor, a sprijinit prizonierii evadaţi şi a fost implicat în atentatele comise împotriva soldaţilor armatei de ocupaţie[37].

Nicolae Marinescu, născut la 30 noiembrie 1846, a absolvit seminarul inferior, fiind numit în Muereasca de Sus la 18 iulie 1868[38]. A fost bătut de mai multe ori, fără vreun motiv, de comandantul german din Brezoi-Vâlcea, care avea grad de căpitan[39]. În vârstă de 70 de an, acest preot a fost arestat la 8 noiembrie 1916 şi pornit pe jos, între baionete, până la Râmnicu Vâlcea. Aici a fost închis de germani cinci zile în podul unei case, unde poliţia armatei de ocupaţie a încercat să-l sufoce cu fumul de ardei[40]. Sănătatea i-a fost atât de şubrezită, încât la scurt timp (ianuarie 1919) a încetat din viaţă[41].

Florea Pleşanu, preot la parohia Mălaia, născut la 17 martie 1855, a urmat seminarul inferior, fiind hirotonit la 29 aprilie 1878 şi numit la 3 mai acelaşi an în comuna Mălaia[42]. Pentru că a refuzat să cureţe cizmele unui soldat prusac, fiind prins de nemţi pe drumul Piteştiului, a fost bătut, schingiuit şi a rămas surd toată viaţa[43].

Dumitru Veruleanu, de la parohia Dozeşti, născut în 1864, a absolvit seminarul de la Râmnic, fiind hirotonit preot în 1886, pe seama parohiei mai sus menţionate. A fost bătut şi arestat, deoarece a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârşite de trupele de ocupaţie. În arhiva Prefecturii judeţului Vâlcea găsim raportul comunei Dozeşti din 5

---

[34] Administraţiunea Cassei Bisericii, *Anuar 1909*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1909, p. 225.

[35] Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericeşti... 1916-1918,* p. 765.

[36] Corneliu TAMAŞ şi colab., *op. cit.*, p. 411.

[37] Luca DINU, *op. cit.,* p. 228.

[38] *Anuar 1909,* p. 226.

[39] Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericeşti... 1916-1918,* p. 762.

[40] Corneliu TAMAŞ şi colab., *op. cit.*, p. 412.

[41] Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766.

[42] *Anuar 1909,* p. 225.

[43] Nicolae MOGA, *Loviştea în date,* Editura Agnos, Sibiu, 2011, p. 132.

februarie 1919, care arată că a fost arestat două luni, pentru că „a dat de mâncare unui soldat rus, evadat dintr-un lagăr militar maghiar”[44].

Oprea Popescu, preot în satul Bumbuieşti, comuna Boişoara, a fost obligat să se refugieze la Tecuci, pentru că era urmărit de nemţi. Aici şi-a schimbat numele din Ştefănescu în Popescu, pentru a i se pierde urma şi a se putea întoarce la Boişoara ca să slujească[45].

Au mai fost maltrataţi de trupele austro-ungare următorii slujitori ai Bisericii: **Dumitru Roman**, preot din Pârâieni, **Ion Rădulescu**, preot din Prundeni, **Gheorghe Popescu**, preot în Milostea, **Nicolae I. Ionescu**, preot în Brezoi[46]. Preotul **Graţian Georgescu** de la Parohia Voineasa a fost batjocorit şi umilit în public, pentru că s-a opus să se închidă biserica, aşa după cum se ordonase în primele zile de ocupaţie[47]. **Ion M. Popescu**, din Râmnicu-Vâlcea, a fost închis pentru că n-a respectat ordinul ocupanţilor de a face slujba Sfintei Învieri după calendarul lor[48].

Menţionăm că o serie de preoţi ca: **Petre Petroşanu** din Mihăeşti, **Duminică Ionescu** din Jiblea, **Dumitru Ionescu** din Stoeneşti şi **Gheorghe Sachelarie** din Drăgăşani nu au stat pasivi, ci au luat parte la diferite acţiuni în timpul războiului şi al ocupaţiei străine[49]. Între slujitorii din clerul inferior care au suferit nenorocirile războiului amintim pe **Bulacu Ion,** numit în noiembrie 1906 cântăreţ la Lăpuşata. Acesta este luat prizonier în munţii Argeşului în luptă şi dus la Sibiu, de unde evadează şi vrea să treacă frontul în Moldova. El vine acasă, dar este arestat de o patrulă austro-ungară de la Drăgăşani[50].

Acestea sunt doar câteva exemple din care se poate vedea devotamentul pe care l-au dovedit slujitorii Bisericii vâlcene în lupta din spatele frontului, îndurând actele de ofensă şi de batjocură ale inamicului. Prin aceste suferinţe şi umilinţe, ei au fost alături de păstoriţii lor care rămăseseră acasă, dar şi de cei care erau pe câmpul de luptă, pentru care se rugau în permanenţă.

O mare contribuţie la Războiul pentru întregirea neamului şi-au adus-o şi **preoţii militari vâlceni**, care au fost mobilizaţi în august 1916 şi au însoţit trupele pe câmpurile de luptă, acordând asistenţă religioasă soldaţilor, îmbărbătându-i în timpul luptelor, mângâind şi îngrijind pe cei răniţi. Potrivit celor menţionate de protoiereul Constantin Nazarie, în acest război au fost mobilizaţi aproximativ 253 de preoţi, cinci dintre ei jertfindu-şi viaţa pentru apărarea şi libertatea ţării, alţii îmbolnăvindu-se de tifos exantematic sau de alte boli contagioase, drept urmare a prezenţei lor în mijlocul bolnavilor şi al răniţilor. Părintele Constantin Nazarie a scos în evidenţă eroismul acestora în cuvinte memorabile, care au rămas mărturie peste veacuri: „În învălmăşagul lupelor, în ţipătul

---

[44] Pr. Dr. Laurenţiu RĂDOI, *op. cit.*, p. 493.

[45] Pr. Nicolae MOGA, *Biserici şi preoţi din ţinutul Loviştei în timpul Primului Război Mondial,* în „Renaşterea”, publicaţie de spiritualitate a Episcopiei Râmnicului, an.17, octombrie-decembrie 2006, p. 30.

[46] Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766-767.

[47] Pr. Nicolae MOGA, *Slujitori bisericeşti din Arhiepiscopia Râmnicului în timpul ocupaţiei străine 1916-1918,* în „Cultura vâlceană”, anul VII, nr. 103, octombrie 2014, p. 1.

[48] Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766.

[49] *Ibidem,* p. 762.

[50] *Ibidem,* p. 763.

răniților, în vaietul bolnavilor, în suspinul muribunzilor, în depresiunea morală aproape generală, preoții au făcut minuni"[51]. Între preoții vâlceni care au luat parte la diferite acțiuni în timpul războiului şi al ocupațiunii străinii, la loc de cinste trebuie evocați:

Nicolae Armăşescu, preot şi învățător în Tomşani, licențiat în Teologie[52], a fost confesor la Regimentul 2 Vânători. Rănit pe câmpul de luptă la începutul campaniei în Făgăraş, a murit la Spitalul Colțea din Bucureşti, fiind înmormântat cu onoruri militare în cimitirul Ghencea, la 8 noiembrie 1916[53]. Preotul Diaconescu de la biserica „Delea Veche" din Bucureşti scria despre el: *„Întotdeauna era în mijlocul ostaşilor, încurajându-i în acele atacuri deznădăjduite, când încercau să stăvilească puhoiul năvălitor peste zăgazurile Țării... A fost rănit de moarte între vitejii săi vânători şi trimis cu trupul sfârtecat de un obuz vrăjmaş în spitalul Colții, în nădejdea unei tămăduiri ce i-a fost zădărnicită de soartă"*[54].

Dem Ionescu de la Parohia Bălteni, născut în 1881, a fost hirotonit în 1902, având ca studii licența în Teologie. El a participat la război şi a fost decorat pentru meritele sale cu „Coroana României clasa IV-a cu spadă" şi „Coroana României" cu gradul de ofițer[55].

Ioan Negoescu, preot la Parohia Grebleşti, a fost mobilizat la 10 august 1916, la Bucureşti, unde l-a avut comandant pe maiorul dr. Ioan Puțureanu din Olăneşti. A fost alături de soldații români la Sascut, Dorohoi şi alte locuri. În timpul campaniei militare, a scris pe fiecare zi desfăşurarea evenimentelor, însumând trei tomuri care cuprind peste 1435 de pagini şi care aşteaptă tipărirea[56].

Duminică Ionescu, preot la Parohia Jiblea, repartizat la Regimentul 2 Vânători, a fost nedespărțit de soldații acestui regiment, în marş, în luptă şi mai ales la postul de prim-ajutor. În toate părțile a dat un sprijin real, nu numai din punct de vedere moral, dar şi material, ajutând în persoană pe medici la pansări şi evacuări. Pentru intensa sa activitate, a devenit iubit de toți în regiment", scria locotenentul colonel Butescu. A luat parte la luptele din Dobrogea, între 7-30 septembrie, Pravăț, de la 3 octombrie la 16 noiembrie 1916, Mărăşeşti, de la 1 ianuarie la 17 februarie, Momâia, de la 15 martie la 15 aprilie, Răchitosul Mic, la 18 iulie 1917. Elogiindu-l, colonelul Grecescu menționa că „tot timpul acestor grele lupte a stat neclintit la postul său, încurajând luptătorii în primele linii şi mângâind pe cei răniți". Rănit în prima parte a campaniei, deşi nu a fost complet vindecat, a cerut să fie retrimis pe front[57].

Petre C. Petroşanu, de la Regimentul 2 Grăniceri, născut în 1891, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit paroh în 1914, în Mihăeşti. Şi-a făcut pe deplin datoria pe câmpurile de luptă, mai ales în timpul când trupa a fost bântuită de tifos exantematic, punându-se la dispoziția medicilor şi ajutându-i. Când ambii medici au căzut pradă

---

[51] Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților în armată, în campania 1916-1918,* Bucureşti, 1921, p. 94.

[52] *Ibidem,* p. 90.

[53] *Ibidem,* p. 89-90.

[54] Pr. N. POPESCU, *op. cit.,* p. 51.

[55] Pr. Tudor POPESCU, *Preoți participanți la războiul de la 1916-1918,* în „Mitropolia Olteniei", XXX (1978), nr. 10-12, p. 774.

[56] Pr. Nicolae MOGA, *op. cit.*, p. 2.

[57] Pr. Grigore N. POPESCU, *op. cit.,* p. 99, 117, 121, 123, 133.

bolii, preotul a rămas singur şi, prin cunoştinţele pe care le căpătase de la medici, a îngrijit pe bolnavi. A participat la campania începută de armata română la 28 octombrie 1918, slujind la Divizia a VII-a, Regimentul 4 Vânători, ulterior fiind avansat căpitan.

Meletie Răuţu, protoiereu al judeţului Vâlcea şi preot la biserica „Toţi Sfinţii" din Râmnicu Vâlcea, unde a înfiinţat, în 1894, şcoala de cântăreţi bisericeşti[58], cunoscut mai ales prin lucrarea sa „Monografia eclesiastică a judeţului Vâlcea", scrisă în anul 1908[59], deşi avea aproape 60 de ani, a lucrat în Spitalul de Contagioşi Nr. 1, apoi în spitalele din Bârlad. Pentru activitatea sa, a fost apreciat în termeni elogioşi de superiorii săi. Astfel, doctorul Bruchner scria despre el că „şi-a îndeplinit în mod cu totul conştiincios toate îndatoririle ce comportă serviciul religios, atât la bolnavii acestui spital, cât şi la acele spitale şi formaţii fără preot. În cursul retragerii a însoţit formaţia, înfruntând cu linişte şi bărbăţie toate privaţiunile şi toate zdruncinările fizice şi morale, cu toată vârsta de 59 de ani. În toate împrejurările anevoioase a găsit întotdeauna cuvinte de încurajare, deşteptând la toţi simţul datoriei spre sacrificiu. Cu sfatul, îndemnul, autoritatea sa morală ne-a dat nouă, corpului medical, un preţios concurs, făcând pe toţi să vadă un păcat de moarte în necurăţia corpului şi să vadă toţi sanitarii cea mai creştinească pomană în actul îngrijirii acelor bolnavi. A servit gratuit spitalele 213 şi 472 din Bârlad. Dar cel mai anevoios serviciu a fost cel al îngropării morţilor, pe care i-a însoţit la cimitirele, Civile şi Militare, situate la distanţe enorme, pe timp de ploaie şi viscol, pe noroi, ca şi pe troieni, de multe ori pe jos, alteori având drept vehicul furgonul dric şi drept scaun, sicriul celor morţi de tot felul de boli contagioase. Demn de toată lauda încă este construcţia, din iniţiativa lui, a unei biserici de scânduri, în vecinătatea spitalului, înzestrată cu odoare, odăjdii, cărţi de ritual, pe spesele sale personale. Tot pe a lui cheltuială a procurat toate cele necesare cultului. Voi adăuga şi calităţile sufleteşti: blând şi afabil cu toţi inferiorii, prietenos şi îndatoritor cu egalii, de o modestie exemplară, îşi îndeplineşte însărcinările fără ca să se facă văzut de cineva. Pentru aceste calităţi de bun preot şi bun român, propun înaintarea şi acordarea unei distincţii, drept pildă şi emulaţie pentru ceilalţi"[60].

Desigur, acestea reprezintă doar câteva exemple de preoţi militari din judeţul Vâlcea care au lucrat în mijlocul ostaşilor pe câmpurile de luptă. Pe lângă aceştia, trebuie amintit faptul că şi monahii, călugări şi călugăriţe, au îngrijit cu multă abnegaţie bolnavii şi răniţi. Între aceştia, amintim la loc de cinste pe **maica Paisia Vasilescu** care, la 26 iunie 1916 depunea voturile monahale la Mănăstirea Dintr-un Lemn. Începând cu data de 1 ianuarie 1917 şi până la 1 septembrie 1918, în timpul Primului Război Mondial, maica Paisia Vasilescu a fost mobilizată ca soră şefă în diferite spitale din Moldova, „rămânând până în sfârşit neobosită – cum glăsuieşte un document al vremii – în îndeplinirea cu mult sârg de îngrijire părintească a răniţilor, osteneală care i-a pricinuit o boală gravă, rămânând suferindă pentru tot restul vieţii"[61].

---

[58] Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Istoria eparhiei Râmnicului,* p. 281.

[59] *Ibidem,* p. 24.

[60] Pr. Grigore N. POPESCU, *op. cit.,* p. 110-111.

[61] Irom. Chesarie GHEORGHESCU, *Maica arhimandrită Paisia Vasilescu – cu ocazia aniversării a 90 de ani de la naştere,* în „Mitropolia Olteniei", XXIII (1971), nr. 1-2, p. 104; vezi şi „Misiunea", anul I (2014), nr. 1, p. 121.

Aşadar, în timpul Primului Război Mondial, slujitorii bisericeşti vâlceni şi-au făcut pe deplin datoria, devenind exemple de devotament, chiar pentru soldaţii români. Desigur, numărul lor este cu mult mai mare decât cei înscrişi în documente, mulţi fiind trecuţi cu vederea, datorită neglijenţei comandanţilor care au întocmit fişele calificative la timp. Jertfele şi suferinţele lor şi ale păstoriţilor lor nu au fost zadarnice. Ele au fost încununate de Unirea cea Mare a tuturor românilor, când cele trei surori oprimate de străini: Bucovina, Basarabia şi Transilvania s-au întors în sânul Patriei-mame. În dimineaţa zilei de 1 Decembrie 1998 s-a săvârşit un Te-Deum, cu rugăciunea de mulţumire şi împlinire pentru toţi românii. Vasile Goldiş a rostit Declaraţia Unirii Transilvaniei pentru vecie cu România. Românii înşişi şi-au hotărât soarta. Toţi au îngenunchiat, au rostit „Acum slobozeşte…", s-a cântat „Mântuieşte, Doamne, poporul Tău…". Au fost stropiţi cu aghiasmă, s-a binecuvântat mulţimea, Biserica şi slujitorii ei au sfinţit ziua României Mari[62].

Serviciul Religios al Armatei, înfiinţat în 1916, a constituit premisa permanentizării clerului militar în armata română prin înfiinţarea Episcopiei Armatei. În 1921 a început discutarea proiectului de lege care urma să reglementeze asistenţa religioasă în Armata Română şi în acelaşi timp an a apărut Legea privitoare la organizarea clerului militar. Cu acest prilej a fost institut Inspectoratul Clerului Militar, al cărui şef avea rangul de general de brigadă şi era arhiereu şi membru al Sfântului Sinod, purtând titlul de Episcop de Alba Iulia. Din nefericire, la 22 august 1948, Episcopia Armatei a fost desfiinţată, iar preoţii militari trecuţi în rezervă, punându-se astfel capăt, în mod brutal, unui secol de prezenţă religioasă în armată.

După mai bine de patru decenii, în 1994, Armata şi Biserica s-au regăsit în Compartimentul de Asistenţă Religioasă al Armatei, înfiinţat ca o etapă necesară în continuarea tradiţiei preotului militar. Cele două instituţii pot fi considerate surori, având-şi aceeaşi origine şi lucrând cu sufletele credincioşilor ortodocşi români, conştienţi de faptul că, la nevoie, când condiţiile exterioare o cer, ei trebuie să-şi dea viaţa pentru credinţă şi neam.

[62] Diac. P. I. DAVID, *75 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918,* în „Biserica Ortodoxă Română", CXI (1993), nr. 10-12, p. 17.

PREOȚI OLTENI ŞI ROMANAȚENI ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Ion Niță Rizea

I. Preliminarii

După doi ani de „expectativă armată" (1914-1916), România a hotărât, la 4/17 august 1916, să intre în Primul Război Mondial de partea puterilor Antantei (Franța, Marea Britanie, Rusia şi Italia), declarând război Austro-Ungariei. Tratatul de alianță, semnat la Bucureşti de către prim-ministrul Ion I.C. Brătianu şi de şefii misiunilor diplomatice ale Antantei, îi garanta României integritatea teritorială din acel timp şi îi recunoştea dreptul de a-şi alipi teritoriile locuite de românii din Imperiul Austro-Ungar. Țelul principal al României prin intrarea sa în război era reîntregirea neamului şi făurirea statului național unitar român, ce aveau să fie consfințite, după război, prin Marea Unire de la 1 decembrie 1918.

Vorbind despre scopul intrării României în Primul Război Mondial, scriitorul Barbu Ştefănescu-Delavrancea – în şedința Academiei Române din 2/15 septembrie 1916 – avea să declare: *„Noi n-am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru dezrobiri. Noi nu vrem ceea ce nu este al nostru, ci vrem unirea cu frații noştri din Ardeal, din Banat şi din Bucovina"*[1].

În realizarea acestui ideal național, adică unirea tuturor românilor (din Transilvania, Basarabia şi Bucovina cu România), un rol de seamă – pe lângă oamenii politici ai timpului şi Armata țării – l-a avut Biserica Ortodoxă Română, prin clerul ei, care a participat activ la Primul Război Mondial, cunoscut în istoria noastră națională şi ca *Războiul de Reîntregire a Neamului*.

Organizarea Serviciului Religios al Armatei Române

Pentru o mai bună coordonare a activității de asistență religioasă şi social-caritativă a clerului în susținerea poporului român în lupta de eliberare a teritoriilor româneşti ocupate şi realizarea unității naționale, s-a hotărât în luna mai a anului 1915 organizarea Serviciului Religios al Armatei Române.

Astfel, în şedința din 15 mai 1915[2], Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ales ca „Protopop sau supervizor al preoților de armată" pe preotul iconom Constantin

---

[1] Barbu DELAVRANCEA, *Războiul şi datoria noastră*, Bucureşti, 1916, p. 27.

[2] Gheorghe NICOLESCU, Gheorghe DOBRESCU, Andrei NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919*, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000, p. 1. Vezi şi: Preot Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2018,

Nazarie (1865-1926), profesor universitar de Teologie Morală la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Bucureşti[3], învestindu-l cu răspunderea de a organiza, în cel mai scurt timp, Serviciul Religios al Armatei Române.

În cadrul aceleiaşi şedinţe, mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei şi Sucevei (1909-1934) a făcut o propunere privitoare la organizarea preoților de armată, care, aprobată cu unanimitate de voturi, a devenit decizie sinodală. Ierarhilor Bisericii noastre li se cerea să dea Armatei, după cererea Ministerului de Război, preoți trebuincioşi în timp de pace şi în timp de război. Au fost întocmite şi aprobate de către Sfântul Sinod şi unele „Instrucțiuni asupra atribuțiunilor preoților la armată", aprobate ulterior şi de Ministerul de Război[4].

În cei doi ani de război (1916-1918), o parte a clerului român ortodox din Regatul României a însoțit trupele române pe câmpurile de luptă, altă parte a rămas alături de credincioşii din teritoriile ocupate de trupele germane şi bulgare, iar mulți monahi şi monahii din mănăstiri au activat ca voluntari în serviciile sanitare ale Armatei.

Activitatea de pe front a preoților români ortodocşi

În baza ordinelor Marelui Stat Major, au fost mobilizați pe front 252 de preoți. Dintre aceştia, la sfârşitul războiului, au fost declarați dispăruți 24 (5 morți şi 19 prizonieri), iar 6 au fost răniți[5].

Activitatea de pe front a preoților Bisericii noastre a fost exemplară şi de un eroism copleşitor, fiind unanim apreciată de comandanții Armatei române. De pildă, generalul Constantin Prezan, de la Marele Cartier General, spunea: *„Preoții şi-au făcut mai mult decât datoria şi este o cinste pentru cler, care, alături de ostaşi, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru Țară şi Neam"*[6], iar generalul Ioan Răşcanu, ministrul

---

pp. 19 şi 182; Gheorghe NICOLESCU, Gheorghe DOBRESCU, Andrei NICOLESCU, *Biserica Ortodoxă Română şi Marea Unire. Preoții în tranşee. 1916-1919*, vol. I, *Organizarea Serviciului Religios al Marelui Cartier General*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2018, p. 78.

[3] Născut la 16 martie 1865, în satul Grădiştea, din fostul județ Tecuci (astăzi Vultureni, în județul Bacău), Părintele Profesor Constantin Nazarie a absolvit Seminarul Teologic „Sfântul Gheorghe" din Roman (1881-1885), Seminarul Teologic „Veniamin Costachi" din Iaşi (1885-1888) şi Academia Teologică din Kiev (1888-1893). A fost secretar şi pedagog la Seminarul din Roman (1894), director al Cancelariei episcopale (1894-1896), profesor suplinitor (1894-1898) şi director al Seminarului (1896-1898), apoi profesor şi director al Seminarului Central din Bucureşti (1898-1901). În anul 1901 a devenit profesor agregat al Facultății de Telogie din Bucureşti, la catedra de Teologie Morală (1901-1904) şi apoi profesor definitiv, la aceeaşi catedră, şi director al Internatului Teologic (1904-1926). A fost preot la biserica Stavropoleos din Bucureşti (până în 1925). Şef al Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, Pr. Prof. C. Nazarie a fost şi inițiator şi preşedinte al Asociației Generale a Clerului din România (după 1919). Vezi Pr. Prof. Dr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, ed. a III-a revăzută şi adăugită, Ed. Andreiana, Sibiu, 2014, p. 440.

[4] Ordinul circular nr. 3451 din 28 octombrie 1915 al Marelui Stat Major. Vezi Ministerul Apărării Naționale, Depozitul Central de Arhivă (în continuare, se va cita M.Ap.N., Dep. C.A.), *Fond Ministerul de Război*, Serviciul Religios, dosar nr. 110, ff. 156-173.

[5] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919*, pp. 428 şi 460-462. Vezi şi C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 75 (şi pp. 197-207).

[6] Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Fond Mitropolit Primat Konon*, dosar an 1918.

de Război, într-una din alocuțiunile sale, preciza că preoții militari *„au dat pildă de curaj trupei şi ofițerilor în situațiile cele mai periculoase. Au fost preoți de elită, înzestrați cu calitățile necesare, au fost perle, nu preoți”*[7].

Înfruntând vitregiile războiului, preoții militari au dat dovadă de înalt patriotism, devotament şi dragoste de țară, au ținut cuvântări înălțătoare şi încurajatoare în fața soldaților, au preluat uneori comanda batalioanelor de soldați, când comandanții acestora au fost răniți sau uciși, au ajutat pe medici în postul de prim ajutor dând îngrijiri răniților şi muribunzilor, i-au împărtăşit pe soldații răniți şi i-au prohodit pe cei uciși în război, au căzut prizonieri, au stat în captivitate în diferite lagăre ale armatelor inamice în Germania, Ungaria, Bulgaria etc.[8].

Prin faptele lor puse în slujba neamului românesc, ei au îndeplinit cu prisosință ceea ce Andrei Mureşanu scria în poezia *Răsunet* – care avea să devină Imnul național al României: *„Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creştină,/ Deviza-i libertate şi scopul ei prea sfânt”*.

II. Preoți din vechile județe Olt şi Romanați în timpul Primului Război Mondial

Preoții din vechile județe Olt şi Romanați[9] au participat activ la Primul Război Mondial, fie însoțind, ca preoți militari, trupele române pe câmpurile de luptă, fie rămânând la parohie, alături de credincioşii lor, pentru a înfrunta cu curaj şi demnitate greutățile ocupației armatelor străine.

În cele ce urmează, vom încerca în prima parte a studiului nostru să prezentăm pe scurt viața şi faptele pline de eroism ale preoților militari din cele două județe – adevărate modele de abnegație, curaj şi spirit de jertfă –, care au atras admirația şi respectul tuturor ostaşilor, asigurându-şi locul de cinste în rândurile lor şi, peste ani, în conştiința noastră.

---

[7] Cf.: C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 186-187; Redacția revistei „Biserica Ortodoxă Română”, „Cincizeci de ani de la Unirea Transilvaniei cu România. Contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională şi unitate”, în: *Biserica Ortodoxă Română şi Marea Unire*, vol. I, Ed. Basilica, Bucureşti, 2018, p. 147.

[8] † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Biruință prin jertfă. Demnitate prin unire. Slujitori ai Bisericii pe front şi Unirea din 1918”, în: *Biserica Ortodoxă Română şi Marea Unire*, I, p. 6.

[9] La vremea respectivă, din punct de vedere administrativ-bisericesc, județul Olt se afla sub jurisdicția Episcopiei Argeşului, iar județul Romanați sub oblăduirea spirituală a Episcopiei Râmnicului-Noul Severin. Unități administrativ-teritoriale distincte, situate de-o parte şi de alta a râului Olt, județele istorice Olt şi Romanați sunt atestate documentar pentru prima dată în timpul lui Radu cel Mare (1495-1508), domnul Țării Româneşti: județul Romanați, la 1 august 1496, şi județul Olt, la 26 aprilie 1500. În timpul Primului Război Mondial, județul Olt se afla situat în regiunea Muntenia, în stânga râului Olt, care forma limita sa de vest. Având reşedința în oraşul Slatina, se învecina cu județele Argeş, Teleorman, Romanați şi Vâlcea. Județul Romanați, cu reşedința în oraşul Caracal, se afla situat în sud-estul regiunii Oltenia şi cuprindea, în anul 1918, partea de sud-est a actualului județ Dolj, partea central-sudică a actualului județ Olt şi o mică parte din sud-vestul județului Teleorman (comuna Izlaz). Acest județ a fost desființat de statul comunist prin Legea nr. 5 din 6 septembrie 1950. În anul 1968, când s-a făcut o nouă împărțire administrativ-teritorială a țării (Legea nr. 2/17 februarie 1968), cea mai mare parte din teritoriul fostului județ Romanați a fost trecut la județul Olt, în timp ce peste partea sa de sud-vest s-a întins Doljul, iar o mică porțiune din sud-estul său (comuna Izlaz) a revenit la județul Teleorman.

În cea de-a doua parte, ne vom referi la preoții rămaşi la parohie, care, în timpul ocupației armatelor străine, şi-au ajutat credincioşii în momentele cele mai grele şi au suferit alături de aceştia, unii dintre ei fiind arestați, torturați şi chiar uciși.

A. Preoți olteni şi romanațeni mobilizați pe front în timpul Primului Război Mondial

Între preoții militari români de mare vrednicie care au fost mobilizați în timpul Primului Război Mondial se numără şi preoții din vechile județe Olt şi Romanați. Aceştia, ridicați păstori de suflete din brazda pământului, au fost alături de ostaşi, pe front şi în spitale, încurajându-i în momentele cele mai grele, punând suflet şi speranță în biruința lor şi binecuvântându-i spre odihna cea veşnică pe cei adormiți.

Documentele vremii menționează numele a zece preoți din cele două județe care au fost mobilizați pe front în timpul Primului Război Mondial: Dumitru Brumuşescu, Constantin P. Buzescu, Ştefan Ionescu-Cazacu şi Constantin Milcoveanu (din județul Olt), Ştefan Bazilescu, Ion G. Cerbulescu, Dumitru Cunescu, Emanoil C. Mărculescu, Aristide Popescu şi Nicolae Popescu (din județul Romanați).

a.1. Preotul Dumitru Brumuşescu, de la Parohia Mierleşti, județul Olt.

În *Tabelul privind repartiția preoților la corpuri şi servicii, 1916-1917*, este trecut numele preotului Dumitru Brumuşescu din Mierleşti – Olt.

Din *Referatul asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918* al Protoieriei preoților de armată, aflăm – pe baza fişei calificative întocmită de colonelul Pompoiu – următoarele: *„Preotul Brumuşescu Dumitru – de la [Regimentul] 43/59 Infanterie. S-a oferit de bunăvoie să meargă în campanie cu Regimentul 43, în prima parte a campaniei, şi cu Regimentul 43/59, în a doua parte a campaniei. În februarie 1917, am găsit acest regiment în Pocreaca, unde acest preot a avut mult de îndurat şi de lucru foarte mult, regimentul fiind bântuit de tifos exantematic, în care timp şi-a făcut datoria cu mult* ***zel****. Pe front a fost totdeauna la datorie, ducându-se până la prima tranşee, pentru a mângâia pe cei răniți şi a îngropa pe cei căzuți pe câmpul de onoare. Totdeauna şi-a făcut datoria în conştiință. Am fost foarte mulțumit de serviciile aduse corpului pentru care a fost propus la înaintare şi înaintat. Un preot foarte serios, s-a purtat cu multă demnitate atât în mijlocul trupei cât şi între ofițerii corpului”*[10].

2. Preotul Constantin P. Buzescu, de la Parohia Corbu, comuna Corbu, județul Olt.

Părintele Constantin Buzescu din Corbu a fost mobilizat în timpul Primului Război Mondial la Regimentul 4 Infanterie Argeş.

În ziua de 19 august 1916, el a ținut soldaților, în curtea regimentului, un cuvânt de îmbărbătare, îndemnându-i să răspundă la *„chemarea patriei”*, să meargă *„la luptă cu*

[10] C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 172-173. Vezi şi: Pr. Prof. Nicolae C. BUZESCU, „Spicuiri din «Jurnalul de front» al preotului căpitan Constantin P. Buzescu din Corbu-Olt”, în: *Mitropolia Olteniei*, XXX (1978), 10-12, pp. 804-805; Grigore N. POPESCU, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, vol. I, *Chipuri, fapte, suferințe şi pilde pentru viitor*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2018, p. 127; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire…*, pp. 458-459.

piepturile deschise fără a gândi la moarte, căci, ori acum, ori altă dată, fiecare tot trebuie să ne dăm şi acest bir al vieţii pământeşti. Locul fericirii veşnice este gătit celor care mor pentru Ţară, Neam şi Credinţă". Prin cuvântul său, el îi responsabiliza pe soldaţi pentru a duce la îndeplinire înfăptuirea idealului naţional: unirea Transilvaniei cu România: *„Vouă v-a fost hărăzit să aduceţi la îndeplinire prin braţele voiniceşti înfăptuirea idealului (gândului) naţional: Unirea, sub sceptrul lui Vodă Ferdinand I [..] şi să statorniciţi pentru vecie hotarele vechi ale României mari. «Hora Unirii», cântată de voi în şcoală, o veţi juca pe câmpiile Turdei. Izbânda de partea noastră este. Am această credinţă desăvârşită pe care s-o aveţi şi voi. [...] Pe steagul fâlfâitor al ţării şi al regimentului nostru îi înfiptă în vârf crucea, semnul biruinţei. Acest semn, care arată puterea credinţei noastre, să-l faceţi pe piepturile voastre şi înainte cu Dumnezeu! Veţi izbuti a răpune la pământ pe vrăjmaş. Aveţi încredere în voi şi-n ajutorul Celui de sus. [..] Fiţi ascultători şi supuşi poruncilor, ca să puteţi dobândi roadele câştigului de glorie (slavă) nepieritoare a bunei noastre mame – **România**. Înainte deci, strigând cu toţii într-un glas: Trăiască România şi ai ei viteji ostaşi! [...] Să trăiţi bravi ostaşi ai ţării mele! Domnul sfânt să vă ajute ca să veniţi sănătoşi la cămine şi să aduceţi pe umerii voştri fericirea ţării şi a vlăstarelor tinere ce aţi lăsat în urmă. Dumnezeu prin mine, servul său şi al vostru povăţuitor în aceste vremuri de restrişte, vă binecuvântează. Primiţi-o cu multă dragoste şi închinându-vă ziceţi: «Doamne, ajută!». Preot C. P. Buzescu, Corbu-Olt"*[11].

Într-un raport din 14 septembrie 1916, trimis Pr. Constantin Nazarie, Protoiereul preoţilor de armată, părintele Buzescu îşi prezintă pe scurt activitatea sa în cele două luni de război (15 august-14 septembrie 1916): *„[...] 1. În zilele de mobilizare, pe cât a fost cu posibil fără a zădărnici lucrările de ordin militar, s-au îndeplinit cele prevăzute în capitolul III, punctul I, din Instrucţiunile P.C. Voastre, completându-se ceea ce mai rămăsese ulterior. Zilnic am fost în mijlocul ostaşilor, îmbărbătându-i neîncetat în această vreme de nelinişte sufletească, pe cei care de puţin timp se despărţiseră de cămine. 2. În ziua de 19 august [...], după-amiază, [...] i-am ţinut (trupei) alăturatul «Cuvânt pentru ostaşi», pe care vi-l trimit. [...] 4. S-a săvârşit de către mine, în duminicile şi sărbătorile intervalului arătat mai sus, Sf Liturghie în câmp, cum a fost la Măgura lui Ceură şi în bisericile din Făgăraş, Comana de Jos şi Căciulata, citindu-se întotdeauna sublima rugăciune din instrucţiuni, iar sâmbăta s-a oficiat parastas pentru ostaşii adormiţi întru Domnul. 5. Am împărţit soldaţilor cărţi de citit, din cele luate de mine de acasă. [...] 7. Ceea ce produce şi mai mare mândrie sufletească este şi faptul că necreştinescul obicei de a înjura de cele sfinte a cam dispărut, mulţumită sfaturilor date de mine, când mi s-au ivit cazuri şi – după cum sunt informat – măsurilor luate de energicul nostru comandant. 8. Moralul trupei este cât se poate de înălţător. Cu toată greutatea reclamată de împrejurările războiului, ostaşii sunt voioşi, cinstiţi, supuşi şi ascultători, fără răpştire şi îndelung răbdători, mulţumită purtării frumoase a superiorilor cu ei şi a nedespărţitei mele persoane din mijlocu-le, fie când sunt la lucru,*

[11] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 4, ff. 96-99. Cf.: Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 47-49; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Biserica Ortodoxă Română şi Marea Unire. Preoţii în tranşee. 1916-1919*, I, pp. 174-177.

fie în vreme de repaus". La finalul raportului, preotul C. Buzescu scoată în evidență necesitatea şi importanța misiunii preotului militar român între soldați pe timp de război: *„Tocmai acum văd cât de necesară e prezența preotului între ostaşi şi cât de mult poate folosi în uşurarea sarcinii conducătorilor trupei [...]"*[12].

În timpul misiunii sale pe front, părintele C. Buzescu a fost pus – nu de puține ori – în situația de a participa direct la lupte, evitând prin intervenția sa situații disperate. Iată ce consemnează el într-un raport: *„N-am cruțat vreme şi împrejurări cât de critice de a nu-mi îndeplini datoria şi mai mult încă. Aşa, de pildă, în retragerea de la Predeluş la Plopeni-Prahova am făcut şi pe strângătorul şi aşezătorul în trăgători pe nişte soldați dintr-un batalion din Regimentul 45, ce fugeau prin păduri, de s-au putut scăpa multe căruțe să fie capturate de inamic..."*[13].

Despre întreaga activitate a părintelui C. Buzescu ca preot militar în timpul Campaniei din 1916-1918, *Referatul Protoieriei preoților de armată* consemnează următoarele: *„Preotul Buzescu C. – de la [Regimentul] 4 Infanterie. A însoțit trupa, pe care n-a părăsit-o nici într-o împrejurare. N-a scăpat niciun moment prielnic de a contribui* ***cu fapta şi cu vorba*** *la ajungerea scopului dorit.* ***Sfătuitor neprețuit****. În tot timpul luptelor a ştiut să sădească în inima ostaşilor încrederea în şefi, în sine şi în victorie, ridicând sufletele lor. A contribuit la alinarea suferințelor celor răniți în luptă, iar eroilor căzuți li s-au făcut toate serviciile, după datoriile noastre creştineşti. Datorită felului de a-şi face datoria printre ostaşi a contractat febra recurentă. (Colonel Calotescu). Munceşte* ***fără preget****, fiind şi un auxiliar folositor medicilor din corp, în căutarea răniților şi bolnavilor. (Colonel Constantinescu). Element* ***distins ce face cinste corpului clerical****. În cele mai grele situații a fost în mijlocul ostaşilor, sub ploaia de gloanțe, a săvârşit la timp servicii religioase celor căzuți şi a dat* ***un prețios concurs medicilor****, pansând răniții şi îngrijindu-i. (General Mărgineanu). În împrejurările cele mai grele, de multe ori sub focul duşmanului, era în mijlocul trupei, încurajându-o* ***cu fapta şi cu vorba****. A construit* ***o capelă în dosul frontului****, a fost înaintat şi decorat. (Colonel Calotescu)"*[14].

Pentru activitatea sa de pe front, părintele C. Buzescu a fost decorat cu Ordinul „Coroana României" cu spade, în grad de Cavaler[15]. A murit în anul 1919 de febră recurentă, contractată pe front.

3. Preotul Ştefan Ionescu-Cazacu[16], de la Parohia Poiana (în prezent Parohia Călineşti), comuna Radomireşti, județul Olt.

S-a născut la 8 februarie 1859 în comuna Şerbăneştii de Sus, satul Buta, județul Olt. Tatăl său, Ioniță Cazacu, a fost preot în Buta, iar mama sa, Floarea Drăgănescu, o

---

[12] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 4, f. 23. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 53-54.

[13] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 86. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. XXI-XXII.

[14] C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 105-106. Vezi şi Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 437.

[15] C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 218.

[16] Cu privire la numele de „Cazacu" al părintelui, preotul Grigore N. Popescu notează: „Deşi trecut spre pragul bătrâneții, părintele Ştefan, căruia lumea îi zisese încă de tânăr Cazacu, poate pentru voinicia lui, n-a stat la îndoială...". Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, I, pp. 72-73.

femeie evlavioasă, i-a încălzit inima cu blândele ei şoapte. Clasele primare le-a făcut la Şcoala de băieţi „Ionaşcu" din oraşul Slatina, în anii 1873-1876. În toamna anului 1876 a intrat la Seminarul Teologic din Curtea de Argeş, pe care l-a terminat în 1880. La 23 august, acelaşi an (1880), s-a căsătorit şi a fost hirotonit diacon, la 12 noiembrie 1880, de către episcopul Ghenadie Petrescu al Argeşului (1875-1893).

Datorită calităţilor sale vocale, părintele episcop a stăruit ca să rămână diacon la Catedrala Episcopală de la Curtea de Argeş, însă nici părinţii şi nici socrii săi n-au fost de acord, motivând că nu au alt sprijin în viaţă decât pe el şi soţia sa. La 19 decembrie 1880, părintele diacon Şt. Cazacu a primit hirotonia întru preot, la biserica Mihai Bravu din Bucureşti, pe seama bisericii cu hramul „Cuvioasa Parascheva" din satul Buta, satul său natal.

La această biserică a slujit până în anul 1883 (5 noiembrie), când, cu binecuvântarea episcopului Ghenadie Petrescu, a fost transferat la biserica schitului Gâlmee (astăzi comuna Sprâncenata, judeţul Olt).

Cu locuinţa s-a stabilit în cătunul Călineşti, comuna Poiana, unde nu exista preot şi nici biserică. În timpul şederii sale în Călineşti, a aflat că locuitorii cătunului s-ar fi înţeles cu trei fraţi zidari macedoneni din oraşul Ohrida (Macedonia), pe nume Dumitru, Anastase şi Spiru Cicricu, să zidească o biserică. S-a hotărât să le scrie şi aceştia au răspuns că vor veni după Paşti (anul 1884), pentru a ridica biserica. Preţul lucrării a fost de 17.000 de lei până la zugrăvit. Temelia lăcaşului s-a pus la 29 august 1884 şi s-a lucrat până în anul 1891, când biserica a fost pictată de Anastase Nicolau, Constantin Petrescu şi Dumitru Bohoreanu din Craiova.

Pictarea s-a încheiat la 8 aprilie 1892, biserica fiind sfinţită de episcopul care îl hirotonise cu câţiva ani în urmă, Ghenadie Petrescu, după cum menţionează pisania acesteia: *„Acest sf.[ânt] locaş Dumnezeesc s-a zidit în zilele M.S. Regelui Carol I, soţia sa Regina Elisaveta şi a Prea Sf.[inţitului] Episcop de Argeş D.D. Ghenadie Petrescu prin osteneala şi stăruinţa Preotului Ştefan Ionescu-Cazacu şi soţia sa Stana Preoteasa, ajutorând şi obştea Călineşti şi o parte din locuitorii cătunului Siberia, începută în anul 1884 August 29 şi sf.[inţită] în anul 1892 Aprilie 8 joi după Paşti".*

La sfinţirea bisericii a primit gradul de „mirodot" şi i s-a dat „greaua sarcină" (la vârsta de 24 de ani) de a fi duhovnic la biserica din Vâlcele, comuna Bărcăneşti, judeţul Olt.

Prin stăruinţa şi osteneala sa şi a familiei sale, biserica din Călineşti a fost înzestrată cu cele de trebuinţă cultului (candele, cruci, veşminte, cărţi, sfinte vase etc.), precum şi cu două clopote, unul mare donat de el şi altul mic dăruit de soţie[17]. De asemenea, părintele a ridicat, cu cheltuiala sa, o clopotniţă şi a înfiinţat biblioteca bisericii cu cărţi dăruite de el.

Familia părintelui Ionescu-Cazacu a fost binecuvântată de Dumnezeu cu opt copii: Cristudor, Ioan, Filofteea, Ioana, Stanca, Maria, Ioan şi Nicolae[18].

---

[17] Astăzi, aceste clopote, „în valoare de 5000 de lei", nu mai există, ele fiind luate în timpul Primului Război Mondial de trupele germane când au ocupat Muntenia. Vezi † Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)", în vol. *Vistierie de cuvinte*, studii, articole, note, comunicări ştiinţifice, Ed. Conphys, Râmnicu-Vâlcea, 2004, p. 115.

[18] Vezi „Viaţa Preotului Ştefan I. Cazacu", scrisă de fiul său Ionel Cazacu, în vol. Preot Mihai VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului sau slujitori ai sfintelor altare din vechile judeţe Olt şi Romanaţi, în cele două războaie mondiale*, Ed. Themis Cart, Bucureşti, f.a., pp. 48-51 (şi pp. 26-28).

Odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, în august 1916, părintele Cazacu, răspunzând chemării Țării, a cerut să fie mobilizat pe front ca preot militar, deşi avea 57 de ani.

A fost numit confesor (duhovnic) la Regimentul nr. 3 Infanterie-Olt, cu gradul de locotenent[19], urmând să meargă cu regimentul la luptă.

La început, Regimentul 3 Infanterie-Olt a fost trimis să apere țara la Jiu, după care a fost dislocat în Dobrogea, de unde a ajuns pe linia Siret-Nămoloasa, unde s-au dat lupte grele. Pe front, părintele şi-a făcut pe deplin datoria de preot şi de român. Iată cum este caracterizat în *Referatul asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918*, întocmit de Protoieria preoților de armată: *„Preotul Ionescu St. Cazacu – de la [Regimentul] 3 Infanterie, ca preot al regimentului de refacere, precum şi aici de când suntem pe front, am constatat că* ***este activ şi conştiincios*** *în serviciul său, merge prin tranşee şi dă sfaturi sănătoase soldaților. (Lt. colonel indescifrabil). Îl cunosc de mult, a avut o* ***conduită exemplară*** *în război, perioada I.* ***Este un preot dintre cei mai merituoşi****, a stat lângă soldați atât în perioada refacerii precum stă şi acum cu ei alături în tranşee, dându-le sfaturi şi povețe. (General I. Vlădescu)"*[20].

La începutul lui septembrie 1916 a fost încorporat la Regimentul 9 Artilerie-Craiova, ca „teterist" şi fiul său cel mic, Nicolae Ionescu-Cazacu. Dintr-o însemnare făcută de tânărul Nicolae pe spatele unei fotografii aflăm următoarele: *„De la 15 august ne-am întâlnit la Galați, la 3 D-brie 1916 şi apoi, în primăvara 1917, pe câmpia Iaşului, [în] martie, şi la iulie am plecat pe front la Mărăşeşti şi nu mai ne-am văzut"*[21].

Dintr-o declarație a preotului Şt. Ionescu-Cazacu, din 5 octombrie 1917, aflăm despre faptele sale de eroism pe care le-a făcut în timpul războiului, în perioada 3 septembrie – 28 noiembrie 1916: *„Subsemnatul preot Sach.[elar] Şt. Ionescu, confesorul Regimentului Olt nr. 3, pe când eram lângă Drapel în ploaia de gloanțe şi ghiulele, pe ziua de trei septembrie 1916, şi căzând un obuz de calibru cel mai mare de la inamic, făcând explozie foarte mare, pe sergentul port-drapel, Mihăilescu Constantin, l-au amestecat cu pământul îngropându-l, iară pe plutonierul Lămboi Radu l-au vânturat...* [ilizibil în text – n.n], *şi căzându-i Drapelul din mână, eu imediat l-am luat şi am fugit cu el din acest atac crâncen, fugind până în satul Cochirleni, ca la 6-7 km în Dobrogea, unde l-am scăpat.*

În zilele de 20, 21 şi 22 noiembrie, în luptele de la satele Drăgăneşti, Bălării, Epureşti şi Rușii lui Asan, am fost tot lângă Drapel, unde chiar o schijă de obuz inamic a rupt vulturul de la Drapel, azvârlindu-l departe, unde abia l-am putut găsi.

Apoi, pe ziua de 23 noiembrie am trecut râul Argeş, în dreptul fabricii d-lui Bragadiru, trecând noaptea cu coloanele prin Bucureşti, pe Calea Victoriei, am ajuns la satul Pantelimon în seara zilei de 24 noiembrie, căci abia s-au putut aduna ca o

---

[19] Într-o însemnare făcută pe o fotografie portret realizată la 27 iulie 1916 este trecut cu gradul de căpitan.

[20] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 452-453.

[21] Însemnare făcută pe o fotografie din arhiva de familie. Vezi M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porțile cerului...*, p. 30.

companie de ostaşi şi, venind ordin ca să mergem la luptă între Chitila şi Băneasa chiar pe la ora 8 seara, noaptea am fost risipiţi; ce mai rămăsăserăm, dimineaţa, am plecat cu toate coloanele şi trenul de luptă. Şi pe când mergeam pe lângă căruţe, căci eu mă suisem în căruţa părintelui Aristide Popescu de la Regimentul 19 Infanterie, unde pusesem bastonul înfipt la coviltirul căruţei Sfinţiei lui, aici am lăsat şi cele două genţi ale mele cu lucrurile preoţeşti, tot la părintele; căci eu nu am avut căruţă. Şi pe când mersesem aproape cu 4-500 m înainte pe lângă căruţe, mă pomenesc cu două drapele şi cu gărzile lor, anume: Drapelul Regimentului Olt nr. 3 şi Drapelul Regimentului 66, rugându-mă şi zicându-mi că au ordin să fugim cu aceste drapele spre a le scăpa cum vom putea, căci inamicul ne urmăreşte, iar ghiulelele inamice cădeau asupra noastră ca ploaia. Eu atunci plec imediat cu aceste două drapele şi cu gărzile lor [...].

Mergând la linia ferată [...] văz un cantonier pe care îl rog dacă poate să oprească trenul şi îmi răspunde că poate [...]. Imediat m-am suit cu aceste două drapele şi gărzile lor chiar pe maşină. Apoi am pornit înspre gară şi ajungând la gara Ţăndărei, ca 7-8 kilometri de gară, am găsit trenul deraiat; atunci am plecat cu toţii pe jos până la gara următoare. Aici n-am găsit nici un tren, ci cercetând care şi când vor pleca vreun tren, dovedesc că pleacă trenul d-lui căpitan Lămotescu Christea... pe care îl rog cu mare stăruinţă şi mă primeşte pe mine în vagon cu dânsul... iar drapelele cu gărzile lor le băgăm în vagonul dinaintea noastră şi mergem până ne despărţim. Când ne-am despărţit, i-am mulţumit, căci am scăpat aceste două drapele. Apoi am urmat drumul la Galaţi. Trecând prin Brăila, ne-am oprit aici ca să cumpărăm ceva de ale gurii, căci nu mâncasem de două zile [...].

Apoi am urmat drumul la Galaţi, unde ajungând la gara Barboşi, am dovedit că cercul de sediu al Regimentului 66 se găseşte la Râmnicu-Sărat, eu imediat am pornit pe Drapelul Regimentului 66, cu toată garda lui în regulă, ca să meargă acolo.

Iară eu, cu Drapelul Regimentului Olt Nr. 3, am plecat la Galaţi şi, ajungând, am colindat prin noroi, căutând partea sedentară a Regimentului nr. 3 Olt până la ceasurile 3 dimineaţa, când zăresc o lumină; aici am cutezat şi am intrat, unde am găsit chiar Arsenalul Statului; la ziuă am vorbit cu d-nul inginer al Arsenalului, domnul Gheorghe Carachin, pe care l-am rugat cu mare stăruinţă ca să repare Vulturul de la Drapel, pe care îl ţineam legat cu o sfoară în capul Drapelului, în muşamaua lui; şi d-l l-a reparat aşa cum se prezintă astăzi în stare foarte bună. Apoi l-am depus d-lui locotenent-colonel Gheorghe Caton la partea sedentară, pe care l-au primit cu mare bucurie în ziua de 29 noiembrie 1916.

Preot Sach.[elar] al Regimentului Olt Nr. 3

Ştefan Ionescu zis şi Cazacu"[22].

Deşi foarte conştiincios şi devotat patriei sale, activitatea părintelui Şt. Ionescu-Cazacu n-a fost întotdeauna pe deplin înţeleasă, iar când s-a pus problema recunoaşterii meritelor sale, părintele a fost lăsat la urmă. Simţindu-se nedreptăţit, în octombrie 1917,

[22] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 15, ff. 222-224. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 144-146.

părintele a înaintat un raport către Pr. Prof. Constantin Nazarie, Protoiereul preoților de armată, cerându-şi drepturile. Iată ce aflăm din acest document: *„Potrivit datinilor noastre creştineşti, am onoarea a supune cunoştinţei Prea Sfinţiei Voastre cele următoare: La acest regiment s-au schimbat de la începutul campaniei 6 domni comandanți şi la brigada din care făceam parte, 4 domni comandanți, până în timpul din față. Obiectivul principal ce-l are această plângere a mea este că, din această cauză am fost neglijat sau trecut cu vederea la propunerile de avansare, pe când la alte corpuri toți frații preoți au fost înaintați la gradul de căpitan, chiar şi aceia de la formațiunile sanitare. Am fost propus de către d-l comandant al Regimentului Olt pentru a fi înaintat de două ori [...].*

Onorate Părinte Protoiereu,

Lăsând la o parte marea eroare ce se săvârşeşte, mă apasă cu atât mai mult pe mine când ştiu cu câtă conştiinciozitate am întovărăşit regimentul în toate acțiunile sale, pe de altă parte nu mi se recunoaşte nimic din faptele de eroism ce am făcut în decursul acestui război, după cum se vede şi din alăturata declarație ce o anexez [...]. Pot proba şi susține cele arătate cu persoanele din declarație, precum şi cu fostul comandant de regiment, d-l colonel Poşulescu Alexandru [...] şi [cu] mulți alții care-i voi propune la ancheta ce veți binevoi a face, când se va dovedi tot adevărul cu 3 regimente chiar, de va fi nevoie, precum şi cu acte ce eu posed.

Terminând, rog pe P.S. Voastră a dispune în consecință.

Confesorul Regimentului Olt Nr. 3, Locotenent preot Ştefan Ionescu-Cazacu"[23].

Deşi rolul preotului pe front era de a-i încuraja pe soldați, de a-i învăța să săvârşească binele şi de a-i mângâia în momente grele şi în suferință, totuşi unii ofițeri, din diverse motive, subminau autoritatea preotului, văzând în el un potențial rival în ceea ce priveşte autoritatea în fața soldaților.

Conform documentelor din arhive, iată ce aflăm dintr-o adresă întocmită de părintele Cazacu la 9 iunie 1917: *„Pe ziua de 7 Mai 1917, pe când vorbeam ostaşilor despre înjurături de Sf Icoane şi altele, mă pomenesc cu Domnu[l] Maior Cantonine Alexandru din acest regiment zicând că icoanele nu se pot sfinți. Eu atunci i-am explicat ce însemnătate au înjurăturile... şi că sunt păcate contra Duhului Sfânt şi oricine insultă pe Duhul Sfânt nu i se iartă păcatele. Eu eam spus că sunt anumite reguli pentru sfințire de icoane, biserici, veşminte şi altele. De atunci şi până astăzi 9 iunie a stat tot contra mea deoarece oriunde mă vedea cu ostaşii împrejurul meu, profita de ocazie să înjure pe soldați de cele mai multe lucruri sfinte.*

Aceasta o făcea numai şi numai căci eu îl rugasem ca să nu se mai arate cu aşa cuvinte în fața ostaşilor [...]. Ba chiar să îmi zică că nu ştiu nimic, că sunt un nemernic, amenințându-mă cu degetul în fața întregului regiment. Chiar în fața Domnului Locotenent Colonel Rădulian, comandantul regimentului, mi-a zis că de ce pomenesc armata aliaților noştri care ne voiesc binele.

Eu care până azi aveam respect din partea ostaşilor care cu mine au stat în tranşee, înfruntând ploaia de gloanțe, de la 3 septembrie şi până la 28 Noiembrie 1916,

[23] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 222. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 144.

am stat numai lângă drapelul Regimentului, îmbărbătând pe ostaşi prin cuvinte încurajatoare, astăzi mă văd cu autoritatea ştirbită şi de aceea vă rog respectos... [ilizibil în text] *fapta.*

Cu distinsă stimă,

Preot Sach.[elar] Ştefan Ionescu

Confesorul Regimentului Olt Nr. 3"[24].

Părintele Cazacu a căzut grav rănit în noaptea de 18/19 decembrie 1917, pe când se afla în satul Mănăstioara[25], de lângă Mărăşeşti, fiind lovit de o schijă de obuz[26]. În urma rănilor grave pe care le-a avut, a trecut la cele veşnice în ziua de 1 ianuarie 1918, la doar 58 de ani. A fost înmormântat, cu toate onorurile militare, la 4 ianuarie 1918, alături de alţi eroi, în satul Pufeşti-Putna[27]. În *Istoricul Regimentului 3 Olt*, găsim consemnate următoarele: *„4 ianuarie 1918: Se înmormântează preotul regimentului Ştefan Ionescu Cazacu, căzut vitejeşte pe câmpul de onoare. Au luat parte la înmormântare D-l Comandant al regimentului, cu 11 ofiţeri din corp, iar onorurile au fost date de două plutoane cu efectiv de război. Cu această ocazie, D-l General Vlădescu, comandantul Diviziei II, prin cuvinte simţite, a evidenţiat meritele bătrânului preot, care, deşi înaintat în vârstă, n-a pregetat un singur moment să întovărăşească regimentul atât în prima parte a campaniei, cât şi în a doua parte a campaniei"*[28].

Prin Ordinul de zi al Diviziei a II-a, părintele-erou Cazacu avea să fie elogiat astfel: *„În noaptea de 18-19 decembrie 1917, Regimentul 3 Infanterie a făcut o incursiune în tranşeele inamice. A luat parte la aceasta şi preotul regimentului, anume Ionescu St. Cazacu, care,* ***ca un adevărat părinte, a înbărbătat ostaşii, făcându-i să lupte cu credinţa în Dumnezeu, pentru mărirea neamului şi dezrobirea pământului strămoşesc*** [– subl. n.]. *A fost rănit de obuzele inamicului, care i-au cauzat moartea, dându-şi sfârşitul în ziua de 1 ianuarie 1918.*

A murit, moarte de erou, acest stâlp al bisericii creştine, la postul şi lângă copiii săi sufleteşti, pe care îi întreţinea în credinţa către Dumnezeu, Ţară şi Rege.

Pentru calităţile sale sufleteşti şi frumoasele însuşiri părinteşti.

---

[24] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 44. Cf. M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului...*, pp. 36-37.

[25] Satul Mănăstioara aparţine astăzi comunei Fitioneşti, din judeţul Vrancea.

[26] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 424. Cf. † Gherasim CRISTEA, „Slujitori bisericeşti din Eparhia Râmnicului şi Argeşului în timpul ocupaţiei străine 1916-1918", în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 100.

[27] Actul de deces nr. 1879 din 9 ianuarie 1918. Vezi M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 44. Cf.: Pr. Cicerone IORDĂCHESCU, *Însemnări din anii 1916-1919*, Iaşi, 1937, pp. 52-54; C. BOBULESCU, *Feţe bisericeşti în războaie, răzvrătiri şi revoluţii*, 1930, p. 117; M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului...*, pp. 37-38. La Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Olt, există un document cu următoarul text: „Preotul Parohiei Poiana, fost confesor al Regimentului Olt, nr. 3, a murit la Datorie, în războiul 1916-1918". Nu i se dă numele, dar credem că este vorba de preotul confesor Ştefan Ionescu-Cazacu. Vezi Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Olt, *Fond Protoieria judeţului Olt*, dos. 461/1922. Cf. † Gherasim CRISTEA, „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)", în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 113.

[28] *Istoricul Regimentului 3 Olt*, p. 77, la Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, I, p. 75.

Îl dau pildă de patriotism tuturor din divizie [– subl. n.] *şi cu toţii să-i jurăm «Răzbunare».*

Acest ordin de azi se va citi ofiţerilor şi trupei subordonate.

Dat la Postul de comandă al Diviziei 2, astăzi 29 ianuarie 1918"[29].

Puternic marcat de personalitatea preotului militar Şt. Cazacu, generalul I. Vlădescu, comandantul Diviziei a 2-a, avea să scrie: *„În ziua de 1 ianuarie 1918 după o scurtă suferinţă, preotul Ionescu Ştefan Cazacu a încetat din viaţă,* ***trecând în lumea eroilor alături cu acei din judeţul Olt pe care i-a uns cu mir în pruncia lor, în calitate de preot, în acelaşi judeţ cu ei, pentru ca apoi să îi şi păstorească pe timpul războiului*** [– subl. n.].

I-a fost scris, săracu, să moară tocmai atunci când se credea mai fericit şi când şi copiii lui sufleteşti aveau mai multă nevoie de el, de sfaturile şi rugăciunile lui.

A murit însă frumos, căci a murit ucis de o schijă de obuz, prin urmare ***a murit de aceeaşi moarte de care mor numai eroii*** [– subl. n.].

În noaptea de 18/19 noiembrie (sic!) *1917, pe când o parte din copii[i] regimentului său se azvârliseră asupra neamţului, care de frică înnebuneşte pământul cu artileria sa, preotul Ionescu Ştefan ce se găsea în satul Mănăstioara, a fost lovit de o schijă, care i-a produs pierderea.*

Moartea sa m-a îndurerat adânc şi adânc trebuie să-i rămână memoria în sufletele tuturor din Regimentul Olt Nr. 3 [– subl. n.].

Aduceţi-vă aminte de el cu toată evlavia, iar când vă închinaţi, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru el.

Dumnezeu să-l ierte.

Dat la Postul de Comandă al Diviziei a 2-a, azi la 27 februarie 1918. Comandantul Diviziei a 2-a General I. Vlădescu"[30].

La câţiva ani după terminarea războiului, când a fost ridicat Mausoleul de la Mărăşeşti şi osemintele multor eroi ai neamului românesc au fost deshumate pentru a fi depuse aici, trupul părintelui a fost găsit putrezit, dar mâinile îi erau neputrezite, asemenea unor moaşte, semn că Dumnezeu lucrase prin el. Iată ce relata la vremea aceea un articol din ziarul „Universul" din 20 aprilie 1924:

„În cursul dezgropării osemintelor de eroi din comuna Pufeşti, jud. Putna, plutonierul major Chelaru Vasile, delegatul societăţii – Mormintele Eroilor –, a găsit, printre osemintele eroilor destinate a fi depuse în criptele «Bisericii Neamului» de la Mărăşeşti, rămăşiţele preotului militar Ştefan Cazacu, fost în reg.[imentul] 3 Olt şi căzut eroic în timpul luptelor.

Echipa de exhumări a rămas surprinsă, constatând că, ***în timp ce corpul preotului era putrezit, mâinile sale au carnea şi pielea uscată pe ele şi s-au păstrat neatinse de vreo urmă de descompunere având înfăţişarea unor moaşte*** [– subl. n.].

Sesizată de acest fapt – care constituie un caz unic, faţă de zecile de mii de exhumări făcute până atunci, soc. «Mormintele eroilor» a adus cazul la cunoştinţa

---

[29] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 10.

[30] Ordinul de zi nr. 214 din 27 februarie 1918. Vezi M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 424.

I.P.S.S Mitropolitul Primat Miron Cristea, care a recunoscut că ***«acest caz prezintă semne vrednice de atenție»*** [– subl. n.].

De aceea, I.P.S. Sa a rugat societatea să intervină către P.S.S. Episcopul de Roman, să delege un număr de preoți cari, la aşezarea într-un sicriu special, să oficieze slujba cuvenită şi, după [a]ceea, ***osemintele «să fie aşezate, împreună cu mâinile neputrezite, ca un semn că Dumnezeu n-a dat putreziciunei aceste mâini cari au binecuvântat pe apărătorii țării»*** [– subl. n.]*"*[31].

După cinci ani, ecoul descoperirii minunate încă mai făcea vâlvă în presă. Iată cum prezenta minunea un alt cotidian al vremii, ziarul „Curentul", la 21 martie 1929:

„Dintr-o astfel de groapă, fuseseră scoase osemintele a vreo 14 eroi, când lucrătorii văzuseră ceva ciudat. Dintre oseminte ieşea la iveală o mână ridicată şi cu totul neputrezită, o mână de culoare închisă, cum sunt moaştele sfinților şi în care strălucea crucea.

Plutonierul major Chelaru, delegatul soc. «Mormintele Eroilor» chemat în grabă, şi-a dat seama că e un fapt neobişnuit. Ca şi celelalte trupuri de ostaşi, cu care fusese îngropat, trupul acesta era putrezit în întregime, în afară de brațul care ținea strâns sfânta cruce. ***Era brațul preotului militar Ştefan Cazacu, din Regimentul 3 Olt, care căzuse în timpul atacului, îmbărbătând ostaşii la luptă. Nici umezeala, nici viermii pământului nu putuseră face nimic împotriva brațului său, care purtase cu vrednicie semnul mântuitor, înaintea ostaşilor ce piereau pentru o cauză sfântă şi mare. Dumnezeu ținuse să arate, astfel, celor necredincioşi, cum binecuvântarea dată de biserică şi de preoții noştri, căzuți pentru apărarea țării, este şi rămâne atotputernică*** [– subl. n.]. *Aşa cum a recunoscut şi Sanctitatea Sa Patriarhul, dispunând ca trupul preotului erou să fie cinstit după cuviință şi aşezat alături de ceilalți eroi ai neamului, nu era o simplă întâmplare.*

După război s-au găsit sute de eroi îngropați cu arma în mână. Brațul lor era, însă, putrezit. ***Brațul preotului Ştefan Ionescu Cazacu era întreg ca o ramură verde pe un trunchi uscat*** [– subl. n.]. *Pe oasele preotului era crucea militară, prinsă printr-un lănțişor,cu numele său.* ***Mii de săteni au venit din satele învecinate şi mai îndepărtate să vadă minunea. Ei plecau pe drum încredințați că brațul preotului, care s-a jertfit***

---

[31] † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ştefan Ionescu-Cazacu, minunea neputreziciunii", în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 120. Cf. M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 40-41. În cartea sa, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, vol. I, *Chipuri, fapte, suferințe şi pilde pentru viitor*, apărută în anul 1940, preotul Grigore N. Popescu avea să scrie, printre altele, despre părintele Ştefan Ionescu-Cazacu: „... Dumnezeu l-a învrednicit de cununa muceniciei pentru patrie, numărându-l între eroii neamului. Dreapta în care a ținut Sfânta Cruce, când goarna a sunat atacul, nu i-a putrezit, ci s-a păstrat aşa, spre încredințarea tuturor creştinilor că Dumnezeu face minuni cu cine voieşte, că, prin smerita lui dreaptă neputrezită, a trimis binecuvântarea Sa asupra celor răposați pentru dreptatea neamului şi sfânta întregire, care nu s-ar fi săvârşit fără ajutor de sus. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, I, p. 73. Iar Pr. Prof. Niculae M. Popescu, în lucrarea *Preoți de mir adormiți în Domnul*, avea să facă următoarele referințe cu privire la părintele erou: „Pământul Mărăşeştilor l-a primit în sânul părintesc pe preotul Ştefan, la un loc cu ostaşii căzuți împreună cu el pentru apărarea țării. […] Mâna cu care se închinase, care-i binecuvântase pe ostaşi şi purtase crucea în luptă, s-a arătat străină putrezirii. În mausoleul de la Mărăşeşti, dreapta preotului Ştefan ostaşul este odor de credință românească, sfințită de puterea lui Dumnezeu. Vezi şi Pr. Prof. Niculae M. POPESCU, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2015, p. 213.

cu toată însuflețirea pentru biruința fraților săi ostaşi în credința națională şi întru Domnul Dumnezeu, arătase celor dornici de mântuire calea către Biserică şi dragostea pentru preot. Şi miile de pelerini se înapoiau acasă, cu sufletul întărit de această minunată arătare dumnezeiască [– subl. n.]"[32].

Spre confirmarea minunii stă şi mărturia guarzilor comunali Grigoraş A.Vasile şi Gavrilă Ştefanschi, care au participat la deshumarea osemintelor: *„Când Ghiță Pamfil (alt guard comunal, decedat în anul 1937) a strigat: «Uite un preot!», ne-am uitat cu toții şi am constatat adevărata minune dumnezeiască: mâna dreaptă era întreagă, neputrezită, cu Sf Cruce strâns ținută între degete. Nici haina, cât ține mâna, nu era putrezită"*[33].

Dar cea mai frumoasă şi mai completă descriere a evenimentelor de atunci o avem chiar de la plt. major Vasile Chelaru, delegatul Societății „Mormintele Eroilor", care avea să consemneze următoarele: *„Ca urmare a raportului subsemnatului, nr. 24, din 15 martie 1924, către Societatea «Mormintele Eroilor», am onoarea a raporta că, cu ocazia exhumărilor de eroi din regiunea Răzoarele-Mărăşeşti, oseminte care s-au depus în Mausoleul «Mănăstirea Neamului», am găsit în spatele gării Pufeşti, în cimitirul eroilor, format în timpul luptelor, un mormânt cu sicriul preotului militar Ştefan Ionescu-Cazacu, din reg.[imentul] 3 Olt. Preotul era îmbrăcat în veşmintele de ceremonie religioasă, având în mâna dreaptă sfânta cruce ruptă în două, iar în mâna stângă, vasul sfintelor taine, spart în două locuri de gloanțe sau schije de obuz. Capul îi era gol, iar fața acoperită cu Sfântul Antimis, cu care se acoperă vasul sfintelor taine (potirul). Preotul avea sfărâmate ambele picioare şi crucişetura şalelor de la mijloc.*

Mare ne-a fost mirarea, intimidându-ne chiar noi, cât şi întreaga echipă cu care executam exhumarea eroilor, când, vroind a scoate osemintele preotului, ca să le punem în noul sicriu pentru a le transporta la cripta «Mănăstirea Neamului» Mărăşeşti, ***am constatat că, în întregime, corpul preotului era putred, afară de mâini, care, de la coate, nu putreziseră deloc, ci erau uscate şi încleştate pe sfânta cruce ruptă de obuz şi pe vasul sfintelor taine, sfărâmat şi el*** [– subl. n.]. *Nedându-ne seama, pentru un moment şi uimiți de cele văzute, am pus osemintele într-un sicriu de lemn, pe care l-am dus în osuarul Mărăşeşti. Mai mulți curioşi au vizitat, imediat, noul coşciug cu oseminte, admirând cu toții această minune.*

Cercetând printre locuitorii şi curioşii ce veneau să vadă sicriul cu mâinile preotului, ni s-a dat următoarea explicație: în ziua de 6 august 1917, în toiul luptelor crâncene de la Mărăşeşti, preotul Ştefan Ionescu-Cazacu oficia pe câmpul liber, în dosul gării Pufeşti, serviciul divin cuvenit zilei de 6 august. În timpul serviciului divin, când tocmai binecuvânta în mână cu crucea şi cu vasul sfintelor taine, frontul, care se afla în toiul celor mai înverşunate lupte, ajunsese la o distanță de 800 metri de linia de tranşee. Preotul a fost lovit de câteva gloanțe de armă şi de un obuz, care s-a spart sfărâmând complet sfânta masă, pe care se făcea serviciul divin. Au fost omorâți, atât preotul, cât şi o echipă întreagă de zece oameni, precum şi un ofițer care, cu toții, asistau la serviciul religios.

Preotul şi ofițerul au fost înmormântați în cimitirul de eroi din Pufeşti, iar sfânta masă şi soldații au fost depuşi chiar în groapa făcută de obuz, pe locul unde se făcuse

[32] *Ibidem*, p. 121.
[33] *Ibidem*.

serviciul divin. Locul şi mormântul ostaşilor îngropaţi acolo au fost marcate printr-o simplă cruce de lemn. După aceea ne-am orientat de i-am deshumat şi dus la «Mănăstirea Neamului» Mărăşeşti. Am găsit în groapă sfânta masă cu castronul de aiazmă, de asemenea spart, precum şi osemintele celor unsprezece soldaţi necunoscuţi, după cum ni se spusese de către locuitorii satului.

Plutonier major Chelaru,

Comuna Hoceni, judeţul Fălciu"[34].

Rămâne veridică – credem noi – relatarea generalului I. Vlădescu cu privire la împrejurările morţii părintelui Ionescu-Cazacu.

Pentru faptele sale de vitejie, Pr. Şt. Ionescu-Cazacu a fost decorat cu Ordinul „Coroana României", cu panglică de „Virtutea Militară". Pentru modul în care şi-a îndeplinit datoria de confesor militar cu: Medalia „Răsplata muncii pentru Biserică" (brevet nr. 2684/1 septembrie 1918) şi „Crucea comemorativă a războiului – 1916/1917", cu baretele: Carpaţi, Dobrogea, Bucureşti şi Mărăşeşti – 1917, iar pentru sacrificiul suprem a fost decorat cu „Ordinul Mihai Viteazul", post mortem[35].

În foaia calificativă, întocmită pentru decorarea preotului-erou Ionescu-Cazacu cu ordinul „Mihai Viteazul", generalul Ion Vlădescu, comandantul Diviziei a II-a, avea să spună, printre altele:

„A dat dovadă de credinţă faţă de Patrie, cultivând la ostaşii regimentului şi ai diviziei cel mai înfocat spirit patriotic şi de jertfă. Vrednic de toată stima, şi-a câştigat temeinic consideraţia şi dragostea ostaşilor şi a corpului ofiţeresc.

În perioada I ia parte, efectiv, cu regimentul, la lupte în Carpaţi, Ardeal, Dobrogea şi în retragere, dând dovadă exemplul personal de adevărat preot-ostaş, în luptele cele mai dârze şi mai grele, îndeplinindu-şi această misiune cu multă abnegaţie şi cu mare zel, învăţând, sfătuind, îmbărbătând, încurajând şi alinând durerile celor răniţi şi ale celor chinuiţi de lipsuri şi boală.

În perioada a II-a, depune muncă în pregătirea spiritului de jertfă al ostaşului, luând parte la luptele de la Mărăşeşti, 1917, în fruntea unităţii sale, cade eroic, fiind citat cu ordin de zi pe armată"[36].

Astăzi, osemintele părintelui Ştefan-Cazacu se află depuse într-una din criptele Mausoleului de la Mărăşeşti, alături de cele ale marilor eroi ai neamului românesc, şi oricine vizitează acest loc – unde s-a scris cu atâta sânge una dintre cele mai frumoase şi mai măreţe pagini de istorie naţională – poate să vadă cripta sa funerară pe care stă scris: „Preot erou Ştefan Cazacu".

4. Preotul Constantin Milcoveanu, de la Catedrala „Sfântul Gheorghe-Ionaşcu" din Slatina.

În *Tabelul privind repartiţia preoţilor la corpuri şi servicii (1916-1917)* este trecut şi părintele Constantin Milcoveanu, preot slujitor la Catedrala „Sfântul Gheorghe-

---

[34] † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ştefan Ionescu-Cazacu...", pp. 121-222.

[35] *Ibidem*, p. 122.

[36] † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ştefan Ionescu-Cazacu...", p. 122. Cf. M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului...*, pp. 45-46.

Ionaşcu" din Slatina[37]. Numele lui apare şi într-un alt document al vremii ce ne prezintă repartiţia preoţilor la corpuri şi servicii (înlocuiri şi demobilizări) pentru anii 1916-1918[38]. Din acest ultim document aflăm că părintele Milcoveanu a fost mobilizat ca preot militar la Spitalul de contagioşi – Corpul I Armată. A activat aici puţin timp, fiind înlocuit în anul 1916.

Alte documente din timpul războiului ne dau numele unor preoţi din vechiul judeţ Olt care ar fi putut fi mobilizaţi pe front, cu acordul Episcopiei Argeşului. Un „tablou" cu aceşti preoţi „care ar putea fi mobilizaţi", semnat la 16 septembrie 1916 de preotul economom C. Popescu, Protoiereul judeţului Olt, consemnează numele următorilor preoţi: **Gr. Stoichicescu** – Parohia Coteana, **I.I. Popa** – Parohia Jugaru, com. Optaşi, **N. Cioriceanu** – Parohia Mereni, com. Profa şi **D. Popescu** – Parohia Urşi[39]. Un alt tabel cu preoţi mobilizabili din Episcopia Argeşului, judeţul Olt, cuprinde, alături de numele preotului Grigore Stoichicescu din Coteana, şi alte trei nume de preoţi (toţi din Slatina): **Ioan Marinescu** – Parohia „Sf. Gheorghe", **Gavriil Dumitrescu** – Parohia „Sfântul Nicolae-Clocociov" şi **Nicolae Ionescu** – Parohia „Sfânta Treime"[40].

b.1. Preotul Ştefan Bazilescu din Balş, judeţul Romanaţi.

Preot la biserica „Sfântul Dumitru" din această localitate[41], părintele Bazilescu, deşi în vârstă (avea 60 de ani), a făcut serviciu pe front la Spitalul Mobil nr. 11 din cadrul Regimentului 66. A fost alături de soldaţi în Dobrogea, făcând zilnic serviciu la morţii de tifos exantematic. Contractând această gravă boală, nu a renunţat de a fi alături de soldaţi. După o convalescenţă de o lună, şi-a reluat serviciul *„cu un zel şi devotament de adevărat apostol, deşi încă foarte debil* (adică foarte slăbit – compl. n.)"[42].

2. Preotul Ion G. Cerbulescu, de la Parohia Rusăneştii de Sus, judeţul Romanaţi.

Preotul romanaţean I. Cerbulescu[43] a fost mobilizat în timpul războiului la Spitalul 1 Evacuare. În fişa calificativă, întocmită de Dr. Plăvănescu, părintele este caracterizat astfel: *„Cu **un devotament de toată lauda**, şi-a făcut întru totul nu numai datoria de preot, dar a depus şi o activitate neobosită în îngrijirea răniţilor, nesustrăgându-se de la nicio obligaţie, ce necesităţile serviciului mă făceau să le cer de la Sf [inţia] Sa. În Piteşti, a alergat în toate părţile, adunând diferite donaţii pentru spital ca: perne, saltele, lenjerie etc. A supravegheat deparazitarea de tifos exantematic şi febră recu-*

[37] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 1. Părintele Milcoveanu a participat activ şi la campania din Bulgaria, din anul 1913.

[38] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 23.

[39] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 12.

[40] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 32.

[41] În anul 1913, prin stăruinţa preotului Sachelarie Ştefan Bazilescu, biserica „Sfântul Dumitru" din Balş, ridicată în anul 1753 de protopopul Radu Căzănescu şi Ştefan Trapezunda, vel ban al Craiovei, „s-a restaurat şi reînnoit radical", fiind „împodobită pe dinăuntru şi pe dinafară, făcându-i-se şi prelungirea precum se vede…". Vezi *Pisania* bisericii.

[42] C. NAZARIE, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 114-115; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru pentru Marea Unire…*, p. 440.

[43] A fost hirotonit preot la 23 mai 1906, pe seama Parohiei Rusăneştii de Sus.

rentă, ***dând tuturor exemplu de abnegaţie şi devotament****. Este foarte instruit, cu o educaţie aleasă, blând, împăciuitor şi disciplinat, făcându-se astfel să fie iubit şi* ***stimat de soldaţi*** *şi ofiţeri"*[44]. În Tabelul cu preoţii de armată căzuţi, dispăruţi sau prizonieri în timpul războiului, de la 14 august 1916 – 16 februarie 1918, părintele I. Cerbulescu este înregistrat ca fiind „mort"[45], semn că el a murit la datorie pe front, ca şi părintele Ştefan Ionescu-Cazacu din Poiana – Olt.

3. Preotul Dumitru Cunescu[46], de la Parohia Enoşeşti, comuna Enoşeşti, judeţul Romanaţi.

Acest preot a activat în timpul războiului la Ambulanţa Diviziei a 10-a. Având o cultură aleasă, s-a distins prin cuvântările sale mobilizatoare şi pline de patriotism. A participat la eliberarea Transilvaniei, îndemnându-i pe brancardieri să adune răniţii sub gloanţele inamicului, iar din octombrie 1917 s-a îngrijit de orfanii şi locuitorii din Păuneşti-Putna.

Despre activitatea sa pe front, *Referatul Protoieriei preoţilor de armată* consemnează următoarele: *„Preotul Cunescu D.[umitru] – de la Ambulanţa Diviziei a 10-a, are o cultură aleasă, s-a distins totdeauna prin cuvântările sale morale şi pline de un cald patriotism. Foarte curajos. În timpul luptelor din Transilvania era în mijlocul brancardierilor îndemnându-i a aduna răniţii sub gloanţele inamicului. (Dr. Popişteanu). E un spirit luminat şi conştient, în mijlocul trupelor, pe asemenea vremuri, servind mult a ridica moralul oamenilor. (Colonel Broşteanu). Preot de o moralitate desăvârşită, şi-a îndeplinit misiunea cu zel, abnegaţie şi mult devotament. Din octombrie 1917, îngrijeşte orfanii şi populaţia din Păuneşti Putna. Această populaţie de mici copilaşi a găsit un adevărat părinte în preotul Cunescu care, departe de familia sa proprie, şi-a făcut o a doua familie din cei nenorociţi. A fost propus pentru avansare la gradul de maior"*[47].

4. Preotul Emanoil C. Mărculescu, din oraşul Corabia, judeţul Romanaţi.

Preotul paroh Emanoil Mărculescu, de la Catedrala „Sfânta Treime" din Corabia[48], a fost mobilizat ca preot militar la Regimentul 59 Infanterie. După mărturia Lt. col. Homoriceanu, părintele Mărculescu a venit în regiment din ziua întâi a mobili-

---

[44] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, p. 438. Vezi şi C. NAZARIE, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, p. 108.

[45] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 36. Cf. M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului...*, p. 63.

[46] Născut în anul 1883 în comuna Pârşcoveni, jud. Romanaţi, într-o familie de preot, părintele D. Cunescu a fost hirotonit preot în 1910, pe seama Parohiei Enoşeşti.

[47] C. NAZARIE, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, p. 81. Vezi şi: Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, I, p. 81; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, p. 430.

[48] Fost diacon al Episcopiei (1901-1907), părintele Emanoil Mărculescu a fost hirotonit preot de către Episcopul Atanasie Mironescu al Râmnicului-Noul Severin în ziua de 6 octombrie 1907, când s-a sfinţit catedrala. Cf.Şt. N. RICMAN, Fr. IOSIF, V. ENESCU şi P. CONSTANT, *Monografia judeţului Romanaţi*, Institutul de Arte Grafice „Ramuri" S.A., Craiova, [1928], p. 328; *Viaţa bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei, Râmnicului şi Severinului pe anul 1940*, Ed. Tipografia Sf. Mitropolii a Olteniei, Râmnicului şi Severinului, Craiova, 1941, p. 576; Florea BÂCIU, Ion VÂRTEJARU, *Monografia oraşului Corabia*, ed. a II-a, Ed. Alutus, Slatina, 2007, p. 316.

zării şi a luat parte la toate operaţiunile de campanie. În luptele de la pasul Vâlcan, din 12 septembrie 1916, i-a ajutat pe medici la pansarea răniţilor, la posturile de prim ajutor, riscându-şi viaţa în bătaia gloanţelor şi a proiectilelor artileriei inamice[49].

La 12 octombrie 1916, în comuna Vaideeni, judeţul Gorj, a căzut prizonier la nemţi.

În Memoriul său din 21 iunie 1918, părintele Mărculescu ne prezintă detaliat activitatea sa din prizonierat. După o şedere de şase zile la Petroşani, a fost dus la spitalul german din Orăştie, unde a stat aproape două luni. Cu toate că era bolnav de reumatism, contractat în timpul însoţirii trupelor pe câmpul de luptă, totuşi părintele Mărculescu şi-a manifestat iubirea creştină faţă de cei răniţi şi suferinzi, îngrijind şi mângâind pe cei 900 de răniţi români ce se aflau în spital. Din Orăştie a fost trimis în Germania, la începutul anului 1917. Aici, a stat în lagărul de luptă română „Lamsdorf", ce număra 22.000 de prizonieri români, *„pentru îndeplinirea serviciilor religioase şi consolaţiunea morală"* a celor închişi. La 7 decembrie 1917 a fost trimis în Stralsund, iar de aici în ţară, în urma schimbului de prizonieri făcut între armata română şi cea germană.

În timpul prizonieratului, părintele s-a aflat zilnic *„în mijlocul soldaţilor şi bolnavilor, sfătuindu-i şi dându-le tot sprijinul moral pentru a putea rezista situaţiei nenorocite în care se aflau, ajutând pe cei în lipsă şi debili prin procurarea de reconstituante (hemoglobină, vin, hrană), redând viaţă la mulţi ce erau să fie pradă morţii; acestea cumpărate din salariul meu..."*. Din cauza transportului într-un vagon fără foc spre lagărul Stralsund, părintele – mărturiseşte în continuare – a răcit la cap, de atunci nemaiputând citi şi scrie fără ochelari[50].

În urma activităţii sale ca preot militar, părintele Em. Mărculescu a fost propus spre a fi înaintat în grad şi decorat.

Revenit la parohie, după terminarea războiului, părintele Mărculescu a slujit, ca paroh, la biserica „Sfânta Treime" din Corabia până în anul 1937[51], când a predat parohiatul preotului D. Buzatu.

5. Preotul Aristide Popescu, de la Parohia Cioroiu, comuna Cioroiu, judeţul Romanaţi.

Părintele Aristide Popescu (1881-1948)[52], preot paroh la Parohia Cioroiu între anii 1906 şi 1943, şi-a îndeplinit misiunea de preot militar în cadrul Regimentului 19

---

[49] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, p. 457.

[50] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Ministerul de Război*, dos. 1162, ff. 9-11. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 291-293.

[51] Cu doi ani înainte (în 1935), printr-o decizie a Episcopiei, care „a avut un substrat politic", preotul Mărculescu fusese suspendat din funcţie. Datorită îndelungatei şi rodnicei sale activităţi pastorale, dar şi a respectului de care se bucura, fiind o personalitate a vieţii spirituale a urbei de la Dunăre, decizia de suspendare a atras nemulţumirea enoriaşilor, care au protestat, cerând ridicarea suspendării, lucru pe care Episcopia a fost nevoită să-l facă. Vezi Fl. BÂCIU, I. VÂRTEJARU, *Monografia oraşului Corabia*, p. 317 (şi n. 1).

[52] A fost şi titularul „protoieratului Cioroi", înfiinţat la 1 iulie 1927. Vezi Şt. N. RICMAN, Dr. Fr. IOSIF, V. ENESCU, P. CONSTANT, *Monografia judeţului Romanaţi*, p. 433. A trecut la cele veşnice în ziua de 17 octombrie 1948, „după un apostolat pastoral de peste 48 de ani în parohia Com. Cioroiu...", după cum aminteşte inscripţia de pe piatra funerară. Mormântul său se află în cimitirul din curtea bisericii parohiale Cioroiaşu-Crâng, comuna Fălcoiu.

Infanterie *„**cu mult zel, curaj şi abnegaţie**”*, fiind decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, în grad de Cavaler[53], precum şi cu „Meritul sanitar cl. I”, şi „Crucea Comemorativă 1916-1918”, cu baretele: Dobrogea-Bucureşti-Mărăşeşti[54]. În localitatea Adjudul Nou a înfiinţat o cantină pentru 150 de copii orfani [...] *„învăţându-i rugăciuni, cântece patriotice şi reguli de bună purtare”*. În Ploieşti, Sinaia şi Câmpulung a ajutat *„în mod foarte activ la facerea pansamentelor”* pentru soldaţii răniţi. A fost ajutor de medic la Spitalul de contagioşi „Movila” din Ploieşti şi la Spitalul din Dorohoi (aici timp de patru luni), precum şi la spitalele de holeră şi tifos exantematic, fiind *„exemplu de muncă şi dispreţ de moarte”*[55].

Fiind chemat de pe linia de front în tabăra Regimentului de Marş al Diviziei a II-a, aflat la rezerva Armatei, l-a botezat, în ziua de 29 octombrie 1917, pe soldatul evreu Ieroham Semo, cu numele de Nicolae (Păunescu). Părintele menţionează faptul că, după ce i s-a făcut soldatului toate „catehizările” prevăzute, *„l-a introdus, prin botez, în sânul Bisericii Ortodoxe Române...”*. Botezul *„s-a făcut cu solemnitate în mijlocul regimentului, aşezat în careu, afară de afundarea în apă, ce s-a făcut în locul ferit de vederea publică, mai înainte pregătit”*[56].

Părintele Aristide Popescu este caracterizat de colonelul Ionescu ca fiind un om cult, cu mult avânt patriotic şi dotat cu claritate în exprimare. Prin predicile şi conferinţele sale, el *„a contribuit **foarte mult la ridicarea moralului trupei şi ofiţerilor**, în momentele grele, când toţi erau deprimaţi din cauza epidemiilor”*. Generalul I. Vlădescu îl socoteşte ca fiind un preot *„... demn, sârguitor, **tipul confesorului militar**”*, iar locotenent-colonelul Ionescu adaugă: *„Are sânge rece şi pune, cu adevărat, mai presus de orice, interesele ţării. Nu am decât **cuvinte de laudă pentru acest preot, cu care Sfânta Biserică se poate mândri**”*[57].

6. Preotul Nicolae Popescu, de la Parohia Brastavăţu, comuna Brastavăţu, judeţul Romanaţi.

Preot din anul 1912 pe seama Parohiei Brastavăţu, părintele N. Popescu a fost preot militar în timpul Primului Război Mondial în cadrul Diviziei a IV-a a Regimentului 5 Infanterie-Vlaşca. A participat la campania din 28 octombrie 1918, fiind avansat ulterior la gradul de căpitan. Lt. colonel N. Dumitrescu îi sintetizează astfel activitatea sa de preot militar: *„Preotul Popescu N. – de la [Regimentul] 5 Vlaşca, a depus multă bunăvoinţă tot timpul cât a servit în acest corp. Bun sfetnic şi propovăduitor. A luat parte pe front, la Siret (Nămoloasa). În tot timpul **a fost la postul de onoare**, mergând*

---

[53] C. NAZARIE, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, p. 217; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, p. 435.

[54] *Viaţa bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei...*, p. 600.

[55] Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, I, p. 167.

[56] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 248. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 146-147. În cartea Preotului Constantin Nazarie, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, p. 232, numele soldatului evreu trecut la Ortodoxie este Semo Iacob (care a primit numele de Musceleanu Haralamb), iar numele naşului său, Locotenent Nicolescu.

[57] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire...*, p. 435; C. NAZARIE, *Activitatea preoţilor de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 97-98.

până la tranşeele cele înaintate, întreţinând şi ridicând moralul soldaţilor. A fost însărcinat cu constituirea unei societăţi pentru ajutorarea orfanilor de război, s-a achitat destul de bine. În Basarabia a slujit în bisericile ruseşti, contribuind ***foarte mult*** *la stabilirea legăturilor de apropiere între soldaţi şi populaţia basarabeană. Îl caracterizez ca pe un* ***prea bun preot de regiment***"[58].

Chiar dacă necesarul de preoţi militari era asigurat pe front, şi în cazul Episcopiei Râmnicului-Noul Severin, sub a cărei jurisdicţie canonică era judeţul Romanaţi, a existat o listă cu preoţi din acest judeţ pregătiţi pentru a fi oricând mobilizaţi. Conform unei adrese a Episcopiei Râmnicului-Noul Severin din 7 martie 1918, aflăm că erau pregătiţi pentru mobilizare 15 preoţi (**Alexandru N. Popescu** de la Parohia „Sfânta Treime" din Corabia, **Vasile D. Ionescu** de la Parohia Troianu, **Matei Pâslaru** de la Parohia Urzica etc.), iar dintr-o altă adresă a Eparhiei, din decembrie 1918, era trecuţi 22 de preoţi „mobilizabili" (**Mihail Teodorescu** de la Parohia „Sfântul Nicolae" din Caracal, **Nicodim Ghigenescu** de la Parohia Ianca Nouă, **Petre Rădulescu** de la Parohia Obârşia ş.a.)[59].

B. Preoţi olteni şi romanaţeni rămaşi la parohie care au suferit în timpul ocupaţiei străine

Alături de preoţii mobilizaţi pe front, mulţi preoţi olteni şi romanaţeni, rămaşi la parohie, au îndurat atrocităţile Primului Război Mondial, fiind arestaţi, torturaţi şi chiar ucişi.

a. Pentru **judeţul Olt**, documentele vremii menţionează numele a patru preoţi care au suferit în timpul ocupaţiei străine: Alexandru Georgescu, Constantin Gogiulescu, Constantin N. Păunescu (care a fost împuşcat) şi Gheorghe M. Seiculescu.

1. Preotul Alexandru Georgescu, de la Parohia Dăneasa, comuna Dăneasa, judeţul Olt.

Împreună cu soţia sa, preoteasa Anghelina, părintele Alexandru Georgescu de la Parohia Dăneasa a fost arestat şi trimis la Berlin spre a-şi executa pedeapsa, pentru că a făcut slujbă *„pentru victoria armatelor române"* şi *„a blestemat poporul german"*.

Într-un raport al Primăriei Dăneasa, nr. 537 din 6 aprilie 1936, sunt consemnate următoarele cu privire la condamnarea celor doi: *„Pe motiv că au blestemat poporul german şi au vorbit necuviincios, au fost condamnaţi, preotul la un an*[60] *şi soţia la 6 luni închisoare, duşi la Berlin spre a-şi executa pedeapsa. După 6 luni, soţia a fost eliberată şi a venit acasă bolnavă; iar preotul, la expirarea termenului de un an, a încetat din viaţă la închisoarea din Berlin, unde a fost înmormântat"*[61].

---

[58] Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire…*, p. 455.

[59] M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 9, f. 40. Cf. M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porţile cerului...*, pp. 64 şi 66.

[60] Pr. Oprea D. Săndulescu din comuna Bogdana – Teleorman şi Anastasie Nota din Radomireşti afirmă că preotul Al. Georgescu a fost condamnat la 10 ani închisoare, nu la 1 an. Vezi Pr. Oprea D. SĂNDULESCU, *Din grozăviile războiului mondial*. Oricare ar fi fost pedeapsa, adevărul istoric este acesta: părintele Georgescu a încetat din viaţă, din cauza suferinţelor îndurate, la un an după ce a fost închis şi tot acolo, adică la Berlin, a fost înmormântat.

[61] Cf. Grigore N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2018, pp. 270-271.

2. Preotul Constantin Gogiulescu, de la Parohia Oteştii de Sus, a fost şi el arestat de trupele germane şi, apoi, trimis într-un lagăr din Germania, pentru doi ani de detenție[62]. Nu se cunosc alte date despre viața părintelui.

3. Preotul Constantin N. Păunescu, de la Parohia Crăciuneiul de Jos, comuna Radomireşti, județul Olt.

Părintele Constantin Păunescu a văzut lumina zilei la 29 ianuarie 1891 în comuna Mihăieştii de Jos (azi comuna Mihăieşti), satul Buşca, în familia țăranului Nicolae Păunescu. Conştient de valoarea învățăturii de carte şi dornic să-şi vadă copiii „oameni învățați şi la casele lor", N. Păunescu a făcut tot posibilul să-i trimită la carte. Aşa se face că după clasele primare pe care le-a făcut la „Ruşii de Vede" (Roşiorii de Vede), tânărul Constantin s-a înscris la Seminarul „Nifon Mitropolitul" din Bucureşti, pe care l-a absolvit în anul 1910.

Nesimțindu-se încă pregătit ca să primească Taina Preoției, a funcționat un an ca învățător în satul natal. La 17 decembrie 1911 a fost hirotonit preot pe seama Parohiei Tituleşti din comuna Crâmpoia. Aici nu a rămas mult (doar un an), căci, murind părintele Anastasie Ionescu de la Parohia Crăciuneiul de Jos (Radomireşti), s-a transferat la această parohie, la 18 august 1912[63].

Liniştea sufletească pe care şi-o dorea ca păstor de suflete la noua parohie nu a durat însă mult timp. Peste doar patru ani România era deja angrenată în prima conflagrație mondială şi, mai mult, spre sfârşitul anului 1917 avea să fie ocupată de trupele germane.

Dezastrul a venit şi în parohia părintelui Păunescu, iar el, ca un adevărat păstor de suflete, a rămas să înfrunte, plin de curaj, la 26 de ani, greutățile vremii şi răutățile armatei de ocupație.

Pentru că nemții transformaseră biserica în grajd pentru caii lor şi în dormitor pentru soldați (icoanele fiind folosite de aceştia ca pat pentru dormit), părintele a protestat în fața comandantului german şi a confesorului lor militar. Replica dată părintelui de preotul militar german, lipsită de dragoste creştină şi de adevăr, a fost aceasta: *„Da, dar bisericile dumneavoastră aparțin statului şi tot ce aparține statului cu care suntem în război dispunem noi de ele cum vrem"*[64].

Ce a urmat după această confruntare nu-i greu de imaginat. Nemții au intrat în alertă, iar părintele a început să fie şi mai atent supravegheat.

O întâmplare nefericită, petrecută în ziua de 15 februarie 1917, avea să-i fie fatală părintelui Păunescu. În casa sa, care fusese rechiziționată, locuiau acum câțiva ofițeri germani. O grenadă, se pare ascunsă în soba din bucătăria casei de slujnica părintelui, a explodat la aprinderea focului[65]. Explozia, care nu a făcut alte victime, în afară de

---

[62] Prof. Teodor MAVRODIN, *Episcopia Argeşului 1793-1949*, Ed. Europroduct, Piteşti, 2005, p. 476.

[63] M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 53-54.

[64] Traian ZORZOLIU, „Preotul erou Constantin N. Păunescu", Direcția pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Național-Olt, Drăgăneşti-Olt, 24 mai 2001, p. 15.

[65] Potrivit Raportului Primăriei comunei Mihăeştii de Jos – Olt, nr. 267 din 28 martie 1936, grenada „Cpt. Savopol" a fost găsită de servitoarea părintelui, Mariţa N. Fleancu, o localnică, care, „... având trei zile până când termina serviciul la preotul Păunescu, a ascuns-o, voind s-o ducă acasă la părinții săi, părându-i frumoasă. Soția preotului a trimis-o în altă cameră să aducă un fier pentru ridicatul țestului (un fel de strachină mare sub care se coace pâinea), i-a căzut grenada din sân, a făcut explozie,

slujnică, i-a alertat pe nemți. Aceştia au percheziționat casa şi au găsit corespondență în limba franceză între părintele şi foştii săi colegi de seminar, care acum studiau în Franța. Cum cele două țări, Franța şi Germania, se aflau în război pe poziții inamice, comandantul german l-a acuzat pe părintele de complot *„în contra armatelor germane"* şi, ca atare, a fost arestat şi dus a doua zi, împreună cu soția, la comandamentul de război din Drăgăneşti. Cu această ocazie nemții au incendiat arhiva parohială[66].

După câteva zile de suferință şi tortură, în ziua de marți, 21 februarie 1917, părintele Păunescu a fost judecat şi condamnat la moarte[67]. Auzindu-şi sentința, părintele şi-a făcut ultima rugăciune în genunchi pe paiele din arest, şi-a împărțit bunurile personale ce le avea colegilor săi de suferință şi a zis din adâncul sufletului aceste ultime cuvinte: *„Iartă-mă, Doamne, şi primeşte-mă în împărăția Ta!"*[68].

Sentința a fost executată în aceeaşi zi (21 februarie), părintele fiind împuşcat la marginea Drăgăneştiului, spre Stoicăneşti. Avea doar 26 de ani. În urma sa au rămas să-l plângă soția şi cei doi fii ai lor, Gheorghe şi Florin, ambii minori.

Pe locul unde a fost împuşcat preotul Constantin Păunescu, părinții săi, Nae şi Stana Păunescu, i-au ridicat, ajutați de maistorul Batista Durigo[69] – cel care construise şi biserica din Radomireşti unde părintele Păunescu slujise –, un monument funerar[70] care aminteşte de cumplita sa execuție:

„În acest locu/ s-a stins viața/ preotului C. Păunescu/ în etate/ de 28 ani [sic!]*/ esecutat la/ 21 febroarie/ de armata/ imperială/ germană/ lăsâ[n]d/ nemângâiată/ soția cu 2/ copii şi părinți,/ frați, surori/ 1917.*

Trişti de/ moartea fiului –/ Naie Păunescu şi/ Stana/ Naie Păunescu/ din com./ Mihăieştii de Jos/ Olt".

Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns, la câteva zile de la condamnarea şi execuția părintelui C. Păunescu, pe frontul din Moldova a murit la datorie şi celălalt fiu al familiei Păunescu, învățătorul Ilie N. Păunescu.

La poarta casei părinteşti din satul Buşca, cei doi părinți îndurerați au ridicat un alt monument funerar, de data acesta în cinstea celor doi bravi fii ai lor, Constantin şi Ilie, căzuți la datorie pentru neam şi țară. Monumentul are încrustată următoarea inscripție:

---

omorând-o pe loc…". Vezi Preot Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, II, *Temnițe şi lagăre*, p. 266.

[66] M. VÎNĂTORU, *Şi noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 56-57. Vezi şi † Gherasim CRISTEA, „Slujitori bisericeşti din Eparhia Râmnicului şi Argeşului în timpul ocupației străine 1916-1918", p. 99, şi „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)", p. 113.

[67] Soția părintelui a fost condamnată la doi ani de închisoare, însă după şase luni ea a fost grațiată.

[68] T. ZORZOLIU, „Preotul erou Constantin N. Păunescu", p. 16. După informația primită de Pr. Grigore N. Popescu, se pare că preotul Constantin Păunescu, fiind „om demn, văzându-şi de biserică şi neavând obiceiul temenelelor, nu era pe placul unui proprietar de acolo (Victor Tălmaciul – compl. n), care a şi murit curând după preot şi care i-a creat o imagine proastă în fața nemților". Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română şi întregirea neamului*, II, *Temnițe şi lagăre*, p. 268-269. Vezi şi Pr. Oprea D. SĂNDULESCU, *Din grozăviile războiului mondial*, Tipografia „Lumina Teleormanului", Turnu-Măgurele, 1924, p. 8 (mărturia lui Anastasie Nota, proprietar în Crăciuneii de Jos, care a fost închis împreună cu părintele Constantin Păunescu).

[69] Italian stabilit în Drăgăneşti la începutul secolului XX.

[70] Acest monument a fost restaurat în anul 2012 de A.N.C.M.R.R., Subfiliala Drăgăneşti-Olt.

„Preotu[l]/ Costandin N./ Păunescu în/puşcat de nemţi în/ anul 1917 în com[una] Dră/găneşti Olt la 17 feb[ruarie]/ani 26. Şi copii[ı] Gheor/ghe şi Florin 1922/ Ilie N. Păunescu norma/list mort pe c[âmpul] de luptă/ 1917 – 20 feb[ruarie]./ Familia Nae Păunescu/ şi soţia Stana”[71].

Deşi judecătorul îi făgăduise părintelui Păunescu că-i va aproba să fie îngropat în comuna sa natală, Mihăieştii de Jos, nu s-a ţinut de cuvânt. Exact după un an, în ziua de 21 februarie, părintele va fi deshumat din Drăgăneşti şi dus la Mihăeştii de Jos, unde *„i s-a făcut mormânt frumos, după ultima sa dorinţă”*[72].

Că preotul Constantin N. Păunescu, care a murit nevinovat, ca un mucenic, a fost un *„preot adevărat, cucernic, serios, cu suflet ales”*, se vede şi din testamentul său, scris în închisoare – cu trei zile înainte de a fi împuşcat – şi încredinţat lui Anastasie Nota, care, după 15 zile de la moartea părintelui, a fost eliberat. Iată cuprinsul testamentului:

„Sâmbătă, 18 februarie 1917
Testament

Iubite tată, mamă, fraţi, surori, soţie iubită şi copilaşii mei iubiţi,

De-o fi să mor, să ştiţi că sunt nevinovat, întrucât absolut n-am ştiut că în casa unde eu stau să se găsească de la soldaţii germani sau să fie spre nenorocirea familiei mele, de vreun rău voitor adusă, o grenadă germană, care mi-a cauzat nenorocirea. Am fost bolnav de tristeţe şi rău tratat în închisoare. Zino, soţie mult iubită, de vei păstra veşnic amintirea mea, nu te vei mai căsători cu nimeni. Eu zic: nu învrednici pe nimeni să-şi bată joc de acela ce am fost numai eu. Ai grijă de copii, să înveţe carte, pentru a deveni oameni cu vază în toată ţara, ajută-i şi cheltuieşte totul cu ei. Toţi banii depune-i pentru copii şi să stai la tata. Nu fii risipitoare şi râzătoare. Ai la tine nişte bani ai Bisericii, să-i dai Epitropiei şi să primeşti adeverinţă. Deosebit, ai la tine 2.040 lei în hârtii, afară de monedele de aur, verighetele şi ceasornicul de aur. Ai grijă să nu râdă lumea nici de tine, nici de copii. Fii femeie serioasă. Faceţi-mi pompă şi să pretinzi preoţilor slujbă rară, îngerească, ştii tu cum îmi plăcea mie. Vei lua veşmintele noi de la Biserică toate şi vei da Bisericii pentru ele 300 lei, adică mai mult decât costă ele sau vei lua altele, în schimb mă veţi îngropa cu ele. Să-mi faceţi cavou frumos, cu cruce bună şi cu fotografia mea în ea la Mihăeştii de Jos. Dumnezeu să vă aibă în pază!

(ss) Preot C. N. Păunescu”[73].

---

[71] Remarcăm faptul că ziua execuţiei şi vârsta părintelui Constantin Păunescu diferă la cele două monumente funerare. Pe monumentul de la Drăgăneşti-Olt apare că părintele a fost executat la 21 februarie, în vârstă de 28 de ani, iar pe monumentul din faţa curţii părinteşti apare că a fost împuşcat la 17 februarie, la vârsta de 26 de ani.

[72] Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, p. 268. Pe monumentul funerar din cimitirul satului Buşca, com. Mihăeşti, ridicat în anul 1918 în memoria părintelui Constantin Păunescu, este scris următorul text: „Reamintir[e]/ regretatu[lui]/ preotu[l] C.N./ Păunescu în etate de/ 28 ani fost/ e[xe]cutat la 21/ febroarie 1917/ morte prin/ înpuşcare de/ armata imper/ială germa/nă/ în comuna Drăgăn/eşti Olt lăsând/ în urma sa în tris/ta durere o soţie cu trei copi[i],/ părinţi, fraţi şi/ surori în trista durere. Fie/ memoria eternă. 1918. Maistor I. B. Dur/igo”.

[73] Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, pp. 269-270.

4. Un alt preot reținut și arestat de trupele inamice a fost **preotul Gheorghe M. Seiculescu** din Seaca – Olt. Acesta a fost arestat mai multe zile ca *„garanție că va fi liniște în sat”*.

Despre vrednicul părinte Seiculescu aflăm – din Anuarul Eparhiei Argeșului pe anul 1939 – următoarele: era născut la 31 ianuarie 1888[74] și absolvise seminarul de gradul II. Fusese hirotonit preot la 19 aprilie 1909, pe seama Parohiei Nenciulești (județul Teleorman). La Seaca (Parohia Frumoasa) fusese transferat la 1 noiembrie 1912, iar la 19 februarie 1913 fusese hirotesit duhovnic.

Pentru activitatea sa fructuoasă în slujba Bisericii lui Hristos, dar și a neamului românesc, a primit medalia „Răsplata muncii pentru biserică cls. a II-a”[75].

b. Și în **vechiul județ Romanați**, mai mulți preoți, rămași la parohie, au suferit din pricina armatelor de ocupație, fiind arestați și torturați. Documentele vremii menționează pe următorii: Ștefan Bălănescu din comuna Cioroiu, Grigore Berbescu din comuna Rusăneștii de Jos, Vasile Constantinescu din satul Cepari, Dumitru D. Filip din comuna Dobrun, Haralambie Popescu din comuna Deveselu, Ion Predescu din comuna Știrbei (actualmente comuna Iancu Jianu) și Oprea I. Ștefănescu din comuna Vișina Nouă.

1. Dintr-un raport al Postului de Jandarmi Osica de Sus, nr. 1069/1937, către Inspectoratul General al Jandarmeriei, aflăm – printre altele – că **preotul Ștefan Bălănescu** din localitatea Cioroiu *„a fost bătut și schingiuit de un neamț, în mijlocul curții, în văzul sătenilor”*, fiind amenințat cu împușcarea[76]. A murit la 25 iunie 1919, în vârstă de 76 de ani, *„după un apostolat de 49 ani, în Parohia Cioroiu”*[77].

2. Datorită faptului că **preotul Grigore Berbescu** din comuna Rusăneștii de Jos știa foarte bine limba germană, *„locuitorii acestei comune n-au avut de suferit prea mult de pe urma ocupanților. Ori de câte ori venea vreun ordin de rechiziționare sau de ridicare animale și alimente preotul stăruia pe lângă autoritățile germane și obținea favoarea de a se ridica mult mai mici cantități...”*[78].

3. Despre **preotul Vasile Constantinescu**[79] din satul Cepari aflăm că *„a suferit bătăi și schingiuri de la unguri, pentru a le da bani, alimente și rufărie”*. A decedat în anul 1934, în vârstă de 94 de ani[80].

4. Preotul Dumitru D. Filip[81] din comuna Dobrun a fost acuzat de trupele de ocupație că îi *„sfătuiește pe credincioși, în biserică, să nu facă nici un serviciu dușma-*

---

[74] Pe crucea de la mormântul său aflăm că s-a născut în anul 1887 și a trecut la cele veșnice la 18 octombrie 1961.

[75] *Anuarul Eparhiei Argeșului*, Pitești, 1939, p. 224.

[76] Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 304.

[77] Este înmormântat – ca și părintele Aristide Popescu – în curtea bisericii Parohiei Cioroiașu-Crâng, din comuna Fălcoiu.

[78] Adresa nr. 3578 din 27 martie 1936 a Prefecturii Romanați. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 303.

[79] Absolvent al Seminarului Teologic de gradul I, părintele Constantinescu a fost hirotonit preot, pe seama Parohiei Cepari, județul Romanați, la 27 iunie 1886.

[80] Raportul nr. 711/1937 al Postului de Jandarmi Cepari către Inspectoratul General al Jandarmeriei. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 304.

[81] Născut în anul 1887 în localitatea Redea, județul Romanați, preotul Dumitru Filip a absolvit Seminarul Teologic de gradul II, fiind hirotonit preot la data de 1 septembrie 1907, pe seama Parohiei Dobrun.

nilor”. A fost arestat în ziua de 2 martie 1918, fiind condamnat la un an de închisoare. Iată cum îşi prezintă părintele calvarul suferinţelor sale: *„… După aflarea carnetului, am fost pus în lanţuri şi dus la ofiţer. Acolo mi-a arătat ce am scris despre el. S-a repezit la mine şi a început să mă lovească până ce am căzut. Nu ştiu cine mă va fi sculat, că m-am pomenit în altă cameră. În ziua de 5 martie, sunt pornit la Balş, în lanţuri, şi escortat de 2 soldaţi unguri. Acolo alte cercetări, alte ameninţări şi, în urmă, alte torturi. A doua zi, la ora 6 dimineaţa, sunt transportat la Slatina, la închisoare, unde am stat până la 8 august, când m-au trimis la Craiova, unde am fost judecat de Curtea Marţială germană, în ziua de 13 septembrie, în localul băncii de comerţ, şi condamnat la încă un an închisoare, pe motiv că la slujba religioasă, am povăţuit poporul să nu dea nimic trupelor de ocupaţie.*

Am stat la închisoare de la 2 martie 1918 până la 13 noiembrie 1918, când Bunul Dumnezeu a făcut ca trupele duşmane să părăsească ţara românească şi să se întoarcă la trupele noastre încărcate de laurii victoriei şi cu ideal românesc împlinit. Aproape totul am pierdut de acasă. Am pierdut şi o fetiţă, singura fată pe care am avut-o, la moartea căreia nu am putut lua parte.

Ar fi multe de spus în această privinţă, dar tare mi-e teamă că şi aceasta se va arunca la coş, cei mari neavând timpul necesar s-o citească, pentru a şti că ***şi noi, cei rămaşi aici, am rămas tot români, rugându-ne neîncetat pentru izbânda celor plecaţi, ocrotind şi încurajând pe cei rămaşi cu noi*** (– subl. n.)*”*[82].

5. Preotul Haralambie Popescu din comuna Deveselu a fost arestat timp de trei săptămâni, împreună cu doi localnici, Tudor Achim şi Ioan Velcu, pentru că ar fi scos *„un bulon de la acul de cale ferată din Deveselu, cu scopul de a provoca deraiere”*. După trei zile de la punerea sa în libertate, a fost din nou arestat. A reuşit însă să iasă, refugiindu-se în comuna Gostinari[83].

6. În timpul ocupaţiei străine (1916-1918), **preotul Ion Predescu**[84] din comuna Ştirbei a fost maltratat, din care cauză i s-a grăbit moartea. Dintr-un raport al Şefului Postului de Jandarmi Ştirbei, nr. 810/1937, aflăm că: *„… preotul Ion Predescu în etate de 62 ani, din comuna Ştirbei – Romanaţi, a fost bătut şi schingiuit de un plutonier ungur, anume Zabinschi, pentru faptul că nu i-a dat voie a-şi bate joc de fiica sa, anume Elisabeta, în etate de 16 ani… Preotul a încetat din viaţă în luna mai, ziua 16, anul 1917, din cauza bătăilor grave şi schingiurilor… ”*[85].

7. Despre **preotul Oprea I. Ştefănescu**[86] din localitatea Vişina Nouă aflăm că a fost un *„mare ocrotitor al populaţiei satului său, în timpul ocupaţiei duşmane, sfătuind-*

---

[82] Adresa nr. 2483 din 5 martie 1936 a Prefecturii Romanaţi. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, pp. 301-302.

[83] Raportul nr. 815/1937 al Postului de Jandarmi Stoeneşti către Inspectoratul General al Jandarmeriei. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, p. 303.

[84] Absovent al Seminarul Teologic de gradul I, părintele Ion Predescu a fost hirotonit preot la data de 26 iulie 1880 pe seama Parohiei Ştirbei.

[85] Adresa nr. 3489 din 24 martie 1936 a Prefecturii Romanaţi. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, p. 302.

[86] Părintele Oprea I. Ştefănescu s-a născut la 19 august 1887 în localitatea Bucinişu din judeţul Romanaţi. A absolvit Seminarul Teologic de gradul II, fiind hirotonit preot II la 27 decembrie 1908, pe seama Parohiei Vişina Nouă (din 1919 a devenit paroh). Mult timp, părintele a fost şi învăţător în localitate.

o cum să se poarte, intervenind în toate împrejurările, fapt pentru care sătenii îi poartă cea mai mare dragoste şi recunoştinţă"[87].

III. Concluzii

Din cele prezentate până acum, cu privire la activitatea preoţilor din vechile judeţe Olt şi Romanaţi în timpul Primului Război Mondial, se pot trage următoarele concluzii:

Preoţii din vechile judeţe Olt şi Romanaţi au participat activ în timpul războiului, fie însoţind, ca preoţi militari, trupele române pe câmpurile de luptă, fie rămânând la parohie, alături de credincioşii lor, pentru a înfrunta cu curaj şi demnitate greutăţile ocupaţiei armatelor străine.

Din cei 252 de preoţi ortodocşi români mobilizaţi pe front în timpul războiului, 10 au fost preoţi olteni şi romanaţeni: Dumitru Brumuşescu, Constantin P. Buzescu, Ştefan Ionescu-Cazacu şi Constantin Milcoveanu (din judeţul Olt), Ştefan Bazilescu, Ion G. Cerbulescu, Dumitru Cunescu, Emanoil C. Mărculescu, Aristide Popescu şi Nicolae Popescu (din judeţul Romanaţi).

Părintele Şt. Ionescu-Cazacu a fost murit pe front, ca erou al Patriei şi al Bisericii nostre străbune, în luptele de la Mărăşeşti, la 1 ianuarie 1918, la doar 58 de ani. Rămăşiţele sale pământeşti – cu mâna dreaptă neputrezită – se află astăzi depuse, la loc de cinste, într-una din criptele Mausoleului de la Mărăşeşti, alături de cele ale marilor eroi ai neamului românesc.

Alături de preoţii mobilizaţi pe front, mulţi preoţi olteni şi romanaţeni, rămaşi la parohie, au îndurat atrocităţile Primului Război Mondial, fiind arestaţi, torturaţi şi chiar ucişi (cum este cazul preotului Constantin N. Păunescu de la Parohia Crăciuneiul de Jos, comuna Radomireşti, împuşcat de trupele germane la 21 februarie 1917).

Pentru judeţul Olt, documentele vremii menţionează numele a patru preoţi care au suferit în timpul ocupaţiei străine: Alexandru Georgescu din comuna Dăneasa, Constantin Gogiulescu de la Oteştii de Sus, Constantin N. Păunescu din comuna Radomireşti şi Gheorghe M. Seiculescu din Seaca.

Şi în vechiul judeţ Romanaţi, mai mulţi preoţi, rămaşi la parohie, au suferit din pricina armatelor de ocupaţie, fiind arestaţi şi torturaţi. Documentele de arhivă menţionează pe următorii preoţi: Ştefan Bălănescu din comuna Cioroiu, Grigore Berbescu din comuna Rusăneştii de Jos, Vasile Constantinescu din satul Cepari, Dumitru D. Filip din comuna Dobrun, Haralambie Popescu din comuna Deveselu, Ion Predescu din comuna Ştirbei (actualmente comuna Iancu Jianu) şi Oprea I. Ştefănescu din comuna Vişina Nouă.

[87] Raportul nr. 349/1936 al notarului comunei Vişina Nouă către Pretura Dunărea – Corabia. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, p. 303.

Preotul Ştefan Ionescu-Cazacu şi fiul său cel mic, Nicolae (27 iulie 1916). Muzeul Parohiei Radomireşti.

Epitrahilul de front al preotului militar Şt. Ionescu-Cazacu. Muzeul Parohiei Radomireşti.

Cutia cu Sfânta Împărtăşanie şi linguriţele folosite pe front.

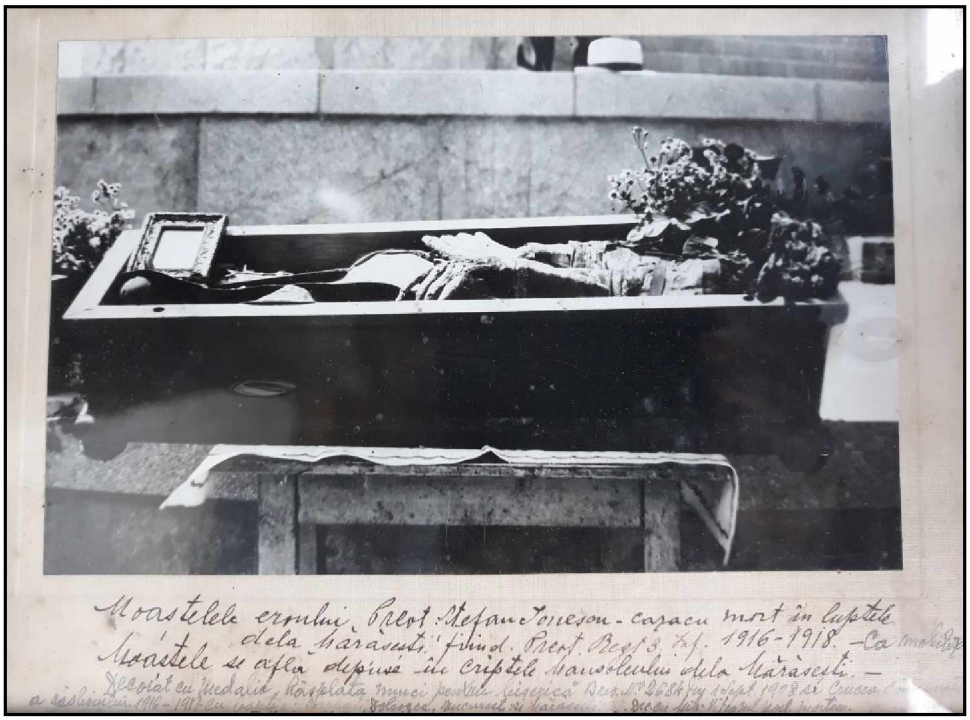

Rămăşiţele pământeşti ale preotului-erou Şt. Ionescu-Cazacu. Muzeul Parohiei Radomireşti.

Monumentul funerar al preotului Aristide Popescu. Curtea bisericii Parohiei Cioroiaşu-Crâng, com. Fălcoiu.

Preotul Constantin N. Păunescu.
Muzeul Parohiei Radomireşti.

Monumentul funerar al preotului
Constantin N. Păunescu, Drăgăneşti – Olt.

Monumentul funerar
al preotului Constantin N. Păunescu
din fața casei părinteşti.

Monumentul funerar
al preotului Constantin N. Păunescu
din cimitirul Parohiei Mihăeştii de Jos,
sat. Buşca, com. Mihăeşti.

Monumentul funerar
al preotului Gheorghe M. Seiculescu
din cimitirul Parohiei Frumoasa 1, com. Seaca.

Monumentul funerar
al preotului Ştefan Bălănescu
din curtea bisericii Parohiei Cioroiaşu – Crâng,
com. Fălcoiu.

PARTEA A III-A

MĂRTURII DIN TIMPUL OCUPAȚIEI, DE PE LINIA FRONTULUI ŞI DIN PRIZONIERAT

LUPTELE DIN VARA ANULUI 1917 OGLINDITE ÎNTR-UN MANUSCRIS INEDIT

Otilia Gherghe

Izbucnirea Primului Război Mondial la 15/28 iulie 1914 (Austro-Ungaria a atacat Serbia) a dus la intensificarea luptei popoarelor pentru drepturi naţionale prin destrămarea marilor imperii.

În aceste condiţii Regele Carol I convoacă pe 21 iulie/3 august 1914, la ora 17, la Castelul Peleş de la Sinaia, Consiliul de Coroană pentru a stabili poziţia României faţă de conflictul european. În urma unor aprige discuţii s-a luat hotărârea ca România să rămână neutră, decizie care a corespuns voinţei clasei politice şi a poporului român. România nu se putea angaja în război alături de Austro-Ungaria cunoscându-se persecuţiile la care erau supuşi românii din Transilvania şi Bucovina.

După declararea neutralităţii, pe scena politică românească au avut loc dezbateri aprinse alături de cine trebuie să participe România la război, de Puterile Centrale sau de Antanta[1]. Moartea Regelui Carol I pe 27 septembrie/10 octombrie 1914 a diminuat poziţiile grupării care se afla alături de Puterile Centrale, noul rege, Ferdinand I, susţinut şi de soţia sa Maria, a înclinat spre Antantă[2].

Anii neutralităţii, din august 1914 până în august 1916, au fost ani de maximă pregătire materială şi morală în vederea participării forţelor româneşti în lupta pentru a se recupera teritoriile locuite de români.

Timp de doi ani primul-ministru Ion I.C. Brătianu a negociat cu multă prudenţă şi abilitate cu reprezentanţii Antantei, căutând să obţină din partea acesteia recunoaşterea drepturilor inalienabile ale poporului român şi condiţiile cele mai favorabile pentru intrarea României în război.

Odată războiul început, conducătorii celor două tabere (Tripla Alianţă şi Antanta) au început o intensă activitate diplomatică pentru atragerea de partea lor a ţărilor rămase neutre, România devenind obiectul solicitărilor din partea celor două coaliţii.

După doi ani de zile de la pronunţarea neutralităţii definitive (21 iulie/3 august 1914), guvernul României presat de Tripla Înţelegere şi de Antantă, după lungi şi dificile tratative, încheie la Bucureşti, pe 4/17 august, Tratatul de Alianţă cu Franţa, Rusia, Marea Britanie şi Italia.

Statele Antantei garantau prin Tratatul de Alianţă integritatea teritorială a Regatului României „în toată întinderea frontierelor sale actuale", recunoşteau dreptul de a reuni Transilvania cu Crişana, de la vărsarea Someşului în Tisa până la vărsarea

[1] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Universul Enciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 273.

[2] Ioan Scurtu, *Alba Iulia. 1 Decembrie 1918*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1988, p. 12.

Mureşului în Tisa, Banatul şi Bucovina; se obligau ca în viitorul tratat de pace cu Puterile Centrale să recunoască aceste teritorii ca făcând parte integrantă din Regatul României, precum şi dreptul ţării noastre de a participa cu puteri egale, la Conferinţa păcii[3]. Momentul intrării României în război a fost impus de Antantă, deoarece armatele Aliaţilor se aflau într-o situaţie dificilă pe toate fronturile.

Referindu-se la circumstanţele intrării României în război, precum şi la semnificaţia sa istorică, politico-militară, primul ministru I.I.C. Brătianu declara: „Noi nu am intrat in război ca nişte solicitatori nepoftiţi. Noi am intrat în război ca nişte aliaţi doriţi şi ceruţi"[4].

La 14/27 august 1916, Regele Ferdinand a convocat Consiliul de Coroană, la Palatul Cotroceni „într-o şedinţă care a durat trei ore. În afară de miniştri, au luat parte: foştii preşedinţi ai Consiliului, Carp, Maiorescu şi Rosetti; foştii miniştri Marghiloman, Take Ionescu şi Filipescu; preşedinţii şi unii foşti miniştri ai Corpurilor Legislative. Numai patru dintre aceşti membri sunt germanofili. Suveranul a deschis şedinţa spunând că a hotărât să declare război Austriei... Discursurile suveranului şi ale preşedintelui Consiliului au impresionat auditorul prin alesele sentimente patriotice. Şedinţa s-a închis printr-o chemare la unire adresată de rege tuturor pentru împlinirea marelui ideal al ţării", se preciza în telegrama lt. col. L. Ferigo din 14/27 august 1916 către generalul Barattieri[5]. Primul ministru I.I.C. Brătianu a prezentat conţinutul negocierilor diplomatice secrete dintre România şi statele Antantei: Tratatul de Alianţă şi Convenţia militară.

Acţiunea României de a declara război Austro-Ungariei a fost primită cu entuziasm de toate clasele sociale din ţara noastră.

În după amiaza aceleiaşi zile decretul pentru declanşarea stării de război era adus la cunoştinţă locuitorilor ţării. Începea mobilizarea generală a armatei.

„Tocmai pe la 11½ noaptea – nota George Mil Demetrescu, avocat din Craiova – ne deşteptăm în sunetul metalic al clopotelor de la biserici şi strigătul puternic al goarnelor militare ce, în tăcerea nopţii, notele lor războinice, vestesc oraşul întreg, ţării, decretarea mobilizării, deci războiul. De departe se auzeau, tot mai desluşit, goarnele şi uralele mulţimii ce vine spre centrul oraşului. De el, depindea împlinirea unui vis frumos, făurit de atâtea generaţii pentru care s-a suferit atâtea nedreptăţi şi s-au chinuit atâtea minţi, atâtea suflete"[6].

În seara zilei de 14/27 august 1916, la ora 20.25, ministrul român de la Viena, Edgar Mavrocordat, a depus în palatul Ministerului de Externe din Ballplatz, în lipsa ministrului Burian, Declaraţia de război pe care România o făcea Imperiului Austro-Ungar. „Doi ani de război – se preciza în Declaraţie –, în cursul căreia România şi-a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricăror reforme interne,

---

[3] C. Gh. Marinescu, *Epopeea Marii Uniri,* Editura Porto Franco, Galaţi, 1993, p. 240.

[4] *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 151.

[5] *Mărturii. 1918 la Români. Documente externe 1916-1918*, vol. II, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, pp. 810-811.

[6] George Mil Demetrescu, *Istoria baroului Dolj de la 1864-1928*, Editura Tiparul „Prietenii Ştiinţei", Craiova, 1928, p. 180.

putând a face mai bună viaţa popoarelor ce guvernează, s-a avântat, pe atât de faţă să le sacrifice, pe cât de neputincioasă să le apere împotriva atacurilor din afară... Pentru aceste motive, România se consideră încă din acest moment în stare de război cu Austro-Ungaria"[7].

A doua zi după ce *Declaraţia de război a României* fusese înaintată Ungariei la Viena, Regele Ferdinand adresa poporului roman Proclamaţia „Români!" în care era sintetizată magistral cauza reală a intrării României în război: „ După vremi îndelungate de nenorociri şi grele încercări, înaintaşii noştri au reuşit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin Războiul de Independenţă, prin munca lor neobosită pentru renaşterea naţională. Astăzi ne vine nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă: Unirea Românilor de pe cele două părţi ale Carpaţilor (...), pornim la luptă cu avântul puternic al unui popor, care are credinţa neclintită în menirea lui"[8].

Importanţa intrării României în război alături de Antantă a fost subliniată strălucit de marele istoric Nicolae Iorga: „A sosit un ceas, pe care-l aşteptam de peste două veacuri, pentru care am trăit întreaga noastră viaţă naţională, pentru care am muncit şi am scris, am luptat şi am gândit. A sosit ceasul în care cerem lumii cinstit, cu arma în mână, cu jertfa a tot ce avem, ceia ce alte naţiuni, mai fericite, au de atâta vreme... Dreptul de a trăi pentru noi, dreptul de a nu mai da nimănui ca robi rodul ostenelilor noastre"[9]. Intrarea României în război a fost considerată de aliaţii săi cel mai important eveniment politic şi militar din a doua jumătate a anului 1916.

Forţele mobilizate de către România au reprezentat 1.083.000 oameni, adică totalitatea populaţiei bărbăteşti între 18 şi 45 de ani. Efectivele armatei la data mobilizării au fost de 833.758 trupă şi circa 18.000 ofiţeri, grupaţi în 23 de divizii de infanterie şi două divizii de cavalerie.

Armata română a intrat în război complet nepregătită, dispunând de puţine mijloace şi trebuind să lupte pe trei fronturi lungi de aproape 1500 km: întreg arcul Munţilor Carpaţi de la Vatra Dornei până la Vârciorova, şi întregul curs al Dunării de la intrarea fluviului în ţară până la Marea Neagră, precum şi frontiera terestră a Dobrogei, de la Turtucaia până la Marea Neagră. Armata dispunea de cinci corpuri de armată fiecare dintre ele alcătuit din: două divizii, o brigadă de călăraşi, un regiment de obuziere, un batalion de pionieri[10].

Planul de război adoptat de Comandamentul român în 1916 a fost: ofensiva peste Carpaţi, cu direcţia spre Budapesta pentru eliberarea fraţilor noştri; defensiva pe frontul de sud având teritoriul naţional şi respingând atacurile pe care le-ar întreprinde bulgarii dinspre sud. Pe Frontul de Sud, de la Calafat până la Ekrene, pe Marea Neagră, era Armata a III-a sub comanda generalului M. Aslan. Frontul ofensiv, *carpatic*, era deser-

---

[7] Const. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 182.

[8] *Ibidem*, pp. 183-184.

[9] N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice*, 2, 1916-1917, Craiova, f.a. p. 83; Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 242.

[10] *România în războiul mondial (1916-1919)*, 1, Bucureşti, 1934, p. 50-56.

vit de armatele I, II şi IV. Armata I, sub comanda generalului Ion Culcer, se întindea de la Calafat până la Izvoarele Argeşului, Armata a II-a, sub comanda generalului Alexandru Averescu, ocupa frontul de la Izvoarele Argeşului până în regiunea Vrancei iar Armata a IV-a sau de Nord, sub conducerea generalului Constantin Prezan, ocupa Carpaţii Moldovei, făcând în regiunea Dornei joncţiunea cu armata rusă[11].

Începutul campaniei militare de peste Carpaţi a fost promiţător. În noaptea de 14-15/27-28 august 1916, unităţile armatei române au intrat, prin18 puncte în Transilvania, de la Orşova la punctul cel mai nordic al Carpaţilor, pe un front larg de 950 km, într-o atmosferă plină de entuziasm eliberând oraşele: Braşov, Topliţa, Sibiu, Miercurea-Ciuc, Târgu-Secuiesc, importantul centru industrial Petroşani etc.

În partea stângă a Armatei I-a şi a întregului front carpatic se afla „Grupul Cerna", care a dat puternice lovituri inamicului cucerind, rând pe rând, după lupte crâncene muntele Alionul, Ozoina, Dreneacul, Duhovna, Orşova şi amândouă malurile Cernei până aproape de Ieşelniţa; spre nord au ocupat localităţile Coramnic, Topleţ, Bârza până în apropiere de Mehadia. În acest „nod vital al Carpaţilor" în „inima României", cum o defineşte Simion Mehedinţi, au luptat eroic ostaşii români în zonele greu accesibile ale munţilor Cernei.

În ziua de 17/30 august 1916, Germania a declarat război României, iar peste două zile Bulgaria şi Turcia. În aceste condiţii numeroase forţe armate au trebuit retrase de pe frontul din Transilvania şi transferate pentru a întări dispozitivul de sud al frontului, România găsindu-se acum într-o situaţie extrem de dificilă, luptând pe două fronturi cu patru state: Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria şi Turcia[12].

Încrederea victoriei din Transilvania a fost spulberată în urma bătăliei de la Turtucaia (între 19 august/1 septembrie-24 august/6 septembrie 1916), în care armata română a suferit o grea înfrângere din partea trupelor germano-bulgare şi turceşti, conduse de mareşalul August von Mackensen .

Agravarea situaţiei pe frontul din Transilvania, unde forţele germane-austro-ungare conduse de generalul Erich von Falkenhayn trecuseră la o ofensivă, s-a repercutat asupra frontului din sud. La 22 septembrie/5 octombrie „operaţiunea Flămânda" a fost oprită şi trupele readuse pe malul stâng al Dunării, iar mare parte au fost trimise pe frontul de nord[13].

Până la sfârşitul lunii octombrie 1916 s-au dus lupte grele în Dobrogea, armata română fiind nevoită să se retragă în faţa ofensivei trupelor germano-bulgare, ofensivă încheiată cu străpungerea frontului româno-rus şi ocuparea Constanţei.

În lupta pentru trecătorile Moldovei, trupele române conduse de generalului Eremia Grigorescu sub deviza „Pe aici nu se trece!", au oprit pătrunderea trupelor germane şi austro-ungare din această direcţie pe teritoriul ţării.

Puternica ofensivă a Puterilor Centrale din 20 septembrie/3 octombrie 1916, care concentraseră în Transilvania numeroase trupe şi o tehnică superioară de război, a determinat Armata I română să treacă în apărare şi apoi să se retragă din faţa duşmanului pe arcul Carpaţilor.

---

[11] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, vol. I, ediţia, 1989, p. 216-217.
[12] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 423.
[13] *România în anii primului război mondial,* vol. I, pp. 363-370.

Bătălia pentru trecătorile Carpaților începuse de 10 zile, fără ca germanii să fi reuşit să pună stăpânire pe vreuna din ele. Drumul cel mai scurt spre Bucureşti nu putuse fi deschis şi nici nu se putea realiza.

Hotărârea luată de comandanții trupelor dușmane de a străpunge Defileul Jiului se baza pe surprinderea armatelor române, care erau masate pentru apărarea trecătorilor principale şi pe faptul că aici lanțul Carpaților are în această regiune cea mai mică înălțime.

Atacul german din Defileul Jiului a coincis cu operația de retragere a frontului pe o linie paralelă cu creasta muntoasă a frontierei şi depărtată de ea cu aproximativ 10 km.

În dimineața zilei de 10/23 octombrie văzduhul a fost cutremurat de exploziile proiectilelor artileriei germane care loveau cu tărie primele linii ale trupelor Diviziei a 11-a comandată de generalul Dumitru Cocorăscu.

După o rezistență eroică la trecători, la 29 octombrie/11 noiembrie 1916, sub presiunea a 4 divizii germane, frontul Armatei I a cedat.

La sfârşitul lunii octombrie, trupele germane conduse de von Falkenhayn au rupt frontul românesc pe Jiu înaintând în direcția Filiaşi – Craiova, au trecut Oltul, ajungând în Câmpia Munteniei.

La 12/25 noiembrie, autoritățile de stat au plecat din Bucureşti la Iaşi, care va deveni capitala României. În acele condiții dramatice, după o încercare de organizare a rezistenței pe Neajlov şi Argeş, armata română a primit, la 20 noiembrie/5 decembrie 1916, ordinul de a se retrage pe aliniamentul Râmnicu Sărat – Viziru, între Carpați şi Dunăre[14]. Simultan, gruparea comandată de von Mackensen a trecut Dunărea, îndreptându-se spre Bucureşti.

După lupte crâncene inamicul a ocupat oraşele: Târgu-Jiu la 2/15 noiembrie, Filiaşi la 6/18 noiembrie, Craiova la 8/21 noiembrie, Turnu-Severin 9/22 noiembrie, Caracal la 10/23 noiembrie, Calafat la 13/26 noiembrie, Râmnicu-Vâlcea la 12/25 noiembrie, Slatina şi Curtea de Argeş la 14/27 noiembrie 1916.

La sfârşitul primei campanii, potrivit unei statistici americane, românii pierduseră, în total, 500.000 de oameni (100.000 morți, 150.000 răniți, 250.000 prizonieri)[15].

Timp de doi ani, din noiembrie 1916 până în noiembrie 1918, cât a durat administrația militară germană, satele şi oraşele României au fost supuse unui jaf sistematic fără precedent, iar bunurile scoase din teritoriul vremelnic ocupat au fost expediate în țările care făceau parte din Tripla Alianță, şi în primul rând în Germania.

Cele mai mari jafuri le-au comis trupele de ocupație în comunele din sudul Olteniei, Munteniei şi Dobrogei. „Ştirile ce au putut proveni din Oltenia – nota la 4/17 ianuarie 1917, un contemporan – sunt teribile în ceea ce priveşte jaful cu care ocupantul s-a aruncat asupra averii populației"[16].

Odată cu jefuirea sistematică a avuției naționale, cu exploatarea întregii populații, ocupantul a anulat toate libertățile cetățeneşti: au fost interzise întrunirile publice, adu-

[14] Ioan Scurtu, *op. cit.*, pp. 14-20.
[15] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 435.
[16] *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1979, p. 245.

nările de orice natură, circulația în grupuri mai mari de trei persoane, activitatea organizațiilor politice, culturale, editarea de ziare, deținerea de arme etc.

Cu toate că Puterile Centrale cuceriseră 2/3 din teritoriul românesc, ele nu şi-au atins obiectivul urmărit. În Moldova, devenită centru al rezistenței româneşti, în iarna anului 1916/1917 s-a desfăşurat o activitate intensă de instruire a trupelor cu armamentul primit de la Aliați, un rol important revenind misiunii militare franceze. Odată cu intrarea României în război, Franța ne-a trimis o misiune militară condusă de generalul Henri Mathias Berthelot (1861-1931), alcătuită din 277 ofițeri, 37 piloți, 88 medici, farmacişti şi veterinari, 4 ofițeri de marină, 8 ofițeri de intendență, 1150 grade inferioare şi soldați printre care numeroşi specialişti, care au sosit în țară între 3/16 octombrie 1916 şi începutul lunii februarie 1917[17], misiune care va contribui la organizarea şi pregătirea oştirii în vederea luptelor ce vor urma pentru eliberarea teritoriilor ocupate. De asemenea, s-a amplificat activitatea politico-diplomatică în afara granițelor României.

Print-un efort general, s-a refăcut o forță militară, bine organizată, ce grupa peste 400.000 de soldați şi ofițeri, la care se vor alătura miile de voluntari ardeleni şi bucovineni – prizonieri militari în lagărul de la Darnița – Rusia, care luptaseră în armatele austro-ungare.

În urma acordului stabilit între guvernele României şi Rusiei, la începutul lunii iulie au sosit la Iaşi primele batalioane de voluntari ardeleni şi bucovineni, fiind primiți cu entuziasm de oficialități şi populație.

„Ardelenii trec dimineața, impunători ostaşi cu fețele bronzate în acelaşi marş apăsat, purtându-şi marile steaguri româneşti... Se duc la prestarea jurământului. Zguduitoare întâmpinare a ardelenilor în Piața Unirii plină cum nu s-a mai pomenit... Foarte frumoasă cuvântare literară a lui Goga. D-l Lupu plânge, sus pe statuia lui Cuza... Victor Deleanu, şeful ardelenilor, răspunde cu un discurs de o extraordinară putere... în Hora Unirii se prind şi alții, între care miniştri şi generali”[18], consemna Nicolae Iorga impresionat de eveniment.

În Moldova au sosit, până la sfârşitul anului 1917, peste 8.000 de voluntari.

După o intensă pregătire, în vara anului 1917, armata română a reluat ofensiva împotriva Puterilor Centrale. Frontul româno-rus se întindea de la Dorna la Marea Neagră şi cuprindea două armate române şi trei armate ruse, cu un total de 46 de divizii de infanterie şi 10 divizii de cavalerie. Ostilitățile militare pe frontul românesc au cuprins: operația ofensivă a Armatei a II-a română condusă de generalul Alexandru Averescu, în zona Mărăşti, care ocupa în ținutul Vrancei frontal de la Arşița Mocanului (cota 580) până la Răcoasa, pe o lungime de aproximativ 35 km., cunoscută sub denumirea de bătălia de la Mărăşti, operațiile defensive ale Armatei I române, comandată în primă fază de generalul Constantin Cristescu, iar de la 30 iulie 1917 de generalul Eremia Grigorescu, din zona Mărăşeşti şi a aripii drepte a Armatei a II-a în zona Oituz,

---

[17] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 437; Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, vol. II, ediția 1989, p. 392.

[18] N. Iorga, *Memorii. Însemnări zilnice (mai 1917 – martie 1920),* vol. I, pp. 33-34, în C. Gh. Marinescu, *op. cit.,* p. 264.

cunoscute sub denumirea de Bătălia de la Mărăşeşti şi Bătălia de la Oituz[19]. Bătălia de la Mărăşti s-a dat în zona depresiunilor Vrancei şi Zăbrăuţului.

În ziua de 9/22 iulie 1917, la ora 10, a fost declanşată operaţiunea ofensivă a unităţilor Armatei a II-a în cooperare cu Armata a IV-a rusă în zona Mărăşti primită cu entuziasm de soldaţii români. „În tranşeele noastre – nota un contemporan– de-a lungul dealurilor Drăgoteştilor, Bourului şi Albei, soldaţii ascultau, înfiorați de plăcere şi plini de mândrie, glasul tunului românesc ce se întetea din ce în ce mai tare, ca un cântec de răzbunare de atâta vreme dorit. Nerăbdători, erau greu de reţinut să nu-şi scoată capul afară din şanţuri, spre a urmări şi a saluta cu chiote de bucurie efectele exploziilor, peste valea Limpejoarei, în liniile duşmanilor de pe plaiul Mărăştilor"[20].

În ziua de 11/24 iulie, după ce artileria a lungit tragerea, unităţile din dispozitivul ofensiv al Armatei a II-a au început atacul asupra frontului Diviziei 218 Infanterie germane din Grupul Ruiz. Inamicul este înfrânt, trupele române realizând o străpungere de 20 km, pe un front de 30 km în lungime, în teritoriul ocupat de inamic.

O descriere impresionantă a evenimentelor de la 11 iulie este relatată şi în manuscrisul comandantului Regimentului III, Dâmbovița nr. 22, locotenent colonel A. Gheorghiu; „Iulie 1917 – Mai 1918; După săvârşirea operaţiunilor de luptă şi fugărirea inamicului dincolo de poziţiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, comandanţii unităţilor procedează la reconstituirea lor. Se face apelul şi mulţi dragi camarazi ofiţeri şi trupă lipsesc. Unii răniţi, alţii se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat. Pierderi: 1 ofiţer mort, 8 ofiţeri răniţi, 1 elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniţi, trupă 45 morţi, 146 răniţi, 9 dispăruţi. Prizonieri şi trofee capturate: 2 ofiţeri, 278 soldaţi, şase tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, muniţiuni şi material de tot felul.

Astfel se încheie ziua de 11 Iulie 1917, zi măreaţă de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte, lupta la dreapta tot mai continua. Regimentul pe poziţie în avanposturi de luptă, execută mişcări individuale"[21].

„Sunt mulţumit şi mândru de voi – se preciza în Ordinul de zi nr. 41 către ofiţerii şi soldaţii Diviziei a III-a de către comandantul acesteia, generalul Al. Mărgineanu – ziua de 11 iulie 1917, când voi aţi rupt frontul duşman, cucerind rând pe rând şi cu cel mai sublim curaj şi avânt trei rânduri de tranşee, făcând numai într-o singură zi peste 1000 prizonieri şi peste 30 tunuri, va rămâne ca pildă în analele istoriei noastre militare, şi va constitui cea mai frumoasă pagină a istoriei neamului şi în istoricul acestei Divizii.

Sunt încredinţat că în acest moment vrăjmaşul nu va mai putea opune nici o rezistenţă înaintării voastre, iar cei de acasă care v-aşteaptă îngrijoraţi şi plâng în curând vă vor strânge în braţele lor sleite de muncă şi nemâncare, muncă impusă în mod neomenos de duşmanul nostru şi flămânziţi din cauză că le-au luat până şi copiilor bucăţica de la gură"[22].

---

[19] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 441; Const. Kiriţescu, *op. cit.*, vol. II, ediţia 1989, p. 50.

[20] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, vol. II, ediţia 1989, p. 65.

[21] Manuscris. *Istoricul Regimentului III, Dâmbovița nr. 22, iulie 1917-mai 1918,* p. 13, colecţie particulară, inedit.

[22] *Ibidem*.

Satul Mărăşti fiind puternic fortificat şi imposibil de cucerit printr-un atac frontal, s-a trecut la un masiv bombardament de artilerie, reuşindu-se a se cuceri Plaiul Măgurii şi a Cornului Măgurii, în ziua de 18/31 iulie şi a Măgurii Caşinului, în ziua de 19 iulie/1 august.

Sub presiunea trupelor noastre, inamicul se retrăgea precipitat pe toată lărgimea frontului, suferind mari pierderi în oameni şi material. „Acţiunea pe tot frontul – se precizează în manuscris – este împinsă cu multă energie, iar rămăşiţele trupelor inamice, nemaiputând rezista acestei avalanşe ce se revarsă asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă, căutându-şi scăparea pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată, părăsesc fel de fel de material, până şi căştile ce purtau pe cap şi de care câmpul luptei era peste tot presărat. La ora 10,30 Dealurile Babei – Maria şi Pricop, erau complet ocupate de Regimentul nr. 22. Cu această luptă şi ocuparea acestor puternice poziţiuni pe stânga Putnei, se aduce în întregime la îndeplinire însărcinarea dată regimentului nostru prin planul general de atac”[23].

Generalul Averescu prin Ordinul de zi nr. 1287 felicită armata română pentru victoriile obţinute: „Sunt mândru şi fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au ştiut să se distingă într-un mod atât de strălucit.

V-aţi măsurat cu un duşman, care se crede azi cel mai tare din lume şi că nu cunoaşte ce este a da înapoi.

Cu avântul nostru uimitor de la prima izbire l-aţi pus în toată puterea cuvântului: pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri şi numeroase tunuri şi enorme cantităţi de muniţiuni ce au lăsat în mâinile voastre. Puteţi să vă mândriţi de această mare izbândă şi să aşteptaţi cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marşului înainte”[24]. Soldaţii Regimentului nr. 22 Infanterie Dâmboviţa impresionaţi de distrugerea satului Mărăşti, în urma bombardamentelor, au hotărât să contribuie la reconstrucţia lui. „Ruina în care duşmanul a părăsit satul Mărăşti în bătălia de la 11 iulie a umplut de milă sufletele noastre de eroi – se precizează în manuscrisul Regimentului 22 Infanterie – aţi alergat cu toţii şi după puterea lui şi-a dat obolul pentru a se reclădi un nou sat Mărăşti, în care locuitorii pribegi şi răzleţiţi să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce în satele lor”. Au fost eliberate 30 de localităţi, şi s-a înaintat 500 km², armata generalului Gerock suferind o grea înfrângere. Armata a II-a română sub conducerea generalului Alexandru Averescu a obţinut o victorie decisivă împotriva armatei germane.

Victoria Armatei a II-a române la Mărăşti a surprins comandamentul german obligându-l să-şi modifice planurile operative şi să-şi restructureze dispozitivele. „Având în vedere această situaţie – se preciza într-un document – şi în mod deosebit breşa larg deschisă între Armata 1 austro-ungară şi Armata 9 germană, creştea pericolul înaintării românilor mai departe şi în direcţia sudică, împotriva flancului stâng al Armatei (9) germane... Românilor le-a reuşit deja într-un mod atât de strălucit surprinderea, încât se recomandă prudenţă”[25].

---

[23] *Ibidem*, p. 21.
[24] *Ibidem*.
[25] *România în anii primului război mondial*, vol. 2, pp. 197-200.

Importanța bătăliei de la Mărăşti a fost elogiată de generalul Al. Averescu: „Poporul României moderne trebuie să-şi întipărească bine în suflet ziua de 11 iunie 1917, când în acea zi, pentru întâia dată, armata sa tânără, care-şi primise botezul de sânge numai cu 40 de ani înainte la Griviţa înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înţeles al cuvântului, adică victorie ofensivă şi defensivă"[26].

Pentru vitejia şi avântul de care au dat dovadă ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii români în luptele de la Mărăşti, au fost decoraţi de către Regele Ferdinand cu ordinul „Mihai Viteazul", cls. a III-a. Printre Regimentele decorate se află şi Regimentul Gorj nr. 18, decorat la 31 august 1917 la Poiana Ţigăncii, lângă Mărăşti. „Atacând cu furie – se precizează în document – poziţiile întărite de pe Dealul Mărăşti, de pe Dealul Răchitaşul Mic precum şi acelea de pe Muntele Ţiua Neagră şi Ţiua Golaşe, au aruncat pe rând trupele inamice afară din liniile lor de apărare şi le-au pus pe fugă în dezordine, până dincolo de Lepşa. Au luat prizonieri 8 ofiţeri, 676 trupă şi au capturat 4 obuziere mari, 4 mitraliere, 13 mortiere de tranşee, 1 tun de munte, 3 camioane, 900 lăzi de grenade şi bombe, precum şi un bogat material de război"[27].

Aceste fapte glorioase ale armatei române vor rămâne nepieritoare în istoria poporului roman. Din toate ţările aliate au fost trimise mesaje prin care personalităţi politice şi militare omagiau vitejia soldaţilor români. „Armata franceză – se spunea în telegrama ministrului de Război de la Paris, Paul Painlevé, adresată ministrului de Război al României – a aflat cu bucurie despre frumoasele succese ale armatei române refăcută de curând şi nerăbdătoare în dorinţa ei de a curăţa pământul patriei cotropit încă, ca şi al nostru de duşmani... Rog transmiteţi felicitările cele mai călduroase şi urările cele mai vii ale soldaţilor francezi către fraţii lor de arme"[28].

Urmările acestei victorii nu au putut fi benefice din punct de vedere strategic, din cauza dezorganizării armatei ruse, astfel că de la ofensivă armata română a fost nevoită să treacă la defensivă.

După o regrupare a forţelor germane conduse de generalul von Mackensen, armata germană şi-a mutat centrul ofensivei pe direcţia Focşani – Mărăşeşti – Adjud, dezlănţuind o puternică ofensivă militară împotriva Armatei I române. Operaţiile de amploare desfăşurate la sfârşitul luni iulie şi începutul luni august 1917 au rămas în istorie sub denumirea de „bătălia de la Mărăşeşti".

Bătălia de la Mărăşeşti s-a desfăşurat între 24 iulie/6 august şi 21 august/3 septembrie. Armata I română comandată de generalul Constantin Cristescu, în prima fază, iar de la 30 iulie 1917 de generalul Eremia Grigorescu, care sub deviza „Nici pe aici nu se trece," a opus o dârză rezistenţă puternicei armate a Puterilor Centrale. Ea a durat 29 de zile dintre care timp de 16 zile armata română a fost în permanentă încleştare cu un inamic puternic, care urmărea înfrângerea definitivă a armatei noastre şi ocuparea Moldovei.

---

[26] Mareşal Alexandru Averescu, *Notiţe zilnice din război*, p. 191, apud, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 442.

[27] *Anuarul Ordinul „Mihai Viteazul" 1916-1920*, Ateliere Grafice Socec, C.O. Societate Anonimă, Bucureşti, p.160.

[28] *România în anii primului război mondial*, vol. II, p. 207.

Armata I-a română ocupa un front lung de 40 km, între Movilenii de Jos şi Crângeni. La limita sudică se afla şi sectorul „cap de pod de la Nămoloasa", în lungime de aproximativ 15 km. Armata I-a dispunea de un total de aproximativ 170.000 de oameni. Alături de Armata I-a română acţiona şi Armata a IV-a rusă.

În faţa trupelor române şi ruse se afla Armata 9 germană, comandată de generalul Johannes von Eben, subordonată Grupului de armate Mackensen, care ocupa un aliniament de aproximativ 60 km între localităţile Şuraia (10 km mai jos de vărsarea Putnei în Siret) şi Ireşti[29]. Obiectivul principal al Comandamentului suprem german era nimicirea forţelor româno-ruse din Moldova, ceea ce însemna scoaterea completă a României din război şi deschiderea drumului spre Odessa.

Bătălia de la Mărăşeşti a început în dimineaţa zilei de 24 iulie/6 august 1917, când inamicul a declanşat ofensiva. „Atacul a fost greu şi de o extremă violenţă – se menţiona în manuscrisul Regimentului III Dâmboviţa nr. 22. Totuşi, sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele, ofiţerii şi trupa au fost la înălţime, întrecându-se în fapte de eroism".

În timpul bătăliei, soldaţii români au dat dovadă de mult curaj, eroism şi spirit de jertfă pentru înfrângerea duşmanului şi apărarea ţării.

În desfăşurarea bătăliei de la Mărăşeşti se disting patru faze: în prima fază sunt cuprinse luptele din 24 iulie/6 august şi 25 iulie/7 august, inamicul reuşind să rupă apărarea Corpului 7 rus şi să ajungă în Valea Şuşiţei; faza a doua a operaţiei cuprinde perioada 26 iulie/8 august – 31 iulie/13 august, atacul inamic producându-se pe direcţia Clipiceşti – Panciu, direcţie care devine principală şi spre care Comandamentul german a dirijat forţe din rezerva Armatei a 9-a; faza a treia a început la 1/14 august – 6/19 august şi are rol decisiv, lupte grele desfăşurându-se în sectorul Mărăşeşti – pădurea Prisaca; faza a patra a început în ziua de 6/19 august în apropiere de pădurea Răzoare[30].

Atât ofiţerii cât şi trupa luptând cot la cot, susţinuţi de un puternic baraj de artilerie, în ziua de 6/19 august au obţinut o mare victorie împotriva duşmanului.

În concluzie, lupte înverşunate s-au dus pe platoul Muncelului (2/15 - 3/16 august) şi la Răzoare (6/19 august), în pădurea Prisaca, la podul de la Cosmeşti, la Doaga, în zona satului Dumbrava, în marginea oraşului Mărăşeşti. Comandantul Brigăzi II Roşiori, colonel Mircescu, la 11 august 1917, aduce elogii soldaţilor din Batalionul III Dâmboviţa pentru curajul şi vitejia de care au dat dovadă în timpul luptelor de la 31 iulie la 11 august inclusiv: „N-am cuvinte de laudă pentru atitudinea ostăşească, disciplina şi aspectul exterior ale acestei trupe. Atât ofiţerii cât şi trupa au luptat cot la cot cu acelaşi avânt şi aceiaşi îndârjire atât la atacul D. Cosma, cât şi în lupta defensivă după Poiana lui Boboc.

N-aşi avea altă mulţumire decât în cazul unei eventuale colaborări să am tot acest batalion sub ordinele mele"[31].

În ordinul de zi nr. 90, din 8/21 august 1917 al generalului Eremia Grigorescu, comandantul Armatei I române, scria: „Ostaşi, de la 24 iulie până la 7 august aţi dat cele

---

[29] *Ibidem*, p. 229.

[30] *România în primul război mondial*, p. 287.

[31] Manuscris. *Istoricul Regimentului III, Dâmboviţa nr. 22, iulie 1917 – mai 1918.*

mai grele şi mai mari lupte. La Mărăşeşti şi Cosmeşti s-a dezlănţuit cea mai măreaţă şi groaznică bătălie ce a purtat vreodată Ţara Românească. La Şuşiţa şi Siret, aţi năruit sforţările groaznice ale sălbatecului duşman dovedind lumii odată mai mult că «nici pe aici nu se trece». Aici cunoscu generalul german Mackensen ce este înfrângerea. Mărăşeştii, fu mormântul iluziilor germane. Ziua de 6 august a fost scrisă de voi cu litere de aur în cartea vitejiei neamului nostru afirmând în lumea întreagă drepturile lui nebiruite"[32].

Inamicul a dezlănţuit o impresionantă pregătire de artilerie, însoţită de trageri cu proiectile şi gaze asfixiante împotriva trupelor române.

În ultima zi a bătăliei, având ca obiectiv cucerirea poziţiilor inamice din satul Muncelu şi împrejurimi şi de pe dealul Secului, a căzut eroic în luptă sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu.

Comandantul Regimentului 43/59, colonelul Pomponiu, în ordinul de zi din 23 august/5 septembrie, închinat eroinei de la Jiu, consemna: „În timpul ciocnirii de ieri-noapte pe Dealul Secului, a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă, de două gloanţe mitralieră, voluntara Ecaterina Teodoroiu, din compania a 7-a...

Ecaterina Teodoroiu a fost la înălţimea celor mai viteji apărători ai ţării sale, pe care i-a întrecut prin puterea cu care îşi înfrângea slăbiciunea femeiască, ştiind să dovedească rigoarea bărbăţiei de trup şi suflet şi calităţile întregi ale unui ostaş îndrăzneţ, neobosit şi plin de entuziasmul de a se face folositoare cu orice preţ... A murit în clipa în care se descoperea spre a-şi îndemna ostaşii cu vorbele: «Înainte băieţi, nu vă lăsaţi, sunteţi cu mine!» Are drept din clipa aceasta la cinstirea veşnică a tuturor românilor"[33].

În luptele crâncene care au avut loc în zilele de 16, 17, 18, 19, 20 şi 21 august trupele de sub comanda colonelului Alexiu şi anume: Regimentul 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marş, Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul din Regimentul 45/60 şi Batalionul III din Regimentul rus 496 făcând dovada celui mai înălţător eroism, au fost citate de Comandantul Diviziei 3, generalul Al. Mărgineanu, prin ordinul de zi nr. 55 în care se preciza: „Timp de 6 zile soldaţii acestor regimente au rezistat zi şi noapte sub cel mai îngrozitor bombardament, al artileriei duşmane, fără a clinti înapoi un singur pas, de pe poziţiile ce au apărat cu această vitejie.

Al doisprezecelea atac dezlănţuit cu o furie nemaivăzută şi cu forţe cu totul superioare, a fost spulberat în mod eroic, de aceste viteze trupe, care prin contra atacurile date cu hotărâre exemplară, au arătat mai mult duşmanului vitejia noastră străbună. La aceste crâncene lupte, care prin sângele vărsat şi mândria lor, vor fi puse pe aceeaşi treaptă cu cele mai mari bătălii date în acest război, au contribuit la succesul comun bateriile din Regimentul 6 Artilerie, 15 Obuziere, bateriile ruse din brigada 224, precum şi bateriile 2 şi 3 din Regimentul 22 Infanterie...

Pentru toate aceste fapte glorioase, care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul Ordin de zi pe întreaga Divizie, trupele din infanterie şi artilerie, ce au luptat sub energica conducere a colonelului Alexiu spre a servi drept pildă

---

[32] Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa, Ion M. Oprea, Paul Oprescu *România în primul război mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1979, pp. 296-297; *România în anii primului război mondial*, 2, p. 269.

[33] Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Scrisul Românesc, Craiova, 1981, pp. 115-116.

de bravură, eroism şi spirit de jertfă între zdrobirea duşmanului şi apărarea sfintei noastre Patrii"[34].

La 21 august/3 septembrie 1917, comandantul Armatei 9 germane a emis ordinul de încetare a ofensivei.

Bătălia de la Mărăşeşti reprezintă cea mai importantă acţiune dusă de forţele române în timpul campaniei din 1917. Prin vitejia de care au dat dovadă trupele române, au reuşit oprirea forţelor Puterilor Centrale de a pătrunde la est de râul Siret şi spre Podişul Central moldovenesc, păstrându-se intact teritoriul liber din Moldova, unde se afla comandamentul suprem român. Armata I română a suferit în timpul operaţiunilor militare mari pierderi de vieţi omeneşti, tehnică de luptă şi materiale. Pierderile armatei române au fost de 26.800 oameni, 610 ofiţeri, din care 5.125 au fost morţi pe câmpul de luptă, 9.818 dispăruţi şi 12.467 militari răniţi, iar Armata 9 germană a suferit pierderi ce se ridică la 60.000-65.000 oameni dintre care circa 47.000 morţi şi răniţi[35].

Victoria de la Mărăşeşti a reprezentat un moment hotărâtor în luptele pentru eliberarea ţării noastre, pentru înfăptuirea unităţii naţionale, fiind primită cu mult entuziasm de toţi locuitorii ţării. „Uf! Respirăm în sfârşit un pic! De 12 zile fără întrerupere durează lupte înfricoşătoare la noi. E pe viaţă şi „pe moarte" – consemna, la 15 august 1917, Sabina D. Vernescu în *Pagini din jurnal*. La Mărăşeşti şi în jurul Ocnei, pe Putna şi la Caşin sunt adevărate hecatombe. Mackesen e acolo, cu 25 divizii, vrând să străpungă frontul! Până acum, ţinem; se ştie că au pierdut 60.000 de oameni; la noi se vorbea de 25.000 dar cine ştie dacă n-o fi dublu. Actele de eroism sunt nenumărate; vânătorii au făcut minuni; au luptat corp la corp ca nişte lei. Francezii şi englezii martori ai acestor lupte au spus că ai noştri nu au seamăn în lupta corp la corp; toate ziarele ne laudă; se zice că aceste bătălii au ajuns la intensitatea bătăliilor din faţa Verdunului. Dă, Doamne, să ţinem!... Un an de când războiul a izbucnit la noi! Şi ce de sacrificii, ce de nenorociri, ce de morţi! În sfârşit veştile sunt mai bune. Luptele s-au mai calmat pe frontul nostru, tunurile mai tac... Mackensen nu a reuşit să spargă frontul nostru. Slavă Domnului, suntem salvaţi pentru moment "[36].

Octavian Goga fiind impresionat de vitejia de care a dat dovadă armata română în luptele de la Mărăşeşti, în articolul „Zile mari" conchidea: „Astfel de zile mari ne e dat să trăim astăzi. De o săptămână pe frontal Siretului şi în Carpaţi se dezlănţuie una din cele mai crâncene bătălii ale războiului actual. Ştirile de la Mărăşeşti, unde sute de mii de oameni sunt angajaţi în luptă, şi de la Oituz, unde duşmanul atacă necontenit – ne arată că niciodată armata noastră n-a trebuit să ţie piept unor lovituri mai puternice ca acum... Ceea ce ştim însă, trebuie s-o spunem, este vitejia de epopee a soldaţilor noştri din ofensiva de deunăzi oprită în munţii Vrancei şi din aceste lupte grozave din care zeci de mii de nemţi au fost făcuţi una cu pământul, se desprinde mai luminos ca oricând sufletul neînfricat al ostaşului roman"[37].

---

[34] Manuscris, *Istoricul Regimentului III Dâmbovița nr 22,* pp. 48-49.

[35] *România în anii primului război mondial*, vol. II, p. 278; *România în primul război mondial*, pp. 297-298.

[36] Sabina D. Vernescu, *Pagini din jurnal*, vol. I, manuscris, p. 267 colecţie particulară, inedit.

[37] C. Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 273.

Concomitent cu bătălia de la Mărăşeşti s-a desfăşurat şi bătălia de la Oituz, care s-a declanşat la 26 iulie/8 august 1917. Misiunea de a rupe apărarea română în sectorul Oituz i-a fost încredinţată Grupului general Friedrich von Gerok, care forma aripa dreaptă a Armatei 1 austro-ungară, aflată în dispozitiv pe Carpaţii Orientali. Lupte extrem de sângeroase au avut loc în sectoarele Cireşoaia (30 iulie/12 august) şi Coşna (7/20 şi 9/22 august), unde a fost oprită înaintarea trupelor inamice spre zona petrolieră de pe Valea Trotuşului.

Aprigele confruntări de la Cireşoaia şi Coşna au relevat capacitatea combativă a forţelor române, rezistenţa lor îndelungată la mari eforturi, apreciate în egală măsură de Aliaţi şi inamici.

În zilele de 16/29 august – 17/30 august 1917, trupele române au dus lupte deosebit de înverşunate de-a lungul văii Şuşiţa.

Pagini de neuitat eroism au înscris în aceste zile şi ostaşii Regimentului III Dâmboviţa Infanterie nr. 22. „Ziua de 16 şi noaptea de 16 spre 17 au fost de grea încercare şi pentru trupă şi pentru comandament – nota comandantul Regimentului III Dâmboviţa, nr. 22, colonel A. Gheorghiu. Inamicul voind cu orice preţ, să profite de defecţiunea trupelor ruse, lovea în toate părţile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace, pentru a ne dezorienta şi pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violenţă extremă mai ales pe Dealul Paiului şi în spatele lui. Aeroplanele inamice virau ore întregi la mici înălţimi, deasupra poziţiilor, aruncând bombe şi trăgând cu mitralierele. Numai la comandamentul nr. 11, unde era postul de comandă, au lăsat cinci bombe consecutiv, una a căzut în cimitirul de lângă canton, aruncând osemintele celor îngropaţi la mari distanţe.

Cu toate acestea ofiţerul şi soldatul român care dăduse atâtea probe de vitejie şi stoicism în luptele de la Mărăşeşti nu s-au lăsat impresionaţi, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau faţă în toate părţile şi priveau cu sânge rece, zâmbind ironic şi făcând glume pe socoteala pâlcurilor de tovarăşi ruşi, care ne părăseau".

La 21 august/3 septembrie, ofensiva inamicului fiind oprită pe întregul front, operaţiile militare încetează şi la Oituz.

Operaţia de apărare de la Oituz s-a încheiat cu victoria trupelor române, generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a română, reuşind să oprească ofensiva Grupului Gerok de a înainta spre est şi de a face joncţiunea cu Armata 9 germană, înfrântă şi ea la Mărăşeşti de Armata a 1-a română, salvând astfel teritoriul neocupat al Moldovei. „Bătălia de la Mărăşti – Mărăşeşti – Oituz" sau „Bătălia Moldovei" arată frontul pe care s-au desfăşurat luptele duse de Armatele II şi I române (despărţite între ele de Armata a IV-a rusă), ce începe de la 9 iulie la 21 august 1917. Victoriile din vara anului au stăvilit ofensiva Puterilor Centrale pe Frontul de Est, barând drumul inamicului spre Rusia. Curajul şi eroismul de care au dat dovadă soldaţii români în aceste lupte vor rămâne înscrise cu litere de aur pentru totdeauna în istoria neamului nostru.

Pentru faptele de vitejie de care au dat dovadă şi ofiţerii şi soldaţii din Regimentul III Dâmboviţa nr. 22 au fost decoraţi cu Ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a.

Victoriile strălucite de la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz din vara anului 1917 au avut o importanţă politică şi militară covârşitoare, ducând la eşuarea planurilor Puterilor Centrale de împărţire şi de desfiinţare a statului român.

Jertfa şi eroismul soldaţilor români a fost elogiată de numeroşi oameni politici, jurnalişti, istorici interni şi externi. Potrivit aprecierilor istoricului englez Setton-Watson, „românii l-au împiedicat pe Mackensen să ocupe Odessa şi pe Leopold de Bavaria, Moscova"[38], iar primul ministru al Marii Britanii, Lloyd George, adresându-se la sfârşitul lunii august 1917 guvernului roman, spunea: „Doresc să exprim din partea guvernului britanic profunda noastră admiraţie pentru curajul eroic şi avântul ce l-a dovedit poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn... un exemplu măreţ de tărie pe care libertatea o inspiră unui popor liber", iar generalul John Pershing, şeful misiunii militare a S.U.A. în Franţa, consemna la 23 septembrie 1917: „Chemată la suprema încercare a ofensivei trecute şi a luptelor de la sud, Armata Română a dat nenumărate dovezi de eroism. Soldaţii români luptă admirabil. Sunt la înălţimea celor mai viteji apărători"[39]. În telegrama adresată de Foreign Office lui G. Barclay, prin care se transmite mesajul regelui Angliei pentru regele României, se exprimă sentimentele de simpatie şi admiraţie pentru lupta şi rezistenţa poporului român „pentru a salva libertăţile Europei pe frontul răsăritean"[40].

Victoriile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz au avut considerabile urmări politico-diplomatice, au influenţat decisiv desfăşurarea războiului, deschizând calea realizării dorinţei de veacuri a poporului român, făurirea României Mari.

*

* *

Manuscrisul lt. col. Alexandru Gheorghiu este structurat pe cinci capitole şi conţine 58 de file scrise de mână, cu cerneală neagră, în care sunt relatate fapte, întâmplări diverse şi informaţii referitoare la cunoaşterea evenimentelor la care au luat parte ostaşii Regimentului III Dâmboviţa nr. 22 Infanterie, în perioada 11 iulie 1917 – 11 mai 1918.

În capitolul I, însemnările încep cu participarea Regimentului III Dâmboviţa nr 22, pe care lt. col. A. Gheorghiu îl comanda, la luptele de la Mărăşti[41] în care autorul redă dramatismul războiului, curajul soldatului român, dorinţa de victorie a acestuia împotriva duşmanului cotropitor: „Într-un elan admirabil, batalionul porneşte la asalt şi

---

[38] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 448.

[39] Emil Răcilă, *Contribuţii privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial 1916-1918*. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1981, p. 276.

[40] *Mărturii. 1918 la Români,* vol. II. p. 1016.

[41] La sfârşitul lunii iunie frontul ruso-român se întindea de la Dorna la Marea Neagră, cuprinzând trei armate ruse şi două române, cu un total de 47 de divizii de infanterie şi 10 divizii de cavalerie. Armata a II-a, comandant general A. Avrescu, ocupa în ţinutul Vrancei frontul de la Arşiţa Mocanului (cota 580) până la Răcoasa, pe o lungime de aproximativ 35 km; Armata I, comandant general C. Christescu, ocupa pe malul stâng, de răsărit, al Siretului, frontul de la Movilenii de Jos până la cota 20, de aproximativ 40 km. Cele două armate române erau intercalate între cele trei armate ruseşti. Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, pp. 51-52. Bătălia de la Mărăşti s-a desfăşurat între 11/24 iulie – 19 iulie/1 august 1917, apud, Academia Română, *Istoria Românilo*r, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, pp. 441-442.

împreună cu celelalte batalioane îşi ating obiectivele cu mari pierderi" sau „era clar cât de costisitor va fi asaltul, totuşi ofiţerii şi trupa erau hotărâţi pentru orice sacrificiu". Cucerirea satului Mărăşti, foarte bine fortificat şi transformat într-o redută inexpugnabilă de către inamic, era imposibil de cucerit printr-un atac frontal. Asaltul asupra satului Mărăşti a început la 11 iulie 1917 la ora 4,30 dimineaţa, când două batalioane din Regimentul III Dâmboviţa nr. 22, sub comanda lt. col. Alexandru Gheorghiu au trecut la atac cu o furie nemărginită, atacul fiind precedat de un bombardament violent al artileriei române, care a făcut ravagii în liniile duşmane.

După două ceasuri de luptă crâncenă, la 6,30 satul Mărăşti se afla în mâinile ostaşilor români[42]. „După săvârşirea operaţiilor decisive şi fugărirea inamicului dincolo de poziţiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, relatează lt. col. A. Gheorghiu, comandanţii respectivi ai unităţilor procedează la reconstituirea lor. Se face apelul şi mulţi dragi camarazi ofiţeri şi trupă lipsesc. Unii răniţi, alţii se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat. În acest atac au pierit: un ofiţer mort, opt ofiţeri răniţi, un elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniţi, trupă 45 morţi, 146 răniţi, 9 dispăruţi. Au fost făcuţi prizonieri doi ofiţeri şi 278 soldaţi şi capturate 6 tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, muniţiuni şi materiale de tot fel. Astfel se încheie ziua de 11 iulie 1917, zi măreaţă de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte. Lupta la dreapta tot mai continuă. Regimentul pe poziţie în avanposturi de luptă, execută mişcări individuale" – notează autorul.

S-au dat lupte înverşunate şi pentru cucerirea dealului Mănăstioara, care era organizat într-un centru de rezistenţă mult mai puternic decât satul Mărăşti. Atacul din 14 iulie este descris astfel: „Acţiunea pe tot frontul este împinsă cu multă energie, iar rămăşiţele trupelor inamice, nemaiputând rezista acestei avalanşe ce se revărsa asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă căutându-şi scăpare pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată părăsesc fel de fel de materiale, până şi căştile ce purtau pe cap şi de care câmpul luptei era peste tot presărat. La ora 10:30 dealurile Babei-Maria şi Pricop, erau complet ocupate de Regimentul 22."

Sunt relatate faptele de arme ale ostaşilor din Regimentul 22, care a înscris în istoria Primului Război Mondial o pagină de curaj, vitejie şi eroism. „Sergentul Bărboiu N. văzând că toţi servanţii unei piese de mitralieră căzuseră, s-a repezit şi a început să mânuiască singur piesa, până a căzut şi dânsul mort lângă piesă." Autorul înfăţişează, de asemenea, imagini dramatice de rezistenţă, de durere, de speranţă în viitor. „Este un infern de trăsnete, de fum şi miros înăbuşitor. Bravii noştri infanterişti conduşi vitejeşte de ofiţerii lor, încet, încet, unii pe târâşi, alţii pe la flancuri, profitând de orişice cută de teren, de orişice groapă făcută de obuze, cu tot focul omorâtor al unor piese de mitralieră ce inamicul avea, se pune stăpânire pe primele linii de tranşee".

Sunt redate Ordine de zi prin care au fost felicitaţi ofiţerii şi soldaţii pentru curajul de care au dat dovadă în timpul luptelor din 9-12 iulie 1917.

Impresionant este şi Ordinul de zi nr. 1287 transmis de generalul Averescu în care se specifica: „sunt mândru şi fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au ştiut cum

[42] Constantin Kiriţescu, vol. II, ediţia, 1989, p. 67; Horia Dumitrescu, *Generalul Alexandru Mărgineanu şi Mărăştii*, în Cronica Vrancei, VII, 2008, pp. 277-278.

să se distingă într-un mod atât de strălucit. V-aţi măsurat cu un duşman, care se crede azi cel mai tare din lume şi că nu cunoaşte ce înseamnă a da înapoi.

Cu avântul vostru uimitor, de la prima izbire l-aţi pus în toată puterea cuvântului pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri şi numeroase tunuri şi enormele cantităţi de muniţiuni ce au lăsat în mâinile noastre. Puteţi să vă mândriţi de această mare izbândă şi să aşteptaţi cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marşului înainte"[43].

În următorul capitol sunt prezentate faptele de arme ale regimentului în perioada 29 iulie – 12 august 1917[44].

Descriind luptele din noaptea de 30 iulie, pentru cucerirea Dealului Coşna, autorul relatează duritatea atacului şi curajul soldatului român: „atacul a fost foarte greu şi de o extremă violenţă. Totuşi sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele ofiţerii şi trupa regimentului au fost la înălţime, întrecându-se în fapte de eroism cu bravele trupe de roşiori[45].

Capitolul al III-lea cuprinde luptele din perioada 13 august – 4 septembrie 1917, Varniţa – Dealul Porcului. Autorul redă dramatismul războiului, pericolul permanent al morţii, primejdia care îi pândeşte la tot pasul, dar şi sentimentul datoriei şi al sacrificiului soldatului român. „Ziua de 16 şi noaptea de 16 spre 17 au fost de grea încercare şi pentru trupă, şi pentru comandament. Inamicul, voind cu orice preţ să profite de defecţiunea trupelor ruse, lovea din toate părţile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace pentru a ne dezorienta şi pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violenţă extremă mai ales pe Dealul Porcului şi în spatele lui. Aeroplanele inamice virau ore întregi, la mici înălţimi, deasupra poziţiilor aruncând bombe şi trăgând cu mitralierele. Numai la cantonul nr. 11 au lăsat 5 bombe consecutiv, aruncând osemintele celor îngropaţi la mari distanţe.

Cu toate acestea ofiţerul şi soldatul român care dăduseră atâtea probe de vitejie şi stoicism în luptele de la Mărăşti şi Oituz nu s-au lăsat impresionaţi, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau faţă în toate părţile şi priveau cu sânge rece, zâmbind ironic şi făcând glume pe socoteala pâlcurilor de tovarăşi ruşi, care ne părăseau"[46] sau „Era un infern, atac peste atac, clocotea văzduhul de trăsnetul obuzelor... Nici o linie telefonică nu mai funcţiona... soldatul Ilie Ştefan este găsit culcat pe veci cu receptorul aparatului de control la ureche..., trupele germane care ne-au atacat

---

[43] Importanţa victoriilor obţinute de oştirea română în perioada de 9-12 iulie este prezentată şi în lucrarea semnată de mareşal Al. Averescu, *Notiţe zilnice din războiu (1916-1918),* Ediţia a III-a, Editura „Cultura Naţională", Bucureşti, f.a.

[44] Bătălia de la Mărăşti s-a desfăşurat între 24 iulie/6 august şi 6/19 august 1917.

[45] Luptele din Munţii Vrancei au culminat cu atacurile din noaptea şi ziua din 30 iulie când în sectorul Caşinului continuă respingerea atacurilor inamice (Constantin Kiriţescu, *op. cit.,* vol. II, ediţia 1989, pp. 75-77).

[46] Încheierea Păcii de la Brest – Litovsk, între Rusia sovietică şi Germania, la 27 ianuarie/9 februarie 1918, urmată de pacea cu Ucraina şi de ocuparea teritoriilor ruseşti şi ucrainene de către armatele austro-germane, au dus la retragerea armatelor ruseşti de pe câmpul de luptă punând în imposibilitate unităţile româneşti de a susţine şi organiza rezistenţă, România fiind nevoită să încheie Pacea de la Bucureşti din 24 aprilie/7 mai 1918.

astăzi (21.VIII. 1917), îngroziți de contraatacurile noastre au refuzat cel de-al 13-lea atac, când ofițerii lor au recurs la execuțiuni chiar pe front".

O altă descriere impresionantă este cea referitoare la atacul din 22 august 1917: „În această porțiune de sector, Valea Suşiței, nu se putea face nici o mişcare ziua, iar noaptea cu mare greutate din cauza rachetelor cu care inamicul lumina necontenit valea şi la cea mai mică mişcare se dezlănțuia asupra văii un potop de gloanțe. Soldații mâncau numai o dată pe zi, noaptea. De multe ori din cauza focurilor de armă şi mitralieră li se arunca numai pâinea din om în om".

Pentru curajul şi vitejia de care au dat dovadă în luptele din 16, 17, 18, 20 şi 21 august, trupele de sub comanda colonelului Alexiu: Regimentul 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marş. Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul II din Regimentul 45/60 şi Batalionul III din Regimentul rus 496, au fost felicitate de către comandantul Diviziei a 3-a, generalul Mărgineanu. „Timp de 6 zile, soldații acestor regimente, zi şi noapte sub cel mai îngrozitor bombardament al artileriei duşmane, fără a clinti înapoi un singur pas de pe pozițiile ce au apărat cu atâta vitejie, pentru toate faptele glorioase care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul Ordin de zi, spre a servi drept pildă de bravură, eroism şi spirit de jertfă întru zdrobirea duşmanului şi apărarea sfintei noastre Patrii", se specifica în Ordinul de zi nr. 55.

Comandantul Regimentului 22 Infanterie, lt. col. Alexandru Gheorghiu, a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" cls. III „Pentru vitejia şi avântul cu care a condus regimentul în aprigele lupte se s-au dezlănțuit pe Dealul Porcului, între 12-20 august 1917, menținându-se pe poziții. A respins 12 atacuri puternice producând pierderi excepțional de mari în rândurile inamicului"[47].

În capitolul IV sunt descrise luptele din perioada 5 septembrie 1917 – 30 ianuarie 1918 Suşița – Dealul Porcului.

De la 5 septembrie la 22 noiembrie 1917, Regimentul III Dâmbovița nr. 22 Infanterie a ocupat succesiv diferite sectoare, făcând paza şi întărirea sistematică a pozițiilor, transformând Dealul Porcului într-o formidabilă redută.

În acest capitol este prezentată şi starea de spirit, omenia de care au dat dovadă ostaşii români. Astfel, distrugerea satului Mărăşti în urma bătăliei de la 11 iulie „a umplut de milă sufletele de eroi" contribuind „fiecare după puterea lui pentru a reclădi din nou satul Mărăşti, în care locuitorii pribegi şi răsleți să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce la casele lor". Sumele care au fost donate de soldați şi ofițeri, pentru reclădirea satului, a făcut cinste oştirii române, dovedind că ştiind să fie viteji şi eroi în lupte, au ştiut să-şi arate mărinimia sufletului românesc pentru refacerea țării noastre.

La 9 decembrie 1917 A.S.R. Principele Carol vizitează sectorul regimentului inspectând lucrările de întărire de pe Dealul Porcului.

Încrederea lt. col. A. Gheorghiu în realizarea idealului unirii nu este singulară, ea reieşind şi din dialogul dintre un soldat şi Principele Carol: „Tu vrei pace?" „Da, să trăiți A. Regală. Vreau pace dreaptă". „Ce înțelegi tu prin pace dreaptă? Îl întreabă A.S". „S-o facem când ni s-o da Ardealul, să trăiți Altețea Voastră".

[47] *Anuarul Ofițerilor şi drapelelor armatei române*, poziția 251.

Autorul redă apoi şi Înalt Ordinul de Zi adresat ostaşilor români de către Regele Ferdinand, la 1 ianuarie 1918, prin care armata română este felicitată pentru curajul şi vitejia de care a dat dovadă în faţa duşmanului mult mai numeros şi foarte bine dotat. „Voi vitejii mei luptători de la Mărăşti, Mărăşeşti şi din munţi de la Oituz – se preciza în Înaltul Ordin de Zi – staţi neclintiţi ca paza hotarului, fiind straja credincioasă, încât nimeni să nu poată pătrunde prin inelul de oţel ce l-aţi făurit prin bărbăţia voastră.

Stând acum cu arma la picior, ochii voştri să fie mereu aţintiţi spre inamic, inimile voastre să bată cu aceeaşi căldură şi încredere pentru ţară. Priviţi fără şovăire viitorul."

Ultimul capitol al manuscrisului intitulat: „Drăguteşti – Basarabia, 31 ianuarie – 11 mai 1918" este dedicat intrării armatei române în Basarabia.

La 6 ianuarie 1918, guvernul Basarabiei solicită guvernului român ajutor militar pentru păstrarea ordinii în ţară ca urmare a retragerii armatei ruse de pe front[48].

Lt. col. A. Gheorghiu îşi începe însemnările în acest capitol chiar din prima zi de punere în mişcare a armatei române spre Basarabia notând: „Regimentul punându-se în marş spre Bacău, de unde apoi cu calea ferată a debarcat în ziua de 23 februarie în gara Şoldana, de unde s-a pus în marş spre Bisericani; iar la ora 15 în ziua de 24 februarie, am trecut pe stânga Prutului, cu muzica în fruntea regimentului îndreptându-ne prin Moghileni la Cazba şi Duşmani, unde populaţia ne-a ieşit înainte cu pâine şi sare, urându-ne bun venit". Emoţionante sunt şi cuvintele de răspuns ale comandantului regimentului: „mulţumindu-le de buna primire ce ne-au făcut, i-am asigurat că suntem adevăraţii lor fraţi mai mari, legaţi de ei prin datini şi prin sânge şi că le aducem toată dragostea sufletului Românesc".

Este descris apoi drumul parcurs de regiment prin satele basarabene, unde sunt primiţi cu aceeaşi căldură. În comuna Năvârneţ, la 30 martie 1918, au luat parte la manifestările dedicate „alipirii Basarabiei la ţara mumă România"[49]. S-au ţinut cuvântări, a avut loc un serviciu religios, dar şi recitări şi coruri mixte, formate din băieţi şi fete din zonă. Seara s-a încheiat cu „o prea frumoasă horă la care au luat parte toate satele învecinate".

La 24 aprilie 1918 a fost transmis ordinul prin care trupa era anunţată de încheierea păcii de la Bucureşti[50], iar la 11 mai a început executarea ordinului de demobilizare.

---

[48] Bandele soldaţilor ruşi au provocat după încheierea Armistiţiului de la Brest-Litovsk la 27 ianuarie/9 februarie 1918 între Rusia sovietică şi Germania, mari dezordini, devastări, atacuri împotriva autorităţilor Republicii Democratice Basarabia. În aceste condiţii s-a produs intrarea armatei române în Basarabia, începând cu ziua de 10/23 ianuarie 1918, la solicitarea Sfatului Ţării, a Consiliului Directorilor, a unor oficialităţi civile şi militare străine, pentru menţinerea ordinii, în apărarea căilor de comunicaţie, a depozitelor, în protejarea populaţiei. (Cartea neamului. *Marea Unire de la 1918. Documente istorice*. Volum alcătuit de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Constantin Botoran, Bucureşti, 1993, pp. 78-79)

[49] La 27 martie/9 aprilie 1918 Sfatul Ţării din Basarabia a declarat „pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor că Basarabia de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa, România". Dezbaterile şedinţei din 27 martie 1918; vezi, Ştefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studii şi documente cu privire la mişcarea naţională din Basarabia în anii 1917-1918*, Chişinău, 1993, pp. 68-70, pp. 257-268.

[50] Tratativele de pace între România şi Puterile Centrale au început la 9/22 martie şi s-au prelungit până la 24 aprilie/7 mai 1918, când a fost semnată Pacea de la Bucureşti (*Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 449).

Pentru eroismul de care au dat dovadă ostaşii Regimentului III Dâmboviţa nr. 22 Infanterie, Drapelul unităţii a fost decorat de rege cu cele mai mari distincţii de război: Virtutea militară de aur şi Ordinul Mihai Viteazul. De asemenea, numeroşi ofiţeri şi soldaţi au primit înalte distincţii româneşti şi străine printre care şi lt. col. Alexandru Gheorghiu, care a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a.

Faptele de arme prezentate de lt. col. Alexandru Gheorghiu, în manuscris, întăresc ceea ce istoricul Nicolae Iorga definea ca fiind trăsătura fundamentală a neamului românesc:„suntem hotărâţi să mergem până la capăt, spunea Nicolae Iorga în Parlamentul Ţării, în credinţa că nu se poate cu nici un chip ca, şi înaintea celei mai sălbatice forţe organizate, să piară drepturile unui popor de a trăi pe pământul în care nu este fir de ţărână care să nu fie stropit de cel mai nobil sânge"[51].

Volumul de însemnări al lt.col. Alexandru Gheorghiu este un document istoric de o valoare deosebită oferindu-ne o întâlnire emoţionantă cu sufletul soldatului român, modest şi viteaz care a luptat pentru apărarea pământului străbun, pentru realizarea României Mari.

În continuare redăm însemnările lt. col. Alexandru Gheorghiu.

FILE DIN ISTORICUL REGIMENTULUI III DÂMBOVIŢA Nr. 22 INFANTERIE
11 iulie 1917 – 11 mai 1918[52].

Capitolul I

11 iulie 1917. Agentul de legătură, sergentul Savu Eudorache este rănit grav pe când transmitea ordine. În locul lui a trecut sergentul Folea Ioan care cu acelaşi dispreţ, de moarte, transmitea ordine prin potopul de gloanţe. Telefonistul Bucura Irodion cade trăznit de un glonţ în cap, pe când transmitea regimentului raportul căpitanului său, despre mersul luptei. După săvârşirea operaţiunilor descrise şi fugărirea inamicului dincolo de poziţiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, comandanţii respectivi, ai unităţilor procedează reconstituirea lor. Se face apelul şi mulţi dragi camarazi ofiţeri şi trupă lipsesc. Unii răniţi, alţii se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat.

Mi-se dă raportul: Pierderi: 1 ofiţer mort, 8 ofiţeri răniţi, 1 elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniţi; trupa 45 morţi, 146 răniţi, 9 dispăruţi. Prizonieri şi trofee capturate: 2 ofiţeri, 278 soldaţi, şase tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, muniţiuni şi materiale de tot felul[53].

---

[51] Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare*, 1907-1917, Bucureşti 1981, pp. 350-351.

[52] Regimentul 22 Infanterie a fost o unitate de nivel tactic, care s-a constituit la 14/27 august 1916, prin mobilizarea unităţilor şi subunităţilor existente la pace aparţinând de Regimentul III Dâmboviţa Nr. 22. A făcut parte din Brigada 6 infanterie, fiind dislocat la pace în garnizoana Târgovişte. La intrarea în război, Regimentul 22 Infanterie a fost comandat de locotenent-colonel Dumitru Băltăreţu. A participat la acţiunile militare pe frontal românesc, pe toată perioada războiului, între 14/27 august 1916 – 28 octombrie/11 noiembrie 1918, (https//ro.m.Wikipedia.org)

[53] Bătălia de la Mărăşti 11/24 iulie 1917 – 19 iulie/1 august 1917 a fost o operaţiune ofensivă a armatei române şi armatei ruse cu scopul de a încercui şi distruge Armata a 9-a Germană.

Astfel se încheie ziua de 11 iulie 1917, zi măreață de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte. Lupta la dreapta tot mai continuă. Regimentul pe poziție în avanposturi de luptă, execută mişcări individuale. Poziția ocupată pentru noaptea de 11 spre 12 iulie, conform ordinului Brigăzi a 6-a Infanterie, nr. 8 era: Pe dealul Teişului de la sudul cotei 420, prin râpele de la nordul satului Gogoi (cota 416) colțul de est al satului Gogoi, vestul Şuşiței, cu flancul stâng în şosea, unde se făcea legătură cu Regimentul 30 Infanterie.

Batalioanele aveau câte două companii în linia I-a şi una în linia a II-a, cu câte o secție de mitralieră pe flancuri. Înainte poziția era acoperită de patrule pe D. Munteanului, Giurgei şi Mestecilor, care patrule țineau contactul cu inamicul ce în debandadă se retrăgea pe acele dealuri. Noaptea a trecut în linişte, afară de mici încăierări de patrule, aşa bravul caporal Băltuț Gheorghe din compania 6-a, cu patrula al cărui şef era, a surprins pe D. Munteanului în apropierea cotei 411, un post inamic. Din încăierarea ce a avut loc, bravul caporal a fost lovit mortal pe la spate, pe când ținea trântiți la pământ doi soldați germani ce au şi fost aduşi prizonieri, de către viteazul soldat Acatrinei Gg. după ce a terminat cu exterminarea acelui post inamic.

Asemenea şi sergentul Mihalache Radu din compania a 3-a împreună cu soldații din patrula ce comanda, tot în acea noapte, a surprins 7 soldați germani pe Dealul Giurgei, care zăpăciți de repeziciunea cu care au fost înconjurați, au aruncat armele, ridicând mâinile în sus. Ziua de 12 iulie a fost întrebuințată pentru organizarea poziției cucerite, curățirea câmpului de bătaie, adunarea şi depozitarea trofeelor capturate. La ora 17 s-a primit ordin ca la ora 18, regimentul să se găsească adunat pe Dealul Giurgei (cota 420), pentru a porni în urmărirea inamicului. La ora 18,15 comandantul de brigadă, colonel Alexiu Al. soseşte pe Dealul Giurgei, în mijlocul nostru, şi este primit cu un formidabil strigăt de „Ura"! „Trăiască Brigada 6-a! Trăiască bravul ei Comandant!". Dl. Colonel Alexiu în câteva calde şi entuziaste cuvinte, mulțumeşte ofițerilor şi trupei, pentru felul cum s-au purtat în cucerirea formidabilelor poziții inamice. Apoi primesc ordinul pentru urmărirea inamicului. La ora 19, regimentul cu toate măsurile de sigutanță date de Batalionul 1 se pune în marş cu itinerarul Vizantea Răzăşească, Piscul Radului, Dealul Gherghelăului. Companiei 1-a comandată de căpitanul Ionescu Marcel îi dau ordin de a recunoaşte satul Vizantea Mănăstirească, dealul Horgeştilor şi a ține necontenit legătură prin călăreți cu regimentul, raportând toate informațiile culese. La ora 20.30, pe când regimentul se afla în marş, pe drumul de la nordul satului Găurile, primesc raportul căpitanului Ionescu Marcel prin care raportează că din informațiuni precise, inamicul în forță cam de două batalioane s-a retras de cu seară din Vizeantea Mănăstirească spre înălțimile...

Cu companiile maiorului Georgescu a 10-a şi a 12-a şi detaşamentul de recompletare, pornesc pentru a întări şi ajuta la terminarea cuceririi dealului Ceardac. Trimit compania cu lt. Oprişan Constantin; iar cu compania 12-a şi detaşamentul de recompletare schimb postul de comandă pe dealul Ceardacului. La ora 15, tot dealul Ceardacului şi Ghergheleului sunt complet curățite de inamic (se fac şi câți-va prizonieri), se ocupă şi se întăreşte liziera de vest a acestor dealuri şi cresta cuprinsă între văile Răsturneşti şi Larga ce face față inamicului care ocupă înălțimea dealului Teiuşului, ce

nu fusese încă cucerit de Regimentul de Vânători despre care mi-se comunicase că va acționa asupra acelei înălțimi.

La această oră am raportat d-ului Comandant al Brigăzii, că am pus complectă stăpânire pe dealul Ghergheleului şi Ceardacului şi că trupa în curs de reconstituire a unităților ocupă pozițiunile sus arătate. Am raportat de asemenea, că trupa este foarte obosită şi pentru această zi o nouă sforțare asupra dealului Teiuşului pe care inamicul s-a retras şi care este prevăzut şi cu oare care lucrări de sapă, ar fi foarte greu, de realizat fără concursul altor trupe mai proaspete. Am primit ordin de a rămâne şi întări pozițiile cucerite urmând ca a doua zi în zori să se continue cu respingerea şi urmărirea inamicului.

Noaptea de 13-14, trupa a rămas pe poziție în anteposturi de luptă. S-au recompletat efectivele companiilor cu oamenii detaşamentului adus de maiorul Georgescu. S-au pus unitățile în mâna comandanților respectivi şi s-au grupat din nou forțele regimentului în vederea atacului ce urma să se dea a doua zi. Repartiția trupelor era următoarea: maiorul Folescu cu cinci companii (a 5, 6 şi 10-a) din poziția ce ocupa dintre văile Larga şi Răstururneşti însărcinat cu atacul decisiv asupra cotelor 836 şi 747 de pe dealul Teiuşului, iar maiorul Purcaru cu companiile 1, 2 şi 4 de pe dealul Ghergheleului, atacul secundar asupra dealului Pricop. Maiorul Georgescu cu compania 3, 9, 11 şi 12 trupă de rezervă, gravitând între acestea...

Aceste grupări s-au făcut în ordine şi linişte, cu tot potopul de focuri de armă şi mitralieră ce inamicul a tras toată noaptea, în văzduh, de teama vreunei surprinderi.

Tot în această noapte soseşte şi Ordinul de zi nr. 41 care este citit ofițerilor şi trupei chiar în acea noapte pe poziție.

Ordinul de zi nr. 41. Ofițeri şi soldați ai Diviziei a 3-a „Sunt mulțumit şi mândru de voi. Ziua de 11 Iulie 1917, când voi ați rupt frontul duşman cucerind rând pe rând şi cu cel mai sublim curaj şi avânt trei rânduri de tranşee, făcând numai într-o singură zi peste 1.000 prizonieri şi peste 30 tunuri, va rămâne ca pildă în analele istoriei noastre militare, şi va constitui cea mai frumoasă pagină a istoriei neamului şi istoricul acestei Divizii.

Sunt încredințat că în acest moment vrăjmaşul nu va mai putea opune nici o rezistență înaintării voastre, iar cei de acasă, care v-aşteaptă îngrijorați şi plâng, în curând vă vor strânge în brațele lor sleite de muncă şi nemâncare, muncă impusă în mod neomenos de duşmanul nostru şi flămânziți din cauză că le-am luat până şi copiilor bucățica de la gură.

Vă urez dragii mei ostaşi biruință strălucită, atât de strălucită încât tot neamul nostru şi marii noştri aliați să rămână înmărmuriți de faptele voastre vitejeşti".

Comandant Diviziei a 3-a General (ss) Mărgineanu[54].

În dimineața zilei de 14, înainte chiar de a se lumina bine de ziuă, maiorul Folescu cu 3 companii în linia I-a şi 2 în linia II-a, reuşeşte printr-un atac condus cu o energie foarte mare, a pune stăpânire pe cota 836, pe care se fixează şi de unde porneşte din nou

[54] Divizia a 3-a infanterie, comandată de generalul Al. Mărgineanu, ținea frontul de la dealul Drăgoteştilor până la Răcoasa, inclusiv, având pe linia întâia regimentele 18, 4, 2 vânători, 22 şi 30 iar în linia a doua Regimentul 28. Ca artilerie: regimentele 2 artilerie şi 5 obuziere.

la atac asupra cotei 747, întărit şi cu compania 3-a de la rezervă. De asemenea, şi companiile maiorului Purcaru pornesc la atac, care atac întâmpină o mai slabă rezistenţă, probabil că din cauză că inamicul slăbit mult în urma luptelor precedente, nu a mai fost în stare să se grupeze, apoi şi din cauza tirurilor Diviziei 1, care se angajaseră violent la dreapta noastră.

Acţiunea pe tot frontul este împinsă cu multă energie, iar rămăşiţele trupelor inamice, ne mai putând rezista acestei avalanşe ce se revarsă asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă, căutându-şi scăparea pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată, părăsesc fel de fel materiale, până şi căştile ce purtau pe cap şi de care câmpul luptei era peste tot presărat.

La ora 10,30 Dealurile Babei-Maria şi Pricop, erau complet ocupate de Regimentul 22, când raportez Comandantului Brigăzii şi primesc ordin de a mă fixa şi întări pe acele poziţiuni. Cu această luptă şi ocuparea acestor puternice poziţiuni pe stânga Putnei, se aduce în întregime la îndeplinire, însărcinarea dată regimentului nostru prin planul general de atac.

La ora 11 primesc ordinul de operaţie nr. 9, relativ de ocupare şi întărirea sectorului destinat regimentului, şi cuprins între dealul Pricop cota 689 inclusiv, unde se va face legătura cu Regimentul 1 Vânători şi dealul Babei-Maria până la vâlceaua Teopeşti, unde se va face legătura cu Regimentul 2 Vânători.

Batalionul 1 sectorul din dreapta, batalionul 2 sectorul din stânga, al 3-lea în rezervă la cota 747, fiecare cu companiile de mitralieră respective, ocupă poziţiile cu 2 companii în linia I-a şi una în a doua. Se începe întărirea poziţiei şi pentru executare mai grabnică a lucrărilor, în seara zilei de 14 se trimite fiecărui batalion şi câte un pluton de pionieri.

Contactul cu inamicul, se menţine necontenit atât ziua cât şi noaptea prin patrule tari, prevăzute şi cu câte o piesă mitralieră trecută pe dreapta Putnei. Ştirile primite sunt că inamicul se întăreşte prin lucrări pe dealul Dumei şi Dumbravei.

În noaptea de 14 şi ziua de 15 se continuă cu activitate întărirea poziţiei. În ziua de 15 conform ordinului Diviziei a 3-a nr. 160, se pune la dispoziţia cavaleriei Divizionare, comandate de maiorul Romano, un pluton din compania 10-a, cu o secţie de mitralieră comandată de elevii plutonieri Neagoe Ioan şi Ion M. Niculae cu misiunea de a susţine o recunoaştere a cavaleriei în direcţiunea cotei 606 (proprietatea Apostoleanu). A avut loc o ciocnire destul de sângeroasă, în care acest pluton şi secţie de mitralieră s-au distins producând inamicului pierderi însemnate şi rezistând eroic cu toate pierderile ce le-au suferit, atacurilor ce inamicul cu mare furie a dezlănţuit asupra lor.

S-a distins în deosebi eroul sergent Bârloiu N., care văzând că toţi servanţii, unei piese de mitraliere căzuseră, s-a repezit şi a început să mânuiască singur piesa, până ce a căzut mort lângă piesă. Atacul însă se respinsese.

Maiorul Romano, a adresat regimentului o adresă de mulţumire pentru felul eroic cum au luptat comandanţii şi trupa cu acea ocazie, înaintând şi un tablou de propuneri pentru decorare.

În noaptea de 15-16 iulie mărindu-se sectorul regimentului, Batalionul 1 ocupă şi sectorul Batalionului 2; iar Batalionul 2 a ocupat tot sectorul de la stânga al Regi-

mentului 4 Vânători din satul Topeşti, ca punct înaintat prin dealul de la Râpi, Frăsinet, Buduiul lui Mircea, Vârful Momâia până la cota 572 inclusiv.

În ziua de 16 iulie s-a primit ordin de operaţie nr. 282, prin care se ordonă pentru a doua zi, atacarea şi ocuparea cotelor 590, 608, 617 şi 640, de pe dealurile Dumei şi Dumbrava. În timpul nopţii câte trele batalioane, îşi strâng unităţile de pe poziţiile ce ocupau şi se grupează respectiv fiecare, în dreptul obiectivelor destinate a fi atacate astfel: Batalionul 1 cota 628, Batalionul 2 cotele 617 şi 640 şi Batalionul 3 cotele 608 şi 590. Cu ocazia acelei grupări s-a citit batalioanelor înălţătorul Ordin de zi nr. 1287 ce sosise regimentului pe poziţie. Ordin de zi nr. 1287. „Ostaşi ai Armatei II-a. Majestatea sa regele trimite cu drag şi mândrie salutul său Regal bravelor regimente, care prin voinicia lor ne întrecută în bătălia din ziua de 9-12 iulie a.c. s-au arătat că sunt la înălţime încrederii ce pune în ele Ţara şi Suveranul.

Majestatea sa Regele mă însărcinează să vă exprim din partea Sa cele mai vii mulţumiri.

Achitându-mă de această frumoasă însărcinare, nu mă pot opri a vă arăta, încă odată, cât sunt de mândru şi de fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au ştiut să se distingă într-un mod atât de strălucit.

V-aţi măsurat cu un duşman, care se crede azi cel mai tare din lume şi că nu cunoaşte ce este a da înapoi.

Cu avântul nostru uimitor de la prima izbire l-aţi pus în toată puterea cuvântului: pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri şi numeroase tunuri şi enorme cantităţi de muniţiuni ce au lăsat în mâinile voastre.

Puteţi să vă mândriţi de această mare izbândă şi să aşteptaţi cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marşului înainte.

Dat la observatorul după dealul Mare.

Comandantul vostru General (ss) Averescu.

Batalionul 1 şi 2 după ce s-a adunat în spatele dealului Babei-Maria, au trecut peste podul Topeşti – Bârseşti, apoi prin satul Bârseşti în valea Vâlcica , unde au luat formaţiile de atac, aşteptând semnalul de pornire la atac care trebuia să fie precedat de un puternic bombardament din partea artileriei noastre.

Batalionul 3 care se găsea deja prin poziţia ce ocupa în faţa obiectivului de atac a trecut Putna prin vad, sub focul inamicului.

Dispozitivul de atac al batalionului era: Batalionul 1 cu companiile 1 şi 3-a în linia I-a, cu secţiile de mitralieră respective, compania a 2-a în linia a II-a. Batalionul 2 cu compania a 5-a în linia I-a şi 6 şi 7 în linia a 2-a. Batalionul 3 cu companiile 10 şi 11 în linia I-a iar compania a 9-a în linia a II-a. La ora 7,30 batalioanele 1 şi 2 în formaţie de atac cu dispozitivul arătat mai sus, pornesc la atac, asupra obiectivelor indicate. După o scurtă dar violentă luptă, cota 628 este ocupată de Batalionul 1, care pune stăpânire pe ea, ocupând şi întărind lucrările deja executate de inamic.

Batalionul 2 în strânsă legătură cu Batalionul 1 ocupă şi el cota 617, de unde îşi îndreaptă atacul către cota 640, care era o tare poziţie, ca Comandament şi întărită de

inamic prin lucrări de sapă mai puternice, de asemenea, era şi mult mai puternic ocupată de inamic.

Lupta se încinge crâncen, inamicul rezistă cu multă îndârjire, făcând uz de câteva piese de mitralieră ce erau foarte bine mascate şi care secerau aproape tot glacisul, făcând înaintarea foarte grea.

Cu toate acestea bravii ofiţeri şi soldaţi ai Regimentului 22, nu pregetă de loc şi pe târâş om cu om, se strecor, se grupează, profitând de cele mai mici cute ale terenului, susţinuţi de bravii comandanţi ai secţiilor de mitraliere care acoperă poziţiile inamicului cu o ploaie de proiectile şi astfel se parvine a se apropia la distanţă de unde să pornească la atac, cu un elan şi dispreţ de moarte fără seamăn şi în strigătul de „Ura" abordez poziţia inamicului, cota 640, care inamic este împins pe versantul opus al acestei cote.

În acest moment (ora 13) inamicul, a cărui artilerie tăcuse până atunci, dezlănţueşte un foc de artilerie de o extremă violenţă chiar asupra cotei 640, iar infanteria inamică întărită, profită de acest moment pentru a contraataca şi reuşeşte a reocupa cota 640, respingând trupele atacului, graţie artileriei sale care ne-a făcut mari pierderi. Cu toate acestea, trupele acestui brav batalion se fixează iarăşi înaintea poziţiei şi se întăresc şi cu Compania a 2-a, ce am ordonat maiorului Purcaru a trimite în ajutorul Batalionului 2. Raportul d-lui Comandant al Brigăzii şi cer şi intervenţia artileriei noastre, care deschide din nou focul asupra acestei poziţiuni. Apoi se porneşte din nou la atac, abordându-se iarăşi cota 640, însă din cauza artileriei inamice, care făcuse din această cotă un cuib de proiectile, acea înălţime este imposibil de păstrat, rămânând ca zonă neutră, interpusă între trupele batalionului şi cele inamice. În această luptă toţi au fost bravi, nu mă pot abţine însă să nu semnalez pe bravul sublocotenent Dumitrescu Daniel din Compania 1-a mitralieră, care a căzut ca un erou lovit mortal, pe când cu secţia sa susţinea înaintarea atacului asupra cotei 640, de asemenea, pe vitejii soldaţi Stoica Haralambie şi Ioniţă Ion, care la întâia abordare a cotei 640, capturând o mitralieră şi fiind forţaţi de contra atacul inamic, a se retrage, nu au lăsat-o din spinare, până ce soldatul Stoica Haralambie nu a căzut mort şi soldatul Ioniţă Ion, rănit de explozia unui proiectil de artilerie care a căzut lângă ei. Soldatul Ioniţă Ion a rămas pe locul unde a fost rănit, până s-a înnoptat când cu mare greutate a sosit la Batalion unde a fost pansat şi evacuat.

Pentru lupta dată în acea zi, de Batalionul 3, mă mulţumesc a reda întocmai povestirea, ce a doua zi după luptă un ofiţer al acestui batalion o descrie în carnetul său.

La ora 6 se primeşte ordinul de înaintare către obiectivele batalionului (cotele 608 şi 590). Batalionul trebuia să treacă apa Putnei. Râul nu era adânc, dar albia lui era foarte largă şi perfect observată de inamicul care şedea în măşti pe malul drept al Putnei. Trecerea râului a fost foarte periculoasă. Trebuia făcută om cu om şi a trebuit mult eroism, din partea comandanţilor, care au dat exemplu trecând înaintea soldaţilor. Unde erau surprinşi trupa şi ofiţerii, trebuiau să se culce. Batalionul avea în linia I-a companiile 11 şi 10 (Locotenent Oprişan Constantin şi Niculescu Ioan). Compania a 10-a avea mai puţin un pluton, care era în recunoaştere, asemenea Compania a 9-a avea şi ea un pluton lipsă dat în recunoaştere (ambele plutoane în detaşamentul maiorului Romano). Trecerea Putnei a fost un şi mai greu obstacol, pentru secţiile de mitralieră ale elevilor Ion M. Niculae şi Rădulescu Dumitru, care prin exemplul lor de sacrificiu şi-au dus

oamenii şi piesele. Râul clocotea sub focul mitralierelor, pietrele de pe prund săreau, iar vitejii soldaţi treceau râul, prundul numai pe pântece târându-se spre inamicul care în zadar căuta să-i oprească.

Râul fiind trecut, companiile s-au desfăşurat în faţa inamicului. Frontul era prea întins. Cele trei plutoane din Compania 9-a erau păstrate ca rezervă pentru flancul stâng al batalionului, care era pe malul Putnei şi care era serios ameninţat de inamicul care se vedea mişunând în satul Poiana.

În acest timp flancul drept al batalionului, Compania a 11-a trebuia să-şi răărească mereu rândurile pentru a face faţă întregului front inamic. De la ora 11 până la 13 duelul de focuri nu a încetat. Inamicul era înverşunat şi supra enervat de apropierea noastră care se făcea metru cu metru, cu baioneta la armă. Batalionul se apropiase de inamic, având la cota 608 maximul de distanţă de 50-60 metri. În acest punct Compania 11-a făcea legătură cu Batalionul 2.

După ora 13 într-un elan admirabil, batalionul porneşte la asalt şi împreună cu celelalte batalioane îşi atinge obiectivele cu mari pierderi. Stăpânirea obiectivelor a fost de scurtă durată, de oarece inamicul nu voia să părăsească poziţia sub un straşnic baraj de artilerie grea, rămâne în măşti sub focul propriei lui artilerii, de unde trage încăpăţânat în ai noştri.

Compania 11-a în frunte cu locotenentul Oprişan ajunge pe cota 608, unde intră în barajul şi focul de flanc al mitralierelor. Nu s-a putut păstra cota, deoarece trupa nu avea răgaz să facă cea mai mică săpătură. Se dă un mic repaus trupei în care timp inamicul nu înceta focul şi se pregăteşte un nou asalt.

La flancul drept al batalionului se mai trimit două plutoane (sublocotenentul Predescu Ion şi sublocotenentul Nicolaescu N.) care intră sub comanda locotenentului Oprişan.

După ce se formează valuri de asalt se aşteaptă o preparaţie de artilerie, care avea să ne deschidă drumul şi să distrugă mitralierele a căror poziţiune se comunicase artileriei. Intervine o ploaie, care face pe inamic să-şi mai potolească focurile şi astfel se capătă puţină odihnă.

Aşteptăm preparaţia de artilerie, care a şi început. Din cauza ploii şi a depărtării la care era instalată bateria, obuzele nu explodau. Inamicul bănuind că va fi din nou atacat se enervează şi deschide din nou focul. Surprinde un lanţ de trăgători din plutonul trimis în ajutorul Companiei 11-a, pe care-l culcă la pământ. A tras în acei soldaţi şi după ce se convinsese că nici unul nu mai trăia. Avea gloanţe explozive care făceau să sară pământul acolo unde picau. În timpul acesta inamicul instalează o nouă baterie de calibru mare (100-105 mm) la S.E. satului Poiana, cu care lua, de anfiladă tot frontul batalionului, precum şi cele trei plutoane de la rezervă. Acum se născuse probabilitatea unui contraatac inamic, a cărui înverşunare mergea crescând. Terminându-se preparaţia de artilerie, batalionul se prepară de asalt.

Era clar cât de costisitor va fi asaltul, totuşi ofiţerii şi trupa erau hotărâţi pentru orice sacrificiu. De la această mişcare se aşteptau noi speranţe. Ni-se deschidea drum larg pe acolo, pe unde inamicul cu câtăva vreme în urmă ne copleşise cu numărul şi utilajul său neîntrecut. În clipa când soldaţii noştri viteji aveau să înceapă mişcarea înainte, vine ordinul de încetarea luptei.

Agentul de legătură, sergentul Dumitru Teodor, sub potopul de gloanțe inamice, transmite comandanților de companie acest ordin. În această luptă s-a distins din nou Compania 11-a, care cu toată poziția ei critică, cu toată apropierea de inamic, a executat fără şovăială asaltul. Plutonul III din această companie al elevului plutonier Stana Stroe, avea să se strecoare prin fața inamicului, defilând tot în dreptul unei mitraliere. Elevul şi-a trecut oamenii la 30-40 paşi de această mitralieră, care țintuia întreaga companie.

Caporalul Nistor Ioan cu soldații Viga Dumitru şi Androne Niculae când ajung în dreptul piesei inamice încep să urce spre ea. Elevul îi vede şi le strigă „Culcat. Unde vă duceți mă?". „Ne ducem să-i luăm mitraliera ăluia"; răspunde caporalul Nistor. Tustrei erau culcați, dar soldatul Androne Niculae dormea somnul de veci, pătruns de un glonț zvârlit de mitraliera pe care se ducea s-o ia.

La ora 20 Batalionul îşi retrage companiile. Sergenții Diacu Bucur (Comp. 11) şi Marcu şi Băleanu (Comp. 10-a) au rămas pe poziție cu secțiile lor până ce întreg batalionul a trecut pe stânga Putnei. După această grea zi de luptă fără repaus, nici hrană nici apă, timp de 16 ore, odată cu căderea nopți s-a pus în execuție ordinul nr. 5 c. Batalioanele fixându-se şi întărindu-se în pozițiile ordonate pe dreapta şi stânga Putnei. În seara de 24, conform ordinului nr. 323, tot regimentul a fost trecut pe dreapta Putnei, ocupând sectorul între cotele 606 şi valea Putnei, sud Topeşti, apoi s-a ocupat şi sectorul Regimentului 1 Vânători între cotele 608 şi 606, trupele făcând pază şi lucrări de întărire în sectoarele afectate până în noaptea de 26 spre 27 iulie când întreg Regimentul 22 a fost schimbat de pe poziție de Regimentul Mehedinți nr.17. În zorii zilei de 27 iulie regimentul s-a pus în marş prin valea Vărăriei, valea Chinelor, dealul Nemților, dealul Teiuşului, cota 826, valea Sela Mică, la satul Scătura Părosul, unde a sosit la ora 1,05, regimentul având misiunea de a forma rezerva trupelor Diviziei.

La ora 16 în poiana de la vestul satului, am adunat regimentul şi le-am mulțumit tuturor pentru felul vitejesc cum s-au purtat. Apoi preotul regimentului a oficiat o slujbă pentru odihna sufletelor şi pomenirea scumpilor noştri camarazi ofițeri şi soldați, morți vitejeşte pe câmpul de onoare.

Tabloul pierduților de la 11-27 Iulie. Ofițeri morți: Căpitan Caravu Ioan, sublocotenent Stroescu Ion, sublocotenent Dumitrescu Daniile şi elev plutonier Voinescu Nicolae. Ofițeri răniți: căpitan Turbețeanu N., sublocotenenții Dumitru R., Ionescu N., Pristavu Dumitru, Zătreanu Stan, Apostol T., Duldurescu N., Popescu Schiancu. Elevi plutonieri: Ionescu Traian, Păun Nicolae, Popescu S. Ioan, Matei Ioan şi Oprea Gh. Trupă: 104 morți, 291 răniți, 44 dispăruți.

Capitolul II

Oituz 29 iulie – 12 august

Trupa trece apoi în repaus, însă de foarte scurtă durată, căci în aceiaşi zi la ora 18, conform ordinului nr. 8 D, Batalionul 1 a fost pus în marş, spre valea Părăului Cârligul, nord cota 398, cu misiunea de a forma rezerva sectorului 3, ocupat de trupele regimentelor 4 şi 7 Vânători. Abia sosit la punctul indicat batalionul a fost trimis la Vidra şi

Voloşcani, pentru a schimba de pe poziţie rămăşiţele a două regimente ruse, (53 şi 55) care schimbare a fost efectuată în zorii zilei de 28 iulie. Batalioanele 2 şi 3 au rămas pentru ziua de 28, tot în repaus la Părosul, iar în noaptea de 28 spre 29 s-a primit ordinul de operaţie nr. 9 D prin care ni se ordonă ca în dimineaţa zilei de 29 Iulie, să mă pun în marş cu aceste două batalioane la mănăstirea Caşinului la dispoziţia Corpului IV Armată.

Conform acestui ordin în ziua de 29 iulie, la ora 6 dimineaţa, aceste două batalioane sub comanda subsemnatului, s-au pus în marş urmând itinerariul prin Purcei, Găurile Vizantea – Răzăşească – Monastirească, Răşculeşti – Câmpurile, Gura Vaiei, Valea Lărguţei, Fetişoara, Poiana Gavrilescu, Haloşul Mare, Şuşeni – Caşinul, unde am sosit în noaptea de 29 spre 30 iulie, la ora 24, după un marş forţat de aproape 60 km.

Ajuns în Caşin, am primit ordin de a îndrepta marşul trupei către satul Filipeşti, iar subsemnatul să mă prezint imediat la Oneşti, spre a primi ordine de la comandantul Corpului IV Armată, unde la ora 3 noaptea mi s-a dat ordin, a mă îndrepta cu aceste două batalioane prin Filipeşti, la satul Bahna, S. Nicoreşti, unde am sosit la ora 7,30 în dimineaţa zilei de 30 iulie. La ora 10,30 am primit ordinul Nr. 3997 al Corpului IV Armată, prin care ni-se ordona a pune imediat la dispoziţia Brigăzilor II şi III Roşiori, câte un batalion în vederea operaţiunii proiectate pentru ziua de 31 iulie 1917...

Am hotărât ca Batalionul 2, maior Folescu, să se pună sub ordinele Brigăzii 3 Roşiori, colonel Olteanu M., în satul Nicoreşti; iar Batalionul 3, maior Georgescu Ghe., la ordinele Brigăzii 2 Roşiori, colonel Mircescu L. în satul Bahna. Aceste două batalioane chiar în noaptea de 30 iulie, au schimbat parte din trupele de roşiori, ce se găseau pe poziţie în faţa cotelor 703, 695, 789 (Oituz – Dealul Coşna), în vederea atacului, ce trebuia să se dea în dimineaţa zilei de 31 iulie, pentru cucerirea acestor cote.

Atacul a fost foarte greu şi de o extremă violenţă. Totuşi sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele, ofiţerii şi trupa Regimentului 22 Infanterie, au fost la înălţime, întrecându-se în fapte de eroism cu bravele trupe de roşiori. Mulţumirile ce personal am primit în ziua de 2 august, chiar pe poziţie din partea domnului General Schina, comandantul Diviziei 1 Cavalerie şi adresele de mai jos primite de la Domnii Comandanţi ai Brigăzilor 2 şi 3 Roşiori fac destulă dovadă[55].

Bahna, 11 August 1917, nr. 35

Comandantul Brigăzii II Roşiori către Comandantul Regimentului III Dâmboviţa Nr. 22

„Am onoare a vă face cunoscut, felul cum ofiţerii şi trupa Batalionului 3 din regimentul dumneavoastră, s-au condus şi luptat în timpul de la 31 iulie la 11 august

[55] Bătălia de la Mărăşeşti s-a desfăşurat între 6-19 august. În noaptea de 5-6 august artileria germană a început un puternic bombardament asupra liniei Făurei-Siret şi asupra malului de răsărit al Siretului, spre sud de Movileni. Se dorea spargerea frontului rus. Ruşii au părăsit poziţiile, victoria germanilor fiind evidentă. Bătălia de la Mărăşeşti au început-o germanii împotriva ruşilor şi au sfârşit-o, luptându-se pe acelaşi front, în contra românilor.

inclusiv, timp cât a fost sub ordinele mele. N-am cuvinte de laudă pentru atitudinea ostăşească, disciplina şi aspectul exterior ale acestei trupe.

Atât ofiţerii cât şi trupa, au dat dovadă evidentă a camaderiei şi frăţiei de arme, luptând cot la cot cu acelaşi avânt şi aceiaşi îndârjire atât la atacul Dealului Cosna, cât şi în lupta defensivă după Poiana lui Boboc. De un folos real mi-au fost echipele date de batalion în conducerea şi executarea lucrărilor de sapă cu care trupele noastre de cavalerie nu sunt tocmai obişnuite. Îmi face o deosebită plăcere a semnala Dumneavoastră, felul cum locotenenţii Giugulescu, Niculescu şi Basarabescu şi-au condus companiile lor în luptă şi felul cum au organizat poziţiile ocupate de unităţile lor. Asemenea, trebuie să semnalez pe locotenentul Oprişan, despre concursul ce mi-a dat în aducerea materialului şi executarea lucrărilor, conducându-le în sectoarele ocupate de companiile de cavalerie. Locotenentul Ruşeţeanu pot spune că a fost nu numai aghiotantul batalionului, ci şi al meu personal. Cunoştinţele militare ce posedă, nu-l deosebeşte întru nimic de un ofiţer activ. Îi mulţumesc în deosebi.

În mod special recomand Dumneavoastră pe comandantul batalionului maior Georgescu Gh. Într-ânsul am găsit nu numai un desăvârşit şi disciplinat executant, ci şi un consilier preţios în toate lucrările ce am ordonat şi condus. Îl consider şi apreciez ca pe un ofiţer superior de valoare pe care se poate conta în orice împrejurare. Priceput în toate, e un ofiţer de nădejde. Nu aş avea altă mulţumire decât în cazul unei eventuale colaborări să am tot acest batalion sub ordinele mele".

Comand. Brigăzii II Roşiori, Colonel (ss) Mircescu

2 august 1917, ora 17.30, nr. 29

Locul de plecare „Nicoreşti!"

Comandantul Brigăzii 3 Roşiori,

către Comandantul Regimentului 22 Infanterie

„Sunt foarte fericit de a fi avut la un moment greu sub comanda mea trupe din Regimentul 22 Infanterie şi anume Batalionul Folescu Mircea. Acest batalion mi-a dat un nepreţios concurs, s-au aruncat cu avânt curaj şi destoinicie, asupra poziţiunilor extrem de grele ale inamicului şi desprețuind maşinele lui şi moartea, cu pierderi grele a atins şi ocupat obiectivul dat prin ordin cu tărie.

Cinste lui şi cinste comandantului de batalion. Şi comandantului de regiment care a ştiut să-i pregătească pentru asemenea fapte de război.

Vă mulţumesc Domnule Locotenent Colonel, mulţumesc maiorului Foleascu Mircea şi bravilor ofiţeri şi ostaşi din Regimentul 22 Infanterie.

Vă rog a aduce la cunoştinţa lor acest act de mulţumire".

Comandantul Brigăzii 3 Roşiori. Colonel (ss) M. Olteanu.

Pierderile suferite cu ocazia acestor lupte au fost: Ofiţeri răniţi: Căpitanul Turbeţeanu N., lt. Stănescu Pandele. Sublocotenenţii: Ioan Gheorghe, Boerescu Ioan, Popescu Scheanca, Rădulescu Eftimie, Diculescu N., Pulpaş Mircea şi elevul plutonier Ştirbei Savu. Ofiţeri dispăruţi: Locotenent Voicu Dumitru, Sublocotenent Popescu Haralambie şi elevul plutonier Răducu Gh. Trupă: 52 morţi, 277 răniţi, 67 dispăruţi.

Capitolul III

Varnița – Dealul Porcului.

13 august – 4 septembrie 1917

În noaptea de 12 spre 13 august, din ordinul Corpului 4 Armată, aceste două batalioane au fost schimbate de pe poziția ce ocupau şi în după amiaza de 13, s-au pus în marş, prin Oneşti – Bâlca spre Muşinoaele pentru a intra iarăşi sub Comandamentul Corp 2 Armată.

În ziua de 15 august, la ora 10, sosind cu trupa în Muşinoaele m-am prezentat Domnului General Văleanu, Comandantul Corp 2 Armată, căruia i-am raportat despre operațiunile executate şi am rugat să binevoiască a acorda trupei şi ofițerilor un repaus de câteva zile pentru a se odihni, curăți, deparazita şi nutri mai bine, deoarece de 34 zile, fără răgaz sunt în mişcare, lupte, organizări şi rezistări pe poziții. Mi s-a promis. La ora 17 însă, în aceiaşi zi, am fost chemat urgent la postul de comandă al Corpului 2 Armată când am primit următorul ordin.

Muşinoaele, 15 august 1917, ora 17,20

Comandantul Corpului 2 Armată către Comandantul Regimentului 22 Infanterie

„Inamicul a învins forțele ruse între Mângalaciu şi Fiționeşti spre NV. punându-le în debandadă.

Forțele române din Corpul 2 Armată care se găseau în sectorul rus, vor ocupa frontul astfel: Regimentul 2 Vânători de la Mângalaciu la cota 461, două batalioane din Regimentul 18 Infanterie de la cota 461, până la cota 441 (V. Fiționeşti). Batalionul III din Regimentul 18 Infanterie, înapoia aripii stângi a Regimentului 18 Infanterie.

Regimentul 22 Infanterie, se va pune imediat în marş la Poenele Popei (Dealul Mare), unde va face legătura telefonică cu C 2 A şi unde vă veți completa efectele în armătură, constituind rezerva acestui detaşament.

Va sosi de la Divizia a 3-a o baterie obuziere şi două de câmp, pe care le veți pune în poziție spre Poenele Popei. Veți lua comanda întregului detaşament de mai sus".

Comandantul Corp 2 Armată General (ss) Văleanu.

În urma acestui ordin, la ora 18 după ce am primit în grabă de la Centrul de instrucție ce se află în Muşinoaiele, 3 ofițeri, 5 elevi plutonieri, 448 trupă şi 4 piese mitralieră, pentru a-mi completa efectivul unităților, m-am pus în marş pe Dealul Mare la Poenele Popei, unde am ajuns cu mare greutate la ora 22, din cauza multor trupe, convoiuri şi artilerie rusă, care în debandadă se retrăgeau, altele se duceau, se încrucişau, blocând literalmente drumul, cu căruțe răsturnate, cai căzuți, bucătării vărsate, efecte risipite.

Sosit în Poenele Popei, imediat am căutat să fac legătură cu trupele ce mi-se pusese sub comandă. Pentru a mă fixa asupra situații amice şi inamice, trimit patrule de ofițeri în direcțiunile cota 461 Dealul Marcului, cota 406 şi spre Mângalaciul, (Dreapta Şuşiței) prin valea Alunei – Varnița. Linii telefonice n-am putut întrebuința nici una, de oarece cu toate sforțările făcute de locotenent Heliade Rădulescu, adjutantul subsemnatului, care era specialist în materie, aceasta din cauză că trupele ruse în retragerea lor, rupseseră toate comunicațiile telefonice.

Pe la ora 3,50 în dimineaţa zilei de 16, am parvenit după multă trudă; a raporta Corpului 2 Armată situaţia, arătând în acelaşi timp că bateria de obuziere şi cele două baterii de câmp, au fost aşezate pe poziţii unde îşi construiesc amplasamente. Atunci am primit telefonic ordin, ca cele două batalioane ale regimentului să le pun imediat în marş către Varniţa, unde la cantonul nr. 11 de pe Valea Şuşiţei, voi primi noi ordine de la Domnul Comandant al Diviziei 3-a. La ora 4.05 m-am pus în marş urmând drumul pe la cotele 545, 330 (Valea Alunei). Urmând această vale până în poiana de la vestul cotei 406, unde am întâlnit un caporal din patrula nr. 1 sublocotenent Dumitriu Teodor, trimisă prin Valea Alunei – Varniţa către Mângalaciu, care-mi raportează că patrula nu şi-a putut îndeplini misiunea din cauză că a primit focuri violente din direcţia satului Varniţa şi că toată noaptea s-au schimbat focuri în jurul cotei 406. El cu patrula s-a stabilit pe Dealul Vrânceanului nord Varniţa şi aşteaptă ordine. De asemenea, îmi mai raportează că în zorii zilei, a văzut pâlcuri mari de trupe ruse, care din spre Mângalaciul treceau în susul Şuşiţei[56].

I-am ordonat să continue a observa şi trimite toate rapoartele pe Valea Şuşiţei, în apropierea bisericii unde se va opri trupa şi în aceleaşi timp să comunice aceasta şi patrulelor 2 şi 3. Am traversat cu trupa peste Dealul Vrânceanului şi ajuns în valea Şuşiţei la ora 7, am oprit toate batalioanele în apropierea bisericii din Varniţa. După aceasta, subsemnatul m-am transportat la cantonul nr. 11, unde am primit ordinul de operaţie nr. 1579, prin care mi-se pune sub comandă detaşamentul constituit din: Regimentul 2 Vânători, Regimentul 1 Marş al Diviziei 3-a (două batalioane), Batalionul 3 din Regimentul 28 şi cele două batalioane ale Regimentului 22 Infanterie.

Pentru executarea acestui ordin de operaţie, după ce am luat contact cu Comandanţii Regimentului 2 Vânători şi Batalionul 3 din 28, care se găseau pe poziţii, angajaţi cu inamicul, în condiţiuni foarte dezavantajoase, din cauza trupelor ruse care părăseau porţiuni întregi de front, lăsând goluri mari prin care inamicul se infiltra, căutând prin acţiuni de patrule a ne dezorienta. Pentru lămurirea situaţiei am ordonat maiorilor Folescu şi Georgescu a trimite imediat fiecare câte două patrule tari de recunoaştere pe dreapta şi stânga Şuşiţei, iar Batalionul 2 maior Folescu, să treacă pe malul drept al Şuşiţei la cota 349. La ora 16,30 am ordonat maiorului Folescu, conform ordinului Diviziei a 3-a, să se pună imediat în marş, urmând valea Şuşiţei pe versantul de nord al botului Dealul Porcului, să treacă pârâul Porcului şi să atace inamicul în poiană cotele 385 şi 411, acoperind în acelaşi timp, stânga şi spatele Batalionului 3 din 28, căruia de asemenea, îi dau ordine să treacă peste botul Dealul Porcului şi să atace poiana de la vest celei dintâi cota 407 (ambele poiene pe D. Ireştilor). Aceste atacuri în scop de a uşura replierea trupelor amice, din sectorul din dreapta pe creasta Dealul Porcului. După terminarea mişcărilor ambele batalioane...

Operaţie ce se execută cu multă energie, inamicul fiind surprins de aceste atacuri neaşteptate, s-a risipit în dezordine cu mari pierderi. Cu această ocazie s-a scăpat şi un căpitan rus (Turkestanez) comandant al unei baterii din Divizia 224, care fiind la

[56] În ziua de 15 august, corpul german Wenninger atacă Corpul VIII rus, care după o rezistenţă slabă, soldaţii o iau la fugă, frontul rus fiind rupt, germanii ocupând Străoane Muncelu înaintând spre Mângalaciu (Constantin Kiriţescu, *op. cit.* vol. II, 1989, p. 115).

observator, când s-a produs defecțiunea ruşilor, a rămas în mijlocul inamicului, suit fiind într-un pom. La ora 17.30 soldatul Neacşu Ion, din patrula ce fusese trimisă pe stânga Şuşiței, prin satul Varnița, îmi raportează că pe când patrula din care făcea parte, se găsea cam la mijlocul satului, el fiind om de legătură pe stânga, a văzut cam vreo 20 soldați ruşi înarmați, care s-au întâlnit cu patrula lor, iar după ce patrula a trecut câțiva paşi de ei, au înconjurat-o. Un soldat care a vrut să se apere a fost împuşcat. El s-a pitit în nişte bălării de lângă o poiată şi a stat acolo până a putut neobservat să vie să raporteze. Mai raportează că după ce patrula a fost înconjurată acei soldați ruşi vorbeau nemțeşte.

Am ordonat numaidecât maiorului Georgescu să trimită un pluton cu o secție mitralieră comandat de un ofițer, în satul Varnița pentru a cerceta şi a curăți satul. La ora 18, am trimis o companie cu două secții mitralieră sub comanda locotenentului Oprişan, pentru a acoperi aripa stângă a Regimentului 2 Vânători, şi a umple în acelaşi timp şi golul ce s-a raportat că s-a produs între stânga vânătorilor (cota 406) şi dreapta Regimentului 18 Gorj (cota 461).

La ora 21,50 primesc ştirea de la sublocotenentul Dimitriu, comandantul plutonului trimis în Varnița, că mai bine de jumătatea satului, partea de NE, este plină de trupe germane, că se văd şi grupe de soldați ruşi care sunt însă tot soldați germani travestiți căci plutonul a ocupat o opoziție cam la 500 m în interiorul satului şi aşteaptă întăriri. Mai raportează că înaintea lui peste Dealul Vrânceanu se aud violent împuşcături şi am trimis o patrulă peste deal în acea parte.

Cer regimentului de vânători situația şi-mi este imposibil de a o avea, liniile telefonice fiind rupte. Trimit un agent, care nu găseşte pe nimeni la cota 349. Ordon maiorului Georgescu să trimită în Varnița şi cele trei plutoane ale Companiei a 10-a locotenent Niculescu, din care făcea parte plutonul sublocotenentul Dimitriu şi astfel îmi rămâne în rezervă disponibil din tot detaşamentul, numai o companie a 9-a cu două secții mitralieră. Cele două batalioane ale Regimentului 1 Marş, fiind trimise şi ele sectorului din dreapta.

La ora 1,51 noaptea printr-un soldat din patrula trimisă, primesc raportul de mai jos.

NV. cota 406 – 17 august 1917, ora 0.10

Comandantul Batalionului I/2 Vânători către Comandantul Regimentului 22 Infanterie.

I. Regimentul 2 Vânători „R E" se află în următoarea situație:

Ocupă creasta estică, valea Alunului (între cele două luminişuri dintre cotele 461 şi 406 harta1/100.000) cu aripa stângă şi aripa dreaptă N. Şoseaua Răcoasa – Varnița; ambele aripi ale regimentului sunt în aer.

II. Inamicul s-a infiltrat între stânga şi în special în dreapta regimentului.

III. Aripa dreaptă a Regimentului 2 Vânători „RE" este ținută de I/2Vânători „RE" iată situația aci: Până ieri după masă 16.VIII.1917 către orele 17, un batalion rus din Regimentul 494 Infanterie, care ocupa dreapta noastră până în Şuşița şi dreapta Şuşiței, a stat pe poziție. De la această oră, în urma unui bombardament de artilerie inamic, acest batalion s-a retras descoperindu-ne dreapta.

IV. Frontul nostru, fiind foarte întins şi ocupaţi bine de front de inamic, nemaiavând mici rezerve, nu am putut prelungi în dreapta, rămasă descoperită.

V. La început inamicul nefiind reţinut de nimic, a ocupat chiar cei 400 m rămaşi liberi între Compania I-a şi Şuşiţa, apoi a trecut valea Alunei, ocupând şi versantul de N al văii Alunei de la şosea cam 400 m către N.

VI. În acest chip, inamicul ameninţă direct spatele Regimentului 2 Vânători „RE" fără ca acesta să-l poată împiedica (lipsă de forţe).

VII. Am raportat situaţia primejdioasă şi hazardată a batalionului regimentului, care a răspuns: ordin a rezista până la sfârşit pe poziţia pe care mă aflu.

Ordinul îl execut, fără a folosi conducerii superioare prin acest act.

VIII. Este o singură scăpare: În acelaşi ordin regimentul, îmi spune că în dreapta Şuşiţei se află un batalion din Regimentul 22 Infanterie şi unul din Regimentul 28 Infanterie, chiar la înălţimea mea (confluenţa pârâul Alunei cu Şuşiţa).

IX. De aceea fac acum un apel la Dumneavoastră să atacaţi hotărât în direcţiunile pe care am semnalat că inamicul s-a infiltrat, pentru a ne degaja.

Aceasta este situaţia: Ne ajutaţi scăpăm, nu ne ajutaţi azi 17/VIII în zorii zilei, suntem atacaţi de front şi din spate şi cădem.

X. Un apel mai călduros nu pot face, ajutaţi-mă căci astfel sunt pierdut.

Batalionu I/2Vânători „RE" Căpitan (ss) Vârtejeanu.

Care pune în lumină adevărata situaţie a Regimentului 2 Vânători, lăsând numai nedumeriri, asupra celor 400 m N: şoseaua Răcoasa-Varniţa; ceea ce trebuie să fie o confuzie. La ora 2,50 primesc şi raportul de mai jos al Comandantului Regimentului 2 Vânători.

17 august 1917 ora 1,30. Punctul de Control cota 349.

Comandantul Regimentului 2 Vânători către Comandantul Detaşamentului locotenent colonel Gheorghiu, la Cantonul nr. 11.

„Regimentul ocupă încă poziţia raportată aseară. Compania din Regimentul 22 Infanterie trimisă aseară pentru a umple golul la stânga regimentului nu a luat încă legătură cu stânga noastră (200 m nord, cota 406). Pe înălţimile înspre cota 461 şi pe valea Alunei se văd rachete germane şi se primesc focuri de armă trase asupra stângii regimentului.

În dreapta Şuşiţei pe frontul ocupat de Batalionul III/289, ocupat în urmă de trupe ruse, nu mai există nici-o unitate, iar în marginea de est a satului Varniţa, s-au primit focuri de la patrule germane. Rog luaţi măsuri să se ocupe Varniţa cu rezervele dvs. Regimentul 2 Vânători a pus tot în linia I-a pentru păstrarea cotei 406". Lt. colonel (ss) Buttescu.

Iarăşi o mare nedumerire, deoarece poziţia raportată în ziua de 16, era călare pe valea Şuşiţei, iar compania trimeasă la aripa stângă, după raportul primit de la maiorul Iacobini sosise chiar din acea seară. Dau ordin ca maiorul Georgescu cu Companiile 10 (ce se găsea deja în jumătatea de vest a satului Varniţa), şi Compania a 9-a ce rămăsese în rezervă, întărită cu Compania 7-a, din Batalionul 2, cu secţiile de mitralieră respective, să procedeze în zorii zilei, la curăţarea şi punerea stăpânirii pe satul Varniţa. Ziua de 16 şi noaptea de 16 spre 17, au fost de grea încercare şi pentru trupă şi pentru

comandament. Inamicul voind cu orice preţ, să profite de defecţiunea trupelor ruse, loveau în toate părţile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace, pentru a ne dezorienta şi pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violenţă extremă mai ales pe dealul Porcului şi în spatele lui. Aeroplanele inamice virau ore întregi, la mici înălţimi, deasupra poziţiilor, aruncând bombe şi trăgând cu mitralierele. Numai la Cantonul nr. 11, unde era postul de comandă al subsemnatului au lăsat cinci bombe consecutiv, una a căzut în cimitirul de lângă canton, aruncând osemintele celor îngropaţi la mari distanţe. Cu toate acestea ofiţerul şi soldatul român care dăduse atâtea probe de vitejie şi stoicism în luptele de la Mărăşti nu s-au lăsat impresionaţi, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau faţă în toate părţile şi priveau cu sânge rece, zâmbind ironic şi făcând glume pe seama pâlcurilor de tovarăşi ruşi, care ne părăseau strigându-le: „Unde vă duceţi ? Na poziţie – înapoi" .

Ceea ce pune şi mai bine în lumină situaţia grea în care ne găseam, este şi faptul că bravul căpitan francez, ataşat regimentului şi care fusese de 3 ori rănit în actualul război pe frontul francez, împreună cu camaradul său de la Regimentul 2 Vânători, au stat toată noaptea în apropierea mea, îmbrăcaţi fiind în hainele cele mai bune şi cu bagajele pe cai. La ora 3,50, în dimineaţa zilei de 17, soseşte de pe dealul Porcului la canton colonelul Alexiu, comandantul sectorului II, care după ce a stabilit frontul pe creasta Dealul Porcului, conform ordinului de operaţii al Diviziei a 3-a, nr. 1601, ia sub comanda sa şi trupele ce operau în stânga Diviziei.

Raportez situaţia şi primesc Ordinul de operaţii nr. 417. În zorii zilei de 17, se începe executarea a acestui ordin, atacându-se trupele inamice ce se infiltraseră în satul Varniţa şi cu tot barajul extraordinar ce artileria inamică a dezlănţuit asupra valurilor de atac, se reuşeşte a se ocupa prima linie de lucrări, în majoritate măşti ale inamicului, făcându-se legătură la dreapta cu Regimentul de Marş, iar la stânga cu Vânătorii. Noaptea s-au executat lucrări de întărire (măşti) barându-se astfel întreaga vale a Şuşiţei. În acea noapte căpitanul de artilerie din Divizia 224 rusă, care fusese salvat din mâna inamicului în seara de 16, se prezintă la postul de comandă şi-şi exprimă dorinţa de a coopera cu bateria sa la acţiunile trupelor noastre. Îi mulţumesc şi chiar în acea noapte pune bateria în valea Şuşiţei, legându-se prin telefon cu postul de comandă. Acest căpitan, în operaţiunile ce au urmat, ne-a dat un preţios concurs, fiind un foarte bun ofiţer de artilerie, stătea zi şi noapte în persoană la observator şi dirija tirul bateriei sale, cu o iuţeală şi preciziune de admirat.

În ziua de 18 august[57], s-a făcut faţă şi s-au respins toate încercările ce inamicul a făcut atacând în diferite puncte. Tot în această zi, conform Ordinului de operaţii nr. 434, sunt numit comandant al subsectorului 63, care se întinde de la inclusiv cota 479 (Dealul Porcului), creasta Dealul Porcului prin cotele 429 peste valea Şuşiţei la cota 328, cotul Dealului Vrânceanului, unde se face legătura cu Regimentul 2 Vânători. Se primeşte şi Ordinul de zi nr. 11 al comandantului Brigăzii a 6-a şi al sectorului 2.

1917 august 18. Ordin de zi nr. 11. „Bravi ostaşi ai regimentelor 22, 30, 28, 45/60 şi 2 Vânători! Aţi căpătat în lumea întreagă faima nepieritoare de vitejie. Izbânzile

[57] 18 august bătălia de la Răzoare.

voastre de până aci, au uimit lumea şi au îngrozit pe duşman. Astăzi ne-am oprit pe poziţiunea pe care nu o mai putem lăsa în mâinile vrăjmaşului, fără a pune în pericol restul ţărişoarei noastre. Nu slăbiţi din mâinile voastre, bravi ostaşi, poziţia ce vi s-a încredinţat spre păstrare. Nu vă uzurpaţi faima de vitejie ce aţi câştigat-o şi rezistaţi cu îndârjire chiar dacă va trebui să pierim până la unul.

Dumnezeu cu noi şi sus inimile bravi ostaşi!"

Comandantul Brigăzii 6 Infanterie şi al sectorului 2 Colonel (ss) Alexiu.

Noaptea se continuă cu întărirea poziţiunilor ocupate lucrându-se reţele şi aruncându-se cai de friză în valea Şuşiţei. În zilele de 19 şi 20, inamicul după bombardamente extraordinar de violente, a încercat mai multe atacuri disperate în diferite puncte ale întregului sector 2. Câte odată atacă, câte două trei puncte odată, toate aceste atacuri au fost respinse însă prin contra atacuri energice date la baionetă, ajutaţi fiind şi de bravele regimente de artilerie afectate sectorului. Astfel în sectorul nostru, în ziua de 19 după o pregătire cu artilerie, inamicul la ora 16,10 a pornit în acelaşi timp la atac asupra Cotului – Dealul Porcului şi pe valea Şuşiţei, ambele atacuri însă au fost respinse cu mari pierderi pentru inamic, prin energicele contra atacuri date pe valea Şuşiţei de compania 9-a a bravului locotenent Giugulescu. S-au distins în mod deosebit cu ocazia respingerii acestui violent atac, sublocotenent Dimitriu Teodor, sublt. Ionescu Atanasie, elevul plutonier Neagoe Ioan şi plutonierul Istrate Radu, care au căzut răniţi în fruntea unităţilor lor.

Pe botul dealul Porcului, a contraatacat cu acelaşi succes compania viteazului căpitan Turbeţeanu. În după amiaza zilei de 20 inamicul angajase aproape tot frontul întregului sector. Era un infern, atac după atac, clocotea văzduhul de trăznetul obuzelor. Nici o linie telefonică nu mai funcţiona. Deşi aveam releuri din sută în sută de metri, eram îngrijoraţi că nu vom fi anunţaţi la timp punctelor unde inamicul va încerca să izbească.

Locotenent Eliade porneşte cu toţi telefoniştii pe linie. La ora 17, comunicaţiile sunt restabilite. Soldatul telefonist Ilie Ştefan nu se mai întoarce (este găsit a doua zi culcat pe veci cu receptorul aparatului de control la ureche). La ora 17,35, artileria inamică lungeşte tragerea, iar patrule de recunoaştere se semnalează în valea Şuşiţei şi pe botul D. Porcului. Lăsate să înainteze până în apropierea reţelelor, sunt apoi nimicite şi împrăştiate de viguroasele contraatacuri, date de bravele companii de rezervă ale vitejilor maiori Georgescu Gheorghe şi Folescu Mircea.

La ora 18, un voinic căpitan rus cu decoraţia Sf. Gheorghe în piept se prezintă la postul meu de comandă (cota 349) D. Porcului. Se numea Skakun şi venise să vorbească cu colonelul rus al Regimentului 493 sau 496. Aceste regimente împreună cu regimentul 495, cu un total de vre-o 1.200 soldaţi, stăteau înapoia poziţiilor noastre, pe versantul de nord al D. Porcului şi ne dădeau ajutor noaptea la lucrările de întărire a poziţiunilor. Între alte discuţii, nu m-am putut abţine să nu-i spun, despre starea în care se găsesc soldaţii ruşi, care deşi ne ajută acum numai la lucrările de sapă, fug de pe poziţie la cel mai mic bombardament. Mi-a răspuns că tocmai pentru aceea a venit de câteva zile de la Petrograd, că vina este a spionilor germani şi a ofiţerilor, care nu ştiu să vorbească soldaţilor. El însă se face a înfăptui frumoase fapte de arme cu soldaţii ruşi, căci el ştia

să le vorbească. Voind să-l cinstesc cu ceva şi cum nu aveam decât o singură sticlă de rom, i-am oferi un pahar, apoi altul şi altul până a golit sticla pe jumătate şi a început să mă sărute. În acest moment bombardamentul inamic devenise iarăşi violent. Locotenent colonel Niculescu, comandantul Regimentului de Marş, îmi raportează la telefon că inamicul după toate probabilităţile pregăteşte un nou atac asupra crestei Dealul Porcului (cam în dreptul cotei 479) şi cum nu mai are în rezervă decât o companie, ar fi bine să-i trimit ceva trupă de ajutor. Eu de asemenea, nu mai aveam decât două companii şi cum nu ştiam precis unde are să se producă lovitura decisivă a inamicului mi-a venit ideea să pun la încercare pe căpitanul Skakun. I-am mai turnat un pahar şi apoi făcându-i elogii că trebuie să fie foarte brav, deoarece are o aşa frumoasă decoraţie. Apoi i-am spus că ar putea să ne dea un bun ajutor, dacă ar lua sub comanda sa vreo 300 soldaţi ruşi şi ar porni pe D. Porcului, unde inamicul pregăteşte un atac.

Atât i-a fost destul. A mai băut un pahar de rom, apoi m-a rugat să-i pun restul într-o sticluţă mai mică, ca s-o ia cu dânsul. I-am dat pe locotenentul Eliad, care l-a condus la locul unde erau tăbărâţi soldaţii ruşi. Locotenentul Eliad nu ştie ce le-a vorbit soldaţilor ruşi timp de vre-o 10 minute, după care l-a văzut pornind pe creasta Dealul Porcului, cu vre-o 500 soldaţi după el, conduşi de agentul de legătură sergentul Tănase. În acest timp la ora 19,5 inamicul pornise la atac pe valea Şuşiţei unde locotenent Oprişan, cu Compania 11-a a făcut minuni de vitejie în contra atacul ce a dat.

Şi pe creasta Dealul Porcului, la cotele 496 şi 554, bravele trupe ale Regimentului 30, au fost mai presus de orice laudă. În toiul luptei de pe Dealul Porcului, sosind şi căpitanul rus Skakun , fără să mai întrebe nimic, s-a repezit nebun cu cei 500 soldaţi ruşi ce avea, asupra trupelor germane. A fost un măcel extraordinar, cu pierderi enorme de ambele părţi. Atacurile inamice, însă, au fost respinse pe toată linia făcându-se şi prizonieri. La ora 22,10, căpitanul Skakun, vine şi-mi prezintă două mitraliere germane şi un număr mare de caschete nemţeşti. Am regretat mult că nu am mai avut absolut nimic să-i ofer, decât o jumătate sticlă de apă de colonie. În ziua de 21 slab bombardament reciproc. Se citeşte ofiţerilor şi trupei ordinul Comandantului sectorului 2. „21 august 1917. Nr. 465. 2 D. Către Regimentul 22 Infanterie. Aduceţi la cunoştinţa tuturor trupelor că după bombardamentul de aseară, ora 20, pentru preparaţiunea asaltului III, trupele germane care ne-au atacat până astăzi, îngrozite de contraatacurile noastre, au refuzat să mai pornească cel de al 13-lea atac, când ofiţerii lor au recurs la execuţiuni chir pe front. Aceste informaţiuni le avem de la prizonierii făcuţi de astăzi".

Comandant 2 D. Colonel (ss) Alexiu.

22 august la 4 septembrie: Paza sectoarelor, recunoaşteri şi continuarea lucrărilor de întărire, care se făcea cu foarte mare greutate din cauza apropierii de care se găseau liniile noastre faţă de ale inamicului; (pe alocurea 50-60 m). Această greutate se mărea şi mai mult în albia Şuşiţei, unde dacă se făcea o săpătură mai mare de 60-70 cm ieşea apă. În această porţiune de sector nu se putea face nici o mişcare ziua, iar noaptea cu mare greutate, din cauza rachetelor cu care inamicul lumina necontenit valea şi la cea mai mică mişcare se dezlănţuia asupra văii un potop de gloanţe. Soldaţii mâncau numai odată pe zi, noaptea. De multe ori din cauza focurilor de armă şi mitralieră, li-se arunca numai pâinea, din om în om.

Dau mai la vale un raport al Companiei 9-a către batalion.

Comandantul Companiei 9-a către Comandantul Batalionului III/22 I

„Am onoarea a vă raporta:

I. Inamicul ocupă tranşee în faţa noastră la 50-100 m.

II. Aseară pe la orele 20 s-a angajat un schimb de focuri de armă şi mitraliere între noi şi inamic, care a durat neîntrerupt aproape o oră.

III. Pe la orele 3 artileria inamică, a dezlănţuit un bombardament grozav asupra sectorului nostru. În acest timp a avut loc şi schimb de focuri de armă şi mitralieră. Bombardamentul a durat mai bine de o jumătate de oră.

IV. Paza s-a făcut cât se poate de bine, legătura de dreapta şi la stânga am avut, toţi oamenii la posturile lor.

V. Ca pierderi: 3 răniţi, muniţie consumată 1.000 cartuşe şi grenade.

VI. Azi dimineaţă la orele 6, s-au auzit în faţa lanţului de trăgători cerând sanitarii un rănit al nostru. Am ordonat la doi brancardieri să se ducă ca să-l ridice. Brancardieri au fost conduşi de comandantul plutonului 3, elevul plutonier Dumitrescu în sectorul căruia se află rănitul. Elevul a trimis înainte un brancardier, care ducându-se a dat peste rănit. Brancardierul a chemat şi pe tovarăşul său, ca să vie să-l ridice cu brancarda, căci singur nu poate. S-a dus şi celălalt brancardier. În timpul când ei vroiau să-l pună pe brancardă, doi nemţi furişându-se prin tufiş s-au apropiat de brancardieri fără a trage foc, a pus mâna pe ei şi luând şi pe rănit pe targă i-au dus pe toţi în tranşeele lor. Am fost vestit de acest lucru şi am observat cu binoclu cum împrejurul rănitului s-au strâns mai mulţi nemţi. Brancardierii noştri l-au pansat pe rănit, l-au pus pe targă şi cu mâna le arătau să urmeze drumul spre sud.

Atunci am intervenit şi le-am strigat că e Crucea Roşie care are voie să ridice pe răniţi şi să-i ducă înapoi. Mi-au răspuns că au şi ei spitale. În fine, ei au vorbit multe, dar nu le-am putut înţelege fiindcă vorbeau mulţi de odată. Le-am spus că sunt ofiţer şi îi rog să-mi dea brancardierii şi pe rănit. În timpul cât am vorbit cu ei, brancardierii mei erau tot acolo nu plecaseră. În cele din urmă văd că brancardierii apucă pe şoseaua ce duce spre sud. După ce s-au mai depărtat brancardierii şi văzând că în acel boschet sunt peste 20 nemţi, am ordonat mitralierei care era lângă mine să tragă. În urmă nu i-am mai văzut. Brancardieri se numeau: Badea Constantin şi Băleanu Spiridon. Rănitul nu ştiu cine a fost. Depărtarea la care se afla rănitul de lanţul meu de trăgători era de 20-30 paşi".

Comandantul Companiei a 9-a, Locotenent (ss) Giugulescu

În seara zilei de 23 august, la ora 22, conform ordinului primit, am distribuit cu solemnitatea cuvenită, ofiţerilor şi trupei decoraţiile acordate de M.S. Regele cu ocazia luptelor de la Mărăşti chiar pe poziţie.

Un bombardament intens al inamicului a ţinut locul muzicii. Cu această ocazie s-a citit ofiţerilor şi trupei şi Ordinul de zi nr. 55, al d-lui comandant al Diviziei a 3-a.

Ordin de zi nr. 55. „În crâncele lupte ce au avut loc în zilele 16, 17, 18, 19, 20 şi 21 august trupele de sub comanda colonelului Alexiu şi anume: Regimentele 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marş, Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul II din Regimentul 45/60 şi Batalionul 3 din Regimentul rus 496, au făcut dovada celui mai înălţător eroism.

Timp de şase zile, soldaţii acestor regimente, zi şi noapte sub cel mai îngrozitor bombardament al artileriei duşmane, fără a clinti înapoi un singur pas, de pe poziţiile ce au apărat cu atâta vitejie.

La adăpostul acestui uriaş bombardament dezlănţuit de o formidabilă artilerie grea, concentrând în faţa acestui sector numeroase forţe, inamicul a dat 12 atacuri în acest timp, care au fost respinse însă cu pierderi din cele mai sângeroase pentru duşman, care au lăsat pe poziţiile atacate sute de cadavre.

Al doisprezecelea atac, dezlănţuit cu o furie nemaivăzută şi cu forţe cu totul superioare, a fost spulberat în mod eroic de aceste viteze trupe, care prin contra atacurile date cu hotărâre exemplară, au arătat mai mult duşmanului vitejia noastră străbună. La aceste crâncene lupte, care prin sângele vărsat şi măreţia lor vor fi puse pe aceeaşi treaptă cu cele mai mari bătălii date în acest război, au contribuit la succesul comun bateriile din Regimentul 6 Artilerie, 15 Obuziere, bateriile ruse din Brigada 224, precum şi bateriile 2 şi 3 din Regimentul 22 Artilerie.

Printr-un foc de baraj din cele mai eficace şi bine susţinut, toate aceste baterii au sprijinit în cel mai înalt grad trupele de infanterie în eroica lor rezistenţă.

Pentru toate aceste fapte glorioase, care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul ordin de zi pe întreaga Divizie, trupele de infanterie şi artilerie mai sus amintite, ce au luptat sub energica conducere a colonelului Alexiu spre a servi drept pildă de bravură, eroism şi spirit de jertfă întru zdrobirea duşmanului şi apărarea sfintei noastre Patrii ".

Comandantul Diviziei a 3-a, General (ss) Mărgineanu

La 1 septembrie s-a primit şi împărţit la batalioane un număr de grade inferioare cu 18 puşti mitralieră.

La 3 septembrie s-a primit Ordinul de operaţii nr. 520, relativ la atacul ce trebuia executat în ziua de 4 septembrie pentru rectificarea frontului prin punerea stăpânirii pe intrândul ce frontul inamic avea în valea Şuşiţei. În după amiaza zilei am chemat la postul meu de comandă pe bravii comandanţi ai batalioanelor 2 şi 3 şi în vederea ordinului de operaţii am stabilit şi coordonat acţiunile fiecăruia.

Maiorul Folescu M., atac hotărâtor cu două companii a 9-a şi a 6-a de pe dreapta Şuşiţei (versantul de NV. al Dealului Porcului) asupra căsoaielor sud de pe podul de peste pârul Alunei, iar cu două companii, a 5-a şi a 7-a, demonstraţie energică asupra versantului de nord al Dealului Porcului. Maiorul Georgescu Gh. cu două companii, a 10-a şi a 11-a, tot atac hotărâtor, obiectiv frontul inamic, direcţia de atac călare pe şosea peste pod – terasa est de pod, pe malul stâng al pârâului Alunei, în legătură la dreapta cu maiorul Folescu, la stânga cu Batalionul 1 din Regimentul 18 Infanterie.

Conform planului stabilit, în ziua 4 septembrie la ora 12, s-a început preparaţia de artilerie, care cu două întreruperi de câte 30 minute când s-au trimis patrule de recunoaştere a durat până la 17,50 când artileria lungindu-şi tirul, primele valuri de asalt s-au aruncat înainte.

Inamicul observând mişcarea a deschis un grozav foc de baraj cu proiectile de toate calibrele, care fixează la pământ primele valuri ale atacului maiorului Georgescu. Valurile de asalt ale maiorului Folescu pornesc şi ele, iar inamicul îşi deplasează barajul în acea

parte. Bravii comandanți ai companiilor de pe valea Şuşiței profită şi aruncă înainte şi valul al doilea. În acest moment toate sectoarele vecine angajează pe inamic. Artileria noastră bate cu violență pozițiile inamice şi direcțiunile probabile de mişcare ale rezervelor. Inamicul trage şi el în disperare. Este un infern de troznete, de fum şi miros înăbuşitor. Bravii noştri infanterişti conduşi vitejeşte de ofițerii lor folosindu-se de cel mai mic răgaz înaintează încet, încet, unii pe târâşi, alții pe la flancuri, profitând de ori şi ce cută de teren de ori şi ce groapă făcută de obuze. Iar la ora 19,30 cu un avânt fără seamăn pornesc la asalt şi cu tot focul omorâtor al unor piese de mitralieră ce inamicul avea în casa de lângă moară, stânga şoselei, se pune stăpânire pe primele lui linii de tranşee.

Maiorul Folescu accelărează şi el mişcarea companiilor de atac asupra podului, pentru a cădea în spatele acelei case. Abia pronunță mişcarea şi inamicul deschide un al treile baraj de artilerie, însoțit de focuri de mitralieră şi armele din căsoaiele de la sudul podului şi de pe a doua poziție a sa, liziera de vest şi sud-vest a Dealului Marcului. Artileria inamică bătând în acelaşi timp şi propriile sale tranşee. Cu tot acest foc dezlănțuit de inamic, ambele atacuri continuă înaintarea împingând pe inamic şi forțându-l a-şi ocupa linia sa a doua.

La ora 20, inamicul a încercat un contraatac din direcțiunea cotei 255 (malul drept al Şuşiței), a fost însă respins şi împrăştiat de focul a două secții mitralieră din Compania a 8-a căpitan Stoica, cu un foc de masă la timp şi foarte bine dirijat. La ora 21.35 şi 21.40, ambele atacuri cu un avânt de admirat îşi ating obiectivele, cu tot focul aruncătoarelor de mine, grenade mitralieră şi armă, fixându-se pe linia cotelor 429, 255, 260, căsoaiele de la sudul podului 50 m est de pod pe malul stâng al Văii Alunei în legătură cu Batalionul I din Regimentul 18 Gorj, la întretăierea drumului din Valea Alunei cu acela din Valea Pârâului Marcului.

Toată noaptea se întrebuințează la întărirea sumară a poziției, care este tot atât de dezavantajoasă față de poziția domonantă a inamicului care nu fusese alungat şi de pe Dealul Marcului, de către trupele sectorului vecin, după cum se hotărâse prin planul de atac.

Cu această acțiune se încheie seria operațiunilor ofensive ale Regimentului III Dâmbovița, nr. 22.

Totalul pierderilor în a treia perioadă de luptă este: ofițeri răniți: sublocotenent Dimitriu Teodor, sublocotenent Ştefănescu Simion, sublocotenent Ionescu Atanasie, elev plutonier Neagoe Ion. Trupă: 71 morți, 257 răniți, 46 dispăruți.

Capitolul IV

Şuşița – Dealul Porcului. 5 septembrie 1917 – 30 ianuarie 1918.

De la 5 septembrie şi până la 22 noiembrie 1917 (întregit în ziua de 20 septembrie şi cu Batalionul 1, care din ziua de 27 iulie şi până la 6 august au ocupat diferite poziții sub ord. Diviziei a 3-a şi Corpului 2 Armată. Iar de la 6 august şi până la 16 septembrie a fost pus la dispoziția Corpului IV Armată, unde a ocupat poziții la Grozeşti – Oituz), regimentul a stat necontenit pe poziție ocupând succesiv diferite subsectoare, făcând paza şi întărirea sistematică a pozițiunilor, transformând întreg Dealul Porcului într-o formidabilă redută la care s-au adoptat toate principiile fortificației moderne.

Trupa fiind în tot momentul în mâna şefilor şi gata a face faţă oricărei eventualităţi. La 19 noiembrie s-a citit ofiţerilor şi trupei Ordinul de zi al d-lui General Mărgineanu, comandantul Diviziei a 3-a, cu următorul conţinut: „Ruina în care duşmanul a părăsit satul Mărăşti în măreaţa bătălie de la 11 iulie, a umplut de milă sufletele noaste de eroi. Aţi alergat cu toţii şi fiecare după puterea lui şi-a dat obolul pentru a se reclădi un nou sat Mărăşti, în care locuitorii pribegi şi răsleţiţi să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce la casele lor.

Sumele ce s-au strâns numai de la ofiţerii şi trupa Diviziei a 3-a ating suma de 36.000 lei. Graba pe care cu toţi aţi depus-o la apelul meu, vă face cinste şi suma pe care aţi strâns-o, a dovedit lumii întregi că dacă ştiţi să fiţi viteji şi eroi în lupte, voi ştiţi şi pe altă parte să vă arătaţi mărinimia sufletului românesc pentru refacerea ţării noastre scumpe.

Fiţi siguri ostaşi ai Diviziei a 3-a, că simţămintele pe care voi le-aţi arătat pentru populaţiunea satului Mărăşti, vi le poartă suflarea românească pentru fiecare dintre voi.

În ziua de 22 noiembrie, ora 8, conform ordinului primit, s-a comunicat pe front, că, conform armistiţiului încheiat, s-au încetat ostilităţile. Ofiţerii şi trupa au păstrat o atitudine demnă la toate încercările de fraternizare ale inamicului continuând serviciul cu aceeaşi vigilenţă.

La 9 decembrie A.S.R. Principele Carol a vizitat sectorul regimentului, inspectând toate lucrările de pe Dealul Porcului. Cu această ocazie A.S.R. a distribuit ofiţerilor şi trupei decoraţiunile oferite de către M.S. Regele adresând frumoase şi înălţătoare cuvinte ofiţerilor şi soldaţilor, care în aceeaşi se simţeau şi mai mândri, auzind chiar din gura A.S. Regale, că ei şi-au făcut cu adevărat datoria de ROMÂNI şi OSTAŞI.

Între multele întrebări puse de A.S.R. soldaţilor îmi reamintesc că adresându-se unui soldat i-a spus: „Tu vrei pace?". „Da, să trăiţi A. Regală. Vreau pace dreaptă". „Ce înţelegi tu prin pace dreaptă?" îl întreabă cu bună voinţă A.S. „S-o facem când ni s-o da Ardealul, să trăiţi Alteţa Voastră".

Tot cu ocazia acestei vizite, noi ofiţerii Regimentului III Dâmboviţa Nr. 22, am avut Înalta onoare de a lua masa împreună cu A.S. Regală, pe poziţia de la Mărul lui Codiş, de pe Dealul Porcului, locul rezervelor noastre de batalion.

- 10 decembrie. Batalionul 1 sub comanda maiorului Purcaru s-a pus în marş în direcţia Sascut, conform ordinului de operaţie al Diviziei nr. 2753.

- 25 decembrie. Cu ocazia sărbătoririi Crăciunului, s-a făcut la postul de comandă al subsemnatului un serviciu divin. Apoi s-a distribuit soldaţilor daruri din pomul de Crăciun ce se aranjase, cu acea ocazie, s-au ţinut trupei cuvântări ocazionale.

- 1 ianuarie 1918. S-a citit ofiţerilor şi trupei Înaltul ordin de zi al M.S Regelui.

Înalt Ordin de zi. „Ostaşi! A trecut un an plin de lupte grele, în care drapelele voastre, s-au acoperit de o nouă glorie. În frăţeasca conlucrare, în muncă comună pentru biruinţă, diferitele arme au cules noi lauri şi faima vitejiei armatei române şi a forţei ei de rezistenţă a pătruns peste hotarele noastre.

Pe pragul anului cel nou aduc, tuturor, de la general la soldat adâncele mele mulţumiri.

Anul nou însă tot mai găseşte pe vrăjmaş înăuntrul hotarelor Ţării; biata populaţie din ţinuturile ocupate, tot mai simte greaua apăsare a pumnului cotropitorului. El umblă

ca lupul în haină de miel, linguşind cu vorbe dulci ca să pună cu mai multă siguranţă mâna pe prada lui.

Ca proorocii cei falşi, el vorbeşte de fericire, dar nu poate dărui decât dezbinare şi pieire.

Voi vitejii mei luptători de la Mărăşti, Mărăşeşti şi din munţii de la Oituz, să staţi neclintiţi, ca paza hotarului, ţinând straja credincioasă, încât nimeni să nu poată pătrunde prin inelul de oţel ce l-aţi făurit prin bărbăţia voastră.

Stând acuma cu arma la picior, ochii voştri să fie mereu ţintiţi spre inamic, inimile voastre să bată cu aceeaşi căldură şi încredere pentru Ţară şi Regele vostru, care vă îmbrăţişează cu iubirea unui părinte; toată nădejdea şi credinţa să le puneţi în braţul vostru şi în Dumnezeu care răsplăteşte pe fiii săi cu dreptate.

Priviţi fără şovăire viitorul.

Vă urez la toţi un an bun, să vă aducă cu belşug roadele muncii voastre în lupta pentru cauza sfântă".

Dat în Cartierul nostru Regal, la 1 ianuarie 1918. Ferdinand

Capitolul V

Drăgugeşti – Basarabia, 31 ianuarie – 11 mai 1918.

31 ianuarie 1918. Conform ordinului de operaţie al Brigăzii a 6-a, nr. 727, regimentul a fost schimbat de pe poziţie şi pus în marş către satul Drăgugeşti (stânga Taslăului) unde a cantonat .

2 februarie 1918. Batalionul 1 sosind s-a reîntregit regimentul.

8-18 februarie. Instrucţie conform ordinului Brigăzii a 6-a, nr. 3188.

18 februarie 1918. Executarea ordinului de operaţie nr. 4047 al Diviziei a 3-a.

Regimentul punându-se în marş spre Bacău, de unde apoi pe calea ferată a debarcat în ziua de 23 februarie în gara Şoldana, de unde s-a pus în marş spre Bisericani, iar la ora 15 în ziua de 24 februarie a trecut pe stânga Prutului cu muzica în fruntea regimentului, îndreptându-ne prin Moghileni la Cazba şi Duşmani, unde populaţia prevestită de către ofiţerii însărcinaţi cu cartiruirea, ne-a ieşit înainte cu pâine şi sare, urându-ne bun venit.

Le-am răspuns câteva cuvinte mulţumindu-le de buna primire ce ne-a făcut, asigurându-i că suntem adevăraţii lor fraţi mai mari, legaţi de ei şi prin datini şi prin sânge şi că le aducem toată dragostea sufletului românesc.

La 7 martie, conform ordinului de operaţie nr. 756, afectându-se regimentului zona: Ustia, Jelinoroka, Făleşti, Albineţ, Năvârneţ, regimentul s-a pus în marş la orele 9 dimineaţa, petrecut de populaţiunea satelor basarabene, Cazba şi Duşmani, care cu multă părere de rău s-a despărţit de noi.

La 30 martie, conform ordinului Brigăzi a 6-a nr. 3.615 s-a oficiat în garnizoanele batalioanelor Ustia – Jelioroka şi Făleşti, precum şi la postul de comandă al subsemnatului, comuna Năvârneţ câte un serviciu religios pentru sărbătorirea alipirii Basarabiei la Ţara mumă România.

Cu această ocazie s-au ţinut cuvântări ocazionale, iar în comuna Năvârleţ, la reşedinţa regimentului a avut loc şi o serbare câmpenească, executându-se de către soldaţi

diferite dansuri şi mişcări de ordine. S-a jucat de către ofiţeri şi o prea frumoasă piesă de teatru cu subiect militar (făcută de sublocotenent de rezervă, institutor, Chivu Ştefan). Apoi recitări şi coruri mixte cu concursul băieţilor şi fetelor basarabene. Serbarea terminându-se cu o prea frumoasă şi mare horă la care au luat parte toate satele învecinate.

La 24 aprilie 1918 s-a comunicat ofiţerilor şi trupei că tratativele de pace au luat sfârşit, prin încheierea Păcii de la Bucureşti[58]. La 11 mai s-a început executare ordinului de demobilizare cu care ocazie s-a dat pe regiment, de către subsemnatul, următorul ordin de zi: Ordin de zi nr. 222, din 11 mai 1918.

„Ofiţeri, subofiţeri, caporali şi soldaţi! Când mi s-a încredinţat comanda acestui regiment, vă declar că m-am despărţit cu greu de viteazul Regiment 15 Războieni, cu care am luat parte în calitate de comandant de batalion la toate luptele date în întâia parte a campaniei şi de care mă leagă atâtea fapte frumoase de arme. De asemenea, şi de bravul Regiment Bacău nr. 27, unde ca comandant la începutul anului 1917 în aprigele lupte de pe dealurile Ouşorului şi Cârlanului în luptă cu cel mai viteaz corp de trupă al Marii Împărăţii Germane (Corpul Alpin), s-au săvârşit de către camarazii voştri moldoveni fapte de arme, care fac fala oastei şi neamului nostru.

Venit în mijlocul vostru la 1 iunie 1917, când tocmai pregăteaţi marea lovitură de la Mărăşti, mi-a trebuit foarte puţin timp ca să vă cunosc; eraţi mari ca suflet şi în mod firesc trebuia să fiţi şi mari la fapte. De aceea, am uitat totul şi m-am legat de voi, aducându-vă acelaşi suflet, aceeaşi dorinţă de a învinge sau muri.

Faptele săvârşite de voi cu începere din ziua de 11 iulie, zi de glorie a întregului neam românesc, când aţi dat proba cea mai vădită de curaj, destoinicie şi dispreţ de moarte, luând în piept cea mai meşteşugită şi formidabilă întărire duşmană, cum era cetatea Mărăştilor (satul şi redutele de la nord şi sud) pe care nici nu se aşteptau germanii că vom îndrăzni a le ataca; este o faptă care vă face cea mai mare cinste vouă şi urmaşilor voştri şi pe care istoria o va ţintui cu litere de aur în cartea veacurilor.

Urmează apoi năpraznica urmărire a duşmanului, pe care cu baioneta în coastă fără să mai aşteptaţi să vă vină tunurile, l-aţi fugărit până dincolo de dreapta Putnei, făcându-l să-şi lepede până şi căştile din cap, pentru a-şi uşura fuga.

De armata vecină de la dreapta, cerându-se ajutoare, tot voi aţi fost hotărâţi şi sortiţi ca împreună cu bravele regimente de roşiori să puneţi stăpânire pe Dealul Coşnei, la Oituz, atrăgându-vă laudele tuturor. După aceasta, fără o singură zi de repaus aţi refăcut şi frontul pe Şuşiţa, dând duşmanului grele lovituri şi rezistând în condiţiuni foarte dezavantajoase, tuturor furioaselor atacuri date la aripa dreaptă a vitejilor noştri fraţi de arme, a corpurilor de trupă de pe frontul Mărăşeştilor.

Povestea destoiniciei, a sacrificiului şi a faptelor voastre de vitejie e mare, istoria fiţi siguri o va transmite din generaţie în generaţie, odată cu povestea DRAPELULUI nostru scump şi sfânt, care în situaţiunile cele mai grele a fluturat mândru şi biruitor în mijlocul nostru, dându-ne nouă imboldul şi plecându-se mângâietor deasupra dragilor camarazi, care loviţi de moarte îl priveau pentru ultima oară, aşa frumos împodobit de

[58] După ce Rusia sovietică a încheiat pacea de la Brest-Litovsk, România a fost nevoită să ceară armistiţiul şi apoi să iasă din război şi să semneze o pace separată în condiţii deosebit de grele, în primăvara anului 1918.

iubitul nostru Suveran cu cele mai mari decorațiuni de război: Virtutea Militară de aur alături de Ordinul Viteazului Mihai[59].

Acum la despărțire dragi frați de arme, vă zic tuturor să mergeți cu bine, să vă găsiți soțiile şi copiii sănătoşi, şi ogoarele voastre pline de rod. Voi v-ați făcut datoria, deci să păşiți mândri fără a pierde speranța în viitorul iubitei noastre Patrii. Iar prin purtarea voastră, în viața cetățenească, chiar când vă veți întâlni, cu ostaşii țărilor cu care ați luptat şi care şi ei şi-au făcut frumos datoria, să fiți demni şi la înălțimea virtuților ostăşeşti de care ați dat cu prisosință dovadă.

Nu uitați, de asemenea, pe timpul lungilor nopți de iarnă, când vă veți găsi mai mulți împrejurul vetrei voastre dragi, să povestiți copiilor şi nepoților voştri, basmul trăit al minunilor de vitejie ce ați săvârşit. Povestiți-le de marele, bunul şi darnicul nostru Rege Ferdinand I, care cel dintâi a dat pildă împărțindu-vă pământul ce vă este atât de scump. De buna şi iubita noastră Regina Maria, zâna noastră dragă, care a alinat atâtea suferinți, a mângâiat atâtea dureri, umblând fără preget din spitale în tranşee, pentru a împărtim tuturor binele, speranța şi zâmbetul său mângâietor.

De asemenea, în povestirile voastre nu uitați pe A.S.R. Principele Carol, scumpul nostru moştenitor al Tronului, care vă aduceți aminte, că a sosit pe neaşteptate în mijlocul nostru pe poziția de la Mărul lui Codiş împărțindu-vă semnul vitejiei şi speranța viitorului.

Ofițeri şi ostaşi ai Regimentului III Dâmbovița Nr. 22, dorindu-vă din inimă tuturor numai bine vă zic: „Mergeți sănătoşi".

Comandantul Regimentului III Dâmbovița Nr. 22,

Locotenent colonel (ss) Al. Gheorghiu

[59] Drapelul Regimentului III Dâmbovița Nr. 22 Infanterie se află la Muzeul Național de Istorie a României, Bucureşti (clasate. cimec.ro)

Lt. col. Vasile Gagiu, Comandantul Regimentului 31 Calafat, iunie 1917.

Mareşalul Joffre în vizită la Mărăşeşti.

Grup de militari români şi ruşi, 1917.

Punctul de comandă al Grupului Gerok, Mărăşti 1917.

Ofițeri superiori stând de vorbă cu răniții, iulie 1917.

În fața punctului de comandă înaintea luptelor de la nord de Mărăşti, iulie 1917.
Batalionul 1 din Regimentul III Dâmbovița nr. 22, sub comanda maiorului Purcaru C. Dumitru a ocupat reduta 116 şi muntele Ghergheliul.

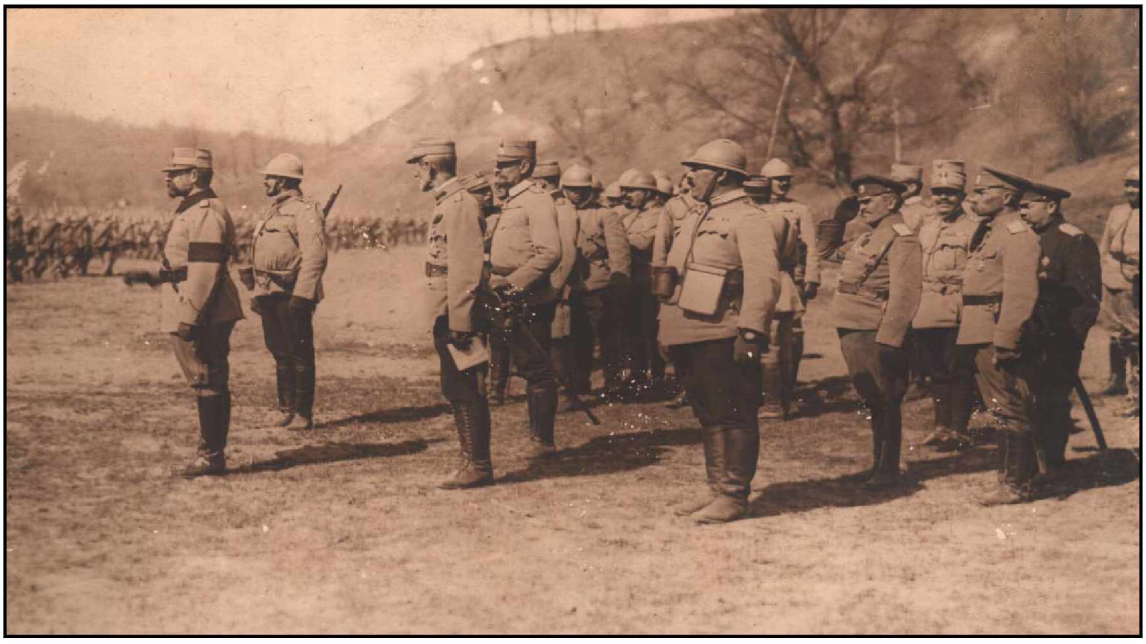

Regele Ferdinand şi generalul Al. Averescu trecând în revistă trupele.

Regele Ferdinand si Regina Maria într-un grup de infirmiere, 1917.

Fotografiile au fost preluate din Otilia Gherghe, Camelia Aurelia Slabu, România în Primul Război Mondial (1916-1919). Album, Editura expression.ro. Jilava, 2018.

ALBUMUL DE FOTOGRAFII AL COLONELULUI CONSTANTIN PENESCU – COMANDANDTUL REGIMULUI 32 „MIRCEA VODĂ”[1]

Dinică Ciobotea

Albumul cuprinde imagini din timpul luptelor de la Mărăşeşti şi prezintă Regimentul 32 „Mircea Vodă”.

Pentru surprinderea valorii documentare a fotografiilor cuprinse în album schiţăm câteva din momentele care se leagă de ele petrecute în timpul evenimentelor din anul 1917.

Lupta de pe Siret, de la Mărăşeşti, a fost înscrisă în istoria Primului Război Mondial ca „cea mai mare bătălie care s-a dat pe frontul românesc”[2], comparabilă cu luptele de pe Marna, Yser şi Isonzo.

Mărăşeşti se înscrie în istoria neamului nostru ca simbol al vitejiei şi eroismului luptătorilor români în lupta pentru libertate, independenţă şi unitate naţională.

În bătălia de la Mărăşeşti, Armata 1 română a pierdut peste 27 000 de oameni, fapt care certifică spiritul de sacrificiu al luptătorilor săi. Bătălia de la Mărăşeşti a durat între 24 iulie şi 21 august 1917, având trei etape caracteristice[3]: 24 iulie – 3 august; 6 august; 15-21 august.

Între unităţile militare româneşti care s-au acoperit de glorie în această încleştare cu armatele germane a fost şi Regimentul 32 Mircea din Divizia 5 Infanterie. Toate scrierile despre luptele din 1917 sau cele de sinteză despre participarea României în Primul Război Mondial reliefează locul şi vitejia acestuia[4]. Încă de la început (24 iulie),

---

[1] Acest album l-am vizualizat prin bunăvoinţa deţinătorului, inginer-profesor Silviu Simionescu, care îl avea de la rudele sale, urmaşi ai col. C. Penescu. Îi mulţumim şi pe această cale. Albumul are dimensiunile 0, 240/0, 170 m; fotografiile toate alb negru au dimensiunile de 0, 140/ 0, 090 m (format carte poştală) şi sunt lipite pe file de carton – Lista fotografiilor cuprinde: 1) Colonelul Penescu Constantin – comandantul Regimentului 32 „Mircea Vodă”; 2) Rugăciunea „În ajunul luptei”; 3) Ofiţerii regimentului (9 decembrie 1917); 4) Raportul aghiotantului; 5) La postul de comandă al regimentului; 6) Sub sectorul gara Mărăşeşti; 7) Idem; 8) Idem; 9) Biserica din Mărăşeşti; 10) Gara Mărăşeşti; 11) Ruini din Mărăşeşti; 12) Hotelul din Mărăşeşti; 13) Castelul de apă Negroponte; 14) La inamic; 15) Depoul de maşini din gara Mărăşeşti; 16) Recunoaştere în vederea luptei; 17) În tranşee; 18) Ofiţerii din al 2-lea batalion; 19) „În inspecţie”; 20) „Alarma”; 21) „Raportul”; 22) Ofiţerii din I-iul batalion; 23) Apărarea gării Mărăşeşti; 24) Darea ordinelor; 25) „Contraatacul”; 26) Apărarea castelului Negroponte; 27) Ofiţerii din al 3-lea batalion; 28) La postul de ascultare; 29) „La pândă”; 30) Decorarea bravilor; 31) „Repaos”; 32) „La lucru”; 33) Adăpost în construcţie; 34) „În armistiţiu”.

[2] Const. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919,* vol. II, Bucureşti, f.a., p. 228.

[3] Ion Cupşa, *Armata română în campaniile din anii 1916, 1917,* Editura Militară, Bucureşti, 1967, pp. 238-254; Gh. Romanescu, *Bătălia de la Mărăşeşti,* în „Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară”, nr. 1, 1968, p. 158 şi urm. – distinge 4 etape caracteristice.

[4] *** *România în primul război mondial. Contribuţii bibliografice,* Editura Militară, Bucureşti, 1975.

el a fost, cu toate ale sale trei batalioane, în linia întâia. În ziua de 25 iulie batalionul III al regimentului, condus de maiorul Ionescu Atanase, a respins pe inamic dincolo de poziția de plecare a acestuia printr-un reuşit contraatac între Moara Roşie şi Moara Albă. Antrenat în contraatac a fost şi batalionul III al regimentului care a fost „cu totul decimat" de focul de artilerie al duşmanului. Celălalt batalion (I), condus de maiorul Lupaşcu în timpul luptelor de la Bizigheşti, s-a retras spre Mărăşeşti şi Cosmeştii din Deal, de unde a fost trimis pe front în pădurea Prisaca.

Pierderile Regimentului 32 Infanterie în zilele de 24/25 iulie 1917 au fost de 1005 militari, din care 17 ofițeri. În timpul acestor lupte, comandantul regimentului a fost locotenent colonelul Stamate Vasile, care a căzut, „sacrificându-se ca un erou". În aceste memorabile lupte de la Strejescu şi Bizigheşti, unde împotrivirea Regimentului 32 Infanterie a făcut ca „a treia oară duşmanul să evite atacul de front", au mai căzut eroic următorii: sublocotenentul Mândiță Pompiliu (compania 6), căpitanul Andreescu Ioan (compania 7), maiorul Ionescu Atanase, căpitanul Zăceanu Dumitru şi sublocotenentul Dumitru Grigore (compania 10), locotenentul rez. Hogaş Gheorghe şi sublocotenentul Cocărăscu Octavian (compania 11).

Pierderile suferite au impus ca Divizia a 5-a Infanterie să fie regrupată la est de Siret pentru refacere.

În următoarea etapă a bătăliei pentru Mărăşeşti au fost aduse de la Nămoloasa şi Diviziile române 10, 13 şi 14.

În ziua de 6 august s-au dat lupte puternice în sectorul Mărăşeşti. În prima parte a atacului, inamicul foarte numeros a reuşit, dar cu pierderi mari, să pătrundă în prima poziție de apărare a Diviziei 9 Infanterie. Unitățile române s-au retras pe poziția a doua, – un aliniament amenajat anterior care trecea prin fața gării Mărăşeşti şi pe marginea de sud a oraşului –, şi de aici, printr-o organizare perfectă a focului, românii au făcut baraj de neînvins influențând hotărâtor prin această victorie toată desfăşurarea ulterioară a bătăliei de la Mărăşeşti.

În ultima parte a bătăliei de la Mărăşeşti, evenimentele nu au mai avut intensitatea celor din primele două etape.

Cele 16 zile de lupte intense, din 29 cât a durat bătălia de la Mărăşeşti, au făcut ca localitatea Mărăşeşti să fie adusă în stadiul de ruină.

Mica localitate cunoscută doar ca un oarecare nod de cale ferată a intrat în istorie ca locul unde s-a petrecut una din cele mai mari bătălii din Primul Război Mondial.

În toiul luptelor „satul obscur devenise simbolul mândriei şi dorului de neatârnare al unei țări întregi, iar numele lui, purtat de ecoul turnurilor, străbătea acum ca imnul eroic al vitejiei româneşti.[5]"

Pentru ca cel ce priveşte imaginile albumului colonelului Penescu Constantin să le înțeleagă în cruda lor relatare redăm descrierea localității Mărăşeşti făcută în lunile imediat următoare încetării luptelor de G. Mil Demetrescu[6], secretarul secțiunii Craiova a Ligii Culturale.

---

[5] Const. Kirițescu, *op. cit.*, p. 211.

[6] G. Mil Demetrescu, *„Mărăşeştii", 24 iulie-11 august 1917. Luptele din campania anilor 1916-1918,* Craiova, 1921, p. 58-60.

„Mărăşeştii de odinioară, modestul târguşor din sudul Moldovei, cunoscut numai ca staţie de cale ferată şi ca proprietate a bogătaşului Negroponte, astăzi mai că nu există.

În urma marilor lupte ce s-au dat pentru posesiunea satului şi a violentului bombardament de artilerie la care a fost expus, totul este distrus, năruit. Satul e o grămadă de ruine care abia se mai ţin ici şi colo; grămezi mari de zidărie arată locul unei case mai cu seamă care s-a dărâmat, gropi de obuze mari cât poate intra câţiva oameni în ele, umplu tot satul, cu străduţele lui întortocheate şi câmpul de prin prejur; unele case au rămas fără acoperiş, iar altele izbite în plin, au găuri aşa de mari, că nu mai pot sluji la nimic.

Castelul Negroponte, în mijlocul satului, stă părăsit şi ruinat, lovit de toate părţile de proiectile. Acoperişul de ţiglă este tot distrus, iar rezervorul de apă din pare ce servea de observator artileriei noastre, are în mijlocul său, o lovitură de 210, care l-a făcut impropriu de a mai servi.

Parcul, frumosul parc al acestei proprietăţi, e pustiu. Prin mijlocul său, trec tranşeele infanteriei noastre, iar ici şi colo, sunt presărate morminte ale apărătorilor, cu cruci noi de lemn alb.

Biserica din târg, cu clopotniţa retezată de un obuz, cu acoperişul făcut numai găuri, cu sute de lovituri în corpul ei, stă martoră mută a atâtor lupte grele ce s-au dat aci. Lângă ea, cimitirul ostaşilor căzuţi pe câmpul de glorie, pe crucile cărora, mâini de camarazi au scris numele eroilor apărători.

Iar gara din Mărăşeşti, ca şi toate clădirile din prejurul său, a rămas o grămadă de ruine. Singură clădirea principală mai stă în picioare, dar cu atâtea lovituri de proiectile încât pare şi ea o zdreanţă ciuruită de gloanţe.

Brăzdat de tranşee, înconjurat de linii dublu şi triple de apărare, plin de gropi de obuze, cu case dărâmate, cu ruini vii martore ale unor vremuri de sânge, de glorie şi de răzbunare, astfel se prezintă Mărăşeştii, văzuţi la sfârşitul lui septembrie, 1917".

Fotografiile din albumul menţionat de noi au fost executate în aceiaşi perioadă cu descrierea lui G. Mil Demetrescu, adică în lunile septembrie-decembrie 1917.

MĂRĂȘEȘTI. RUINELE CASTELULUI
NEGROPONTE.

JURNALUL UNUI PARTICIPANT LA RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

Dumitru Cauc

Argument

În încercările mele de depistare a noi informații despre istoria comunelor Negomir şi Fărcăşeşti, am apelat şi la sursa orală, investigând oameni trecuți de 8-9 decenii de viață, care păstrau în memorie fapte relatate de înaintaşi sau însemnări pe carnețele sau cărți poştale a unor momente considerate în acele vremuri, de aceştia, foarte importante. Două documente descoperite mi-au atras cu predilecție atenția. Primul face parte din Dosarul „Victor Popescu" aflat în custodia Serviciului Gorj al Arhivelor Naționale. În acest dosar se găsesc caietele cu notițe al lui Ionel Popescu, cercetaş sergent, şi Ionel Prunescu, elev de şcoală militară, apoi, ambii, combatanți alături de Victor Popescu în lupta de gherilă dusă împotriva trupelor de ocupație germane-austro-ungare[1]. Cea de-a doua era un carnețel de însemnări ale unui participant la Al Doilea Război Balcanic şi la Războiul de Întregire a Neamului. Ambele documente au o mare valoare simbolică, cu valențe patriotice sincere, curate. Aşa după cum glăsuiesc informațiile la care facem referire, ele sunt făcute spre ştiința urmaşilor.

„Jurnalul de front" al lui Vasile Busuioc din Fărcăşeşti, Județul Gorj

Jurnalul lui Vasile Busuioc este alcătuit din două părți şi anume:

- însemnări zilnice făcute pe un carnețel de matematică, din perioada 1897-1955;
- însemnarea biografică „De la leagăn la mormânt", realizată pe baza acestor însemnări.

Întrucât „Biografia de la leagăn la mormânt" realizată de Busuioc Vasile cuprinde într-o înlănțuire temporară temeinică şi într-o logică firească a discursului istoric cele mai importante întâmplări din viața acestuia, vom face referiri asupra acesteia.

Ab initio, autorul însemnării vrea să lase urmaşilor informații aspura originii şi a formării sale. Astfel, ne induce într-o copilărie grea (născut la 27 octombrie 1883, acesta rămânând orfan de mamă la vârsta de doi ani, a fost crescut de bunica dinspre tatăl său), în anii de şcoală, reținând figura luminoasă a învățătorului său, apoi în viața sa de zi cu zi din perioada interbelică şi după. Vasile Busuioc vorbeşte cu mândrie despre intrarea sa în *„Şcoala regimentară pentru gradul de caporal şi soldat"*, despre obținerea gra-

[1] Ambele carnețele oferă informații utile despre Victor Popescu şi grupul său de partizani în lupta cu autoritățile de ocupație germano-austro-ungare.

dului de sergent şi despre însărcinările avute ca subofiţer la o locaţie a armatei de la Dudeşti, lângă Bucureşti.

Ca şi eroul comunei Fărcăşeşti, învăţătorul şi căpitanul Victor Popescu, acesta participă la Campania din Bulgaria (Al Doilea Război Balcanic). Redăm însemnările sale: *„În ziua de 1 iunie 1913, am fost mobilizat în Reg. 5 Artilerie pentru războiul contra Bulgariei, iar pe ziua de 25 iulie armata română s-a întors victorioasă sub Regele Carol I, care mi-a oferit medalia «Bărbăţie şi credinţă şi Avântul ţării din Carpaţi peste Dunăre la Balcani»".*

Cele mai multe însemnări ale acestei inedite biografii sunt făcute în perioada participării sale la Războiul pentru Întregirea Neamului.

Mobilizat încă de la intrarea României în război, Vasile Busuioc este repartizat la Bateria 1 a Regimentului 5 Artilerie. În 21 august 1916, regimentul său părăseşte garnizoana Tg-Jiu, îndreptându-se în direcţia „Cireşul", Mehedinţi, trecând prin Peşteana de Bujorăscu. Subofiţerul notează aproape zilnic locurile prin care trece unitatea sa, dar şi încleştarea dintre armata română şi invadatori. *„Inamicul respingând la Cireşu armatele noastre, ne-am retras şi am pus Bateria pentru prima dată în pădurea de la Turnu Severin, la 2 septembrie 1916 Bateria mea a deschis focul asupra inamicului ce se afla peste Dunăre, în Serbia".*

Deoarece armatele Puterilor Centrale forţaseră defileul Jiului, respingând armata română, Bateria sa de Artilerie a primit ordin să vină pe Frontul de la Jiu, ocupând poziţie de luptă în zona Bumbeşti. Şi aici, tânărul artilerist descrie în amănunţime deplasarea spre frontiera de la Pociovalişte şi, ulterior, Bumbeşti: *„La 17 septembrie 1916 am îmbarcat tunurile la gara Balota şi pe ziua de 18 am debarcat la gara Parângu şi am pornit îndată spre frontiera Pociovalişte, de unde, ulterior, ne-am înapoiat şi ocupat poziţie de luptă la Bumbeşti".* Sergentul Vasile Busuioc se arată foarte mâhnit de faptul că, în pofida rezistenţei eroice a militarilor români, inamicul *„iarăşi ne respinsese la Lupeni, Livezeni, Petroşani şi alte localităţi".* Primirea unui nou ordin de luptă este comentată cu adâncă cunoaştere a evenimentelor tragice prin care trecea atunci neamul românesc, în cele consemnate observându-se latura afectivă a acestui militar devotat misiunii ce i se încredinţase: *„La 1 octombrie 1916, rupând inamicul frontul la Dragoslave, judeţul Muscel, noi fiind Baterie de acoperământ, am primit ordin ca imediat să fim la Dragoslave, am îmbarcat la gara Bumbeşti armamentul la 2 octombrie şi pe 3 octombrie am debarcat în gara Câmpulung şi am ocupat poziţie în muntele Căpitanu, iar de aici fiind respinşi am ocupat poziţie în Voineşti, unde am rezistat până la 19 noiembrie, când am fost respinşi cu desăvârşire şi ne-am retras în direcţia «Schitu Goleşti»".*

Jurnalul surprinde foarte bine încleştarea ce avut loc în zona Câmpulung, unde trupele Puterilor Centrale, superioare numeric şi ca tehnică de luptă, „au dat peste cap" rezistenţa românească. Autorul Jurnalului dovedeşte onestitate în relatarea faptelor de pe câmpul de luptă, din relatarea sa reieşind totuşi frustrarea militarilor români nevoiţi să se retragă necontenit spre Moldova: *„Fiind mereu urmăriţi de inamic la Poenari, Mătău, Jugur, am avut lupte cu inamicul şi respingându-l ne-am putut urma retragerea din Muşcel până la Cândeşti, în judeţul Prahova, în zilele de 18 şi 19 noiembrie 1916. În luptele de la Jugur am*

predat tot materialul de război, de abia am scăpat numai cu caii". Autorul Jurnalului notează zilnic locurile prin care unitatea sa se retrage sub presiunea crescândă a armatelor Puterilor Centrale: *„În ziua de 20 noiembrie am sosit la Târgovişte, la 21 la Ploieşti, 22, la Mizil, 23, la Buzău, 24, la Râmnicu Sărat, 25, la Cucu, 26 la Gologanu unde am cantonat la Dumitrache Mihalcea. În 3 decembrie am plecat din Golganu şi-am cantonat în Făurei, judeţul Focşani, în 4 decembrie am plecat din Făurei şi am cantonat în Cuzmeşti, judeţul Tecuci, iar în 5 decembrie am plecat din Cuzmeşti la Tecuci".*

Ocuparea unei importante părţi din teritoriul Regatului României şi apoi retragerea armatei române spre Moldova sunt relatate cu rigoarea celui care a participat la evenimente, fiind menţionate, pe zile, localităţile prin care trece unitatea sa militară precum şi evenimentele la care este martor. Emoţionante sunt notele în care acesta arată emoţia ce l-a cuprins când a întâlnit în Moldova alţi combatanţi din comuna sa şi din comunele învecinate. *„La Tecuci l-am întâlnit pe Trică Fărcăşeşscu şi greşind itinerariul ne-am înapoiat iarăşi la Cuzmeşti, de unde am luat altă direcţie cantonând în comuna Homocea, cătunul Ploscuteni, la 9 decembrie am cantonat în comuna Corbeasca, Bacău, 10 decembrie am cantonat la Răcăciuni, pe 11 decembrie la Bacău, unde am întâlnit pe Ionel al Popii (Bănăcuţă) şi pe fratele său Gore, la 12 decembrie am cantonat la Bereşeti Bacău, la 13 decembrie am cantonat la Galbenu, la Ileana Vasile Şitărel, pe 14 am cantonat la Onişcani, pe 17 ne-am înapoiat de la Onişcani la Galbenu, pe 21 am cantonat la Oniceşti".* Aici, sergentul Vasile Busuioc se lasă cuprins de nostalgia locurilor natale şi menţionează pe larg gorjenii şi fărcăşeştenii aflaţi în diferite unităţi militare ajunşi în urma retragerii armatei în Moldova. Emoţia sa este foarte mare, acesta relatând bucuria reîntâlnirii cu consătenii săi, chiar modul în care au „serbat" aceasta. Vasile Busuioc continuă relatarea: *„Pe 25 decembrie 1916 m-am întâlnit cu fratele meu Ionică, la Băceşti, tot aci am întâlnit pe Petre Găsitu, pe Nicu C. Milcu şi pe plutonierul Alexandru V. Negomireanu (Toşa)".*

După cum relatează autorul jurnalului, sărbătoarea Naşterii Domnului nu este prilej de staţionare, unitatea sa continuând retragerea spre locul hotărât de comandanţi: *„Pe 25 decembrie am ajuns la Domneşti, pe 26 la Tângujeni, judeţul Vaslui, pe 27 decembrie la Voineşti, judeţul Iaşi."* Aici întâlneşte alţi combatanţi din comuna sa natală: *„Pe 31 decembrie 1916 m-am întâlnit cu Gheorghe D. Popescu (Gelepu), în Voineşti unde eram în cantonament şi imediat ce Gheorghe a plecat de la mine, a sosit şi fratele său Nicolae D. Popescu (Gelepu), care era rănit".*

Jurnalul de front surprinde modul în care militarii au sărbătorit trecerea în anul 1917, anul marilor biruinţe româneşti din Războiul pentru Întregirea Neamului. Sergentul Busuioc notează: *„La 1 ianuarie 1917, fiind Sf. Vasile, ziua numelui meu, şi cum în acel timp posedam o sumă oarecare de bani, am cumpărat 25 litri vin, şi mi-am serbat ziua împreună cu naşu Codin Popescu, cu Nae Gelepu rănit, cu fratele meu Ionică, cu Mite Borcoşi, cu Alexie Dodescu şi cu Baştioc fiul lui Dumitru Vasilache din Drăgoteşti".* Autorul surprinde în continuare deplasarea unităţii sale militare: *„La 3 ianuarie 1917 am plecat din Voineşti, am trecut prin Iaşi şi am cantonat la Cojosca, în 4 ianuarie la Tîrgu Frumos, iar pe 5 ianuarie am ajuns şi ne-am cantonat în comuna Heleşteni, judeţul Roman".*

Scrisorile trimise sau primite de la prieteni, bolile şi rănirea unor cunoscuți nu-l lasă indiferent pe militarul român, care menționează cu sinceritate: *„La 26 februarie 1917 am primit de la V. Z. Popescu din Săcăreşti o scrisoare prin Năiță a lui Coviță Pîrvulescu, la 22 martie am primit altă scrisoare tot prin Năiță în care îmi făcea cunoscut că e grav bolnav învinuindu-mă că nu mă duc să-l văd. La 23 aprilie 1917, la Sf Gheorghe am fost pe la el şi l-am găsit grav bolnav, la 30 aprilie 1917 iar l-am vizitat".*

Mutat încă din februarie 1917 la Regimentul 1 Artilerie, sergentul continuă să relateze desfăşurarea evenimentelor la care lua parte. Astfel relatează acțiunile la care unitatea sa a luat parte pe frontul numit „Dealu Mare" şi deschiderea focului la 9 mai 1917 pe Valea Repejoarei, cantonul nr. 1. Aici află vestea tristă a morții prietenului său V. Z. Popescu: *„Pe front la cota 1001 am primit scrisoare cum că prietenul meu V. Z. Popescu a încetat din viață în ziua de 13 mai 1917, iar pe ziua de 14 mai l-au înmormântat în cimitirul din Ruginoasa, alături de mama domnitorului Cuza Vodă".*

Ultima a parte a jurnalului este dedicată victoriei armatei române de la Mărăşti. Acesta notează: *„În luna iulie 1917 am luat ofensiva la Mărăşti respingând inamicul până spre graniță, ocupând toate pozițiile inamicului până la frontieră, aci am stat până la 1 august 1917, dată la care am fost detaşat ca furier al Brigăzii I Artilerie. În timpul luptelor de la Mărăşti am avut funcția de ochitor la tun, pentru care fapt am fost decorat de Majestatea Sa Regele Ferdinand I cu Medalia „Bărbăție şi credință", cu spade, clasa a II a, pentru curajul şi devotamentul arătat ca ochitor la tun în timpul luptelor de la Mărăşti de la 9-11 iulie, aşa cum glăsuieşte brevetul pe care l-am primit de pe front şi pe care-l păstrez ca să rămână urmaşilor mei din familia Busuioc ca să-mi urmeze pilda când vor fi chemați pentru apărarea Patriei."*

Ultima parte a *„Biografiei de la leagăn la mormânt"* este bogată în însemnări cu caracter personal (evenimente de la locul de muncă, din familie, relații matrimoniale etc.). Nu lipsesc evenimente importante din viața politică (rebeliunea legionară, colectivizarea).

Pentru a fi de folos urmaşilor săi, fostul artilerist de la Turnu Severin, Bumbeşti, Dragoslave şi Mărăşti lasă acestora un istoric al hotarelor Jerculeşti şi Valea Părăului, precum şi informații utile locuitorilor satului.

Titlul ultimei file din această biografie este „Rugăminte", autorul lăsând ca testament următoarele: *„La urmaşilor mei din neamul Busuiocilor şi fiului meu de suflet Dumitru Purcărin acest document de o mare importanță pentru generațiile viitoare şi îi rog a-l păstra şi a-l lăsa moştenire din tată în fiu".*

Faptul că aici, la această manifestare de comemorare a victoriilor româneşti de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, aducem spre luare la cunoştință însemnările sale, e dovada că urmaşii săi busuioceni nu i-au pierdut însemnările şi le-au făcut cunoscute celor care sunt iubitori de istorie națională.

În loc de încheiere, marcat fiind de patriotismul real al ostaşului român care a lăsat posterității faptele şi trăirile sale, acum când milioane de români sunt plecați aiurea pentru un trai mai decent, am să readuc spre cunoaştere cuvintele unui înțelept „Poți smulge un om din țara lui, dar nu poți smulge țara din om".

DOCUMENTE PRIVIND BĂTĂLIA DIN UMBRĂ (1916-1917)
Jurnalele lui Ionel Prunescu şi Ionel Popescu

Dumitru Cauc

Cuvânt lămuritor

Loviturile din umbră împotriva ocupaţiei Puterilor Centrale au făcut de mult timp obiectul unor studii şi articole de istorie sau au fost subiectul unor reportaje şi a unui film artistic. Despre ele au scris veterani de război, scriitori, participanţii la evenimente, urmaşii celor căzuţi sub gloanţele germane, scenarişti etc.[1] Eroismul membrilor grupului condus de sublocotenentul Victor Popescu a fost parţial redat, cei mai mulţi dintre cei care au scris aplecându-se numai asupra conducătorului grupului. A fost firească o asemenea abordare avându-se în vedere eroismul şi puterea de dăruire a acestui emblematic dascăl şi militar român. La fel de firească este, în viziunea noastră, şi aducerea la cunoaştere a devotamentului şi a sacrificiului membrilor grupului „Victor Popescu". Este, în acelaşi timp, un act de reparaţie morală pentru Ionel Popescu, tânărul care la 17 ani a îmbrăcat cămaşa morţii, iar când societatea trebuia să-i recunoască meritele, a fost deportat cu familia în Bărăgan, aruncat de mai multe ori în puşcăriile comuniste, murind la câteva săptămâni după ce a fost eliberat din închisoarea de la Gherla. Tot un act de reparaţie morală este şi aducerea spre cunoaştere a faptelor tânărului elev-plutonier Ionel Prunescu, care, în urma unei trădări, a fost ucis de patrulele germane, în zona de nord a satului Roşia-Jiu, fiind înmormântat de sătenii din Rogojel în cimitirul satului.

Dosarul german ce face parte din dosarul penal al lui Victor Popescu prezintă cele două jurnale de front ale lui Ionel Prunescu şi ale lui Ionel Popescu, de fapt două carneţele de notiţe în care aceştia au notat evenimente din război şi din lupta lor de partizani. Deşi traducerea, pe alocuri, din limba română în limba germană şi invers, are

---

[1] Dintre lucrările care menţionează faptele de arme ale detaşamentului condus de Victor Popescu din Valea cu Apă, menţionăm: N. Jack Constantinescu, *Atrocităţi germane*, Târgu-Jiu, Tip. artistică „Fraţii Niculescu", 1919; Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri executaţi la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupaţiei germane*, Timişoara, 1924; C. Marinescu, D. Neagu, *Fapte din umbră,* volum III, Bucureşti, 1980; Vasile Marinoiu, *Aspecte ale ocupaţiei militare străine în Gorj în primul război mondial,* în rev. „Litua", nr. 2/1982, p. 191-201; Vasile Andriţoiu, *Din activitatea tribunalului militar din Târgu-Jiu în timpul primului război mondial*, în „Litua", nr. 2/1982, p. 207-215; Luchian Deaconu *Pagini de eroism în lupta pentru apărarea patriei* (*Oltenia, 14 august – 11 noiembrie1916*), în „Litua", nr. 1/1978, p. 76; *Istoria Românilor,* vol. VII, tom II, p. 451. Menţionăm şi lucrarea metodico-ştiinţifică pentru obţinerea gradului I a profesorului Ovidiu Văduva, referitoare la rezistenţa populaţiei civile împotriva ocupaţiei Puterilor Centrale în timpul Primului Război Mondial. O investigaţie şi un documentar despre faptele grupului de partizani condus de Victor Popescu este în curs de realizare de către Lavinia Dragomir, din Bucureşti.

unele greşeli, jurnalele sunt o sursă importantă pentru scrierea corectă a istoriei acelor vremuri. În demersul de față, noi vom utiliza notițele aşa cum au fost scrise de cei doi eroi. Jurnalele au fost găsite de patrulele germane în hainele lui Ionel Prunescu, ucis în noaptea de 21-22 iunie 1917 şi la Ionel Popescu, când a fost arestat.

Ionel Prunescu era în anul 1917 elev la şcoala Militară din Craiova. S-a alăturat „bandei"[2] lui Victor Popescu animat de înalte convingeri patriotice. Ionel Popescu, la fel de tânăr, era nepotul lui Victor Popescu; tatăl său, învățătorul Nicolae Popescu, l-a îndrumat să se alăture luptei din umbră împotriva ocupanților vremelnici ai țării. Ambii, alături de Victor Popescu şi sergentul Gheorghe Ioana au format „Statul Major" al detaşamentului condus de Victor Popescu. Aceştia au fost desemnați de Victor Popescu să dea şi „comunicatele oficiale".

Caietul pentru notițe din timpul războiului 1916-1917, aparținând elevului caporal Prunescu C. Ioan, cls. a VII-a, Liceul Militar

Conform opisului dosarului german[3], Jurnalul lui Ionel Prunescu este alcătuit din 57 de notițe, unele au fost considerate foarte importante şi sunt prezentate pe larg, altele sunt socotite „ştiri mincinoase de care se face haz". Jurnalul este oglinda vie a spațiului în care s-au desfăşurat acțiunile şi a eroismului membrilor grupului Victor Popescu, fiind în acelaşi timp o mărturie a sprijinului pe care populația civilă l-a dat mişcării de partizani. De asemenea, din lectura notițelor se poate observa cât de atenți erau membrii grupului la evenimentele ce aveau loc în acele timpuri de grea încercare pentru neamul românesc.

Prima însemnare este impresionantă prin mesajul ei: „3 aprilie (1917 n. ns.). Astăzi mi-am făcut serviciu în conştiință".

„Ziua de 5 aprilie. Am plecat de acasă la Covrigi. În noaptea de 5-6 aprilie am plecat la Negomir".

„Zilele de 6-7-8-9 aprilie, sunt cu sergentul elev Popescu Ion, în căutare de arme militare pentru o lovitură"

„Azi 14-17 aprilie 1917 am fost şi am venit de la Tg-Jiu".

Astăzi de 1 mai 1917 făcurăm o mică petrecere (tămbălău) împreună cu dragii de italieni în o stână, la nişte ciobani din Gărdoaia şi totodată mă plimbai cu un cal şi aflai că a venit un om şi a adus un jurnal român din Iaşi în care se spune că românii au recuperat Mizil".

Notițe

Astă seară, marți 25 aprilie, orele 6 pm noi, ceata de panduri, ne urcarăm pe coastă sus şi trăserăm clapa Domnului Cernăianu (primar n.ns.), care crezând că suntem acolo,

[2] Termenul de „bandă" a fost utilizat atât în documentele autoritățile de ocupație, cât şi în unele note informative trimise către acestea. Au fost şi alte denumiri folosite („ceata noastră", „ceata de haiduci").

[3] SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, Dosarul penal al lui Victor Popescu, pp. 518-564 şi pp. 1055-1059.

veni şi începu să bată în uşa bordeiului strigându-l pe nepotul său: Bă, Ioane, Ioane! Bă, Ioane, scoală dracului! Şi tuşea. Aşa că dânsul a rămas ferm convins că noi am plecat".

4 mai 1917. Herr Bratiloveanu, zis moştenitor de consiliu comunal, a găsit de cuviinţă ca să se joace cu lucrul dracului şi anume, trecând pe stradă în Strâmtu, unde domiciliază mai sus numitul nătărău, a venit să ne întrebe ce căutăm în comuna lui împreună cu 6 ţopârlani, noi fiind numai doi".

4 mai. Trimiserăm o scrisoare lui Florea Georgescu, primarul din Strâmtu relativ la...".

5 mai 1917. La Gămulescu sunt 150 de arme cu cartuşe (la primar în Bolboşi). În continuare era notiţa: „O femeie auzi în Strehaia că bătea toba anunţând că germanii să părăsească România (Fata lu Bulgaru)".

Preoteasa din Sura spune că se vedea fum şi mirosea scrum dinspre Bolboşi".

9 mai. Aflarăm din Covrigi că Florea Georgescu s-a dus cu scrisoarea la nemţi. Acum venim de la Menţii din Dos".

Am aflat că Bucureştiul este înconjurat şi dorinţa românilor e să facă paradă de 10 mai (spun nemţii). Aflarăm că Sibiul e ocupat de 15 zile. La Tg-Jiu, la Vădeni, se fac tranşee. S-au aruncat bombe din aeroplane la Filiaşi, la pod. Frontul e la Câineni, aripa dreaptă".

Aflarăm că Popovici trece la Ciovârnăşani. În Horăşti, primarul f. rău. A spus Cernăianu că nemţii au luat tot din Severin, armele şi au plecat spre Vârciorova".

„La Broşteni sunt nemţi cu 12 cai".

„La Samarineşti, a spus învăţătorul că sunt arme la unul Ştefan şi că vorbea despre Dl. Victor".

Florea Georgescu a voit să facă o petiţie şi s-o înainteze la Broşteni (nemţilor n. ns.) în care spunea că inamicul (noi) s-a ivit în Strâmtu, în pădure, dar nu l-au lăsat oamenii".

„12 mai 1917. Aseară am venit din Samarineşti în Strâmtu şi ne-am culcat în pădure, pe iarbă şi cu capul pe o prescure sau căpeţel pe care ne-a dat-o părintele Balica (puţin inteligibil) din Samarineşti".

„Raci. Marița N. Bacâtea. Trebuie să mergem să luăm arme".

„Noaptea de 16-17 mai 1917. Îi luarăm greaţa călugărului Aftanghel Tomescu deoarece era f. rău cu populaţia, fiind ungur. Am luat musai de la el creion, guler, ciorapi, ochelari. Ceilalţi ce-au putut".

„18 mai 1917, noaptea. Am auzit că Nicolae Lupulescu a spus la nişte persoane, care ne-au spus nouă, că armatele noastre au luat Ocnele Mari şi de aceea nu mai vine sare".

Însemnări referitoare la arme

„1 (armă n. ns.) nemţească şi 2 româneşti. Ion Norocea".

„La Raci o mitralieră în groapă cu 2000 de focuri. S. Răceanu – 1 armă.

„Iancu Brăescu, notar, are 2 puşti".

„Gheorghe Lăzărescu, ajutor de primar, pârâcios, are muniţie, haine".

„Gheorghe Vlădulescu, are cartuşe, grenade de mână".

„Sergentul Smeu Nicolae Reg. 18 fugit de pe front. Dezertor, filo-german. A adunat armele din sat şi a dat nemţilor şi un miel".

„În pădure la Ohaba sunt soldaţi ruşi înarmaţi şi aseară au tras cu mitraliera în nişte nemţi".

„S-a dat la Grozeşti 5 bonuri pentru mai multe arme militare. Şi la Bolboşi un bon pentru arme".

„La Calapăru s-a dat ordin să se pună butoaie cu apă în feţele caselor, ca să servească la incendii provocate de avioanele inamice".

„Părintele Roşoga ne-a spus că a întrebat pe şoferul colonelului neamţ de front şi a spus că e la Odobeşti – Oltenița. Iar de armistiţiu nu e adevărat, a zis şoferul că n-a vrut Franţa. Firea dracului Franţă, a zis el!"

„Comuna Romaneşti Gorj. 14 aprilie 1917. Nemţii spun că se face pace acum trei luni".

„Nemţii au mâncat o mare înfrângere. 250 Km înapoi de la Buzău".

„Nemţii au minţit populaţia din Gorj ca să se urce la pădure cu copiii şi fetele, că au să vină aeroplanele şi au să bombardeze satele şi oraşele".

„Am aflat iar că la Urziceni este frontul".

„La Cărbuneşti a venit 88 de vagoane de răniţi nemţi arşi cu vitriol".

„La Colibaşi s-au auzit tunuri".

„În Severin nemţii cântă un cântec: Pentru tine Severin/Îmi pierdui scumpul Berlin".

„A spus un plutonier ungur, fiind beat, că trec americanii cu submarine spre frontul român, spre Severin".

„Marţi 18 aprilie. Se aud tunurile de aici, orele 13 p.m. Horăşti".

„Mi-a spus domnişoara Mariette că scria într-un jurnal nemţesc că aliaţii au ocupat Sofia şi că ruşii înaintează în Carpaţi".

„Dl primar Vâlceanu din Covrigi a zis că denunţă pe italieni".

„Oameni care au dat arme: Ilie Giumanca – 1 baionetă, Ion Dalacă – 1 baionetă, Ion Vlădulescu – 1 baionetă, Tudor Ungureanu – 1 revolver, Iancu Croitoru din grozeşti – 1 revolver, Sofia Vlădulescu – 2 revolvere din Bolboşi şi o grenadă şi cartuşe nemţeşti. Stanca Croitoru o baionetă. Grozeşti".

„9 aprilie 1917. Grozeşti. Total (arme): 4 baionete, 1 armă Manlicher din 1895, 3 revolvere militare şi civile, 30 încărcătoare nemţeşti, 14 încărcătoare româneşti, 1 grenadă de mână".

După cum afirmau autorităţile germane, *„alăturat de carnet se găseşte o proclamaţiune către populaţie scrisă de Victor Popescu şi 2 copii şapilografiate şi comunicări despre lupte"*.Ele sunt denumite comunicate oficiale.

Comunicate oficiale

„Larga – Samarineşti, noaptea de 22/23 mai (5 iunie). Am stat la pândă la nişte nemţi şi aşteptarăm până acum orele 3 pm şi nu veni nimic. Şi continuarăm să pândim până seara să vedem dacă ne cade ceva în gheară"

„25/26 mai. Şi astăzi am urmărit. Nimic".

„Trestioara, 26 mai. Prinserăm pe Gică Schinteie şi fugi. Dar din fugă tot îl rănirăm".

„Comunicat oficial. Trestioara 27 mai. Stând de pândă pe creastă văzurăm 8 oameni, un ungur trecând pe şosea, în urmă 20 nemți. Le ținurăm calea şi începurăm atacul. Ei fugeau şi noi după ei zbieram. Rezultatul a fost favorabil pentru noi. Dintre ei au fost trei morți şi trei răniți, care până la Bolboşi au murit şi 1 rănit mai uşor. Alți 4 îi luară cu carul. Dintre noi nu a murit niciunul".

Jurnalul lui Ionel Popescu

Carnetul de notițe începe cu semnătura posesorului (Ionel N. Popescu) şi nota 25 noiembrie 1916 urmează apoi *„Însemnări din viața de pe front"*:

„Pe ziua de 25 noiembrie 1916 am fost rănit în piciorul drept la satul Drăgăneşti. Ofițeri morți la Drăgăneşti".

„Însemnări din războiul nostru"

„Pe ziua de 23 noiembrie 1916 ora 13.30, au intrat armatele inamice în capitală".

„24 noiembrie. Sunt tot în capitală".

„25 noiembrie. Sunt tot în capitală".

„Pe ziua de 26 noiembrie am început atacul cu inamicul la 16 km depărtare de Bucureşti. Am fost învinşi de inamic şi puşi pe fugă. Tot în această zi ne-a luat inamicul din regimentul nostru 3 plutoane prizonieri printre care a fost şi un scump prieten al meu, şef de patrulă din cohorta Tg-Jiu. Acum suntem la disperare. Nu mai trag nădejdea de scăpare. Chiar în momentul ăsta primi comandantul nostru ordin ca să ținem piept inamicului, ajutați de o baterie din Regimentul 21 Artilerie şi de 5 companii din Regimentul 20 Infanterie".

„Însemnări interesante"

„Toți răniții din Severin au fost evacuați noaptea fără ca să ştie direcția în care a luat-o. Se zvoneşte că populația se cară".

„La Raci n-au rămas decât 3 unguri. Sibiul este ocupat de 14 zile. Spus în ziua de 9 mai de tata".

„Aflat de la Dl. N. Lupulescu, din Tg-Jiu. La Vădeni se sapă tranşee şi tot acolo mai sunt şi trupe concentrate. Din Turnu Severin, se zice că trenul nu mai poate merge deoarece frontul se apropie tot mai mult de Orşova".

„Din viața de prizonier"

„Pe ziua de 16 mai am fost la Bolboşi unde am luat un spion ungur îmbrăcat în haine de călugăr. L-am luat în suflet într-o pădure".

„Pe ziua de 23 mai am stat în aşteptarea a trei duşmani şi a lui Gică Schinteie la cotitura de la Larga. Am stat de dimineața până seara".

„Am comunicat şi domnului notar Gheorghe Bunoiu din Broşteni cu domiciliul în Coşmăneşti".

„Aflarăm că preotul Cernăianu şi primarul Romescu din Horăşti au denunţat pe Dl. Cernăianu la germani că adăposteşte prizonieri. Germanii auzind de aceasta le-a fost necaz, fiind încunoştinţaţi de cele trei atacuri ale noastre de la Trestioara aşa că au ridicat pe Dl. Cernăianu de acasă împreună cu soţia şi cele două domnişoare ale sale".

„Runcurelu. 3 iunie 1917. Astăzi avuserăm atac cu trei germani pe care nu-i mai văzurăm, dar îi puserăm pe fugă. În fine în aceste 5 atacuri am făcut pe germanii din Tg-Jiu să plece la Turnu Severin, lăsând oraşul părăsit".

„La atacul de la 3 iunie am tras asupra primarului din Runcurelu. Mirat şi el a descălecat (fiind călare) şi a început să dea dracu dacă o să mai caute prizonieri".

„Am aflat că germanii au dat ordin la Drăgoteşti – Trestioara să ne prindă, dacă nu să plătească 30.000, cu alte cuvinte preţul nostrum, trei oameni, 30.000 lei".

Comunicate de la Marele Cartier General

„Brădet. 4 iunie. Pe toate fronturile linişte. Picioarele la spinare!".

5 iunie. Piscul Săpunari (Stejerei) – linişte".

„6 iunie. Pinoasa. Situaţie neschimbată".

„7 iunie, Pinoasa. Am aflat că inamicul a dat 30.000 de lei ca să ne prindă. Noi suntem trei oameni. Încolo linişte".

„8 iunie, la Timişeni".

După cum se precizează în dosarul german, dar şi în opisul însemnărilor găsite asupra lui Ionel Prunescu, după aceste însemnări se găsesc comunicate, format carte poştală de campanie. Ele sunt scrise de cei doi oameni de bază ai grupului: Ionel Prunescu şi Ionel Popescu.

„28 mai 1917 1pm. Astăzi eu, împreună cu Dl sublocotenent Popescu, trăserăm la şapilograf 100 de coale cu manifestul pentru Primari, săteni şi soldaţi să vedem ce efect au".

„Comunicat oficial. Trestioara 29 mai 1917. Astăzi pe la orele 2 pm, abia ne sculărăm de la masă şi auzirăm un nechezat de cal, când colo 32 de ulani veneau. Imediat luarăm armele şi trăserăm. Rezultatul a fost favorabil pentru noi. Pierderile inamicului au fost îngrozitoare în raport cu numărul nostru de 4 oameni. Inamicul a pierdut 8 ulani şi 7 cai şi un plutonier cu maţele scoase. Am luat mai mult material de război. Total morţi 9 şi 2 grav răniţi, în curând şi mor. Alte 4 automobile cu soldaţi aşteptau în Slivileşti să vină să ne atace însă, văzându-şi pierderile îngrozitoare, au luat-o la fugă înapoi".

„Trestioara orele 8 seara. Merserăm la Primărie şi dădurăm untul la oameni înapoi. Şi unde mai pui că luptarăm flămânzi căci, când veniră nemţii, ne găsiră la masă. Lăsarăm tot şi plecarăm după ei vre-o 3 km. Avem dormitorul în Piscu Roşu (Drăgoteşti – Trestioara), în nişte fân. Împreună cu ungurii la Trestioara a fost şi sergentul Smeu din Bolboşi.

„Miercuri 31 mai 1917. Astăzi au venit 500 de soldaţi germani (2 companii) în căutarea noastră care eram numai 4. Au căutat toată pădurea înconjurând-o şi trăgând

focuri în zadar. Le-am produs învălmăşeală de s-au împuşcat între ei, având 3 morţi şi 6 grav răniţi. Însă nu au găsit nimic. Aveau cu ei două tunuri mici de munte, 4 mitraliere, venind cu 4 automobile, 11 căruţe şi călări. Noi nu am avut nicio pierdere".

„Comunicat din 3 iunie. Runcurelu. Primarul acestei comune Gheorghe Marcu a venit cu 20 de oameni din sat şi 3 germani ca să ne prindă. Însă noi, aflând la timp, le-am dat lovitura cuvenită. Pierderile inamicului nu sunt stabilite".

Publicarea acestor documente, în premieră, în anul când sărbătorim 100 de ani de la strălucitele victorii româneşti de la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti, dar şi în volumul omagial dedicat domnului Mite Măneanu, are semnificaţia ataşamentului sufletesc profund al autorului la jertfele neamului românesc în acel an de graţie, dar şi pecetea stimei ce o poartă distinsului istoric mehedinţean.

AMINTIRI DIN PRIZONIERATUL ÎN AUSTRIA ALE UNUI COMBATANT MEHEDINȚEAN ÎN RĂZBOIUL ÎNTREGIRII NEAMULUI ROMÂNESC

Tudor Rățoi

În anul Centenarului Marii Uniri a Românilor din anul 1918, una dintre problemele asupra cărora istoricii au datoria să se aplece cu stăruință este aceea a izvoarelor epocii în care s-a înfăptuit acest act fundamental al istoriei noastre. E drept că chestiunea în discuție nu a fost nici până acum neglijată, însă este un mod potrivit ca în anul 2018 să ne raportăm la acest eveniment căutând ca el să fie cunoscut cât mai bine şi mai nuanțat, în folosul frontului istoric dar şi al celor interesați de trecutul poporului român.

Cele de mai sus au constituit premisele demersului de față, în care sunt puse în pagină fragmente de memorialistică lăsate pentru viitorime de unul dintre participanții la Marele Război, conflagrația care pentru români a purtat numele de Războiul Întregirii Național-Statale din anii 1916-1918-1919.

Concret, în cele ce urmează sunt expuse amintirile din prizonierat ale unui participant mehedințean, Constantin Iordache, la acest război, documentul ce le înfățişează aflându-se în păstrarea şi administrarea Arhivelor Naționale Mehedinți[1]. Autorul amintirilor le-a intitulat *Memoriile mele şi amintiri asupra Răsboiului European 1914-1916*, alcătuindu-l după „prescurtările" scrise într-un carnet, terminat la 12 septembrie 1918.

Documentul se prezintă sub forma unui caiet-registru cu 144 de file scrise, iar ca anexe, cu 12 fotografii alb-negru, mărimea 6/9, arătând oraşul Turnu Severin văzut din Castelul de Apă, datate iulie 1942.

Autorul amintirilor, Constantin Iordache, este un fost sergent din Regimentul 5 Artilerie Gorj, participant cu unitatea sa la luptele Grupului „Cerna" din toamna anului 1916. În viața civilă, Iordache fusese pompier comunal, în subordinea Primăriei oraşului Turnu Severin.

În cele ce urmează, din rațiuni editoriale, ne vom referi cu precădere la experiența trăită de prizonier în cursul anului 1917, iar mai larg la perioada cuprinsă între căderea lui în prizonierat, la 23 noiembrie 1916, şi până la 10 martie 1918, când s-a îmbarcat în tren pentru repatriere.

Amintirile sunt, evident, mai cuprinzătoare, fiind împărțite chiar de autor în câteva subcapitole tratând originea marelui război (f. 1-8), ieşirea țării din neutralitate şi intrarea sa în război (f. 9-22), începutul ştirilor rele (după 5-10 octombrie 1916) – f. 22 v-49, pentru a încheia cu istoricul propriu-zis al prizonieratului (f. 49 v-132). De asemenea, la sfârşit sunt inserate câteva observații despre locurile prin care a trecut şi unde a fost deținut, o listă cu camarazi de detenție originari din Mehedinți şi câteva extrase

[1] Arhivele Naționale Mehedinți, Colecția de Documente, XXXIII/75.

din presa timpului, pe care Iordache le-a decupat cu dorința de a le raporta la unele dintre întâmplările trăite (f. 133-144).

Aşadar, la 23 noiembrie 1916 epopeea Diviziei 1/Grupului „Cerna" din care el făcuse parte se încheia într-un mod diferit față cel prevăzut la începutul campaniei. Divizia care se avântase cu trei luni mai înainte peste munți, cum o făcuse întreaga armată română, spre a-i elibera pe frații aflați până atunci sub stăpânire străină, era nevoită să se retragă cu capul plecat, în aşteptarea unui moment de renaştere, precum pasărea Phoenix, din propria cenuşă, pentru a duce la capăt misiunea încredințată de popor.

După cum se ştie şi după cum rezultă şi din amintirile lui C. Iordache, la 23 noiembrie 1916 ostaşii români au fost făcuți prizonieri în apropierea Oltului, însă, din fericire, la Corabia, Romanați, unde a ajuns şi memorialistul, unii au reuşit să fugă de sub pază. Potrivit acestuia, covârşitoarea majoritate au intrat în detenție, fiind băgați în grajduri găsite de la fața locului, „ca vitele", şi hrăniți „ca porcii, cu grâu şi cu porumb crud, ce mai găseam în unele magazii ce nu fuseseră încă golite complet de bulgarii care stăpâneau aici înainte de venirea austro-germanilor". De aici prizonierii au fost transferați în magaziile din port, în aşteptarea vaselor care urmau să-i preia şi să-i ducă în prizonierat şi unde unii orăşeni i-au ajutat cu mâncare (pâine, mămăligă şi mălai) – f. 51.

Constantin Iordache n-a încercat să evadeze, temându-se de consecințe şi sperând că va putea face acest lucru în eventualitatea apropierii de Turnu Severin, cum se prefigura.

Deşi prizonier, la Corabia, el a putut vedea cu ochii proprii comportamentul vandalic al trupelor bulgare de ocupație, fapt ce i-a scandalizat până şi pe aliații lor germani, care, pur şi simplu, i-au alungat peste Dunăre. La venirea austro-germanilor – consemnează Iordache – „au luat ei conducerea şi au dat la o parte pe bulgari, care, deşi aliați, totuşi faptele lor asiatice îi adusese la dezgust şi în fața aliaților lor, prin brutalitățile şi hoțiile sau violurile ce făceau asupra populației. Când ne-au adus pe noi în oraş, am văzut pe ultimii soldați bulgari pe care nemții i-au mai găsit prin oraş şi i-au adunat pe toți pe un loc viran şi i-au trecut peste Dunăre, ca să se scape de ei" (f. 50 v).

La 29 noiembrie 1916, combatanții Grupului „Cerna" au fost îmbarcați pe 6 şlepuri şi au plecat în surghiun, fără ca vreunul dintre ei să ştie care le va fi destinația finală. De la Corabia, o primă oprire s-a făcut în portul bulgar Lom[2], unde prizonierii au primit ca hrană câte o jumătate de kg de pâine de mălai. După câteva zile au ajuns la Calafat. Aici a avut loc o încercare de evadare, însă aceasta a eşuat din cauză că barca şlepului pe care ar fi trebuit s-o folosească pentru a ajunge la mal, fusese deja luată de alți prizonieri ce reuşiseră să se strecoare deja de sub pază (f. 52 v).

Următoarea oprire a fost la schela portuară Gruia, după care, la 5 decembrie 1916, vasul a ajuns la Turnu Severin. Până aici înfometarea prizonierilor atinsese un asemenea nivel încât speranța lor obsesivă era ca, odată ajunşi într-un loc unde aveau rude şi prieteni, să poată primi mai multă pâine. Cum aflaseră că la Turnu Severin una dintre santinele avea să coboare în oraş, C. Iordache s-a folosit de puținele lui cunoştințe de limbă germană, soția fiindu-i de naționalitate germană, membră a acestei comunități

[2] Aflat față în față cu schela portuară de la Rast, județul Dolj (n.n.)

severinene, şi l-a rugat pe cel în cauză să treacă pe la el pe acasă pentru a-i aduce mâncare. După explicaţiile de rigoare privind împrejurările în care el se căsătorise cu o nemţoaică, cel plecat avea să treacă, în adevăr, pe la casa lui Iordache, de unde a venit cu 2 pâini, un borcan de magiun, câteva bucăţi de friptură, o pereche de izmene, o cămaşă, un ştergar, un cuţit şi câteva batiste (f. 53).

La Turnu Severin s-au petrecut scene dramatice, vasul cu prizonieri fiind la distanţă de malul românesc şi, ca să afle ştiri de acasă, cei de pe vas strigau în gura mare la cei de pe mal, transmiţând sau primind ştiri de la cei apropiaţi. Mai mult, o barcă încărcată cu merinde şi lucruri pentru prizonieri n-a mai fost aşteptată de şlepul pe care se afla C. Iordache şi toate cele trimise n-au mai ajuns la destinaţie, pierzându-se ori ajungând la prizonierii de pe alt şlep.

După Turnu Severin, vasele cu prizonieri au trecut cu greu prin Cataractele Dunării, făcând o nouă escală, la Orşova, unde, pe şlepul pe care se afla C. Iordache, au fost aduşi 30 de ofiţeri români luaţi prizonieri la Tâncăbeşti şi care se aflau într-o stare fizică deplorabilă, înfometaţi şi dezbrăcaţi, în pofida frigului de afară. Pentru a le îndulci suferinţa, cei care veneau de la Corabia, toţi grade inferioare, au încercat să le ofere noilor îmbarcaţi locurile cele mai puţin dezagreabile de pe vas.

După Orşova, în drum spre amonte, la Baziaş, şlepul lui Iordache a eşuat pe uscat din cauza curenţilor din apele Dunării. Împrejurarea le-a permis unora să evadeze, mai ales că santinelele au tras asupra lor fără prea multă convingere, după cum au şi declarat unii. Lucrurile au scăpat însă, oarecum, de sub control la apropierea unui vas încărcat cu porumb, la vederea căruia prizonierii, din cauza foamei, l-au luat cu asalt. Vasul fiind, însă, în mişcare, mulţi nu şi-au dat seama şi, în învălmăşeala creată, unii s-au înecat în Dunăre (f. 57 v).

La Baziaş, prizonierii au fost scoşi din şlepuri şi încărcaţi în trenuri, cu care au plecat spre Timişoara. În drum spre capitala Banatului, trenul a trecut prin Vârşeţ şi aici, pentru prima dată după mult timp – mărturiseşte Iordache – „m-am săturat de mâncare. Ne-au dat varză cu carne de berbec, la 2 câte o tăviţă de varză, dar fără linguri, mulţi au mâncat cu degetele din tavă" (f. 58).

Aici, la Vârşeţ, prizonierii români aveau să fie insultaţi grosolan, în bătaie dejoc şi în româneşte, de către un soldat din armata austro-ungară: „Cu astfel de oameni – a reţinut Iordache – am plecat noi să batem pe bulgari? căci ca să îi batem pe ei, pe unguri, nici n-ar mai fi fost vorba" (f. 58).

După Timişoara trenurile formate din vagoane de marfă au trecut prin Arad, Oradea, Debreţin, Budapesta, ajungând la Győr.

C. Iordache notează că, la Debreţin, în gară, pe lângă o gardă de husari unguri prezenţi pentru a-i păzi pe prizonieri, au venit „multe femei, care, în româneşte, ne îmbărbătau şi ne făceau curaj, cu cuvinte bune, cred că trebuie să fi fost romînce care, cu toată ora înaintată, auzind că vin prizonieri din România, au ţinut să vie să ne vază" (f. 48 v).

Pe drum prizonierii s-au umplut de păduchi, astfel că la Győr au intrat în carantină, fiind obligaţi să se culce pe jos, pe ciment, închişi ermetic şi supuşi despăducherii goi, în timpul iernii.

La 30 ianuarie 1917 au plecat de lângă Győr, având iluzia că se îndreptau spre România. Neştiind direcţia în care mergeau şi nutrind speranţa reîntoarcerii în ţară, se încurajau dând în bobi, ghicind în stele etc.

De bună seamă, n-au ajuns acasă, dimpotrivă, au plecat şi mai spre vest, ajungând în Tirol, la Trient/Trento. Aici prizonierii au primit câte un număr de identificare, pe o bucată de pânză cusută pe pieptul hainei. Iordache a primit numărul 19.280, ceea ce însemna că, până la el, mai erau încă 19.279 de prizonieri români (f. 66 v).

De la Trento, prin Innsbruck, prizonierii au ajuns la Bozen/Bolzano (actuala capitală a regiunii autonome Tirolul de Sud), unde au rămas o mai lungă perioadă de timp.

La un moment dat, mergând în coloană pe un drum de munte, plin de zăpadă, au auzit un glas „de cântec românesc" şi „ni s-a umplut inima de bucurie. Apropiindu-ne, am întâlnit un pluton de soldaţi români, care mergea în marş sub comanda unui plutonier major (feldvebel), cum se zice la unguri, cânta în marş cântece româneşti, căci cred că erau toţi români. În dreptul nostru, n-au mai cântat şi plutonierul major al lor a strigat în româneşte la noi, că ce e cu voi, măi, români? Unde mergeţi? Câţiva am răspuns că nici noi nu ştim unde mergem, că nu ni se spune. Plutonierul a mai zis că şi el e român, din Banat, şi că se numeşte Craioveanul, apoi ne-am depărtat" (f. 68 v).

De-a lungul iernii 1917, într-o regiune muntoasă, stăpânită de nemţi dar altminteri foarte frumoasă dacă n-ar fi fost vreme de război, prizonierii au curăţat la zăpadă, prin satele din regiune şi pe drumurile care duceau la frontul de luptă, situate foarte aproape, la circa 3 km de graniţa Austriei cu Italia, de multe ori sub tirul artileriei italiene (f. 73,73 v, 78). Au parcurs sute de km pe jos, de multe ori cu încălţămintea ruptă, mai mult desculţi şi prost hrăniţi. „Pe oriunde ne duceau la lucru, luau cu noi şi bucătarii cu cazanele şi ne găteau acolo ciorbă nenorocită din carne de cal. Căci acolo tăiau câte un cal şi păstrau carnea pentru noi, când era proaspătă mai era ceva de ea, dar până să consumăm noi un cal carnea se strica, înverzea şi mirosea atât de tare că nu se mai apropiau nici bucătarii de ea. Cu batistele la nas, o tocau, o puneau în cazan şi, după ce făceau focul, se depărtau, ca apoi, când era nevoie să mai facă focul, tot cu batista la nas, puneau lemne pe foc. Ca să mai dispară puţin mirosul, fierbeau şi lăpădau 2 sau 3 ape şi apoi o fierbeau pentru noi, dar carnea tot mirosea foarte greu, că nu intra în stomac de greţoasă. Însă de foamea ce aveam, trebuia să mâncăm, că altfel muream de foame" (f. 74).

Lucrând uneori şi prin sate, „populaţia civilă care era de origine italiană ne simpatiza şi ne compătimea, dar nu avea ce face, era strict oprit să nu se apropie nimeni de noi, ca de nişte cei mai răi hoţi sau criminali, cât nici să nu ne dea nimic de-ale mâncării, zicea santinela că au ordin să nu lase şi nici noi să nu primim nimic, că e ruşine, lucru ce noi numai de ruşine nu mai puteam, istoviţi de foame şi mizerie, să păstrăm cinste şi să mai facem onoare ungurilor. Cu toate rigorile, populaţia tot trecea, femeile şi copiii şi dădeau la prizonieri câte ceva ce aveau şi ei. Unii pe ascuns, după grămezile de zăpadă, alţii în treacăt, iar unele femei se uitau la uşă sau la fereastră până nu observau santinelele şi aruncau jos, în zăpadă, cartofi fierţi, nuci sau bucăţele de mămăligă, un fel de amestec de caşcaval de vacă cu făină de porumb, la care oamenii se aruncau ca vitele pe jos, prin zăpadă, să adune, treceau unii peste alţii şi se amestecau cu zăpada, iar santinele se supărau rău şi strigau la unii că-i împuşcă (f. 74 v)".

Omenia localnicilor, concomitent cu spiritul de observaţie al prizonierilor, întemeiat pe educaţia primită acasă şi nealterat de vicisitudinile detenţiei, i-a îndemnat adesea pe cei bătuţi de soarta străinătăţii să observe cu interes modul de viaţă al celor din regiunea de surghiun. Iordache consemnează, de pildă, că locuitorii satului Bando, de lângă Trento, unde se aflau, „se ocupă mult cu creşterea vitelor, o rasă de vaci sure închis şi nu mari, dar <care> sunt frumoase şi bune de lapte, cu care se hrănesc locuitorii, preparând un delicios caşcaval foarte bun la gust. Femeile se ocupă şi cu munca puţinului câmp ce au, ele cosesc fânul în locul bărbaţilor, iar bărbaţii pleacă primăvara prin ţară sau şi în alte ţări după lucru, ajungând chiar şi la noi, în România, ei fiind cei mai buni meşteri în cioplitul pietrei şi construcţii de tot felul şi tocmai toamna se înapoiază acasă" (f. 80).

Dar clipele de viaţă relativ mai liniştite erau foarte puţine, întrucât, în general, „prizonierii români erau cei mai rău văzuţi de austro-unguri, căci îşi ziceau, ei, românii, au fost prea şireţi şi laşi, că au pornit război contra lor, când ei luptau din greu cu inamicii cu care erau angajaţi în război". Nu lipseau nici insultele, „mai ales din partea ofiţerilor, care ne înjurau mai ales la început şi nu ne slăbeau din cuvântul de curvă sau curve… ori numindu-i „bagaj mizerabil". „Noi vedeam – arată C. Iordache – că regimul nostru era prea sever, prea şicanator şi prea brutal, dar nu ştiam cauza. Adesea ori se făceau şi rapoarte către ofiţerul nostru, arătându-i brutalităţile ce sufeream şi nu se lua nici o măsură de îndreptare, ba încă se răspundea celor ce raportau că nu au ce să ne facă pentru că aşa e viaţa de prizonier, la care adăugau ca să nu ne mai plângem noi degeaba că ei au informaţii că prizonierii lor trăiesc mult mai rău la noi şi că dacă ai noştri nu vor îmbunătăţi soarta prizonierilor lor, are să fie şi mai rău cu noi" (f. 75 v).

Severitatea regimului de detenţie se vede şi din faptul că legăturile prizonierilor cu exteriorul erau cu desăvârşire tăiate. Nu puteau trimite şi nici primi scrisori sau cărţi poştale de la familii sau prieteni. De prin martie 1917, fiecare prizonier a primit câte o carte poştală, putând scrie acasă din două în două săptămâni, însă au constatat repede că depeşele lor, în realitate, nu erau expediate, fiindcă nici unul n-a primit vreodată vreun răspuns. Pentru a se convinge de adevăr şi având un regim ceva mai suportabil, în calitate de cunoscător de germană, C. Iordache a apelat în câteva rânduri la copiii întâlniţi în cale sau a expediat scrisori în limba germană luându-şi o identitate falsă, ca şi cum ar fi fost gradat al armatei austriece. La nici una din aceste scrisori n-a primit însă răspuns, ceea ce arăta că funcţiona o cenzură drastică a corespondenţei (f. 77-77 v).

În primăvara lui 1917, după topirea zăpezii, prizonierii au fost concentraţi la construirea de drumuri şi podeţe, sarcină ce implica munci extrem de grele, la tăiat de copaci şi dislocări de stânci, e drept, cu dinamită, dar în regiuni muntoase de mare altitudine (f. 78). Din această cauză, deşi era uşor de evadat de sub pază, o eventuală fugă nu avea nicio o şansă de izbândă din cauza reliefului prăpăstios, care nu oferea nici o posibilitate de ascunziş. Cu toate acestea, tentaţia evadării era extrem de puternică, îndeosebi sub impulsul irepresibil de a găsi mâncare mai îndestulătoare, fiindcă, după cum mărturiseşte Iordache, gândul „să mă satur mă încerca în tot momentul" (f. 85).

Pe la sfârşitul lui iunie 1917 munca şi privaţiunile de tot felul îi istoviseră într-atât pe prizonieri încât numărul lor se diluase vizibil şi chiar medicii constatau că în starea în

care se găseau prizonierii români, „nu mai sunt buni de nici un lucru", opinând să fie trimişi într-un lagăr pentru refacere. După un timp s-a auzit chiar că se aprobase trimiterea în lagăr, însă, în loc să se întâmple acest lucru, au fost mutaţi într-o altă parte a satului Bando, în locul „Miniera", despre care se spunea că cine trecea pe acolo nu se mai înapoia sănătos. Urmau să construiască acolo o şosea şi-au fost instalaţi „în o casă de zid de piatră, unde stătuseră caii, jos era plin de bălegar, iar sus nu avea tavan şi pe sub acoperiş bătea vântul înăuntru. Am curăţit bălegarul şi cu ceva talaş de la maşinile unde se lucrau scânduri am făcut cum am putut loc pentru odihnă".

În noua postură prizonierii au îndurat chinuri îngrozitoare. „Aci – menţionează C. Iordache – am văzut adevărata viaţă de rob, aci s-a împlinit ceea ce auzisem când eram copil... când era vorba de război şi de prinşi din război, că pe aceştia îi duce în robie" (f. 80 v). Din cauza muncilor înrobitoare şi a nealimentării „trebuia ca în fiecare seară să aducem câte 10 sau 15 din cei 65 câţi eram, leşinaţi, istoviţi de muncă şi de slăbiciuni. De multe ori trebuia să forţăm şi să ameninţăm cu bătaia pe ceilalţi, mai buni, ca să-i ia pe cei căzuţi până la baracă. Căci ziceau şi ei – şi aveau dreptate – că şi ei sunt destul de slabi şi nu pot să mai ia pe alţii să meargă cu ei. Îi rugam şi le ziceam ca să aibă milă de cei căzuţi, că sunt semenii noştri şi că dacă noi nu avem milă de ei să îi lăsăm acolo, cu atât mai mult nu vor avea milă ungurii.

Într-o zi a venit un ofiţer austriac să vază lucrarea ce am făcut şi când a văzut oamenii în ce hal de slăbiciune erau, a rămas mirat şi a zis că a fost pe mai multe fronturi de luptă, pe cel rusesc, pe cel francez şi altele şi oameni în aşa hal de slăbiciune n-a văzut şi că se miră mult care să fie cauza, fără a crede că cauza era munca, dar mai ales lipsa de mâncare" (f. 82).

„Oamenii – continuă memorialistul – de foame nu-şi mai dădeau seama ce fac şi mâncau tot felul de verdeţuri, ce găseau pe câmp, mai ales când erau la sat, jos, înainte de a ne aduce la Miniera. Mâncau zilnic urzici crude, iarbă şi mai ales măcriş de câmp, pe care îl mâncau cu fire cu tot şi cu seminţele lui, stăruiau de mine (Iordache ştiind ceva germană – n.n.) şi eu rugam santinelele să le dea voie să meargă câţiva prin livede prin apropiere şi aduceau cu braţele încărcate măcriş şi mâncau ca vitele...

În trecere, pe şosea, până la lucru, se ajutau de orice verdeaţă şi umpleau buzunarele, mai ales frunză de fag, era un deliciu pentru ei. Mai era în sat la Bando, prin locurile unde arunca bălegarul de la care creştea o buruiană a cărei frunză era cât palma şi mai mare dar crestată până aproape de mijloc, ca degetele, îi ziceau unii laba ursului, pe care o culegeau şi o mâncau cu sare, ca pe ceapă.

De asemenea, adunau oasele de orice fel, pe unde le găseau, indiferent locul, dar mai ales în gunoaiele de pe la bucătării, scormoneau şi alegeau oasele, le păstrau în saci de merinde ce purtau la ei şi când aveau timp liber rodeau la ele, mai ales în timpul nopţii, în baracă mă deşteptam în zgomotul ce făceau rosăturile şi în zadar strigam şi îi certam, că nu aveam ce face".

La Miniera, periodic se derula un convoi cu măgari care venea de pe front şi „aducea zeci de saci încărcaţi cu oase, adunate săptămâni de zile şi goleau sacii în nişte lăzi mari la magazia din faţa locuinţei noastre. Oamenii, când vedeau că au venit oasele, păzeau momentul când santinelele erau cu atenţia în altă parte şi năvăleau pe lăzile cu

oase şi nu puteau fi goniţi de acolo cu toate loviturile de pat de armă şi ciomege, până ce <nu> luau şi ultimul os din lăzi. Apoi se retrăgeau în baracă şi începeau rosul lor. Alţii le sfărâmau cu pietre şi le sugeau în gură, iar alţii, când aveau timp, sfărâmate, le puneau în câte o cănuţă sau gamelă, le fierbeau cu apă, le sărau şi apoi mâncau zeama. Aceste oase vechi, pe căldură, pe locurile ascunse, pe dinăuntru, erau cu viermi pline şi în zadar le arătam, că oamenii nu mai ţineau seama" (f. 83).

Tot la Miniera, în vara lui 1917, prizonierii au avut bucuria de a auzi din nou vorbindu-se româneşte de către altcineva decât cei din grupul lor. „Pe când stam în repaus într-o duminică – îşi aminteşte C. Iordache – pe lângă baracă, la soare, a venit la noi un caporal austriac frumos şi vesel şi, aşezându-se în mijlocul unui grup de români, a început să vorbească româneşte.

Era un neamţ din Orşova şi ne-a spus că a fost în concediu acasă şi, înapoindu-se, a auzit că aci sunt români prizonieri şi, de dragul nostru şi al limbii româneşti, a venit să se întâlnească cu noi şi să mai vorbească. Ne-a spus că vine de acasă de la Orşova şi a voit să meargă şi pe la Severin, dar n-au vrut germanii să-l lase, căci i-am zis eu că sunt din Severin.

În ciuda plutonierului ungur care nu ştia cum să facă să-l gonească, îndrăznetul caporal a stat cu noi de vorbă ca o oră şi apoi s-a retras luându-şi ziua bună, a spus că pleacă mulţumit că a putut să aibă ocazia să vorbească cu noi şi că se simte destul de mulţumit de întâlnire, că pleacă la front şi nu ştie când se mai înapoiază" (f. 85 v).

La 13 iulie 1917, prizonierii au plecat de la Miniera, întorcându-se cu autocamioanele la Bando iar de aici la Trentino, pentru a fi încartiruiţi în apropiere, în lagărul Gandola. Era un lagăr oarecum de refacere, căci din cauza slăbiciunii şi a neputinţei de a mai presta muncile grele de până atunci, prizonierii au fost puşi să lucreze o perioadă în grădini de zarzavat, la plivit de buruieni. Aici mulţi s-au îmbolnăvit ca urmare a consumului de zarzavaturi crude şi mai ales de boabe de porumb cu lapte, culese dintr-un lan din apropiere (f. 86 v-87).

La anumite intervale de timp se întâmpla să-şi mai poată cumpăra şi hrană de mai bună calitate, din banii pe care îi strângeau din plata de mizerie pe care le-o făceau autorităţile, de câte 15 fileri pe zi, ceea ce le permitea ca periodic să strângă câteva coroane şi să cumpere altfel de produse decât cele primite zilnic la masă (f. 88 v).

Aici, la Gandola, în jurul datei de 1 august, împreună cu un camarad de detenţie, caporalul Cruceru, din Regimentul 17 Infanterie Mehedinţi, C. Iordache a încercat şi a reuşit să evadeze. Este interesant că gestul i-a fost prevestit de un vis pe care Iordache l-a avut într-o noapte de vineri spre sâmbătă, când acestuia i s-a arătat o femeie care îl anunţa că urma să-i dea un concediu de 10 zile. Cum între timp prizonierii fuseseră puşi să taie trestie în nişte bălţi apropiate, Iordache şi Cruceru au profitate de neatenţia gărzilor, preocupate de fuga unui alt prizonier, şi au dispărut în stufăriş. Au bântuit prin satele apropiate, lihniţi de foame şi aproape paralizaţi de frică, luptându-s cu diareea provocată de consumul excesiv de porumb crud, pentru ca după 10 zile, întocmai ca în vis, să fie prinşi de doi vânători civili. Aceştia s-au purtat civilizat cu ei, dar i-au predat jandarmeriei austriece, care la rândul său i-a trimis închisorii oraşului Bolzano, iar de aici au fost returnaţi lagărului Sicha de lângă Frantzefest (f. 100 v). Aici au fost reparti-

zaţi în detaşamentul de „fugiţi", unde se aflau prizonieri de diverse naţionalităţi (ruşi, sârbi, muntenegreni, italieni, francezi, români etc.) şi unde au avut norocul să dea peste un translator ceh, Placek, originar din Craiova, pe care Iordache îl cunoscuse la începutul războiului şi care, acum, i-a ajutat să traverseze mai uşor corvezile zilnice. La un moment dat, caporalul Cruceru a reuşit chiar să evadeze şi din acest lagăr, însă a fost prins la Dunăre, în zona Orşovei, şi trimis apoi în lagărul de prizonieri de la Timişoara (f. 105).

În ceea ce-l priveşte pe C. Iordache, la 1 octombrie 1917, acesta a revenit în Tirol, fiind alocat detaşamentelor care lucrau la corvezi pentru front (mai ales la încărcatul proiectilelor pentru armata austro-ungară), la mare înălţime, în munţi, în zona satului Pardoi, apoi la Pozzi, lângă oraşul Vigo. Pentru această perioadă, în afara celor relatate cu privire la muncile la care participau prizonierii, este relevantă o discuţie avută de Iordache cu un sergent austriac. Pe fondul evoluţiei situaţiei de la sfârşitul anului 1917, care prefigura eventualitatea păcii separate dintre România şi Puterile Centrale, acest sergent austriac i-a spus lui Iordache: „Her Sergentule, T. Severin nu mai este al României, acum este al Austriei. Eu – consemnează Iordache –, care intrase o mare spaimă în mine şi tare îngrijorat, plănuind ce voi face când Severinul va rămâne al Ungariei, la întrebarea sergentului, înecându-mă în supărare, am zis sergentului că dacă T. Severin ar fi la Austria, tot ar fi mai bine, dar poate trece la Ungaria şi asta nu-mi convine deloc, că ungurii sunt răi. Sergentul, după o mică gândire, a zis: da, da, este adevărat, ungurii sunt oameni răi" (f. 119).

Şi mai departe Iordache adaugă că „Pentru această mutare de graniţă şi trecerea oraşului T. Severin la Austro-Ungaria nu mă puteam împăca deloc şi zi şi noapte mă gândeam că eu, care sunt cu familia în acest oraş, cum şi cu serviciul şi toate interesele în acest oraş, ce trebuie să fac dacă, în adevăr, oraşul meu, la încheierea păcii separate, căci pacea ce se încheia cu noi nu era decât o pace separată şi chiar provizorie, rămânând ca restul intereselor noastre să se discute de bine de rău la pacea generală" (f. 119).

Spre sfârşitul anului 1917 prizonierilor români le-au ajuns la urechi, cu complicitatea interesată a gardienilor unguri, primele zvonuri cu privire la trădările făcute de ruşi pe frontul din Moldova, la retragerea acestora din război şi la situaţi gravă în care se găsea România. S-a produs chiar un episod violent provocat de prizonierii ruşi, care i-au acuzat pe români pentru ceea ce se profila a se întâmpla în Basarabia (f. 119 v).

La 3 martie 1918, exasperat de situaţia în care se afla, Iordache s-a internat la infirmerie, iar la 9 martie prizonierii români au aflat că România încheiase pacea separată şi că aveau să fie repatriaţi. Plecarea a avut loc în dimineaţa de 10 martie cu trenul.

Locul lor în lagăr a fost luat de un lot mare de ruşi, aduşi de pe frontul din Moldova, unde refuzaseră să mai lupte, însă, departe de a ajunge în Rusia, cum sperau, s-au trezit în Tirol. Românii aflaţi pe picior de plecare au văzut cu stupefacţie şi oroare cum hainele acestor ruşi erau peticite cu părţi din straie preoţeşti luate de pe frontul românesc şi cum mulţi dintre ei deţineau bani româneşti de argint pe care ar fi dorit să-i schimbe aici, în Tirol, pe coroane ungureşti (f. 128).

După un drum lung, cu peripeţii şi aşteptări lungi în gări şi staţii obscure, prizonierii au ajuns în România în mai 1918. Este emoţionantă relatarea lui C. Iordache pri-

vind intrarea în Vechea Românie, la Vârciorova: „După o bună aşteptare în staţie (Orşova – n.n.), am plecat spre Vârciorova, iar când am văzut stânca deasupra Vârciorovei, pe care ştiam că scria România, dar ungurii, de ură, o mânjiseră de aproape nu se <mai> cunoştea, m-au podidit lacrămile de bucurie, călcând pe terenul scumpei noastre ţări" (f. 132).

În fine, la 19 mai 1918 prizonierii au ajuns în Craiova şi, după îndeplinirea formalităţilor în faţa autorităţilor de ocupaţie, fiecare s-a putut întoarce acasă. Constantin Iordache a ajuns la Turnu Severin la 20 mai 1918, unde şi-a găsit soţia şi copiii sănătoşi, dar copleşiţi de mizeria provocată de război şi de absenţa capului familiei.

Sunt, în cele de mai sus, doar câteva pasaje din însemnările unui soldat simplu, un soldat care a trăit Războiul Întregirii Neamului cu aceeaşi atâta intensitate ca şi ceilalţi români, o perioadă de jertfe şi privaţiuni grele, marcate de speranţe şi momente de cumpănă şi disperare, însă la capătul cărora memorialistul a avut norocul, spre deosebire de alţii, să vadă că suferinţele sale, odată cu cele ale întregului popor român, nu fuseseră în zadar.

ÎNSEMNĂRILE ZILNICE DIN PRIZONIERAT ALE PROFESORULUI ILIE CONSTANTINESCU (11 noiembrie 1916 – 27 martie 1917)*

Paul-Emanoil Barbu

Întrucât la sesiunea ştiinţifică din 2016, cu prilejul susţinerii unei comunicări referitoare la participarea profesorului Ilie Constantinescu la Primul Război Mondial, am prezentat succint viaţa şi activitatea sa[1], nu voi mai reveni asupra acestora[2].

Având gradul de sublocotenent în rezervă, reputatul cărturar a făcut mai multe concentrări în toamna lui 1914 şi în 1915, în cadrul Regimentui 59 Infanterie, care avea garnizoana la Caracal. La începutul lunii iulie 1916, fiind mobilizat, s-a prezentat la Batalionul de miliţii din cadrul acestui regiment, unde a fost numit comandant al Companiei a IV-a. Batalionului respectiv i-a revenit misiunea de a apăra linia Dunării, pe distanţa cuprinsă între gura Oltului şi balta Potelu. O porţiune din acest sector, de 14 km, dintre gura Oltului şi vecinătatea satului Gârcov, i-a revenit Companiei a IV-a, care şi-a stabilit reşedinţa la Islaz (Romanaţi). A stat puţin pe câmpul de luptă, deoarece a fost făcut prizonier, împreună cu alţi oameni de sub comanda sa, de către armata germană, în ziua de 11/24 noiembrie 19116. Fiind un observator fin şi atent al derulării faptelor şi evenimentelor, el a lăsat posterităţii pagini memorabile referitoare la teatrul de operaţii şi perioada prizonieratului. La unele din acestea, m-am referit în comunicarea din anul precedent. În comunicarea de faţă, voi prezenta însemnările zilnice elaborate de profesorul Ilie Constantinescu în timpul prizonieratului, acoperind perioada cuprinsă între 11/24 noiembrie 1916 şi 27 martie/9 aprilie 1917. Întrucât acestea vor fi cuprinse integral în anexă, nu voi face o prezentare a lor amănunţită.

Căzând prizonieri, Ilie Constantinescu şi militarii din compania sa au fost duşi în Bulgaria. După ce au stat puţin timp la Samovit (11/24 – 12/26 noiembrie 1916), au fost transferaţi la Plevna (14/26 noiembrie 1916 – 3/16 ianuarie 1917), de unde au revenit în ţară, fiind transferaţi la Giurgiu (6/19 ianuarie – 29 martie 1917).

Relatările sale conţin informaţii şi date referitoare la viaţa din captivitate, dar nu lipsesc nici menţiunile despre vreme, cu care, de altfel, începe aproape fiecare însemnare zilnică. Astfel, pe lângă consemnarea „timpului", profesorul Ilie Constantinescu face referiri asupra cheltuielior, a locaţiei în care se aflau, a modului de alimentaţie, a stării de sănătate şi a higenei, a vestimentaţiei, a programului de lucru al prizonierilor, a

---

* Arhivele Naţionale Bucureşti, *Colecţia Bălăianu Mihai*, VIII/192, f. 23-75, orig.

[1] Paul-Emanoil Barbu, *Însemnările profesorului Ilie Constantinescu privind participarea sa la Primul Război Mondial.*

[2] Vezi pe larg despre viaţa şi activitatea sa: Idem, *Ilie Constantinescu. Profesor. Cercetător. Colecţionar*, Craiova, Edit. Alma, 2008; Idem, *Notele memorialistice ale profesorului Ilie Constantinescu*, Craiova, Edit. Alma, 2012.

îndrumării şi supravegherii oamenilor din subordine, a situaţiei de pe front, a comportării germanilor, bulgarilor şi turcilor faţă de români, a relaţiilor cu ofiţerii şi subofiţerii germani, a continuării activităţii sale de colecţionar, a folosirii lui de către germani ca translator, a iniţierii unui curs de învăţare a limbii române de către reprezentanţi ai autorităţilor militare germane etc.

Întrucât vorbea, cel puţin satisfăcător, limba germană şi bine pe cea franceză, profesorul Ilie Constantinescu s-a bucurat de stima şi respectul ofiţerilor, subofiţerilor şi soldaţilor germani care răspundeau de prizonierii români din compania a IV-a din Batalionul de miliţii al Regimentului 59 Infanterie şi din alte forţe militare naţionale, ceea ce s-a răsfrânt în mod pozitiv şi asupra oamenilor de sub comanda sa şi nu numai.

Odată ajunşi la Plevna, după ce au trecut prin Samovit, prizonierii făcuţi de germani la Islaz au fost instalaţi într-o magazie, în care s-au adăpostit 65 de militari şi 29 de civili. Au dormit pe aşternuturi de paie. Pentru a avea lumină pe timpul serii şi al nopţii, şi-au improvizat un fel de opaiţe, din cioburi de vase, în care ardeau untura de porc dată la masă. După şase zile, la 20 noiembrie, au fost mutaţi în „Casa de prostituţie Gheorghieva", într-un spaţiu de 8 x 7 m, adică de 56 m.p., dormind tot pe aştenuturi de paie. La magazie, au mai rămas doar şase civili. Dar nu au stat nici aici prea mult timp, deoarece au fost duşi apoi într-o baracă, construită chiar de ei, sub supravegherea germanilor, la „Parcul Pionierilor". Strămutaţi la Giurgiu, prizonierii români au fost cazaţi iniţial într-o clădire a Fabricii de zahăr, de unde, după aproape o săptămână, au fost transferaţi într-o casă construită pentru personalul administrativ al acestei unităţi industriale. Noua locaţie le-a oferit condiţii de locuire mult mai bune, având mai multe încăperi (opt camere), în care au fost repartizaţi câte doi, patru, opt sau zece oameni, având şi bucătării. De aceea, prizonierii s-au arătat a fi „foarte mulţumiţi". Camerele erau dotate cu paturi de lemn, cu „câte două caturi", în care s-au pus tot paie pe care urmau să doarmă. Ilie Constantineascu locuia într-o cameră, cu un alt prizonier. Fiecare încăpere avea câte „o sobă de tuci" (godin). Pentru iluminat, existau lămpi cu petrol lampant, din care unele erau „stricate". Deşi locuinţa avea instalaţie electrică, aceasta nu funcţiona, deoarece generatorul nu s-a pus în funcţiune de la început.

Prizonierii români nu erau dotaţi corespunzător cu încălţăminte şi îmbrăcăminte. Cei mai mulţi nu aveau decât un singur rând de lenjerie de corp. La unii dintre ei, mantalele, tunicile şi pantalonii se aflau într-un grad avansat de uzură, la fel şi bocancii. De aceea, trebuiau să-şi repare încălţămintea şi îmbrăcămintea cum puteau. Pingelele rupte erau peticite cu bucăţi de curea, în care erau bătute cuie de lemn improvizate de ei. Pentru dotarea prizonierilor noştri, s-au implicat Crucea Roşie Română, primăriile şi prefecturile. Prizonierii din compania condusă de profesorul Constantinescu, ca şi cei proveniţi din alte formaţiuni militare româneşti, au beneficiat şi ei de acest sprijin, după posibilităţi. Aceştia au primit cămăşi, tunici, mantale, pantaloni, bocanci şi alte efecte. Ofiţerii români primeau şi un ajutor în bani de la Crucea Roşie, care s-a cifrat la suma lunară de 60 lei, de care a beneficiat şi sublocotenentul Ilie Constantinescu. De asemenea, ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii români prizonieri aveau o soldă, în contul căreia uneori germanii le dădeau ţigări.

Mâncarea oferită prizonierilor români nu era suficientă, mai ales că aceştia erau folosiți la diferite munci, unele destul de grele, care necesitau eforturi fizice susținute. Li s-a repartizat o rație zilnică de 400 grame de pâine neagră. Uneori, prizonierii mai făceau şi mămăligă, din mălaiul pe care îl cumpăreau sau mai cumpărau pâine din oraşele în care se aflau. Dimineața şi seara li se oferea ceai sau „cafea" (de orz prăjit). Când dimineața li se oferea ceai, seara aveau „cafea" şi invers. Erau însă zile când foloseau dimineața şi seara, fie numai ceai, fie numai cafea. Pentru îndulcirea ceaiului şi a cafelei nu au primit întotdeauna zahăr. Uneori dimineața li se mai dădea untură de porc, pe care unii o puneau pe pâine şi o mâncau. O parte din untură era folosită drept combustibil pentru opaițele improvizate, în vederea iluminatului pe timpul serii şi al nopții, din cauza lipsei altor mijloace, după cum s-a mai amintit. La prânz, două zile pe săptămână li se dădea mâncare de post: ciorbă, fie de orez, fie de fasole, fie de grâu, fie de cartofi, fie de tăiței, fie de gris (de mei sau de grâu). În celelalte zile, în această ciorbă se punea carne de oaie sau de vacă. Într-o zi au primit chiar ciorbă de pasăre (din capete şi spate de gâscă). În unele zile, prizonierilor li se mai oferea câte o cutie de 3 kg de conserve de carne grasă de porc (slănină), pentru două zile, unui număr de 50 de oameni, adică 30 de grame de om pe zi. Pentru a completa necesarul de subzistență, prizonierii mai fierbeau şi coceau boabe de porumb. „Stomacurile merg bine – nota profesorul la un moment dat –, dar nu prea au ce mânca". Întrucât germanii nu mâncau icrele şi capetele de peşte, acestea reveneau prizonierilor români, care le pregăteau şi le consumau. „Din camaraderie", uneori germanii îi dădeau sublocotenentului Constantinescu şi subofițerlor aflați cu acesta, compot de pere uscate, gris, ouă negătite, ciorbă de pasăre. Erau situații când aceştia primeau câte o căldare de compot, putând astfel să-l ofere şi soldaților. Odată venită primăvara, prizonierii au putut să consume şi ciuperci, fie adunate de ei, fie cumpărate.

În timp ce au stat la Plevna şi Giurgiu, prizonierii erau folosiți la diferite munci necesare armatelor din tabăra adversă: descărcatul din vagoane şi de pe şlepuri de muniție şi alte materiale necesare frontului, pe care le şi transportau în anumite locuri; săpatul gropilor şi plantarea minelor; curățatul porumbului, cu normă; spartul de lemne; efectuarea de corvezi la spitalul de răniți şi la locuința lor; curățatul zăpezii, precum şi alte activități. Au fost scoşi la muncă chiar şi în sfânta zi de Crăciun a anului 1916. Dată fiind această mare sărbătoare religioasă, soldații germani care îi păzeau pe prizonieri în timpul lucrului s-au simțit oarecum jenați. Fiind ofițer, conform Convenției de la Geneva, Ilie Constantinescu nu era scos la muncă, lui revenindu-i numai activități de cancelarie. Chiar dacă uneori şi-a însoțit oamenii din subordine la muncă, a făcut acest gest numai pentru a-i supraveghea, la cererea căpitanului german Kolberg. Astfel, el a avut sarcina de a alcătui un tabel cu toți prizonierii, în care să se menționeze, pe lângă nume şi prenume, contingentul, arma din care făceau parte, locul de domiciliu etc. Întrucât oamenii de sub comanda lui Ilie Constantinescu erau disciplinați şi munceau corect, dându-şi silința de a-l mulțumi pe căpitanul german Kolberg care răspundea de ei, spre deosebire de militarii unguri şi austrieci care îi supravegheau când se schimba garda, germanii îi lăsau „mult mai liberi", în sensul că uneori le scurtau programul de lucru. La acest favor, a contribuit şi faptul că profesorul Ilie Constantinescu a reuşit să

se apropie de reprezentanții autorităților militare germane, datorită faptului că se descurca destul de bine cu limbile germană şi franceză, în care comunica cu aceştia. Între el şi căpitanul Kolberg existau anumite afinități, dată fiind pregătirea lor intelectuală, mai ales că ambii erau profesori în viața civilă. Sublocotenentul Constantinescu a servit ca translator între germani şi prizonieri sau între germani şi populația civilă din județul Giurgiu. Căpitanul Kolberg şi un medic german au manifestat chiar interes pentru învățarea limbii române, urmărind ca ei înşişi să poată intra în contact direct cu prizonierii, autoritățile româneşti şi populația civilă, folosind limba noastră. Ilie Constantinescu a acceptat bucuros să le țină acestora cursuri de învățarea limbii române, refuzând orice remunerație, mai ales că, la rândul său, dorea să avanseze şi el în cunoaşterea mai aprofundată a limbii germane. După ce au luat această hotărâre, aproape zilnic le-a predat asemenea lecții. Şi-a demonstrat talentul pedagogic şi cu această ocazie. După un timp, căpitanul Kolberg a început să dea prizonierilor noştri comenzi în limba română.

Profesorul Constantinescu a acordat toată atenția oamenilor din subordinea sa. În afara faptului că le-a impus disciplina, s-a preocupat îndeaproape de educația lor sanitară şi culturală. În consecință, aceştia menținеau curățenia locuinței în care stăteau, îşi spălau rufele şi le uscau afară şi în interior. În general, le spălau doar cu apă fiartă, deoarece nu toți aveau săpun. Prizonierii, aproape toți, nu aveau decât un singur rând de rufe, pe care le spălau şi opăreau fără săpun. Fiind iarnă, le uscau pe lângă sobă, stând numai în haine. Pentru a fierbe apa, au improvizat „o căldare" dintr-un bidon de petrol lampant, au făcut rost de o albie şi o tiugă, putând astfel să-şi spele rufele afară, la fântână, chiar nesupravegheați de soldații germani. Nu aveau condiții de îmbăiere. De aceea, se spălau seara, în camere, cu apă rece. Pentru a putea să se spele pe tot corpul, Ilie Constantinescu a făcut rost de un „hârdăiaş". În pofida faptului că au căutat să păstreze igena corporală, nu e de mirare că, în aceste condiții, unii prizonieri au făcut păduchi, mai ales cei doi grăniceri aflați printre cei captivi. De aceea, Ilie Constantinescu le-a dat săpun, pentru a-l folosi la spălatul lenjeriei cu apă fiartă. La 7 ianuarie 1917, s-au găsit păduchi pe şapte oameni. S-au luat măsuri pentru spălarea şi opărirea lenjeriei şi a îmbrăcămintei. Când timpul era mai plăcut, după ce acestea erau spălate şi opărite, erau scoase afară la soare şi vânt. Pentru a nu se îmbolnăvi de tifos şi holeră, prizonierii au fost vaccinați împotriva acestor maladii grave.

Din însemnările în discuție, rezultă şi faptul că mai mulți prizonieri s-au îmbolnăvit din cauza condițiilor de lucru pe timpul iernii, când sufereau de frig şi a mâncării cu un conținut caloric scăzut. Frigul le provovoca răceli frecvente, îmbolnăvindu-se zilnic câte 3-4 oameni. La un moment dat, Ilie Constantinescu nota că el însuşi „era slăbit de răceală şi mâncare slabă". De asemenea, unii au suferit de diaree. Din cauza unei răni de pe front, caporalului Răduică i s-a amputat o mână la spitalul din Plevna. Tot aici au fost internați alți doi răniți. La acelaşi spital a ajuns ajuns sergentul Stancu Vitan, grav bolnav, care a şi murit. Marin Nicolae a fost şi el spitalizat prentru o „bubă" făcută la „subțioară".

Dorind a-şi mai atenua necazurile vieții din captivitate, prizonierii din compania lui Constantinescu, pe lângă discuții şi lecturi diverse, îşi creau şi momente distractive,

grație etnicilor țigani Dumitru Şain şi Ion Irimin, întrucât primul cânta vocal, iar cel de al doilea, din fluier. Ascultau astfel cântece româneşti şi țigăneşti şi jucau jocuri specifice celor două etnii, inclusiv căluşul.

Ca şi în viața civilă, profesorul Ilie Constantinescu a continuat activitatea de colecționar, atât la Plevna, cât şi la Giurgiu. El a cumpărat periodice, cărți poştale simple şi ilustrate, a colindat librăriile şi anticariatele pentru a procura cărți. La Giurgiu, a avut în atenție şi locuințele părăsite şi devastate de armatele inamice, de unde a salvat multe cărți de la distrugere. Când a fost eliberat, a plecat cu zece „pachete" de cărți.

Profesorul Constantinescu a acordat întreaga atenție derulării situației de pe front. S-a putut informa din presa bulgară, pe care o cumpăra aproape zilnic cât s-a aflat la Plevna: *Narodni Prava, Voenni Izvestia, Mir, Dnevnik, Balcansca Tribuna, Narod, Az znam vsicico, Baraban* şi un buletin de război. Mai cumpăra, de asemenea, ziare şi reviste germane, precum *Die Woche, Die Welt in Bildern, Vorwarts, Berliner Volkszeitung*, pe care le mai primea uneori de la căpitanul Kolberg, ca şi de la soldații de sub comanda acestuia. La Giurgiu, îşi procura *Gazeta Bucureştilor,* tipărită în limbile română şi germană, pe care o mai primea sporadic de la acelaşi ofițer german. Totodată, afla veşti de pe câmpul de luptă de la alți proizonieri sau de la populația civilă cu care venea în contact, şi chiar de la unii ofițeri, subofițeri şi soldați germani şi chiar de la unii militari bulgari. De multe ori, ştirile erau contradictorii şi nu avea posibilitatea să le verifice din mai multe surse. De pildă, la 18 noiembrie 1916 nota: „Războiul. Nu mai ştim nimic. Unii soldați aud de la bulgari că germanii sânt lângă Bucureşti, alții, că românii au respins pe germani sângeros înapoi". Tot astfel, la 9 ianuarie 1917, menționa: „Soldații aduc din oraş (Giurgiu), de pe la puținii civili, tot felul de ştiri fără control: că francezii şi englezii au intrat în Sofia, că ruşii au gonit pe germani până la Buzău" etc. Exemplele pot continua, cu referire la luptele de la Bucureşti, Ploieşti, Corabia, Călăraşi, Babadag, Isaccea, Tulcea şi alte locuri. Aminteşte, de asemenea, şi de luptele de pe frontul occidental.

Fiind prizonier în Plevna, din discuțiile avute cu feldvebelul de la Parcul Pionierilor, a aflat că „germanii cruță viața şi averea locuitorilor, pe când bulgarii, nu"; ajunşi în Giurgiu, aceştia „rău au stricat" oraşul. După ce a fost transferat la Giurgiu, împreună cu ceilalți prizonieri (la gimnaziul de aici au fost aşezați 800 de prizonieri, în secții de câte 50, cu gradații), Ilie Constantinescu s-a convins în mod nemijlocit de comportamentul inuman şi chiar criminal al unor militari bulgari, ca şi al unora din armata turcă. Când armatele inamice au intrat în Giurgiu, în cea mai mare parte, locuitorii nemobilizați au părăsit oraşul. „Prea puțini civili – nota profesorul la 8 ianuarie 1917 – au rămas în oraş, numai pe la mahalale câțiva. Bulgari şi turci cară din oraş tot ce pot (1 încarcă sacii, 1 cară) tot ce a mai rămas. Un turc luase cu el nişte saci murdari şi o rogojină ruptă". La 12 ianuarie, scria din nou: „Soldații culeg mereu ştiri de pe la prizonierii din oraş, de pe la civili. Sânt la fel: pe unde au fost bulgarii şi turcii s-au stricat tot ce s-a putut, au siluit femeile, fetele; pe unde au fost germani, nu s-a stricat nimic". Patru soldați bulgari au siluit o fată de zece ani, care apoi a murit, iar pe o altă fată, de 14 ani, au orbit-o, pentru că s-a opus. Cât au stat în oraş, militarii bulgari şi turci au continuat jefuirea locuințelor. „Au ars toate prăvăliile din centru, au spart geamurile

la mahalale". De la doi adolescenți din satul Daia, a aflat că militarii austrieci se purtau cu populația „foarte bine", pe când cei bulgari, „foarte prost, pentru bani şi femei" (mătuşii unuia dintre ei i-au luat salba). Într-o însemnare din 10 februarie, se menționează că la Drăgăşani au fost uciși 10 civili „pentru bani". La 1 martie, profesorul scria că militarii bulgari şi turci aruncau cărțile din case prin curțile oamenilor. Peste trei zile, el consemna că aceeaşi soldați au aruncat biblioteca gimnaziului în curte (fiind apoi readusă la locul ei de germani), iar la doctorul Vianu cărțile şi dulapurile au fost aruncate „în toate părțile". La 26 martie, nota din nou: „ Focul a stricat multe, nu bombardările. E stricat aproape complet tot centrul de prăvălii şi mai rar alte case". Unii soldați turci au transformat chiar o biserică din Giurgiu în depozit de cereale şi grajd. Excesele şi actele criminale ale unor militari bulgari şi turci i-au nemulțumit chiar pe germani, care s-au văzut nevoiți ca să-i bruscheze şi chiar să-i bată uneori. Într-un caz, germanii au recurs chiar la o măsură extremă. Astfel un ofițer şi 7 soldați germani au împuşcat la 7-8 militari bulgari „care jefuiau şi torturau pentru bani", după ce aceştia împuşcaseră o fetiță pentru a le spune unde se ascundea tatăl său.

Analizând presa vremii la care putea avea acces, sublocotenetul Constantinescu a observat că țările din ambele părți beligerante doreau pacea, dar fiecare parte avea propriile cerințe. La 30 ianuarie 1917, nota că Statele Unite ale Americii cu toate țările neutre erau de acord cu punctul de vedere al guvernului Marii Britanii, care nu putea accepta pacea decât în condițiile „libertății tuturor popoarelor" şi cu „limitarea armamentului". Folosirea de către Germania a submarinelor a generat o puternică reacție pe plan internațional.

Alte informații se referă la rechizițiile făcute în România de către armata germană, la trenurile care părăseau țara cu bunurile jefuite. De pildă, la 17 februarie 1917, nota că zilnic plecau din Bucureşti şapte-opt trenuri care transportau 75% din mărfurile provenite din România. Într-o altă însemnare zilnică, scria că bulgarii, turcii şi germanii cărau mereu din țară „de toate".

De asemenea, Ilie Constantinescu aminteşte fuga din captivitate a unor prizonieri din județul Vlaşca şi din alte județe, care au fost urmăriți şi readuşi la Giurgiu.

În pofida situației grele, nu numai în captivitate, ci şi în țară, profesorul Ilie Constantinescu spera în victoria Antantei. În timpul serii, după încheierea unei zile de muncă, retrăgându-se cu prizonierii de sub comanda sa în locația lor, îi încuraja, insuflându-le încredere în izbândă. La 19 noiembrie 1916, le spunea că „România nu e pierdută", Iar la 22 martie 1917, scria: „Noi socotim salvată Basarabia, căci Rusia se descompune".

Întrucât începeau muncile de primăvară, autoritățile administrative comunale şi județene au solicitat ca să li să permită prizonierilor revenirea în satele lor, unde urmau a fi supravegheați. În acest sens, acționa şi profesorul Ilie Constantinescu pe lângă căpitanul Kolberg, solicitându-i ca prizonierii din Romanați să poată merge în satele lor pentru a-şi munci pământul.

Ultima sa însemnare zilnică datează din 27 martie 1917. După două zile, la 29 martie, sublocotenetul Ilie Constantinescu şi militarii din compania sa au fost eliberați, pentru a merge la casele lor.

În concluzie, se poate susține că notele zilnice în discuție constituie mărturii grăitoare despre viața din prizonierat a militarilor români, aducând noi date şi informații importante în istoriografia referitoare la războiul pentru întegirea neamului.

Anexa

SAMOVIT, 11-13 nov. 1916, st. v.

Noiembrie, 11, vineri. La ora ½ am fost făcut prizonier la Islaz, iar la 3, [am] ajuns la Samovit, în barcă cu Tudosie Ion. Predat hârt[iile].

Nov. 12, sâmbătă. Stau la Samovit, gară, cu soldații germani. Mănânc cu ei, beau cafea etc. Binevoitori. Vin bagaje de la Islaz. Cu ordonanța. Mă cam înțeleg nemțeşte cu ei. Auzim că preotul Iosif, mort.

Nov. 13, dumin[ică]. Ca şi ieri, cu ordoanța şi cu soldații germani. Seara, la 5, plecăm cu soldații germani la Plevna. 7½ s(eara).

PLEVNA, 13 noiembie – 3 ian[urie]

Nov. 14, luni. Mâncăm num[ai] supă de grâu. Stăm într-o magazie 65 militari plus 29 civili. Seara, cafea neîndulcită.

Nov. 15, marți. [**Cheltueli**:] 1 pereche de ciorapi de bumbac carămizii 2,50 [lei]; o oală de pământ p[entru] apă 0,30 [lei]; o covățea de lemn 0,50 [lei]; o strachină de lemn 0,50 [lei]; o lingură de lemn 0,20 [lei]; 1 kg de pâine 0,80 [lei]; 0,6 kg săpun moale p[entru] rufe 3 [lei]; o cutie de cremă galbenă p[entru] bocanci 0,60 [lei]; 2 străchini p[entru] femeile prizoniere d[in] Islaz 0,80 [lei]. Scădere 20% la un bancher evreu, dând bani român[eşti] pe bulg[reşti], la 20 lei rom[âneşti], hârtie 4. Dați la soldați la cump[ărarea] străchinilor; 1 bultetin bulg[ăresc] de război 0,5 [lei]. **Mâncarea**: o dată la ora 3, l[ân]gă gară, ciorbă. Ceai fără z[ahăr s[au] d[ulce]. Bulg[arii] au trecut Dunărea la Şiştov, Bechet, Calafat...

Nov. 16, miercuri]. [**Cheltuieli**:] 1kg pâine 0,40 [lei]; un buletin bulgăresc de război volant 0,50 [lei]; tutun de la un militar ungur (dat lui Morcovescu) 1,oo [leu]. Rămân: 82,50 argint românesc, 48 hârtii româneşti, 2,85 nichel româneşti, 3 hârtii bulgăreşti, 0,15 nichel bulgăreşti, 0,50 argint sârbesc. Total: 137,oo [lei]. **Mâncare.** Ciorbă de orez de la 3. Dată pâine, 4 kg la 5 inşi ([pentru] 16 şi 17 noiembrie) şi untură p[entru] 2 zile. În magazie am deschis azi şi obloanele ferestrelor, venind pale [de] lumină. Întunerec şi frig. **Garda germană** se schimbă cu austro-ungară. Un ofițer ungur simpatic mângâie copilul prizonier. La masă (gară), iar ceata de ruşi prizonieri murdari. Soldații noştri îşi fac singuri linguri de lemn. **Armata bulg[ară]** trece în Rom[ânia].

Nov. 17, joi. [**Cheltuieli:]** 1 kg pâine 0,40 [lei]; Buletin bulgăresc de răzb[oi] 0,50 [lei]; 6 jurnale bulg[ăreşti] cu data de 28 nov. (stil nou), *Narodni Prava, Voenni Izvestia, Mir, Dnevnik, Balcanska Tribuna, Narod* 0,30 [lei]; soldaților, pentru diverse 0,50 [lei]. **Mâncare:** ciorbă de fasole la Fabrica de țiglă, de la e[st] de Plevna. Dimineața, între

9-10, au putut mânca cei m[ai] mulți pâine cu untură, deşi ieri credeau că nu pot. **Lumină**. Seara, încă ceva nou: facem lumină cu untură într-un ciob. **Latrina**. Până acum, în curtea magazii în colț; de acum, pe râul de la vest. **Garda germană** se duce, venind în locu-i alta (austro-ungară), m[ai] fricoasă şi mai severă. **Cântece**. Şain [Dumitru] m[ai] cântă „de foc", pe la 10 dimineața. În jurnale, armata bulg[ară] unită cu cea germană la r[ăsărit] de Olt.

Nov. 18, vineri. **Mâncare:** la ora 8, ciorbă de gris cu carne de oaie. Dă câte 1 kg de pâine p[entru] 2 zile. Seara dă şi ceai fără zahăr, destul. Tot la masă (dar după mâncare) se dă cîte ½ kg de pâine p[entru] azi. [**Timpul.**] Mereu, nor şi cam vânt. **Apelul**. Între orele 9 ½ - 2½, la Fabrica de țiglă, se iau date p[entru] oameni: numele, data precisă a naşterii, locul naşterii, locuința, ocupația, c[ân]d a făc[ut] armata. E bine pe scaun în sală. **Războiul**. Nu ştim m[ai] nimic. Unii sold[ați] aud de la bulg[ari] că germanii sânt lângă Bucureşti, alții, că rom[ânii] au respins pe germani sângeros înapoi. D[umitrescu Antonie ?] aduse paie p[entru] aşternut. Acum mă culc şi eu.

Nov. 19, sâmb[ătă]. [**Cheltuieli**:] O bragă mare 0,10 [lei]; 4 jurnale cu data 30 nov., *Voenni Izvestia, Mir*, *Dnevnik, Balcanska Tribuna* 0,20; revista *Az znam vsiciko*, data 4 dec. 0,20 [lei].

Mâncarea, obişnuită; ciorbă, la 3, la Țigl[ărie]. Orele 9½ (plec 8½) - 2 ½ la Parcul Pionier, cărând lăzi cu muniții. **Culcuş**. Dus paie a 2-a oară p[entru] aşternut. **Locuința**. Iar îmbun[ătățită], astup[at] cu obloane ferestruicile de sus p[entru] a nu mai bate vântul. Dorm jos desbrăcat, I-a oară, de tunică şi descălț[at]. Seara vorbesc civil, arăt[ând] că Rom[ânia] nu e pierdută. **Bulg[arii]** luptă pe şos[eaua] Giurgiu – Bucureşti.

Nov. 20, d[uminică]. [**Chltuieli**:] O bragă mare 0,10 [lei]. **Mânc[area]**, ca de obicei, la Țiglărie, la ora 2. Orele 10-2, la Țiglărie, **statistică amănunțită** a sold[aților] p[entru] avere, casa de locuit, dacă au m[ai] fost în Bulgaria. P[entru] lămuriri, vorbesc în franceză cu serg[entul] Weinhardt. Plutonierul de la Țiglărie spune că germanii au luat deja 2 forturi de la Bucureşti. Pe la 4 d[upă] amiaz, cei 65 ne mutăm (prin serg[entul] Weinh[ardt]) în casa de prostituție Gheorghieva, pe pârâu. Aci fug[eau] sold[ații] bulg[ari]. Magazia lui Nicola Iv. Mutafov avea o uşă şi 2 fer[estre] la stradă şi 2 och[iuri]; total ca 9 x 12 metri (9 la stradă). Răm[ân] aici cu 29 civili. Noua locuință e f[oarte] bună, cu 8 x 7 metri, are geamuri (5 ferestre şi 4 uşi cu geam, plus 1 uşă). Cu noi, paiele de la magazie.

Nov. 21, luni. [**Cheltuieli**:] 3 cepe 0,20 [lei]. **Mânc[area],** obişnuită; la Țiglărie, ora 3, ciorbă de oaie; dimin[eața], cafea. **Corvoada,** obişnuită. Orele 9 (plec[area] la 8) - 2, săpând gropi şi cărând mine la Pionieri. Sold[ații] au găsit în săpăt[uri] 1 schelet pe care îl îngroapă. Vorbesc mult cu feldv[ebelul], cu deget[ele] tăiate. Spune că germanii cruță viața şi averea locuit[orilor], pe când bulgarii, nu. **Locuința** cea nouă ne m[ai] înveseleşte. Am dormit fără tunică, pantal[oni] şi ciorapi, lucru nefăc[ut] de la 9/10 nov. Seara, toți veseli. Rezeanu a spus un basm, Şain a cântat.

Nov. 22, marți. **[Timpul.]** Mereu nor, noroi, ceață. **Mâncare.** Ora 3, obiş[nuita] ciorbă de oaie cu cartofi. Dimin[eața], ceai. **Corvoadă**, orele 9 - 2 (plec[area] la 8, întors la 4). Descărc[at] un vagon de table de fier, săpat gropi p[entru] mine (ca bombele, în coşuri), cărat minele în gropi. **Ştiri**. Svon de la bulg[ari] că românii au resp[ins]

pe germ[anii] de la Bucur[eşti], că ruşii au coprins Constantinopolul. **Diverse**. Feldvebel[ul] laudă intelig[enţa] şi vitejia sârbilor (a stat mult la Smed[e]r[evo]). Un „rus" oacheş (sigur român basarabean) spune că ruşii nu învinge, p[entru] că-i „vând" polcovnicii şi generalii. **Sfaturi soldaţ[ilor].** Seara, orele 6-7, tăcere adâncă, vorb[esc] soldaţ[ilor]: 1) Să fie f[oarte] disciplin[aţi] (nu ca Grecu [D-tru] şi Chiurlan [Nicolae]), altfel, îi las şi-i dau pe mâna străi[nilor], care-i pot împuşca. 2) Să aparem germ[anilor] ca oameni de ordine, p[entru] a ne căuta ei alianţa şi a trăi şi noi m[ai] bine. 3) Să păstr[ăm] curăţenia, bând numai ceai, fără apa rece, să nu fumeze în casă, să-şi facă necesit[ăţile] la câmp, să-şi scuture acolo hain[ele], să se şeargă de noroi la întoarc[ere] cu cuţiţaşe de lemn.

Nov. 23, miercuri. [**Cheltuieli**:] 4 covrigi-gogoşi, ora 9 dim[ineaţa], de la gară, [de la un] ambul[ant] 0,20 [lei]; 6 covrigi, ibidem, p[entru] soldaţi 0,30 [lei]; 1 bragă seara, acasă 0,10 [lei]; 3 bragă [sic!] seara, acasă p[entru] soldaţi 0,30 [lei]. **Mâncare,** ca de obicei; la Ţiglărie, la ora 3, ciorbă de oaie cu fasole; dimin[eaţa], ceai; seara, nu cafea. Dat pâine mică, ca ½ kg, 0,6 kgr de om. Dat şi untură a doua oară. **Timpul.** Mereu nor, ceaţă, noroi. **Curăţenie** de noroire, regulat, cu lopata în faţa locuinţii, peste tot. **Lucru**. Plec[aţi] la 8 dimineaţa şi întorşi la 4 seara. Lucru, 9 - 1 ½, la Pionieri, cărând mine, săpând o groapă p[entru] ele. De 3 zile, 5 inşi (şef soldat Nic[olae] Ion) se duc la corvoadă la spital. **Toaletă.** Eu (şi alţii m[ai] toţi) nu ne răsesem de la Islaz, de 3 săpt[ămâni]. Astă seară, m-am ras cu un briceag al lui Neicu Petre, asemenea alţii. **Ştiri**. Orele 11½ - 1½, citesc jurnale germane vechi de o săptămână (data 29 nov., st[il] nou). De aci, aflu că Caracalul e cucerit de germani, că Grecia e în plină revoltă, că trupele *Înţelegerii* sânt în jurul Monastir. De la Balcic (către sold[aţii] noştri de la spital), că germ[anii] au fost respinşi de români la 25 km de Bucureşti.

Nov. 24, joi. [**Cheltuieli:**] 2 jurnale bulg[ăreşti], cu data 5 dec[embrie], *Dnevnik, Balcanska Tribuna,* 0,10 [lei]. Rămân: 81,50 argint româneşti, 39,00 hârtii româneşti, 2,85 nichel româneşti, 20,10 hârtii bulgăreşti, 0,15 nichel bulgăreşti, 0,50 argint sârbeşti = 144,00 [lei]. **Mâncare**. Dimineaţa, la 7, cafeaua, ca de obicei (câte 1½ strachină de om, foarte slabă, fără zahăr); la 3, la Ţiglărie, ciorba de oaie cu cartofi şi fasole; seara, la 6, ceai (tot aceeaşi cant[itate] şi calit[atate], ca şi cafeaua), aduse totd[eauna] fierbinţi de la Ţiglărie. La 3 ne-a dat câte 1 pâine (ca 5-6 sute grame una) şi câte o lingură de untură. Mai mulţi nu mănâncă untura cu pâine rece; o punem la ciobul-lampă. Alţii (Vitan, Grecu) o mănâncă cu mare poftă. Unul a mâncat din gunoi un cocean de varză, altul (Irimin [Ion]) a luat cartofii de la ţiglărie căzuţi din strachina plutonier[ului] Morcovescu I[on]. **Lucru**, ca de obicei, la Pinoieri (9 - 1¼). **Timpul**. Nor, ceva vânt de la est. **Garda**, iar schimb[ată], plec[ând] ungurii puri şi venind alta de români bănăţeni cu serg[ent] ungur, bătrâni, foşti răniţi greu. Spun d[espre] războiul cu Ital[ia], că în Serbia lumea trăieşte liniştită. **Tutun**. Sold[aţii] de gardă şi sold[aţii] bulg[ari] din etaj (vreo 15-20) vând alor noştri tutun. Pe bănăţ[eanul] român l-a înşelat unul de ai noştri, şi n-a vrut plata tutun[ului] de la mine. **Un automobil** a căzut ast-noapte în pârâul de dinaintea noastră. **Ştiri**. Sergentul Weinhardt spune că au căzut Bucureştii şi Ploieştii. **Insulte**. De câte ori ne ducem la lucru sau masă, copiii din clasele primare ne strigă „ţâr!" (chem[ând] găinile), mai ales generalizat „ptruss!", unii, „coroşchiti!" etc. Un

soldat (sau caporal) din o patrulă bulgară, pe la 9 dim[minețа], spre gară, ne drăcuia şi ne înjura pe româneşte, pomenind de Cişmigiu, Calea Victoriei. Alții, însă, sânt liniştiți. **Serviciu**: Am împărțit sold[ații] în 3 secții – cu şefi: Vitan [Stancu], Stoicăn[escu Marin], Diaconu [Gr.] (peste cei de la 71 artilerie, 60) – p[entru] corvezile noastre: aducerea ceaiului, a pâinii etc. **Inocularea**. Azi, pe la 2½, în drumul spre Țiglărie, ne-a inoculat contra holerii şi tifosului. De cămăşi şi săpun, d[octo]r[ul] a răspuns acru că nici ei nu au. La d[octo]r, se duce de 2-3 zile Berbecaru (rănit la mâna dreaptă) etc. **Jurnale:** Românii, bătuți la râul Argeş.

Nov. 25, vineri. **Mâncarea,** obişnuită, la 3 ciorbă de oaie cu cartofi, la Țiglărie; dim[ineața], cafea; seara, ceai. Pâine nu s-a dat, spre „durerea" soldaților. **Corvoada,** regulată, plec[ând] la 8 la Parcul Pionierilor, ajung[ând] pe la 9, plec[ând] la masă, la 1¾. **Ştiri.** Bănățeanul, după gardă, spune (spre liniştea noastră) că, în Serbia, austriacii iau numai de la cei ce au mult; ceilalți, liniştiți. **Chef**. Soldați austr[iaci] fac chef prin oraş, cântând 4-5 p[entru] căderea Bucureştilor. **De la Corabia**. Sold[ații] au auzit de la unii din Măgura că la Corabia au fost ieri sau alaltăieri lupte mari. Noi credem (şi credem) că la Corabia nu m[ai] sânt trupe româneşti. În jurn[ale], bucur[ie] p[entru] cucer[irea] Bucureşt[ilor] şi Ploieştlor.

Nov. 26, sâmbĭătă. **[Cheltuieli:]** O covățea de lemn pentru sare etc. 0,50 [lei]; 17 căpățâni de usturoi (3 lei suta) 0,50 [lei]; o bragă mare 0,10 [lei]; un notes (început) de la un soldat rus 0,30 [lei]; 5 cârnați mici 0,50 [lei]; 2 cărți poştale ilustr[ate] p[entru] colecție 0,30 [lei]; 2 jurnale bulgăr[eşti] cu data 7 dec.: *Voenni Izvestia, Mir* 0,10 [lei]; 2 străchini p[entru] 2 sold[ați] țigani (Lupu, Şain) 0,30 [lei], [în total] 3,oo [lei]. Rămân: 81,50 argint, româneşti; 39,oo hârtii, româneşti; 2,85 nichel, româneşti; 15,oo hârtii, bulgăreşti; 2,15 nichel, bulgăreşti; 0,50 argint, sârbeşti, [în total] 141,00 [lei]. **Mâncare**. La ora 3, la Țiglărie, ciorbă de oaie cu gris; seara (la 6) şi dim[ineața] (la 7), ceai. S-a m[ai] dat azi şi câte 2 pâini mici (câte ½ kg), una dim[inineața], pentru azi, şi untură (1 strachină p[entru] 10 omeni. **Timpul.** Mereu nor, f[oarte] des ceață. **Corvezile.** S-a hotăr[ât] ca: la Parcul Pionier[ilor] să meargă câte 50 de oameni, 6 corvoadă la spital şi 7 corvezi la locuința noastră. Rămânem la locuință: eu, Morcovescu, Stancu Şt[efan], Cons[tantin] Nic[olae], Nic[olae] Gavrilă, Greasa D[-tru] (ce serveşte pe Morcovescu) şi alți 3 bolnavi. **Garda** ungurească pleacă spre România. În locu-i, vin germani puri, tineri (unul e de 19 ani, alții de 25-30). Şeful (scund, oacheş) se răsteşte c[ân]d Morcov[escu] atinge pe un soldat că nu e atent. Spune că nu e permisă lovirea, c[ân]d vorbeşte el, toți să tacă. De altfel, foare gentil, ca toți germanii. Germanii ne lasă m[ult] mai liber. Noi ne silim să-i mulțumim. Ca 6-7½, vorbesc cu soldatul sentinelă Iosef Jeka d[espre] Piernvoschi.

Nov., 27, duminică. **[Cheltuieli:]** 1 bucată f[oarte] mică de dovleac, de la [un] ambul[ant] 0,05 [lei]; o bragă mică 0,05 [lei]; jurnalul *Vorwarts*, data 10 nov., de la un soldat român 0,05 [lei]; revista *Die Woche*, de la un soldat român 0,20 p[lei]; la 2 soldați, să-şi cumpere străchini 1,oo [leu]. **Mâncarea,** obişnită; oaie cu cartofi şi gris la ora 3; ceai, dimineața şi seara. Pâine nu s-a dat azi (3 pâini 4 zile). **Lucru**: 6 corvoadă la spital, 50 la Pionieri. **Locuință** nouă. La Pionieri (gară) pregătesc baracă p[entru] cei 50 ce lucr[ează] acolo. **Cântece**. Seara, 6½ - 7½, Şain cântă la sold[ații] din gardă; la noi, în odaie, vorbesc țigăneşte cu Lupu D[umitru] etc.

Nov. 28, luni. **[Cheltuieli**:] 2 cârnaţi mici, luaţi de [Stancu] Ştefan p[entru] mine 0,20 [lei]; 1 kgr pâine 0,45 [lei]; 2 brăgi, mare, mică 0,15 [lei]; 6 jurnale bulgăreşti cu date 9 dec.: *Narodni Prava, Mir, Dnevnik, Preporeţ, Balkansca Tribuna, Narod* 0,30; 4 jurnale de rezervă: *Dnevnic şi Balc[anska] Trib[una]*, câte 2 exemplare (dând la alţii de luat şi luând şi eu pe drum) 0,20 [lei]; revista *Baraban*, data 10 dec., amb[alaj] 0,20 [lei]; la 2 cerşetori bulgari, în faţa locuinei 0,10 [lei]; 1 buletin bulg[ăresc] de răz[boi] 0,05 [lei]; **Mâncare**. La 3, ciorba de oaie cu cartofi şi gris; ceai, seara şi dimineaţa. Pâine şi untură n-a dat. **Schimb** 30 de lei de hârtie româneşti la un cârciumar din drum, fără scăzământ; căutat chiar el şi la alţi sold[aţi]. **Spălături**. Am început ceva nou pentru noi: ordonanţa [Stancu] Ştefan şi alţi vreo 3 (Niculin, Greasa) fac rost de o tinichea de gaz în chip de căldare, de o albie şi de o tiugă cârpită, încălzesc apă cu paie şi buruieni, peste pârâu, şi spală rufe (ale lor şi ale mele) cu săpun şi cu apă fiartă. Seara mă spăl şi eu şi Morcovescu în odaia comună cu apă rece şi pe ½ de jos a corpului (lucru nefăcut de la 1 nov.). **Lucru**. Ca de obiecei: 50 la Pionieri, 6 la spital, restul de 9 acasă. **Bulgăroaice române**. 2 orăşence (de câte 45 a[ni]) ştiu bine româneşte; 1 a servit la Caracal, la Jieni; alta e de felu-i din Teleorman (proprietăreasa casei unde stăm, c[are] a dat albia). **Libertate**. Toţi ne bucurăm că garda ger[mană] lasă liberi pe sold[aţi] să stea în faţa şi curtea casei, să spele, chiar singuri, la fântână. **28 noiembrie**: 39 de ani de la luarea Plevnei. Le spun dimineaţa soldaţilor. N-am văzut paradă. Copiii şi o d-şoară iar ne strigă pe drum, ca de obicei: „ţir!", „miauu!", „ptrusss!" Bulg[arii] au luat Călăraşii.

Nov. 29, marţi. **[Cheltuieli**:] 1 kgr pâine 0,45[lei]; 1 bragă mare 0,10 [lei]; un buletin bulgăresc de război 0,05 [lei]; 5 jurnale bulgăreşti cu data 11 dec.: *Narodno Prava, Voenni Isvestia, Mir, Preporeţ, DnevniK* 0,25 [lei]; lăsaţi ordonanţei 0,10 [lei]. Rămân: 81,50 argint, româneşti; 9,00 hârti, româneşti; 2,85 nichel, româneşti; 42,00 hârtii, bulgăreşti; 0,35 gologani bulgăreşti, în total 135,70 [lei]. **Mâncarea,** obişnuită; la ora 3, la Ţiglărie, ciorbă de oaie cu cartofi şi gris; dimineaţa şi seara, ceai. A dat untură stricată. Pâine, dat ca 1,25 kgr. **Lucru**, cam ca de obicei: plecţi la 8, întorşi la 4¼: 8 la gară cu serg[entul] Stoicănescu, 5 **corvoadă** la spital, 48 la Pionieri (săpat, cărat), 4 acasă bolnavi. **Operaţie**. Caporalului Berbecaru i-a scos la spital o bucată de obuz de la 11 nov., ca boaba de porumb, din mâna stângă. **Eu** am trecut, după cererea mea, cu ordonanţa Ştefan şi Morcovescu între cei 50 de la Pionieri, căci ceilalţi 15 vor locui foarte prost la Ţiglărie. **Certuri**. Vitan se ceartă mai cu toţi (Diaconu, Irimin etc.). **Negustorie**. Bulgarii soldaţi caută mereu să cumpere încălţăminte şi îmbrăcăminte de la ai noştri, căci nu vând ca ruşii. Ai noştri cumpără de la soldaţii bulgari tutunul de 25 bucăţi, cu 30-35 bani. **Necazul bulgarilor**. Un bulgar se laudă că a omorât un român la 1913 pentru găini. **Veşti**, prin bulgari, că în România e ordin de la germani să vie toţi la casele lor, că la Segarcea germanii au luat vite şi grâu de la Coroană şi au dat la săteni. **Timpul**, mereu ceaţă şi nor.

Nov. 30, miercuri. **[Cheltuieli:]** 2 brăgi mari 0,20 [lei]; 3 jurnale bulgăreşti cu data 12 dec., *Narod[ni] Prava, Balc[anska] Tribuna, Utro* 0,15 [lei]; 1 jurnal rezervă în 2 ex[emplare], *Utro*, cu data de 12 dec. 0,10 [lei]; 1 sticuluţă cu cerneală „Anthrarem Tinte" Baden 0,60 [lei]; 1 toc cu condei 0,35 [lei], 10 coale de hârtie liniată p[entru] scris, negăs[ind] albă 0,65[lei]. Cerneala, tocul şi hârtia sânt luate de Vitan căruia

librarul i-a luat în total 1,60 [lei], iar preţurile parţiale sunt făcute de mine. Rămân: 81,50 a[rgint] + 9 hârtiii + 2,85 n[ichel] româneşti + 37 h[ârtii] + 1,35 n[ichel] bulg[ăreşti] + 2,90 h[ârtii] germ[ane]. Un soldat german mi-a dat 5 plicuri cu firma „Ilie Rădulescu" Drăgăneşti-Vlaşca şi 28 coale de scrisori nescrise cu firma aceluiaşi, la Giurgiu (20½ x 27 cm), din care am făcut acest caneţel şi altul format mai mare. **Mâncarea,** obişnuită (pâine nu); ceai dimineaţa şi seara. **Timpul**. Ceaţă f[oarte] deasă toată ziua. **Lucru**. Plec[aţi] la 8 dimineaţa, întorşi la 4 d[upă] am[iaz]; 5 la spital corvoadă, 8 la gară, 2 acasă bolnavi, 47 la Pionieri, 3 au spălat rufe (ale lor şi la 2-3 alţii). **Igienă**. Soldaţii se rad, se tund la un sold[at] bulgar (plătind 5 bani), câţiva spală rufe. Îmi spală şi mie acum Ştefan rufele, batistele şi ciorapii. Cei doi sold[aţi] grăniceri au păduchi. Le-am dat săpun de şi-au spălat ruf[ele] cu apă fiartă. După stăruinţa mea, îşi scutură la Pionieri, pe rând, toată îmbrăcămintea (şi rufele). **Ştiri**. Bulgarii dau zor soldaţ[ilor] să le vândă lor haine, căciuli (Neicu), bocanci. Sold[aţii] răspund în râs. Cei 29 de civili de la Izlaz, cu care am stat în magazie între 13-20 nov., au plecat pe la orele 12-1 la Izlaz cu cele 4 femei. Când ne-am întors, n-am mai văzut gazda la magazia lui Mutafov. Le-am spus să spună (lui Ghiveanu) şi la Caracal că sunt aici, sănătos. Soldaţilor le pare f[oarte] bine. Seara, unul din soldaţii germani arată răni de la Verdun. E tânăr (26 ani), voinic. De la bulgari şi germani, la spital şi Ţiglărie, soldaţii aud că România şi Rusia vor să facă pace. În jurnalele bulgăreşti văd însă numai că Germania cere către toţi înceţ[area] războiului. Se bucură mult şi românii şi germanii.

[Concluzie]: Luna noiembrie: 1-11 Izlaz, paza Dunării cu compania; 11-30, prizonier în Bulgaria.

Decembrie

Dec. 1, joi. **[Cheluieli:]** 2 ridichi, de la [un] ambulant 0,10 [lei]; la cei 2 soldaţi grăniceri (Reg[imentul] 60) p[entru] tuns 0,10 [lei]. **Mâncarea,** obişnuită la 2½, la Ţiglărie, 1 kg pâine. **Lucru**. 8 - 2½ (plecaţi-întorşi), la Pionieri; 8 la gară, 7 corvoadă la spital, 3 spală acasă. De azi rămân 15 (Neicu, Nicolae Ion, Nic[olae] Gavrilă, Marin Ilie, Popa Marin, Chirlan, Berbecaru, Tăpligă, Mirancea, Rezeanu, Zmărăndache L., Naiduţ, Ţugui, Văduva, Mocanu Cristea) la Ţiglărie, într-o casă cu ruşii, cu geam[uri] sparte, să servească de corvoadă la spital. Eu la lucru, Pionieri, arăt sold[aţilor] ger[mani] o revistă în care sânt lăud[aţi] ofiţ[erii] burg[hezi].

Dec. 2, vineri. **[Cheltuieli:]** Tuns, dimineaţa, la un bulgar 0,02 [lei]. **Mâncare,** în noua locuinţă; gătit de 3 ai noştri (Alboteanu, Tudor Ilie, Criveanu), obişnuită, ca la germani, fasole, cafea, seara untură). **Mutare la gară**. La 8 dimineaţa, ne-am mutat cu 50 [la] corvoada Pionierilor. Aşezaţi în cele 2 rânduri de paturi, seara la 5½; 40 la lucru, 10 pentru corvezi la casă. Eu mă întorc la 9 pentru înţelegere, seara, cu un german, franţuzeşte.

Dec. 3, sâmbătă. [**Cheltuieli**:] 5 condeie de scris 0,20 [lei]; 30 coale hârtie liniată 1,20 [lei]; 50 coale hârtie albă 2,20 [lei]; 3 cărţi limba bulgară (2 Gavriski, 1 Urbanik (?) 10 [lei]; 5 jurnale cu data 15 dec., *Norod[ni] Prava, Voenni Izvestia, Dnevnik, Balk[ansca] Tribuna, Narod* 0,25 [lei]; 2 reviste, *Baraban* (17 dec.), *Kvodae* 0,35 [lei]; ½ kgr nuci 0,80 [lei]; 2 cutii cibrituri 0,30 [lei]. **Mânc[are], obişnuită**; ciorbă de oaie cu cartofi şi fasole la ora 2½, cafea, [seara şi dimineaţa]. **Ploaie** seara, noroi. Vorb[esc] cu 2 prizon[ieri] rom[âni], unul ovrei.

Dec. 4, duminică. **[Celtuieli**:] 2 jurn[ale], *Dnevnik* (16 dec.), *Utro* (17 dec.) 0,10 [lei]. **Mânc[area],** obişnuită. **Lucru** 8-12. Acasă la 4. D[upă] am[iaz], senin, spălat. Trec tren[urile] spre Salonic. În *Utro*: 70 germ[ani], prins 1200 r[omâni].

Dec. 5, luni. **[Cheltuieli**:] 1 pereche ciorapi bumbac groşi de la sold[atul] Cercel Nae 2 [lei]; Jurnalul *Zoria*, data 17 dec. 0,05; jurnalul *Utro*, 17 dec., reze[rvă] 0,05 [lei]; unui băiat bulgar adus jurnalul 0,05 [lei]. Rămaşi: 115,80 [lei] (81,50 + 2,85 + 9 româneşti + 21 + 1,45 bulgăreşti). **Mânc[area],** obişn[uită]; 1 kg pâine pentru 5-6 dec., pentru 4 zile; cartofi, sare, untură, cafea, fasole. Lucru: 8 - 1½. Adus alt cazan. **Timpul**. Cam senin, nu frig. Seara (7-9) plouă. **Bulgarii,** goniţi mereu de la apă.

Dec. 6, marţi. **Mâncare** fără carne (o zi pe săpt[ămână]), gris + cartofi. **Lucru** 8-11½ la Parc.**Timpul**. A cam burat, ceva soare. Au acoperit din nou baraca cu carton gudronat. **Zidirea cazanelor**. Popa Dinu la ei, unul din ei pe al nostru.

Dec. 7, miercuri. [**Cheltuieli**:] Jurnalul *Utro*, data 19 dec. 0,05. [Rămân]: 115,75 [lei]. **Mâncare:** ciorbă de oaie + cartofi + gris. Pentru 7-8 dec., câte 1 [şi] 1/5 pâine bulg[ărească] (cu mălai), ca ½ kg. Cafea, dim[ineaţa] şi seara (cu apă). Câte 2-3 străchini mânc[are]. Gălăgie pentru murdărie latrină, unde fumează (...)[3].

Dec. 8, joi. **[Cheltuieli:]** 6 cărţi (2 dicţi[onare], fr[ancez]-ger[man] şi germ[an]-fr[ancez] Rovinac [?] franci 11,00, Vekov [?] 1,oo [leu], Bucnar 0,50 [lei], Reşnic 1,20 [lei], Bălg[arscaia] Pisateli 3,00 [lei], (Bibl[iografie]) 16,70 [lei]; 3 creioane Hardm[uth] 0,40 [lei]; 1 toc Harmuth 0,40 [lei]; 4 condeie (2 Bonn Teder, 2 Hungary) 0,20 [lei]; 1 sticluţă cerneală Kaiser 0,60 [lei]; o gumă de şters 0,10 [lei]; sugativă albă 22 x 44 cm 0,20 [lei]; o linie de lemn 3,5 x 25 cm 0,40 [lei]; harta Bulgariei 16 x 25 cm 0,30 [lei]; 1 mosorel aţă albă de cusut no. 6 Bock. Wirn 0,80 [lei]; 4 ace mari de cusut 0,20 [lei]; 2 ace lungi frânte 0,10 [lei]; 1 ghemuţ sfoară pentru legat, cusut 1,00 [leu]; 1 periuţă de dinţi ,,Garantie", lemn 0,80 [lei]; 2 butoni de cilic 0,10 [lei]; 7 jurnale bulg[ăreşti] data 20 dec., *Narodni Prava, Voenni Izvestia, Mir, Preporeţ, Dnevnik, Balcanska Tribuna, Narod,* de la băieţi, amb[alaj] 0,35 [lei]; ½ kgr, 7 mere 1,00 [leu]. Scăzământ 20% la lei 30 argint, român[eşti] pe bulg[ăreşti]: 6 [lei], total 29,15 [lei]. Răm[ân]: 86,10 [lei]: (51,50 a[rgint] + 9 h[ârtii] + 2,85 n[ichel] rom[âneşti] + 19 h[ârtii] + 0,55 n[ichel] + 0,10 b[u]l[găreşti] + 0,10 n[ichel] + 2,50 h[ârtii] germane + 0,50 argint sâr[beşti]). **Mâncare**. Ciorbă obişn[uită]. Cafea, dim[ineaţa] şi seara. **Lucrurile** sânt cu preţ[ul] m[ult] ridicat. Chiar librarul a căutat să rupă c[ât] mai mult. Pe banii româneşti, în alt loc (la ovrei), mi-a dat 60%, iar la ceasornicăria bulgărească, 50%**.** **Lucru**. Oamenii, ca de obicei: orele 8 - 1½, la Parcul Pinierilor. **Eu** mai mult mă silesc să înţeleg jurnalele bulgăreşti, dar n-am găsit un dicţionar bulgar-francez sau bulgar-german. **Timpul**. Ploios, cu noroi grozav pe drum (dus în oraş cu [un] soldat germ[an]). *Războiul* (bulet[in] bulgăresc). Lupte la Babadag. În jurnalul *Izvestia:* Begă...[4].

Dec. 9, vineri. **[Cheltuieli:]** 1 bragă mare 0,10 [lei]; idem lui Irimin 0,10 [lei] = 0,20 [lei]. [Rămân:] 85,90 [lei]. **Mâncarea,** obişnuită; la 2, ciorba de oaie cu cartofi şi gris, seara şi dim[ineaţa], cafea. Pâine, p[entru] 2 zile. **Timpul**, mereu închis, dar cald; fără foc în sobă, neavând leme (la bucătărie, d[e] traverse, p[entru] care fac gălăgie

[3] Cuvânt indescifrabil.
[4] Litere ilizibile.

bulg[arii]). **Lucru,** ca de obicei: 40 oameni la Pionieri, orele 8½. **Convorbire** în limba germ[ană] cu un sârb, prizonier [la] bulg[ari], de 1 an, studiază dreptul, Jughici.

Dec. 10, sâmbătă. [**Cheltuieli:**] Scăzământ 20% la schimbat 10 lei (2 monede româneşti de argint) la un cârciumar 2 [lei]; 2 cărţi de la Marinov (Otto Nicolas, *Gramm[aire] allem[and]* 6,50 [lei]; *Phadrus* 0,50 [lei]...[5]) 7,00; hârtie de scris: 18 coale, albă, 11 coale albă-pistriţă 0,80 [lei]; 14 n-re de jurnale bulgăreşti, cu datele 21 şi 22 dec., *Narodni Prava, Voenni Istvestia, Prepareţ, Dnevnic, Narod*, cu data 22 dec., *Mir, Balcanska tribuna, Utro, Zaria* 0,70 [lei]; revista bulg[ărească] *Az znam voiciko* data 24 dec. 0,20 [lei]; 0,45 kgr săpun p[entru] rufe, verde, moale , câte 6 l[ei] kg, 2,70 [lei]; un fluieraş p[entru] cântat, de lemn, pentru Irimin 0,30 [lei]; prăjituri la o cofetărie cu soldatul sentinelă 4,40 [lei]; 2 cafele, cafenea, idem 0,40 [lei] = 18,50 [lei]. [Rămân:] 67,40 [lei]: (41,50 a[rgint] + 9 [hârtii] + 2,85 n[ichel] r[omâneşti] + 5 h[ârtii] + 2,70 n[ichel] + 3,18 b[ulgăreşti] + 6,25 h[ârtii] + 0,02 n[ichel] germ[ane] + 1,50 a[rgint] sârb[eşti]). **Mânc[are],** obişnuită; la 2, ciorbă de oaie cu cartofi şi gris. Azi s-a dat pentru 4 zile (10-13 dec.): untură, gris, sare, ceai, zahăr. Prima oară de când sântem prizonieri ne dă zahăr (buc[ăţi] mari p[entru] ceai). Carnea de oaie zilnică (1/2 de oaie, regulat). **Timpul**: noros, liniştit, fără foc în cameră, nu frig. **Fapte**. Un bulgar a schimbat bani rom[âneşti] 100/100, cu chipul regelui Carol. **Inoculaţi** a 2-a oară cu ser contra holerei. Cei de la Ţiglărie, bine. **Jurnalele**: pare că toţi doresc pacea, dar englezii se lasă greu.

Dec. 11, duminică. **[Cheltueli]:** Jurn[alele] *Utro şi Zaria,* cu datele de 14 dec., 0,10 [lei]. [Rămân:] 67,30 [lei]. **Mâncare.** Obişnuită: la 2, ciorbă de oaie cu gris şi cartofi; seara, cafea, fără zahăr; dim[ineaţa], ceai cu zahăr; pâine: 8 pâini mici bulgăr[eşti] (a câte ½ kgr, cu mălai), la 5 inşi, p[entru] 2 zile (11-12 dec.). De la germani, ouă. **Timpul,** cam nor, dar şi tot cald. **Foc.** De 4 zile n-am m[ai] făcut foc în sobă şi tot dormim dezbrăcaţi. Azi au adus sold[aţii] ceva cărb[uni] căzuţi pe calea ferată, p[entru] foc. **Lucru**. Plec[aţi] ca de obicei, la 8 dim[ineaţa], întorşi pe la 12½; cărat mine. Acasă, rămaşi 10 (1 bolnav de …istiţă[6], Dumitrescu [Antonie]). **Ajunul Crăciunului** german a fost sărbătorit seara, ca 6-7, de germ[ani], în curte, cu pom, cu lumânări, dând câte 1 ou la sold[aţii] noştri. Foc în curte, d[e] scânduri, apoi la ei cântece, până pe la 12 noaptea. **Ştiri**. În jurn[alele] bulg[ăreşti], despre propun[erea] de pace; ar primi toţi, în anume fel. Intervenţia cu Marghiloman. Bulg[arii] au coprins Tulcea.

Dec. 12, luni. **[Cheltuieli:]** Jurn[alul] *Utro*, 25 dec., 0,05 [lei]; jurnal rezervă, 3 exemplare 0,15 [lei]; revista bulgărească *Baraban,* data de 24 dec., 0,20 [lei] = 0,40 [lei]. [Rămân:] 66,90 [lei]. **Mâncare.** Obişnuită: oaie + gris + cartofi, la ora 1; seara, cafea fără zahăr, dim[ineaţa], ceai. **Lucru** la Pionieri: 40 de inşi, orele 8½ - 12. De la germani ne-au mai dat câteva străchini cu ciorbă de gâscă. Nu m[ai] mâncasem ciorbă de pasăre de de 32-33 de zile. **Mâncarea mea,** aproape de când sânt aici, ca de la 5 dec., dimineaţa, la 7, fript[ură] de oaie din ajun, la 11-12, fiptură de oaie în untură; seara, pe la 6, ciorba de la amiaz (fără carne). Apă nu beau deloc, num[ai] cafea şi ceai,

[5] Două litere ilizibile.

calde sau reci. **Timpul** f[oarte] frumos, cum n-a fost dinainte de 11 dec.: senin, soare, cald, fără pic de vânt. **Lucru**. 40 inşi la Pionieri, încărc[at] vagoane cu material de război (deşi Crăciunul). **Ştiri diverse**. Feldvebelul Pionier[ilor] s-a întors de la Giurgiu, după lipsă o săpt[ămână]. Spune de bulgari că rău au stric[at] Giurg[iul], că Parcul Pionierilor se mută cu noi l[ân]gă Giurgiu în Fabrica de zahăr (lucru auzit de ieri mai vag). **Un om din Rede**, Chelu, mutat la 1885 în sat[ul] Mârtfiţa din Bulgaria, că n-au sare, gaz, le ia grânele (120 lei chila), copiii vorb[esc] bulg[ăreşte] şi rom[âneşte]. **În jurnalele** bulg[ăreşti] despre începe[rea] tratativelor de pace, cam vor, cam nu, nu e precizat oficial. În Dobrogea, au fost ruşii respinşi în colţ[ul] n[ord]-v[est], în Rom[ânia], pe la Rm. Sărat, Brăila. În revista *Baraban*, versuri cu refren: „Casa mare minten n-are, domnule Mamaligare".

Dec. 13, marţi. **[Cheltuieli:]** Jurnal[ele] *Voenni Izvestia, Mir, Balcanska Tribuna* (datele 25 de.), *Utro* (data 26 dec.) 0,90 [lei]. [Rămân:] 66,70 [lei]. **Mâncarea**. Ciorba de la ora 2, cartofi cu griş, fără carne (ziua din săptăm[ână] fără carne). Pâine: 1½ şi p[entru] 2 zile, 13-14 dec. Pentru 4 zile (14-17 dec.): cartofi, griş de mei obişnuit, sare, ceai, untură, zahăr. Ceai, 2 ori. **Lemne,** pe apucate, din scânduri vechi, traverse de la o pivniţă. La sobă facem foc puţin, uscând rufele; cărbuni de pe la Parc. **Igienă**. În t[oa]te zilele, oamenii îşi spală pe rând rufele şi le usucă în casă şi pe afară. Ştefan le spală şi pe ale mele cu săpun: cămaşă, ismene, ciorapi, 2 batiste, şervet, pantaloni de flanelă, flanelă. Flanele, îmbrăc[ate] la 8 nov., acum le-am spălat întâi. Oamenii le spală fără săpun, cu apă fiartă. Cei 2 grănicei au păduchi; şi-au opărit flanelele. **Efecte vândute**. Grecu şi-a vândut bocancii lui unui bulgar, p[entru] o pereche opinci şi 12 lei. Tutunul! **Planuri p[entru] acasă**. Germ[anii] spun că, în Serbia, miliţienilor le-a dat drumul acasă. Sperăm şi noi. Spun[eau] oamenilor să fie cuminţi, dacă vor să meargă cu pionierii. **Lumină**: 1 lampă c[are] afumă, un felinăraş t[oa]tă noaptea, ciobul cu untură la care scriu eu şi citesc între orele 6-10-11 seara. **Lucru**. Obişnuit: 40 inşi la Pionieri, încăr[cat] 3 vagoane cu mine, orele 8-1½. **Eu** mi-am reparat (nasturi, descus[ut] buzunarele) hainele. **Timpul**. F[oarte] frumos: senin, căldicel, noaptea a amorţit puţin, brumă - prima dată de când sântem în Bulgaria**. Distracţii**. Seara, râs grozav de Şain, c[are] a cântat şi jucat ţigăneşte şi româneşte fiind aci şi şeful de post. **Ştiri, fapte**. În drept[ul] nostru, multe vagoane cu răniţi, crucea roşie, au făcut Crăciun[ul] aci. În jurnalele bulgăreşti: Bulgarii au luat Isaccea, ruşii retraşi la Măcin. Mizeria fugarilor români *(Utro)* spre Rusia. Autorit[ăţile] bulga[re] în Bucureşti, în casele Cantacuzino, Capşa, generaI Iliescu (*Voenni Izvestia*, pentru 2 c[omandanţi**).**

Dec. 14, miercuri. **[Cheltuieli:]** Jurn[ale] *Voenni Izvestia, Mir, Dnevnik, Balc[anska] Tribuna* (t[oa]te data 26 dec.), *Utro, Zaria* (amb[alaj], 27 d[ec.]) 0,30 [lei]. [Rămân:] 66,40 [lei]. Jurnalele, începe[ând] de la 11 dec., le ia câte un soldat de la gară, chioşc, ora 2 (Trenul de Sofia pe la 1½). **Timpul**. Mai mult senin, neînghеţat. **Mâncarea,** obiş[nuită]. La 2, ciorbă de oaie cu cartofi şi griş. Seara şi dim[ineaţa], ceai îndulcit. Untura dată la oam[eni], ca totd[eauna], o mănâncă dim[ineaţa] cu pâine. Acum fac mânc[area] m[ai] grasă, rămân[ând] câte 2 străchini de om. Nu e pâine destulă. Totuşi capor[alul] Onică Gr[igore] şi-a vândut pâinea p[entru] tutun şi făcea gălăgie p[entru] mânc[are]. **Lucru**. Încăr[cat] vagoane 40 înşi, orele 8-1½. **Tutunul**.

Toma Petre (ţigan) şi-a vândut unui bulgar flanelul pe 3 lei. **Ştiri, fapte**. 2 poduri peste Dunăre, la nord-vestul Dobrogii. Vase (monitoare) inamice bomb[ardează] Tulcea, stric[ând] 10 case. În Bucureşti, pace. Soldaţii germani mi-au dat 2 reviste (3 no.), ceva mai vechi, germane, cu multe vederi din România acuală.

Dec. 15, joi. **[Cheltuielii**:] 6 jur[nale] bulg[ăreşti] de la gară, *Voenni Izvestia* (data 27 dec.), *Mir* (28 dec.), *Dnevnic* (27), *Balcanska Tribuna* (27), *Utro* (28) şi *Zaria* (28) 0,30 [lei]. [Rămân:] 66,10 [lei] (9,oo h[ârtii] + 41,50 a[rgint] + 2,85 n[ichel] r[omâneşti] + 6,25 h[ârtii] germ[ane] + 0,02 n[ichel] ger[mane] + 0,50 a[rgint] sârbeşti + 5,00 hârtii + 0,90 nichel + 0,08 lv. bulgăreşti). **Timpul**. Senin, vânt rece de la apus. Avem foc cu lemne şi cărbuni pe apucate. **Mâncarea,** obişnuită; ciorbă la ora 2, seara (la 5½) şi dim[ineaţa] (la 7½), ceai cu zahăr. Carnea azi, ca ceva nou, a fost vacă. Pâine nu s-a putut da azi deloc, negăs[indu-se] în oraş, cu t[oa]tă bunăvoinţa. Oamenii num[ai] pâine n-au destulă. Untură li s-a dat la oameni. **În jurnale**. La Bucureşti, armata germ[ană] şi bulg[ară] a acupat casele celor m[ai] bogaţi (*Voenni Izvestiia,* p. 1). **Ştiri**. Cainamisir, fost rănit, e cu alţi prizonieri români în Plevna. Lui Răducică, capor[alul], i-a retezat o mână, p[entru] operaţia ranei.

Dec. 16, vineri. **[Cheltuieli**:] Jurnale: *V[oenni] Izvestia, Mir, Dnevnic, Balcanska Tribuna* (toate data 28 dec.), *Utro, Zaria* (amândouă 29 dec.) 0,30 lei. Răm[ân]: 65,80 [lei]. **Timpul**. Senin, cam vânt de la vest, cam frig (a amorţit puţin noaptea). **Mâncarea**. Ciorbă de vacă cu cartofi. Dimin[eaţa], griş de mei în loc de ceai, p[entru] că ieri n-au luat pâine şi se văitau toţi de foame. Seara, ceai. Azi a dat pâine, 1½ (a ½ kg) pentru ieri şi azi. Untura de la 11 dec. dată azi la oameni, dar mulţi au lăsat-o la ciob, nefiind bună. Câţiva au m[ai] cumpărat pâine. De la germ[ani], compot de pere uscate, griş. **Sănătatatea** oamenilor, bună. De c[ân]d sântem aici în Plevna numai 2 răniţi s-au dus la spital la doctor, pe la 10-12; Dan cu un buboi, idem; Morcovescu are bronşită de 4-5 zile. Pe mine mă junghie picioarele, stând. **Lucru.** 39 inşi, 8-1½, încărc[at] vagoane. Acasă, de corvezi: 3 bucătari, Stancu Şt[efan], Constantin Nic[olae], Greasa D[umitru]. **Distracţii**. Fiind sătui, seara 6-9, Şain joacă, cântă; spun basme, anecdote. **Romănce**. Pe aici au fost la germani, p[entru] sare şi gaz, cu găini, soţia şi fata lui Chelu de la 12 dec. Mutaţi aici cu alţii d[in] Rom[ânia], pământ gratis. Nu ştie bulgăreşte, orice b[u]lg[ăreşte], voi = dvs. **Din jurnale**: Germanii au ocup[at] R. Sărat. Sânt aproape de Brăila.

Dec. 17, sâmbătă. **[Cheltuieli**:] Jurn[alele]: *Voenni Izvestia, Mir, Dnevnik, Balc[anska] Tribuna* (datele 29 dec.), *Utro, Zaria* (30 dec.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 65,50 [lei]. **Timpul**. Cam senin, cam nor, cam vânt de la vest, rece, fără îngheţ. **Mâncare**. La ora 11½ (excepţional) vacă + cartofi + griş de mei. Dim[ineaţa] şi seara, ceai cu zahăr. Dat p[entru] 4 zile (18-21 dec.) cartofi, gris de mei, zahăr bucăţi cubici (I aşa), ceai, sare, fasole, untură. Carne vacă, pâine 1½ bulgărească, ½ kg p[entru] 17-18 dec. **Sănăt[atea]**. Morcov[escu], răcit, de 4-5 ori la doctor, pastile. **Lucru**. 40 oameni, 8-11, încărc[at] 3 vag[oane] sârmă. M[orcovescu] strică p[entru] plec[are] bordeiul de traverse, un proiect de magazie, luând t[oa]te lemnele pentru a nu lăsa nimic bulg[arilor], (c[are] au arun[cat] lemn[ul] într-o fântână). **Distracţii**. Seara, Irimin cântă cu fluerul, Şain, din gură. **Vecinii**. Un român prizonier, desculţ, se vaită de trai rău la Bucureşti. Un bulg[ar] civil spune că în România germanii iau tot, num[ai] de la cei

bogaţi şi de la care au plecat. La săraci le dau sare, gaz etc. Că a fost el la Slatina acum 4 zile. **Jurnalele** vorbesc mereu de pace. O cer Stat[ele] Unite, Elveţia, stat[ele] scandinave, Brazilia, Olanda. Desch[iderea] Camerei Rom[âniei] la Iaşi, regele vorbeşte, încredinţ[at] de victoria finală (*Utro*, p. 1).

Dec. 18, duminecă. **[Cheltuieli**:] Jurn[alele] de ieri, cu data de 30 şi 31 dec. 0,30 [lei]. Revistele *Az znam* şi *Cico*, 31 dec., 0,20 + 0,50 [lei]. [Rămân:] 65,00 [lei]. **Timpul**. Cam nor, vânt iute şi rece de la a[pus], de a cam stricat coperişul de carton. **Mânc[are]**. La 2, ciorba de vacă cu cartofi şi griş. Dim[ineaţa] şi seara, ceai îndulcit. **Lucru**. 38 la Pionieri, încărc[at] vagoane. Vreo 6 la lemnărie, prin vecinăt[ate], [au reparat] stricăc[iunile] ce au făcut, 8-1½. **Ştiri**. Seara, la noi, cântece (Şain), glume (Stoicăn[escu], Vitan, Irimin). La germani, cântece, 9-12, ajunul anului, stil nou. **În jurn[ale]**: se unesc pentru pace Olanda, Danem[arca], Suedia. Brătianu, tot prim min[istru]; intră şi Cantacuzino, Greceanu, Istrati.

Dec. 19, luni. **[Cheltuieli**:] Geam la ceas, spart, 1,50 [lei]; jurn[alele]: *Narodni Prava,* data 30 dec. (de ieri) 0,05 [lei]. Rezervă, jurn[alele] de ieri: *Voenni Izv[estia], Dnevnik, Balc[anska] Trib[una]* (toate 30 dec.), *Utro, Zaria* (31 dec.) 0,25. Rev[ista] umor[istică] *Baraban* (31 dec., 0,20 [lei]), *Kvoda* (1 ian. 1917, 0,16 [lei]) 0,35 = 2,15 [lei]. [Rămân]: 62,15 [lei] (9 + 41,50 + 2,85 rom[âneşti] + 6,25 h[ârtii] germ[ane] + 0,50 a[rgint] sârb[eşti] + 2,55 n[ichel] + 0,20). **Timpul**. Bură, noroi. [**Mâncarea**.] Dat câte 1½ pâini mici de om pentru 19-20 dec. Ciorbă de porc (I-a dată) cu fasole, cartofi. Dim[ineaţa] şi seara, ceai. **Lucru:** 8-12, în scurt, ca 42 oam[eni] încărc[at] vagoane cu material militar p[entru] România. După amiaz, 2-4 în oraş p[entru] inoculat; degeaba, nefiind d[octo]rul acolo. A[nul] Nou, st[il] nou. Cântece. **Ştiri**: 2 sold[aţi] germ[ani] au lovit cu baioneta 2 poliţişti bulg[ari] beţi, c[are] au murit la spital; 1 soldat germ[an] a lovit un ofiţ[er] bul[gar], c-a vrut să-i ia o fată şi baioneta. Seara, spun oam[enilor], să fie f[oarte] liniştiţi faţă de toţi. Lupu D[umitru], beat. Vitan dă untură.

Dec. 20, marţi. **[Cheltuieli**:] *Utro*, data 30 dec., 0,05 [lei]. [Rămân:] 62,80 [lei]. **Timpul**. Cam senin, cam nor. Calm. **Mâncare**. Ciorbă de fasole cu cartofi (zi[ua] săpt[ămânii] fără carne). **Lucru**. Toţi oamenii, afară de 3 bucătari, de mine şi de ordonanţă, au încărcat 8 + vagoane cu mater[iale]. Au lucrat azi, întâia dată, şi de dimin[eaţă] 7-11 şi după amiaz (1 - 5½) p[entru] a încărca mai repede vagoanele şi a scăpa din Bulgaria. Oamenii m[ai] osteniţi.

Dec. 21, miercuri. **[Cheltuieli:]** Jurn[ale]: *Mir, Dnevnik, Balcanska Tribuna* (t[oa]te 2 ian.), *Utro, Zaria* (amândouă 3 ian.) 0,25 lei. [Rămân] 62,55 lei. **Timpul**. Cald, nor, senin. **Mânc[are]**. Azi, ora 11½ oaie (ca de obicei ½ oaie) cu gris + cartofi; ceai, seara şi dim[ineaţa]. P[entru] 4 zile (22-26): fasole, cartofi, gris, untură, ceai, zahăr. Pâine: 1½ kg p[entru] 21-22 dec., bulg[ărească]. **Sănăt[atea]**. Costache Ilie, răcit ieri la încăr[cat], de ploaie, tras cu gaz de Popa Dinu. **Lucru**. 8 - 11½, 1-6 (c[ân]d pleacă, c[ând] vin), 45 (toţi afară de mine, ordonanţa, 2 bucăt[ari], serg[entul] Stoian. Încarcă mereu vagoane. **Ştiri**. Sold[aţii] de pază nu mai lasă deloc pe sold[aţii] noştri să m[ai] vorb[ească] cu bulg[arii]; spun că e ordin ca ei chiar să nu iasă decât înarmaţi şi cel puţin câte 2, din cauza conflict[elor]. S[ân]t şi ei sătui de insulte, dar tac. Spun seara sold[aţilor] să stea f[oarte] rezerv[aţi], după reclam[aţia] sold[atului] alsacian. **Jur-**

nalele. Am citit toate no. din *Berliner Volksz[eı]t[un]g* (64 Iabg.[?]), dintre 11-19 dec. stil nou, venite t[oa]te ieri [cu] sergent[ul] telefonist. Englezii sau francezii nu vreau pacea propusă de jurnaliştii bulgari, propunerea Germaniei a fost respinsă. Engl[ezii] vorb[esc] în num[ele] t[utu]ror 10 aliați, enunță grele cereri p[entru] Germania.

Dec. 22, joi. **[Cheltuieli:]** Jurn[alele]: *Mir, Dnevnik* (3 dec.), *Utro* (4 dec.), *Balc[anska] Tribuna, Zaria* (3 dec.) 0,25 lei. [Rămân:] 62,30 lei. **Timpul**. Când nor, c[ân]d senin. **Mânc[are]**. ½ oaie + cartofi + gris la ora 11½. [De] 2 ori ceai. **Lucru**. Ca ieri. **Ştiri, fapte**. În Jurn[ale]: le cam pare rău bulg[arilor] de resping[erea] păcii. Discut cu şeful [de] post, cel înalt (c[are] spune că ştie ceva fr[anceză], d[in] 6 ani de liceu); spun şi eu că nu e posibil de şters popoare ca sârbii, polonii; sânt puse sub alții, infer[iori]. Seara spun alor noştri că engl[ezii] etc. doresc, ca şi germ[anii], o pace pentru t[o]ți, cu libertatea tuturor, de aceea se mai amână pacea.

Dec. 23, vineri. **[Cheltuieli**:] Jurn[alele]: *Voen[ni] Izvestiia, Mir, Dnevnik, Balc[anska] Trib[una]* (t[oa]te 4 ian.), *Utro, Zaria* (data ian.) 0, 30 [lei]. [Rămân] 62,oo. **Timpul**. Ca ieri. **Mâncarea,** ca ieri. Dat 1½ pâine (3/4 kg), b[u]lg[ărească], pentru 23-24 dec. **Lucru**, ca ieri, ca de obicei. **Vitan** se mută mereu; culc[at] pe mese. I-am făc[ut] observ[ații] aspre.

Dec. 24, sâmbătă. **[Cheltuieli**:] Aceleaşi jurn[ale] ca ieri, dat[a] 5 şi 6 ian., gară 0,30 lei. [Rămân:] 61,70 lei. **Mâncarea**. Azi oam[enii] n-au vrut să gătim (dulce) carne şi am gătit de post cartofi cu griş. Carnea de vacă o păstrăm p[entru] mâine. **Scriu** şi eu acasă o scris[oare], întâia scris[oare] de captiv. **Oamenii,** seara, se ceartă pe cartofi; cei ce i-au adus nu vor să dea la toți (Cercel N[icolae], Tudosie I[on], Mărg[ăritescu]). **În jurn[ale]**: Mizeria; fug românii în Rusia (sic!), c[ă] vrea să-i trimită în Siberia.

Dec. 25, duminecă. **Crăciunul! [Cheltuieli**:] ½ litru de vin 1 leu; împrumutatat pe sergentul instructor Vitan Şt[efan] 5 lei = 6 lei. [Rămân:] 55,70 [lei]. **Timpul**. Cam între 4-10 dim[ineața], crivățul rece de n[ord]-e[st], apoi fără vânt, frig, dar nu ger; fără îngheț. Mereu, închis. **Mâncare**. Azi s-a pus în cazan carnea de vacă de ieri şi de azi, de s-au săturat aproape toți; cazanul plin de bucăți şi de zeamă, de au aruncat (Şain) în ei câte 3 străchini. S-a dat p[entru] câte 8 zile fasole şi griş; pentru câte 4 zile (26-29 dec.), cartofi, untură, sare, ceai, zahăr; p[entru] 2 zile (25-26 dec.), pâine. În ceai, zahăr m[ai] mult. **Lucru**, numai dim[ineața], 7-11; cei 45 încărc[at] vagoane. Germ[anii] se cam jenau că pun la lucru azi. Ai noştri însă şi-au spălat d[upă] amiaz cămăşile, şi-au reparat îmbrăcămintea. Nu le pare ciudat că lucrează. **Crăciunul,** petrecut liniştit. Bulgarii, grămadă la cârciuma de lângă gară, cu fasole şi sticlele lor. Ai noştri, gândind acasă. Seara le spun cum un om caută să profite şi de captivtate, p[entru] a observa de t[oa]te, a-şi corecta unele defecte, a-şi îndrăgi casa şi familia, țara, pacea, armata, a cunoaşte lumea, cum eu îmi trec cu folos timpul, învățând nemțeşte şi bulgăreşte, observ[ând] oam[enii]... [7]. Că cea mai bună armă acum e răbdarea, că e mai bine o pace târzie, dar p[entru] to[]td[eauna], decât una scurtă. Că sânt amintiri plăcute. Seara (pe la 9), serg[entul] bulgar de la telefon mi-a dat ½ sticlă (ca ¼ l.) coniac bulgăresc; închin[ăm],

[7] Mai multe cuvinte ilizibile.

el trist şi emoţionat, probabil p[entru] familia lui. Scriu cântece de la Şain D[umitru], cânt[ece]. V[ă]d reguli p[entru] ele.

Dec. 26, luni. **Timpul** f[oarte] schimbăcios aici, dar nu variaţii mari. Nor, c[ân]d senin, fără îngheţ. Seara, bură, cu curgere în casă. **Mânc[are],** obişnuită, dar fără carne azi, dând în schimb, p[entru] mâine (marţea era zi Fleischles, dar n-au tăiat bulgarii). Seara au fiert 1 cazan de cartofi, aduşi de oam[enii] de la Pionieri, împărţ[iţi] la toţi. **Eu** mănânc de obicei dim[ineaţa], pe la 8½, ceva fript[ură], ceai; la amiaz, ciorbă fără carne; seara, pe la 5½, ouă în untură s[au] friptură etc. Mâncare ne dau germ[anii] de aci, camaraderie, mai în toate zilele prin ordonanţa Şt[efan]: ciorbă de pasăre, ouă negătite, compoturi de pere-poame, uneori câte o căldare, de dăm şi la alţi soldaţi. De aici, un obicei rău al unor soldaţi (Grecu, Irimin, Lupu D[umitru], Biolan, Mutu Al. etc.) de a da târcoale pe la bucătăr[ria] germanilor, cu t[oate] ordinele mele. **Lucru**. Ca de obicei: 45 oameni, orele 7-11, 1-5½. Spun că m[ult] nu m[ai] au. **Diverse**. Pe mine şi pe serg[entul] Stoicăn[escu] ne-au lăsat să merg[em] la gară p[entru] jurn[ale], singuri (dar n-au venit). Pe Ştefan, ordon[anţa], l-au tuns şi l-au ras germanii cu cioc, făcând mare haz. **Ştiri**. Şeful de post spune că, din telegr[af], cavaleria germ[ană] şi bulgară] a trecut în Basarabia, că a dat ordin kaiserul să reînceapă răzb[oiul] în urma refuz[ului] de pace. Era trist.

Dec. 27, marţi. **[Cheltuieli**:] jurn[alele] *Utro,* data 1 in. 0,05 [lei], revista *Baraban*, data 7 ian. 0,20 [lei], *Kvodae* 7 ian. 0,35 [lei] = 0,40 [lei]. [Rămân:] 55,30 lei. **Timpul**, ca de obicei, fără vânt. Azi dimin[eaţă], prima dată, îngheţat în ac[eastă] iarnă, puţin. **Mânc[are]**. Ca de obicei. Pâine. **Lucru**, obişnuit, isprăv[it] toate minele de încărcat; 45 inşi, orele 7-11, 1-5. **Păduchi**. Cei m[ai] mulţi, m[ai] toţi au numai câte 1 rând de rufe, pe c[are] numai le spală şi opăresc fără săpun, stând num[ai] în haine at[unci]; uscate lângă sobă. Totuşi au păduchi, m[ai] ales cei 2 grăniceri f[oarte] murdari, luându-i şi alţii de la ei. Au opărit şi flanelele; aveau şi pe pantaloni lindine. **Indisciplină**. Sânt f[oarte] lacomi, cerş[esc] tutun şi mâncare, certându-se: Grecu D[-tru], Biolan I[on], Lupu D-tru, Irimin I[on], Mutu Alex[andru], Barză Gh[eorghe] etc., apr[oape] ca animalele. **Sf. Ştefan**. Ziua lui Fănică![8] Vai, familia mea! Unde o fi? La Caracal? Rede? Priseaca? În gară, prin Moldova? Nu mai ştiu nimic de pe la 5 nov., c[ân]d am primit ultima scrisoare. Am mare încredere în bunul simţ al nevestii. Unde or fi fraţii, cumnaţii şi prietenii mei? Unde e România? **Ştirile** din *Utro*: Armata română se reorganizează în Mold[ova]. Neutrii au renunţat la intervenţie p[entru] pace; germ[anii] au de gând a ocupa t[oa]tă Moldova.

Dec. 28, miercuri. **Timpul,** închis, fără îngheţ. **Mânc[are],** obişnuită, ½ carne. Iau cartofi de la Pionieri şi-i fierb în cazan p[entru] t[o]ţi, seara. Şi mai şi pe de lături, unii mai lacomi (Grecu, Biolan, Lupu D., Cercel N., Irimin, Mutu, Onică etc.). **Lucru** 8-11, 2-5, cei 45. Au isprăvit încărcat t[oa]te vagoanele. Lemne p[entru] foc. **De plecat**. Sântem gata de plecare spre România (Giurgiu sau Bucureşti) sau (ceva mai) spre Macedonia, cu Parcul Pionier. Bucurie pentru plecare din Bulgaria, şi la ai noştri, şi la şeful de post. Pentru Lupu D[-tru], România e o ţară

[8] Fiul său, Ştefan.

bogată, cu de toate. Chiar sperăm să ne lase acasă, ca pe sârbi. **Inocul[are]** 2-3 etc. tifos.

Dec. 29, joi. **Timp,** mereu închis, rece. **Mânc[are].** ½ capră, cu ciorbă. P[entru] 4 zile (30-31 dec., 1-2 ian.) cartofi, untură, sare, ceai, zahăr. Pâinea obişnuită, 1½ bulg[ărească], cu mălai (ca 0,6 kgr) p[entru] 29-30 [dec.]. Seara, cartofi în cuvă, 5-6½. **Lucru**. Numai 8-11, cei 45 strâng sârma Parc. Aduc stâlpi, ca lemne p[entru] foc, toţi, cu ce pot. **Inoculare**. Ieri, la ora 2-3, ne-am inoculat contra tifosului (prima contra tifosului). **Jurnalele** bulgăreşti vorb[esc] iar de mizeriile fugar[ilor] din România. **[Cheltuieli:]** (Datoria lui Vitan 5,00 lei. Total 60,35 [lei]); jurn[alele] cu data de 10 ian., primite 2 şi 11, ultimele 2, *Dnevnic, Balcanska Tribuna, Utro, Zaria,* 0,20 [lei]; o carte poştală ilustrată cu scenă de la 1877 pentru colecţie 0,10 [lei]; un buletin de război 0,05 lei = 0,35 [lei]. [Rămân] 59,95 [lei].

Dec. 30, vineri. **Cheltuieli**: Jurnalele *V[oennı] Izvestia, Mir, Dnevnik, Balc[anska] Trib[una]* (t[oa]te data 11 ian.), *Utro, Zaria* (12 ian.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 59,65 [lei]. **Timpul** mereu închis. **Mânc[are]** obişnuită, vacă, la 11½; ceaiul regul[at], la 7 ½ dim[ineaţa] şi la 6 seara. **Lucru** 8-11, 2-5, ca 42 oameni. Au desfăcut şi sârma curţii bărăcii. **Gata de plec[are]** spre Giurgiu s[au] Bucur[eşti], dum[inică] s[au] luni. **Disciplină**. Serg[entul] Newhauβ se plânge că e zgomot la noi noaptea. E drept, dar sânt 50 de inşi, baracă, ţărani inculţi. **Cu soldaţii germani** m[ai] discut. Iau adresele la 3. Vorbesc cu şeful de post, fruntaş, că România cu Germ[ania] poate avea alianţă naturală în comerţ, politică, neavând nimic contrariu.

Dec. 31, sâmbătă. **[Cheltuieli**:] Jurn[alele] *Izv[estia] Izveasti, Mir, Dnevnik, Balc[anska] Tribuna* (12 ian.), *Utro, Zaria* (13 ian.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 59,35 [lei]. **Timpul** mereu închis, dar nu friguros. Mânc[are]. Lucru num[ai] dimin[eaţa], la Parc, vreo 40; după amiaz, p[entru] curăţenie, spălat, ras, p[entru] plecare. Veselie, planuri.

1917 ianuarie

Ianuarie 1, duminică. **[Cheltuieli:]** Jurn[alele] *Mir, Dnevnik* (13 ian.), *Utro, Zaria* (14 ian.) 0,20 [lei]; revist[a] *Az znam voicico* (14 ian., 0,20 [lei]); *Baraban* (14 ian., 0,20 [lei]) 0,40 [lei]; 1 păreche mărgele galbene, pentru Lizica[9] 0,80 [lei]; 1 pereche mărgele albastre, p[entru] Ileana[10], d[in] gară 0,30 [lei]; o jucărie, balon fluieraş, d[in] oraş, ambal[at], p[entru] Fănică 0,50 [lei]; 3 cărţi-albume bulg[ăreşti] cu vederi din Plevna de la monum[entul] Alex[andru] II 2,80 [lei]; 1 carte-album, rezervă 1 leu; 5 cărţi poştale ilustr[ate] de la un depozit germ[an], p[entru] colecţie 0,75 [lei]; 8 cărţi poşt[ale] ilustr[ate] color[ate] de la *Monum[ent],* p[entru] colecţie 1,20 [lei]; 2 c[ărţi] poşt[ale] il[ustrate] necolor[ate], p[entru] colecţie, idem, ibid[em] 0,20 [lei]; 1 c[arte] poşt[ală] il[ustrată] necolorată (ce e luată şi color[ată]), ibid[em] 0,10 [lei]; 4 c[ărţi] poşt[ale] il[ustrate] p[entru] dat lui Morcov[escu], Vitan, Stoicănescu, Diaconu şi soldat[ului] Stăncuţ Şt[efan] 0,60 [lei]; 1 halbă bere la masă 0,70 lei; masa, seara la berărie, o friptură porc, pâine 1,80 lei; jurn[alul] *Balc[anska] Trib[una],* dat lui Morcovescu 0,05 lei = 13,10 lei. Se poate scrie de 3 ori pe lună acasă.

[9] Fiica sa, Elisabeta.
[10] Fiica sa.

Plevna, 1-3 ian. 1917

1/14 ian., duminecă. **Vremea** admirabilă: senin, fără vânt, cald (în oraş, num[ai] în tunică). După amiaz, ca 3-7½, în oraş cu subof[iţerul] Newhauβ; prin berărării; c[ărţi] poştale, monumente, mânc[are] seara. În oraş, lumină deloc. Scumpete. Pe stradă, num[ai] fete, elevi, militari, noroi mult. Am văzut ce sistematic beau germanii 3 beri în berării, la intervale. Neuhauβ vesel, m-ar fi apărat de bulg[ari], dacă ar fi zis ceva. La întors, el şnaps. Putem scrie acasă 2 cărţi p[oştale] şi o scris[oare] închisă pe lună.

2 ianuarie, luni. Dată hrană pe 2 zile (afară de pâine, de c[are] nu s-a găsit). Dat tutun (I-a dată), 248 de ţigări. 248 pachete (10 ţig[arete], 1 cut[ie]) de ţigări. Meseriaşi român[i]. Să nu-l vânză. Tunşi cu maşina la un sârb cu barbă. Raşi de Lăpădatu. Vreme admirabilă, cald, bine. Lucru prea puţin, ca 9-11; Parc, vreo 40; ca 2-5; strică cuptoar[ele] şi arunc[ă] cărămida ½ în fântână. Seara, ca 10-12, eu cu sub[ofiţerul] Newhauβ şi ceilalţi, la ei, ţuică, cântece. Iosef, Baals. Cuvânt[ări] în l[imba] germ[ană]. În jurn[ale], f[oarte] important: Anglia dă răsp[uns] cum ar vrea pacea, cu libert[atea] t[u]t[utur]or pop[oarelor], desf[iinţarea] T[urciei].

3-6 ian., Plevna-Giurgiu

3 ian., marţi. **Timp** frumos, liniştit, cald, ceva amorţit noaptea. **Lucru,** prea puţin, la stric[at] cuptoarele. Ordin să fim gata de plec[are], p[entru] ora 11. Au **mâncat** fără pâine ciorba de vacă cu cartofi şi gris. Ceaiul, regul[at], cu pâine, dim[ineaţa] la 7½; d[upă] amiaz, la Pionieri l[âng]ă vagon. Deretecat bucătăria, nu şi în odaie. Luai şi ceva prov[izii] p[entru] vagoane. Subof[iţerul] Newh[auβ] [mi-a] dat o carte cu dedic[aţie]. Newhauβ [a] vorbit şi a spus sold[aţilor] că i-a tratat cum a putut m[ai] bine şi dor[eşte] întoarc[erea] ac[asă]. Eu comunic sold[aţilor]. Ei: „Să trăiţi!", la ora 1. Plec la 1 de la baracă cu t[oa]te bagaj[ele], la Pionieri. Aci aştept, orele 1¼ - 5, făc[ând] ceaiul. **Opanezul**. Bulg[arii] au luat de aci ce a m[ai] rămas. **Horă ţigăn[ească].** Şain: „Trăiască Germ[ania]!" Enervant. **Plec[are]** la 5 d[upă] am[iaz]. În drept[ul] barăcii, am arunc[at] lui Newhauβ o c[arte] poşt[ală] il[ustrată] cu „Andenken, I. Const[antinescu], prof[esor] în C[aracal], Plevna, 3/18 ian. 1917", cu ilustr[ata] Carol I al României, din Plevna, bulgărească, din 1877. Stat mereu în manevră la tren, în gara Plevna, orele 5-11 seara. Un bulg[ar] (funcţ[ionar] [la] gară?), înjura pe ciocoi şi zicea că acum s-au dus ciocoii şi o să stăpân[ească] peste România, Bulgaria, Germania s[au] Austria, tot una; că rom[ânii] au scăp[at] de ciocoi. Dat ţigări lui. **În tren**, 2 vagoane p[entru] cei 50 români, câte 25 rom[âni] şi o santinelă. Eu, în vagon, cu Ştefan, Niculin, Vitan, Şain, Lupu D[umitru], Mutu Al[exandru], Greasa, Alboteanu... Orele 5-12, mereu cântă Şain, Greasa. Vorb[esc] mult tot ei de Vitan. Şt[efan], cu ouăle şi negust[toria]. Bagaj din nou. Ştefan salută în vagon. Iluminat: ciobul. Vitan înapoiază ½ pâine [lui] Stoicăn[escu] D[umitru]. Eu le spun că sufăr de ignor[anţă], toţi să cit[ească] jurn[ale]; copiii lor barem să cit[ească] legile.

4 ian., m[ie]rc[uri]. Deştept[area], dim[ineaţa] la 7, la Gorna Orehoviţa[11]. Aci, gară mare. Sold[aţi] rom[âni] prizo[ieri]. 2 funcţ[ionari] bulg[ari] de la c[ăile] f[erate]

[11] Oriahoviţa.

ştiu rom[âneşte] (lucr[at] Bârlad). Femei lucr[ează] la curăţ[area] tren[ului]. Şi aici spitale germ[ane] în cort. Chioşc cu jurn[ale], rev[iste], cărţi numai germ[ane]. Pe la 9, dim[ineaţa], iau eu cărţi, jurn[ale]. Iau şi sold[aţii] *Die Welt in Bilder[n]* (Şt[efan], Stoic[ănescu] şi încă 2-3, nu Vitan). Sold[aţii] germ[ani], mulţi la jurn[ale] vechi. Niciun german n-am văzut citind jurn[ale] bulgăr[eşti]. Ai noştri caută tutun, pâine. Aci, mulţi sold[aţi] bulg[ari] cu familiile, gata de plecare la război. Pecaţi de aici pe la ora 4 d[upă] a[miaz]. Din tren, privim peste câmp o fabrică, sate, locuri de arat f[oarte] scurte etc. Eu stau în uşa vagon[ului] de mărfuri şi privesc. Se văd Balcanii albăstrii. La ora 5 ajungem la Bela. Aci un depou de sfecle de zahăr. Stăm un ceas, până la ora 6. Noaptea am dormit tot în vagon, în colţul meu, santinela (cel roşu şi tăcut), pe o ladă l[ân]gă uşă; Vitan, comod pe lăzi. În sobiţa de tuci, foc; Lupu, bolnav.

5 ian., joi. Dimin[eaţa], sântem la **gara Ivanova**. Aci facem ceaiul, jos în cazan. **Ovreii**. Am stat mult de vorbă cu 4 sold[aţi] ovrei rom[âni] d[in] Buc[ureşti], prizon[ieri] aci, la bulg[ari]. 3 negust[ori], pe calea Griviţii (1 în opinci, neras), 1 gazetar (fost prin America, Africa de Sud, India); spun către ger[mani], curtenitor (negustorul) că „au cultură germ[an[ă]". Gazet[arul], că germanii s[ân]t f[oarte] buni şi franc[ezii], cruzi. Ne culcăm tot aci, în vag[on].

6 ian., vineri. Dim[ineaţa], pe la ora 6½ ne deştept[ăm, c[ân]d vagonul se pune în mişcare spre Rusciuc. Pe la ora 7½ dim[ineaţa], ne oprim în gară. Se zăreşte pe malul român[esc] o casă cu etaj, albă, fără coperiş. La 8½, ne dăm jos din tren şi plecăm spre vapor, unde am ajuns pe la 9½. Imediat am plecat spre malul român[esc], unde am ajuns la 10. De aci, orele 10-11½, la Fabrica de zahăr în construcţie. De la Dun[ăre] la oraş, întâlnim care şi căruţe cu sold[aţi] rom[âni] priz[onieri] transport[aţi] la Dunăre; „bagaj de al lor, fel de fel de lucr[uri]", spun. Trişti şi tăcuţi. Clădirile d[in] port stricate rău de bombe. Plouă ceva cu piatră. S[ân]t şi prizon[ieri] ital[ieni], sold[aţi] turci şi bulg[ari]. **Dormim** în pat nou, catul [de] sus.

7 ian., sâmbătă. **Vânt** f[oarte] rece de la răsărit. A îngheţat noroiul tun. Nu m[ai] e clima dulce de la Plevna. Ieşiţi la lucru toţi, la 7¾. **Lucru**, 8-1, 2-4½. Eu am stat câtva (ca 8-11) jos, la barăcile lucrătorilor fabricii. Sold[aţii] strică patur[ile] lucr[ătorilor] de aci, p[oa]te pentru pus porumb [sic!]. Ştefan, ordon[anţa], lucr[ează] şi el tot aci. Am mâncat tot aci un ou răscopt rămas de la Plevna; trist, că cu mai mulţi din cei mari trăieşti rău. După prânz, am stat în casă, [la] subsol, în patul cel înalt pus între ferestre, p[entru] a vedea m[ai] bine, căci ferestrele au partea de sus la supraf[aţa] păm[ântului]. Aci e calorifer, instal[aţie] p[entru] electr[icitate].

8 ian., duminică. **Vântul** rece continuă. E bine în subsolul nostru. **Ceasul** aici e ca în Germa[nia], cu 1 ceas în urma Bulg[ariei]. Ieşiţi la lucru la 7½. De acum înainte voi nota după noul ceas. Ordin de curăţit câte 5 saci de porumb seara. Curăţaţi, cam între orele 6-8. Cântă Şain ca la clacă, la curăţatul porumbului. Sold[aţii] germ[ani] curăţă şi ei la cartofi tot aci, alături, m[ai] liniştiţi. **Ştiri**. Prea puţini civili au rămas în oraş, num[ai] pe la mahalale câţiva. Bulg[arii] şi turcii cară mereu din oraş tot ce pot (1 [încarcă] sacii, 1 le cară) tot ce a m[ai] rămas. Un turc luase şi el nişte saci murd[ari] şi o rogoj[ină] ruptă.

9 ian., luni. **Cam senin**, soare, dar tot cu dinţi. **Lucru**, 7-12, 1-3½. Lucrează la porumb, lemne. Eu ies la 6¾ dim[ineaţa] la raport, apoi intru în cameră jos şi citesc,

scriu. Soldații fac f[oarte] multe scris[ori] acasă. Le scrie Stoicănescu, Diaconu şi sold[atul] Const[antin] Nicolae (Dioşti). **Ştiri**. Soldații aduc din oraş de pe la puținii civili tot felul de ştiri fără control: că francezii şi engl[ezii] au intrat în Sofia, că ruşii au gonit pe germ[ani] până la Buzău etc. Unii oameni spun că germ[anii] iau bucatele mai de tot (lăsând numai cîteva târne de porumb omului); alții, că, la ei, nu.

10 ian., marți. **Timpul**. Ceva nor până pe la 11, apoi soare; tot frig şi îngheț. **Mânc[are]**. Pâinea regul[at], 2 la 5 oameni. Masa, la 12½: ciorbă cu carne şi încă cu fasole şi cartofi; dim[ineața], cafea amară; seara la 5, ceai dulce. Eu fac un **birou**, sus, la pat, la lumină. **Boale**. Alboteanu e răcit rău de la bucătărie. Ca 7-8, cu diaree (poate de la ceai). **Un elev de liceu** d[in] Buc[ureşti] caută pe tâlmaciul de aici, Sami Iacobson, ovrei, 26 ani. Spune că la Bucureşti e linişte, lumea pe străzi, că Galații n-a fost niciodată luat de germ[ani]; (zvon şi de la soldați, sigur fals), că aliații au intrat în Sofia.

11 ianuarie, miercuri. **Timpul**. Senin, soare, dar tot înghețat. **Mânc[are]**. Ciorbă de vacă (căpățâni, boşogi); dim[ineața], cafea; seara, ceai. Eu nu mai iau ceai de aseară, fiind prea dulce, ci num[ai] cafea, c[ă], fiind neîndulcită, ține bine. **Corvoadă**. 7-12, 1-3½, în multe locuri, [tăiat] lemne, [curățat] porumbi. **Jurnale**. De la 10 nov., nu m[ai] văzus[em] jurn[ale] român[eşti]. Acum citii iar unul german-român: *Gazeta Bucureşti[lor]*, cu data 20 ian. (st[il] n[ou]). În el, supăr[ată] Germ[ania], linişte pe fronturi; buletin german nu e în acest no. Neîntemeiat zvon[ul] de luarea Brăilii, Sofii. **Repar[at] bocancii**, tocurile, cu petice dintr-o curea, de Onică Grigore.

12 ian., joi. **[Timpul]. Viscol cu ninsoare,** nu aşa multă. În iarna asta (p[entru] mine cel puțin) a fost zăpadă acum întâi (pe la 28-30 oct. ceva lapoviță). **Locuința**. Aici se vor muta recruții germ[ani], iar noi în altă casă, în apropiere. **Mânc[are]**. Ciorbă de vacă cu tăieței. Vom avea 2 zile fără carne (Heischlos), ciorbă de grâu. **Serviciu**. Corvezile obişnuite (tăiat lemne, curățat porumb etc.), orele 7-12, 1-3½. Seara, de vorbă cu sold[atul] germ[an] alsac[ian]. **Ştiri**. Sold[ații] culeg mereu ştiri de pe la prizonierii din oraş, de pe la civili. Sunt la fel: pe unde au fost bulg[arii] şi turcii s-a stric[at] tot ce s-a putut, au siluit femeile, fetele; pe unde au fost germ[ani], nu s-a stricat nimic. **Jurn[ale]**. Căpit[anul] îmi dă 8 jurn[ale] rom[âneşti], cu data 3, 6, 9-13, 19 ian. st[il] n[ou]. Multe ştiri, rezum[ate].

13 ian., vineri. **Timpul**. Şi azi a nins puțin. **La noua locuință**. Când am auzit că vor să ne schimbe locuința, ne-a cam părut rău, dar c[ân]d am văz[ut] pe cea nouă, ne-a părut bine. E casă nouă, pune câte 2-4-8-10 în odaie (toți în 8 camere) şi bucătărie, tot deoseb[ită]. Sold[ații] au luat sticle şi vase etc., ce m[ai] rămăs[eseră] pe aci de la fuga loc[uitorilor]. **Afiş**. Azi am citit, pus atunci un afiş în limbile germ[ană] şi română, ca locuitorii c[are] au luat lucruri să le ducă înapoi până la 15 febr. (s[til] n[ou]); să declare la primării: cerealele, vitele şi carăle. Asta ne bucură, căci vedem că e o regulă. Dar vorba e că soldații bulgari şi turci tot m[ai] sânt în oraş şi cară.

14 ian., sâmbătă. **Timpul**. Zăpadă jos. Închis. **Locuința**. Azi ne-am mutat în noua locuință, după amiaz. E o clădire mare, sigur p[entru] funcționarii Fabricii de zahăr, cu apartam[ente] de câte 8 camere sus, bucătării şi camere jos. Avem toți pat[uri] de lemn, cu câte 2 caturi, cu paie în ele. Eu sânt cu Avram într-o cameră, cu tot felul de mobile; sergenții Vitan, Stoicăn[escu] şi Diaconu şi capor[alul] Onică Grigore, alături, dar

trecem noi prin camera lor. **Sobe** de tuci, lămpi proaste cu petrol. Noi am găsit vreo 3, dar t[oa]te stric[ate]. E instal[ație] pentru eletr[icitate]. **Serviciu**, numai de dimineață, obişnuit, 7-12. **Prefectul** zice că e nou; rom[ânii] vin cam mulți la el.

15 ian., duminecă. **Locuința**. Azi am deretecat bine camerele. Noi (eu, Stoicăn[escu]) avem acum de toate: 2 mese, 2 dulap[uri], 1 oglindă mare (de garderob), tablouri pe părete (Dunăre, 2 peisaje), lavoar. **Timpul** mereu închis. Jos, zăpadă. **Mâncare**. Obişn[uita] ciorbă, ceai cu zah[ăr], cafea dimineața (neîndulcită, de orz prăjit). **Vizita d[octo]rului**. Orele 9-10 dim[ineața], d[octo]rul a examinat pe toți în locul unde am stat, în[să] p[entru] păduchi pe corp, şi a găsit la 7 inşi (Lica, Biolan, Popa Dinu...). **Lucru**. Liberi toată ziua. Stau oamenii mereu de vorbă, făc[ând] socoteli ce o fi pe acasă, după cele ce se aud de la civilii de pe aici şi neput[ând] afla nimic.

16 ian., luni. **Timpul**. Vânt f[oarte] rece de la est. Seara viscol. **Mânc[are]**. Regulat, 20 pâini (a 1 kg la 50 oam[eni] pe zi). Ne-a m[ai] dat Gespeck, având acum 4 cutii (de 3 kgr), I-a dată acum. Seara, cafea din orz ars, bună, acum întâi dat nepisat. Eu încep a-mi face cart[ofi] prăjiți cu carne, dar nu am decât untură răm[asă] de la Plevna. **Serviciu**. Răm[ânem] aci: eu, Stoic[ănescu], Ştefan, cei 2 bucătari. Cei 45, la tăiat lemne, curățit porumb etc., 7-12, 1-3½. **Eu,** cam răcit azi (de ieri). Chem[at] de căpit[an], c[are] zice să ies dim[ineața] la raport (num[ai] azi neput[ând]). D[octo]rul [mi-a] dat pastile. Căpit[anul] Kolberg, apoi doctorul [au] venit prin camere. 3 jurn[ale], 25-27 ian. O nouă intervenț[ie] Wilson.

17/30 ian., marți. **Timpul**. Viscol cu zăpadă rece. **Mânc[are]**. Ciorbă fără carne. Seara şi dimin[eața], cafea de orz neîndulcită. Conserve de slănină. **Eu**, tot răcit. Dus la raport şi apoi înapoiat „acasă".

18/31 ian., miercuri. **[Timpul]. Viscol,** tot ca ieri. Zăpadă. Vitan a spus şef[ului] de post: dimin[eața] să răm[ână] acasă serg[enții] pe rând, că Stoicăn[escu] fură; dezaprob, înțep.

19 ian. (1 febr.), joi. Ieri şi azi am citit pe Faust de Goethe, tradus de Iosif Nădejde (Bibl[ioteca] p[entru] toți, 320-321), găsit de serg[entul] Diaconu Ion. **Slăbit** de răceală şi mâncare slabă; am dormit şi peste zi. Svonuri: că America vrea să forțeze pe Germ[ania] la pace, că cere de la ace[asta] despăgub[ire] 30 milioane şi ea dă numai 3 (!) etc.

20 ian./2 febr., vineri. **Timp** închis, zăpadă. În oraş, am fost şi eu p[entru] prima oară, orele 7-12, trec[ând] prin centrul ars, la cheresteaua Marcusson. Lume puț[ină], săracă în oraş, cu saci pe[ntru] măcinat. Încă sold[ați] turci şi bulgari. Pustietate. Nu se aud cocoşi cântând. Azi am auzit un câine lătrând.

21 ian., sâmbătă. **Lucru** num[ai] dimin[eața], orele 7-12. Mi-a spăl[at] Şt[efan] rufele, flanele, opărite. M-am spăl[at] şi eu peste tot, în cameră, într-un hârdăiaş.

22 ian. (4 febr.), dumi[necă]. **[Timpul].** Tot închis, zăpadă. Fac o scris[oare] (a 2-a) nevestii. **Lucru** suspendat...[12]. **Distracții**. Irimin cânta cu fluierul în forță d[upă] a[miaz], şi dispuşi jucau.

[12] Cuvinte ilizibile.

Săptămâna, 16-22 ianuarie

Locuința, aranjată bine în cele 8 camere (+ bucăt[ărie] + cămară). Num[ai] patur[i] de brad, cu câte 2 caturi t[oa]te. Au mai toți scaune, cu rezem[ătoare]; noi şi serg[entul] av[em] şi mese, oglinzi, tabl[ouri] pe pereți, dulapuri... **Foc** destul, num[ai] sobe de tuci, cu lemne. În a noastră, nu facem, e prea cald.

Luminat. În vreo 2 amere, lămpi bune cu petrol. La noi, lămpi stric[ate], pe c[are] nu le aprindem; în altele, rele. Am luat dispoziții p[entru] a funcționa electrica, instal[ată] deja înainte de venirea noastră aici. **Curățenie** avem bună în camere, curte, latrină. **Apă,** de la fântâna cu cumpănă din vale (est) şi de zăpadă. Pe sobele de tuci vezi mereu vase (tinichele de gaz ca de 10 l.) cu apă de zăpadă pentru opărit rufele**.**

Îmbrăcămintea, bună. Încălțămintea (bocanci, opinci) o m[ai] repară, făcând cuie de lemn, potrivind pe cele de fier şi bătând seara cu ciocanele pe calapoade (capor[alul] Onică Gr[igore] etc.). **Rufele**, slăbite rău. Le opăresc, c[a] să omoare păduchii.

Mâncarea. O ia Stoicănescu la câte 2 sau 4 zile: 400 gr. pâine neagră de om pe zi (5 oameni, 4 pâini p[entru] 2 zile). Carne în t[oa]te zil[ele], af[ară] de marți, miercuri. În ciorbă punem fidea şi gris de mei. Cartofi, fasole etc. nu ne dau deloc. Mânc[area] de seară: câte o cutie de conserve carne de porc grasă, 3 kg la 2 zile pentru cei 50 de oameni. Dimine[ața], cafea de orz, fără zahăr; seara, ceai cu zahăr. Orele meselor: 6½ dim[ineața], cafeaua; 12½, ciorba; 6½ - 7, ceaiul; untura, conservele c[ân]d vor oamenii. M[ai] mănâncă cam mereu boabe fierte şi coape. Noi (eu şi subofițerii) mai apucăm ceva ceapă, icrele peştilor pe c[are] nu le mănâncă germanii. Eu mănânc ciorba cu pâine, carnea o frig, ceapă cu pâine, ceai sau cafea, dumicate.

Sănătatea. Am fost răcit mereu această săpt[ămână], eu şi alții (şi ordonanța Ştefan). Stomacurile merg bine, dar nu prea au ce mânca. Apă nu beau apr[oape] deloc; eu n-am mai băut de pe la 20 nov.; beau ceai sau cafea cu apă.

Lucru. 45 de inşi, orele 7-12, 1-3½ d[upă] a[miaz]. La 7 dim[ineața], la raport ies şi eu jos; de acolo, se răspândesc în 4-5 cete cu câte 1 german: la curățit porumb, la tăiat lemne, la încărcat fier şi scânduri în oraş etc. Răm[ânem] acasă eu, cei 2 bucătari (Alboteanu şi Criveanu), Ştefan, Stoicănescu pentru provizie etc.

Purtarea oamenilor. Se mai ceartă uneori, ca oamenii necăjiți, dar se împacă foarte repede. Vitan face m[ai] rău ca toți, aşa cu Stoicăn[escu], Diaconu etc. A amenințat că reclamă la germ[ani]; l-am amenințat şi eu, să nu facă asta, că e ruşine.

Cu germanii, bine, ca totdeauna. Sânt blânzi, liniştiți, fac unii glume cu sold[ații], cu fetele de la mahala, d[ându]-le „bună dimineața, d-ră" etc.

Locuitorii au început să vină, dar prea puțini; sânt m[ai] ales femei; le vezi la apă, cu săculeți la moară, stând de vorbă la porți; cete de copii se joacă pe str[adă].

Distracții. Câteodată mai cântă Şain de focul țigăncii (acum e cam bolnav de picioare), tot el m[ai] joacă; m[ai] cântă Irimin cu fluierul (de aia i-am pus în odaia de lângă noi). Spun pățanii din viață (ca aseară, noi despre femei, nunți etc.), facem planuri de dus acasă, vorbim de ce fac germ[anii], explică unii visele.

Cu şeful [de post], vorbesc des de viit[oarea] pace. În oraş, eu am ieşit o singură dată (20 ian.). Ieri am zis şefului de post să ne plimbăm şi a zis să întrebe; nu ne-a mai răspuns (căpitanul şi sublocotenentul nu sânt aci de vreo săpt[ămână]). De vorbă stau

m[ai] ales seara, la orele 5-8, iar noi, prin pauze şi m[ai] t[oa]tă ziua. **Eu** seara stau de vorbă, neavând lumină p[entru] citit. Am citit pe Faust de Goethe (trad[ucere] Nădejde, Bibl[ioteca] p[entru] toţi, 18-19 ian.) şi ½ din un roman mic, ung[uresc], trad[us] în nemţ[eşte]: *Die Legende von Gelde*; înţeleg m[ai] tot d[in] el, prima carte germa[nă] citită de mine; m[ai] învăţ teme germ[ane]... Mă scutur, mă purec, mă spăl, aştept pacea.

Ştiri. Timpul: viscol cu zăpadă aproape mereu. Soldaţii spun că prizonierii români din Giurgiu au fugit m[ai] toţi pe acasă îmbrăc[aţi] civil; acum au început să-i aducă înapoi; nu le fac nimic patrulele. Trec şlepuri şi vapoare încărc[ate] cu de t[oa]te în sus, jos... Ştirile de la civili spun că prin unele sate, pe unde au mers, arma[tele] au stric[at] rău vitele, ţoalele, femeile etc. Bulgarii şi turcii (c[are] şi acum sânt în oraş, cărând mereu cu germ[anii] de t[oa]te). De răzb[oi], num[ai] ştiri verbale exager[ate]: că Stale Unite (unii şi China) spun că mobiliz[ează] dacă nu iasă Germ[ania] din România, că Sofia este copr[insă] de franc[ezi] etc. De la 16 ian., nimic precis; jurn[ale] şi buletine nu s[ân]t.

23 ian. (5 febr.), l[uni]. **[Timpul**.] Senin, frumos, noaptea ger. **Ştiri**. O femeie a avut o fată de 10 ani, moartă d[upă] siluirea a 4 soldaţi bulgari, şi una de 14 ani, orbită de aceiaşi, pentru] că a rezist[at]. Sold[aţii] turci şi bulg[ari] umblă mereu, rari prin oraş, uitându-se mereu după muşluială. În biserica de la (Parcul Pionierilor) Fabr[ica] de zahăr, zic că s-a găsit un vagon [de] grâu în altar şi murdării. Seara citim un jurnal, *Gazeta Bucureştilor*, cu data febr[uarie], că Germ[ania] a înăsprit lupta cu submarinele; e de aştept[at] ca America să-i declare război p[entru] aceasta. Precupeţu e ameninţ[at] de mine, când a spus că ofiţ[erii] mănâncă af[ară] de porţie.

24 ian. (6 febr.), marţi. **Timpul.** Senin, dar ceaţă. **Ofiţerii**. Căpitanul şi subl[ocotenentul] au venit de la Bucureşti. **Băiatul** germ[an] milit[ar] a plecat.

25 ian. (7 febr.), miercuri. **Timpul**. Închis. Zăpadă tot mare, jos. **La căpitan**. La ora 2, dus la el, chem[at]; dat bilet rom[ânesc] scris de mine după dict[area] lui germ[ană] şi franţ[uzească], ca să găs[esc] sanie p[entru] mers cu el în sat[ele] vecine. Dus cu Stoicănescu, singuri, orele 2½ - 4, prin oraş; lăs[at] la poli[ţie] dir[ectorul] Rădulescu, pentru dim[ineaţă] [sic!]. **Auzit multe**: că Oltenia e sub Austro-U[ngaria], c[ă] se poartă bine, că popul[aţia] d[in] provincie dusă în Buc[ureşti] e întoarsă în oraşe în tren[uri] speciale; că t[oa]tă admin[istraţia] e rom[ânească] sub ordine germ[ane] (în Dobrogea bulg[arii]); că Parlam[entul] a dat drept[uri] ovr[eilor] mobil[izaţi]; că Anglia a dat despăgub[iri] 3 miliarde Rom[âniei]; că Lupu Costache şi Crăsnaru numesc pers[onal] administrativ; că la Iaşi e viaţa norm[ală]; că nu sunt aşa mulţi fugari cât s-a spus; că se aşteaptă evenim[ente] mari; că Rom[ânia] are peste 1.500.000 germani. Primarul dintr-un sat vecin (Ghizdave) spune că se ia grâul de la obşte cu măsură. **Am văzut** din nou centrul: e distrus tot din prăvălii, cele m[ai] multe arse, multe dărâm[ate] până la temelii, rafturi sfărâm[ate], hârtii pe jos. M[u]lte case menaj, m[ai] bune, p[entru] ofiţ[erii] cuceritori. Au m[ai] ven[it] com[isari] de la poliţie, poliţ[işti] în uniformă, fără străini; rezolvă cerer[ile] de călăt[orie] la Bucureşti, de tăiat vite etc. Copiii, pe stradă, se joacă. **Ordine** ca sold[aţii] să nu stea de vorbă cu civilii la drum, p[entru] că se plimbă unii prizon[ieri] în oraş liberi, cu femeile. **Jurnale**. Căpit[anul]

Kolberg mi-a mai dat jurn[ale] p[entru] a citi cu camarazii, *Gazeta Buc[ureştilor]*, d[ata] 30 ian. şi 1-5 febr. **Ştire neoficială**, că Stat[ele] Unite au rupt relaţ[iile] cu Germ[ania]. Se zoreşte de toţi răzb[oiul], plictisitor, să se termine în câteva luni. Germ[anii] pun toată vina pe englezi că nu prim[esc] pacea. Vitan: nu-i pasă de război. **Bani noi**. Văd anunţ că Banca Generală Rom[ânească] a scos bani hârtie rom[âneşti], oblig[atoriu] garant[aţi] la Berlin. **Mânc[are]**. Conservele p[entru] seara nu mai sânt din buna carne de porc, ci mari şi din bulion şi morcovi şi păstăi mari, de nu mai prinzi putere! Nicolae Marin dus la spital (pentru supţioară).

26 ian. (8 febr.), joi. **[Timpul**.] Viscol. La Trocheşti. Până la amiaz, viscol foarte iute, cu zăpadă de la est. Orele 8 ½ - 11 ½ (plec[area], întoarcerea) cu sania, un armăsar mare germ[an] cu un sold[at] germ[an], vizitiu, la Remuş (5 km), apoi la Frăteşti (9 km de Giurgiu); căpit[anul] călare, cu alt soldat. Omul adus de poliţie (comisarul Leonida Stănescu) avea caii prea slabi. La Frăt[eşti], eu am servit ca tâlmaci între căpitan şi primar. Să scoată p[entru] a doua zi, la 9, 100 oameni p[entru] strâns sârma făc[ută] de rom[âni] ca întăritoare (pentru apărare). În sat cărau grâu de la arendaş, cu sold[aţi] austr[ieci]. Arhiva răsp[ândită]. Eu le-am spus că germ[anii] cer puţin, dar bun. Prim[arul] zicea că ţiganii n-or putea, căci sânt goi. Întreba dacă America a intr[at] în război. Întors înfrigurat. Omul c[are] venise dimineaţa pentru mers cu sania îmi spunea că el a stat la Bucureşti, hrănindu-se cu căluşeii, că în Bucur[eşti] t[o]ate sânt în t[oa]tă regula, că şi lumea d[in] alte oraşe are loc acolo, că era cam greu de pâine, pe c[are] le-o da câte una, ca la soldaţi; că din Giurgiu se cărase la Bucur[eşti] şi în sate m[ai] t[oa]te lucr[urile] şi mărf[urile] (el, ţoal[e] în Putinei). **Inscripţie**. La fântâna de la poarta de apus a Fabricii de zahăr au scris pe o tablă: „Intrarea oprită ", în 5 limbi: 1. Germ[ană]; 2.ungur[ească]; 3. polonă (?); 4. bulgară; 5. română.

27 ian. (9 febr.), vineri. **Frăteşti-Daia**. **Timpul**: ger tare, senin. **Orele 7,40-12,** ca şi ieri, cu aceeaşi sanie (2 cai), cu căpit[anul] călare; în sanie, şi alţi 3 sold[aţi] germ[ani], cum şi încă o sanie, pionierii p[entru] sârmă. La Frăt[eşti], primarul deja a adun[at] o parte din oameni. Au rămas la curtea boier[ească] pionierii (vreo 7-8) şi la sârmă p[entru] f[oarte] multe întărit[uri], având dealul o poziţie dominantă. De aici, la Daia. În sanie, şi 2 băieţi (14-15 ani). Spun[eau] că la Daia sânt austriaci, că se poartă f[oarte] bine, şi bulgarii, f[oarte] prost, p[entru] bani şi femei (mătuşii lui i-au luat salba); că bulg[arii] nu pot scoate 2 tunuri româneşti mari de pe deal; că în sat moare în fiecare zi cineva de gât etc. În sat, vreo 3 gradaţi inferiori austriaci, 1 ştie f[oarte] bine româneşte (pare român); alţi câţiva tineri sold[aţi] bulgari. Aci stă ajut[orul] primarului (ţine de comuna Frăteşti). Tuna mereu ajutorul căpit[anului], ordin straşnic ca a doua zi să scoată 100 de oam[eni] la str[âns] sârma, oam[eni] între 15-55 ani, şi femei, dacă nu ajung. Parii pot să-i lase neluaţi. Contrar, îl închide la Giurgiu. **Canton CFR.** Un sold[at] germ[an] la canton nu se înţelegea cu cantonierul (el şi cu soţia aci de 17 ani), p[entru] pus clopote de anunţ[area] trenur[ilor]; cerea statistică. La un conac, o moară mare umbla de zor. În sanie se suie la spate copii de 14-15 ani. Unul d[in] Rămuş spune că în sat la ei sânt 4 sold[aţi] germ[ani] c[are] fac patrulă spre Frăteşti (?), f[oarte] buni, dar împuşcă câinii, fără a vedea oameni. Capor[alul] cu 2 pătur[i] ale sold[aţilor] germ[ani], 1 cu insecte. Scris[oare] la Bucur[eşti] p[entru] Ioan. Lucru silit la înc[ărcat] sârmă toţi, 1-3½.

Ian. 28 (febr. 10), s[âmbătă]. Dim[ineaţa], despăduchere. **Timpul**. Senin, ger. Dunărea a îngheţat mult pe margini. **Lucru**. Ieri şi azi, sold[aţii] f[oarte] zoriţi, chiar cam brutaliz[aţi] de s[u]bl[oco]t[enent] şi plut[onier] p[entru] zorirea încărc[ării] colac[elor] de sârmă în şlep (plec[at] poate spre Brăila). După amiaz, suspendat lucrul. **Inoculaţi,** orele 3½ - 4, contra tifos[ului]; în Tudosie Ion, a frânt d[octo]rul 3 ace. Eu, tot cam răcit de 2 săpt[ămâni]. Am mai luat pilule de la d[octo]r. **Banii rom[âneşti]:** umblă 80 pfenigi leul, coroana austr[iacă] 56-57 pf[enigi], leul sârb[esc] 30 pf[enigi]. Ac[easta] spune şeful [gărzii]; ne bucură mult văzând creditul român[esc]. **Căpit[anul]** înap[oiază] 40 sris[ori] ale noastre, 8-11 ian.

Ian. 29 (febr. 11), dum[inica]. **[Timpul**.] Zi frum[oasă], senină, noaptea ger, ziua puţin se topeşte zăpada num[ai] la soare, adăpostită. Răm[aşi] toată ziua acasă. **Bagaj**. Sold[aţii] noştri au adun[at] d[in] oraş tot felul de lucruri, mai ales fiară de plug; unii, prea multe, de le-a aruncat şeful. În paturi, au aşternut unii transper-ostreţe, Cercel Nae, o perdea de reţea; unul mănâncă dintr-o oală de lut.

Săptămâna 22-29 ian.

Timpul: geros, viscol, zăpadă de 30 cm jos.

Locuinţa. Foc bun la sobe. Lumină cu petrol, proastă.

Mâncare. Stoicănescu [aduce] regul[at] mânc[are]: pâine, zahăr, gris mei-grâu, carne, orz-cafea pentru câte 2-4 zile. Pâinea tot 400 gr/om (2 pâini la 5 oameni). Oam[enii] fierb (şi coc) f[oarte] multe boabe (unii în perman[enţă]) de porumb la sobele lor. Conserve de carne nu (o dată 25 ian.). Mierc[urea] şi v[inerea], num[ai] gris (mei-grâu), fără carne. Eu am cerut şi cartofi, dar n-au deloc; ca lux, mănânc şi ceapă. Seara, ceai îndulcit (pe la 5), diminaţa (la 6-6½), cafeaua neîndulc[ită] din orz prăjit. Fasole deloc.

Sănăt[atea]. Câte 3-4 pe zi, răciţi, loviţi la mâini. Nicolae Marin (dispensa[rizat]) e la Lazaret (are bubă la subţioară). 27 ian., despăduchiaţi (baie ei şi hainele încălz[ite] mult în cuptor, nu etuvă); 28 ian., inocularea contra tifosului. Cer mânc[are] mult[ă]; unii cu vasele de câte 2 ori, imediat (cu alt vas).

Lucru. Reg[ulat], 7-12, 1-3½. Unii special (Onică Grigore, Lupu Dumitru, calorifer); la maşini, la foc, electrica. 27 (d[upă] a[maiz]), 28 ian., zoriţi la lucru.

Distracţii. Seara stau de taifas despre toate. Unii se ceartă mereu în odăile lor (Pârvan-Mutu). Noi, cei 2 + 4, stăm seara, [orele] 5-8-9, de vorbă despre răzb[oi], germa[ni], ce-o fi pe acasă, plan[uri], de t[oa]te, liniştit, neîntristat.

Ştiri. Deloc. Nici jurn[ale] n-am mai primit.

*

* *

Ian. 30, luni. [**Timpul**.] Senin, fumos. Mă prăjesc la fereastră. Căpit[anul] îmi dă 2 **jurn[ale]** (*Gazeta Bucureştilor*), data 7 şi 8 febr., şi şeful gărzii, seara, alte 2 (10 şi 11 febr.). În ele: Stat[ele] Unite stăru[iesc], num[ai] prin ruperea relaţ[iilor], cu Germ[ania] şi cu toţi neutrii să se facă pacea, cam cum cer englezii: libert[atea] t[u]t[u]ror pop[oarelor], limit[area] armament[ului]. Mai toate ţările protest[ează] contra răzb[oiului] submarin. I. Brătianu, mort la 5 febr. (nr. din 7 febr., p. 2, col.7). No. din 10

febr.: *Primejdia iankeilor* (art[icol] [de] fond); „Naţiunile monarhiei habsburgice" nu vor desfiinţarea monarhiei (p. 1); *„Groaznicul accid[ent] de cale ferată din Moldova"* (Bârlad, ciocnit un tren milit[ar] rom[ânesc] cu unul rus la 17 dec.), murind 117 ofiţeri rom[âni] (p[oa[te şi gener[alul] Averescu), poate şi Paul Brătăşanu cu T. Stelian (pag. 1, 2). No. din 11 febr.: *Iaşi şi Bucur[eşti]* (pg. 1, col. 1-2, art[icol] [de] fond) că popul[aţia] rom[ânească] e mai bine administr[ată] ca sub români; *„Înfiinţarea unei societăţi germano-irlandeze"* (p. 2, col. 2).

Ian. 31, marţi. **[Timpul**.] Nor, ceva viscol cu nins[oare]. Au plecat m[ai] mulţi din sold[aţii] gem[ani] pe front.

Februarie 1/14, m[ie]rc[uri]. **Tot iarnă**, frig, închis. **Mânc[area].** Ceva nou, dar nu bun: ciorbă cu carne şi zarzavaturi (varză, norcovi etc.) amestecate şi uscate, în bucăţele. **Spre front**. Cel m[ai] simpatic sold[at] din garda noastră, Ernst Emming din Weidenau – Lieg (Westfallen), înalt şi frum[os], a plec[at] azi la Bucur[eşti]. El avea 9 clase de liceu, vroia să urmeze comerţul; o să iasă ofiţer de cavalerie în rezervă. Modest, că Germ[ania] luptă contra Englit[erei] cu aceleaşi arme (înfometarea), ca şi Englitera. **Vitan,** bolnav greu seara, ameţeli, vărsături, poate şi din boabe multe mânc[ate], unele nefierte bine, amestec[ate] cu fierte. **Alţi prizonieri** români, civili, de t[oa]te vârstele, îmbrăc[aţi] civil, foşti fugiţi, au fost încartieraţi în casă cu noi. Sânt 30, cu port din Vlaşca, de luni (acesta). Cu ei e un „tâlmaci" cu galoane de caporal. **Peşte**. Ieri şi azi, ceva peşte fript, cei 2 + 4, adus de Vitan.

Febr. 2/15, Joi. **Timpul**, tot iarnă; noaptea îngheţ, ziua nor şi ceva soare. **Vitan** f[oarte] grav bolnav. Ast-noapte, pe la 11½, a fost d[octo]rul aci, iar azi de multe ori. La 5 d[upă] a[miaz] l-au dus la spital cu sania (cu Greasa Dumitru, c[are] spune că erau acolo 4 infirm[iere] romînce). Vitan abia m[ai] deschidea puţin ochii, nu vorbea. Rămase odaia goală (numai Onică) şi noi, fără vorbă. Tot azi, dus la spital şi Mitrică (de ger).

Febr. 3/16, vineri. **Timpul, geros**. Noaptea, îngheţ; ziua, senin, dar cam vânt rece. **Prizonieri fugiţi**. Din cei 30 de prizonieri aduşi la noi la 1 f[ebruarie] şi îmbrăc[aţi] civil, au fugit 15. De aceea, căpit[anul] ne-a fotogr[afiat] la 1½ d[upă] a[miaz] pe toţi, ca 45 inşi, în 2 grupe, cu un aparat mic şi a spus că cine o fugi e fotograf[iat] şi îl trimite la comanda[ment], unde poate fi împuşcat. Pare că prizonierii nu se tem de fel. Cei fugiţi sânt civili, din satele vecine, trimişi de primar, [spunând] c-o să le dea drumul curând. **Popă, biserică**. Am auzit azi clopote la biserică, ceva plăcut, nu auzisem de vreo ½ de an. Un mort dus azi cu popă; zilele trecute, unul fără popă. De la cel de azi, soldatul alsacian aduse o lumânare şi un bob de tămâie.

Febr. 4/15, sâmbătă. **Timpul,** senin, frumos. **Contra fugei prizon[ierilor]** s-au luat măsuri. A pus sârmă înaltă la garduri şi seara a încuiat uşa de jos, de la ieşirea d[in] coridor în curte, punând ½ butoi pentru necesităţi. Sold[aţilor] le e necaz, căci ar fi putut fugi noaptea şi se pare că n-au stat sentinele aici niciodată. **Biserică**. A venit lume m[ai] multă în oraş, şi protopopul, cu c[are] a vorbit Stoicănescu, c[are] se duce la Bucureşti să-şi aducă familia. Seara, clopote p[entru] duminecă; noi ne veselim. **Germ[ani] aici**. N-ar fi de mirare să vezi rămân[ând] s[au] reven[ind], după război, mulţi soldaţi germani meşteş[ugari] aici, legaţi acum şi de femei (şef[ul gărzii]). **Vorbe de plecat acasă**. Facem mereu plan[uri] cum o să plecăm acasă, cu trenul, pe jos. Pe jos, am lua

care s[au] căruțe cu chirie; unii au bagaj. Aşteptăm vreo lună. Credem că cei mari or lua măsuri ca plugarii să muncească la casa lor, căci la alții muncesc puțin şi fug; îi pot da sub comandă în sat, căci n-au unde să fugă de acolo. Eu mă tem că nu m-o lăsa cu oamenii, deşi am stat mereu cu ei. Mă tem m[ai] ales de o retrag[ere] a front[ului], a fi trec[uți] în Bulg[aria]. De aceea, am dori garniz[oana] la Caracal (greu, fiind stăp[ânire] autr[iacă]) sau Slatina. **În oraş**. Stoicănescu fu cu cel spelb („Şliboviță") în oraş, după fasole, ceapă, usturoi p[entru] noi (cu pluton[ierul], serg[entul]); vorb[esc] cu protoiereul, comis[arul] Leonida Stănescu (prin Prunea Matei). Zice că num[ai] unu are s-aducă 300 kgr ceapă; deci începe comerțul... **Stricări**. Spun că la o casă au tăiat dinadins brazii, frumoşi, ca de la 1 metru de pământ; că din o casă f[oarte] frumoasă scoteau bălegar de vite... Răboiul!... **Ştiri**. Căpit[anul] mi-a dat dim[ineață] 3 jurn[ale], cu datele 12-14 febr. (1 rez[ervă] 11 f[ebr].). În ele: Engelzii zoresc atacurile spre Belgia; se înțelege, acum sânt ei mai zoriți. Şeful spune că leul românsc merge 80 pfenigi, coroana austr[iacă] 57 pfen[igi], leul sârb[esc] 30 pfe[nigi]. P[entru] mine, aceasta este o mare bucurie, arăt[ând] sit[uația].

Febr. 5, dumin[ecă]. **Vreme frumoasă**, senin. **La biserică** slujeşte popa; e lucru mângâietor p[entru] noi. **Închisoarea**. Am vrut să merg în oraş, în plimb[are] şi pe la serg[entul] Vitan, la spital (cu Morcovescu, Stoicănescu, Dinculescu), dar şeful [de] post n-a putut vorbi cu căpit[anul]. Am stat t[oa]tă ziua în casă. **Seara, convers[ația]** obişnuită, ca 6-9, dspre citirea jurnalelor, eu stăruind să se abon[eze] la ele (promit Stoic[ănescu], Dinc[ulescu]). Stoic[ănescu] stăr[uie] că n-are timp (eu demnstr[ez] ¼ ceas = 10 b[ani] vara). **Germanii**, pare că se tem de Româna, căci şeful de post zicea că ei n-ar rămâne după răzb[oi] aici.

Săptămâna 30 ian. – 5 febr.

Locuința. Aceeaşi, foarte mulțumiți. Încălzit prea mult, aduc[ând] toți lemne, când vin de la lucru. Lumină bună nu prea avem, lămpi mici cu gaz. Tot spun c-o să pună şi la noi electrica, care funcț[ionează] la clădirea din vale şi care are maşina în fața noastră. **Încălțămintea** s-a cam rupt la unii; o mai cârpesc şi ei cum pot, cu aruncate. **Hrana**. O ia regulat sergentul Stoicănescu, pâinea, la 2 zile şi celealte, la câte 4 zile. Carne, de trei ori pe săptămână, ca 3 kgr, vacă, proastă. Conserve nu ne-a mai dat deloc. În 4 zile, numai ciorbă de grâu sau mei, groasă, câte 2 străchini de om. Dimineața, cafea de orz neândulcită; seara, ceai îndulcit. Fasole, cartofi, nici vorbă. **Sănătatea**. Mici boale: răceli, Şain – bube la picior; 3 la spital: Nicolae Marin, la subțioară (ianuarie), Vitan grav (2 febr.), Mitrică Marin (29/30 ian.), scrântit un deget. **Lucru**. Ca şi săptămânile trecute: 7-12 (cu o pauză: 9½-10), 1-3½ tot felul de corvezi: tăiat lemne, curățat porumb pentru vite, cărat scând[uri] din oraş etc. **Distracții**. Seara, la conversație, unii pe la alții, de război, acasă etc. Irimin m[ai] cântă cu fluierul, Şain m[ai] cântă şi m[ai] joacă, văitându-se, cu gândul la țigancă. **Lumea** a început să vină în oraş, m[ai] ales mahalaua; a venit protopopul etc. **Ştiri,** prea puține (v[ă]d 30 ian., 4 febr.). Cam stagnare. **Garda** întărită (v[ă]d 4 febr.). **Timpul**. Iarnă cu zăpadă, înghețuri.

*

* *

Febr. 6/19, luni. **Timpul**: nor, jos zăpadă.

Febr. 7/20, marți. **Timpul**, ca ieri. **Mahalaua** vecină e cea m[ai] mare parte aci. Am fost cu şeful de post, ca 10-10½, să găs[esc] car cu boi, dar nu s-a putut, fiind luate de corvoadă cele bune. Lumea aduce câte puține din satele vecine (grâu, țoale), duse la bombardament (15 aug. - nov.) **Cocoşi** cântând, numai în 2 locuri (la căpitanul nostru şi spre gară). **Câinii** latră cam idem.

Febr. 8/21, m[ie]rc[uri]. **Timpul**. Nor, jos zăpadă; noaptea, îngheț; ziua, ceva dezgheț. Seara, de pe la 5½, zăpada cade, deasă. **Toți, la lucru**. Căpitanul m-a obligat să supraveghez şi eu oamenii noştri, sânt obligat a „servi" (dienen). Eu răspuns ofițervor-treterului, astăzi dimineața la front, că ofițerii nu sânt obligați să lucreze. El a spus căpitanului, şi de aici supărarea acestuia. M-am dus la supravegheat 5 inşi! Căpitanul, trecând pe acolo, a spus că pot merge pe la toți, nu să mă închid în cameră, să servesc ca tâlmaci etc. Dim[ineața], eu spus[ei] că sânt cam răcit, bolnav (kranklich); d[octo]rul m-a ciocănit... I-am spus că am stat în casă scriind, citind, dar eu am grija oamenilor cu igena, să nu fugă etc. De acolo, după repaos, orele 10-12, am fost cu 5 cară, c[are] cărau scând[uri] de la un atelier de lemn unde e şi moară. Acolo, câțiva germ[ani] şi m[ai] mulți prizonieri rom[âni] lucrau. La moară, f[oarte] multe femei şi fete cu săcuți p[entru] măcinat. Pe drum, venea de la moară un copil de 6 ani cu ceva făină la spinare. Sold[ații] turci, în vreo 2 case; în una, făcuseră focul pe pardoseală. Cu noi era alsacianul, sătul de război. După amiaz, 1-3, au descărcat scânduri la o baracă de la r[ăsărit] de fabrică. **Bani noi**. Văzui şi eu hârtii de cele scoase de Banca Generală Română, 2 de câte 25 bani. Pâine se vinde în oraş într-un loc, 30 bani kg., neagră, numai la civili (cu gardă); dă şi m[ai] multă.

Febr. 9/22, Joi. **Timpul**. Iarnă mereu. A nins m[ai] t[oa]tă noaptea şi ceva ziua. **Eu lucrez p[entru] cancelarie**. Ca să nu stau, mi-au dat să fac apelul soldaț[ilor] noştri, cu diferite date asupra lor, în camera mea. **Căpitanul şi limba română**. Seara, pe la 7, căpit[anul] m-a ch[emat] la el şi am stat m[ai] mult de vorbă nemț[eşte] şi franț[uzeşte]. Zicea că el cu d[octo]rul vor să învețe ceva româneşte, după metoda *Metoula* (o cărtică pe care luase ceva notițe) şi să viu să facem ceva convers[ație], citiri. Am refuzat plata p[entru] aceasta, zic[ând] să profit şi eu cu limba germană. **Recompensă**! Căpitanul m-a pus să spun oamen[ilor] dim[ineața] că cine o munci bine va fi răsplăt[it], dându-i peşte. **Jurnal român[esc]**! Pe la 4 d[upă] a[miaz], un băiat cu jurnale striga pe stardă: „10 b[ani], *Gazeta Buc[ureştilor]*". Cu bucurie, am luat eu, Morc[ovescu]. **Ştiri**. Căpit[anul] mi-a mai dat dim[ineața] *Gaz[eta] Buc[ureştilor]* cu dat[ele] 16 şi 17 febr. Atacurile englezeşti în Apus se întețesc.

10/23 febr., vineri. Prizonieri noi. Alături a adus alți 16 prizonieri noi de la Lagăr. **Femei la prizonieri**. La civilii de alături vin femeile cu rufe, mânc[are] etc. Nu le lasă căpit[anul] să vorb[ească] cu ei, dar tot cam vorb[esc] de la distanță mare. **Şain,** de vreo 2 săptămâni, se tot pătimeşte cu nişte bube la picior; se ducea la d[octo]r de câte 2 ori pe zi şi se văita mereu, ca să nu-l puie la lucru. Auz[ii] [că] pe cei bolnavi îi va duce la prizonierii cei mulți, la Gimn[aziu]; dim[ineața] zicea către şef, tare şi cara-ghios: „Nix bolnav, sânt sănătos". S-a aşezat la flancul drept şi zicea c-o să cadă în genunchi la căpit[an], ca să-l lase cu noi; că altfel, se taie. **Jurnal**. Alt număr din

Jurn[alul] Buc[ureştilor]. Vânzătorul spunea că a vândut ieri 3000 exemplare (în rom[âneşte], alte ex[emplare], în nemţ[eşte]). În el, reglementarea pescuitului etc. **Lecţii de l[im]ba română cu germanii**. Azi (1½ - 2½ d[upă] a[miaz]) am făc[ut] prima lecţie, citire, fără multă preg[ătire]. Le-a plăc[ut], mai ales că comparam mereu cuvin[tele] rom[âneşti] cu origin[alele] latin[eşti] şi franc[eze]; vedeau că nu e greu. Am făc[ut] cu amândoi, căpit[anul] şi d[octo]rul. Le era mai uşor ca după Gh. Popa (colecţia Metoula). **Cu d[octo]rul prin oraş, orele 4-7 d[upă] a[miaz]**. Am fost după cărţi, prin nişte case arse (unde găs[esc] dicţ[ionarul] Sachs Villatte), pe la dif[erite] case de sănăt[ate] etc. Au păstrat pentru ei t[oa]te clădirile bune d[in] oraş, au ars t[oa]te prăvăl[iile] din centru, au spart geamur[ile] la mahalale. La Gimnaziu erau 800 prizonieri, în secţii de câte 50 cu gradaţi. La o casă d[in] mahala murise un copil de 3 ani de pojar. D[octo]rul a desinfect[at] conştiincios. Mama copilului zicea că copilul făcea bucur[ia] tatălui, acum dus în război; că din 15 ani de căsătorie mai are numai o fată de 13 ani; că copilul a zăcut de pojar, trec[ând] la meningită d[in] cauza traiului rău, [a] fugii. Tot aici era şi un hamal din port, pretenţios. Fuma. Zicea că a fost la Drăgăneşti în timpul lupt[elor]; că au ţinut câteva zile sub pat fetele mari; că mănâncă ceva porumb de la ţărani o dată pe zi; că au gătit mămăligă cu zeamă de varză, neavând sare; că prefect[ul] le dă porumb, 3 lei ddl; că la Drăgăneşti au omor[ât] 10 oam[eni] civili p[entru] bani. D[octo]rul: să nu spun nimănui. Doctorul, în camera lui multe rufe, medic de oraş; plan[uri] mari.

Febr. 11/24, sâmbătă. **Timpul**. Senin, dar tot ger. **Alarmă**. Ast-noapte, la ora 12, o femeie striga mereu: „Patrulă, patrulă!" la noi, p[entru] nemţi, că a venit un neamţ beat şi i-a spart geamurile. S-au dus acolo vreo 2, dar spun că nu era nimic. **Lucru**. Azi, 7-1. Germ[anii] st[au] ficşi la ceas. Lucr[ăm], m[ai] ales îmbold[iţi de căpit[an] şi ofiţer-stelfertreter-ul Linke (cel cu cioc de barbă). Ca să nu stea că trecea căpit[anul], a luat o ladă. Niculin, cu unul, i-a arătat un fitil; teama lui de explozie. **Eu** lucrez acasă la o listă de oam[enii] noştri, ca să nu stau. Cară scânduri, nivel[ează] etc**. Tânărul tâlmaci** de alături, Blumerferld Moruz d[in] Miroslăveşti (Suceava), mi-a adus 2 cărţi de citit (*Cu paloş[ul], Citire*).

Febr. 12/25, duminecă. **Timpul**. Ziua nor, seara senin. Tot îngheţ. **Închisoarea,** cam serioasă. Alţii (tâlmacii) se plimbă liber. Noi nu putem ieşi la Vitan, bolnav de 10 zile, la spital. **Curăţenia** o putem ţine f[oarte] bine. Azi, eu, ca şi acum 3 săpt[ămâni], m-am spăl[at] bine peste tot; ieri [a] spăl[at] Şt[efan] t[oa]te rufele şi flanelele sale bine. **Plec[area] lui Lorentz**. A plec[at] şi alsacianul azi. Mi-a lăsat 3 cărţi franc[eze] (d[in] Giurgiu), amintire. Pleca la Bucur[eşti], p[entru] front; mai mulţumit decât a răm[âne] aici. **Planuri**. Am dori (ne sfăt[uim] noi: eu, Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diaconu) să ne ducem de la Giurgiu, dacă nu liberi acasă, cel puţin în garniz[oana] Caracal (Slatina, Craiova), m[ai] departe de Dunăre; pentru caz de o retragere a frontului, să nu ne ducă în Bulgaria; la vreo moşie chiar (Ivăn[eşti]), unde ne-am duce, nu ca slugi. **Ştiri**. Şeful plictisit de atâta război, deşi nu este însur[at], spune că de aici au fugit 300 prizon[ieri], că o să rămână puţini germ[ani] în România, duc[ându-se] la front[ul] apus[ean], iar aici, austri[aci], b[u]lg[ari]. **Discuţii, lecturi**. Ziua, [orele] 9-10, Stoicăn[escu] cit[eşte] *Dănilă Prepeleac* (*Citire* de Pompiliu Eliade şi Paul, clasa III-IV gimnaziu, Iaşi, 1897),

cu interpret[ări] mer[eu], plăc[ând] mult. Eu fac des lecții de educ[ația] copiilor, purtare. Morcov[escu] spune că s-a lăs[at] ac[um] de enervare. Azi s-a lăsat post de carne. Aşa auzisem[13].

Săptămâna 6-12 febr[uarie]

Timpul. Iarnă aspră mereu, a nins mult, îngheț, ger.

Locuința, aceaşi, bună, lemne şi foc destul-prea. Lumină, mereu proastă.

Mâncare ca de obicei: pâine 400 gr; 4 zile cu carne, 3 fără (cu grâu, tăiței, 2 ori orez). Ne-a mai dat iar conseve de cele bune (Speck), 1 cutie de 3 kgr, la 2 zile, la 50 oameni (slănină conservată, ceva carne). Seara, ceai dulce; dimin[eața], fără zahăr.

Sănăt[atea]. Cei 3 de săpt[ămâna] trec[ută] sânt şi acum la spital (Vitan, Mitrică, Nic[olae] Marin), de c[are] nu mai ştim nimic. **Eu** m-am îndres m[ai] bine, nu m[ai] s[ân]t răcit, mănânc binişor. Stoicănescu are o sănăt[ate] excelentă.

Serviciu. Ca de obicei: 7-12, 1-3½; sâmbăta, 7-1; dumineca, suspendat de la 8 februarie. Apoi mi-au dat să lucrez cancelarie, lungesc şi eu lucrul; mai stau ceva la câmp, ca 7-8-9. Oamenii merg încet.

Închişi noaptea cu cheia, 8 s[eara]-5 d[imneața].

Distracții. Vorbă, m[ai] ales noi cu plan, 5½-8-9 seara. Şain cântă mereu şi glum[eşte]. Irimin cântă cu fluierul.

Ştiri. Alături, civili prizonieri, vecini, d[in] Vlaşca. Eu fac lecții de rom[ână] cu căpit[anul] şi d[octo]r[ul]. Toți aşteptăm trimit[erea] acasă prin martie. Jurn[ale], f[oarte] rar (9 şi 10 febr.) De acasă nu ştim absolut nimic de 3 luni. Eu cred că ai mei sunt: 1) sau la Rede, 2) Caracal, 3) Priseaca. Zice că primarii de aici d[in] sate iau pe soldații prizonieri acasă acum; umbla unul la 11 după a[miaz].

*

* *

Febr. 13/26, luni. **Timpul**: senin, noaptea ger. **Lecție** regulată, 1¼ - 2¼, la căpitan. **Gardă de turci**. Azi au venit la civilii de alături 2 turci, sold[ați] de gardă.

Febr. 14/27, marți. **Timpul**. Senin, dar tot ger. **Vânat**. Mereu auzim dându-se puşti. Sânt multe rațe sălb[atice] care dorm chiar pe constr[ucția] fabricii; le împuşcă gem[anii]. Au trecut şi lebede de la s[ud] la n[ord]. Căpit[anul] a vânat un vultur, pe care-l trimite la Bucur[eşti], să-l împăieze (eu făcui azi, seara, scrisoare). Împuşcă şi câinii; seara auzii o puşcă, apoi un schelălăit lung. **Pâinea** are mare valoare acum. Căpit[anul] mi-a trimis seara 1 porție de pâine (800 grame). **Din sate**. Un ovrei tâlmaci, negust[or] în Buc[ureşti], [str.] Călăraşilor, Iacob, spune că primarii din sate cer prizonieri câți le treb[uie] p[entru] munca câmpului, fix[ați] de germ[ani]. Aleg oam[eni] din satele lor. **Lecția** cu căpit[anul], 1¼ - 2¼, adject[ivul].

Febr. 15/28, miercuri. **Timpul,** tot iernos, ger noaptea. **Poşta**. Auzim că au început în sate factorii poşt[ali] rom[âni], ac[um] num[ai] p[entru] oficiale. Sperăm. **Câini împuşc[ați]**. De la țară au venit în oraş 6 sănii încărc[ate] cu câini împuşcați. **Prizonieri** sînt prin t[oa]te satele, conduşi şi ținuți de civili. Nu e control p[entru]

[13] Ultimele două propoziții au fost adăugate cu creionul.

îmbrăc[ămintea] civilă. **Svonuri**: că ruşii au trec[ut] în Dobrogea, că au înaint[at] până la Buzău. 1 bat[alion] turc[esc], 1 g[enera]l art[tilerie] b[ul]g[ar] au fugit. **Ştiri**. Lecţia cu căpit[anul] n-am făc[ut-o] azi, fiind el indispus.

Febr. 16 (martie 1), joi. **Timpul**. Ast-noapte, neînghețat, a căzut mereu zăpadă moale; d[upă] a[miaz], viscol. **S-a lucrat** num[ai] până la 11 dim[ineața], din cauză că s-a pus viscol groz[av]. **Cizmar**. A adus un sold[at] cizmar la sold[ații] civili de alături, şi pentru] noi. **Tutun**. Azi a dat a doua oară, de c[ân]d sânt prizon[ier], tutun (o dată la Plevna, 2 ian.). A dat ca soldă p[entru] 20 zile, 20 ian. - 10 febr. st[il] nou. A dat tutun român[ilor], de diferite calități; la soldați, de lei 1,50; mie şi la gradați, de 6 lei. **Fuga civililor**. Ast-noapte, iar au fugit 11 soldați îmbrăc[ați] civil, de alături; de aceea, căp[itanul] supărat. Anchetă, dim[ineața]; eu tâlmaci. Din 2 camere, din o comună, 20 km dist[anță]. Cei 3 răm[aşi], din cameră, n-au simțit. Bănuiesc că au ieşit pe fer[eastră], sus. Eu am spus căpit[anului] să ia prizon[ieri] d[in] Moldova, nu d[in] județ. **Cancelarie**. Eu lucrez la list[a] priz[onierilor]. **Lecția** de română, regulat, anunțându-mă d[octo]rul că să viu la 1,25 m[inute], nu la 1,15 m[inute].

Febr. 17 (mart. 2), vineri. **Timpul**. Un viscol îngrozitor, cum n-am m[ai] văzut, a bântuit ast-noapte şi azi, de la est, vânt f[oarte] iute, cu f[oarte] multă zăpadă. **Lucru,** deloc, din cauza viscolului. **Lecția** de română făcută regulat. **Eu** scriu p[entru] cancelarie pe ceil[alți] prizon[ieri] de alături, deger[ati] la Slatina, fără foc; Nicolin, căpitanul, prizonier.

Febr. 18 (mart. 3), sâmbăta, Sântoader. **Timpul**. Tot viscol, dar m[ai] moale. Nămeți de 2-3 metri de zăpadă. **Lecția** de română orele 2-3. **Lucru,** toată ziua, rânind zăpada. Au fugit iar ast-noapte 2 prizon[ieri]. Eu, cu d[octo]rul, la o femeie tânără d[in] mahala, dusă în oraş pentru boale lumeşti; la ea, 2 sold[ați] germ[ani], p[entru] rufe.

Febr. 19, duminecă. **Timpul**. Senin, dar tot frig. Pe străzi, nămeți grozavi. **Eu, în oraş**. După multă stăr[uință] la şef, căpit[anul] mi-a dat numai mie (şi tâlmac[iului]) drumul, singur, în oraş, p[entru] orele 2-5. Am fost la spital. [La] Poartă, turci. Vitan era grav, de 4 zile, ceva m[ai] bine; m-a recunosc[ut] pe jumăt[ate]. Mitrică şi Nicolae Marin er[au] la barăcile artil[eriei], albiți la față, apr[oape] vindec[ați]. Aci, şi unul tânăr, d[in] Radomir, îmbrăc[at] f[oarte] bine de la Cucea Roşie Rom[ână] (D-ra Cantacuzino [a] dat 5 milioane lei). Căciulă, haină bună. La spital, un germ[an] făcuse un stâlp de stejar cu semiluna pe care scria: „Hier bieg der turk. Soldat...". M-am întâlnit în uşa Poliții cu dir[ectorul] Rădul[escu]. Am mers la pref[ectul] ac[tual]. El tânăr, aici cu (alți) funcț[ionari]. La Romanați nu e prefect acum. De prizonieri, zice că poate să-i lase acasă pentru muncă. Eu am accent[uat] ca să spună la Buc[ureşti] că numai acasă, cu ale lor, pot munci bine, dar vara fug; la casele lor, pot garanta. Pref[ectul] zicea că se interes[ează] de prizonieri, trimeț[ând] la noi haine. Să fac listă de toți p[entru] Crucea Roşie, p[entru] adrese famil[iale] şi ajutoare (ofițerii 60 lei lunar). Avea nişte haine acolo p[entru] un ofițer. În sufr[ageria] Pref[ecturii], un miel în „Buk...[14]". **Cărți**. Pe stradă, am cumpăr[at] de la un ambul[at] 3 broş[uri[[cu] dialog[uri] rom[âno]-germ[ane] p[entru] subofiț[eri], 1 calend[ar] de părete. Când mă

[14] Litere indescifrabile.

întorceam, am luat de la 2 băieți, d[in] sac, vreo 25 cărți (şi vreo 10 p[entru] subofiț[eri]), luate de ei de la o libr[ărie]. **Pe stradă**, mulți sold[ați] austr[ieci], ceva germ[ani] şi turci camufl[ați]. **Turcii** de gardă, vecini, vin prin bucătăria noastră. I-au gonit sold[ații] germ[ani]. Vin la privata noastră, neavând ei alta. **Ştiri**. În oraş, ca 7000 loc[uitori] (mahalagii); nu e încă primar. 400 câini jup[uiți], topiți p[entru] săpun, aprinz[ând] magazia de la cazane. Trec sold[ații] bulg[ari] la sud. D[in] Buc[ureşti], 7-8 tren[uri] zilnic cară cele 75% d[in] mărfuri.

Săptămâna 13-19 febr.

Timpul. Iarnă aspră, ger, apoi viscol îngrozitor. Nămeți mari de zăpadă. **Locuința**. Căldură destulă, lumină proastă, seara. **Mâncare** obişnuită: 5 inşi, 2 pâini pe zi; o dată pe zi, la amiaz, fiertură, câte 2 străchini (3 ori carne, 2 ori fidea, 1 dată grâu); dimineața, ceai neîndulcit; seara, ceai îndulcit; p[entru] seara, 4 cutii cu „Speck”[15] conserv[ă] (câte 1 cutie de 3 kgr la toți, p[entru] câte 2 zile), bună, dar puțină. **Eu** iau ciorba fără carne, iar carnea mi-o frig bucăți mici în untură (cumpăr[ată] de la Mutu la 12 febr.). Nu beau apă deloc, numai ceai. Carnea e de vacă conserv[ată] în sare, f[oarte] sărată. Fasole, cart[ofi] deloc. **Sănăt[atea] bună**. Cei 3 la spital. **Serviciu** reg[ulat], 7-12, 1 - 3½ (în realitate, plec la 6,40 m[inute] şi la 12,40 m[inute]); o pauză la 9-9½, pentru fruhstuchul-ul lor. Aşa din ianuarie. **Lucru**: 12 + 1 sergent (Mutu, Biolan, Greasa, Licu, Dan, serg[entul] Stoic[ănescu]) cu 6 care cară din oraş scânduri, lemne, de 3 ori pe zi aduc; 5-6 la măturat, la germ[ani], jos; 5-6 la tăiat lenmne, în pivniță; 4 la lemne, la electrică etc. **Disciplină**. Se înțeleg bine toți. **Ştiri** mai deloc, jurnale idem.

Febr. 20, luni. **Timpul**. Cam senin, cam nor. **Lumină electrică** ne-a pus azi în camera mea, după lungi promis[iuni]. **Dimin[eața]**, la apel, noi am trec[ut] la nord[ul] clăd[irii]. **Serviciu**. Aghiotantul mi-a spus să zic oamen[ilor] că, dacă se silesc, le dă drumul m[ai] devreme. Dar oamenii, tot ca ei, şi drumul li s-a dat tot la 12. **Lecție** num[ai] cu căpitanul. Face num[ai] el fraze român[eşti], relativ la servciu, iar eu le corectez. („Să dați zăpada la dreapta”). **Căpit[anul] şi prizonierii**. La lecție, cu ocazia unei fraze („Azi a fugit un om, va fi aspru pedepsit”), i-am spus că la Parc ar treb[ui] ruşi (n-a vrut) s[au] prizon[ieri] d[in] Mold[ova], căci vara e greu de reținut ac[i] țărani. E m[ai] bine să fie lăs[ați] la casele lor, sub comandă. At[unci], eu aş garanta de ai mei. A luat notă p[entru] ac[easta]. Eu am evitat să cer ceva căpitanului la lecții, dar el a adus ocazia pe c[are] eu o doream. Iar a fugit un prizonier civil, c[ân]d s-au dus la gară, corvoadă. **Apel**. Seara, pe la 7, de 2 ori a scos căpit[anul] pe prizoni[eri] şi pe toți sold[ații] germ[ani], făcând apelul.

Febr. 21, marți. **Timpul**. Noaptea, îngheț; dim[ineața], ceață; apoi, ceva senin. **Lecția**, tot 1¼ - 2½, tot fraze ca ieri. Lipseşte doctorul, la lecț[ie]. **Căpitanul şi l[im]ba română**. Căp[itanul] a vorbit soldaților prizon[ieri] câteva fraze române[şti], făcute acasă, sigur, de el, necorect[ate] de mine, inteligibile: să-şi aibă fiecare cameră de la prizonierii civili câte un şef (caporal or sergent), ca să fie răspunzător, să-şi ia numele camerei în scris.

[15] Slănină.

Febr. 22, miercuri. **Timpul**. Noaptea trecută, ger; ziua, cald şi bine. **Lecţia** făcută ca de obicei, cu fraze practice şi potrivite cu situaţia („Să vie doi soldaţi aici"; „Să sape un şanţ..."). Garda a uitat ast-noapte uşa de jos descuiată! Nu fug. **Dor de casă**. Şain, 43 ani, e cel mai focos de nevastă. Azi, pe la 9 dim[ineaţa], a cântat sing[ur] în camera lor, cu mare foc, cântecul lui favorit să se vadă acasă. D[octo]rul a venit 5-6 minute pe la 7 seara la noi, să admire lumina electr[ică], pusă sub stăr[uinţa] lui (cabl[ul] instal[at] îa[ninte] de război, acum num[ai] lampa. I-am arătat cărţi (*L[imba] fr[anceză]*, de Leautey). Mi-a dat I-a oară mâna. **Citiri,** seara toţi 4 (eu, Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diac[onu); eu, tare, pe *El zorab.*

Febr. 23 (mart. 8), joi. **Timpul**. Noaptea trecută, fără îngheţ: ziua, nor; se top[eşte] zăp[ada]. **La moară, în oraş**. Eu, ca serviciu, pot merge unde sânt oameni de-ai mei. Azi (7-10½) am fost cu carăle la moară (cu 1 car: eu, Stoic[ănescu], germ[ani], 2 sold[aţi]). Aci, femei şi fete f[oarte] multe măcinau cu săcuţii. Un ovrei blond, cu căciulă albă, soldat român era interpret; fetele îi ziceau „nea Mărine" şi el, „sânt jidan" (către mine). **Prefectul** a venit pe acolo în inspecţie; a prim[it] lista. I-am repet[at] să stăr[uiască] să se ducă prizon[ierii] acasă, la muncă, căci num[ai] aşa nu fug. Crucea Roşie va ajuta după listă şi va înşt[iinţa] faml[iile] de noi. **Bulgarii şi m[ai] ales turcii** c[are] păzesc pe prizon[ierii] români sânt bruscaţi şi chiar băt[uţi] de sold[aţii] germ[ani]. Un serg[ent] rom[ân] spunea că cu 1 ofiţer şi 7 sold[aţi] germ[ani] au împuşcat 7-8 bulg[ari] c[are] jăfuiau şi torturau p[entru] bani (împuşc[ând] pe o fetiţă pentru a spune unde e ta-său). **Un consătean**. C[ân]d mă întorceam, l[ân]gă moară, mă strigă cineva: „Naş Ilie!". Văd pe Stan alu Piroi (la apel Ştefan). Era prizonier la turci, cu c[are] o ducea cam rău. A fost rănit în Dobrogea, prins la un sat d[in] Tara Rom[ânească]. Frate[-meu] Ion era pe la sfârş[itul] lui oct[ombrie] în Slat[ina], la un ofiţer. **La moară**, f[oarte] multe femei, copii, fete. Sold[aţii] ger[mani] indiferenţi în moară cu mâin[ile] în buzunar.

Febr. 24 (mart. 9), vineri. **Timpul**. Noaptea, prea puţin îngheţ; zi senină, f[oarte] frumoasă. Ameninţă nins[ori], zăpezi. **Sită pentru cernut**. Vreo 3-4 zile oamenii noştri au făcut mămăligă necernută, mălaiul mare, numai tărâţe. Acum au făcut site: alde Bălan au găurit cu cuiul o tinichea mare de conserve de carne; Greasa p[entru] odaia lor a pus nişte pânză de sârmă de la dulapul frigorifer răposat, şi acum pâtpăie mămăligile. **În oraş**, am fost şi eu dimineaţă cu cele 6 cară (orele 7-9½) de am adus lemne de foc de la un depou. Pe drum, cer lemne de foc femeile; m[ai] scapă câte 1 pe urma carului. **Corvoadă de civili**. Vreo 50-60 de civili din oraş (copii de 13-14 ani, bătrâni); ei strâng sârma de ghimpi de la n[ord] şi s[ud] de locuinţa noastră, pusă de ai noştri. Între ei, şi ţigani costorari care acum văd ce bogată ţară avem. **Câini**. Iar s-au m[ai] văzut 4 sănii de câini; eu văzui una încărc[ată] cu 50. Am văz[ut] şi magaziile cu pieile câinilor. **Pleacă** azi şeful de post Otto Linke şi Iosif Schrott la Bucur[eşti] p[entru] front. Linke trist, cu bluză, 1 rând rufe. Îi regretăm, s-au purtat bine. **Căpit[anul]** pleacă cu trenul pus în circul[aţie], la Bucur[eşti], p[entru] 2 zile. **Lecţia** făc[ută] cu el, 1¼-2, apoi num[ai] cu d[octo]rul, 2-3 (At[unci] a plecat L[inke]). **Zvonuri** fără rost, că ruşii cu rom[ânii] s-au oprop[iat] de Ploieşti.

Febr. 25 (mart. 10), s[âm]b[ătă]. [**Timpul**.] Ast-noapte iar a nins puţin; nu e îngheţ. Nor. **Lecţie** n-am făcut; lips[eşte] căpitanul (la Bucureşti). **Lucru**, 7-12½ (nu

până la 1; aghiot[ant] mărinimos). 2 milit[ari] bulgari (un capor[al] c[are] ştie bine rom[âneşte], 1 fruntaş) şi alţi 7-8 sold[aţi] venţi după lemne cu ţidulă de la comand[ant] sânt ţinuţi ca 3-4 ceas[uri], afară la feldvebel. Eu srv[esc] ca interpret. Nu-i lasă să ia dimprejur din fostele tranşee rom[âneşti] (pe c[are] le-au cam cărat civilii), nici de la depouri; să-şi găsească. Bulg[arii] nu prea spun de front. Şain, leneş şi vesel ca totd[eauna], sta cu zgaidele în sus şi zicea către soldatul Sachse: „Krank". Pupa un şorţ de la Greasa. **Mâncare de peşte**. Stoicănescu mai cere de la ăi de la provizii părţ[ile] peşt[elui] ce nu le mănâncă germ[anii] (capetele, şira spinării) şi m[ai] mâncăm bieţ[ii] şi noi, ca variaţie, gătite bine după indicaţiile lui Morcovescu, ciorbă, mâncare.

Febr. 26 (mart. 11), d[umineca]. **Lucru** de diminaţă, 7-12. Am spus şefului de post să mă ceară căpit[anului] pentru dus în oraş, dar nu ştiu ce-o fi făcut, căci nu mi-a dat bilet, ca tâlmaciului Blumelfeld de alături. Am stat în casă cu toţii, de vorbă, citind cărţi.

Febr. 27 (martie 12), luni. **Îmbrăcăminte** a dat la câţiva de ai noştri. Ea e adusă de la Poliţie şi Prefectură, găsită pe la particulari de la soldaţii rom[âni]. Căpit[anul] va cere imperios încă, după o listă. Eu am făcut o listă cam de ce le treb[uie]: câte 1 rând de rufe, ca 30 per[echi] încălţ[ăminte], ca 20 p[erechi] pantaloni. A dat câte ceva azi: 1 tunică, 1 căm[aşă] cu ismene, 5-6 per[echi] bocanci (fără s[ne fi spus şi nouă). Am mai schimbat unele: mantale (3-4), pantaloni (5-6). (Vezi şi la sfârş[itul] săpt[ămânii]).

F[ebr]. 28 (martie 13), marţi. **Spălat pe jos** scândurile. Cerusem şi eu oamen[ilor] şi ordonă şi şeful: Fiecare cameră să-şi spele; cam cârmeau, dar au spălat.

Martie 1/14, miercuri. **Timpul**. Câmpul, acoperit cu zăpadă; timpul cam rece, cam noros, dar sigur peste 0 grade. **Prizonieri** noi la Parc; iar au venit 20, instal[aţi] tot în casa noastră, capul de apus. Îi încuraj[ez]. **Veterinaru**l român (al judeţ[ului]?) stă acum la Călugăreni; a control[at] caii şi boii; eu, interpret; el, ceva franţuz[eşte] cu căpitanul. **La Prefectură** am fost azi (4½-5)), trimis de căpit[an] cu ordin de a da imed[iat] lucr[uri] de îmbăc[ăminte] milit[arilor] prizon[ieri], contr[ar], va face scand[al] şi va cere pedeps[irea]. Pref[ectul] era la Buc[ureşti], direct[orul] Stel[ian] Petrescu a luat notă. Am dat şi pe la Poliţie, neoficial, tot p[entru] ac[easta], ([a] răsp[uns] Rădulescu că va căuta). **Cărţi** luate de la un club sau librăr[ie] centru, 2 braţe, aruncate de bulgari în curte, pe zăpadă acum ½ (17 ½ ani, de când sânt prof[esor]).

Martie 2/[15], joi. **Timpu**l. Nor, dar nu ger, desgheţ peste tot, zăpada se duce încet, ceea ce e f[oarte] bine pentru agricultură. **Serviciu**. Cei m[ai] mulţi, cu încă cei 20 noi veniţi acum (ieri) au descărcat din un şlep, pentru tren, mine etc. Am stat şi eu acolo, 7¼-8½. **Căpit[anul]**, dim[ineaţa], a dat, ca şi ieri, la ai noştri, în româneşte: „Bună dimineaţa" (iar românii, să „Trăiţi"). **Lecţie** n-am făc[ut] azi, având căpit[anul] treabă. Însă la 11, am tradus cu căpit[anul] un bilet, cu creionul al lui Viezure din Gogoşari, ca prizon[ier] îmbrăc[at] civil, la unchiul lui, să-i scoată de aici p[entru] comună. ***Jurnalul Buc[ureştilor]***: Atacuri franc[eze] mereu; China rupe relaţ[iile] cu G[ermania].

Martie 3/[16], vineri. **Timpul**. Nor, vânt foarte iute de la n[ord]-e[st], de te spulberă. Totuşi, zăpada se duce încet. **Peşte**. Azi s-a gătit, cu orez, ciorbă, peştele dat ieri, de s-au săturat toţi; trai[ul], dat în 2 zile, m[ai] bine. **Bolnavii**. Mitrică Marin s-a întors de la spital, unde plec[ase] la 2 f[ebruarie]. E tot bolnav la deget, dar veniră alţii în loc. Are haină nouă, bună, de postav ciabit [sic!] de la Crucea Roşie Română, c[are]

dă la toți boln[avii] haine. Costache Ilie e răcit greu, de muncă, răceală dob[ândită]. **Lucru** a fost num[ai] până la 12, descărc[at] şlepul, după vorba de ieri. **Gata de plecare**. Toți aşteaptă în martie plec[area] acasă. Un tâlm[aci] spuse că e ordin să se facă tabel de prizon[ierii] com[unelor], pe județe şi eu completai pe al celor de la Pionieri. Bobii lui Onică Gr[igore] dau azi: „Mai e un bob zăbavă" şi „Gata". Visăm. Stoicăn[escu] vis[ează] berăria. **Scris[oare]**. Căpit[anul] vorbi azi dim[ineață] prizon[ierilor], în cerc, român[eşte] (cu accent groz[av]) că vor fi pedeps[iți] cei 4 (Viezure, Chelu Pr...) din Gogoşari, p[entru] că au scris pe cale particul[ară]; le va lua paiele, vor lucra m[ai] mult. **Lecția**. 1¾ - 2¾ (întors la 1¼). Exerciții. 3-4 dict[ări] şi scris direct traduc[erea] român[ească], după dict[area] mea germ[ană]. Am spus căpit[anului] că dim[ineață] a accent[uat] greşit, pe silabele I. În cartea germ[ană], se găsesc greşeli grosolane: „Ioane, sânteți dv bun?"

Martie 4/[17], sâmbătă. **Timpul**. Ast-noapte, senin, îngheț; ziua, cald, linişte. **Cu doctorul în oraş**, orele 8½-11. Am fost pe la Prefectură, pe la Lagăr; chiar pe stradă, am căutat cărți. La Pref[ectură]: prefectul zicea că mi-a adus 60 lei ca ajutor lunar dat de Crucea Roşie Română ofiț[erilor] priz[onieri], şi să viu să-i iau. D[octo]rul i-a amintit de îmbrăc[ămintea] cerută la 1 mart[ie]. A răsp[uns] (citind d[in] text) că Conv[ența] de la Geneva zice că prizon[ierii] treb[uie] întreține[uți] de cei ce i-au făcut; totuşi, ar da, dac-ar avea bani şi de unde cumpăra lucr[uri]. Vorbea destul de bine l[im]ba germ[ană]. La Lagăr sânt 675 prizon[ieri], în vreo 7-8 săli, dormind în pat[uri] cu 2 caturi (şi parter). În o sală erau vreo 9 răniți în cârji, betegi, bolnavi. Tâlmaci, tineri evrei sold[ați]. Biblioteca frum[oasă], aruncată pe jos de turci şi bulg[ari]; repusă de germ[ani]. În sala de gimnastică, brad peste tot, p[entru] Weihnachten[16]. **Un doctor**, c[are] e şi profesor (şi cu c[are] vorb[esc] franț[uzeşte]) ne conduce. **Un tâlmaci** spune că a venit ordin p[entru] a trimite la munca câmp[ului] şi acasă pe betegi, plugari; va opri însă pe cei cu carte, temându-se de spionaj. La un d[octo]r. Vianu, cărți şi dulap[uri] arunc[ate] în t[oa]te părț[ile]. Aleg cărți p[entru] citit în captiv[itate], eu şi cei ce pot citi. D[octo]rul zice şi el că „bulgarii şi turcii sânt b[uni]." Eu spun că Rom[ânia] poate fi mâine cu Germ[ania]. **Svonul** că vor fi trim[işi] acasă îl spun la ai noştri. Stoicăn[escu] se întrist[ează] mult; Şain etc. se bucură mult; Ştefan: „Ce carte ştim noi, mă Niculine?". Eu spun la gradați că mă gătesc de captivit[ate] cu cărți, că nu mă simt bine decât c[ân]d voi merge liber acasă. **Lecția**, 2-3¼, a plăc[ut] f[oarte] mult căpit[anului], zic[ând] că a fost un ceas „sehr schon". Seara îmi comunică în scris, rom[âneşte], într-o frază, că s-a aprobat (întrebat prin telegraf) să pot lua toată suma de 60 lei. **Ştiri.** Jurn[alul] de azi, împrum[uat] de la tâlmac[iul] Mț. Blumenfeld: În Rusia, revol[uție], guvern provizoriu, miniştri închişi. Soldatul de la căpit[an] zicea că a venit la Buc[ureşti] o telegr[amă] că țarul e detronat. **Azi sânt 6 luni**, de când nu mi-am văzut familia!

Martie 5/[18], duminecă. **În oraş** cu Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diac[onu], orele 2-4¾, cu 2 bilete de la căpitan, singuri (în 1 bilet şi Blumen[feld]). **Timpul,** f[oarte] frumos, senin. **De la Prefectură,** luat ajut[orul] Cr[ucii] R[oşii], dând chit[anță]. **Vitan** a murit la 1 zi după plec[area] mea, 5 martie [stil] n[ou], cam inconşt[ient],

[16] Crăciunul.

înjur[ând] pe d[octo]r. O cruce cu inscr[ipția]: „Hier ruht der Rumanisch Stancu Vitan Serg[eant] Inf[anterie] R[e]g[imen]t 19, 3 Komp[anie], Ges[ellschaf]t, 5.3.1917, Grab[en] No. 92). Pe cruce, o coroană de brad cu un buchet de fl[ori]. La altul, alături, la fel. M. ...[17] şi un serg[ent] Ene d[in] Reg[imentul] 19 Infanterie. Am plec[at] întrist[at] de biet[ul] Vitan, c[are] făcea plan[uri] de dus acasă. **Cărți**. De la Spital, treând prin oraş, am mers la Libr[ăria] Dupont, unde în curte am ales multe cărți de citit: eu, Morcov[escu], Şt[efan], Diaconu. Au luat şi ei gustul de citit; le-am cam ales şi eu cărț[i] p[entru] ei**. Soldat român-străin**. Pe stradă, un sold[at] în uniformă austriacă spue că el e român d[in] Mold[ova]; că e în arm[ata] austr[aică] p[entru] că părinții lui sânt supuşi austr[ieci]. E probanil ovrei. **Câini mânc[ați]**. 2 soldați germani (unul spân, f[oarte] blond, nas aquilian, ochi abaştri şi 1 înalt, brun) au tăiat un câine şi au mâncat friptură d[in] el. Soldații (Şain...) spun că-i spurcă. Gătit la bucătăria celor de alături (de la vest). **Ştiri**. În *Gaz[eta] Buc[ureştilor]*: Țarul, detronat de revoluție.

Săpt[ămâna] 27 februarie-5 martie

Timpul s-a m[ai] încălzit, dezgheț; dar tot facem foc la sobă.

Îmbrăcăminte s-a procurat ceva, la vreo 10-12 de ai noştri; câte ceva, schimb cu ale lor: 3-4 mantale schimb[ate]; 1 tunică (Ilie Marin); 1 căm[aşă] cu izm[ene] (Mărgeloiu, c[are] n-avea); 5-6 per[echi] pantaloni schimb[ați]; bocanci la 5-6 (Grecu, Lupu D[umitru] etc.), fără să ne întrebe şi pe noi la bocanci. Lucr[urile] acestea sânt aduse de la Prefectură şi Poliție de prin sate, de la fugiți. Căpit[anul] a cerut cu stăruință, dar Pref[ectura] nu poate (la 4 martie). E lipsă, m[ai] ales de încălț[ăminte]. E un cizmar d[in] Bârlad aici, dar n-are material. Sold[ații] îşi repară şi ei, c[ân]d au petece.

Mâncarea, ca de obicei; pe la 6 dim[ineața], ceai îndulcit (câte o strachină), la 12¼, ciorbă de vacă (în 5 zile pe săpt[ămână]), cu grâu, fidea, gris de mei, tăiței sau fidea; seara, pe la 6, ceai fără zahăr pentru după amiaz (seara ei mănâncă num[ai] în 2-3 zile, (conserve) magiun). Oamenii m[ai] fac rost de căpățâni de peşte şi m[ai] fac mămăligi, mai cumpără pâine etc. Boabe fierte şi coapte, mult m[ai] rar, de când cu mămăliga.

***Martie 6/19, luni.* Timp** frumos, tot cam rece (mergem în mantale). **Serviciu**, ca 14-15, desc[ărcat] şlep[uri], 13 la casă, 4 [la] electrica, ceilalți la măturat, lemne, calorifer. Căpit[anul] a spus dim[ineață], în româneşte, că săpt[ămâna] asta va fi serv[iciu] m[ai] mult; să se silească toți. **Lecția**, 5-7 seara; sus la căp[itan], traduceri, căut[ând] reguli, iar eu zic[ând] că nu trebuie multe, ci citiri, convers[ații], scris. **Bolnavi**. Nicolae Marin a venit azi de la spital (dus la ianuarie). Sântem deci 49. Costache Ilie, răcit greu de vineri, zace în patul lui, cere coniac, țuică; nu e. **Lucr[urile] lui Vitan**, împărțite azi: cojocul, lui Mocanu P.; cămaşa şi ism[enele], luat eu cu 6,25 lei, pentru completarea 100 lei; 2 carnete, hârtii, eu, fără pl[ată]. (3 Morcovescu, 1 Stoicănescu); altele, Greasa etc. Un elev de la Lic[eul] Brânc[oveanu]. **Jurn[ale]**, dă căpit[anul] gratis rom[ânilor]. Ceva retrag germ[anii] la vest şi Macedonia.

***Martie 7/20.* Timp** frumos de primăvară. **Serviciu**. 14 + 1 desc[ărcat] şlep[uri]; 13 la cară, eu; 1 bolnav (Costache), 4 la electrica, 15 la lemne în pivniță, mătur[at]... Eu

[17] Cuvânt indeascifrabil.

cu carăle, căr[at] lemne 1 rând (7-9). Lecție, nu (mur[ind] ordon[anța]). **De plecare**. Un tâlmaci zicea că poate azi dă drumul la betegii şi bolnavii de la Lagăr (Gimnaziu) şi că de la Bucur[eşti] deja le-a dat drumul; că va da drumul la toți cei m[ai] în etate, nu şi la gradați şi orăş[eni], cu bilete p[entru] vizat la răstimpuri. Ast-noape, pe la 4, a murit soldatul de ordonanță a căpit[anului], ca 35 ani, blond, vesel, fiind pur[tat] pe la 12. **Prăvălii în oraş**: 1 bărbierie, 1 bragagerie; la o fereastră în fața Lagăr[ului] o femeie vinde ace, chibr[ituri] bulgăr[eşti] (15 b[ani] cutia). **Bolnavi**. Costache, încă grav. **Jurn[ale]**. Germ[anii] retr[as] de la Arras-Rouge (întindere ca 70 km). În Rusia, nesigur ce e cu țarul. **Ignor[anța] sold[ților]**. Se fereau de Cosache să-i dea cămăşi, crez[ând] că iau boala (i-am dat pe ale mele), iar de murdărie nu prea se sinchisesc. **Câinele** de ieri a fost mânc[at], deşi doctorul zicea că germ[anii] nu măn[âncă]. Şeful de post zicea că e ca fript[ura] de viței. Au mâncat cel `nalt şi spânul cu nasul adus (f[oarte] blond). **L[im]ba română**. 2 foi cu vorbe rom[âneşti] şi nemț[eşti], [scrise] desigur de un soldat german, c[are] jurai că ştia român[eşte].

Martie 8/21, mierc[uri]. **Lecția**, seara, 5-6½. Convers[ație] în rom[ână] despre even[imentele] d[in] Rusia (cer[ând] căpitanul); eu spun rar (şi explic[ând] unele caz[uri]) că Rusia e ca un continent, nu e o țară unitară, omogenă. **Cu prizon[ierii]**. Căpit[anul], moale azi, lăs[ând] pe 2 femei să vie la bărb[ați] în camera boln[avilor], num[ai] să nu dea scrisori; e semn bun p[entru] soldați, de plecare.

Martie 9/22, joi, Mucenicii. Începutul primăverii, splendid. Zi senină, f[oarte] caldă, zăpada se topeşte. A început iarba să miroase. Un cârd de berze. **Lucru**. Azi [am] încep[ut] lucru la 6¼ (ieşiți la 6; până acum ieşeam la 6¾) până la ora 11; d[upă] am[iaz], tot 1-3½. **Eu** fac ca de obicei; la lucru eu cam până la 9, apoi în casă cu cărțile. Azi am cărat păm[ânt] p[entru] curte cu carăle de l[ân]gă cimitir. **Lecție** n-am făcut, în rom[âneşte]. Înmormânt[area] soldat[ului]. Ordon[anța] căpit[anului] a fost înmorm[ântată] azi, la or[aş], încep[ând] aici la orele 11¼, cu 2 cuvântări ale unui d[octo]r, cântece ale soldaților. Car cu brad, brad pe jos. Eu cu ei la cimitir, orele 1-2½. Acolo, fără popă, cosciug frumos stej[ar] strug [sic!]. Cuvânt[ări], iar, d[octo]r[ul] şi căpit[anul]. Muzică (4 cornuri alamă, 2 tobe), la înmorm[ântare]. Înmorm[ântat] şi alt sold[at] germ[an]. La rând, înmorm[ântați], români, turci, germ[ani], cum le vine rândul la înmorm[ântare]. Ca 100 morminte, ½ (utimul) cu cruci; 2 cu coroane (Vitan şi Ion Ene, serg[entul], Reg[imentul] 19 inf[anterie], c[om]pa[nia] 3). **Pleacă** cei 2 grăniceri ai noştri (Curcă, Ilie M[arin]) la Lazaret (apoi, p[entru] acasă, plecară 3 județe. Mare bucurie la ai noştri. Civili (ca 20), la corvoadă, alăturat, în curte.

Martie 10/23, vineri. **Timp** f[oarte] frumos, prea cald, lapăd flanelele, senin, se topesc nămeții rămaşi, creşte iarba. **Lecție** cu căpit[anul], orele 5-6¾. Convers[ație] în rom[âneşte], cu întrebări eu, vorbesc eu de reg[ele] Carol şi reg[ina] Elis[abeta] (era în carte: „Cum se numeşte regina") Aduc elogii sincere foşt[ilor] suver[ani], fără aluzii actuale. 2 ani + Silv[a].

Marie 11/24, sâmbătă. **Vânt** f[oarte] iute de la est. **Lucru**, 6¼ - 1; d[upă] a[miaz], liber. Eu, 6¼ - 9½, cu carăle (2) la fier vechi. **Lecția**, 5-7 d[upă] a[miaz]; traduc în scris (pe foi vol[ante]) d[in] germ[ană] în r[omâneşte]. Cartea plină de greşeli (Loverey). Cu d[octo]rul stau de convers[ație] în nemț[eşte] (nu rom[âneşte], cum a crezut căpitanul;

[în] Germania, 120 mil[ioane] vorb[esc] germ[ana]), or[ele] 6½ - 7, c[ând] căpit[anul] era chem[at] sus. **Plata civililor**. Se plăteşte câte 1,50-2,50 lei (mânc[area] lor). Popa Şt[efan] zice că sânt mulţi morţi în oraş, d[in] cauza mizer[iei], că nu s[ân]t d[octo]ri şi farmacii. Tâlmac[iul] Blumelfeld dus la Daia.

Martie 12/25, duminecă. **Timp** relativ frumos, linişt[it]. Eu, tuns de Popa Dinu (netuns de la 2 dec.). **Toaletă**. Sold[aţii] cred că azi s[au] mâine vor fi chem[aţi] la Lagăr pentru carantină, ca de aici să li se dea drumul acasă. De aceea, s-au ras frum[os] apr[oape] toţi (cu bărbi: eu, Morcov[escu], Niculin, Şt[efan], Greasa, Şain, Irimin). Au spălat toţi bine pe jos. Fac mereu plan cum or să meargă: pe jos sau cu trenul. Eu nu ştiu dacă merg; ei zic că da. Le spun să se curăţe bine aici, opărind rufele, iar acasă, să lepede tot de pe ei, opăr[ind] rufele şi lăs[ând] hain[ele] la soare şi vânt. **Civili.** Vreo 20 din sold[aţii] fugiţi, îmrăc[aţi] civili, readuşi aici (după vorba notar[ului]: să le dea bilete) scot gunoiul d[in] curtea noastră. Morcovescu a pus într-o saxie 3 ramuri de muşc[ată], pe la 15-16 ian., acum cresc frum[os] şi tocm[ai] acum ne spuse că sânt p[entru] cele 3 fetiţe ale lui (1-4 ani); le-a dat nume, pangl [sic!]. **În oraş**. Orele 1-5 d[upă] a[miaz], cu 2 zetlele [sic!] ale căpitanului, eu şi plutonierul + 2 sergenţi + 1 caporal. Plimbare prin centru pe la marginea de s[ud]-v[est]. Pe drum, o ceată de prizon[ieri] ital[ieni] gălăgi[oşi]. Ţăranii căraseră cereale. Pe stradă, prefectul cu maiorul. Lume a mai venit iar în oraş, dar tot săracii.

Săptămâna 6-12 martie (19-25)

Ca cea precedentă, apr[oape] în t[oa]te. A venit doar prim[ăvara], exact începp[ând] cu 9 martie; tot m[ai] e ceva zăpadă din foştii nămeţi. În curte, scos, 12 m[a]rt[ie], restul zăpezii şi gunoiul. 9 m[a]rt[ie], lapăd flanelul. **Mânc[are],** obişnuită: 1 pâine de 1800 gr (aşa zice) neagră p[entru] 3 zile, 1 dată (am[iaz]) pe zi ciorbă de vacă cu griş de mei, orez, fidea; 2 zile fără carne (noi le-am ales m[ie]rc[urea] şi v[inerea]). Pentru seară, ceva conserve bune de carne (dar f[oarte] puţine). Dim[ineaţa], ceai îndulcit, seara neîndulcit. Dar acum, au m[ai] făc[ut] rost de peşte de la germ[ani] (capetele), fac mereu mămăligi, mai cumpărăr d[in] oraş pâine (lungă şi necernută, 30 b[ani] kg). (Cump[ără] pâine şi mănâncă mămăligă şi sold[aţii] germ[ani]). Eu cu grad[aţii] am avut zilnic peşte, ciorbă sau mâncare, mămăligă. Eu stau f[oarte] bine cu stomacul; mâncăm câte puţin (5½ dim[ineaţa], 11½, 4). **Oam[enii], toţi sănăt[oşi]**. Doar Costache Ilie, răcit, a stat în o cameră cu ceilalţi, la v[est] de noi. **Lucru,** obişnuit, dar de la 9 mart[ie], dim[ineaţa], cu ½ oră mai mult: 6½-12, 1-3 ½ (ieşind la 6 şi 12¾). Dim[ineaţa], ies şi eu la raport; apoi ofiţ[erul]...[18] spune că eu nu e nevoie să stau. Eu, de obcei, mă duc în oraş la lemne, cu rândul de cară (orele 6½-9). 6 cară cu câte 2 boi şi 2 oam[eni] (Cercel Nicolae cu bivoli), Daşoveanu, Lica, Coadă, Crăciun (cu câte 2 boi), cu Stoicăn[escu] şef; cu ei 1 sold[at] germ[an] posac (barba roşie). La oi, e Răducea; Onică, la electrică (dim[ineaţa] şi 4-9 seara). Ceilalţi, la şlep, tăiat lemne, măturat, curăţ[at] porumb etc. Eu mai fac pe tâlmaciul, ocazional. **Lecţii** cu căpit[anul] şi d[octo]rul, de obicei, 5-6½ d[upă] a[miaz]. **Ştiri** din jurnalele româneşti (*Gaz[eta]*

[18] Cuvânt ilizibil.

B[ucureştilor]) date de căpit[an]. Pricip[alul] even[iment] e revo[luția] din Rusia, cu detron[ararea] țarului şi retrag[erea] Germ[aniei] de la Arras. 12 d[upă] a[miaz]. **În oraş** a mai venit lume, dar tot cam din mahalale; sânt vardişti rom[âni] nearmați, vreo 2 bragagerii, 2 brutării, 2 văxuitori de ghete.

Martie 13/26, luni. 10 ani de la 1907! **Carăle** au cărat pământ de la cimit[ir] p[entru] curtea Parc[ului]. Eu cu ele, 7-8. Şeful sold[aților], al carălor, pleacă şi vine altul (ambii azi aci), tot cu barbă roşie; rămân[ând] mulțum[it] Stoicănescu, ca mai vechi. **Cu d[octo]rul**, pe la un copil mort, o fetiță de 2 ani. D[octo]rul [a] cumpăr[at] un prosop frumos, cu 6 lei, de la mamă. Era tânără; bărb[atu-său], la război. Era mulțum[ită] că d[octo]rul a căutat fetița. I-a dat şi 3 scând[uri] p[entru] cosciug, măsur[ate] mult d[in] multele scând[uri] de alături. Cu d[octo]rul, pe la cimitir; căuta loc p[entru] înmorm[întări], c[ân]d era indic[at] rândul. Zicea că bulg[arii] s[ân]t m[ai] înaint[ați] ca rom[ânii] cult[ural] p[entru] că au avut o politică m[ai] bună, aliindu-se cu Germ[ania]. Murd[ărie] la țigl[ăria] de l[ân]gă cimitir (crez[ând] el [c[ă] rom[ânii] [o fac]). Crede că Giurgiul a fost distr[us] de toți rom[ânii], că ei aşa l-au găsit. **Lecția**, 5-6½ (vânat, cerealele româneşti). Pentru rezul[tat], căpitanul foarte mulțumit.

Martie 14/27, marți. **Timp** frumos, de primăvară. **Mâncăruri**, noutăți. Azi au gătit fasole (cam nou p[entru] aici); de la un lăptar, am luat hrean. Greasa mi-a dat o buc[ată] de unt (lui dată de o femeie). **Lecția**, 5-6½, traduc[eri]. În convers[ația] rom[ânească], vorb[eam] de calendarele occid[entale] (nu ştiau că e modific[at], numai de la 1582 şi nici de ce nu s[ân]t la fel), că la noi nu e greu de introdus cel nou (l-are poşta, trenul); dar clerul rus mulțumit; şi [l-am] rugat eu să aibă grijă. **Zarzavaturi**. Căpitanul a ales 1 soldat (nu d-ai noştri) c[are] să cultive zarz[avaturi] l[ân]gă poarta de jos. Eu (or[ele] 9 - 10½ - 4), cu veterin[arul], un sold[at] germ[an] grădin[ar] am mers la Marin Jumară, lăptar, str. Soarelui 12, de am luat seminţe de 12 lei (venise cu 150 l[ei]): ½ kg arpagic, 5 kg fasole oloagă, ridichi. Ca orele 11½ - 12, cu d[octo]r[ul] în bazin[ul] de apă. **Tunuri** se aud spre s[ud]-v[est], sigur exerciții. Ca 2½ - 3½, cu d[octo]r[ul] la pr[eotul] Şt. Burilescu. Sârma, lucr[ări] biser[ică], clopot[nița]. Vardist[ul], curățenie.

Martie 15/28, m[ie]rc[uri]. **Timp** ploios, ca vara, până pe la 10 dim[ineața], prima ploaie, acest an. Căpit[anul] [s-a] dus la Bucureşti. De aceea, n-am făc[ut] **lecția** de convers[ație]. **Civili** n-au venit la lucru. Mi-au dat azi o condică să scriu dimin[eața] pe lucrătorii civili cu numele şi etatea (sânt în cond[ucere], încep[ând] cu data de marți, 20 m[a]rti[e]). **Joc**. Sold[ații] germ[ani] au cerut de a cântat Irimin cu fluierul şi a juc[at] Şain țigăn[eşte] călușul etc., orele 5¼ - 6 seara. Ca 4-5, sold[ați], d[octo]r[ul] **trăgeau în țintă** în fața locuinții noastre, spre biserică. **O femeie din Caracal**, nevasta unui sold[at] oacheş de la Lagăr, locuind pe Bulevardul Gării (visa-vis de cârcium[arul] Ruță) a venit la bărbat cu trenul (prin un conductor prieten); Stoicăn[escu] i-a spus să spună şi la mine (mă ştia) că sânt aici, şi la Stoică[nescu]. Adaos 5 cară, cu 5 oameni.

Martie 16/29, joi. **Timp închis**. Cu carăle, rândul I, orele 7-9, în **oraş**, cărat lemne groase de ulm (p[entru] căpățâni de roate), drepte; de la blănăria obişnuită (în fața lui Marcusson), p[entru] foc la electrică. În drum, ca ceva nou, 4-5 fem[ei] şi 1 precup[eț] cu zarzav[at] de vânz[are]: praz (3 fire la 10 b[ani]), usturoi (6 căp[ățâni] la 10 b[ani]), ceapă, păpădie, seminţe de ardei etc.; un copil vindea cutii de chibrit[uri] b[u]lg[ăreşti],

15 b[ani] una; o brutărie vindea pâine (40 b[ani] kg) cui vrea, fără control, destulă (necernută). Stradele d[in] centru măturate. **Lecție** nu, fiind căpit[anul] la Buc[ureşti]. În *Jurn[alul] Buc[ureştilor]* (28 m[a]rt[ie]): Franc[ezii] mereu în ofensivă; ruşii, tot aşa (cu toată revol[uția]). America se găteşte, Venizelor [sic!] mişcă. **Noi** aşteptăm mereu să ple[căm] acasă; p[oa]te o trebui întâi să vie alții. **Lucrătorii civili** sânt plătiți num[ai] înep[ând] de la 7/20 martie, câte 1,20 [lei] pe zi cei până a 21 ani şi cu 2,0 [lei] pe zi, cei peste 21 a[ni]. Lucrează ca şi ai noştri, orele 7-12, 1-3½. Mânc[area] lor. Vor mai mult aici, ca în oraş, lucru, căci acolo e până la 6 seara.

Martie 17/30, vineri. **Cei de la Fabrica de zahăr** se interesează de ea, venind pe aici: un inginer olandez (înalt şi urât), un domn „Carol" (cca 30 a[ni]) c[are] nu ştia nemț[eşte] şi am servit eu ca interpret. **De plecare**, sold[ații] întreabă mereu. E probabil că nu pot da drumul celor de aici, din Giurgiu, până nu vin alții (moldov[eni], ruşi, ital[ieni], orăşeni) în loc, când ei iau corvezi cu plată. **Lecție,** 5-6¼, căpit[anul] întors. Gramatică (eu spun că treb[uie] exerciții, nu reguli; nedumer[ire]: calul cel bun al vecinului). Traduc[eri] d[in] şi în rom[âneşte], oral.

Martie 18/31, sâmbătă. Orele 7-11, **cu carăle** de am adus cărămidă (o dată) de la fabrica dinspre vest. Unul de ai fabr[icii], rom[ân] transilv[ănean], brusca mahalagioaicele să nu ia var. Soldat de gardă (barbă roşie, bătrân), cu pauză mare, acolo pe iarbă verde. Spune c-a dat ordin căpit[anul] ca dim[ineața] să dea la boi la ora 3½. **În oraş**, dim[ineața]: zarzavat (cartofi 30 b[ani] kg, usturoi, ceapă, păstârnac, urzici, păpădie); în cărucioare ambul[ante]: lumânări, ață (gheme, păpuşi), panglici. **Fotogr[afie]** la masă, cum facem lecția seara, la 8, cu căpit[anul] şi d[octo]rul. Lecția, la 5-6½ d[upă] a[miaz]. Seara, 8-9¼, cu d[octo]rul la femeile cu fata Catrina (16 ani, frum[oasă]), tatăl fetii bulgar internat; le-au stricat bug[arii] t[oa]te țoalele. În toată năvăl[ia], au stat 2-3 săpt[ămâni] prin sat[ele] vecine (în 3-4 sate), cu fata prin şirele de paie, pe sub pat etc. Mama fetii povest[eşte] t[oa]te rom[âneşte], iar eu le trad[uc] d[octo]rului franțuz[eşte]. C[ân]d am mers seara la ele, mai era şi Machikovski, c[are] a plec[at], scuz[ându-se] că are treabă, şi un sold[at] ungur, c[are] a stat aci mereu. A venit apoi şi şeful [de] post.

Martie 19 (apr. 1), duminecă. Zi splendidă, caldă, senină. Ca 9-9½, cu d[octo]rul şi Linke la biserică. Erau femei cu copii mici, ca 20 sold[ați] rom[âni], cu turci soldați la uşă. Popa a pomen[it] num[ai] pe ctitori şi pe rom[ânii] căzuți în războiul acesta. De aici, ca 9½ - 11½, toți pe l[ân]gă Dun[ăre]. Am admirat cu binoclul de pe bazinele de apă cum descărcau ruşii prizonieri d[in] vapoare accesorii p[entru] cavalerie (potcoave, şelalărie...). Înapoi, plimbare cu luntrea lângă magazia de scânduri, apoi cu un sold[at] germ[an] cu barca cu pânze până apr[oape] de ostrov. A trec[ut] repede un vapor, v[est]-e[st]. Zăpadă tot a m[ai] rămas ceva în câte un locşor umbrit. Orele 2-6 d[upă] a[miaz], cu gradații, plimb[are] în oraş, la Ramadan. F[oarte] multe vapoare pe Dun[ăre], l[ân]gă mal. Depozit f[oarte] mare de sănii. În pichet[ele] grănic[ereşti], de vreo 2 odăițe, căz[ute] 5-6 proiectile şi tot e reparabil. Mulți unguri la vapoare. Într-un şlep, încarcă cărbuni prizon[ierii] ital[ieni] (vioi, oacheşi, vorb[esc] cu ei, întreb[ând] câți km [sânt] până la front) şi femei cu 2,50 [lei] ziua (- 6 seara). La întors, am dat şi pe la dr. Vianu, m[ai] luând ceva cărți. Seara, 6-7, era horă în curte, joc de câțiva, Şain şi 2 din Vlaşca, un vlăscean de 32 ani, teribil jucător de căluş. Ceilalți priveau glumind. Spun c-or găsi

acasă copii făc[uți] de turci s[au] bulgari, bolborosind şi sculând[u-se] în pic[ioare] la 3 ani. 1 soldat d[in] Rotunda, Ungureanu, rănit, de la Lagăr va pleca acasă mâine, poimâine.

[Săptămâna] martie 13-19

Timpul, frumos şi cald de primăvară, cu berze şi ciocârlii. Ploaia de la 15 a luat m[ai] toată zăpada; până azi, m[ai] nu m[ai] e nici prin colțuri cu nămeți.

Locuința. Ne cam deranjează că la latrina noastră vin toți prizonierii; în total, s[ân]t acum 135 aici (ai noştri, 47). Mai vin ei şi în vizită, după pâine, de cumpă[ră] tutun...

Mâncare, ca de obicei: o ciorbă la amiaz, cu carne (m[ie]rc[urea] şi vin[erea], fără carne) cu fidea (s[au] orez, macaroane); o pâine de 1800 gr (zic ei) la 3 zile, cam necoaptă la mijloc. Conseve de carne, m[ai] nimic, mânc[ând] numai o dată. Noi am m[ai] făcut rost de ceva peşte, din cel afumat, săpt[ămâna] trec[ută]. Din oraş, ceapă, usturoi, praz. Seara, ceai neîndulcit; dim[ineața], îndulc[it]. Mămăligi, m[ai] rar, nemaiduc[ându-se] des la moară).

Sănăt[atea] t[u]t[ur]or, bună; unii tot m[ai] au ceva păduchi.

Serviciu, ca de obicei, ca săpt[ămâna] trec[ută], în general. De la 15 martie, s[-au] m[ai] adăugat încă 5 cară cu câte 2 boi şi un om (Şt[efan], Niculin, Popa Dinu, Precupețu, Cismaru Pav[el]). Cară d[in] oraş lemne p[entru] electrica, bucăt[ărie]; scânduri (depoul vechi), tinichele vechi. Stoicăn[escu], cu ei; cu ei germ[an] tăcut, barbă roşie, bătrân, bun. Ceilalți la măturat, curăț[at] porumb, împachet[at] saci. Onică, la electr[ica]. Dechin [la] oi; lemne pentru electrica. Eu, de obicei, în oraş cu carăle, 7-9.

Lecții cu căp[itanul] şi d[octo]rul, 5-6½. M[ai] iau şi civili cu plată. Ieş[im] la 6¼, lucru începp[ând] la 7 (6¾). Căpitanul, t[o]td[eauna] şi: „Bună dim[ineața]". Term[inare] 12. D[upă] am[iaz], 1-3½; sâmbăta, 6¼-1.

Ştiri. Jurn[alul] *Gaz[eta] Buc[ureştilor]*, regul[at]. Revol[uția] d[in] Rusia, tot cam încurc[ată]. Lupte grele în Fr[anța], atac[uri[ale fr[ancezilor]. Ai noştri mereu se interes[ează] c[ân]d ne-o da drumul acasă.

Martie 20 (apr. 2), luni. **Căpit[anul]** dă ordin să se pună în Parc 2 putini cu **apă fiartă** şi apoi răcită, spun[ând] el dim[ineața] soldaț[ilor], în fraze rom[âneşti] orale, pregăt[ite] însă acasă („apă fierbută"). **A pedepsit** (I-a pedeapsă a unui prizon[ier] rom[ân] de c[ân]d sânt cu prizon[ierii]) pe un sold[at], din cei de alături, p[entru] că s-a certat cu sergentul Pal la lucru; va dormi în carceră, încins cu un lanț m[ai] multe zile. Eu am spus că sânt f[oarte] bune aceste măsuri p[entru] sănăt[atea] şi disciplina oam[enilor], explicând[u-le] şi lor. Spun căpit[anului] că s[ân]t 2 sold[ați] (Grecu, Biolan) pescari, dacă e nevoie, să le dea drumul. A luat notă să întrebe la comand[ament]. Orele 7-9½, eu cu carăle în oraş. Am rămas la dr. Vianu, m[ai] căut[ând] cărți. **Ciuperci** multe îm Parc, l[ân]gă şosea. Au vândut ale Biolan un săcuț, 2,50 lei, culese de Dechin;[au] mâncat şi ei. **Lecț[ie]**, regulat, traduc[eri].

Martie 21 (aprilie 3), marți. Orele 7-9¼, cu carăle în **oraş.** Am întâlnit pe prefect, c[are] tocmai se muta l[ân]gă Pefecură. L-am întrebat noutăți, de liberarea prizonierilor şi a răspuns că nu e nimic nou. Căuta să evite vorbiri în legătură cu războiul. **Soldații şi**

Moldova. Ieri dimineață, căpitanul mi-a răspuns (când am întrebat de pescari) că dacă județul Romanați e în Moldova n-o să le dea drumul. Atunci soldații noştri voiau să spuie căpitanului că s-o fi făcut vreo greşeală în tablouri (făcute de mine) de sânt trecuți la Moldova, de nu le dă drumul. Le-am răspuns că nu e nicio greşeală, că pe căpitan nu-l interesează plecarea prizonierilor şi de unde sânt, ci să aibă oameni la Parc şi că nu ne dă drumul decât când or veni în loc ruşi, italieni, moldoveni. **Lecția**, 5-6¼, conversație românească. În **oraş**, dimineața, văd I-a oară carne, lapte.

Mart. 22 (apr. 4), miercuri. **Timp** foarte frumos. Zarzării înfloresc, ca şi ieri şi alaltăieri. **Femei amenințate**: 2 femei au venit să ia pari necesari, băt[uți] în păm[ântul] din Parc. Căpit[anul] a tras înspre ele m[ai] multe focuri ca să stea, dar ele m[ai] mult fugeau. Au prins 2, din c[are] una cu copil la țâță. Le-a închis lângă turci. Şeful post[ului] a făc[ut] pe căpitan (zicând că n-are rost de găzd[uire] şi mânc[are]) şi le-a dat mai apoi drumul. Unul a vândut Parc[ului] o căruță cu cartofi mari cu câte 30 b[ani] kg. Zicea că are f[oate] mulți acasă. **Ştiri**. În jurn[ale], că englezii au mai înaintat 2 km; că în Rusia, guvernul cel nou va duce răzb[oiul] în contra Germ[aniei] autocrate cu mai multă tărie; pare că Englit[era] a făc[ut] revol[uția] d[in] Rusia. **Noi socotim salvată Basarabia, căci Rusia se va descompune.** Seara, pe la 4, unul de alături povestea cum unii d[in] ofiț[erii] n[oştri] erau foarte fric[oşi].

Martie 23 (aprilie 5), joi. Ciupercile, în toi. Am dat lui Răducea 1 leu să-mi aducă în m[ai] multe zile ciuperci. **Pâine** de casă mai găsim uneori pe la civili s[au] pe la prizonierii vecini adusă de neveste; e bună, albă, cernută. Cea din oraş e necernută, neagră, tare; totuşi, cumpărăm şi din ea, căci e proaspătă. **La cancelarie**, iar am m[ai] lucrat vreo 2 zile, p[entru] plata a 2 decade, liste cu numele oamenilor.

Martie 24, vineri. Borş. Ceva nou p[entru] mine. Am luat de la o vecină (aceea la c[are] am fost la 18/31 martie) şi am făcut cu ciuperci. Nu mâncas[em].

Duminecă, 26 martie (8 aprilie). Floriile. Timp frumos. **La biserica** de l[ân]gă Parc, orele 7½-10½. F[oarte] multe femei, copii, sold[ați] prizon[ieri], cu ceva germani şi câțiva turci (aceştia înăuntru, l[ân]gă uşă). Cam gălăgie. A cântat şi un soldat cu mantie de ofițer (fără trese!) Biserica aceasta (serv[ea] protop[opul] Şt. Burilescu) e singura deschisă acum din 5. **În catedrală, făcuseră turcii spital, apoi grajd,** iar acum de Paştile catolice a fost curăț[ată] şi s-au servit de ea germanii cu preot militar. Icoanele le-au stricat şi le-au pus pe foc turcii. Veniră pe la 9, plec[ară] pe la 10, directorul Prefecturii (sau alt funcț[ionar] de la Pref[ectură]) cu o ceată de funcț[ionari] cam sclivis[iți]. Aceştia, supăr[ați] că vorbeau femeile în biser[ică]. Totuşi, ei s-au pus apoi la taifas, după ce zis[ese] unul: „Mă, ai noştri tot sălbatici!" (p[entru] că vorbeau). Aci vorb[esc] şi cu un soldat, Cruțu Ion din Caracal (l[ân]gă Bulev[ard]), din Reg[imentul] 19, prins la Epureşti. ...[19]. De la noi am mers numai 19 (gradații, camera alde Ştef[an] etc.), ceilalți zic[ând] că au mâncat sau că sânt murdari. Din ceilalți vecini, 88, au mers numai 21. Au luat răchită. **Plimb[are] în oraş**. Căpit[anul] cu d[octo]rul şi Linke s[ân]t duşi la Cernavodă, țin[ând] locul țalmaistorul (tânărul scund). El ne-a dat bilete individ[uale] p[entru] oraş, până la ora 9 seara (noi cerusem între 1-6). Am fost eu

[19] Cuvinte ilizibile, scrise cu creionul.

cu Morcov[escu], Dănc[iulescu], Stoic[ănescu] pe la Castelul de apă, admir[ând] priveliştile dimprejur, pe la runele zid[urilor] vechi de lângă mal. Aci, pietr[ele] s[ânt] mari ca de 2 pal[me] cubice, cu var num[ai]. Un om cu casa de aci era întrist[at] că noi, rom[ânii], nu s[ân]tem patrioţi, că o babă bulgăr[oaică], născută aici, ţine grozav la Bulg[aria], că anticile (ziduri) de aci au fost făcute de daci (că aşa spune într-o carte de Boldescu), că ai noştri le-au dat jos până la faţa păm[ântului]; apoi cu pietrele au pavat oraş[ul] şi m[ai] ales curţile celor de la putere, pe c[ân]d bulg[arii], pe ale lor, le-au acoper[it] num[ai] cu păm[ânt]. Acum se vedeau aci loc[urile] unde au lovit vreo 2-3 ghiulele; zidul stricat. O groapă largă ca de 1 m., ca pâlnia, V, jos l[ân]gă mal, de bombă din aeroplan. Am fost pe la pod. În gunoi, dosarele d[in] arhiva militar[ă] de aci, risipite, stric[ate] (1 din cazarme, cu coperiş[ul] ars). Am văzut insuliţa Sf. Gh[eorghe], o grămadă de ruine amestec[ate]: păm[ânt] cu var, cărămizi etc. În ea, tranşee; legată cu uscatul prin şosea. Turci şi germ[ani], călări pe cai româneşti mici, pe deşelate, veniră aici, nu-ş la ce. Păşteau boii. Eu, tot optimist, visez un Giurgiu cu magazii până la Ramadan, iar printre ele, canale ale Dunării. Grădiniţa publică de aici e f[oarte] frumos aranj[ată], cu o clădire de vară cu terasă, netermin[ată] definit[iv]. Bustul de marmură al lui I. C Brătianu e trântit jos şi capul lipseşte. (În alte 2 locuri (grădiniţe) sânt nevătămate statuia Dianei şi a lui Apolon). Aci, în grăd[iniţă], iar vreo 2 gropi d[e] bombe de aeropl[an], vizând sigur cazărmile. Focul a stric[at] multe, nu bombardările. E stricat apr[oape] complet tot centrul de prăvălii şi m[ai] rar alte case. **Petreceri**. Azi sânt Paştile germ[anilor]. În localul Clubului Militar (grădină cu o scenă şi popice), erau mese cu germ[ani] c[are] av[eau] ouă roşii, băutură. O orchestră (în c[are] se concentr[au] toţi lăutarii d[in] oraş) cânta un vals. Mi-a făcut o mare plăcere, căci n-auzisem vals de vreo 10 luni. Germ[anii], f[oarte] linişt[iţi]. Ung[urii] însă, gălăgioşi. Un soldat ungur, rom[ân] transilv[ănean] tânăr, zicea că e sing[ur] el rom[ân] cu ung[urii] (era cu o ceată); ne-am abţinut de a vorbi de altceva, decât că or veni timpuri de linişte. Eu îi spuneam că ţara n[oastră] a văzut răstrişti mult m[ai] mari, că Giurgiul e num[ai] de 70-80 ani. **Prăvălii**. Multe bărbierii, 2 cârcimi, 3-4 brutării (1 ţin[ută] de un germ[an], la cel m[ai] mare hotel de aici), mai multe bragagerii, o ceain[ărie], 1 birt. Dim[ineaţa], zarzavaturi. Nici vorbă de cofetării, berării, lipscănii, fierării, băcănii etc. Nu se m[ai] cunosc deloc ce fel de prăvălii au fost cele din centru. Un băiat are dim[ineaţa], în piaţă, mosorele de aţă, ace, pănglicuţe (stambă, pânză, nu). Ca **distracţie**, nişte negustori greci şi bulgari stau în centru, înaintea bărbierii, iar alţii, la o ceainărie de alături. **Jurnale** vând nişte copii, ambul[anţi]: *Gazeta Bucureştilor* şi (rar) *Agrarul*. Nu se pălimbă pe strade decât militari. **Femei la prizoneri**. Le veniră iar azi din Vlaşca femeile cu pâine albă şi bună (nu neagră şi tare necernută), rufe etc. Am întreb[at] pe una ce fac ac[asă] şi a spus că, la ele în sat (Gogoşari), ele t[oa]tă ziua plâng şi dau cu bobii. **Ai noştri şi plec[area] acasă**. Nu le-am spus azi de ce mi-a spus căpitanul sâmbătă, dar le-am pus în vedere să-şi reviz[uiască] bagajele şi să n-aibă lucr[uri] străine şi să-şi aibă rufele opărite pentru a nu fi opriţi 5 zile la desinf[ecţie] şi pentru a nu duce boale şi păduchi acasă. În camera, alde Şt[efan], seara (pe la 8), discutau şi emiteau părerea (Irimin...) că poate ar fi bine să dăm câte 2 lei ca să dăm căpit[anului] p[entru] a ne da drumul. Eu le-am spus că spun prostii, că eu le-aş putea lua 2-3 sute de lei şi nu m-ar putea controla dacă i-am dat

căpit[anului], ba a fi f[oarte] mulţumiţi. Le-am spus cum Popa Nae d[in] Dioşti era să ia 100 de lei p[entru] intr[area] învăţ[ătorului] Stroescu în Şc[oala] Normală; samsarlâc făc[ut] de pungaşi în contul celor proşti. Se rad, se scutură. **Zahărul de la Plevna**. Rămas 2 porţii de zahăr, [din] 3-6 ianuarie. Le ţineam la mine p[entru] când n-o fi zahăr. Ei nu le-au uitat deloc. Acum le detei lui Stoicăn[escu] şi nu-l lasă în pace, ca să li-l pună în cafea. Ei cred că eu oi fi luat d[in] el, cu toate că văd ce corect sânt, dar p[entru] m[ai] toţi socot[esc] că nu e posibil să nu iau.

Martie 27 (aprilie 9), luni. Cu carăle **în oraş**, orele 7-9¼, cărând scând[uri] de la Marcusson (11 cară), pe drumul cel m[ai] lung. Noaptea trec[ută], am dormit puţin şi noi şi ei, auz[ind] de plecare pe şeful de post. Civilii de alături (m[ai] toţi din Gogoşari) au fost aici prizonieri prin februarie şi au fugit într-o noapte viscoloasă (f[ebruarie]). Au fost aduşi înapoi acum vreo 3 săptămâni şi îi ţine aci la corvoadă, pe când celorlaţi din Vlaşca le-a dat drumul la 9 m[a]rt[ie]. Văd şi ei că în febr[uarie] n-au lucrat nimic, dar acum e de lucru. Ei sperau să plece ei în locul nostru, căci auzis[eră] de la Lagăr azi (prin sergentul Popa Ilie d[in] Leoteşti) că de acolo o să vie 45 ruşi la Parc, dând drumul la alţii de aici. Ei au spus nevestelor să se ducă la un boier care caută să-i scoată de aici, să-i spună să se ducă ei, nu noi. **Gătire**. Mi-am pachetat cărţile în 10 pachete. **Cozonaci, politeţe**. Femeia la care am fost la 19/31 martie mă rugase să cer surorii ei de lângă noi (peste drum de noi, cea la c[are] fus[esem] cu d[octo]rul, ca tâlmaci, când era bolnavă acum vreo 12 zile) o sticlă de bulion cu plată, că ele sânt certate. I-am cer[ut] şi i-am dat-o. Ea mi-a trimis aseară prin Machicovki un „cozonac", ca cozonacul, dar făină neagră, cu ou; e bunicel; negreş[it] că nu e cozonac, dar a fost foarte gentilă. Facem glume asupra bietelor mahalagioaice, că ne-am împrietenit cu ele. Aici ele or fi liberale, dar nu sântem noi! Am rugat pe căpit[an], dacă poate să-mi dea din fotografiile de la...[20] şi 18 martie, dar a zis că n-are hârtie p[entru] ele. **Linke**, d[upă] a[miaz] (ca 5-6), învăţa la căruţă 2 căluşei în faţa casei. El acum, în război, a ajuns ofiţstrat. şi de aia e activ, sper[ând] să fie înaint[at]. Lecţie n-am făc[ut] nici azi (înce[tat] de vineri, 24 m[a]rt[ie]).

Săpt[ămâna] [20-27 martie][21]

Săptă[mâna]. Saci. Ciuperci. Timp frumos. Jurn[ale] (Rusia, Apus). Lupte. Carne de 2 ori pe săptămână (21 m[a]rt[ie]).

[20] Loc necompletat.

[21] Însemnarea privind această săptămână, foarte sumară, este făcută cu creionul.

DIN ÎNSEMNĂRILE UNUI PRIMAR AL CRAIOVEI

AMINTIRI DESPRE GENERALUL TEODOR GRIGORIU, UN EROU DE LA MĂRĂŞEŞTI

Motto:
„Nu numai că eroismmul
nu se poate porunci, dar e cu
neputință să-l răsplătești."
(Nicolae Iorga)

Petre Gigea

Despre eroi se vorbeşte mai ales în timpul războaielor şi un anumit timp după aceea.

Apoi, oamenii îşi aduc aminte din când în când despre faptele lor eroice şi stabilesc o zi pe care o numesc *„Ziua eroilor"*. Trecerea timpului face ca să se lase umbrele uitării, deşi eroii şi-au jertfit ce au avut mai scump, viaţa, ca noi, urmaşii, să trăim în pace şi linişte. Niciodată nu este prea mult să cinstim memoria lor.

Marele nostru istoric Nicolae Iorga afirma că *„nu numai că eroismul nu se poate porunci, dar este cu neputință să-l răsplătești."*

Referindu-se la eroi, Nicolae Iorga spune: *„Erou nu este acela care se bate, cât şi cum a trebuit să se bată. Nici acela care s-a bătut în zadar. Ci acela care a primit datoria sa aşa cum nimeni n-ar fi fost în stare să facă şi care a pregătit astfel şi pe alții, pentru a face ca dânsul."*

Pentru noi, românii, luptele de la Mărăşeşti ocupă un loc aparte de cinstire în conştiinţele noastre.

La Mărăşeşti, aici, ostaşii au spus: *„Pe aici nu se trece"*.

Aceştia au dovedit un eroism fără de margini, înscriind o pagină de glorie nemuritoare. Despre victoria armatei române de la Mărăşeşti s-a scris şi se va mai scrie. Ea trebuie amintită de-a pururi, pentru ca asemenea fapte vitejeşti să se întipărească în memoria viitorimii, ca exemplu de dăruire şi patriotism.

1. Un erou adevărat

Despre un asemenea erou voi vorbi în rândurile de față.

Este vorba de generalul în rezervă Teodor C. Grigoriu.

L-am cunoscut în anul 1965, când îndeplineam funcția de primar al municipiului Craiova. S-a prezentat la mine, pentru a sprijini, cu puterile sale, activitatea Primăriei craiovene.

L-am primit cu bucurie şi amabilitate.

– *Sunt fericit că am posibilitatea să vă cunosc, domnule general* ***Grigoriu****. Vă rog să luaţi loc şi să vă simţiţi ca la dumneavoastră acasă.*

– *Vă mulţumesc, domnule primar, că aţi binevoit să mă primiţi în biroul dumneavoastră.*

Ne-am strâns mâinile prieteneşte. Am început eu discuţia:

– *Cu ce v-aş putea fi de folos, domnule general?*

Generalul Teodor Grigoriu a zâmbit:

– *Eu, domnule primar, nu am nimic de cerut şi am venit să-mi ofer serviciile. Ştiu că aici la dumneavoastră sunt activităţi diverse. Eu sunt cetăţean al Craiovei. Sunt încă în putere.*

– *Sunteţi încă tânăr,* l-am întrerupt eu.

Generalul Grigoriu a zâmbit, cu zâmbetul său plăcut şi atrăgător, răspunzându-mi:

– *Sunteţi dumneavoastră amabil cu mine, dar vă asigur că inima îmi este tânără. De aceea vin la dumneavoastră. Pot şi eu să contribui cu forţele mele în atragerea cetăţenilor în acţiunile de înfrumuseţare şi gospodărire a oraşului. Aş dori, de asemenea, să mă adresez tineretului, elevilor, studenţilor, să le vorbesc despre epopeea de la Mărăşeşti, să le vorbesc despre patrie şi patriotism, despre apărarea patriei noastre, despre educaţia cetăţenească. Oriunde credeţi dumneavoastră că aş putea fi util, eu mă voi conforma, cu cea mai mare plăcere. Este păcat să stau acasă şi să nu fiu prezent în viaţa Cetăţii.*

Vorbea cu pasiune, obrajii aprinzându-i-se fără de veste.

M-a impresionat dorinţa sa de a-şi aduce un anumit aport în viaţa oraşului Craiova.

– *Sunt bucuros de ceea ce spuneţi şi vă mulţumesc în numele cetăţenilor craioveni. Sunt sigur că contribuţia dumneavoastră în viaţa obştească a oraşului se va răsfrânge în mod benefic asupra cetăţenilor. Vom conveni de comun acord, unde şi cum vom primi sprijinul dumneavoastră. Vă mulţumesc pentru bunele dumneavoastră intenţii.*

– *Şi eu vă mulţumesc, domnule primar, pentru înţelegere şi bunăvoinţă.*

Apoi, în faţa unei cafele şi a unor răcoritoare, ne-am întins la vorbă.

Am aflat lucruri care m-au impresionat atunci şi aş spune că s-au înmagazinat puternic în memorie. Dovadă sunt şi rândurile de faţă.

Epopeea de la Mărăşeşti a expus-o în faţa a sute şi sute de cetăţeni ai oraşului, elevi şi studenţi.

De la el mi-au rămas mai multe însemnări ale sale, legate de evenimente petrecute în primul război mondial.

Recent, dr. Ion Roşculescu, profesor la Universitatea de Medicină şi Farmacie din Craiova, un prieten al meu, dar şi al generalului Grigoriu, mi-a adus câteva pagini cu scrisul mărunt şi citeţ al generalului, în care explica faptele de arme ale ostaşilor în luptele de la Mărăşeşti.

Astfel, într-o scrisoare, pe care dr. Ion Roşculescu a primit-o de la generalul Teodor C. Grigoriu, acesta scria:

*«**Dr. Roşculescu Ion**,*

Medic cu mare suflet de român, îi ofer această carte ca un dar memorial, ca o ştafetă transmisă de un veterean – generaţia de ieri, dumneavoastră – generaţia de azi, pentru a o transmite la rându-vă copiilor dumneavoastră – generaţia de mâine.

De la pagina 89 şi până la sfârşit se arată acţiunea plină de glorie, nemuritoare a Companiei de Mitraliere a eroului între eroi, Căpitan Ignat Grigore.[1]

Din această campanie am făcut şi eu parte ca sublocotenent comandant de pluton mitraliere în memorabila luptă de la Răzoare-Mărăşeşti din ziua de 6 august 1917.

Alături de numele Căpitanului Ignat este menţionat şi numele meu.

În acel prăpăd de foc infernal a pierit în glorie tot efectivul de 180 de ostaşi al Companiei noastre, dintre care singurul scăpat cu viaţă am fost eu. Nefiind găsit viu sau mort, s-a presupus că fac parte din masa de carne informă, amic-inamic şi am fost trecut ca mort.

Eu am fost rănit grav la cap de un obuz ce m-a zvârlit în aer cu mitraliera la care trăgeam, fiind dezbrăcat de haine – rupte de pe mine de suflul exploziei obuzului – numai în cizme – plin de sânge – leşinat, am fost ridicat de brancardieri germani, crezând că sunt ofiţer german rănit, m-au transportat la spitalul lor din Focşani şi operat chiar în seara zilei de 6 august, de către medici germani.

După câteva zile m-au evacuat tocmai la Stettin în Germania, la un spital specializat de răniţi la cap.

După convalescenţă, am început să vorbesc şi văzând că sunt român, m-au băgat în lagărul de prizonieri din insula „Strahland-Dänholm", repatriat apoi la 5 iunie 1918, după pacea de la Buftea.

Astăzi, după 50 de ani, Partidul preţuind valorile de istorie ale trecutului şi cu ocazia Comemorării de la Mausoleul Eroilor la Mărăşeşti, unde am fost şi eu invitat, am avut deosebita satisfacţie de a primi decoraţia „Virtutea oştăşească clasa I de aur, cum şi acordarea pensiei de merit pentru fapte deosebite de arme".

Evoc cu pasiune eroii companiei mele şi pe toţi eroii neamului din toate timpurile, care şi-au zidit trupurile la temelia ţării, pentru apărarea fiinţei poporului şi statului nostru România, care este astăzi ridicată de Partidul Comunist Român pe trepte de prosperitate continuă şi de stimă deosebită internaţională.

***Grigoriu C. Teodor**,*

Colonel retragere
Veteran cu pensie de merit
Domiciliat în Craiova, str. Severinului, Blocul 3, scara 2, apartament 2
August 1967»[2]

În timpul acestor lupte, comanda companiei era în grija căpitanului erou Grigore Ignat, companie în care Teodor Grigoriu era sublocotenent.

---

[1] Maior Vasile I. Mocanu, *Căpitanul Grigorie Ignat*, Ed. Militară, 1967.

[2] Teodor C. Grigoriu, Scrisoare către dr. Ion Roşculescu, datată august 1967.

Din jurnalul de operaţii militare rezultă că toată compania de ostaşi români a fost decimată, fiind transformată într-un morman de cadavre, alături de *„2-3 rânduri de cadavre ale inamicului”*.

Totodată se menţionează:

„Pe lângă căpitanul Ignat s-au găsit toţi servanţii pieselor, ucişi cu mâinile pe trăgaci. De asemenea sublocotenentul Grigoriu a fost străpuns de baionete”[3].

„Tot aici este consemnată fapta vitejească a sergentului Ignat Iliescu, care, ajutat de doi soldaţi, a ucis şapte inamici, între care un ofiţer de la o unitate de mitraliere, în lupta corp la corp, determinând părăsirea a 9 mitraliere inamice prin acest singur fapt”[4].

«Eroismul cu adevărat legendar şi spiritul de jertfă de care a dat dovadă compania căpitanului Ignat, de la ofiţer la soldat, fără a ceda un singur pas în faţa puhoiului duşman, a impresionat profund pe luptătorii de la Mărăşeşti, numele căpitanului Ignat era pe buzele tuturor.

Cei care l-au cunoscut personal pe acest erou ne-au lăsat mărturii impresionante cu privire la moartea eroică, la comportarea sa pe câmpul de luptă.

Aşa, de exemplu, generalul C. Dragu, şeful statului major al Diviziei 13, scrie: „Acolo (pe câmpul de luptă – V.M), căpitanul a pus în valoare toate însuşirile sale ostăşeşti, toată puterea caracterului său de oţel, măreţia şi sublimul personalităţii sale, câştigând stima şi încrederea superiorilor, dragostea şi devotamentul ostaşilor de sub comanda sa.”»[5].

Fiind participant la marea încleştare de la Mărăşeşti, generalul Dragu descrie cu multă căldură fapta eroică a căpitanului Ignat şi a companiei sale.

Generalul scrie:

„După bătălie piesele Companiei de Mitraliere a căpitanului Ignat s-au găsit aproape îngropate de cadavre româneşti şi vrăjmaşe. La mitraliera nr. 1 s-a găsit căpitanul Ignat Grigore, străpuns de gloanţe şi baionete, cu capul culcat pe mitralieră şi cu degetul pe trăgaci; la mitraliera nr. 2 ofiţerul companiei, iar la restul mitralierelor gradaţi şi soldaţi. Toţi muriseră cu piesele în braţe, n-au voit ca fiind vii să lase pradă vrăjmaşului mitralierele lor dragi”.

Iar mai departe:

„Compania de Mitraliere a căpitanului Ignat a secerat fără cruţare valurile de atac inamice.

Pierderile companiei au fost îngrozitoare; când a văzut căpitanul Ignat că nu mai sunt luptători care să mânuiască piesele, atunci, în clipa ultimului sacrificiu, ordonă: «Ofiţerii, gradaţii şi soldaţii rămaşi în viaţă la piese, eu iau piesa nr. 1»”

„Şi au tras până ce n-au mai rămas în viaţă, din brava companie de mitraliere, decât grav răniţii care au mai putut povesti faptele eroice ale Companiei de Mitraliere, comandată de căpitanul Ignat”[6].

---

[3] Arhiva M.F.A. – M. St. M. Jurnal de operaţii al Diviziei 13 infanterie, dosarul nr 299/1, filele 185 a – 185 d.

[4] *Ibidem*, fila 185 d.

[5] Gazeta „Frontul Mărăşeşti”, anul III, nr. 15, octombrie 1988.

[6] *Ibidem*.

O înaltă distincție i-a fost acordată pentru vitejia şi avântul fără seamăn cu care a luptat la 6 august 1917 în zona Mărăşeşti – La Răzoare.

Decorația a fost trimisă soției eroului, printr-un delegat special, împreună cu o scrisoare a comandantului Diviziei 13, din care redăm:

«Vă trimit cea mai înaltă decorațiune de război, „Mihai Viteazul", cuvenită viteazului căpitan Ignat Grigore...

Scumpă soție a căpitanului Ignat, dacă până acum nu cunoaşteți rodul decorării acestui brav ostaş, îmi iau eu penibila, dar înălțătoarea sarcină să v-o arăt.

În ziua de 6 august Divizia 13 Infanterie a fost atacată de aproape trei divizii germane din care una (a 12-a bavareză) de elită. Furia atacului nu se poate descrie, căci era ziua falimentului armatelor kaizer-ului pe frontul român, unde se încercară, de 12 zile şi 12 nopți în şir, să zdrobească mica dar viteaza oaste română. Pe la orele 10.30, pozițiile noastre erau copleşite, când, cu drept cuvânt, i s-a arătat duşmanului ce este românul...

Ca fulgerul, tot ce era român pe câmpul de bătălie s-a ridicat şi năpustit împotriva cotropitorilor nesățioşi şi i-a culcat la pământ, iar ce a rămas în picioare şi-a strâns toate puterile pentru a fugi ruşinos. S-a isprăvit, dar cu faima vrăjmaşului teuton. După bătălie, începând să ne numărăm şi căutând pe cei ce lipseau, am dat peste iubitul nostru camarad, viteazul între viteji, căpitanul Ignat, comandantul Companiei 1 Mitraliere, care, ca şi ofițerul său din companie, sublocotenentul Grigoriu, erau literalmente acoperiți de cadavre nemțeşti. Poziția în care a fost găsit eroul arăta neîndoielnic inima ce acest ofițer a pus pentru apărarea Patriei: era mort cu mâna dreaptă încleştată pe mitraliera cu care trăsese.

Poziția în care s-a găsit căpitanul Ignat a atras atențiunea tuturor şi-i dă dreptul de a fi scris în istoria neamului, alături de marii eroi...»

O scrisoare asemănătoare a fost adresată de comandantul diviziei şi mamei eroului[7].

Ca participant al luptelor crâncene ce s-au dat la 6 august 1917, într-o zi de duminică, generalul Teodor Grigoriu a evocat în mai multe rânduri faptele de arme ale ostaşilor români din acea zi, sacrificiile făcute în lupta cu cotropitorii țării.

Iată cum s-a adresat la o festivitate de 9 mai, închinată zilei de 9 mai 1877, ziua Independenței de Stat a României ca stat suveran, 9 mai 1945, Ziua Victoriei în războiul antifascist şi ziua de 9 mai, *„Ziua eroilor"* patriei:

„În 9 mai trebuie să înțelegem că e concentrată comemorarea eroilor la dimensiunile întregii țări, deci țara întreagă îşi aduce omagiul său pios eroilor din toate generațiile trecutului.

Şi sacrificiile acestor eroi nu au fost zadarnice.

Momentul e solemn, cu gânduri de mari satisfacții, cu clocotitoare răscoliri în suflet de rezonanțele patriotismului poporului român, al virtuților străbune.

În aceste clipe simt sentimentul că ai în fața ta întreaga țară, prospera Republică Socialistă România din 9 mai 1968, concentrată în imaginile cele mai grandioase de înflorire sub anii cincinalelor socialiste, ca o frescă superbă a pământului românesc atât de frumos şi profund înnobilat de hărnicia poporului nostru.

---

[7] Maior Vasile I. Mocanu, *Căpitanul Grigore Ignat*, Ed. Militară, 1967, p. 106-107; 110-111.

Acest 9 mai 1968, ca zi a eroilor, găseşte Republica noastră suind spre zenitul împlinirilor continui, află pe toate întinderile înnoite ale plaiurilor româneşti biruinţa deplină a năzuinţelor de veacuri, dând ţării un conţinut nou, profund revoluţionar al democraţiei socialiste, aşa cum o trăim azi, îi conferă o plenitudine pe care nici cele mai îndrăzneţe visuri nu ar fi întrezărit-o.

Cunoaşterea patriei, a istoriei sale de vitejie, duce la educarea patriotică a tineretului, care la vârsta sa de aur reprezintă viitorul ţării, al Republicii Socialiste România, care şi ea este azi la vârsta de aur a tinereţii.

Elevii de azi vor deveni intelectualitatea de mâine.

Cunoştinţa istoriei şi a cunoaşte care au fost marii eroi este o datorie a tuturora.

Patria – după cum spunea Delavrancea – este pământul plămădit cu sângele şi întărit cu oasele moşilor şi strămoşilor noştri. Când pomenim de Rovine, Călugăreni, Valea Albă, Grivița, Mărăşeşti, Oituz, Bucureşti, Debreţin, simţi fiorul unei înălţări de vibrare sufletească, uităm de noi, trăim aievea ceea ce au fost odinioară voievozii, plăieşii, căpitanii de oşti, dorobanţii, ostaşii, de la românimea care a vorbit aceeaşi limbă, au avut aceleaşi năzuinţe, aceleaşi suferinţe. Aşa e patria!

Sentimentul iubirii de patrie atinge sublimul, statornicind cu jertfa eroilor însuşi cuvântul patrie.

Prin cuvântul patrie se înnoadă firul lung epopeic al istoriei neamului, în cursul căreia mii de mii eroi, fiii cei mai buni ai poporului au apărat pământul românesc.

Dragostea de patrie se înscrie cu un sentiment firesc al românului.

Sentimentul de patrie face punte de aur între un mare număr de procese afective, volitive şi cognitive ale poporului, constituindu-se din cele mai vechi timpuri, într-o formă adânc expresivă a cunoştinţei umaniste româneşti.

În matca generoasă a acestui sentiment se adună cei mai limpezi afluenţi ai comuniunii cu patria şi poporul, ai comunităţii de frăţie cu cetăţenii patriei de toate naţionalităţile conlocuitoare, ai comuniunii cu natura ţării de psihlogie, de spiritualitate, de obiceiuri şi de felul de viaţă statornicit din moşi-strămoşi, cu tradiţiile de luptă naţională şi socială a românilor.

Sentimentul patriotic al tinerelor generaţii prinde relief din evocarea trecutului cu virtuţile străbune, care să-i exalte virtuţi tot atât de înalte.

Confruntarea cu trecutul eroic străbun este confruntarea ce propulsează tineretul cu sporit elan şi cu forţe vitale în viitor.

Sentimentul patriotismului socialist poartă marca timpului său, este sentimentul nobil pe care ţi-l dă munca de autodepăşire, exercitarea profesiunii la cel mai înalt coeficient de ardere intelectuală.

Se înţelege deci cât de vast şi inepujizabil teren are manifestarea patriotismului socialist pe solul şi în plasma muncii zilnică a fiecăruia, în relaţia muncă-patriotism, în toate activităţile vieţii.

Dragostea de patrie şi patriotismul socialist este curcubeul veşnic reînnoitor al actelor şi voinţelor noastre. În el se reflectă modul nostru de a fi, a trăi, a simţi, a spera, a izbuti."

2. La Mărăşeşti, în compania căpitanului Ignat Grigore

„Este pentru mine o cinste şi o deosebită satisfacţie, ca în cadrul inepuizabil al lui 9 mai, ca şi a eroilor, să vă expun un episod de fapte deosebite de eroism – de un eroism colectiv – ca pe timpul dacilor – eroismul companiei de mitraliere a eroului între eroi – cum l-a numit istoria – căpitanul Ignat Grigore, fiul veteranului de la Plevna, sergentul Iacob Ignat din Bârlad.

Cazul s-a petrecut în primul război mondial, în data de 6 august 1917, şi înscrisă de asemeni în istorie ca find cea mai eroică bătălie pentru Moldova – cum au numit-o germanii, din bătălia Mărăşeştilor – cum au consacrat-o românii victorioşi de atunci.

Astăzi, când nu s-au stins încă ecourile comemorării din august 1967 de anul trecut – de la Mausoleul Eroilor de la Mărăşeşti, astăzi, cu ocazia zilei de 9 mai, consacrată de Partid şi de Stat ca şi a eroilor, vă voi povesti aceste fapte.

Cu multă emoţie în suflet, eu, ca unic supravieţuitor din acea Companie a căpitanului Ignat, contopindu-mi bătăile inimii mele cu ale dumneavoastră azi, voi încerca să evoc câteva imagini din dimineţa acelui 6 august 1917, care a marcat apogeul bătăliei Mărăşeştilor, zi în care fiii acestui popor s-au dovedit ca adevăraţi eroi de epopee. Bravii apărători ai gliei, cu desăvârşit spirit de jertfă, au udat cu sângele lor câmpiile Mărăşeştilor, când în 14 zile de lupte crâncene, germanii au dat 61 de asalturi nereuşite, iar românii au ripostat cu tot atâtea contraatacuri şi cu sacrificiul celor 680 de ofiţeri şi 26000 de soldaţi şi gradaţi, românii au arătat cotropitorilor că: „Nici pe aici nu se trece!", lozincă ce flutura atunci pe buzele oricărui ostaş român, şi când şi duşmanii au avut 52000 de pierderi.

Încercaseră germanii să străpungă frontul la Siret, apoi la Mărăşeşti, pentru cucerirea Moldovei, dar nu au reuşit.

După cum arată istoria, la începutul lui august 1917, Feldmareşalul german Von Mackensen, comandantul suprem al oştilor cotropitoare, supranumit „spărgătorul de fronturi", s-a hotărât că ia personal conducerea bătăliei pentru cucerirea Moldovei şi lichidarea României ca stat. La plecarea sa din gara de nord Bucureşti – când îşi lua rămas bun de la Statul său major, le spunea: „La revedere, ne vom revedea peste 5 zile la Iaşi", unde era pe atunci capitala provizorie a României şi sosit pe front, îşi aprovizionase trupele sale de asalt cu hrană rece pe 3 zile, ca să le ajungă până la Iaşi, dar nu le-a mers.

Mackensen hotărâse asaltul prin surpriză în duminica de 6 august.

Fuseseră multe zile de lupte grele. Bombardierele zburau într-una şi dogoarea verii de început de august clocea leşietic cu dogoarea cadavrelor amestecate cu miros de gaze toxice."

*

* *

Şi acum iată cum descrie el, singurul supravieţuitor, acea zi de război pe care a trăit-o atunci:

«Era dimineaţa lui 6 august 1917, într-o duminică, cu o linişte relativă pe front.

Răsărea un soare cald şi calm. Soldaţii cu feţe măslinii, arse de soare, îşi revizuiau mitralierele, mai revizuiau şi camuflajul, înfingând spice de grâu, ca să nu se observe amplasamentele pieselor. Unul mă întreabă: „Domnule sublocotenent, trăirăm să vedem şi răsăritul soarelui de azi. Câţi dintre noi vor trăi să-l vadă pe cel de mâine?" Şi într-adevăr, către ora 6.30 s-a dezlănţuit asupra noastră un bombardament infernal de artilerie. Peste 1000 de tunuri germane de toate calibrele cutremură frontul din toate încheieturile şi artileria noastră ripostează.

Bombardamentul inamic se concentrează cu maximum de intensitate asupra sectorului Diviziei noastre a 13-a Infanterie, în special în zona Batalionului I şi Companiei 1-a Mitraliere a Căpitanului Ignat din Regimentul 51 Infanterie, unde inamicul avea să izbească cu grosul forţelor sale, atacând sectorul Diviziei noastre cu 3 divizii de elită germane.

Compania noastră de mitraliere Cpt. Ignat, din care făceam şi eu parte ca sublocotenent, comandantul Plutonului 1 Mitraliere ocupa amplasamente la cota 100 situată la S-V de pădurea Răzoare spre viile Negroponte – Mărăşeşti, ce avea să primească cel mai înverşunat şoc inamic.

Căpitanul Ignat, cu calmul său caracteristic, prin ploaia de obuze, a trecut pe la fiecare mitralieră, verificând să fie cât mai bine camuflată şi să tragă cât mai bine. S-a adresat cu vorbe hotărâte ostaşilor la fiecare piesă, că ţara întreagă priveşte cu încredere spre bravii apărători şi ordinul este ca fiecare să-şi facă datoria până la capăt.

A urmat apoi izbirea Diviziunilor duşmane de liniile de apărare române.

A fost o încleştare pe viaţă şi pe moarte, un măcel crâncen de vieţi, un infern de foc, de fum, de şuierat de gloanţe, de obuze, explozii de şrapnel, sclipiri de rachete, luciri de baionete în lupte corp la corp – dar duşmanul nu reuşeşte, secerat de mitralierele noastre.

Începe un nou bombardament de artilerie duşmană. Tranşeele companiilor noastre de puşcaşi se prăbuşesc, devin de nerecunoscut, îngropând sub ele pe bravii apărători.

Fumul şi gazele îneacă respiraţia. Huetul detunăturilor şi şuierul obuzelor de toate calibrele asurzesc, năucesc; artileria română ripostează tot mai cu îndârjire.

După vreo două ore de bombardament duşman cu cea mai aprigă înverşunare, varsă lavă înroşită de schije şi şrapnele, cât o pot vărsa gurile de foc duşmane.

Din linia 1-a a noatră nu se mai alege nimic. Reţelele de sârmă ghimpată erau distruse, tranşeele răsturnate, soarta poziţiei noastre grav ameninţată.

Coloane inamice apar din nou, eşalonate în valuri, acoperind câmpia peste 2 km adâncime – şi caută să înainteze pe unde rezistenţa a fost distrusă şi reuşesc să pătrundă câteva sute de metri în poziţiile noastre, la legătura din stânga Regimentului nostru 51, cât şi la legătura din dreapta cu Regimentul 47 Infanterie.

Soldaţii români, câţi au mai rămas, rezistă încă neclintiţi, împroşcând mereu moarte în duşmani - Cohortele bavareze încurajate de artileria lor, cât şi de câştigul de teren ocupat se aruncă furioase la asalt peste cadavrele celor căzuţi.

Apărătorii români icnesc, lovind pe duşmani cu deznădejde, cu arme, cu grenade, cu baionete; încleştarea e oarbă, sângeroasă.

Compania noastră de mitraliere, bine camuflată, trage din plin, cu cele 8 piese.

Duşmanii cad cu miile, dar alţii veniţi din urmă iau locul celor răpuşi.

Ostaşii români, deşi copleşiţi, decimaţi, luptă până la cel din urmă stors de energie şi barează cu piepturile lor torentele Diviziei a 12-a bavareză şi 76 prusace.

Situaţia frontului din linia 1-a se zbate în ultimele spasmuri agonice.

Să fi fost ceasul trecut de 11. Infanteria germană pătrunde din nou în valuri într-o spărtură largă de câţiva km de front pe 1 km adâncime.

Apărătorii noştri împuţinaţi de rafalele nimicitoare sunt ucişi, călcaţi în picioare.

Către cota 100 duşmanii înaintează spre Pădurea Răzoare pe coasta uşor înclinată, în rânduri compacte, cu greu de stăvilit de către subunităţile Regimentului 47 român, extenuate, învălmăşite, cu comandanţi răniţi sau ucişi.

Trupele germane se revarsă mereu, încontinuu, ca un puhoi, cu tot grosul coloanelor lor, căci pe aici era direcţia lor principală de atac, atacând cu 10 oameni contra unul.

Rezervele noastre din poziţie, intrate la contraatac se macină şi ele, copleşite, luptând unul contra 10 inamici.

Pe cota 100 – intrată în istorie – lupta încă pe poziţie Compania Mitraliere căpitan Ignat, ocupând o frântură de tranşee. Piesele încă bine camuflate puneau în faţa inamicului pânza de foc nimicitor, rărind mereu rândurile – valurilor duşmane, căzute ca spicele în faţa coasei.

Această companie de mitraliere era ultima insulă de rezistenţă din acest sector al poziţiei noastre. Căpitanul Ignat primise ordin ca unitatea să reziste pe poziţie şi compania rezistă încă. El arătase ostaşilor că preţul rezistenţei lor în aceste clipe supreme însemnau o valoare de istorie. Fiecare ostaş lupta până la sacrificiu, căci o oră de rezistenţă însemna timp istoric al victoriei, până ce soseau rezervele noastre de divizie la contraatac, toţi ostaşii companiei noastre trăgeau neclintiţi în piesele lor, împroşcând mereu moarte în duşmani, care se poticniseră, opriţi la câteva sute de metri.

Acum tunurile duşmane reperează tirul asupra cotei 100 şi bat cu turbare această insulă de rezistenţă ce barează cu focul ei nimicitor pătrunderea grosului coloanei lor, pentru a căpăta „cale liberă" de întoarcere a frontului român, de a arunca Armata 1-a română în Siret şi a înainta astfel spre Bârlad-Iaşi – ca să lichideze România ca stat.

Cad obuze, curg şrapnele, şuieră gloanţe ca într-un infern de apocalipsă, la flancul stâng aruncă în aer mitraliera cu servanţii sfârtecaţi, apoi o altă piesă a noastră are aceeaşi soartă, când moare şi Elevul-plutonier Ralea Emil, comandantul Plutonului 2 Mitraliere.

Una câte una, mitralierele noastre tac, servanţii cad ucişi unul după altul. Nu mai sunt alţii care să-i înlocuiască.

Şi la piesa nr. 1 şi la piesa nr. 2 trăgătorii sunt ucişi. Căpitanul Ignat sare la piesa nr. 1 şi eu la piesa nr. 2. Mitralierele capătă iarăşi viaţă, înroşind ţevile, deşirând mereu şa benzi ce fac mormane de cartuşe trase.

Dinaintea noastră coloane de inamici se apropie târându-se pe pântece.

Căpitanul Ignat mânuieşte mitraliera cu măiestria unui adevărat instructor ce-mi fusese la centrul de instrucţie a Diviziei pe timpul refacerii din Moldova.

Mitraliera sa, ca şi mitraliera mea, zbuciumate, cu tot sufletul lor de oţel, erup mai aprig, îngânându-se mitraliera maestrului cu a mea, fostul său elev.

Ţevile ropotesc, înroşindu-se mai mult, moartea însă pândindu-ne şi pe noi din clipă în clipă.

Un obuz cade în faţa mitralierei mele, a cărui explozie sfârtecă trupul ostaşului încărcător al mitralierei mele, eu ca trăgător plecasem capul pe radiatorul mitralierei cu care trăgeam, cu hainele rupte de pe mine şi dezbrăcat de suflul exploziei, cad leşinat, plin de sânge, totuşi singurul care am scăpat cu viaţă din compania Căpitanului Ignat.

Căpitanul Ignat a căzut şi el cu capul pe mitraliera sa, cu degetul pe trăgaci, aşa îl îngheţase moartea de glonţul ce-i trecuse prin inimă. Pe lângă toate mitralierele companiei era doar o masă informă de carne amic-inamic.

Aşa a pierit în glorie întreg efectivul companiei de 180 de ostaşi, care şi-au împlinit cu sfinţenie datoria către patrie şi chiar murind, în frunte cu bravul Căpitan Ignat. Ei n-au lăsat să le cadă arma din mână.

Documentele operative ale Diviziei a 13-a Infanterie, aflate în arhiva M. St. Major al Armatei, consemnate apoi şi în „Istoria Războiului de Întregire a Neamului", scrisă de Ministerul Apărării Naţionale, ca şi „Epopeea Română de Întregirea Neamului" scrisă de Găvănescu, arată în câteva pagini eroismul Companiei Mitraliere a Căpitanului Ignat, unde, alături de numele Căpitanului Ignat, este pomenit şi numele meu, noi fiind singurii ofiţeri ai companiei. Se mai arată în aceste documente că rezistenţa pe poziţie până la unul, barând înaintarea inamicului timp de o oră, a cântărit cu mare pondere în balanţa victoriei trupelor române la Mărăşeşti, ţintuind pe loc colosul atacator, dând timp rezervelor de Divizie şi de armată să contraatace şi să arunce înapoi pe duşman.

Căci deşi germanii ocupaseră puţin timp cota 100 şi sperau în victorie, batalioanele române au dat un contraatac atât de vijelios, punând pe fugă pe inamic, mulţi căzând prizonieri cu ofiţeri, cu mitraliere şi muniţia lor, iar Regimentul 47 Infanterie român din dreapta noastră, care cu o oră înainte era în punctul să cadă prizonier, alături de celălalt Regiment 39 Infanterie, au inversat rolurile şi împreună se adaogă iureşului român, răsturnând situaţia frontului în favoarea victoriei definitive a românilor.

Astfel, într-un ceas de rezistenţă, poate cel mai greu ceas din răscrucea războiului din bătălia Mărăşeştilor, din focul iadului, acolo Compania de Mitraliere s-a jertfit până la unul, în frunte cu bravul Căpitan Ignat, a dovedit un deosebit eroism colectiv, înalt patriotism, un total spirit de jertfă pentru patrie, pentru popor.

După luptă, compania Căpitan Ignat, a fost găsită toată decimată, acoperită de cadavre.

A doua zi furia germanilor s-a potolit. Acalmia a apărut pe front. Dându-i-se onorurile militare cuvenite, Căpitanul Ignat Grigore a fost înmormântat cu întreaga sa companie de eroi, lângă colţul de nord-est al viilor Negroponte.

Pentru vitejia sa, Căpitanul Ignat, ca şi drapelul Regimentului 51 Infanterie a fost decorat „proprio mottre" şi „post mortem", cu ordinul de zi pe Divizie şi pe oştire, că a luptat ca un brav şi a murit ca un brav.

De asemenea, ca o prețuire deosebită pentru gloria acestei Companii s-a rezervat în dreapta intrării în Mausoleul Eroilor de la Mărăşeşti, o firidă de onoare pentru Compania Mitraliere Căpitan Ignat Grigore, ca pildă înălțătoare pentru generațiile viitoare, ca pildă de deosebit eroism colectiv.

V-am înfățişat prin imaginea cuvintelor, unul din miile de mii de exemple de eroism ale eroilor patriei, din primul război mondial, ca izvor de apă vie. Se cuvine să-i cinstiți şi să le aduceți omagiul cuvenit de recunoştință, pe care noi toți îl aducem, împreună cu întreaga țară.

Voi, scump tineret, să faceți cinstirea eroilor prin munca voastră, muncă demnă, muncă de pregătire temeinică la învățătură, prin dăruirea totală în toate acțiunile ce duc la făurirea omului demn, omului de nădejde al nădejdilor societății noastre socialiste, să deveniți meritori constructori ai socialismului în patria noastră, cu tradiția şi lumina ei proprie.

Voi, scumpi studenți, să fiți în pas cu cerințele revoluției ştiințifice şi tehnice contemporane, cu dorința de a vă autodepăşi, cu voința de a ajunge în primele linii ale progresului, să fiți sudura între înțelepciunea şi experiența elevată a profesorilor voştri cărora să le facă plăcere că le-ați fost studenți, ca tânăra noastră universitate craioveană să se poată mândri în viitor că a făcut din studenții săi oameni care să ridice pe noi culmi economia, ştiința, arta, cultura societății noastre socialiste, transpunerea în realități vii a celor mai îndrăznețe planuri de ridicarea poporului nostru pe treptele superioare ale civilizației.

Acesta să fie omagiul pe care să-l aduceți ca o ofrandă spirituală, ca slavă de-a pururi eroilor din toate timpurile, care s-au jertfit pentru patrie, pentru popor»[8].

3. Omagiu generalului Teodor Grigoriu

Întâlnirile pe care le-am avut, de altfel în multe rânduri, erau pentru mine o încântare.

Generalul Teodor Grigoriu avea o figură de om blajin, cu ochi limpezi şi visători, de o politețe deosebită. Ştia să-şi capteze interlocutorul cu fraze cursive şi convingătoare.

Nu prea înalt, dar cu o siluetă agreabilă, zveltă şi suplă, în uniformă militară, se impunea ca personalitate militară.

Eroul de la Mărărşeşti a îmbătrânit frumos.

Consiliul Popular județean, cu prilejul a 80 de ani, l-a propus pentru decorarea de către Preşedintele României, pentru a i se acorda *„Steaua României"* clasa I şi înaintarea sa în gradul de general maior.

Astfel, în ziua de 15 mai 1971, în salonul oficial al Consiliului Popular județean Dolj, a fost sărbătorit pentru acest important eveniment din viața sa.

La această festivitate au participat: Constantin Băbălău, preşedinte al Consiliului Popular județean Dolj, Petre Gigea, prim-vicepreşedinte al Consiliului Popular județean

[8] Teodor C. Grigoriu, Expunere făcută în ziua de 9 mai 1968 la Universitatea din Craiova

Dolj, Ionel Cetățeanu, Popa Mircea, Gabriel Ciupagea, Constantin Tudor şi Ştefan Duță, vicepreşedinți ai Consiliului Popular județean Dolj, Petre Poroineanu, secretar al Consiliului Popular județean Dolj.

După citirea Decretului prezidențial, Constantin Băbălău, vorbind despre personalitatea celui omagiat, l-a felicitat călduros şi i-a urat mulți ani de viață.

La rândul său, generalul maior Teodor C. Grigoriu, a mulțumit pentru aprecierea ce i s-a făcut, considerându-se în continuare un ostaş în slujba patriei sale.

S-a asigurat apoi un mic cockteil, în care cu toții ne-am simțit excelent.

L-am întrebat într-o scurtă pauză:

– *Cum vă simțiți, domnule general Grigoriu?*

Cu zâmbetul său, aş spune fermecător, mi-a răspuns:

– *Mă simt excelent. Aici, constat cu satisfacție că mă simt înconjurat cu dragoste şi prietenie. Vă sunt recunoscător pentru tot ceea ce faceți pentru mine. În preajma dumneavoastră, simt că sunt tot mai tânăr la trup şi în gândire. Încă o dată, vă mulțumesc!*

Privesc, acum, fotografiile din acea zi de 15 mai 1971, din cei care au fost prezenți aici, generalul Teodor Grigoriu, Petre Poroineanu, Gabriel Ciupagea şi Ştefan Duță au plecat în eternitate, rând pe rând.

Cei ce mai sunt în viață şi erau prezenți atunci, mânați de destinele lor, au plecat şi ei pe rând la Bucureşti, şi apoi în străinătate, îndeplinind funcții importante.

Astfel Constantin Băbălău a devenit ministru al Energiei Electrice şi apoi ambasador în Mexic, Petre Gigea, ministru de Finanțe şi apoi ambasador la Paris şi ambasador al UNESCO, Ionel Cetățeanu, adjunct de ministru şi ambasador în Irak, Tudor Constantin, ministru al Construcțiilor de Maşini şi ambasador în Italia, iar Popa Mircea, director de bancă şi director economic al Societății Comerciale „OLTCIT" din Craiova.

Obiectivul fotografic a surprins şi alte ipostaze în care generalul Teodor Grigoriu este prezent.

În ziua de 25 octombrie 1971, de *„Ziua Forțelor Armate"* ale României, l-am întâlnit la sediul Garnizoanei Militare Craiova.

Gazdă ne-a fost generalul maior Dumitru Pletosu, comandantul Garnizoanei Militare Craiova.

Şi aici, cei prezenți au luat cunoştință de faptele sale de arme, în fragmente spuse cu dezinvoltură şi amabilitate.

Mi-a făcut o mărturisire:

– *De fiecare dată, când mă întâlnesc cu dumneavoastră, sunt bucuros şi încântat peste măsură. Vă spun cu mâna pe inimă.*

– *Aceleaşi sentimente sunt şi pentru mine*, i-am răspuns, zâmbind pe loc.

Desele mele întâlniri cu generalul Teodor C. Grigoriu, atât în perioada cât am fost primar al Craiovei, cât şi în aceea când am îndeplinit funcția de prim-vicepreşedinte al Consiliului județean Dolj, au făcut ca figura sa luminoasă să se întipărească adânc în conştiința mea.

Aceleaşi aprecieri generoase le-am auzit şi de la Marin Năstase, Nicolae Bodescu, dr. Ion Roşculescu, Minodora Fugaru, Florea Mitruț.

Aş vrea să mulţumesc prof. univ. dr. Ion Roşculescu, care într-o discuţie recentă, m-a determinat să scriu aceste rânduri, fapt ce l-am făcut cu mare plăcere.

Generalul Teodor C. Grigoriu, plecat în nemurire pe drumul fără de întoarcere în deceniul al optulea din secolul trecut, s-a întâlnit cu colegii săi, eroii de la Mărăşeşti din primul război mondial.

Un gând pios pentru sufletul său generos.

Doamne, ce figură luminoasă a fost generalul Teodor Grigoriu – un erou de la Mărăşeşti!

*

* *

Nu pot încheia amintirile mele despre generalul Teodor Grigoriu, fără a mă referi şi la gestul său nobil de a-mi trimite de ziua numelui meu, sărbătorită de sfântul Petru şi Pavel, la 29 iunie 1971, o scrisoare cu urări de bine şi şapte pagini intitulate *„File de istorie”*.

Despre acestea voi vorbi în continuare.

Cele şapte pagini erau închimate luptelor de la 6 augut 1917, cota 100 Răzoare-Mărăşeşti, unde generalul craiovean a luptat efectiv, devenind erou, fiind singurul supravieţuitor.

Materialul respectiv este intitulat *„File de istorie”*, fapte şi eroi din luptele contra cotropitorilor.

Titlul scriitorii continuă cu fraza: *«Acţiunea plină de glorie a „Companiei Mitraliere” a Căpitanului GRIGORE IGNAT în luptele din 6 august 1917, cota 100 Răzoare – Mărăşeşti».*

Având caracterul unei scrisori, adresându-mi-se, autorul menţionează că îmi oferă aceste *„File de istorie”* ca *„un dar memorial cu o ştafetă simbolică din partea mea, ca veteran (generaţia de ieri) transmise dumneavoastră (generaţia de azi), ca s-o transmiteţi urmaşilor dumneavoastră (generaţia de mâine)”*.

Sub semnătura sa, adaugă: *„Veteran general-maior, supravieţuitor din luptele din 6 august 1917, cota 100 Răzoare – Mărăşeşti”*.

Expunerea propriu zisă, ca o conferinţă ţinută în faţa tineretului, are titlul *„Pentru apărarea patriei – sacrificiul suprem”*.

Textul expunerii sale, scris citeţ, cu litere cursive şi elegant scrise, este cel ce urmează:

«Auzi un cânt frumos... Te mişcă sufleteşte... Vibrezi!...

Priveşti o scenă pastorală de un patos deosebit. Te mişcă... Vibrezi...

Auzi de un episod de eroism deosebit... Te mişcă... Vibrezi...

Dar să povesteşti tu însuţi, ca martor ocular al trăirii tale un act neasemuit de eroism, din care doar tu singur să fi scăpat viu, deşi grav rănit, să fii doar tu unicul supravieţuitor, nu se poate să nu ţi mişte mai intens!

Iată de ce inima mea vibrează atât de intens ori de câte ori evoc episodul deosebit de eroism despre care vă voi povesti şi cred că auzindu-l, nu se poate să nu vibreze şi inimile dumneavoastră.

Inima mea vibrează şi de emoţia că mi-a fost dat mie – ca unic supravieţuitor – să vă pot povesti dumneavoastră astăzi despre faptele lor mari de arme, săvârşite atunci,

pentru apărarea patriei, despre eroismul lor deosebit şi o fac cu pioşenie, ca un omagiu de venerație, pentru memoria lor, pentru sacrificiul lor suprem, pentru patriotismul lor sublim, intrat în tradiția străbună.

Este episodul de „eroism colectiv" – ca pe timpul dacilor – de eroismul Companiei de Mitraliere a eroului între eroi – cum l-a numit istoria – Căpitan Ignat Grigore, fiul eroului de la Plevna, sergentul Ignat Iacob din Bârlad.

Adunându-mi gândurile cu amintirile clipelor din zilele de lupte şi privind prin vreme cu 54 de ani în urmă, parcă îi văd pe tovarăşii mei de lupte zidindu-şi trupurile la temelia țării, pentru apărarea ființei statului nostru şi care să ducă apoi la acel 1 Decembrie 1918, la „Unirea cea mare" a României cu Transilvania, pe care ei, „eroii de la Mărăşeşti", n-au mai apucat s-o vadă, dar o trăim noi, cei de azi, ca o realitate în plin avânt.

Să vă povestesc deci faptul acesta de arme fără seamăn, ca-n basme, care trebuie spus, căci face cinste şi neamului şi oştirii.

Cazul s-a petrecut în primul război mondial, în 6 august 1917, zi de asemenea înscrisă în istorie, ca fiind cea mai eroică zi din bătălia Mărăşeştilor, zi în care fiii acestui popor s-au dovedit ca adevărați eroi de epopee.

Bravii apărători ai gliei, cu desăvârşit spirit de jertfă, au udat din plin cu sângele lor câmpiile Mărăşeştilor, când, în 12 zile de lupte crâncene şi grele, germanii au dat 61 de asalturi nereuşite, iar românii ripostaseră cu tot atâtea contraatacuri şi chiar cu sacrificiul celor 680 de ofițeri şi 26000 de soldați şi gradați, oştirea română a arătat cotropitorilor la Mărăşeşti că „Pe aici nu se trece", lozincă ce flutura atunci pe buzele oricărui ostaş români şi unde şi germanii au avut 65000 de oameni pierderi.

Încercaseră germanii să străpungă frontul român pe la Doaga pe Siret, apoi prin gara Mărăşeşti, dar apărarea elastică a românilor, cât şi moralul lor ridicat, apoi superioritatea conducerii comandamentelor române, cum şi execuția dârză şi hotărâtă în operațiunile efectuate cu un eroism neprecupețit de jertfă şi vitejie a ostaşilor români, au făcut pe germani să-şi piardă inițiativa, fiind siliți să-şi schimbe în mai multe rânduri direcția şi locul atacurilor lor principale, suferind în final o înfrângere categorică.

După cum arată istoria, la începutul lui august 1917, Felmareşalul german Von Mackensen, supranumit „Spărgătorul de fronturi", nemulțumit că trupele sale de elită nu reuşiseră să distrugă armata română, s-a hotărât să plece pe linia frontului, să preia personal conducerea operațiunilor pentru cucerirea Moldovei şi să desființeze România ca stat.

La plecarea sa din gara de nord Bucureşti, când îşi lua rămas bun de la ofițerii statului său major, le spunea: „La revedere. Ne vom reîntâlni peste cinci zile la Iaşi.", unde era pe atunci capitala provizorie a României, căci Oltenia, Muntenia şi Dobrogea erau ocupate de cotropitori.

Mackensen hotărâse să dezlănțuie o nouă ofensivă prin surprindere, la 6 august 1917.

Fuseseră, după cum am mai arătat, multe zile de lupte grele. Bombardamentele erau necontenite.

La cota 100, lângă pădurea Răzoare – Mărăşeşti, era Compania noastră de Mitraliere Căpitan Ignat Grigore, din care făceam şi eu parte, ca sublocotenent, comandantul Plutonului 1 Mitraliere şi ocupam amplasamente în poziţia de apărare.

Era în dimineaţa acelui memorabil 6 august, într-o duminică, cu o zi de linişte relativă pe front. Răsărea un soare cald şi calm.

În aer plutea o boare fiebinte-leşietică, cu miros de cadavre, amestecat cu iz de gaze toxice... Ostaşii cu feţe măslinii, arse de soare, îşi revizuiau mitralierele şi camuflajul, mai înfingând pe ici, pe colo, spice de grâu, să nu se observe amplasamentul mitralierelor.

Unul mă întreabă: „Domnule Sublocotenent, trăirăm să vedem şi răsăritul soarelui de azi! Câţi dintre noi mai apucă să-l vadă pe cel de mâine?" şi într-adevăr, către ora 6.30, în acea dimineaţă, s-a dezlănţuit asupra noastră un bombardament infernal de artilerie, din gurile a peste 1000 de tunuri duşmane, de toate calibrele, ce cutremurau frontul din toate încheieturile.

Şi artileria noastră a ripostat cu toată vehemenţa.

Inamicul îşi concentrase focurile sale asupra Batalionului 1 din Regimentul 51 Infanterie şi companiei noastre de mitraliere, ce avea să primească cel mai înverşunat şoc, pe unde avea să izbească cu grosul forţelor sale, atacând sectorul acesta cu două divizii de elită germane (cu Divizia 12 bavareză şi Divizia 76 prusacă), intenţionând să străpungă frontul român, să arunce în Siret Armata I-a a Generalului Eremia Grigorescu şi să capete astfel o „cale liberă" spre Iaşi – ceea ce nu le-a mers.

Căpitanul Ignat, cu calmul său caracteristic, a trecut prin ploaia de obuze, pe la fiecare mitralieră, verificând să tragă bine, să fie bine camuflată.

S-a adresat cu cuvinte hotărâte ostaşilor la fiecare piesă, că: „Ţara întreagă priveşte în aceste clipe supreme, cu toată încrederea, spre bravii ei apărători şi ordinul este categoric, ca fiecare să reziste neclintit pe poziţie, să stăvilească înaintarea inamicului, cu orice preţ", aşa că fiecare ostaş ştia ce are de făcut.

A urmat apoi izbirea celor 12 divizii duşmane de poziţia de apărare română, care avea trei divizii în linia I-a şi două divizii în rezervă.

A fost o încleştare pe viaţă şi pe moarte, un măcel crâncen de vieţi, un infern de foc, de fum, de gaze toxice, şuierat de gloanţe, vâjâit de obuze, explozii de şrapnele, obuze şi grenade, sclipiri de rachete, luciri de baionete în luptă corp la corp, dar duşmanii nu reuşesc, seceraţi de mitralierele şi artileria noastră.

Începe un nou bombardament de artilerie duşmană asupra noastră.

Tranşeele companiilor noastre de puşcaşi se prăbuşesc, devin de nerecunoscut în cea mai mare parte, îngropând în ele pe bravii apărători români.

Fumul de gaze toxice îneacă respiraţia, obligându-ne să luptăm cu măştile contra gazelor pe faţă. Huietul detunăturilor şi şuierul obuzelor de toate calibrele asurzesc, năucesc.

Artileria română şi cea rusă, ce ne sprijineau, ripostează şi ea tot mai cu îndârjire...

Ore în şir bombardamentul duşman, cu înverşunare disperată, varsă la obuze şi şrapnele, cât pot vărsa gurile de foc duşmane.

Din linia I-a a noastră nu se mai alege nimic. Rețelele de sârmă ghimpată distruse, tranşeele răsturnate, soarta poziției noastre grav amenințată.

Coloane inamice apar din nou eşalonate în valuri ce acopereau câmpia pe 2-3 km adâncime şi înaintau căutând să se strecoare pe unde rezistența noastră fusese distrusă şi reuşesc să pătrundă câteva sute de metri în poziția noastră, la legăturile între regimentele diviziei noastre.

Ostaşii români, câți mai rămăseseră, rezistau neclintiți pe poziție, împroşcând mereu moarte în duşmani, rărindu-le mereu rândurile.

Totuşi, cohortele bavareze, încurajate de artileria lor, cât şi de câştigul de teren ocupat, se aruncă mai furioase la asalt, peste cadavrele celor căzuți.

Apărătorii români icnesc, lovind duşmanul cu arme,cu grenade, cu baionetele...

Încleştarea e oarbă, disperată, sângeroasă...

Compania noastră de mitraliere, bine camuflată, trăgea din plin cu cele opt piese ale sale. Ostaşii români, deşi copleşiți numeric, decimați, luptă până la ultimul strop de viață, barând cu piepturile lor torentele diviziei bavareze şi prusace. Totuşi, soarta liniei I-a a noastră se slăbea în ultimele spasmuri agonice...

Să fi fost ceasul 11... Infanteria germană pătrunde din nou în valuri printr-o spărtură de 1 km adâncime şi câțiva km de front.

Apărătorii noştri sunt tot mai împuținați de rafale, ucişi, călcați în picioare.

Către cota 100 – unde era compania noastră de mitraliere, se îndreaptă acum duşmanii, în rânduri compacte de asalt, cu greu de stăvilit de către subunitățile noastre vecine, extenuate, învălmăşite, cu comandanții răniți sau ucişi.

Trupele germane se revarsă mereu, încontinuu, ca un puhoi, cu grosul forțelor lor, căci pe aici – repet – era direcția lor principală de atac, asaltând cu 10 oameni contra unul de-ai noştri.

Rezervele noastre din poziție, intrate la contraatac, se măcinaseră şi ele copleşite, luptând unul contra zece duşmani, în acest sector.

*Pe cota 100 – intrată şi ea în istorie – lupta încă pe poziție Compania de mitraliere Căpitan **Ignat**. Piesele încă bine camuflate puneau în fața inamicului pânza de foc nimicitor, ce răreau necontenit rândurile duşmane, ce cădeau ca spicele în fața coasei.*

Cădeau duşmanii cu miile, dar alți veniți din urmă le luau locul celor căzuți.

Compania noastră de mitraliere pe cota 100 era ultima insulă de rezistență din acel sector. Căpitanul nostru Ignat primise ordin ca subunitatea sa să reziste neclintită pe poziție şi compania rezista încă. El arătase ostaşilor săi că prețul rezistenței lor în aceste clipe supreme însemna o valoare de istorie, căci o oră de rezistență în plus, însemna timpul istoric al victoriei, timp în care să sosească rezervele noastre de divizie şi de armată la contraatac şi ostaşii companiei noastre trăgeau neclintiți la piesele lor, împroşcând mereu moarte în duşmani, care se poticniseră la câteva sute de metri de noi.

Acum tunurile duşmane bat cu turbare cota 100, unde eram noi.

Cad mereu obuze, curg din nou şrapnele, şuieră gloanțe din toate părțile, ca într-un infern de apocalips.

Un obuz duşman cade la flancul stâng pe mitralieră, aruncând în aer servanţii sfârtecaţi, apoi o altă mitralieră de-a noastră are aceeaşi soartă, când moare şi Elevul-plutonier Ralea Emil, comandantul Plutonului 2.

Una câte una, cele opt mitraliere ale companiei noastre tac... Servanţii cad ucişi unul după altul... Nu mai sunt alţii să-i înlocuiască...

Şi la piesa nr. 1 şi la piesa nr. 2 trăgătorii cad ucişi... Moment critic, disperat!

Căpitanul Ignat sare la piesa nr. 1 şi eu la piesa nr. 2. Mitralierele capătă iarăşi viaţă, înroşindu-şi ţevile din nou, deşirând la benzi ce fac mormane de cartuşe trase...

Coloane inamice se apropie din nou, târându-se pe pântece, pentru a cuceri cu orice chip cota 100 şi a ne înfrânge rezistenţa.

Căpitanul Ignat mânuia mitraliera cu măiestria instructorului ce-mi fusese la Centrul de Instruire al Diviziei noastre a 13-a, pe timpul refacerii armatei în Moldova. Mitraliera sa, ca şi mitraliera mea, zbuciumate din tot sufletul lor de oţel, erup mai aprig, întrecându-se mitraliera maestrului cu a mea, fostul său elev... Dar moartea ne pândea şi pe noi din clipă în clipă...

Căpitanul Ignat cade ucis, cu capul plecat pe mitralieră, cu degetul încleştat pe trăgaci, aşa îl înghe ţase moartea, de glonţul ce-i trecuse prin inimă.

Tot atunci un obuz cade în faţa mitralierei mele, se înfige în pământ sub noi şi explozia sa sfârtecă trupul sergentului Zacheru, ce era încărcătorul mitralierei mele, sunt şi eu grav rănit la cap şi zvârlit în aer cu mitraliera la care trăgeam, cu hainele complet rupte de pe mine, dezbrăcat de suflul exploziei, rămas numai în cizme, cad leşinat, plin de sânge.

M-au ridicat brancardierii germani, crezând că sunt ofiţer bavarez rănit, m-au purtat 19 km pe brancardă până la Focşani, la spitalul lor de campanie (instalat în localul Şcolii Normale), unde am fost operat la cap de medicii germani, chiar în seara de 6 august. După câteva zile m-au evacuat cu un tren de răniţi, la un spital specializat de răniţi la cap, din oraşul Stettin, din Germania şi spre sfârşitul perioadei de convalescenţă, când am început să vorbesc şi au văzut că sunt român, m-au dus în lagărul de prizonieri din insula vecină, „Strahland-Dänholm" şi la 5 iunie 1918, după pacea de la Buftea, am fost repatriat la Bucureşti. Şi aşa s-a făcut să fiu singurul scăpat cu viaţă din acel prăpăd de foc.

Documentele operative ale Diviziei a 13-a, aflate în arhiva Marelui Stat Major, consemnate apoi şi în cărţile de istorie, ca „Istoria Războiului de Întregire a Neamului", scrisă de profesorul universitar Constantin Kiriţescu, premiată de Academie, ca şi „Epopeea Română de întregire a Neamului", scrisă de I. Găvănescu şi altele arată în câteva pagini eroismul deosebit al Companiei noastre mitraliere Căpitan Ignat, unde alături de numele Căpitanului Ignat apare scris şi numele sublocotenentului Grigoriu, adică al meu.

Se mai arată în aceste documente că rezistenţa până la unul a acestei companii a cântărit cu mare pondere în balanţa victoriei trupelor române la Mărăşeşti, căci a ţintuit pe loc colosul atacator, dând timpul necesar rezervelor de divizie şi rezervelor de armată să contraatace furtunos pe inamic, să-l dea peste cap şi să-l arunce înapoi spre Focşani, peste Şuşiţa – căci deşi germanii ocupaseră pentru câteva zeci de minute şi

cota 100 şi sperau în victorie, batalioanele române au dat un contraatac atât de năprasnic, că au pus pe fugă pe inamic, mulţi căzând prizonieri ca ofiţeri, cu mitraliere şi muniţii, iar Regimentul 47 Infanterie din dreapta noastră, care cu o oră înainte era în pericol să cadă prizonier, alături de celălalt Regiment 39 Infanterie din dreapta sa, au inversat acum rolurile şi împreună se adaugă iureşului contraatacurilor românilor, răsturnând situaţia frontului în favoarea victoriei definitive a românilor.

Este pentru prima oară când Feldmareşalul Von Mackensen a gustat din cupa amară a înfrângerii!

Astfel, într-un ceas de rezistenţă în plus – poate cel mai greu ceas din bătălia Mărăşeştilor – Compania de Mitraliere s-a jertfit până la unul, în frunte cu bravul căpitan Ignat, dovedind un nemaiasemuit eroism colectiv – ca pe timpul dacilor, repet, dovedind un înalt patriotism, un total spirit de jertfă, dând pentru apărarea patriei – sacrificiul suprem!

A doua zi, furia duşmanilor s-a potolit, căci cei 65000 de oameni pierderi ce suferiseră le dezorganizaseră toate unităţile duşmanului.

După luptă, compania noastră de mitraliere a fost găsită toată decimată, acoperită de cadavre. Pe lângă toate piesele companiei era o masă informă de carne: amic-inamic, zdrobită de obuze.

Cu onorurile militare cuvenite, Căpitanul Ignat şi cu toţi ostaşii companiei sale de eroi, au fost înmormântaţi în colţul viei lui Negroponte-Mărăşeşti.

Aşa a pierit întregul efectiv de 180 de ostaşi ai companiei noastre, care şi-au împlinit cu sfinţenie datoria către patrie şi chiar murind, ei n-au lăsat armele din mâini!

Iată ce tablou duios şi cât de mare se arată sufletul românului!

Compania aceasta de mitraliere Căpitan Ignat a devenit un simbol, iar numele Căpitanului Ignat este trecut şi în dicţionarul Enciclopedic Român.

Pentru vitejia sa, Căpitanul Ignat, ca şi drapelul Regimentului nostru 51 Infanterie au fost decoraţi cu ordinul „Mihai Viteazul" şi atât căpitanul Ignat, cât şi compania sa de mitraliere au fost citaţi prin ordin de zi pe Divizia a 13-a şi pe oştire, că au luptat ca bravi şi au murit ca bravi!

Pe locul unde regimentele Diviziei noastre a 13-a au zdrobit puternica ofensivă a duşmanului cotropitor, se înalţă astăzi „Mausoleul Eroilor de la Mărăşeşti", care adăposteşte osemintele celor căzuţi în această zonă pentru apărarea patriei.

Ca o preţuire deosebită pentru gloria acestei companii, s-a rezervat în dreapta intrării în acest Mausoleu, o firidă de onoare pentru maiorul „post mortem" Grigore Ignat şi la etaj, deasupra, o altă firidă de onoare pentru Compania de Mitraliere Căpitan Ignat şi sublocotenent Grigoriu, ca pildă neasemuită de eroism colectiv, ca amintirea peste vreme a acestui sublim sacrificiu să arate posterităţii dimensiunile acestei pilde!...

Firul epopeei Mărăşeştilor se deapănă cu multe şi multe episoade de eroism, ca să amintesc şi de cel al Regimentului 32 Mircea din Ploieşti, care a luptat la „Doaga" pe Siret, în cămăşi, uimind şi speriind pe nemţi cu vitejia lor.

Mai citez şi două cazuri de eroism individual, săvârşite de două tinere fete şi le citez ca un omagiu adus femeilor jertfite pentru apărarea patriei.

1) Este cazul bravei „eroine de la Jiu, sublocotenent Ecaterina Teodoroiu", ca o „Jeanne D'Arc" română, care mi-a fost colegă la Şcoala de Ofiţeri din Iaşi – o apărătoare neînfricată a patriei, căzută eroic în fruntea plutonului său, pe când contraataca pe duşman în luptele de la Muncelu-Mărăşeşti – al cărei eroism rămâne de asemenea cu o deosebită pildă de vitejie şi de jertfă pentru apărarea patriei.

2) Al doilea caz este acela – ca un mesagiu de patriotism – al micuţei eroine Măriuca Zaharia, o fetiţă de 11-12 ani, care trăia cu mama sa nevoiaşă, într-o căsuţă la o vie, ce se afla chiar în preajma liniei noastre de luptă. Ea a găsit morţi pe cei doi telefonişti ai unui post observator înaintat de artilerie şi deşi ştia că poate fi văzută de inamic, ea a pus mâna pe telefon, anunţând bateria căreia i-a transmis indicaţii precise, ca focurile bateriei să distrugă de la prima salvă cuibul de mitraliere inamice, dar micuţa Măriuca Zaharia cade moartă, străpunsă prin inimă de două gloanţe...

Astfel şi-a jertfit viaţa şi această micuţă eroină, pentru aceeaşi cauză de cald devotament pentru apărarea patriei...

Şi osemintele acestei eroine au fost depuse ulterior în lăcaşul Mausoleului Eroilor de la Mărăşeşti.»

În încheiere, autorul, adresându-se tineretului, le spune:

«V-am înfăţişat prin imaginea cuvintelor doar câteva din miile de mii de cazuri de eroism din „Fapte şi eroi" ai patriei, din trecutul nostru – ca o apă vie. Se cuvine să-i cunoaşteţi, să-i cinstiţi, să le aduceţi omagiul de recunoştinţă pe care ţara întreagă îl aduce, să fiţi demni urmaşi ai lor.

Voi, scump tineret, să faceţi cinstirea lor prin cinstirea patriei, prin munca voastră de dăruire cu pasiune în toate activităţile vieţii, ce duc la făurirea personalităţii omului nou, de cetăţean plin de demnitate, de meritoriu constructor al socialismului şi comunismului în patria noastră, cu tradiţia şi lumina ei proprie.

Voi, scump tineret, să fiţi în pas cu cerinţele ştiinţifice şi tehnice contemporane, cu dorinţa arzătoare de a vă autodepăşi, cu voinţa fermă de a fi în primele rânduri ale progresului, pentru onoarea societăţii noastre, pentru onoarea patriei scumpe, care să ridice pe noi culmi economia, ştiinţa, arta şi cultura societăţii noastre şi care să permită transpunerea în realitate a celor mai îndrăzneţe planuri, de ridicare a poporului nostru pe trepte tot mai înalte de civilizaţie, dând forţa de adeverire a viziunii versurilor lui Dimitrie Bolintineanu, că:

Viitor de aur ţara noastră are
Şi-i prevăd prin secole-a ei înălţare!

Acesta să fie mesajul pe care să-l aduceţi ca ofrandă spirituală şi de muncă demnă – ca slavă de-a pururi eroilor din toate timpurile, care s-au jertfit pentru patrie, pentru popor, iar în încheiere vă adresez acest mesaj de patriotism:

Nimic nu-i pe lume mai sfânt
Ca iubirea de ţară!
Acei ce muri-vor luptând
În veci n-or să dispară!
Ei nu sunt morţi, trăiesc în noi!

Cu aşa eroi
Un neam e greu să piară!

Căci:
Iubirea fierbinte de ţară, iubirea de patrie face din orice om un erou.

Teodor C. Grigoriu
Veteran, general maior (r), cu pensie pentru
merite deosebite de apărare a patriei.
Supravieţuitor din luptele din 6 august 1917
Cota 100 Răzoare – Mărăşeşti

Domiciliat în Craiova
Strada Severinului 81
Blocul 3, Scara 2, apartament 2
Telefon 73825»

Expunerea dovedeşte cinste, demnitate, eroism, patriotism, ce îl caracterizează pe autor, dând dovadă de o rară modestie şi educaţie civică.

*
* *

O a doua scrisoare ce mi-a fost adresată, cu urări de ziua mea, atât pentru mine, cât şi pentru familie.

Iată textul:

„Mult stimate Petre Gigea, Prim Vicepreşedinte al judeţului Dolj,

Astăzi, 29 iunie 1971 este ziua numelui dumneavoastră şi cu această plăcută ocazie, îngăduiţi-ne – mie şi soţiei mele, să vă rugăm să primiţi atât dumneavoastră personal, cât şi distinsa dumneavoastră soţie, felicitările noastre exprimate din toată inima.

Climatul de profundă satisfacţie ce aţi creat căminului nostru, cum şi stima deosebită ce mi-aţi acordat, scoaterea mea la lumină şi preţuirea ce mi s-a făcut pentru trecutul meu glorios de la Mărăşeşti şi avansarea mea la gradul de general-maior (r) şi decorarea, cât şi onoarea deosebită ce aţi organizat dumneavoastră de a mă sărbători la 15 mai sub manifestarea delicateţei dumneavoatre deosebite – ce vă caracterizează de când vă cunosc eu – ca un om excepţional şi delicat, care făreşte clădind numai pe suflete şi iată de ce suntem toţi cu atâta devotament faţă de dumneavoastră.

Dumneavoastră, ca prim cetăţean al Craiovei – ca primarul ei, cât aţi fost – aţi reuşit prin rezultate strălucite de ridicare şi urbanizare a Craiovei, ca în doi ani consecutivi (1966 şi 1967), să urcaţi municipiul nostru de două ori pe podiumul de onoare al ţării, Craiova reuşind, sub conducerea dumneavoastră, să obţină premiul III, apoi premiul II, în întrecerea patriotică între oraşele ţării.

Avem toată admirația pentru familia dumneavoastră de intensă lumină, de înaltă marcă socială, cum sunteți dumneavoastră, Primvicepreşedintele Petre Gigea, care prin munca sa, cu măiestria competiției – de clarăviziune, duce la prosperitatea județului Dolj şi a Craiovei.

În această aură superbă de lumină ce capătă munca dumneavoastră, iată de ce repetăm rugămintea – şi eu şi soția mea – de a primi, dumneavoastră, amândoi soții Gigea, toată stima plină de respect, toate felicitările noastre pline de devotament şi încheiem rândurile de față cu urarea de a avea numai bucurii şi satisfacții în viața căminului dumneavoastră admirabil de devotament reciproc.

Aşa să trăiți şi mulți ani senini şi prosperi!

Familia veteranului General-maior (r)
Teodor C. Grigoriu

Craiova, 29 iunie 1971
Str. Severinului, Bloc 3, Scara 2, Apartament 2"

Acum, când scriu despre toate acestea, generalul care este în Ceruri, în Paradis, plecat cu peste un deceniu în eternitate, iar gândurile mele pioase sunt pline de recunoştință şi admirație, rămânând în inima mea ca un om demn, modest, plin de omenie, un erou ale cărui cuvinte scrise sunt ca un testament încrustat pe o lespede.

Anexe

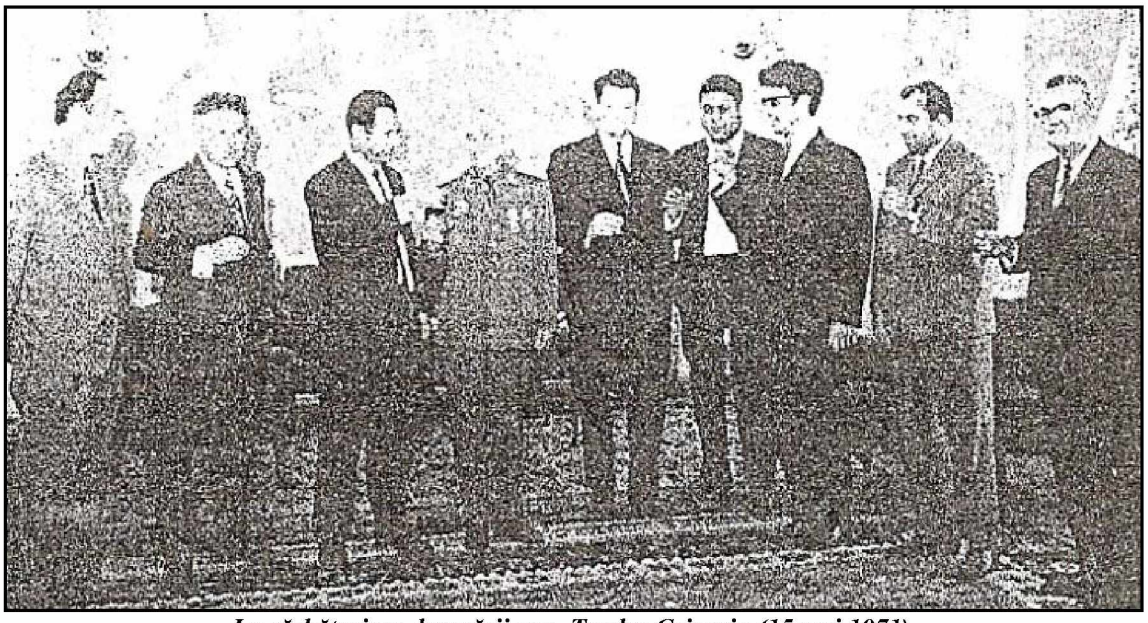

La sărbătorirea decorării gen. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).
De la stânga la dreapta: Popa Mircea, Constantin Tudor, Constantin Băbălău, gen Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun, Ştefan Duță, Ionel Cetățeanu, Gabriel Ciupagea, Petre Poroineanu.

Conducerea județului Dolj îl felicită pe gen. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).
De la stânga la dreapta: Popa Mircea, Constantin Tudor, Constantin Băbălău, gen Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun, Ştefan Duță, Ionel Cetățeanu, Gabriel Ciupagea, Petre Poroineanu.

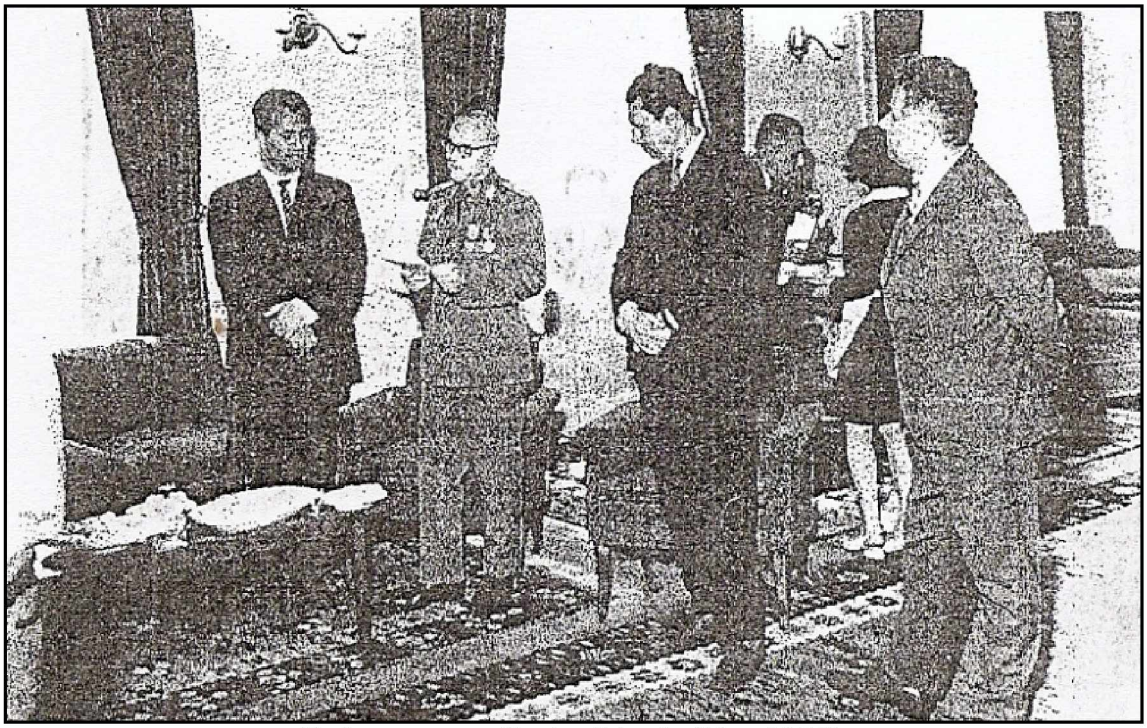

Vorbeşte gen. mr. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).
De la stânga la dreapta: Constantin Băbălău, Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun, Constantin Tudor.

Petre Gigea-Gorun, prim-vicepreşedinte al Consiliului judeţului Dolj îl felicită pe sărbătorit (15 mai 1971). De la stânga la dreapta: Constantin Băbălău, Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun.

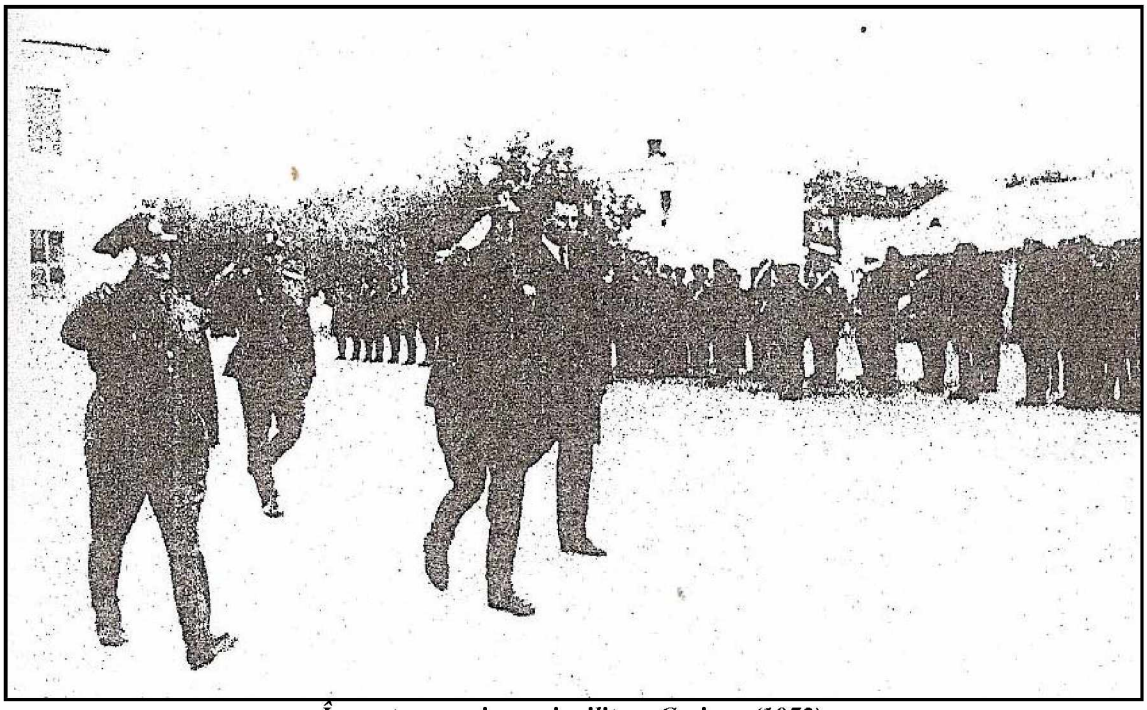

În curtea garnizoanei militare Craiova (1972).
De la stânga la dreapta: gen. Dumitru Pletos, gen. col. I. Niculescu, adjunct al ministrului, Petre Gigea-Gorun. La manifestări a participat şi gen. Teodor Grigoriu.

File de Istorie

Fapte și eroi din luptele contra cotropitorilor

Acțiunea plină de glorie a Companiei Mitraliere a Căpitanului Grigore Ignat

în luptele din 6 august 1917 - Cota 100 Răzoare - Mărășești -

24 iunie 1971

Lui Petre Gigea

Prim Vicepreședinte al Comit. Executiv al Consil. Pop. județean Dolj.

Vă ofer aceste „file de istorie" ca un dar memorial, ca o ștafetă simbolică din partea mea ca veteran (generația de ieri) transmisă D-voastră (generația de azi) ca s-o transmiteți urmașilor D-voastră (generațiile de mâine) -

Teodor C. Grigorie

Veteran General-maior (r)

Supraviețuitor din luptele din 6 august 1917

Cota 100 Răzoare - Mărășești -

Notă:

Acest material a fost prezentat în plenara C.T.C. județeană Dolj din 20 decembrie 1969, care și în alte peste 52 de întâlniri cu tineretul universitar, școli și licee de tot felul, pionieri, unități militare, combinate, uzine, întreprinderi.

Mult Stimate Petre Gigea, Prim Vicepreședinte al județului Dlj.

Astăzi 29 iunie 1971 este ziua numelui D-voastră și cu această plăcută ocazie, îngăduiți-ne mie și soției mele, să vă rugăm să primiți atît D-voastră personal, cît și Distinsa D-soție, toate felicitările noastre exprimate din toată inima.

Climatul de profundă satisfacție ce ați creat căminului nostru, cum și stima deosebită ce mi-ați acordat, aceasta mea la lumină și prețuirea ce mi s-a făcut pentru trecutul meu glorios de la Mărășești și avansarea mea la gradul de General-maior (r) și decorare, cît și pruoarea deosebită ce ați organizat D-voastră de a mă sărbători la 15 mai sînt manifestarea delicateței D-voastre deosebite - ce vă caracterizează de cînd vă cunosc eu - ca un exceptional și delicat comunist, care faureste clădind numai pe suflete și iată de se simțem toți cu atîta devotament față de D-voastră.

D-voastră, ca prim cetățean al Craiovei - ca primarul ei cît ați fost - ați reușit prin rezultate strălucite de ridicare și urbanizare a Craiovei, ca în doi ani consecutivi 1966 și 1967 să treceți municipiul nostru de două ori pe podiumul de onoare al țării, Craiova reușind sub conducerea D-voastră să obțină premiul III, apoi premiul II în întrecerea patriotică între orașele țării.

Avem toată admirația pentru familia D-voastră de intensă lumină, de înaltă ținută socială, cum este Prim Vicepreședintele Petre Gigea, care prin munca sa cu măiestria competenței - de clarvăzătoare, duce la prosperitatea județului Dlj, la prosperitatea și a Craiovei.

În această aură superbă de lumină ce sapătă munca D-voastră jubilară, cu ocazia acestei jubiliare aniversări, iată de ce repetăm rugămintea și eu și soția mea, de a primi D-voastră aminbăi soți Gigea, toată stima plină de respect, toate felicitările noastre pline de devotament și închegem rîndurile de față cu urarea de a avea numai bucurii și satisfacții în viața căminului D-voastră admirabil de devotament reciproc.

Așa să trăiți mulți și mulți ani senini și prosperi!

Familia Veteranului General-maior (r).

Craiova, 29 iunie 1971
Str. Severinului, Bloc 3, Sc. 2, ap. 2.

Teodor C. Grigorin

MEMORIILE SERGENTULUI ARTILERIST SPIRESCU ILIE

Dumitru Matei

Ilie Spirescu este unul dintre puținii oameni care au dorit să lase urmaşilor date despre sine şi înaintaşii săi. Din tot ce a rămas scris de la el, *Carnetul* cu impresii de pe front are o valoare deosebită, fiind scris *atunci* şi *acolo,* sub impresia puternică a celor văzute şi trăite pe câmpul de luptă.

În vara anului 1917 era sergent, comandantul unui tun de artilerie terestră şi a notat cu meticulozitate în carnetul său echipa de servanți, funcțiile lor şi evenimente care l-au impresionat în mod deosebit în anii războiului.

Aprecierea deosebită de care s-a bucurat oşteanul întors acasă *în anul 1921, la 15 aprilie, după 5 ani de militărie în războiul din 1916-1918* pentru ce a scris în carnetul său şi, mai ales, pentru ce a povestit celor de-acasă, l-a determinat să rescrie amintirile sale într-un caiet mai mare.

Nu a considerat necesar să relateze despre viața sa de ostaş înainte de luptele la care a participat, dar însemnările sale din iunie şi iulie 1917 constituie un document inedit, care prezintă realitatea crudă a frontului văzută de artileristul care are menirea de a ucide cât mai mulți duşmani pe care nu-i vede, astfel că îşi face conştiincios datoria fără a avea părerea de rău sau milă pentru victimele sale.

Noutatea comunicării constă în faptul că sergentul priveşte războiul dintr-un alt unghi decât al celorlalți memorialişti, fie cu grade mari, care văd evenimentele la scară întinsă, fie cu grade mici, care au luptat alături de alți camarazi, înfruntând duşmanul în față.

Autorii volumelor de memorii cu valoare incontestabilă prezintă acțiunile militare ca fiind rezultatul luptelor între marile unități ale infanteriei proprii cu inamicul, uneori cu detalii despre regimente sau chiar batalioane, adesea ilustrate cu hărți din care lipsesc datele despre artilerie, lăsând impresia că victoriile strălucite se datorează numai marilor unități de infanterie comandate de comandanți destoinici, iar în cazul nefericit al înfrângerilor dureroase vina aparține unor comandanți lipsiți de experiență, competență etc.

De-a lungul secolelor, marii comandanți de oşti au evidențiat importanța deosebită a artileriei în obținerea victoriei şi este de mirare că puțini dintre memorialiştii noştri au dat atenția cuvenită aportului artileriei la obținerea marilor victorii din campania anului 1917.

În campania din 1916 a lipsit ori era în cantități infime artileria de munte şi artileria grea, dar situația a fost remediată până la luptele din vara anului 1917, când diviziile noastre au fost înzestrate cu armament şi muniție trimise de aliați: dispuneam de tunuri, mitraliere, puşti mitraliere şi muniție în cantități chiar mai mari decât ale inamicului, iar grenade şi măşti contra gazelor avea fiecare ostaş.

Generalul Eremia Grigorescu, unul dintre artizanii victoriilor de la Oituz şi Mărăşeşti, autorul celebrei devize ***Pe aici nu se trece***, artilerist de mare valoare, a ştiut să folosească eficient artileria cu care a oprit valurile succesive ale atacurilor *Spărgătorului de fronturi*.

Artileristul execută comenzi care vor lua viaţa inamicilor şi o vor apăra pe a camarazilor săi infanterişti: *Înălţător..., derivă..., ...proiectile, încărcaţi, foc!*

Proiectilul opreşte valul inamicului care atacă ori cade între atacatori şi-i face una cu pământul. Alteori este trimis cu precizie asupra mitralierelor nimicitoare ale inamicului, fie ele în câmp liber ori în cazemate, şi astfel este salvată viaţa multor camarazi infanterişti din regimentul pe care artileria îl sprijină în luptă. Rar se întâmplă ca artileristul să-i vadă pe cei care-i vor fi victime, fiind la mare distanţă de ei. Este şi motivul pentru care mulţi artilerişti ajung la vatră, după anii de război. Între aceşti fericiţi este şi sergentul Spirescu Ilie, care prezintă urmaşilor câteva evenimente care l-au impresionat în mod deosebit în război.

Artileria a contribuit decisiv la victoriile noastre în marile bătălii de la Mărăşti, distrugând elementele de forţă ale apărării inamicului, sau de la Mărăşeşti şi Oituz, oprind prin focuri de baraj valurile atacatorilor şi sprijinind cu foc atacurile infanteriei noastre, aşa cum scrie şi sergentul Spirescu în carnetul său: *[...] la 8 iulie, pe sub seară de tot, ieşiră şi ai noştri la atacuri date cu furie, ajutaţi fiind de artilerie. Atunci am tras cu tunul, măiculiţăă, că l-am roşit. Am copt porumb la ţeava lui. [...] Nu mai venea ţeava în baterie. O răceam cu apă adusă cu marmitele [...] de atâta tras ni s-au spart tunurile şi trebuie să stăm. [...] Tunul 4 a crăpat şi el. Am stat în repaus 4 zile până ne-au sosit alte tunuri de la arsenal, apoi am intrat iarăşi în luptă.*

Sergentul Spirescu Ilie, comandantul tunului 4 din bateria a II-a Regimentului 13 Artilerie a notat în carnet nu numai echipa de servanţi a tunului său şi evenimentele care l-au impresionat în mod deosebit, ci şi texte de cântece şi poezii patriotice care aveau menirea să ridice moralul luptătorilor aflaţi pe front. Poeziile sau cântecele ajungeau la ostaşi prin publicaţiile distribuite până la cele mai mici subunităţi (*la fiecare tun şi secţie de infanterie*) pentru a-i îmbărbăta pe ostaşi. Despre poezia *„Mama în rugăciune" publicată în prima pagină a ziarului* ***România****, cu litere roşii ca de foc,* spune: *Am citit-o şi am recitit-o şi am plâns cu toţi soldaţii de la tun.* Iată şi aprecierile lui despre ziarul ***România***: *fituică, uneori dintr-o singură foaie din hârtie foarte proastă,* dar avea *efect benefic asupra ostaşilor: parcă ne picura balsam în suflet această fituică, aşa cum era făcută, din lipsă şi sărăcie, că război cu belşug nu se poate.*

Nu tot ce se scria în presa care ajungea la soldaţi era pe placul lor: articolul de fond era cu *laude pentru aliaţi*, iar comunicatele despre luptele de la munte sau de la câmpie vorbeau despre *replieri, înaintări şi niciodată despre prizonieri sau despre morţii de la noi. Avansări în grade, pe care le citeam în scârbă, pentru că era vorba numai de coconaşi sau despre soţiile şi amantele lor.*

Sergentul a facut pronosticuri confirmate de istorie: ***Mărăşeştii, micul şi liniştitul orăşel de pe Siret, a devenit loc istoric şi va rămâne neşters din istoria românilor.*** *Cine credea că pe această liniştită luncă se vor jertfi atâtea vieţi omeneşti, că aici va fi centrul războiului, că aici va fi iadul pe pământ? O, ce lupte au fost! Ce chinuri! Ce*

zvârcoliri! Bombardamentul a fost teribil [...]. Orăşelul Mărăşeşti e distrus în întregime.

Citind însemnările lui Spirescu Ilie vedem războiul cu ochii artileriştilor care trag din lunca Siretului până se înroşesc ţevile tunurilor şi opresc valurile atacatorilor, apoi, cu mare dificultate, urcă tunurile în terenul muntos de la Muncelu, având înhămaţi câte 8 cai la un tun şi cu aceeaşi hotărâre trag asupra inamicului, zădărnicind şi ultima încercare de ofensivă a *Spărgătorului de fronturi.*

Aflaţi permanent la posturile de luptă în timpul iernii, pe zăpadă şi ger aspru, artileriştii din adăpostul săpat în piatra muntelui, unde focul ardea neîncetat, mergeau cu schimbul la tun şi asigurau serviciul de luptă; grămezile de cetină încălzită ziua la foc pentru le asigurau odihna de noapte. Alături de ei erau ofiţerii artilerişti, comandanţi şi prieteni apropiaţi, care le menţineau moralul şi speranţa că la terminarea războiului viaţa lor va fi mai bună decât înainte.

În descrierea luptelor de la Mărăşeşti, găsim următorul text: *E ziuă la orele 12, când scriu aici e întuneric ca noaptea din cauza fumului în perdele groase. [....] fabrica de zahăr cu coşurile găurite. Chiar acum arde, iar noi privim la ea.*

Sergentul Spirescu şi artileriştii din regimentul său au contribuit din plin la obţinerea victoriei, adesea atribuită numai infanteriştilor, din rândul lor sunt cele mai multe victime şi cei mai mulţi eroi.

Pe timpul armistiţiului unitatea a supravegheat respectarea către inamic a graniţei de vest, fiind gata de intervenţie în orice moment, apoi, în cadrul Diviziei a IX-a sergentul Ilie Spirescu a fost în Basarabia până la revenirea unităţilor în garnizoanele de reşedinţă, în anul 1921, când fost lăsat la vatră.

Sergentul Spirescu a fost decorat cu *Medalia comemorativă a războiului 1916-1918 cu baretele Mărăşeşti*, având brevetul nr. 1373 din 6 octombrie 1922 şi cu *Medalia Victoria a Marelui Război pentru Civilizaţie 1916-1921*, conferită cu brevetul nr. 1245 din 25 aprilie 1925, pe care citim: *Ministerul de război. Brevet. Din Înalt Ordin al Majestăţii sale regelui Ferdinand I, s-a conferit sergentului Spirescu Ilie, contingentul 1918, din Regimentul 13 Artilerie Medalia „Victoria" a marelui război pentru civilizaţie 1916-1921. În numele ministrului de război. Nr. 1245 din 1925, aprilie, 25.* Brevetul are aplicată ştampila Regimentului 13 Artilerie.

Anii au trecut, sergentul veteran Ilie Spirescu îşi scrisese amintirile din Războiul pentru Întregirea Neamului şi la două decenii de la întoarcerea acasă a fost chemat din nou la război, de data aceasta pentru a comanda un tun antiaerian pe care l-a luat în primire la 11 iunie 1942.

O fotografie îl înfăţişează alături de servanţii tunului său în anul 1942, iar alte fotografii de familie ni-l prezintă la vârsta înaintată.

În partea finală a notiţelor de pe front sunt texte ale cântecelor despre Patrie, Mărăşeşti şi Oituz, care vor fi fost pe buzele tuturor ostaşilor români în acei ani.

Talentul lui de povestitor s-a dezvoltat odată cu experienţa de viaţă, iar nepoţii – şi nu numai ei – pe măsură ce ascultau întâmplările de demult, voiau să ştie tot mai multe, iar bunicul le mai spunea şi întâmplări din vremea copilăriei lui şi chiar mai de de mult, pe care le auzise şi el de la tatăl şi bunicul său.

Este de admirat stilul ţăranului soldat, absolvent al şcolii generale de 5 clase: simplu, concis, sincer, fără înfloriturі de intelectual cu pregătire în şcoli superioare. Evidenţiem metafora inspirată ce descrie momentul atacului: *Tunurile tuşesc, mitralierele cântă cântecul lor sinistru ...*

Lecturta paginilor care urmează sperăm să fie convingătoare.

Copilăria

Mare bucurie a fost în casa părinţilor mei naşterea mea, la 4 ani după căsătoria lor, căci le era teamă că nu vor avea copii şi se simţeau că nu erau la fel ca cei de-o vârstă cu ei.

***Tata** era fiul lui **Spirea Stănescu**, adus pe aceste meleaguri de către Mazar-Paşa, de la grecul Vanghele Pofidis, arendaşul hanului de la Sfântul Anton (unde este astăzi hala de flori din Bucureşti).*

***Mama** era fiica lui Tudor Barbu, femeie liniştită, muncitoare, căsătorită la vârsta de 16 ani, cam fără voia ei, fiindcă era cu 10 ani mai tânără decât tata. Povesteau chiar ei că o furase tata, că ea nici nu vorbea cu el, zicând că este bătrân. În cele din urmă s-au împăcat bine şi au trăit în linişte în casa lor, fiind şi ea bună gospodină, ascultătoare, dornică să facă orice lucru cu spor.*

Era tare iubitoare de copii, căci după naşterea mea a bucurat-o Dumnezeu cu încă doi băieţi şi o fată. Eram 4 copii născuţi succesiv, la 4 ani unul după altul. Mare dragoste avea mama şi mare grijă să fim curaţi şi bine hrăniţi.

Aveam două vaci şi mă duceam cu ele la păscut, timp în care mă jucam cu cei de-o seamă cu mine, spunând poezii şi rugăciuni. Erau băieţi şi fete cu vitele la păscut, mai mari ca mine cu 2-3 şi chiar 5-6 ani, care, ascultându-mă cum număram şi făceam socoteli, rămâneau uimiţi şi mă întrebau de unde ştiu atâtea la anii mei, cine mă învaţă, iar eu le răspundeam cu fudulie că tata ştie multe. (...)

Pe lângă amintirile frumoase din copilărie sunt şi unele triste.

Amintesc astfel de seceta care înainte de anul 1907 s-a instalat în întreaga ţară. Au murit oameni şi animale, iar arendaşii de moşii şi speculanţii erau în stare să ia şi sufletul celor săraci. Au început hărţuieli, bătăi şi crime. Foamea îi aducea pe oameni la disperare, transformându-i în fiare.

Se zvonea că în cutare sat sărăcimea a intrat în curtea boierului si au spart pătulele cu grâu şi porumb.

În primăvara anului 1907, prin luna februarie, atât la munte, cât şi la Dunăre, în Oltenia şi în Moldova a început înfricoşătoarea revoluţie. Ziarele anunţau primejdii mari şi pârjol în conacele boiereşti.

*Moşierii, arendaşii şi slugile lor devotate erau schingiuiţi şi omorâţi în chinuri groaznice. În cartea lui Liviu Rebreanu **Răscoala**, sunt descrise sălbăticiile din acel timp de tristă amintire.*

Eram copil în clasa a IV-a primară şi când veneam acasă de la şcoală găseam pe tata şi mama plângând. Se zvonea că răsculaţii înarmaţi cu topoare, coase şi ciomege

intră în sat, umblă din casă în casă şi-l ia pe om cu forța în rândurile lor amenințând cu moartea, iar cel ce nu se supunea era pedepsit cu moartea.

Mare groază şi spaimă de nedescris. Aproape toți bărbații tineri şi vârstnici fugeau de-acasă în păduri şi pe malul Argeşului, în zăvoaie.

Județul Vlaşca era cuprins de revoluție în întregime. Noaptea licăreau flăcări pe dealul de peste Argeş. Ardeau conacele boiereşti.

Întro dimineață, mergând la şcoală şi ajungând în centrul satului, în fața şcolii, în răspântie şi în tot lungul drumului spre şoseaua Giurgiului, erau soldați mulți, precum şi tunuri în fața şcolii. Erau două tunuri la poarta curții boiereşti, încă două pe locul liber de lângă şcoală, precum şi piramide de arme în număr mare. În acea zi nu s-au ținut lecții. Preoții erau la şcoală într-o clasă şi vorbeau cu învățătorii. Preotul cel bătrân zicea:

– Bine că a dat Milostivul Dumnezeu de a sosit armata, că satul nostru şi noi nu vom avea neplăceri. Bine că am scăpat. Vine armată multă. Ieri s-a decretat mobilizare, s-a făcut cordon de armată în jurul Bucureştilor. Pe şoseaua Alexandriei şi pe a Giurgiului trece armată spre Vlaşca. Tot Corpul de Armată sub comanda generalului Averescu va înăbuşi în sânge Vlaşca şi Teleormanul.

Aici, la noi în sat, precum şi la Copăcenii de Jos, era un divizion de artilerie din Regimentul 2 din Bucureşti. Acest regiment era aşezat pe cursul Argeşului, de la Mihăileşti până la Valea Dragului, sub comanda colonelului Vartiadi, care era proprietarul moşiei Călugăreni, om rău, crunt şi fără milă.

Era pornit pe răzbunare, fiindcă răsculații puseseră foc celor două conace ale lui, prefăcându-le în cenuşă.

Slugile care nu au vrut să meargă cu răsculații, au fost ucise, tăiate cu topoarele. Pe lofgofeți i-au omorât în chinuri groaznice, iar pe unii i-au aruncat chiar de vii în puțuri.

În mare parte slugile erau ardeleni, că mai toți boierii aduceau ardeleni. În multe cazuri, mulți dintre aceştia plecau de la curțile boiereşti bătuți crunt şi dați afară pe poartă fără nici o simbrie.

Colonelul, cum sosi în sat, dădu ordin primarului să strângă toți sătenii la primărie şi să-i arate în scris pe care din locuitori îi bănuieşte el, ca primar, că ar avea gânduri de revoltă.

Primarul şi cei doi preoți care se aflau acolo, au spus sus şi tare:

– În comuna noastră nu s-a simțit nici un fel de revoltă, că este un sat cu oameni liniştiți".

– Nu se poate! Nu e de crezut! Cum adică, nici contra partidului? Nu se poate, asta nu e de crezut! Cum în toate satele am găsit şi aici nu? Gândeşte-te bine, primarule, şi voi, popilor! Mie îmi trebuiesc cel puțin 3 oameni ticăloşi cu care să dau exemplu celorlalți.

Preoții au susținut că nu au pe cine să jertfească, oamenii fiind cuminți. Atunci colonelul, căruia îi scăpărau ochii şi îşi mângâia mânerul săbiei, chemă afară din primărie pe notar şi pe jandarm şi merse cu ei în spatele primăriei. După un sfert de oră intră iar în primărie şi zise radios:

– Dacă voi vă apărați neamurile ca nişte tâlhari ce sunteți, iacă eu am dibuit 3 ticăloşi care bagă zâzanie în locuitori pe timpul alegerilor şi umblă cu fel de fel de

fapte contra partidului şi nu se poate să nu aibă cât de cât legături cu tâlharii din Vlaşca, adică cu cei din Adunaţi şi Călugăreni. Asta precis şi fără doar şi poate, veţi vedea acum. Chemaţi acum, aici, în faţa mea, pe Petre David, Constantin Radu şi Petre Năstase. Primii doi sunt împotriva partidului, al treilea este hoţ de cai, puşcăriaş, toţi tâlharii având legături cu tâlharii din Vlaşca şi Teleorman.

Ce mai puteau să facă primarul şi preoţii în faţa acestui cerber, diavol cu chip de om?

I-a chemat în primărie şi cum au intrat i-a luat la palme scrâşnind din dinţi şi înjurând, zbierând ca o fiară şi pomenind jafurile de la cele două conace ale lui, care de fapt nu aveau legătură cu aceşti nenorociţi oameni cuminţi.

Petre David, om cu carte, fost primar cu albii, curajos, după ce primi palmele zise cuviincios:

– Domnule colonel, vrem să ştim şi noi, pentru ce ne înjuri şi ne baţi? Care este vina noastră, ce am făcut?

Crudul tiran cu glas răguşit, plin de turbare, dădu ordin să iasă toţi afară din primărie. Cum ajunseră afară se treziră în faţa unui plutonier şi unui grup de soldaţi cu săbiile scoase în gardă.

– Ostaşi! Luaţi pe aceşti 3 tâlhari şi urmaţi exemplul din alte comune!

Artileriştii băgară săbiile în teacă şi înşfăcară pe cei 3 nevinovaţi să meargă cu ei în careul soldaţilor. În răspântie, la Ciufu, în faţa primăriei, osândiţii plângeau, jelindu-se ca femeile:

– Aoleu, copilaşii noştri! Aoleu, viaţa noastră!

Petre David plângând mai domol decât ceilalţi doi, zicea:

– Mamă, Doamne! Mamă, Doamne, ce mai e şi asta pe capul nostru? Mamă, Doamne, mamă, Doamne!

De atunci i-a rămas lui Petre David porecla ***Mamă, Doamne****.*

Oamenii din sat, bărbaţi, femei şi copii, plângeau în hohote, jelind pe cei 3 nevinovaţi, întrebându-se de ce aşa o pacoste a căzut pe capul lor.

Preotul bătrân, Radu Dumitrescu, se prezentă în faţa răului colonel implorându-l şi zicând că oamenii sunt nevinovaţi. Atunci colonelul strigă:

– Soldaţi! Jos la pământ cu ei! Sergent! Câte 50 de trăgători la partea moale! Mama voastră de tâlhari!

Urmează o serie de înjurături adresate tuturor, inclusiv preoţilor, învăţătorilor şi primarului. A ameninţat toată gloata că dacă mai strigă, îi împuşcă pe toţi. Femeile şi copii celor 3, îngroziţi, s-au repezit printre soldaţi ţipând. Atunci colonelul a scos pistolul şi a tras în sus toată încărcătura din pistol, 6 pocnituri groaznice, care au făcut să încremenească toată lumea.

Soldaţii i-au lungit la pământ şi au început să-i bată. La răcnetele şi ţipetele celor bătuţi, toată lumea a căzut în genunchi plângând. Atunci preotul bătrân, trecut de 70 de ani, a mers în faţa colonelului, plângând şi cu mâinile ridicate i-a cerut milă şi îndurare pentru numele Lui Dumnezeu şi al Sfintei Fecioare. A dat Dumnezeu şi totul s-a terminat doar cu această formă de pedeapsă, bătaia.

Serviciul militar în slujba țării

Timpul trece şi veni vremea să-mi fac datoria față de țară şi am ajuns cătană. Am avut noroc şi de război. În timpul războiului din 1916-1921, în timpul refugierii în Moldova la Iaşi, erau reviste satirice şi foi de propagandă pentru ostaşii de pe front, în care existau şi metafore: Luptați pentru Țară şi Rege! Mai era încă un motto: Cel ce moare, moare pentru Patrie şi Tron, iar cel ce va trăi, va fi în fericire într-o țară mare, bogată şi frumoasă. Luptați cu bărbăție şi apărați pământul sfânt al Țării, că al vostru este! Nu uitați că Regele şi-a dat cuvântul că după război veți fi împroprietăriți. Cuvântul Regelui e sfânt!

Ostaşilor, fii de plugari, li se făgăduia pământ şi fericire şi mergeau în ploaia de gloanțe şi şrapnele în frunte cu ofițerii lor, tot fii de plugari (învățătorii de la sate).

Fiii de moşieri erau tixiți pe la statele majore, pe la depozite şi spitale, la manutanțe şi la popote, unde huzureau de bine, fiind apărați de moarte şi siguri de viață, atât ei, cât şi soțiile lor, care făceau servicii în spitale având lefuri grase şi orice bunătăți. Mi-a picat în mână o revistă satirică, nu mai țin minte cum se numea, cu următoarea satiră:

Cap inteligent şi tare,
Bravul ofițer „Halva”,
N-are caracter de aur,
Ci e chiar de tinichea.
Are, în schimb, sănătate
Şi îndeosebi, noroc,
La maşina de bucate,
Comandă-n război el „foc”!
Ştiința lui de strategie
Ca subşef de stat major
Numai la bucătărie
Se distinge sclipitor.
Prin viteze rechiziții
Captură cinci mii de boi
Şi alungă din poziții
Opt divizii mari de oi.
Luptau porții cu duşmanii,
Iar el, straşnic militar,
A ucis numai curcani,
Gâşte, rațe, la grătar.
Totuşi, mare e necazul,
Iar destinul e nedrept:
Ordinul „Mihai Vitezul”
Încă nu-l poartă pe piept.
Îl vei avea, erou de viță,
Însă, să te resemnezi:

Un cuțit și-o furculiță
Va avea în loc de spezi.

Apărea pe front, chiar în tranşee şi-n adăpostul tunurilor ziarul ***România****, uneori chiar într-o singură foaie din hârtie foarte proastă, cu literele întinse, că nici cerneala nu era bună. Totuşi, simțeam o mângâiere şi parcă ne picurau balsam în suflet aceste fițuici, aşa cum erau făcute, din lipsă şi sărăcie, că război cu belşug nu se poate.*

Pentru fiecare secție de infanterie şi pentru fiecare tun în poziție apărea o foaie sau un ziar întreg, dar ce să citeşti? Un articol de fond cu laude pentru aliați, comunicatul despre pozițiile noastre cele de munte şi de câmpie, laude deşarte, replieri, înaintări şi niciodată despre prizonieri şi morți la noi. Avansări în grade şi decorații pe care le citeam în scârbă, pentru că era vorba numai de coconaşi şi soțiile sau amantele lor. Eram pe poziție la Oituz, sus în munte, la cota 343, unde urcasem tunurile cu frânghii şi de aici trăgeam cu tunurile asupra unor sate din Transilvania.

Era un ger cumplit şi o zăpadă mare. Stăteam într-un adăpost, care era săpat sub munte, la o adâncime de 15-20 metri. La tunuri ne suiam pe o scară săpată printre lespezi. Aveam tragere reciprocă, iar lângă tun făceam cu rândul câte două ore, apoi coboram în adăpost, la căldură, după ce predam schimbului binoclul, cojocul, mânuşile şi pâslarii.

Sărbătorile de Crăciun şi de Anul Nou 1918 le-am făcut aici. În noaptea de Anul Nou ofițerii au fost consemnați în baterie, că altfel mai plecau prin satele de munte, cu rândul, după distracții. Aveau grijă, bine-înțeles, să-şi facă rost de gazde bogate şi cu femei frumoase, însă a picat ordinul pe la orele două şi i-a prins şi fără țigări. Erau tare supărați şi înjurau, blestemându-şi soarta. Numai sublocotenentul Jipa îi mai făcea să zâmbească, dintre toți cei 6 ofițeri, adică de la două baterii, a II-a şi a III-a, că la noi, la a II-a, veneau cei de la a III-a, pentru că aveam adăpost straşnic.

Căpitanul nostru, D. Gh., era mare fumător. Noi aveam cuptor săpat în munte, cu coş de răsuflu pentru fum, în care focul ardea fără încetare fiind nutrit cu buşteni de paltin şi frasin. Făceam ceai cu apă de zăpadă şi aveam căldură potrivită.

Noi, ostaşii, dormeam pe aşternut de cetină de brad, iar ofițerii şi plutonierii aveau pături, dar de căldură mai bine o duceam noi, că dogorea de la foc ca în iad, o lua de jos în sus, iar adăpostul era pardosit cu pământ. Aşternutul de cetină dimineața îl făceam grămadă în dreptul gurii cuptorului, la distanță de 3-4 metri, aşa că seara era cald de frigea.

Soldații mei (sergent Spiru Ilie) făcuseră rost de la soldații ruşi de săculeț de pesmeți plin cu tutun, mahoarcă rusească şi bumaşcă, adică foiță pentru țigări. Fumul acestor țăgări era tare şi puturos, aproape că nu mirosea a tutun, însă noi, ostaşii, îl făceam papară. Săculețul de tutun şi bumaşca erau la mine în raniță şi când în repaus făceam țigări, mergeau din mână în mână.

În această sfântă noapte de Anul Nou 1918 stăteam şi fumam în tăcere, căci erau ofițerii la masă şi jucau cărți, copci şi 31. Au făcut ei ce au făcut cât au avut țigări, dar pe urmă au început să înjure şi să se drăcuie între ei. Într-un timp căpitanul zise către noi:

– Măi ostaşi, voi aveți tutun?

– Avem, să trăiți, domnule căpitan, dar e mahoarcă, zisei eu.

– Fie dracului şi popoarcă, numai tutun să fie!

Atunci, sculându-mă, m-am prezentat la masa lor cu săculeţul şi cu bumaşca.

– Bravo! Bravo! Să trăiţi mulţi ani, măi băieţi! Acum zic şi eu că e de noi!

Rupând foiţa, fiecare îşi lua în degete mahoarcă să facă ţigări, dar cum strângeau, foaia se rupea şi tutunul fiind vânjos, curgea pe jos.

– Bine mă, dar voi cum faceţi ţigări? Veniţi unu sau doi şi făceţi-ne voi.

Atunci i-am întrebat dacă nu le este silă, că noi le lipeam cu saliva noastră, la care căpitanul nostru zice:

– Chiar dacă le lipiţi şi cu altceva, tot bine este că se găseşte buruiana dracului.

În ziua de Anul Nou a avut loc adunarea divizionului jos, la Răzoare, unde am primit câte o pâinică niţel mai mare ca o prescură, care fiind frământată cu şofran şi zahăr, se numea cozonac.

Am mai primit şi câte un pahar mare cu vin tare bun la timpul acela, fiind paharul măricel. Sergenţii şefi de tunuri au primit câte un ziar România şi Ostaşul ca să le citim ostaşilor.

Ajunşi sus, în munte, în adăpost, tocmai au sosit şi bucătarii cu cazanele cu mâncare. Ciorbă cu carne de vacă sau cal, Dumnezeu ştie ce, dar ca pentru ziua de Anul Nou 1918, în starea în care ne găseam, a fost foarte bine venită că nu mai mâncasem ciorbă cu carne demult şi ne miram toţi de aşa porţii mari de carne, arpacaş şi zarzavat neobişnuit de mult. Dar, de! Aşa se cuvenea de Anul Nou!

În prima pagină a ziarului România, întro coloană din mijloc, era scrisă cu litere roşii, de foc, o poezie cu titlul ***Mama în rugăciune****. Iat-o, aşa cum nu pot s-o uit:*

Cântecul de jale îngânat de-o mamă
Ce toarce lângă vatră lungul fir de dor,
Când suntem departe. Patria ne cheamă
Cu acelaşi tainic glas alintător.
Din bătrâne turle, clopote când sună
În cadenţe rare, cu adânci vibrări,
Parcă sună-n slavă inima străbună,
Rugăciunea sfântă, repetată-n zări
Şi din lanuri coapte, legănate-n soare,
Din păduri bătrâne ce ascund comori,
Patria vorbeşte. Mamă iubitoare,
Celor vii dă pâine şi morţilor flori.
Am citit-o şi am recitit-o şi am plâns cu toţi soldaţii de la tun.

*

Însemnările mele, sergent SPIRESCU ILIE, contingentul 1918, făcute în timpul serviciului militar pe un carneţel minuscul, text scris cu creionul, parţial distrus.

Pe altă pagină notează: *Oraşele prin care am trecut: Bucureşti, Orheiu, Bălţi, Călăraşi, Soroca, Chişinău, Bolgrad, Bender, Dravicea, ... (urmează text indescifrabil).*

Câteva pagini urmează după titlul *CÂNTECE ŞI POEZII culese în mersul meu prin Moldova în războiul crâncen din anii 1916-1917-1918.* Unele pagini, prea des răsfoite, au text ilizibil. Am descifrat parţial poeziile Ţării mele şi La Oituz:

Țării mele

O, Țară fericită
Ca raiul pe pământ,
Te vezi acum sleită
La crudul tău sfârşit.
O, scumpă Românie,
Dar repede-ai căzut
O Românie Mare
N-ai putut să te faci
Şi pentru grea-ncercare
Acuma plângi şi rabzi.
Cu dragostea ta sfântă
Tu bravă te-ai luptat
Speranța ți-a fost frântă
Chiar de-al tău aliat.
(Urmează 6 versuri ilizibile)
Suferă cu tărie
O, Țara mea iubită
Tu nu vei fi zdrobită
O rană sângerândă
Pe trupul tău săpată
Curând s-a vindecat
Ridică-te ...
Nu plânge, Țara mea.

La Oituz

În lupta de la Oituz,
Sub ploaia aspră de obuz
Pe vale, lângă mânăstire
... nemți tot lovină
E pe-nserat şi plouă.
Obuzele ...
Se-ncepe luptă nouă
Şi straşnic tunul bate,
Dar încetează lupta.
Pe vale, sub brădete
Nu vezi decât atâta:
Cununa de răchite,
Iar mai dinspre ziuă,
La răsărit de zori,

Tu vezi cum sânge curge
Pe brazdele de flori.

Filele cu texte mai interesante sunt ilizibile, probabil fiind cele mai citite. Totuşi, din fragmentele de fraze ne dăm seama cât de tragice au fost clipele trăite de ostaşi pe front:

22 iunie [...] flăcări mari [...] m-am înnecat [...] o biserică [...] mai multe obuze cad la noi în [...].

26 iunie [...] O explozie teribilă [...] pe jos ca şerpii. Penu Ion aleargă cu marmita cu apă [...] să stingă [...] îl apucă de mâini, vărsând marmita. În această zi pe la orele unu după amiază, bombardamentul reîncepu. Eu eram într-un bordei [...] două obuze căzură în uşa bordeiului aruncând [...] cu ceai, care fu vărsat.

Sergentul Bol[...] fu rănit foarte grav. [...] întrun colț al bordeiului şi aşteptam s-auzim, îngroziți.

Făceam semnul crucii, rugăciuni către Bunul Dumnezeu, care ne ajută. Artileria grea din spatele nostru începu să tragă. Regimentul 7 Artilerie Grea trăgea la nebunie. Noaptea s-au mutat tunurile pe altă poziție. [...]

21 VII [...] Siretul avea apa tulbure, iar sărmanul venea mort pe deasupra apei. [...] serviciul pontonierilor. [...] în timpul acesta pontonierii umblau cu barca în sus şi în jos pe Siret. În timpul acesta [...] fetele din Nămoloasa păşteau vitele sub oribila traiectorie. [...] erau obişnuite cu războiul, mai bine ca noi.

În ziua de 27 iunie eram cu Doicu de la tunul 9 şi fierbeam porumb cu marmita, când, pe neaşteptate, un obuz răsturnă marmita, iar pe noi ne-a pus pe fugă spre boscheți. Domnul căpitan, când începu bombardamentul, ne chemă, spunându-ne că obuzul nu pică în bordeiul lui. [...]

30 iunie [...] la tranşeele inamice arde un depozit de muniții, unde iese un fum gros. Nemții bat [...] ruseşti din sat. Ruşii făcuseră o baterie din lemn şi ciment. Trăgeau în ea s-o distrugă.

1 iulie. Tunul [...] nemțesc care bătea Hanul Conachi a venit la pod. Cei de la observator ne-au comunicat şi am tras o serie de obuze asupra [...] la Movilenii Bătrâneşti. Văzând pozițiile aşa [...] se mirau cum am stat noi aici şi n-au vrut să ocupe pozițiile.

4 iulie. A venit artileria, călăraşii, şi toți ai noştri nu s-au temut. Au aşezat pe poziție. Noi am plecat noaptea la pădurea Nemțoaica şi am pus [...]. Eu am rămas la baterie strângând [...] când am stat în teren [...] am stat 3 zile, am tras câte 6 obuze şi am plecat bine la Mărăşeşti.

Luptele de la Mărăşeşti

Luptele cele mari ale românilor în acel război au fost la Mărăşeşti. Războiul acesta a fost cel mai crud din câte au fost pe pământ. Aşa război n-a fost şi nici n-are să mai fie, cât va fi lumea. El a fost anume declanşat pentru distrugerea popoarelor mici, după gustul şi politica marilor puteri ale Europei [...] război [...] fiindcă toate țările din

[...] de rezistență și tărie [...] a stat prin putință [...] și meșteșuguri pentru a putea zdrobi.

În ziua de 8 iulie am ajuns la Siret, oprind în dosul unor vii. Până la front erau 3 km. Siretul era devale, peste el au făcut un pod de lemn, pe care trecurăm noaptea și așezarăm poziția în dreptul satului Căzănești, lângă cimitir, în niște [...]

În acest cimitir erau foarte mulți ostași căzuți jertfă către Patrie. [...] datoriei către Patrie, în luptele de la 23-24 iulie. Satul [...] era distrus, căci obuzele [...] de focul teribil.

Ședeam gata pregătiți, așteptând ordinul de tragere [...] și la capul satului, spre podul de fier. Auzim mitralieră trăgând, pe urmă tunurile nemțești începuseră să bată cu furie.

Ce se întâmplă, că se [...] la atacul lor nemții pierdură multe vieți [...]. La orele 10 fiind expuși, se pregătiră de alt atac și pe la orele 1 după amiază ieșiră iarăși la atac cu multă furie, având ca țintă podul de fier.

Bavarezii lor, cu căștile cele mari, înaintau orbește la atac, neținând seama de sacrificiul ce-l făceau [în rândurile lor] mitralierele noastre: îi secerau grozav, acoperind câmpul cu mormane de cadavre. În urmă ocupară podul, trecând la 500 metri spre noi, apoi, pe sub seară de tot, ieșiră și ai noștri dând contraatacuri cu furie, ajutați fiind de artilerie. Atunci am tras cu tunul, măiculițăăăă, că l-am roșit. Am copt porumb la țeava lui.

Nemții porniră în acest mare atac și cavaleria lor [...] crezând că frontul nostru e spart, [iar noi îi] atacarăm cu șrapnele. Nu mai venea țeava în baterie. O răceam cu apă adusă cu marmitele. [Aduceam țeava tunului] cu pârghia în baterie și trăgeam la [...] nespusă cu grele pierderi [...] formidabil se auzi la tranșeele noastre sau transmisiile noastre [...] nemților spart și [...] cu 30 la 4000 metri [...] francez focos mină [...] noi, căci până atunci bătuseră șrapnele la 1200 și chiar 1800 [...] cu bucurie mare.

Un infanterist peste care căzuse pământul unui tranșeu de telefon, zăpăcit de groaza morții a fugit alergând la noi și ne striga cu glas speriat:

– Fugiți, fraților, nu mai trageți, că nemții sunt aici.

Rămăsesem ca trăzniți, dar viteazul nostru căpitan îl luă din scurt, îl bătu, apoi îl trimise sub escortă la divizie, iar pe noi ne încurajă cu cuvintele pline de mărinimie. Săracul infanterist, era stăpânit de groază mare.

Trăgeam la [cadența maximă permisă și] de atâta tras ni s-au spart tunurile și trebuie să stăm. [Țevile tunurilor] au crăpat ca niște castane din cauza focoaselor [...] și aparatele de ochire [...]. Tunul 4 a crăpat și el [...]. Am stat în repaus 4 zile până ne-au sosit alte tunuri de la arsenal, apoi am intrat iarăși în luptă.

În acest an Mărășeștii, micul și liniștitul orășel de pe Siret, a devenit loc istoric și va rămâne neșters din istoria românilor. Cine credea că pe această liniștită luncă se vor jertfi atâtea vieți omenești, că aici va fi centrul războiului, că aici va fi iadul pe pământ?

O, ce lupte au fost! Ce chinuri! Ce zvârcoliri! Bombardamentul a fost teribil, ca la [Verdun]. Orășelul Mărășești e distrus în întregime. Frumosul castel Negro Ponte [este distrus pe] jumătate, iar mobilele și [...] pradă focului.

Viile erau săpate de tranşee. Fabrica de zahăr, cu coşurile găurite de obuze. Chiar acum arde [...] iar noi privim la ea. Fioroasele zile [...]. Tunurile noastre erau aşezate între [...] dreptul fabricii, lângă 4 plopi uriaşi [...] şi artileria grea rusă.

La Berheciu

[...] divizia noastră era toată adunată aici.

Ziua de 28 iulie a fost ziua botezului de sânge. În această zi îi atacăm grozav [...] întreaga lună [...] ai noştri au învins [...]. Domnul căpitan făcuse reglarea tragerii pe zone. Aveam 4 zone de bătut: la movilă, colţul de pădure şi pădurile. Noaptea am făcut blindaje pentru noi, servanţii şi postul de comandă al domnului căpitan. M-am găsit cu Sima Petru, cu Ion Lixăndrină şi cu Mitroi Radu. Mi-am luat ziua bună de la ei. Rachetele vrăjmaşe fulgerau trase pe deasupra tranşeelor [...] spre noi cerul era senin [...] la podul de lemn de la Inoşeşti. Aeroplanele treceau pe sus observând mişcările noastre. Ele treceau pe deasupra norilor făcuţi de tunurile noastre antiaeriene cu fumul şrapnelelor.

Era pe la orele 9 dimineaţa, un tun nemţesc bătea podul de lemn. Lângă capul podului era postul de prim ajutor al serviciului sanitar, pe lângă care cădeau vraişte grenade şi obuze. Două obuze au căzut în [mijlocul] barăcii, omorând şi rănind.

Noi stăm sub teribila traiectorie îmbărbătaţi de viteazul nostru căpitan D. N.

Pe la orele 11 am fost încadraţi de o ploaie de obuze. Două se spărgeau şi două nu, făcându-ne impresie. Cele care nu se spărgeau, veneau fâlfâind şi când cădeau la pământ produceau un foşnet. Aceastea creau tuse, asfixie şi lăcrimare. Acest lucru l-am observat târziu, când începusem cu strănut, cu lacrimi [...]. De două ori am fost atacaţi [în] această poziţie [...] deodată [...] de gaze lacrimogene, care se târăsc pe pământ, trăgând la lunca Siretului şi la tranşee, învăluindu-le în această otravă omorâtoare. Ele învăluie câmpul, băgând în fiorii morţii pe bravii ostaşi din cele 3 divizii care luptă aici la Mărăşeşti [...]. Tunurile bat cu furie [...](urmează o pagină ilizibilă).

Nemţii, crezând că au distrus pe toţi soldaţii de aici, ieşiră la atac cu o furie disperată, voind cu orice preţ să spargă frontul, dar ieşind, se loviră de vitejii ostaşi ai Diviziei a IX-a, care ţinuseră măştile la ochi, adăpostiţi în tranşee. Ei i-au primit cu mult foc, trăgând în carne vie asupra disperaţilor. Coloane germane şi bulgare au trecut la atac ca lupii cei flămânzi dinspre satul Strejescu.

O serie de lovituri urmară din partea noastră, trăgând obuze fără număr în coloanele care veneau în valuri dese cu [...] îi nimiceam, de cum veneau în zonele artileriei. Am nimicit în două ceasuri un atac în care reţelele [de sârmă] de la tranşee s-au umplut până sus cu morţi; peste tot locul găseşti mormane de cadavre. Străzile satului Strejescu sunt pline de cadavrele soldaţilor lui Mackensen, spărgătorul de fronturi care se lăuda că va cuceri Moldova în 15 zile şi va aranja ostaşilor săi o masă mare în Iaşi, pe care credeau că-l vor lua repede, fără bătaie de cap, dar nu le-a ajutat Dumnezeu să-şi împlinească mizerabilele lor planuri, căci infanteriştii noştri s-au luptat ca leii şi au băgat groaza în ei.

Artileria şi-a făcut datoria, aruncând la acest atac 19.000 obuze franceze în tranşeele nemţeşti în 3 ceasuri.

E ziuă la orele 12, când scriu aici e întuneric ca noaptea din cauza fumului în perdele groase. [...] ard [...] zgomot asurzitor, gaze [...] ţipete, vaier, nechezări de cai în aceste momente [...] uriaşe [...] nădejde de viaţă. Acum se hotărăşte soarta celor două armate: care pe care.

Tunurile tuşesc, mitralierele cântă cântecul lor sinistru [...] în îmbulzeala lor, umblând ca nişte adevăraţi draci prin fum şi foc, aruncând răcnete dese.

Văzând nemţii că nu este posibil să spargă frontul de aici, de la Strejescu, încetează orice luptă, pregătindu-se şi aducând rezervă nouă, ca să poată da alt atac. Ei aveau aici, la Mărăşeşti, 13 divizii, dintre care una bulgară, 3 turceşti şi restul germane şi austriece şi două divizii speciale, bavareze, iar guri de foc aveau de 6 ori mai multe ca noi. Aveau 18 regimente de artilerie de toate calibrele: 53, 78, 210, 305 şi automobile blindate, apoi turele de tanc, mitraliere în număr colosal, iar aceste trupe erau deprinse cu războiul, fiind scoase de pe frontul francez.

Aveau baloane şi aeroplane şi poziţii bune. Ei se pregătiseră repede şi aleg unde să dea lovitura cu mai mult succes. De la satul Strejescu, pe care îl lăsaseră plin de cadavre, veniră să lovească în dreptul fabricii de zahăr la [...]

Tranşeele noastre erau săpate în cimitir, unde se găsea Regimentul 7 Cavalerie şi când nemţii ieşiră la atac şi-i luară fără veste pe [regimentul] 7 Călăraşi, decimându-l grozav, venind pe tăcute, dar mai repede ca vijelia. Începură bine [...] cu mult sânge bavarez vărsat şi înaintau [...] trăgeau [...].

Văzurăm răsărind ca din pământ un regiment de infanterie. Era Regimentul 70 (sau 75) Infanterie şi care veni în pas de atac, cu baionetele la arme, în păpuşoi. Baionetele sclipeau în soarele arzător, [infanteriştii treceau] pe lângă noi, risipindu-se [în trăgători]. Nemţii fură respinşi şi de data asta, spre nemărginita lor ciudă. Frontul fu apoi împins spre Focşani, până la satul Boagos (?).

Mulţi nemţi şi-au găsit moartea aici, la Mărăşeşti. Astfel fu respinsă trufia lăudărosului feldmareşal Mackensen, supranumit de toţi spărgătorul de fronturi.

Acum au văzut nemţii că nu se pot juca cu românii, ca în toamna anului 1916, când s-a produs ocuparea României, uitată şi vândută. Acum au văzut nemţii că un român a luptat contra a 15 bavarezi, pe care ei îi lăudau că sunt cei mai tari ostaşi din lume [...] grozava tenacitate [...] aduse aici pentru distrugerea întregii Românii.

Tactica luptelor [duse de români] s-a lucrat sub îndrumarea ofiţerilor francezi.

Nu le-a ajutat Dumnezeu nemţilor să-şi îndeplinească ticăloasele dorinţe şi văzându-se biruiţi, au botezat această bătălie mare lupta de la Mărăşeşti. Dar generalul Mackensen, vrând să-şi spele ruşinoasa înfrângere a pregătit altă lovitură, contra ruşilor de la aripa dreaptă a noastră, la Muncelu-Fiţioneşti. Şi pe când noi seceram cu baraje dese de artilerie risipitele lor coloane aici la Mărăşeşti, iar infanteria ataca, împingându-i mereu spre Focşani, ei loviră pe ruşi la Muncelu şi înaintară cu mare bucurie, dar nu ştiau că vom merge contra lor la Muncel. Au atacat acolo ştiind că e frontul mai slab, reuşind să spargă frontul ruşilor, apoi aveau să ne ia pe la spate ca să ajungă la Moineşti şi oprirăm şi aici înaintarea uriaşă a nemţilor.

În grozavele lupte de la Mărăşeşti am avut ocazia să văd multe feluri de grozăvii, pe care le-am văzut de aproape şi pe care le voi decrie pe scurt, ca să le am ca amintire şi să nu uit aceste zile.

Mergeam cu furgonul ca corvodaş la lemne, la Pădureni. Etapele Diviziei 14 lucrau la reţele de sârmă şi am văzut un om prin care trecuse un obuz, găurindu-l ca cu sfredelul. Era mort, întins pe iarbă. La bateria a II-a un obuz a trecut printr-un cheson cu muniţii, rănind grav un soldat, rupându-i şira spinării. O femeie care se ducea la Mărăşeşti, a fost făcută praf de un obuz. În porumb am găsit un soldat din infanterie găurit de un şrapnel, făcut ciur.

Am mai văzut o fată de 16 ani nebună din cauză că, pe când se afla în casă cu fraţii şi părinţii ei, un obuz de artilerie a căzut, doborând casa pe ei şi i-a omorât pe toţi, numai fata a scăpat, dar a înnebunit de frică. Un copil mort într-o casă, nişte vite moarte peste tot locul.

Eram cu Arghir şi am intrat într-o casă, unde am găsit măsuţa plină cu mâncarea mucegăită. O mămăliguţă, un castron cu mâncare şi muştele făcute caer pe ele. [Acei] stăpâni ai casei fuseseră însă găsiţi de focul artileriei germane tocmai la masă. Au lăsat mâncarea şi au plecat. Casa încărcată cu de toate ale casei. În curtea casei 4 gropi mari de obuze. Un tăbăcar lucra şi el meseria aici, în ploaia de foc. Două obuze au lovit micul lui atelier şi l-au făcut să fugă. Am găsit toate aşa cum le lăsase el şi n-a luat nimic. Un atelier de cismărie distrus de bombardament, zeci de calapoade împrăştiate peste tot. Am luat şi eu două.

Dădurăm peste un beci plin cu vin, ne pilirăm straşnic şi dormirăm pe un poloboc, iar când ne deşteptarăm, pe la orele 3, afară ploua foc şi fier topit. Am fugit buimaci, neştiind încotro. O santinelă strigă:

– Unde mergeţi măi camarazi? Aţi înnebunit?

Ne arătă unde se găsesc liniile noastre şi astfel ne văzurăm iarăşi la baterie. Ajunşi aici, luarăm parte iarăşi la toate grozăviile.

Mâncarăm tapioc cu unt lângă un plopşor. Câteva cămăşi spălate erau întinse la soare. Un căpitan călare ne înjura că de ce am lăsat cămăşile pe ramuri, căci fiind albe, ne descoperă inamicul. Chemă pe Iordan şi îi dete două cravaşe vârtoase pe spinare, dar abia făcu câţiva paşi şi auzirăm trosnetul unui obuz care l-a făcut praf cu cal cu tot.

Într-o zi plecai cu un cheson la împrospătare. Eram pe banchetă, iar caii mergeau la trap. Trei obuze căzură asupra şirului de chesoane acoperind în zona şefului de chesoane caii cu călăreţi cu tot. Schijele dese ca ploaia zbătuciră pe la urechile mele, iar eu mă zgârcii pe banchetă. Două schije mă loviră în cască şi mă uitai în baerele chesonului şi apoi simţii rece în jambierul meu, la piciorul stâng. Mă pipăiam când am ieşit din zona periculoasă, dar, cu ajutorul Lui Dumnezeu, nu m-a rănit.

Ajunserăm la Nicoreşti şi ploua de credeai că se scufundă pământul. La front se auzea bubuit, noaptea venise şi vedeam cum licăreau gurile de foc inamice pe dealul Şuşiţei. Vântul e grozav. Găsirăm coloana, am luat muniţie şi când am ajuns la Inoşeşti nemţii trăgeau asupra podului şi a şoselei. Teribilele lor şrapnele de [calibrul] 210 [mm] cădeau în mijlocul şoselei la vreo 10 metri de chesonul nostru, fără să se spargă.

Oprirăm până se potoli şi pornirăm cu mare frică. Ajunserăm la poziție, unde ne aşteptau toți să le aducem marfă rară, căci voiau s-o ducă nemților.

– Trageți, băieți, cu marfă nouă! zise domnul căpitan Georgescu râzând.

Când îl vedeam aşa vesel eram în stare să ne dăm şi viața pentru el.

Luptele de la Muncelu

În timp ce noi stăteam [în poziție] şi cu grozave baraje de artilerie țineam rezistență contra loviturilor tenace ale celor 15 divizii germane respinse spre Focşani, Mackensen îi lovi pe ruşi la Muncel. După o luptă care ținu 3 zile ruşii fură puşi pe fugă. Ei lăsară armele şi tunurile şi fugiră.

Într-o seară, pe la 9½, primirăm ordin de plecare. Echiparăm repede şi tunurile fură încolonate pe lunca Siretului, pe şoseaua ce şerpuieşte spre Pădureni. Ploua şi drumul era foarte anevoios. Roțile tunului intrau până la căpățână în noroiul cleios. Eu am rămas să strâng firul de telefon, cu alți camarazi. Firul era tras prin porumb, peste brațul Siretului, până la observator, aproape de tranşeele inamice. Am strâns firul [de telefon] ajutați de [rachetele] nemților, căci ele ne fac luminoasă această tristă noapte. Era o liniște ca în mormânt. Nu se auzea nimic. După ce firul fu strâns, pornirăm spre baterie. Găsirăm trăsura de telefoane cu caii înhămați, gata de plecare. Aşezarăm girotele de fir şi conducătorul, auzind ordinul sergentului, dete bice cailor, lăsându-ne pe jos. Mergeam cu greu prin noroi şi ploaie, uzi până la piele.

La podul [...] erau două drumuri şi nu ştiam pe care a apucat echipamentul. Zărim doi oameni înaintea noastră. Era sergentul Pojoreanu.

– Care sânteți? strigă el.

– Noi, domnule sergent! zisei eu, Spirescu Ilie!

El mă recunoscu şi am plecat cu toții. Ajunserăm după un ceas la un cantonament în pădurea Mielului şi ne oprirăm la el. Ne urcarăm la etaj şi ne culcarăm pe paiele pe care dormiseră ruşii.

O drăcoasă de bufniță ne sperie cu cântecul ei urât şi ne făcu să fugim pe scări, căzând unul peste altul. Ne vârârăm întrun grajd şi dormirăm până la ziuă. La lumina soarelui văzurăm cu groază că dormisem întro biserică fărâmată de obuze. Erau 8 morți întinşi pe ciment, cu ochii holbați, dar noi trebuia să trecem orice obstacol. Pornirăm după baterie. La Pădureni, în sat, găsirăm furgoanele bateriei adăpostite într-un pătul boieresc. Ruşii fugiți după front furnicau în toate părțile.

După două zile de drum ajunserăm bateria, care era oprită la frumoasele dealuri de la Pădureni. [...] struguri [...] erau copți şi foarte mulți pe aceste locuri ce odată era raiul pe pământ.

Ajunserăm pe-nserat la baterie. Oamenii osteniți şi uzi de ploaie uscau efectele lângă un foc mare. Ne uscarăm şi noi efectele şi ne culcarăm, dormind pe pământul gol, ud, ca de obicei.

Era ceva foarte frumos de privit pe întuneric în această noapte. Focuri mari şi împrejurul lor ostaşi încrezători în vitejia lor. Mergeau la Muncel ca să scape pe ruşi

din agonia în care căzuseră. Ei vorbeau despre luptele prin care trecuseră până atunci. În fața lor era un deal care îi apăra de vederile inamicului.

La Oituz se auzea tunul tușind, iar aici frontul era la 5 km. de noi. [...]. Dimineața am văzut noi aici un peisaj frumos de război! Deasupra noastră, pe uriașul deal, o bisericuță tainică, singuratică, ascunsă de frunze de mesteacăn. Doar turlele cu cruci se văd. Era așa, parcă jelea pe ostașii morți pe aceste locuri. Mai jos, la rădăcina unui tufan bătrân, se văd 4 morminte cu cruci de lemn. Sunt mormintele [unor eroi] din Regimentul 58 Infanterie. Un maior mort în fruntea batalionului, doi sergenți și un soldat. Lângă noi, o fântână părăsită [care] mai are apă, căci toată noaptea mișcă apa din ea. Îți face impresia că parcă ar plânge și ea.

[...] azvârlită în aer prin frumoasele vii din apropiere, gropile de obuz stau ca stelele pe cer. Strugurii copți, striviți de obuze sunt risipiți pe pământul ud de sânge. Mai văd și morminte în vie [cu crucı] de lemn, cu brazde de flori, fel de fel, una mai grozavă ca alta.

Pe la orele 8½ primim ordin de înaintare. Trebuia să urcăm un deal aproape drept, am înhămat câte 8 cai la un tun și cu mari sforțări am urcat acest dificil deal. Când am reușit, parcă ieșisem dintr-o pivniță.

Abia ieșirăm la lumină și o ploaie de obuze nemțești ne încadrară drumul pe care trebuia să mergem. Băteau niște baterii ruse care erau așezate pe un șanț în capul morii, lângă o prăpastie adâncă. Rușii trăgeau de socoteam că nu sunt în firea lor.

Ne risipirăm cu tunurile și chesoanele pe un loc deschis. Balonul nemțesc de la Varnița cred că ne vedea, căci era foarte sus. Băteau drumul cu șrapnele. Peste apă era un regiment de [nemți] care trăgea asupra noastră. Se înșiruiră tunurile la 50 metri unul de altul și mergeau în galop [...] păzind intervalele.

[...] mantalele și sacul cu pâine. Sergentul mă trimise să le iau. Ei s-au îndepărtat cu tunul, eu am rămas pe jos cu ele. M-am găsit cu soldatul Marinică Petre.

Venind cu el pe răzorul unei grădini, ascunși după pomi, găsirăm o baterie rusă pusă la [pământ de] nemți. [Era o mulțime] de ruși morți și răniți, care gemeau îngrozitor. Un ofițer rus rănit ne rugă să-l ducem devale. L-am dus și acolo am găsit alți ruși răniți și pe alții făcând ceai. Ne salutară și ne poftiră să bem ceai cu ei. Am băut, ne-au dat tutun, pâine, zahăr și slănină și nu ne lăsau să plecăm. Noi am plecat prin ploaia de schije, adăpostiți de malurile râpei.

Obuzele nemțești se spărgeau sus și ajungeau jos zbârnâind. Ca să nu fim loviți de schije, ne culcarăm la rădăcina unui mesteacăn bătrân. Aici nu băteau. Nemții începură să bată râpa și dacă cu 5 minute nu fugeam mai repede, eram morți, căci două obuze loviră mesteacănul și-l smulseră din rădăcină. Fugeam ca doi speriați și două obuze căzură unul în față și altul în spate la vreo 15 metri de noi. Cel din față s-a spart, cel din spate nu, dar [noi] șezurăm pe burtă cam un ceas. Ne scularăm să plecăm înainte [...] din râpă vedem o bucătărie răsturnată, calul și doi oameni morți, un cărucior sanitar și pe marginea drumului găsim pe camaradul nostru, Cosma Florică, rănit în mână, plin de sânge. El ne arată încotro au apucat bateriile.

Eram mulțumiți că am ieșit din zona periculoasă, întâi în pădurea F[iționești] și apoi de șoseaua care merge la Muncel. Era înțesată de trăsuri de [ambulanțe]

pline cu răniți. Am mers prin pădure până seara târziu, când am găsit bateria, care se odihnea pe o vale foarte frumoasă. În față deal şi-n spate deal. Am căzut morți de oboseală.

Noaptea au aşezat [tunurile] în poziție întrun unghi mort. Două zile am stat aici. Gloanțele de mitralieră veneau în scutul tunului. Nemții aveau mitraliere cu afet negru şi-i vedeam când trăgeau în noi. Ne-am mutat pe o poziție cam 500 metri. Am tras şi de aici câteva zile până ce infanteriştii au ocupat iarăşi tranşeele [...] treptat frontul, apoi au încetat luptele şi ne odihneam. Făceam zilnic morminte [...]. În satul Fiționeşti erau multe prune şi mere erau multe de tot.

La 14 septembrie am ieşit după front şi am mers la Berheciu-Negrileşti, unde am stat până la armistițiu.

În ziua de 29 septembrie ne găseam în pădure la Berheciu, la Bârlad. Stăteam în repaus, adunându-ne în urma atâtor lupte. Toată Divizia a IX-a era adunată aici. Reşedința Cartierului diviziei era în comuna Negrileşti. După câteva săptămâni, regimentul fu băgat în comuna Munteni.

Stam în cantonament la moş Ion Pascu, care avea doi băieți în război. Lucram meseria în casă, la nora lui, Măria, o femeie foarte bună şi frumoasă. Moşul avea o fată pe care o chema Dumitra. Oh, ce drăgălaşe era. Zicea că e domnişoară, dar mai târziu am aflat că era măritată şi pe bărbatul ei îl rănise, rupându-i mâna dreaptă, iar Dumitra nu mai avea să-l recunoască de bărbat. Îmi zicea că orice om aici voia să facă dragoste cu ea. Făcusem bordeie bune pentru iarnă şi grajduri pentru cai. Regimentul a mai făcut şi aici ceva: puseserăm tunurile contra aeroplanelor la gara Frunzeasca şi Berheciu. Am dus aici la munteni o viață foarte bună. Am stat în acest sat până la 16 decembrie, când am plecat la Iaşi contra ruşilor care se revoltaseră.

În ziua de 18 decembrie ne aflam îmbarcați la tren, în drum spre Iaşi. Revoluția rusească era în favoarea lor. Se auzea că ei vor să ne jertfească Moldova şi astfel să fim ocupați de germani şi de ruşi şi România să fie desființată. Românii simțind aceasta au propus armistițiul pentru pace, primind orice condiții. Urmă Protocolul de la Focşani şi schimbul de prizonieri începu. Pe o parte era bine, dar judecând, era foarte greu față de condițiile puse de nemți. Între altele, Românii au cerut autorizație pentru dezarmarea ruşilor. În nordul Moldovei, la Dorohoi, ruşii au făcut tranşee întărite cu tunuri.

Declarând războiul la Iaşi, străzile erau înțesate de ruşi înarmați. Câțiva ofițeri fură omorâți. Toți ofițerii ruşi fură degradați şi mulți fură omorâți. Merserăm la Iaşi, la satul Bucium, unde am pus pe poziție. Câteva focuri de şrapnele şi ruşii se predară, depunând armele. În 5 zile oraşul Iaşi fu părăsit de ruşi. Trenurile erau pline cu ruşi care mergeau în Rusia dezarmați. Am auzit că la Sucevița ai noştri dau lupte sângeroase.

La 29 decembrie [...] aşezându-le la Botoşani. Sărbătorile Crăciunului le-am făcut la Costeşti, unde am dus-o foarte bine. Se auzea că vom lua Bucovina. Soldații au mers spre graniță.

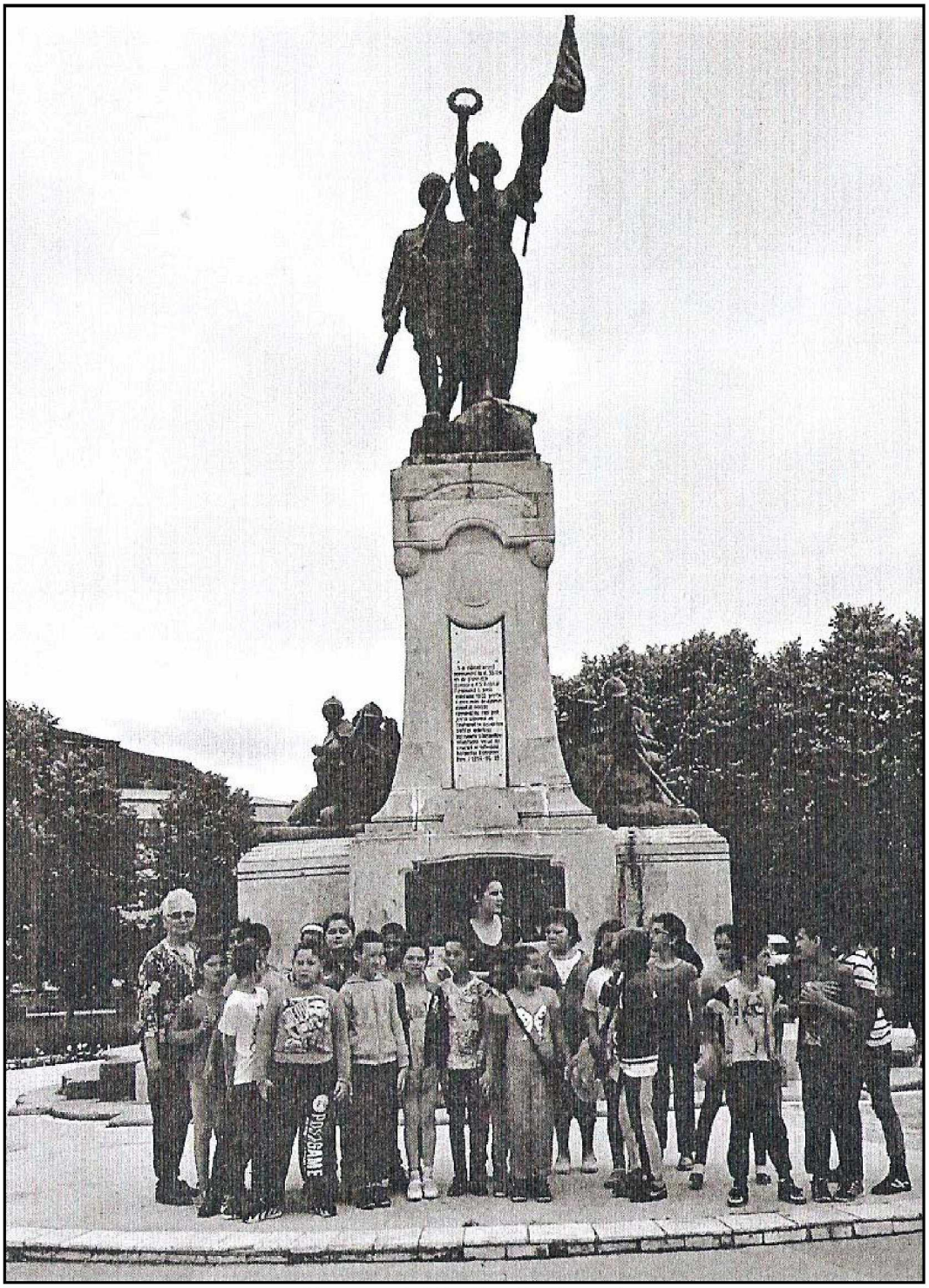

Monumentul Eroilor din Caracal.

Sergentul Ilie Spirescu, comandant de tun.

Portalul Cimitirului Eroilor din Caracal.

BIOGRAFIE DE EROU

Dumitru Matei

Literatura memorialistică privitoare la Primul Război Mondial este foarte bogată şi cuprinde o gamă variată de scrieri, de la simple însemnări ale unor participanţi la evenimente până la sinteze ale operaţiunilor sau romane cu notorietate în literatura noastră.

Însemnările eroului nostru – plutonierul major Mirică Dumitru – prezintă detalii despre participarea Regimentului II Romanaţi Nr. 19 la Războiul pentru Întregirea Neamului până când regimentul a revenit în Caracal, garnizoana sa de reşedinţă, după ce participase şi la acţiunile armatei române în campania împotriva agresiunii trupelor bolşevice ale lui Bela Kun şi ale armatei ruse bolşevizată, care urmărea readucerea Basarabiei în cadrul noului stat creat de revoluţie.

Memoriile participanţilor la război, oricare ar fi motivaţia care i-a determinat pe autori să pună mâna pe condei pentru a le aşterne pe hârtie, au valoarea lor documentară, prezentând cititorului fapte pe care istoria militară nu totdeauna le reţine.

Multe sunt numele celor care au redactat şi publicat memorii de război, merite deosebite având şi autorii cu *grade inferioare*, însă ne vom referi numai la eroul nostru Mirică Dumitru, subofiţer din judeţul Olt, cu 5 clase primare în comuna sa, dar cu o ambiţie caracteristică ţăranului român care doreşte să asigure prin munca proprie familiei şi urmaşilor săi o soartă mai bună.

S-a născut în comuna Teiuş din fostul judeţ Olt, la 1 septembrie 1888, într-o familie modestă, ca fiu al lui Constantin Mirică şi al Tudorei. Tatăl său era cojocar în sat şi deţinea 8 pogoane de pământ, iar mama, gospodina casei, se ocupa de creşterea şi îngrijirea celor 5 copii ai săi.

Încorporat la Regimentul II Romanaţi Nr. 19 din Caracal în anul 1909, a dovedit aceeaşi conştinciozitate în pregătire, ca şi în anii de şcoală, a fost trimis la şcoala de gradaţi şi a obţinut gradul de sergent, iar la terminarea stagiului militar s-a reangajat ca sergent instructor.

La mai puţin de un an de serviciu, corpul sergenţilor instructori a fost desfiinţat din motive financiare, dar el a cerut permisiunea să rămână în unitate şi să-şi facă datoria de instructor fără a fi plătit. Luând cunoştinţă de intenţia sergentului de a rămâne în armată colonelul Savopol, comandantul regimentului l-a avansat la gradul de sergent major, cu plata retroactivă a drepturilor.

Din relatările autorului urmărim participarea regimentului la Războiul pentru Întregirea Neamului, începând cu darea alarmei şi plecarea spre frontul de la Jiu, apoi schimbarea destinaţiei şi participarea la luptele sângeroase duse pe frontul din Dobrogea şi pe cel din Muntenia, încheind campania din 1916 cu retragerea în Moldova. Acolo, în

cumplita iarnă de la începutul anului 1917, tifosul exantematic a ucis în timp scurt mai mulți ostaşi ai regimentului decât gloanțele inamicului; aflăm apoi cum a fost în campania din vara anului 1917, în acțiunile din Banat şi Basarabia, până la revenirea în cazarma din Caracal, în anul 1921.

În Moldova pierderile în efective ale regimentelor aflate în cantonament de iarnă au fost cauzate de neglijența comandanților care nu au luat măsurile necesare combaterii tifosului exantematic.

În campania 1917 unități ale armatei ruse influențate de propaganda bolşevică refuză să lupte, retrăgându-se când inamicul ataca în sectorul său de front. Treptat au fost înlocuite de pe front de armata română, care a trebuit să reziste pe frontul din sudul Moldovei, deplasându-se continuu spre vest.

Regimentul 19 Infanterie, aflat în rezerva armatei, a fost introdus în lupta din faza finală a operațiunilor militare, participând la oprirea definitivă a încercărilor armatelor inamice de a nimici armata română. Rezerviştii din județele Romanați şi Olt care formau în 1917 Regimentul 43/59 Infanterie, precizăm că şi aceştia au luptat eroic la Muncelu până în ultimele zile ale războiului, între ei fiind şi eroina sublocotenent Ecaterina Teodoroiu, care comanda un pluton din compania a 5-a.

Acum, la un secol de la războiul la care a participat veteranul Mirică Dumitru din Regimentul II Romanați Nr. 19, credem că însemnările sale din anii de război, pot să fie cunoscute de concetățenii săi, aşa cum a dorit autorul. Redăm aici un fragment din memoriile publicate în cartea *Eroul veteran Mirică Dumitru*, publicată de Editura LifeArt.

Lupta de la Bârnova contra foamei, a frigului şi a bolilor

Odată instalați în cantonament a început şi serviciul, ca în cazarmă. Soldații plecau de dimineață în pădurea de la Bârnova ca să construiască bordeie. Erau munciți din zori şi până în noapte, mai rău ca prizonierii, căci era ordin ca bordeiele să fie terminate cât mai curând, ca trupa să le poată ocupa. Alimentele se transportau de la Iaşi, caii muriseră aproape toți şi transportul trebuia să-l facem cu oamenii.

Maiorul Florescu Anton, care comanda Regimentul 19 Infanterie, m-a însărcinat pe mine ca, însoțit de 60-100 de oameni cu foi de cort, să aduc mălai sau pâine de la Moara Păcurari din Iaşi. Această operație o făceam în fiecare zi, plecam la 5 dimineața şi mă înapoiam la 8 seara prin zăpada până la brâu. La moară cu mare rugăminte primeam câte 500-600 pâini pentru 4.000 de oameni pe care îi aveam la regiment, ceea ce venea 8 oameni pe o pâine, iar când se da mălai, fiecare primea câte 100 grame mălai pe care îl făcea păsat într-o cutie de conserve. Ceaune nu existau ca să se poată prepara mămăliga şi soldații se canoneau fiecare în parte să facă păsat într-o cutie de conserve. Aceasta era hrana soldatului român în Bârnova. Nemâncați şi goi, erau trimişi în convoi să facă bordeie.

Această stare detestabilă a durat până la 1 februarie 1917. De multe ori cerşeam aceste alimente prin rugăminte către un maior, care era comandantul Morii Păcurari, de unde se alimentau toate unitățile.

Bârnova era situată la 12 km de Iaşi. De la Moara Păcurari de multe ori veneam şi la orele 2 noaptea, oamenii ne aşteptau nemâncaţi afară, căci erau repartizaţi pentru o cameră de 3/4 m, în care locuiau 30 de oameni până la 12 noaptea, iar 30 stau afară la focuri, în zăpada de 1,5 m.

Când veneam noaptea, împărţeam pe companie alimentele aduse cu spinarea; pe drum vedeai soldaţii cum băgau mâna în foaia de cort şi luau mălai şi mâncau; cât priveşte pâinea, trebuia să coasem foile de cort, căci altfel toată pâinea o mâncau pe drum.

Această stare de lucruri a durat până la 1 martie 1917, când s-au luat toate măsurile de către cei în drept şi când comandantul regimentului, maiorul Florescu, a fost înlocuit la comandă cu colonelul Ionescu Ştefan, moldovean deştept, cu mult sânge rece şi curaj.

Dacă ne-am gândi şi am judeca cele de mai sus, am ajunge la concluzia că aceşti bravi romanaţeni au căzut pradă celui mai groaznic flagel, „tifosul exantematic". Din acest trai mizerabil ca alimente, locuinţă şi îmbrăcăminte, toată trupa a trecut prin cel mai groaznic foc, mai rău decât războiul: tifosul exantematic, şi iată cum s-a desfăşurat această boală nemiloasă, care a răpit floarea Romanaţilor, cei mai viteji olteni.

Pe la 20 ianuarie 1917 ningea din abundenţă, aşternând un strat destul de gros, cam un metru şi jumătate, ceea ce făcea ca temperatura să scadă vertiginos, iar gerul era destul de aspru, sugea din vlaga fiecărui soldat ultima suflare pe care [acesta] o mai avea.

Hrana oamenilor fiind insuficientă, îmbrăcămintea lipsind cu desăvârşire, curăţenia corporală şi spălatul pe faţă nu se puteau face, lipsind cu desăvârşire mijloacele. Baie nu exista, etuva pentru deparazitat lipsea, era ceva îngrozitor, toată mânia lui Dumnezeu căzuse asupra noastră, numai domnul maior Florescu Anton, comandantul regimentului, trăia bine cu Aglaia. Găsise o femeie şi toată ziua îşi petrecea timpul numai acolo, fără să se intereseze de soarta oamenilor. Când ieşea câte odată, lua un par în mână şi cu care se întâlnea, îl pleznea.

La 20 ianuarie a murit primul om din compania a 2-a, unde era plutonierul major Vlădaia. Când s-a adus la cunoştinţă domnului maior Florescu Anton, a fost mare larmă în regiment, s-a făcut anchetă: care e cauza de a murit omul. Doctorul Saiu a constatat moartea şi a referat că soldatul a murit de tifos exantematic, provenit din hrană insuficientă, oamenii fiind goi, plini de păduchi.

Înmormântarea s-a făcut cu mare onor, mortul a fost aşezat într-un cosciug şi împreună cu preotul Aristide şi cu o secţie de soldaţi a fost condus la locul de veci în cimitirul Bârnova. După două zile mortalitatea a luat proporţii, au început să moară câte 5-6 pe zi din regiment, cărora li s-au făcut cosciuge la toţi, iar când mortalitatea a făcut mai multe victime, au fost duşi fără cosciuge.

Regimentul 3 Olt, care era cam la 1.000 de metri departe de cimitir, transporta morţii în modul următor: se lega mortul de mâini şi de picioare cu o frânghie, iar prin laţul de la frânghie se băga un par; 2 soldaţi apucau unul de un cap al parului, altul de celălalt capăt, în urmă îl ridicau pe umeri şi de la distanţă de 3 metri mergeau prin flanc câte unu, iar preotul Cazacu, cu cădelniţa cu tămâie, cânta veşnica pomenire. Nu

mai puțin de 30 de soldați poposeau cu morții în zăpadă, deoarece cei ce îi transportau erau aproape prăpădiți şi de-abia păşeau din greu cu corpurile neînsuflețite ale camarazilor lor.

Tot drumul până la cimitirul Bârnova nu era decât un calvar. Adeseori nu auzeai decât câte un oftat, un suspin şi câte o şoaptă tânguitoare în care îşi rugau moartea.

Morții erau aşezați la rând, în zăpadă, lângă groapa comună; acolo, după o scurtă rugăciune, le dezlegau frânghiile şi pe mort îl lua unul de cap şi altul de picioare şi după o mişcare îl aruncau în groapă, unul peste altul. Morții erau transportați o parte numai în cămăşi, altă parte în pieile goale, iar cei care îi transportau azi, mâine se întâmpla de mureau ei şi erau transportați de alții.

Pe la 10 februarie tot regimentul se afla într-un focar înfricoşetor, începuseră oamenii să înebunească, umblau în pieile goale prin zăpadă, se suiau prin pomi, pe mulți dintre ei îi găseai morți în zăpadă, alții erau în agonie, chinuindu-se cu moartea. Era un spectacol îngrozitor.

De la 10 februarie mortalitatea a luat proporții şi mai mari, mureau între 80 şi 100 pe zi, ceea ce revenea câte 7-8 de companie. Nu mai avea cine să facă gropi, căci toți erau bolnavi de tifos exantematic. Păduchii forfoteau ca viermii în rană. De la o casă la alta, prin pârtia de zăpadă, mergeau păduchii făcuți funie, cu paiele în gură, tărcați, cu coade şi mai mari ca bobul de orez. În casele unde locuiau soldați era ceva îngrozitor: soldați rezemați ca statuile unii de alții, căci nu aveau loc, fiind câte 30-40 de oameni într-o cameră de 3/4 metri. Când căutam, dimineața găseam câte 7-8 morți în case, cu mare greutate îi puteam scoate pe cei morți de sub cei vii. Nu mai rămăsesem în compania a 5-a din care făceam parte decât eu şi 2 sergenți din 360 de oameni, cât aveam efectivul. Toată ziua umblam din casă în casă cu cazanul cu ceai şi vin fiert ca să dau la fiecare soldat în parte.

La 15 februarie Marele Cartier General, văzând focarul în care se zbate Regimentul 19 Infanterie, a dat ordin să se dea hrană suficientă şi vin la masă, însă era prea târziu, deoarece soldații refuzau de a mai mânca şi bea, se eschivau de istoviți, nu le mai sclipeau decât ochii şi dinții din gură, iar încolo nu mai semănau decât cu nişte cadavre. Îi găseam adesea plângând şi chemându-şi moartea, ca să poată scăpa mai repede de boala care îi chinuia şi de păduchii care îi mâncau şi le supseseră tot sângele. Mă uitam la ei, băieți tineri cum se sting ca lumânarea, şi când? Când toată țara era în cea mai grea cumpănă.

O echipă de 29 de sanitari a fost trimisă de la Corpul 1 Armată, compania sanitară, care se ocupa cu facerea gropilor şi îngroparea morților, deoarece nu mai erau soldați sănătoşi nici pentru facerea gropilor. Acești sanitari au muncit timp de două săptămâni şi până la 1 martie toți au murit, intrând în groapa pe care o făcuseră.

Când morții s-au înmulțit, se depozitau în număr de câte 100-150 sub un şopron mare al popii din sat. Acolo stau înghețați câte o săptămână de zile până le venea rândul să fie îngropați.

Rațele, gâştele şi găinile popii, care erau în număr destul de mare, se ocupau toată ziua cu trecerea peste cadavre, de unde adunau toți păduchii şi scoteau ochii cadavrelor fără să ia cineva în băgare de seamă aceste lucruri.

Identificarea fiecăruia se făcea după o cruciuliță ce o purta de gât soldatul şi pe care era scris numărul matricol. Transportarea morților din depozit la groapa comună se făcea în modul următor: o parte din morți se legau cu un lanț de gât şi unul de picioare, prin care se băga o prăjină. Doi soldați apucau de capul prăjinii şi pe umăr îl duceau la groapa comună, unde li se dezlega lanțul (frânghia) şi îl lua unu de cap şi unu de picioare şi printr-o smucitură îl aruncau peste ceilalți morți, în fundul gropii. Alții erau legați numai de gât cu o frânghie şi prin zăpadă erau târâți pe pârtie până la groapă, unde erau aruncați ca şi ceilalți. Cei care îi transportau se odihneau din 10 în 10 metri şi a doua zi cădeau ei pradă morții şi aşa se duceau unii pe alții la locul de veci, fără lumânare şi fără nici-o lacrimă căzută peste obrajii lor, morți de o boală nemiloasă. Părintele Aristide îi însoțea, binecuvântându-i, până în marginea gropii [...]. După ce groapa se umplea cam cu 7 rânduri de soldați morți, unu peste altul, se punea var şi 0,80 m pământ şi altă groapă se săpa cu aceleaşi dimensiuni, la care se lucra toată noaptea, ca a doua zi să fie din nou umplută cu cadavre.

Mi-aduc aminte cum un soldat alerga în pielea goală prin zăpadă până la brâu cu un par în mână, spunând că vrea să omoare lumea. Am trimis un sergent şi 2 soldați ca să-l oprească, el s-a repezit şi ca maimuța s-a suit în vârful unui nuc, spunând că s-a suit ca să ia chipiul domnului colonel, că este în vârful pomului. Cu mare greutate l-am dat jos şi l-am băgat în cantonament. A doua zi am constatat că acel soldat murise şi fusese transportat între ceilalți morți. Dimineața, când m-am dus să văd câți morți sânt, îl văd pe acest soldat, care era socotit printre cei morți, că deschide ochii; am dat ordin şi au adus un ceai fierbinte, i-am deschis gura şi a început să înghită câte puțin şi în urmă şi-a revenit. L-am dus din nou în cantonament şi acel om s-a făcut bine, şi trăieşte şi azi.

Când m-am dus în cantonament mi s-a adus la cunoştință că sergentul instructor moare: imediat am şi fost la fața locului; când m-a văzut a început a plânge şi m-a rugat cu ochii în lacrimi să duc ultimul salut părinților lui. M-a impresionat foarte mult văzându-l că se stinge din clipă în clipă; după 5 minute nu a mai vorbit nimic. Am însărcinat pe un sergent să-i țină lumânarea şi în prezența mea a închis ochii pentru totdeauna.

Seara am fost în cantonament unde era plutonierul major Giuran şi plutonierul Negrilă din compania a 6-a. Amândoi erau bolnavi. Bietul Giuran a stat de vorbă cu mine şi mereu ofta că nu mai are zile să-şi vadă băiatul, pe Mişu; avea un mare foc de băiat. Dimineața am primit vestea că bietul Giuran a murit. M-am dus imediat, am întrebat pe Negrilă şi mi-a spus că după ce am plecat eu, a făcut baie, şi-a schimbat rufele s-a bărbierit şi s-a culcat cu fața la perete, pronunțând acest cuvânt: „Mişule!" şi după o oră a murit.

Plutonierului major i-am făcut un cosciug primitiv din scânduri şi l-am îngropat în groapă individuală, sub un pom. Am fost după el cu Negrilă şi cu locotenentul Drăghici Pop.

Tot în acea casă locuia şi domnul sublocotenent Nicolau Buchină din oraşul Caracal, de care se plângeau proprietarii casei că numitul ofițer stă atât ziua cât şi noaptea după cotruț [...].

La 18 martie a venit prințul Carol şi văzând spectacolul îngrozitor şi mizeria în care se zbătea Regimentul 19 Infanterie comandat de locotenentul colonel Florescu Anton, a luat măsuri de urgență şi în timp de 24 de ore a venit ordin să se dea câte o jumătate de pâine pe zi pentru fiecare om, câte o jumătate de litru de vin, care se cumpăra cu 30 de bani litru. Totodată a adus şi etuve pentru deparazitare şi una baie mobilă, care a început deparazitarea şi transportarea oamenilor valizi în comuna Cârpiți. Din 4.000 de oameni cât avea regimentul, au mai plecat în satul Cârpiți 700 de oameni, 800 în spitale, iar restul de 2.500 au rămas în comuna Bârnova, județul Iaşi, aşa că toată floarea Romanaților odihneşte somul de veci în cimitirul din comuna Bârnova.

La 10 martie 1917 a venit comandant al regimentului colonelul Ionescu Ştefan, de fel din Moldova, care a scăpat regimentul din focarul în care ardea, luând comanda locotenentului colonel Florescu Anton, care a dus regimentul în iad. Colonelul Ionescu Ştefan s-a dovedit de la început om capabil, luând măsuri care să scape cât mai mulți oameni cu viață.

Până la data de 13 martie am depus cea mai mare muncă, atât ziua, cât şi noaptea, ocupându-mă de durerile fiecărui soldat în parte, din compania a 5-a; cu riscul vieții mele mă duceam printre bolnavi, îi săltam de cap în sus şi le dădeam ceai fiert. Din 360 de soldați, câți am avut în compania a 5-a, 200 au murit în Bârnova, 100 au fost internați în spitale, iar 50 i-am pornit la Cârpiți, unde s-au strâns toți oamenii valizi, sănătoşi.

La data de 15 martie m-am îmbolnăvit şi eu de tifos exantematic, am stat două zile în cantonament şi văzând că boala se agravează, am fost nevoit să plec la spitalul Bucium din Iaşi.

La 17 martie, împreună cu 17 soldați, am plecat la spital cu un car cu boi. Ajunşi la spitalul Bucium, am fost dezbrăcați de hainele militare şi ne-au introdus în camera unde erau cei mai greu bolnavi; ni s-a făcut câte o injecție şi dimineața am văzut cele mai îngrozitoare spectacole: unii mureau strânşi de gât de alții, întrucât această boală venea cu furii de nebunie.

După 48 de ore, în urma mai multor injecții ce mi s-au făcut contra tifosului, am fost internat în alt salon. Timp de 8 zile nu am mai ştiut de mine, aveam călduri aşa de mari, încât trebuia să stau numai în cearşafuri cu gheață; durerea de cap era aşa de mare, încât devenisem inconştient, socoteam că am 7 capete şi ziceam că moare un cap, dar mai rămân 6 capete; treaz fiind, mi se părea că văd numai popi cu barba până la brâu, care se suiau pe stâlpii din salon. Plăteam să mi se aducă câte o sticlă de apă cu 0.50 bani de argint, deoarece limba mi se scurta şi, totodată, ne recomanda şi doctorul să bem apă cât de multă. Când se lumina de ziuă vedeam cum luau morții din dreapta şi din stânga mea şi îi duceau în camera mortuară.

La 22 martie 1917 a venit Regina Maria şi cu principesa Elisabeta la spital, au vorbit cu fiecare în parte, [regina] a venit şi la mine, s-a uitat pe tabelă şi m-a întrebat dacă sânt căsătorit, câți copii am şi de când sânt în spital şi totodată mi-a dat şi o pungă de bomboane, îmbărbătându-mă să mă fac bine. Deşi bolnav în ultimul grad, mi-a venit un curaj şi o bucurie nespusă de cuvintele ce mi le-a adresat Regina-mamă.

După 15 zile, în urma unei vizite medicale, văzând că sântem mai bine, ne-a transportat într-o vilă din pădurea Bucium, unde am stat până la 1 mai 1917. La vila unde am fost duşi am fost trataţi mai bine cu mâncare şi ni se dădea câte o litră de vin pe zi.

La 1 mai 1917, când am plecat de acolo la regiment, în tabăra de la Iaşi, eram în număr de 180 gradaţi şi soldaţi. La şcoală, pe şosea, ne-am întâlnit cu Regina, care ne-a oprit în loc. Am poposit în şanţul şoselei. Regina a dat ordin să ni se dea câte un ceai cu rom, un pachet de bomboane şi o carte de rugăciuni. După ce am luat ceaiul, am pornit în tabără, la Iaşi. Acolo am stat în barăci, în convalescenţă până la 15 mai 1917, la care dată am trecut la compania a 5-a.

Eram foarte slăbit şi nu aveam putere de loc, făceam instrucţie după noua metodă şi instrucţiunile date de căpitanul francez Solomniac, care era ataşat pe lângă Regimentul 19 Infanterie.

Comandant al regimentului era colonelul Ionescu, iar al brigăzii era generalul Bădescu Bucur. Preotul regimentului era părintele Aristide din comuna Cioroiu, Romanaţi.

În fiecare dimineaţă, înainte de ceai, tot regimentul făcea despăducherea; se dezbrăcau de cămăşi şi le purecau de paraziţi. Aceasta se făcea de la orele 4,30 la 5. La orele 5 tot regimentul trecea la rugă: toţi în genunchi, cu faţa la răsărit, iar preotul cânta imnuri bisericeşti şi aşa se proceda înaintea fiecărei mese şi seara, înainte de culcare. Ca hrană mâncam pâine de 400 de grame cu un fel de tapioca, care era plină de nişte viermişori roşii; aşa ne-am hrănit timp de 3 luni şi jumătate. La 5 august s-a produs mare fierbere în comandament. Ni s-a adus ştirea că germanii ne atacă prin Bucovina. Atunci s-a dat ordin ca aviaţia să desfacă hangarele şi noi să trecem Prutul în Rusia.

Generalul Averescu Alexandru a oprit imediat evacuarea şi a dat ordin să rămânem pe loc.

La 6 august 1917, când luptele erau în toi la Mărăşeşti, generalul Averescu, cu Armata I-a, compusă din 3 divizii, s-a deplasat în nordul Moldovei şi a respins printr-o contraofensivă trupele nemţeşti.

La 13 august 1917 am fost complect refăcuţi şi echipaţi şi s-a dat ordin ca Brigada 4 Infanterie, pusă sub comanda generalului Vlădescu Ioan, să pornească imediat în direcţia Mărăşeşti, unde inamicul căuta cu orice preţ să străpungă frontul românesc.

De la Iaşi şi până la Tecuci am mers numai pe jos; pe tot parcursul drumului simţeam din când în când oboseala şi praful care ne orbise.

Trupa mergea cu mare avânt, în urma molimei de tifos exantematic prin care trecuse. Nu ne hrăneam decât cu hrană rece şi pesmeţi. Soldatul român e tare răbdător, nu auzeam nici o şoaptă şi nici un murmur.

La Mărăşeşti nemţii aduseseră cea mai de elită armată, aproximativ 13-14 divizii numai de bavarezi; luptele se dau pe viaţă şi pe moarte pe calea ferată, care trecea când în mâinile românilor, când ale germanilor.

Trupele române atacau cu mare îndârjire şi se apropiau până la lupta corp la corp cu baioneta; atunci se vedea un spectacol îngrozitor. Românii nu mai ţineau la

viața lor şi vedeau înaintea ochilor moartea rânjind; entuziasmul era de nedescris, se repezeau la nemți cu baioneta, cu dinții, cu patul armei şi rămâneau pe loc grămezi de muribunzi.

Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei, supranumit şi Kaizerul, fiind însoțit de comandantul armatei germane, generalul Mackensen, priveau cu binoclul îngroziți cum se desfăşoară lupta şi cum armatele române se avântă cu un curaj nemaipomenit la lupta cu baioneta. Mare le-a fost mirarea când au văzut că cea mai de elită armată a lor, de bavarezi, a fost decimată. Calea ferată şi gara Mărăşeşti sânt martori oculari (sic!) prin botezul de sânge pe care l-au primit de la ambele armate adverse. S-a constatat la fața locului că soldații români mureau cu dinții în beregata nemților (sic!). Mormane de cadavre acopereau câmpia Siretului.

Într-una din zile, după un bombardament violent de artilerie timp de 8 ore, la care artileria rusă şi română au răspuns cu acelaşi elan, inamicul a pornit la contra-ofensivă, aruncând un număr de 15 divizii din cele mai proaspete în luptă.

Trupele noastre fiind istovite şi decimate în luptele anterioare, au recurs la rezerve. Din rezervă făcea parte şi Regimentul 32 Infanterie, care în acel moment se afla la spălatul rufelor, când s-a dat alarma. Acest regiment, compus din 3.200 de oameni era numai în cămăşi şi izmene, cu capul gol şi nu au avut timp decât să-şi ia arma şi sacul de cartuşe şi cu o fugă nemaipomenită au fost cei dintâi care au pornit la atac.

La apariția lor armata lui Mackennsen s-a înspăimântat, crezând că au de-a face cu armata africană. Numai 10 minute îi mai trebuiau inamicului să se producă catastrofa, dacă nu intra acest regiment cu o iuțeală înspăimântătoare; cu un curaj de lei au pus pe germani pe fugă.

Divizia din care făcea parte Regimentul II Romanați Nr. 19 a primit ordin să pornească în marş forțat şi să ocupe poziție la Mărăşeşti. Numai două ore mai trebuiau regimentului să intre în cel mai îngrozitor măcel, dar norocul nostru a fost mare, căci inamicul a fost respins de la Mărăşeşti cu pierderi mari.

Divizia a 2-a a primit ordin să schimbe direcția la Muncel, în locul altor trupe care erau decimate şi istovite. Regimentul II Romanați Nr. 19 din care făceam parte a ocupat poziție la Muncel, cu batalioanele 2 şi 3 în linia I-a, iar batalionul 1 forma rezerva regimentului, la 5 km.

Domnul general Averescu Alexandru, care comanda Armata a II-a, de la Mărăşeşti, după ce a bombardat 24 de ore pozițiile inamice, a dat ordin de înaintare şi în timp de 48 de ore a cucerit 45 de sate româneşti, băgând panica în rândurile inamicului. Germanii ordonaseră retragerea generală pe tot frontul, aşadar reuşita era sigură dacă infanteria rusă nu se retrăgea, lăsând flancul stâng al Armatei a II-a descoperit. Prizonierii germani au declarat că se ordonase retragerea generală, dacă ofensiva mai ținea numai două ore.

Poziția a fost ocupată la 15 august 1917. Fiecare companie era dotată cu arme automate, ca puşti mitraliere, mitraliere şi tunuri Asel.

Comandant al Batalionului 2 era maiorul Mihăilescu, iar comandant al companiei era locotenentul Stoian Ioniță. Eu stam la postul de comandă al companiei, care

era numai la 80 de metri depărtare de linia inamică, iar seara mergeam la trenul de luptă ca să luăm hrana pentru trupă şi să le-o aducem în tranşee. Când am ajuns la Muncel am instalat trenurile de luptă ale batalioanelor la 5-6 sute de metri înapoia frontului. Trenul de luptă al batalionului 2 se aşezase într-un boschet de salcâmi, în dosul unei şosele, în umplutură; acolo am stat 3 zile, apoi în locul nostru a venit trenul de luptă al Regimentului 3 Olt. După 4 ore de la plecarea noastră am văzut că inamicul a bombardat cu artilerie în acel loc unde fusesem noi cu trenul de luptă şi a omorât 3 plutonieri majori, 6 soldaţi şi 10 cai.

În seara zilei de 25 august 1917, pe un întuneric şi o ploaie torenţială am plecat de la trenul de luptă în prima linie cu plutonierul major Marinescu şi cu câte 6 oameni cu cazane de campanie cu mâncare pentru oameni. Artileria inamică trăgea la Străoani, încât nu se mai vedea decât o văpaie de foc. Noi am pornit printr-o vale adâncă de cel puţin 100 de metri, pe fundul căreia curgea un pârâu; părţile laterale ale văii erau acoperite de un deşiş de tufişuri de nestrăbătut, nu mergeam 5 paşi şi trebuia să tragem câte un chibrit ca să putem merge, iar ghiulelele cădeau ca ploaia nu mai departe de 50 de paşi, de trebuia să ne culcăm la pământ de câte ori primeam câte o bombă.

Timp de 4 ore am bălăcit prin acest pârâu până am ajuns la postul de comandă al batalonului 2. Maiorul Mihăilescu ne-a primit cu înjurături, că de ce am întârziat? Cu tot protestul nostru, nu l-am putut convinge de nevinovăţia noastră.

În seara de 1 septembrie 1917 maiorul Mihăilescu, fiind însoţit de agenţii săi de legătură, a plecat în tranşee pentru a inspecta linia I-a. La un moment dat, profitând de ocazia că era întuneric şi că nemţii trag câte un glonte, a iuţit pasul, a scos revolverul său propriu şi şi-a tras un glonte în mâna stângă, ca să scape de război. La detunătura armei agenţii de legătură au alergat la el şi l-au găsit jos văietându-se că l-au împuşcat nemţii.

Agentul de legătură Gruia Marin mi-a comunicat că maiorul Mihăilescu s-a împuşcat singur, deoarece a găsit tubul cartuş lângă el şi, totodată, s-a constatat de către medicul batalionului că rana este făcută de o armă care a tras de la 20 cm. distanţă şi rana era afumată, dar, totuşi, incidentul s-a aplanat, deoarece era domnul maior care ne înjura ca la uşa cortului. Susnumitul a plecat la spital şi în urmă l-au reformat. Cu toate că s-a constatat că s-a împuşcat singur, tot nu a primit pedeapsa pe care o merita. A fost un laş, ştia să facă numai mizerie subalternilor şi datoria către ţară nu şi-a făcut-o.

În tranşee am stat de la 15 august 1917 până la 1 februarie 1918, în care timp am avut mici hărţuieli cu inamicul. La 15 noiembrie plutonierul Lungana din Regimentul II Romanaţi Nr. 19 a cerut voie regimentului că el vrea să facă o incursiune în tranşeele inamicului. Regimentul a făcut cunoscut diviziei, iar divizia a aprobat. Susnumitul, însoţit de 2 grenadieri, 4 puşcaşi şi 4 puşcaşi mitraliori, la orele 12 noaptea au trecut reţelele de sârmă şi au pătruns în linia inamicului, producând mare panică în rândurile duşmanului.

Linia I-a şi linia a II-a ale inamicului au fugit şi plutonierul Lungana a luat 3 prizonieri, două arme automate şi una mitralieră Germanii au început apoi un bombardament de artilerie care a ţinut 6 ore, de credeam că se scufundă pământul.

Plutonierul Lungana a fost decorat cu „Bărbăție și credință" și înaintat la gradul de pluutonier major pentru bravură.

Hrana trupei de la 15 august la 15 octombrie a fost potrivită, iar de la 15 octombrie la 15 decembrie toată trupa se hrănea cu păsat făcut din mălai nesărat, căci nu mai aveam nici sare. Soldații noștri, deși se hrăneau așa de prost, munceau totuși noaptea la tranșee fără nici un murmur sau șovăială din partea lor

La data de 12 octombrie 1917 au dezertat din compania a 5-a soldatul Băloi Constantin din comuna Cruşov, Romanați și Glicman Bercu, jidan din Vaslui. După plecarea lor artileria inamică ne-a bombardat timp de 24 de ore și [nemții] strigau comandanții noștri pe nume, în urma indicațiilor date de acești laşi. Eu, ca plutonier major al companiei, le-am dresat cuvenitele plângeri de dare în judecată pentru dezertare în timp de război, din fața inamicului, la inamic. Actele au fost întocmite și cu una schiță de pe poziția pe care se afla trupa noastră în fața inamicului, nu mai departe de 60 de metri. Susnumiții făceau parte din compania a 5-a, plutonul 2 comandat de plutonierul Marcu Constantin. După încheierea păcii, acești dezertori care intraseră în serviciul nemților, au fost achitați de către Curtea marțială. E ceva nemaipomenit, când în unitatea din care făceau parte susnumiții au menționat că au dezertat din prima linie la inamic, au lăsat armele și ranițele ca niște laşi și noaptea au fugit printre rețelele de sârmă, totuși, forurile militare în competință au găsit de cuviință să fie iertați. Ce zic ceilalți camarazi ai lor, care au suferit toate necazurile în război? Ceva de neiertat, și de strigat în gura mare, căci Curtea marțială care i-a judecat pe acești netrebnici nu a executat [prevederile din] Codul penal, scoțându-i basma curată. Peste 3.000 de oameni ai regimentului strigau în gura mare că aceasta nu e dreptate, căci cu a doua ocazie o să avem mai mulți dezertori la inamic, întrucât statul român îi iartă, în loc să le dea pedeapsa prin împuşcare, așa după cum prevede legea.

Nu s-a făcut așa și s-a dat ocazia la un județ întreg să discute această chestiune cu mare aprindere. Ruşine pentru Țara Românească. Până când cel mai de rând soldat mă întreba, adesea, chiar după încheierea păcii, că ce s-a făcut cu cei 2 soldați dezertori, s-au împuşcat? Că el așa a învățat la teorie, că cine dezertează în timp de război, și mai cu seamă din fața inamicului, se împuşcă. Eu dădeam din cap și îi spuneam că Tribunalul militar va ști să-și facă datoria.

Aceste pagini le scriu cu mare durere în suflet pentru iubita mea Patrie, întrucât văd că avem astfel de elemente care, în loc să ajute țara lor, preferă mai bine să fugă la inamic, și când? Când țara se afla în cea mai grea cumpănă, a fost părăsită de 2 fii ai ei, care au adus cele mai mari pagube, după urma cărora am avut mai mulți morți și răniți în tranșee. Eu, ca martor ocular al celor de mai sus, susțin cu tărie că trebuia dat exemplu cu acești ticăloși.

La data de 21 noiembrie 1917 s-a încheiat armistițiu. Mare ne-a fost mirarea când am văzut cu ochii pe soldații inamici și amici ieșiți pe tranșee și se priveau unii pe alții fără să se mai audă zgomotul de ghiulele și de gloanțe. Soldații credeau că înnebunesc de bucurie când au văzut că au încetat ostilitățile; îi vedeai cum ieşeau ca șobolanii din adăposturi, după ce lânceziseră 3 luni și jumătate fără odihnă, fără să fie schimbați și aproape fără hrană.

După armistițiu au început parlamentările pentru strângerea morților şi răniților. Pe ziua de 6 decembrie 1917, ziua Sfântului Nicolae, căpitanul Eselman Otto, din Regimentul 2 Romanați Nr. 19, de origină neamț şi cunoscând la perfecție limba germană, a fost însărcinat ca parlamentar ca să trateze cu nemții. La orele 8 dimineața a pornit, fiind însoțit de un ofițer, un plutonier, un gornist şi 2 soldați cu un steag alb. După două ore ni s-a comunicat că putem strânge morții. Când a mers serviciul medical să adune morții dintre liniile de demarcație, au descoperit ceva lugubru: un pluton format din 64 de oameni era întins cu burta la pământ, cu armele pentru tragere, la 5 paşi om de om, pe o întindere de 300 de metri, cu un locotenent la mijloc, dormeau somnul de veci de la 15 august 1917. Acestor bravi nu le mai rămăsese decât uniforma şi cruciulița la gât [semnul de identitate, după care se se ştia cine sunt şi din ce unitate] şi fiecare nu mai era decât un şir de oase intrate în putrefacție; se cunoşteau viermii neadormiți care le curățiseră toată carnea şi aveu un aspect de schelete desfigurate.

Toți au fost ridicați cu tărgile şi transportați la cimitirul Fitioneşti, unde muzica Regimentului 19 Infanterie le-a dat onorurile cuvenite.

În timpul armistițiului frontul a fost supravegheat de o pânză de patrule, care supravegheau atât ziua cât şi noaptea, prin rotație. Trupele s-au retras apoi la 500 metri, unde se odihneau şi se curățau.

La 15 decembrie 1917, după luni de zile de hrană proastă formată din păsat nesărat, am găsit întâmplător prin raniță o bucată de peşte sărat pe care am mâncat-o cu plutonierul Marinescu Marin, cu mare poftă şi bucurie socotind acea zi ca o zi îmbelşugată de hrană.

La 25 decembrie 1917 Crăciunul l-am făcut în satul Holbăneşti, unde nu se mai găsea nici picior de om, satul era pustiu, fiind aproape de front. Masa a fost ceva mai îmbelşugată: câte o bucată de pâine neagră şi ciorbă de carne. În ziua de Crăciun, locotenentul Bujonca a botezat un jidan care era soldat în compania a 6-a. El a fost botezat de părintele Aristide din comuna Cioroiu: l-a despuiat şi, afară, sub cerul liber, când înghețau apele, i-au cufundat capul de 3 ori într-o putină cu apă, dându-i numele de Munceleanu Haralambie.

DIN MEMORIILE VÂLCEANULUI DUMITRU BARBU

Eugen Petrescu

În urmă cu câteva luni am fost contactat de către Gheorghe (Giuc) Ciolacu, în vârstă de 64 ani, din satul Cireşu, comuna Stroeşti, judeţul Vâlcea, care mi-a făcut cunoscut faptul că moşteneşte de la Dumitru Barbu – bunicul său din partea mamei – un caiet de memorii, din care vrea să-mi pună la dispoziţie, pentru publicare, câteva rânduri în care autorul vorbeşte despre familia sa în timpul Primului Război Mondial. Aşadar, acele rânduri au ajuns în posesia Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" şi le redăm integral în paginile următoare. Materialul este redactat în formă autentică, cu mici intervenţii pe alocuri, păstrând însă linia expunerii şi acele cuvinte din limbajul specific locului şi timpului.

Precizăm că Dumitru Barbu – autorul memoriilor – avea 4 clase, era cântăreţ bisericesc (fără studii de specialitate) şi veteran al celui de-Al Doilea Război Mondial.

De asemenea, Gheorghe Ciolacu ne-a pus la dispoziţie o fotografie a bunicului patern, Nicolae Ciolacu, luat prizonier la începutul Campaniei din 1916, de pe câmpul de luptă din zona Orlat, judeţul Sibiu, însoţită de câteva informaţii despre acesta, şi ele publicate mai jos.

Începutul Primului Război Mondial

Prin anii 1914 ca şi 1915 s-a aprins focul războiului între popoarele din apusul şi nordul Europei: Germania, Franţa, Belgia, Anglia, Austro-Ungaria şi Serbia. Rusia aştepta şi ia şi era gata, şi nu ştia nici ia la cine să sară în ajutor.

România văzând pericolul din ţările nord-vestice a început şi ia a avea frică, teamă şi grije. Pregătiri de război nu prea avea. Dar după cum vedea mersul lucrurilor ş-a dat seama că o să fie şi ia aruncată în război. România era o ţară mică atunci, 7 milioane populaţie. Era compusă numai din provinciile: Oltenia, Muntenia, Moldova şi Dobrogea. Văzând nevoia începe şi ia a concentra trupe de armată chiar din anul 1914, făcând şi pregătiri de război şi legături de alianţă cu Franţa şi Rusia. 1914-1915 a mers aşa în aşteptare. Iar în 1916, România concentrează întrega armată şi face pregătiri de război văzând că nu mai este scăpare. România şi armata erau conduse de Regele Ferdinand şi mareşalul Averescu şi cu miniştri săi. România sună mobilizarea în toată ţara şi în cel mai mic sat din cuprinsul ei prin sunetile clopotelor, tobelor şi trâmbiţelor. La ora 12 noaptea, 14-15 august 1916. Unde întreaga suflare românească se cutremură de o aşa mare supărare ce o cuprinsese. Se făcea părul măciucă în cap când auzeai sunetul clopotelor la miezul nopţi. Atunci, prin sate puţini oameni mai era care trebuia ca a doua zi să părăsească soţia copiii şi satul său şi nu ştia dacă se mai văd sau nu. Între soţi, soţii şi copii era o jale.

Chiar în timpul când s-a sunat mobilizarea armata română a şi trecut graniţa în Ardeal, care Ardeal era atunci al Austro-Ungariei. Austro-Ungaria n-ea declarat război dorind să ne cotropească ţara. Iar România declară război Austro-Ungariei pentru a nu-i lăsa să ne calce hotarele şi să robească ţara. Deşi ostaşii români fiind o armată cam lipsită, cam din toate cele trebuitoare unui război, tot a spart frontul unguresc pe valea Oltului, Jiului, şi Cernei Vârciorova şi i-a respins până la Sibiu. Ungurii cer ajutor Germaniei. Germania trimite o armată bavareză din toate ţinuturile Bavariei Germania. Armată bine instruită şi întreţinută în alimentaţie, îmbrăcăminte şi armătură. Prin octombrie 1916 armatele române sânt bătute şi înfrânte şi cu mari pierderi. Câmpuri pline de morţi. Spitale pline de răniţi schilozi, fără mâini fără picioare. Lagăre pline de prizonieri, care mureau de mizerie şi foame. Armata dupe cât a mai rămas a trecut oltul şi a luat drumul către Moldova. Iar din cele două armate, Jiu şi Cerna, cei care au putut să scape vi au grăbit să treacă Oltul, dar n-au putut trece toată armata că nemţi s-au grăbit şi ei şi au bombardat podurile Oltului. Şi armata română care a apucat a trecut care nu a rămas în mâinile nemţilor. Parte din ostaşi văzânduse în ce stare au să ajungă, şi chiar ajunsese, a aruncat haine armătură şi s-a îmbrăcat cu haine de la civili şi a venit acasă, fără să se mai poată duce după armata română. Fiindcă în luna noembrie Oltenia a fost cuprinsă definitiv de nemţi, unguri şi austrieci.

Noembrie 1916. Mulţi ostaşi români au fugit şi din lagăre. În luna noembrie şi satul nostru a fost ocupat de o armată nemţească care a venit pe drumul ce leagă satul Turceşti de Cireşu. În dialul Ulmului şi deasupra grecenilor a pus tunurile şi mitralierele în bătaie, trăgând în dâlma cernişari... Aceste armate nemţeşti au mers fără a fi supăraţi de cineva. Fiindcă armata română dejea îşi luase drumul pribegiei spre ţinuturile Moldovei.

Oameni cei care au putut scăpa din mâna nemţilor şi rămaşi de frontul român şi neveniţi acasă din satul nostru: Ion Matache I. Ion Matache III, Alexandru Vâlcu, N-lae Lăutaru, Marin B. Aspriţa şi M Ciutacu. Aceştia au fost judecaţi însă au scăpat. Nemţii şi ungurii ne ocupă din Noembrie 1916 până în martie 1918 şi am trăit sub ocupaţia lor şi sub regimul lor. Posturi de jandarmi nemţeşti. Şi în fie care sat era puşi oameni din sat cu serviciul de poliţai numiţi de poliţia nemţească. Nemţi le da acestora ordine cum să facă şi ce să facă. Şi ne lua din vite, din oi, porcii, păsări, oauă, la câini le lua pieile, lua lână, păturі, pânză, carne. Din vite lua ce era mai bune chiar dacă aveai numai una, o lua şi pe aia, n-avea nici o milă şi oi şi din toate aşa făcea. Notăm aici că mai răi erau oamenii cei puşi de nemţi, că ei jefuia familiile rămase singuratice, femeile văduve şi copiii orfani. Le lua tot ce avea, în contul nemţilor şi nimeni nu putea să zică ceva că te pâra la nemţi spuind minciuni, că vrei să omori şi altele. Atunci nemţii te sufla cu toată familia şi cu rudele cele mai apropiate dupe faţa pământului. Oamenii, săteni de-ai noştri, ne minţa că i pentru nemţi şi ei lua de la noi pasări să se suia prin cuibare şi lua oaule, lua mălai dila cine avea, lua rachiu din vasă, băga ciumagu murdar în vas şi spunea ca să nu luăm de acolo, făcea semn până unde este rachiu şi zicea că este al lor. Ne lua pătura din pat, ciorapii de lână, ne lua lâna. N-avea nicio milă de femeile rămasă fără bărbaţi şi copiii fără tată. Se strângea aceştia cu familia şi cu ai lor şi bea şi mânca fripturi şi oaule le prăjea în tiuciul mămăligii, ne lua şi carnea şi untura. Bătea şi înjura la femei Mărin B.

Aspriţa, dinpreună şi cu tatăl său, care era şi el poliţai. Lua femeile cu sila şi le ducea sara la postul nemţesc, la fel şi ei făceau aşa îşi bătea joc de femei. Ne bătea şi zicea că să vorbim nemţeşte. În acele timpuri carnea porcului a duciam într-un pătuiag de coceni, pe la maluri, în sac şi când dam la vite veneam acas la mama cu bucata de carne să facă ciorbă, iar rufe sau pânză sau ceva haine le aveam întro lacră îngropată în pământ. În aceste momente, de grea cumpănă, în perioada celor 2 ani de ocupaţie, eu aveam 12-13 ani, mama avea 35 ani, tatăl meu 35-36 ani, însă el era la război şi nu ştiam de el dacă este viu sau mort. Iar bunicul meu, adică tatăl mami, Andronie Bârloiu, în etate de 70 ani a fost nevoit să plece cu boi în rechiziţie, fiindcă atunci aveam o pereche de boi buni, nu ştiu să fi mai fost boi ca ai mei în sat.

Şi eram duşmăniţi de toţi pentru boi, şi a venit oamenii comunei şi silea pe mama mea şi o amenința că imediat să plece cu boi în rechiziţie. Şi mama spunea că este singură şi cu mine singur, alţi fraţi mai mari şi mici nu mai era. Iar mai spunea mama că nare nici car, dar acei oameni beţi zic că pe ei nu-i priveşte, să facă cum o şti să se ducă la rechiziţie. Am vrut să găsim pe cineva din tinerii rămaşi mai mici de 19 ani, că cei de la 19-20-21 nu mai era, îi luase armata română. Dar bunicului i-a părut rău de boi, să-i dea pe mână streină, şi a plecat el cu ei, om de 70 ani. Şi a mai fost cu el Ilie A. Popa, Ion B. Popa, Costandin A. Ciolacu şi alţii, şi aceştia toţi văzându-se ajunşi prin Prahova prin Buzău au lăsat boii şi au plecat spre casă. Iar bunicul meu a ajuns cu boii şi cu caru până la Iaşi, unde a bolnăvit de tifos pe la sfârşitul anului 1917 şi moare şi se pomene şi el între eroi, om de 70 ani. Ne-a venit extractul de moarte, iar despre boi nu ştim nimic.

Aducem la cunoştinţă că pe acele timpuri nu era ca acum trenuri multe, şi maşini nu era deloc, toate materialele de război şi pentru război era făcute cu cai şi cu boi, şi transportate după armată, spre a putea alimenta armata. Bătrânul meu bunic a fost luat în rechiziţie de armata română şi a răuşit să poată ajunge până la Iaşul Moldovei, muncind el şi boii, ajutând armata română.

Mama bătrână, bunica, după ce plecă bunicul în rechiziţie şi rămâne singură, de supărare şi de părere de rău, după soţul ei, dă în boală şi prin Decembrie 1917 moare. O chema Stana. Aşa s-au sfârşit bunicii mei, muncind cu credinţă patriei, ajutând ţara la nevoe. Totodată a apărat pe fica sa, pe mama, să nu ajungă de batjocură, femeie singură pe mâna armatei. Aşa s-a termenat şi cu boii după ce au muncit şi au ajutat armata, în drumul pribegiei, ducând dupe ei alimente şi materiale de toată trebuinţa trupei româneşti.

Aşa este în timpul războiului, lipseşte mila lipseşte judecata.

Notăm Poliţai nemţeşti: Bănică Aspriţa, fiul său Marin B. Aspriţa, Gh. Ciulin şi Dumitru Pompieru, toţi din cireşu. Cel mai rău Marin Aspriţa.

Bunicul meu, adică tatăl mamei mele, ştia năcazurile şi nevoia războiului de când a fost tânăr, ca ostaş dorobanţ în războiul 1877-1878, care avea 31 ani, unde a luptat cu credinţă. Acest bunic, al meu, ce se numea Andronie Bârloiu, din satul Cireşu, comuna Stroeşti, judeţul Vâlcea şi în acest război a servit armata română cu credinţă, mergând cu boii şi cu carul în pribegie, ajutând la toate nevoile armata până în Moldova, precum şi în continuare unde el moare de tifos, iar boii rămân fără bătrân, care bătrân îi îngrijise ca pe doi copii prin sumedenie de năcazuri şi grije. Dragă Ţară,

Dragă Românie, eu cred că boii foşti ai mei, puternici ca nişte lei, a plâns când a văzut că a rămas pe mâini streine sau a murit de mizerie sau o fi fost tăeți.

Cei plecați din sat dinpreună cu bunicul meu, toți au lăsat boii şi au fugit acas.

Scrisă Barbu D-tru, după al 2-lea război mondial.

*

* *

Cu mult respect vă pun la dispoziție poza bunicului meu, Nicolae Ciolacu (n. 1894), țăran cu 4 clase, făcută în oraşul maghiar Kaposvár, *îmbrăcat în haine nemțeşti. Ştim că el a reuşit să evadeze din prizonieratul austriac, unde căzuse la începutul războiului – August 1916 – undeva în zona Orlat, județul Sibiu, acolo unde fratele său, Teodor Filip, a murit. De asemenea, ştim că în timpul fugii acesta s-a hrănit cu grâu şi fructe rămase pe câmp, ceea ce înseamnă că evadarea a reuşit-o cu o lună sau două înaintea capitulării Austro-Ungariei (3 nov. 1918, n.n.). Hainele cu care este îmbrăcat în această poză le-a procurat de la o femeie. Nu ştim în ce împrejurări a ajuns în* Kaposvár, *dar ştim că şi-a regăsit în Transilvania unitatea militară din care acesta făcea parte. A primit ținută militară nouă; ulterior a primit două înalte decorații pentru eroismul său dovedit pe câmpul de luptă. Aşa a ajuns acasă, în satul său, Cireşu – Vâlcea, înainte de Paştele anului 1919. El a murit în 1956, când eu aveam vârsta de 3 ani.*

Întrucât 2018 este anul Centenarului Marii Uniri, vă ofer poza bunicului meu şi aceste rânduri care amintesc şi de contribuția familiei noastre la Războiul de Reîntregire a Neamului Românesc. (Gheorghe Ciolacu, sat Cireşu, comuna Stroeşti, județul Vâlcea)

PARTEA A IV-A

SIMBOLURI ALE JERTFEI PENTRU UNITATEA DE NEAM

SIMBOLUL NECESAR

Grigore Buciu

Observăm că în momentele cruciale ale istoriei apare din senin un simbol, aproape firesc şi necesar, care potenţează moral capacitatea popoarelor de a rezista presiunilor destructive.

Din antichitatea greacă ne urmăreşte imagiena regelui spartan Leonida care, angajat într-o acţiune ilogică şi imposibilă din punct de vedere militar, în strâmtoarea Termopile, devine simbolul sacrificiului eroic, atât pentru lumea elenă, de atunci, cât şi pentru cea mediteraneană de mai târziu. Leonida înconjurat de cei trei sute de hopliţi ai săi au impus în istorie reperul sublimului eroic.

Fără îndoială, conducătorii au mai mari şanse de a se transforma în astfel de repere, ceea ce în ultimă instanţă este şi datoria lor ce decurge din statutul de suveranitate divină.

Există însă momente dificile când monarhul, reprezentantul politico-militaro-divin al unei naţiuni, este în imposibilitatea de a-şi îndeplini acest rol. Fie şi datorită faptului că o naţiune aflată în stare de dependenţă nu are un astfel de conducător.

Franţa medievală din secolul al XV-lea se găseşte într-o astfel de situaţie de criză majoră în care identitatea statală era pe cale să se dizolve. Ocupată de englezi, nu se poate ridica în mod coerent, să se apere, fiind surprinsă cu un rege neîncoronat oficial.

În aceste condiţii, din masa neinstruită şi ignorată de aristocraţia arogantă, apare un simbol al rezistenţei naţionale, Jeanne d'Arc. Ţăranca adolescentă îşi descoperă menirea sub inspiraţie mistică, ceea ce-i va şi aduce moartea, sub condamnarea bisericii catolice trădătoare.

Jeanne d'Arc convinge prin ardoarea ei patriotică, prin puritate feciorelnică şi aura mistică, devenind conducătoare de oşti cu experienţă de luptă. Prin ea, regele este încoronat şi zidul ocupanţilor ce părea inexpugnabil este spart, englezii fiind aruncaţi, în cele din urmă, peste Canalul Mânecii. Preţul plătit este sacrificiul fecioarei prin pervertirea laturii mistice a simbolului, într-o perioadă când Inchiziţia era atotputernică în Occident.

În arealul românesc avem câteva exemple de simboluri naţionale care au devenit repere de referinţă încărcate şi ele de o aură sacră, însă nu de inspiraţie mistică, precum în Franţa Jeannei d'Arc. Deşi existau trei conducători ai răscoalei de la 1874, doar Horea devine simbolul rezistenţei românismului prin ţărănime. El nu este chiar un oarecine din mijlocul mulţimilor, ci un ştiutor de carte, cunoscător al originilor îndepărtate ale neamului său, conştient de drepturile istorice pe care le poate revendica. Aşa se explică intenţia lui de a ridica românitatea din Transilvania şi pentru eliberarea de sub stăpâniri străine şi revenirea ei într-o Dacia Felix, nu numai pentru câştigarea de drepturi sociale

şi religioase. Înscrisul „Horea, Rex Daciae", de pe medalia care îi reprezintă chipul, apărută, probabil, după execuţie, este grăitoare privitor la speranţa românilor înscrisă pe steagul lui de luptă.

Acceptarea martirajului pe roată îl aduce în imediata apropiere a lui Isus - prin aceasta mesajul de trezire a naţiunii din „somnul cel de moarte" fiind transmis, cu şanse de a rezista în timp şi de a-şi păstra puterea de conservare a identităţii naţionale.

Mişcarea paşoptistă care a străbătut Europa, încercând să dezgrădineze medievalismul politic, remanent în pofida progresului cultural şi tehnico-economic, a cuprins şi ţările româneşti. Dintre liderii mişcărilor naţionale, doar Avram Iancu a rămas în memoria colectivă ca persoana simbolică de necontestat, şi în timpul desfăşurării evenimentelor şi după aceea, în conştiinţa transilvănenilor. Şi astăzi, după mai bine de o sută cincizeci de ani, simbolismul său patriotic nu s-a diminuat. El n-a căzut pe eşafod ca predecessorul său, Horea, şi ca Jeanne d'Arc, dar neacceptând facilităţile imperiale de natură personală, a intrat într-un martiraj moral, dublat de suferinţă fizică, de lungă durată, care a fost mai cumplit decât uciderea fizică.

Primul Război Mondial a fost cea mai cumplită experienţă prin care Europa a trecut de-a lungul istoriei sale, până atunci. România a stat doi ani în neutralitate, condusă de instinctul său naţional şi a intrat în război atunci când interesul său naţional avea şanse de împlinire. Teoretic, aşa stăteau lucrurile. Practic, însă, istoria ne-a dovedit că decizia era cât pe aci s-o coste disoluţia statului.

A intrat în luptă în condiţiile în care era înconjurată de armatele inamice, cu excepţia Prutului, unde era un aliat nesigur, care, preocupat de raţiunile lui interne şi poate de unele intenţii subterane nu prea curate, nu se angaja în luptă când era nevoie şi acolo unde era nevoie.

Respingerea armatei române peste Carpaţii Meridionali a fost un şoc extraordinar, ce a pus capăt etapei euforice din prima lună şi jumătate de război, iar retragerea rapidă până în Porţile Moldovei, o traumă morală de nedescris pentru conştiinţa naţională. Fără îndoială unităţile militare au opus rezistenţă, încercând să folosească toate posibilităţile terenului, dar din punct de vedere militar această luptă continuă şi din mers nu a avut consecinţe semnificative.

Din perspectivă morală însă, acest sacrificiu uman a însemnat enorm. Marele Război, cum a fost denumit după aceea, a fost o purificare prin sacrificiu de sânge şi suferinţă a poporului român, prin care s-a putut coagula unitatea naţională şi clădi România Mare. Dimensiunea sacrificiului a fost pe măsura idealului.

Luptele pentru apărarea trecătorilor din munţi şi a defileelor şi a Predealului au lăsat în urmă mii de morţi, mulţi dintre ei recruţi din zonele subcarpatice vecine, ceea ce a indus în populaţie sentimentul pericolului extrem privind pierderea ţării.

În acest context, nu este de mirare că simbolul eroic al Primului Război Mondial, Ecaterina Teodoriu, apare în zona subcarpatică, la Tg. Jiu, în gura defileului, apărat de soldaţii din Gorj (nu numai) printre care erau şi fraţii ei.

Această tânără, care în 1916 avea 22 de ani, nu era o fată ignorantă de la ţară, deşi provenea din mediul ţărănesc. După clasele primare făcute în Vădenii Gorjului, pleacă la studii în Bucureşti. Biograful ei cel mai autorizat, profesorul Ion Mocioi, nu prea

reuşeşte să descifreze această perioadă din viaţa ei. Nu se ştie prin cine şi cum ajunge la şcoală în Capitală, părinţii ei fiind prea săraci să-şi permită aşa ceva, mai ales că era vorba de o fată, dintr-o familie în care erau mai mulţi băieţi. Cu certitudine cineva „realizat", din oraş, a descoperit inteligenţa şi sârguinţa fetei, cu sprijinul dascălului şi al preotului, şi a ajutat-o.

În Gorj a existat o astfel de solidaritate comunitară, cel puţin după al Doilea Război Mondial. Cei mai isteţi şi îndrăzneţi plecau la Bucureşti ori la Craiova să se realizeze şi odată săltaţi din sărăcie, îi trăgeau şi pe alţii după ei, sprijinindu-i cât şi cu ce puteau, să facă şi ei ceva la oraş. Gesturile nu erau chiar gratuite, ucenicii îndeplinind anumite obligaţii penteru binefăcători.

În postura de elevă la o şcoală din Bucureşti, Ecaterina Teodoroiu devine cercetaşă, foarte probabil şi sub impulsul recentelor războaie balcanice, prin care România a luat în compunerea sa judeţele dobrogene Durostorum şi Caliacra. Era primul gest de putere al statului care a indus entuziasm patriotic în rândul intelectualităţii şi a descoperit că tânăra generaţie are nevoie de educaţie pentru apărarea ţării, de sensibilizare informală prin joaca de-a micii soldaţi ai Majestăţii Sale.

Statutul de cercetaşă îi sădeşte în suflet datoria faţă de ţară, în condiţiile în care, la 28 iulie 1914, războiul izbucneşte în Serbia şi ameninţă să atragă în vârtejul morţii întregul continent.

Intrarea României în război, la 15 august 1916, a generat o mare emoţie. Era prima mare mobilizare generală la care tineretul răspunde cu un fel de entuziasm mistic, având în vedere marea miză a părăsirii neutralităţii - trecerea munţilor pentru alipirea Ardealului.

Dramatismul războiului a potenţat dorinţa de implicare a întregii societăţi în apărarea ţării, fiecare după puterile sale. Regina şi doamnele din înalta societate au spart tradiţia izolării femeii în caz de conflict armat, şi s-au înrolat voluntare ale Crucii Roşii, ajutând în spitale, uneori pe câmpul de luptă, alături de preoţii ce însoţeau trupele, la alinarea suferinţelor soldaţilor răniţi. În aceeaşi ordine de idei se înscrie şi gestul lui George Enescu de a cânta la vioară în saloanele de spital.

Ştim că în octombrie, Ecaterina era acasă, cel mai probabil şcolile din Bucureşti îşi închiseseră porţile, guvernul şi instituţiile centrale erau în evacuare spre Iaşi. Frontul se apropia, se duceau lupte grele în susul Jiului, nemţii presau defileul, Pasul Vâlcan şi celelalte treceri de la Straja – Lupeni, Arcanu, Muntele Oslea. Fraţii ei erau pe front. Nicolae i-a scris o scrisoare din care răzbate sentimentul de asumare a sacrificiului pentru ţară: „Aici suntem trei fraţi: eu, Andrei şi Eftimie şi o să fim îngropaţi la cele trei hotare ale ţării, ca să o străjuim în veacuri".

Vorbele fratelui mai mare au avut un efect puternic în sufletul tinerei fete. Nu avem date, însă presupunem că cercetaşa a intrat în rândul voluntarelor de la Crucea Roşie pentru a avea acces pe linia frontului. Oricum avea o legătură permanentă cu frontul, ceea ce dă sens cuvintelor lui Nicolae, care sunt un fel de testament prin care i se transmite preluarea sacrificiului.

Moartea lui Nicolae, pe 8 octombrie 1916, îi declanşează în subconştient dorinţa de a se comporta ca un soldat al salvării. Poate îi venea în minte legenda Ioanei d'Arc,

însă nu credem că a dorit să joace un rol, ci pur şi simplu dorea să răzbune moartea fratelui şi să se angajeze în luptă până la capăt. Statutul de vivandieră nu-i era suficient.

Comandantul lui Nicolae nu avea bază legală şi nici cutumele vremii nu-i îngăduiau să o încadreze ca soldat în unitate, în locul fratelui. O femeie tânără printre atâția bărbați, tineri şi ei, era motiv de dezordine, în pofida vecinătății morții în toate tranşeele. Insistențele ei erau înțelese şi ca o jignire adusă bărbaților, războiul şi lupta fiind atribute exclusiv masculine.

Totuşi, Ecaterina primeşte arma fratelui şi uniforma şi se alătură trupei. Este momentul din care ea creşte în anonimat ca simbol pentru armata română. E o situație inedită, de natură să stârnească senzație şi mai ales să ridice moralul unei armate aflate într-o dureroasă şi devastatoare retragere.

Cel mai autorizat dintre biografii ei, profesorul Ion Mocioi, n-a găsit nici o referire a vremii, nici mai târzie, despre implicarea ei în apărarea podului de fier de peste Jiu, din Tg. Jiu. Ori a trecut neobservată ori mai degrabă era în susul Jiului insistând să fie primită ca luptătoare în trupele operative. Acolo era nevoie de prezența ei ca vivandieră, dată fiind amploarea luptelor şi numărul mare de răniți.

Titulatura „eroina de la Jiu" nu se referă la luptele pentru apărarea oraşului, nici ea n-a pomenit despre implicarea ei în acel 14 octombrie cețos care a ridicat civilii la luptă şi la prima victorie notabilă în apărarea unui oraş. Ea desemnează locul ei de origine şi este o creație a patriotismului gorjenesc.

Subunitatea ei cade în încercuire pe înălțimile Peşteana – Tunşi, sud-est de Tg. Jiu. Câți n-au căzut în luptă sunt luați prizonieri de germani, printre ei şi Ecaterina Teodoroiu. Pe înserat, în timp ce se deplasau păziți de germani, are loc o încăierare, în timpul căreia e rănită la piciorul stâng, dar reuşeşte să scape. Nu este o rană gravă, îşi regăseşte unitatea şi se implică în luptă în contraofensiva organizată în apropiere de Filiaşi. La Țânțăreni, un obuz ce a explodat în apropierea sa o răneşte şi la celălalt picior, la coapsă şi umărul stâng. Scosă din luptă, este trimisă la Filiaşi, apoi la spitalul din Craiova şi ulteior la Bucureşti.

Ecaterina iese astfel din starea de anonimat, rănile suferite în luptă îi conferă o aură eroică şi stârneşte interesul doamnelor din înalta societate. Regina vede în ea un simbol benefic şi mobilizator pentru trupele decimate, demoralizate, încleştate cu disperare în poarta Moldovei să apere ce mai rămăsese din România. Cătălina are toate atributele necesare, e fecioară neprihănită, a suferit pierderi în familie, toți frații ei sunt angajați pe front, s-a implicat prin propria voință în luptă, a luat parte la bătălii, a scăpat din prizonierat, este rănită în război. Şi mai presus de toate, prezența ei insuflă încredere şi curaj, întreține speranța în victorie.

Imaginea ei de voluntară eroică se propagă rapid, în societate, ca o speranță, în armată, ca un mesaj de încurajare şi întărire morală, întrupat într-o fată de la țară, cum era marea majoritate a soldaților țării.

Ecaterina a ajuns în spitalul din Iaşi, odată cu evacuarea din Bucureşti a Casei Regale şi a instituțiilor statului. Parte din înalta societate era acolo, cealaltă rămasă în Micul Paris o dăduse bine pe nemțeşte. Nimic de condamnat până la urmă, în situații de criză majoră, fiecare găseşte soluții de supraviețuire.

La Iaşi, situaţia era încordată. Armata română abia rezista pe front, şi nu din cauza soldaţilor, care ieşeau la luptă cu ceea ce aveau, mânaţi de pericolul ce plutea deasupra naţiei lor, ci din cauza diferenţei de înzestrare şi a lipsei experienţei de război. În comparaţie cu ei, trupele germane erau profesioniste, cu moralul foarte ridicat după o înaintare prin România, atât de rapidă, ca să nu mai vorbim de sentimentul de superioritate pe care-l manifestau faţă de aceşti valahi de la capătul pământului.

Regina Maria a fost interesată de soarta Ecaterinei, intuind în ea potenţialul mobilizator pentru armată şi societate, în general. Au fost şi voci care s-au îndoit de soliditatea şi autenticitatea sentimentelor patriotice ale fetei, de resorturile interioare care au determinat-o să îmbrace haina militară. Nici Regina nu a fost scutită de răutăţi. Presa contaminată de bolşevism dorea să compromită regalitatea şi locul vulnerabil părea a fi regina, pe fondul tradiţionalismului nostru privind statutul femeii şi al inéditului situaţiei: femeia singură în mijlocul bărbaţilor soldaţi. Războiul, în general, este asociat cu violul şi jaful, cu abuzul.

Ofiţerii cu rang înalt sunt şi ei convinşi în cele din urmă de utilitatea simbolică a fetei pe front, mai cu seamă că ea insista să se întoarcă în tranşee, demers susţinut şi de Casa Regală. Trebuia folosit orice mijloc pentru a susţine trupele. Francezii soseau prin Rusia cu ajutoarele lor pentru România, românii din Transilvania înrolaţi în armatele austro-ungare şi căzuţi prizonieri la ruşi ceruseră, încă din 1916, să se înroleze voluntari şi să lupte în armata română. Lucrurile mergeau greu, Rusia era reticentă, tradiţional reticentă, dar şi sub presiunea mişcărilor sociale, revoluţia îşi arăta mugurii la începutul lui 1917, iar guvernul român se mişca încet şi nehotărât.

Un simbol nu putea fi un simplu soldat pierdut în masa celorlalţi. Şi-ar fi pierdut importanţa. Ioana d'Arc, deşi nemilitar fiind, era în fruntea oastei, purtătoare de steag.

În 1917, oricât de greu ar fi fost, Ecataerina nu putea conduce oastea. Ofiţerimea era profesionalizată, era o castă condusă de principii şi reguli, n-ar fi admis o întoarcere în Evul mediu, la atacul cetăţii cu scara şi berbecele. Ridicarea la rang de ofiţer, în condiţiile de front, era posibilă. Existau învăţători înrolaţi cu grad de ofiţer care comandau subunităţi. Nu e lipsit de importanţă că Peneş Curcanul (după numele dat de Alecsandri, în realitate Constantin Ţurcanu), cel care luptase în Războiul de Independenţă şi în 1913, în războiul balcanic, a preluat la un moment dat comanda subunităţii în care era, pe frontul din 1917, înrolat ca voluntar, când ofiţerul căzuse în luptă.

La 17 martie 1917, Regele Ferdinand, aflat în vizită pe front, îi acorda Ecaterinei Teodoroiu gradul de sublocotenent în cadrul Regimentului 43/59 Infanterie. Este prima femeie ofiţer din istoria armatei române.

În acelaşi timp, la Darniţa, lângă Kiev, voluntarii transilvăneni nu mai au răbdare. Sunt hotărâţi şi organizaţi, gata de a intra în luptă, însă nu au aprobarea autorităţilor ruse. Ei scriu un lung memoriu-manifest pe care-l citesc în faţa adunării corpului ofiţeresc al voluntarilor, semn că şi autorităţile de la Iaşi acţionau în sfârşit. Evenimentul se întâmpla pe 3 aprilie (vechi), iar în iunie primul corp de voluntari e primit de Rege şi autorităţi la Iaşi, pentru jurământ.

Am introdus cazul Ecaterina Teodoriu în acest context, pentru a arăta că lucrurile se mişcau într-o anumită direcţie, în condiţiile în care nesperata victorie de la Mărăşeti

era încă departe şi aliaţii ruşi din Moldova deveniseră ei o ameninţare pentru stabilitatea armatei şi a frontului.

Comandantul de batalion al Ecaterinei Teodoriu, sublocotenentul Gheorghe Mănoiu, era un învăţător gorjan. Se cunoscuseră în spitalul de la Iaşi, în care Ecaterina se refăcea după rănile primite pe front. Între ei s-a legat o prietenie strânsă, potenţată şi de faptul că îi lega Gorjul, dar şi de sentimente personale, fireşti la doi tineri care se apreciază reciproc. El a insistat ca la ieşirea din spital, Ecaterina să fie integrată în unitatea lui, ceea ce s-a şi întâmplat. El a avut grijă de ea, sentimentele dintre ei rămânând însă în zona confidenţialităţii, din foarte multe motive. Nimeni nu ştie dacă această iubire s-a consumat până la capăt sau a rămas la nivelul platonic. Cu certitudine ea a fost profundă şi gestul lui din al Doilea Război Mondial o confirmă.

Luptele în Moldova continuă şi după episodul Mărăşeşti. Nemţii introduc în luptă un regiment de elită condus de Rommel, viitorul general erou din nordul Africii, în al Doilea Război Mondial, care atacă şi ocupă temporar înălţimile Crasna. Atacă Rusia prin nordul Moldovei şi ajung până la Kiev. Cu alte cuvinte, armata română este în continuare sub o uriaşă presiune.

Ecaterina cade în luptă în zona Muncelului, pe Dealul Secului, pe 22 august 1917. Probabil a făcut o greşeală, sărind din tranşee când nu trebuia. Batalionul II din care făcea parte abia sosise din rezervă, dornic de acţiune, după ce cu o zi înainte, în luptele de pe Muncelu, căzuseră 35 de ofiţeri şi aproape 2700 de soldaţi. O pierdere grea pentru o singură zi, într-un singur sector al frontului. Plutonul ei, unitatea ei, fusese angajată în luptă toată ziua. Spre seară i s-a părut că germanii se pregătesc de contraatac. A sărit singură din tranşee îndemnându-şi trăgătorii să atace. S-a vrut a fi un exemplu de îmbărbătare. Se pare că ar fi strigat: „Înainte, înainte! După mine, băieţi! Nu vă lăsaţi! Sunteţi cu mine!"

Dacă aceste cuvinte sunt autentice, ele reflectă o stare de romatism eroic, care a costat-o viaţa. Soldaţii au sărit din tranşee la atac, dar ea a primit gloanţele morţii. Poate şi alţii, dar acest lucru nu a contat. Femeia soldat a căzut în luptă, într-un atac asupra inamicului. Din acest momernt Ecaterina devine pe deplin simbolul eroismului salvator. Şi-a dat ultima suflare în braţele comandantului de batalion.

El primeşte ultimele ei cuvinte, un fel de testament de continuare a luptei pentru revanşă. Îşi va aduce aminte de ele la 23 august 1944, când a ascultat la radio mesajul Regelui de întoarcere a armelor împotriva nemţilor. Era trecut de vârsta sarcinilor militare, învăţător la casa lui, cu doi copii mari, însă pe 24 august cere să fie încorporat voluntar şi pleacă pe front să răzbune moartea Ecaterinei. Va cădea secerat de gloanţe undeva, pe la Luduş – Oarba de Mureş, cu sentimentul că a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru îndeplinirea testamentului.

La baza acestui gest stau sentimente mai adânci decât îndeplinirea unui ritual de sacrificiu în memoria eroinei din Moldova. Un gest de sacralizare a iubirii după mulţi ani în care omenescul iubirii se transformase în ceva superior.

Căderea Ecaterinei în luptă impresionează societatea, devine un reper moral şi de sacrificiu pentru trupele române care nu-şi încheiaseră lupta, deşi victoria finală era vizibilă – retragerea germanilor din România, pătrunderea în Transilvania şi apoi aşteptarea diplomatică a Unirii.

Imaginea de simbol al eroismului național a Ecaterinei Teodoroiu devine vizibilă abia după război, când prin Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război, încep să fie adunate şi puse sub umbra crucilor rămăşiţele pământeşti ale celor căzuți pentru țară. Dar tonul recunoştinței fusese dat de Casa Regală la Iaşi, în 1917, după ce ea căzuse. Principele României, Carol, viitor rege al țării, a scris: „O figură care aparține atât cercetăşiei cât şi armatei este Ecaterina Teodoriu. Dusă de dorința de a-şi sluji țara, se alipi pe lângă unul din regimentele care se luptau în Valea Jiului şi s-a arătat demnă de ei. Până la sfârşit a fost dusă de gândul iubirii de Țară. A dovedit-o prin moartea vitejească ce i-a pregătit-o soarta, căzând în capul plotonului ce comanda în luptele din Valea Siretului." Citatul e reprodus în ziarul „Gorjul" din octombrie 1933, cu prilejul manifestărilor organizate la decorarea oraşului cu Medalia „Virtutea Militară de Război", clasa I, pentru apărarea eroică şi alungarea inamicului, în 14 octombrie 1916. Erau prezenți regele Carol al II-lea, principele Nicolae, generalul Samsonovici – ministrul Apărării, Tătărăscu, Vaida Voievod – prim-ministru şi alții. Ceremonia are loc în fața catedralei, în proximitatea locului în care fusese reînhumată Ecaterina Teodoriu. Articolul de fond menționează că Suveranul a venit să-şi plece genunchii la mormântul „copilei lui Vasile Toderoiu din Videnii Gorjului". Este o metaforă, desigur, deoarece din descrierea ceremoniei nu rezultă că regele ar fi îngenuncheat, chiar dacă la acea dată era denumită „fecioara de la Jiu şi Mărăşeşti-Eroina Neamului". Cu alte cuvinte, valoarea ei de simbol se impusese în conştiința națională.

Cetățenii şi notabilitățile din Tg. Jiu – intelectualitatea mai ales şi originarii din zonă ajunşi importante personalități publice – au insistat ca trupul Ecaterinei Teodoroiu, ce fusese înmormântat cu onoruri militare în 23 august 1917, în Valea Glodului, lângă o casă din via Apostolescu, să fie strămutat acasă, în Gorjul ei natal.

A fost adusă cu ceremonial militar şi reînhumată într-un mormânt în piațeta din fața Catedralei Episcopale, în data de 9 iunie 1921, în cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Centenarului Tudor Vladimirescu. I s-a făcut slujbă de înmormântare de înaltă ținută, la care au asistat mulți oficiali şi oameni de rând. Lângă sicriu era mama ei, în straie țărăneşti, care o jelea plângând, apelând-o pe numele de alint, Lili. Aşa a apelat-o în copilărie şi nu pe un nume derivat din Ecaterina. Bocetul mamei a fost înregistrat la fața locului pe un sul de ceară. A fost transmis la radio, cu câțiva ani în urmă. Schimbarea numelui din Toderoiu în Teodoroiu este o creație târzie, un moft urban, considerându-se că nu sună prea bine pentru o eroină de rang național acest nume țărănesc ce strângea în acelaşi neam mai multe familii – cele ale Toaderoilor – cu un strămoş comun Toader. A fost şi o intenție de franțuzire, probabil, pentru a o apropia indirect şi ideatic de Jeanne d'Arc a Franței.

Sarcofagul pe care îl vedem astăzi în Tg. Jiu, împărțind distanța dintre puterea divină şi cea laică, este realizat de Milița Pătraşcu, o prietenă a lui Brâncuşi, în 1934.

Prin basoreliefurile care îl ornează şi figurile feminine din colțuri care țin în mână ceva simbolic, artista a integrat viața, soarta şi moartea eroinei de la Jiu în tradiția ancestrală, generalizând eroismul femeii române şi sacralitatea gestului sacrificial.

Poate nu întâmplător, mormântul fecioarei este la începutul Căii Eroilor, la doar câțiva paşi după ce aceasta pleacă din Poarta Sărutului pentru a traversa oraşul până la

Coloana fără sfârşit, pe care toţi eroii neamului urcă în lumea de sus, cea a sfinţilor pământului, necanonizaţi şi neştiuţi.

Complexul Brâncuşi şi sarcofagul Ecaterinei formează cel mai reuşit omagiu dăltuit în piatră şi bronz pe care urmaşii l-au adus celor căzuţi pe front. Un simbol tăiat în materie de mâna ştiutoare a omului care echivalează simbolul spiritual săpat de sacrificiul eroic în conştiinţa naţională.

Ecaterina şi Soldatul Necunoscut fac o pereche indiscutabilă, profund spiritualizată, care sintetizează în simbolistica lor simplă şi decentă şirul nesfârşit al tinerilor care, pe parcursul istoriei, s-au tot scufundat în temeliile ţării.

Bibliografie

- Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României, 1916-1919,* Bucureşti, 1921.

- Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Craiova, Scrisul Românesc, 1986.

- Ioan Mălăescu, Dorin Brozbă, *Cătălina, eroina de la Jii*, Târgu-Jiu, BD Media, 2010.

- Ioachim Lazăr, *Voluntari hunedoreni în Războiul pentru Întregirea României*, Deva, 2016.

ECATERINA TEODOROIU

Angelica Necşulea

În istoria fiecărei naţiuni există personaje excepţionale, în jurul cărora, dar şi a faptelor pe care le-au săvârşit, posteritatea a creat imagini idealizante, legendare. Specifice Evului Mediu[1] aceste personaje istorice se regăsesc, sporadic, şi în secolele următoare, chiar şi în veacul al XX-lea, cel care ne interesează pe noi. Dacă în istoria naţională a românilor, domnitorii au fost cei recunoscuţi în astfel de ipostaze, războinicii, care s-au distins prin fapte de vitejie deosebite pe câmpul de luptă, au intrat pe bună dreptate în panteonul mitologiei naţionale. Primul Război Mondial, cel care a condus într-un final la întregirea naţiunii române, consfinţită prin Marea Unire din 1918, a fost momentul afirmării unor personaje deosebite, care au contribuit într-o mare măsură la realizarea idealului suprem. Deşi războiul a necesitat un efort colectiv remarcabil, dus până la sacrificiul suprem, există câteva figuri care s-au distins cu precădere în această perioadă, intrând în istoria naţională a românilor ca eroi ai neamului românesc.

Alături de oameni politici şi militari, pentru prima dată în istoria noastră femeile îşi fac apariţia printre actorii principali ai războiului, contribuind din plin la realizarea ţelului final. Astfel, alături de Regina Maria, Ecaterina Teodoroiu reprezintă imaginea cea mai cunoscută a modelului feminin al Marelui Război.

Sacrificiul suprem pe care l-a făcut pentru naţiunea ei a aşezat-o în panteonul mitologiei naţionale, imaginea ei fascinând şi astăzi generaţiile de tineri. Cum s-a ajuns, totuşi, ca într-o lume, destinată exclusiv bărbaţilor, ce a războiului, să îşi facă apariţia şi să se distingă Ecaterina, cea pe care propaganda oficială o va folosi pentru a îmbărbăta sutele de mii de combatanţi? Este o poveste fascinantă, care iese din cotidian, pentru a pătrunde pentru totdeauna în istorie, în istoria glorioasă a românilor.

Pentru a înţelege mai bine situaţia deosebită în care se afla Ecaterina Teodoroiu în 1916, la intrarea Regatului României în război, trebuie să înţelegem mai bine situaţia socială a femeii în acea perioadă.

Recent, istoricul Alin Ciupală a publicat un volum deosebit dedicat femeilor din România în timpul Primului Război Mondial în care ne arată că, la noi, ca şi în alte ţări beligerante, femeile s-au distins în primul rând ca surori de caritate, care au salvat vieţile a mii de răniţi[2].

Şi, Regina Maria este cel mai elocvent exemplu, numeroasele imagini şi cărţi poştale ce o surprind pe Regina românilor îngrijind răniţii, vizitându-i în spitale, provoacă

---

[1] Un exemplu elocvent este cartea istoricului francez Jacques Le Goff, *Eroi şi minuni ale Evului Mediu*, Traducere din franceză de Gabriela Şiclovan, Editura Cartier, Chişinău, 2010.

[2] Alin Ciupală, *Bătălia lor. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Editura Polirom, Iaşi, 2017.

şi astăzi emoţii deosebite. Aşadar, în toate statele implicate în război, aportul cel mai consistent al femeilor a fost acela de surori de caritate, care ajută la salvarea celor răniţi pe front. De altfel, într-un paragraf din *Monitorul Oficial* autorităţile româneşti au reglementat rolul pe care femeile îl au în noul context creat de intrarea ţării în război:

„Art. I. În tot timpul cât va dura mobilizarea, femeile sătenilor mobilizaţi se instituesc mandatare legale ale soţilor lor, pentru actele de administraţie privitoare la plata ratelor datorate pentru pământ, la plata de arenzi, la facerea de învoieli agricole, la transformarea învoielilor din bani în dijmă, la efectuarea muncilor şi la vânzarea recoltelor.

Femeia va putea administra averea sa proprie şi face aceleaşi acte fără autorizarea soţului.

Ea va putea contracta valabil atât pentru sine cât şi pentru soţul său, împrumuturi pe gaj sau pe credit personal, însă numai la băncile populare şi numai în scop de a plăti ratele pământurilor cumpărate sau luate în arendă, pentru cumpărarea de seminţe, unelte şi vite, cum şi pentru alte cheltuieli necesare culturei sau pentru întreţinerea familiei în caz de lipsă.

Consiliul de administraţie al băncii populare va supraveghea ca împrumutul să servească în scopul pentru care a fost contractat.[3]"

Aşadar, putem lesne observa că femeile aveau un rol bine determinat, superior de ce fusese în timp de pace. Ele preiau atribuţiile bărbaţilor în treburile gospodăriei, în administrarea lor şi se ocupă cu buna gestionare a tuturor problemelor ce ţin de casă şi gospodărie.

Totuşi, Ecaterina Teodoroiu se distinge prin implicarea activă în război. Ea devine o femeie neobişnuită, care ia parte la lupte, este pe aceeaşi treaptă cu bărbaţii care îşi dau viaţa pentru idealul suprem. Nu se mulţumeşte cu statul de a gestiona treburile casei, îşi doreşte mult mai mult, iar sacrificiul ei suprem în luptele din Moldova o va aşeza pentru totdeauna în rândul personajelor excepţionale din istoria noastră naţională. Impactul curajului său a fost aşa de mare încât, încă din acea perioadă a primit numele de „Eroina de la Jiu" sau „Fecioara de la Jiu", expresii pe care oficialii le-au folosit pentru a da exemplu de curaj în rândul combatanţilor

Asemuim adeseori efortul si patriotismul ei cu cel al înaintaşei sale, franţuzoaica Jeanne d'Arc. Ca si Jeanne, Catalina – Ecaterina, cum i s-a spus mai tarziu, căi numele de botez era prea „fragil" si avea nevoie sa fie botezată cu numele unei martire – a căzut şi ea prizonieră la duşman.

După ce a parcurs alaturi de camarazii ei traseul frontului, de la Târgu-Jiu la Dăneşti, Brătuia, Floreşti, Peşteana va fi prinsă de nemti şi dusă în lagărul de la Târgu-Cărbuneşti. Aici însă curajul ei avea să iasă din nou la iveală. În noapte de 18 noiembrie 1916, ucide santinela de pază şi evadează. Este reprimită cu urale de soldaţi, care începuseră să vadă în ea nu o copilă, ci o femeie-bărbat, puternică, gata de luptă pentru ţară[4] .

Către sfârşitul anului 1916, Catalina (Ecaterina) Teodoroiu va fi rănită la picioare şi la umărul stâng de schija unui obuz. Se va vindeca, iar în ianuarie 1917 revine pe

[3] „Monitorul Oficial", Nr. 141, sâmbătă, 24 septembrie/7 octombrie 1916, pp. 6378-6379.
[4] Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Craiova, Scrisul Românesc, 1986.

front. Este momentul când însusi Regele Ferdinand îi va conferi două prețioase distincții ostășești: Ordinul „Virtutea cercetășească de război, în aur" și Ordinul „Virtutea Militar de război, clasa a II-a"[5]. Din simplu soldat, cum se înrolase la 1 noiembrie 1916, un an mai târziu o vom regăsi pe frontal din Moldova, în fruntea plutonului 7 pe care îl va comanda ca ofițer. Ecaterina devenea prima femeie-ofițer din armata română.

Armata româna pregătea o mișcare amplă, pe linia Varnița-Muncelu, pentru a opri ofensiva armatei germano-austro-ungare. Plutonul Catalinei se afla și el acolo, la datorie. Era 22 august 1917 când, conducîndu-și oamenii, „domnișoara sublocotenent" se va avânta în bătalia gloanțelor. „Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine!".

Iar bărbații aceia care țineau în mâna, cu numai doi ani înainte, coase, topoare si seceri, bărbații aceia care de un an întreg luaseră toate fronturile la rând, luptând pentru patria lor, ascultau de îndemnurile Cătălinei cu trup și suflet.

Două gloanțe dușmane au lovit-o în piept. Dar cu ultimele ei puteri va ridica brațul, arătîndu-le directia, și va striga îndemnul de luptă: „Înainte băieți, nu vă lăsati, sunteți cu mine! Înainte! Răzbunați-mă!"

Au fost ultimele cuvinte ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu din noaptea de 22 august 1917. Prietenul său, sublocotenent Gheorghe Mănoiu, ar fi luat-o în brațe și ar fi dus-o singur pe vechea pozitie de unde plecase la atac[6].

Ființa aceea plăpândă, care murise eroic, a fost înmormântată pe câmpul de luptă. Soldații săi i-au săpat mormânt în poiana din valea pârâului Glod, comuna Fiționeşti, din zona Putnei. Ei nu au uitat-o căci ea a fost așa cum precizează generalul Broșteanu „un strălucit exemplu de virtute ostășească"[7]. Ecaterina Teodoroiu, devenită un simbol al eroismului feminin, este cinstită cum se cuvinte de gorjenii săi, de românii pentru care s-a jertfit.

Un monument dedicat „eroinei de la Jiu" a fost ridicat de către Milița Petrașcu și amplasat in mijlocul orașului Târgu-Jiu. E un sarcofag – mai degraba un cenotaf – cu un basorelief care reprezintă povestea ei eroică, în perioada 1935-1936. Alte monumente i s-au ridicat la Slatina și Brăila.

---

[5] Arimia Vasile, *Personalitătii gorjene de-a lungul istoriei*, Ed. Fundației „Premiile Flacăra" București, 2000.

[6] Ion Mocioi, *op. cit.*

[7] Al. Doru Șerban, *Personalități care au fost în Gorj*, Editura Măiastra, 2009, p. 113.

ELEMENTE DE ECHIPAMENT ŞI OBIECTE PERSONALE CE I-AU APARŢINUT ECATERINEI TEODOROIU AFLATE ÎN COLECŢIILE MUZEULUI JUDEŢEAN GORJ „ALEXANDRU ŞTEFULESCU" DIN TÂRGU-JIU

Daniela-Liliana Pătraşcu,
Dumitru-Valentin Pătraşcu

După încheierea Primului Război Mondial, în municipiul Târgu-Jiu au fost amenajate o serie de monumente comemorative dedicate eroilor căzuți în cursul războiului pentru realizarea idealului unității naționale, cel mai cunoscut dintre acestea fiind ansamblul monumental realizat de către sculptorul gorjean Constantin Brâncuşi în anii 1937-1938.

În acest context, la 9 iunie 1921, cu prilejul sărbătoririi centenarului revoluției conduse de către Tudor Vladimirescu, au fost organizate ceremoniile de aducere a osemintelor Ecaterinei Teodoroiu la Târgu-Jiu.

Acestea fuseseră exhumate la data de 4 iunie 1921 din localitatea vrânceană Fitioneşti, fiind transportate, cu onoruri militare, pe un afet de tun, la Bucureşti. De aici, trenul cu osemintele Ecaterinei Teodoroiu s-a îndreptat spre Târgu-Jiu, unde a fost întâmpinat de părinții acesteia, de oficialitățile oraşului şi județului Gorj, de veterani ai Primului Război Mondial, printre ei aflându-se Ion Neferescu şi Nicolae Pătrăşcoiu, precum şi de numeroşi gorjeni veniți special pentru a cinsti memoria *„Eroinei de la Jiu"* la revenirea rămăşițelor sale pământeşti pe pământul Gorjului natal.

Ceremonia de reînhumare a osemintelor Ecaterinei Teodoroiu s-a desfăşurat în piața din centrul oraşului Târgu-Jiu, în fața intrării în biserica ortodoxă cu hramul *„Sfinții Voievozi"* şi a clădirii primăriei oraşului Târgu-Jiu, la aceasta participând şi poetul ardelean Octavian Goga, care a însoțit cortegiul funerar de la gară până la primărie, unde a rostit un emoționant discurs.

În vederea cinstirii memoriei Ecaterinei Teodoriu, la data de 19 mai 1919 se constituise, din inițiativa doamnei Atenia Călugăreanu, *„comitetul pentru ridicarea monumentului eroinei în capitală şi în satul natal Vădeni"*[1]. La foarte scurt timp de la înființare, comitetul a fost pus sub înaltul patronaj al Reginei Maria[2], fapt confirmat printr-o telegramă având următorul conținut: *„Majestatea Sa Regina primeşte patronajul comi-*

[1] Marian Moşneagu, *Monumente, filme, cărți în onoarea Ecaterinei*, articol accesat la adresa www.historia.ro/sectiune/general/articol/monumente-filme-carti-in-memoria-ecaterinei, la data de 29 martie 2017.

[2] În colecția de documente a Secției Arheologie-Istorie a Muzeului Județean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu se află un dosar cuprinzând 405 file de documente privitoare la înființarea şi activitatea acestui comitet, dosar înregistrat sub nr. inv. 2 064.

tetului pentru ridicarea monumentului Ecaterinei Teodoroiu şi a binevoit să spună că se bucură de frumoasa iniţiativă pe care aţi luat-o"[3].

Referindu-se la această iniţiativă, generalul francez Henri Mathias Berthelot, guvernator de Metz şi Strasbourg, şeful Misiunii Militare Franceze sosite în România în octombrie 1916, afirma într-o scrisoare adresată comitetului menţionat: *„Găsesc înălţătoare ideea de a comemora printr-un monument înaltele fapte ale Ecaterinei Teodoroiu. Va fi din partea celor vii o dovadă de recunoştinţă şi de admiraţie; dar va fi, de asemenea, cel mai frumos exemplu de virtuţi ale neamului pentru generaţiile ce vor veni"*[4].

Într-un anunţ publicat pe prima pagină a ziarului *„Neamul Românesc"*, ediţia din data de 31 august 1919, se făcea precizarea: *„Comitetul monumentului eroinei Ecaterina Teodoroiu a organizat un parastas în Valea Glodului, satul Fitioneşti din Putna, întru pomenirea Fecioarei de la Jiu (...) care acum doi ani a căzut luptând în fruntea companiei sale pe frontul Oituz-Mărăşeşti"*[5]. În încheierea respectivului anunţ, cititorii ziarului erau înştiinţaţi în legătură cu faptul că *„parastasul se va face sâmbătă, 30 august"*[6], astfel că, *„va fi semn de cinstire a virtuţilor înalte participarea în număr mare a poporului la această pioasă pomenire"*[7].

În cursul anului 1935, din iniţiativa doamnei Arethia Tătărescu[8], soţia primului ministru Gheorghe Tătărescu şi preşedinta Ligii Femeilor Române, filiala Gorj, s-a realizat deasupra mormântului Ecaterinei Teodoroiu un sarcofag sculptat de către Milița Pătraşcu[9], care şi-a făcut ucenicia în atelierul lui Constantin Brâncuşi din Paris.

Ceremonia de inaugurare a sarcofagului s-a realizat în data de 8 septembrie 1935 cu participarea Regelui Carol al II-lea, a primului ministru Gheorghe Tătărescu, a ministrului de Război, Paul Teodorescu, slujba de sfinţire a monumentului fiind oficiată de către episcopul Vartolomeu al Râmnicului[10]. La ceremonie a participat mama Ecaterinei Teodoroiu, care i-a fost prezentată regelui, la festivităţi luând parte mii de locuitori – după unele aprecieri numărul participanţilor s-a cifrat la 40.000[11] – ai oraşului Târgu-Jiu şi ai judeţului Gorj îmbrăcaţi în portul popular specific.

În anul 1938, la iniţiativa aceleiaşi Arethia Tătărescu, au fost asigurate lucrări de întreţinere a casei natale a Ecaterinei Teodoroiu, construită de către tatăl Ecaterinei, Vasile Toderoiu, unde locuia încă mama eroinei, Elena. Din dorinţa de a păstra vie în conştiinţa

---

[3] *Ibidem*, f. 28.

[4] O fotocopie a scrisorii se află în colecţia de documente a Secţiei de Arheologie-Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu în dosarul înregistrat sub nr. inv. 2 064, f. 1.

[5] „Neamul Românesc", an XIV, nr. 1 189/31 august 1919, p. 1.

[6] *Ibidem*.

[7] *Ibidem*.

[8] Zenovie Cârlugea, Zoia Elena Deju, *Arethia Tătărescu. Marea doamnă a Gorjului interbelic*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2007, pp. 134-135.

[9] Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Editura Academica Brâncuşi, Târgu-Jiu, 2011, p. 180.

[10] Dumitru-Valentin Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, *Participarea preotului Grigore Prejbeanu (1893-1976) la ceremoniile de sfinţire a ansamblului monumental comemorativ realizat de către sculptorul Constantin Brâncuşi şi a mausoleului Ecaterinei Teodoroiu din Tg-Jiu*, în volumul *„Tradiţie. Istorie. Armată"*, Muzeul Militar Naţional *„Regele Ferdinand I"*, Total Publishing, Bucureşti, 2017, pp. 211-219; Zenovie Cârlugea, Zoia Elena Deju, *op. cit.*, pp. 135-139.

[11] *Ibidem*, p. 135.

noilor generații amintirea „Eroinei de la Jiu", după decesul Elenei Toderoiu, survenită în primăvara anului 1940[12], din inițiativa Arethiei Tătărescu, casa a fost amenajată, în colaborare cu Muzeul Gorjului din Târgu-Jiu, în casă memorială, fiind deschisă publicului. Casa memorială *„Ecaterina Teodoroiu"* a fost restaurată iar expoziția permanentă de aici a fost refăcută la scurt timp de la instaurarea regimului comunist în România, în anul 1952.

Ulterior, prin ordinul de transfer nr. 244 din data de 25 august 1965 s-a prevăzut transferul mai multor bunuri din patrimoniul Muzeului Militar Central din Bucureşti către Muzeul Raional Târgu-Jiu. În baza acestui ordin, în data de 25 septembrie 1965 s-a încheiat procesul verbal de predare-primire a mai multor bunuri în patrimoniul Muzeului Județean Gorj, printre acestea numărându-se mai multe obiecte ce-i aparţinuseră Ecaterinei Teodoroiu, precum: o cămaşă militară, piesă căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2131, un furou rupt şi cârpit, căruia i s-a atribuit numărul de inventar 2132, o bluză uzată, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2133, o bucată de mătase neagră (doliu de mână), căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2134, o batistă căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2135, o cosiță de păr căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2 136, o fustă de pânză maro, uzată, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2137, precum şi lada de campanie ce i-a aparţinut Ecaterinei Teodoriu, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2138[13]. În consecință, cea mai mare parte a echipamentului şi armamentului din dotarea sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu a rămas în patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I" din Bucureşti[14].

Transferul obiectelor de patrimoniu s-a realizat ca urmare a prevederilor ordinului de transfer nr. 244 din data de 25 august 1965, fapt consemnat în procesul verbal nr. 6233 încheiat în data de 25 septembrie 1965 între locotenent-colonelul Mateiță Ion, locțiitorul şefului Muzeului Militar Central, colonelul Victor Militaru, şi doamna Elena Udrişte, directoarea Muzeului Raional Târgu-Jiu, printre obiectele transferate cu acest prilej numărându-se şi: o statuie de ghips patinat a Ecaterinei Teodoroiu realizată de către sculptorița Iulia Oniță, piesă care actualmente este expusă în cadrul expoziției permanente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ştefulescu" din Târgu-Jiu, o pictură în ulei pe pânză, cu ramă bronzată, reprezentând-o pe Ecaterina Teodoroiu pe front, realizată de către pictorul Dem Iordache, două puşti Mannlicher, model 1893, două pistoale, două săbii cu teacă, două grenade, 4 obuze de artilerie şi două baionete de puşcă cu teacă[15].

Toate obiectele enumerate sunt expuse în cadrul expoziției permanente amenajate la Casa Memorială „Ecaterina Teodoroiu" din cartierul Vădeni al municipiului Târgu Jiu, în timp ce lada de campanie ce i-a aparţinut Ecaterinei Teodoroiu este expusă în cadrul expoziției permanente a secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ştefulescu" din Târgu-Jiu, locul unde mai sunt expuse o pereche de ochelari ce i-au aparţinut Ecaterinei Teodoriu, precum şi un toc şi o călimară, obiecte donate de către membrii familiei Ecaterinei Teodoroiu.

---

[12] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 187.
[13] Vezi Anexa.
[14] Ion Mocioi, *op. cit.*, pp. 160, 162.
[15] Vezi Anexa.

Anexa

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL FORŢELOR ARMATE
MUZEUL MILITAR CENTRAL
APROB
ŞEFUL MUZEULUI MILITAR CENTRAL
Colonel Militaru Victor
V. Militaru

Proces verbal
No. 6233 din 25/09/1965

Încheiat astăzi 4-X-1965 între delegatul Muzeului Raional Tg-Jiu Elena Udrişte, ce se legitimează cu buletinul de identitate nr. 135212, seria B, eliberat de Miliţia raion Tg-Jiu la data de 5 febr. 1960 şi Lt. Colonel Mateiţă Ion, locţiitor şef muzeu din Muzeul Militar Central, am procedat, primul la primirea, secundul la predarea obiectelor muzeistice de mai jos, în baza ordinului de transfer nr. 244 din 25-08-1965:

Numirea bunurilor	**U.M.**	**Cantitatea**	**Categoria**	**Valoarea unitară (lei)**	**Valoarea totală (lei)**
Puşcă Mannlicher md. 1893 (nr. inv. 2831)	buc.	1	-	460	460
Puşcă Mannlicher md. 1893 (nr. inv. 2833)		1	-	460	460
Pistol cu butoiaş fără cocoş (nr. inv. 7381)		1	-	40	40
Pistol cu butoiaş (nr. inv. 7289)		1	-	50	50
Sabie cu teacă şi dragon (nr. inv. 12032)		1	-	200	200
Sabie cu teacă (nr. inv. 12039)		1	-	200	200
Grenadă de mână (nr. inv. 13330)		1	-	5	5
Grenadă de mână (nr. inv. 13277)		1	-	15	15

Obuz fuzant cu cartuş (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13777)		1	-	50	50
Obuz de ruptură (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13577)		1	-	75	75
Obuz fuzant (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13629)		1	-	75	75
Obuz fuzant (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13745)		1	-	40	40
Baionetă cu teacă pentru puşcă Mannlicher (nr. inv. 6324)		1	-	40	40
Baionetă cu teacă pentru puşcă Mannlicher (nr. inv. 6325)		1	-	40	40
Statuie în gips patinat *„Ecaterina Teodoroiu“* de Iulia Oniță (nr. inv. 11501)		1	-	20.000	20.000
Pictură în ulei pe pânză, cu ramă bronzată, executată de Dem Iordache, reprezentând-o pe Ecaterina Teodoroiu pe frontul de la Mărăşeşti (nr. inv. 11217)		1	-	400	400
Cămaşă militară ce a aparţinut Ecaterinei Teodoriu (nr. inv. 20096)		1	-	260	260
Furou al eroinei, rupt şi cârpit pe alocuri (nr. inv. 20103)		1	-	200	200

O bluză uzată a eroinei (nr. inv. 20102)		1	-	200	200
Bucată de mătase neagră (probabil doliu de mână), legată cu o panglică tricoloră (nr. inv. 20111)		1	-	50	50
Batistă ce a aparţinut eroinei (nr. inv. 20105)		1	-	50	50
Cosiţă (părul) eroinei (nr. inv. 20114)		1	-	300	300
Fustă de pânză maro, uzată, a eroinei (nr. inv. 20104)		1	-	250	250
Ladă de campanie a Ecaterinei Teodoroiu purtând inscripţia: *„Domnişoara E. Teodoriu Voluntară“* (nr. inv. 20115)		1	-	300	300
TOTAL					**23.760**

Drept care am încheiat prezentul proces verbal spre cele legale.

Predător, Primitor,
Col. Matei El. Udrişte

Arhiva Muzeului Județean Gorj, Compartimentul Secretariat, dosar nr. 253 (Corespondență)/1965, ff. 150-151.

Fig. 1: Ecaterina Teodoroiu (1894-1917).

Fig. 2: Casa memorială „Ecaterina Teodoroiu”.

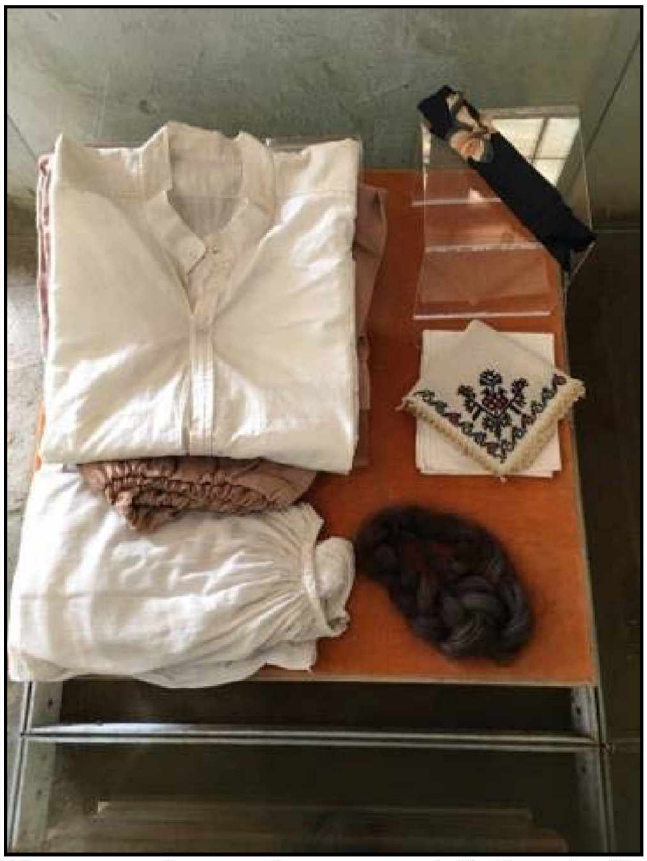

Fig. 3: Obiecte personale expuse la casa memorială „Ecaterina Teodoroiu”.

Fig. 4: Lada de campanie ce i-a aparținut Ecaterinei Teodoroiu.

PARTICIPAREA LUI RADU R. ROSETTI LA RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE A NEAMULUI (1916-1918)

Constanţiu Dinulescu

Reprezentant de frunte al generaţiei care a înfăptuit România Mare, Radu R. Rosetti a activat timp de 27 de ani în armata română, parcurgând toate treptele ierarhice, de la sublocotenent la general. În timpul primei conflagraţii mondiale a avut un rol important în organizarea şi conducerea armatei, comportându-se eroic în bătălia de la Răzoare din 6 august 1917, drept pentru care a fost decorat cu „Ordinul" Mihai Viteazul.

1. La Marele Cartier General

La 14/27 august 1916, când armata română a intrat în războiul de întregire naţională, maiorul Radu R. Rosetti a fost transferat la Marele Cartier General, îndeplinind funcţia de şef al Biroului Operaţii, timp de 116 zile, până la 8 decembrie 1916. Cartierul General a fost stabilit la Periş, justificarea acestei alegeri fiind că această localitate era izolată faţă de Capitală, ferită de indiscreţiile ziariştilor şi ataşaţilor militari străini.

La conducerea Marelui Cartier General[1] se aflau generalul Vasile Zottu, şef de Stat Major – om de bine, cu simţul onoarei foarte dezvoltat, care s-a sinucis după dezastrul de la Turtucaia[2] – şi general Dumitru Iliescu, subşef al Marelui Stat Major General, *„unul dintre cei mai capabili generali ai noştri, prezentând şi folosul că se bucura de încrederea Regelui şi acea a lui Brătianu"*[3].

În timp ce în nord armata română înainta încet dar sigur peste Carpaţi, pe frontul de sud atacurile bulgare prevesteau dezastrul de la Turtucaia[4]. Încă de la 20 august 1916, comandantul Armatei a III-a, generalul C. Teodorescu, anunţa Marele Cartier General despre atacul violent al bulgarilor: *„În seara zilei, comandantul capului de pod raportase la M.C.G. că situaţia era oarecum gravă, solicitând trimiterea grabnică de muniţiuni atât pentru infanterie cât şi pentru artilerie"*[5]. În ziua de 24 august, maiorul Rosetti i-a transmis ordinul de a nu capitula. În *Notiţe zilnice*, Al. Averescu reţinea

[1] Vezi Ordinea de bătaie a armatei. Marele Cartier General, în Arhivele Militare Române, Fond Marele Stat Major, Serviciul Istoric, *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, Bucureşti 1934, p. 3.

[2] General R. Rosetti, *Mărturisiri (1918-1919)*, Ediţia îngrijită, studiu introductiv şi note de Maria Georgescu, Editura Modelism, Bucureşti, 1997, p. 101.

[3] *Ibidem*, p. 100.

[4] Const. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, Bucureşti, 1989, vol. I, p. 317-339; vezi şi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Bucureşti, 1997, p. 279.

[5] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 110.

ideea generalului Aslan de a încerca o ieşire spre Silistra; maiorul Rosetti de la Secţia de Operaţii a Marelui Cartier General a răspuns însă că Turtucaia nu trebuie să cedeze, deoarece vor veni în ajutor noi trupe[6].

La 24 august/6 septembrie 1916, Turtucaia a fost cucerită. Peste ani, încercând să identifice cauzele acestei dezastruoase înfrângeri, Rosetti scria, în memoriile sale, că *„trupele germano-bulgare aveau experienţa războiului, iar ale noastre nu, planul german prevăzuse o ofensivă bruscată a armatei Mackensen"*[7]. La acestea istoricul militar avea să adauge *„lipsa de orice însuşire a generalului C. Teodorescu şi a comandantului Armatei a 3-a, generalului M. Aslan, precum şi dispozitivul iniţial greşit al trupelor româno-ruse din Dobrogea"*[8].

La 27 august/9 septembrie 1916, Rosetti este trimis la Medgidia într-o misiune de informare a generalului rus Zaioncikovski, care era îndemnat la o acţiune mai energică a trupelor ruse contra celor bulgaro-germane, conduse de generalul Mackensen. De altfel, convorbirea ofiţerului de stat-major român cu generalul rus a fost completată de emiterea unui ordin scris al Regelui Ferdinand către comandamentul Corpului 45 al armatei imperiale, prin care se nominalizau diviziile româneşti 2, 5 şi 12, pentru a asigura întărirea grupului de armate din Dobrogea. Toate acestea, se specifica în ordinul elaborat de Marele Cartier General, vor fi plasate sub ordinele domnului General Zaionchikowski. Această grupare va ataca inamicul cât mai curând posibil, pe direcţia Turtucaia, fiind acoperit dinspre Dobritchi (Bazargik) de un detaşament destinat să întârzie inamicul dacă ar încerca să câştige teren spre nord[9].

Evoluţia nefavorabilă a conflictelor militare i-a determinat pe aliaţi să configureze planuri de operaţiuni, aşa cum au fost cel al generalului rus Alekseev şi al generalului britanic Robertson. Ruşii propuneau concentrarea unor batalioane pe frontul Braşov – Topliţa şi pe linia Braşov – Bucureşti, concomitent cu distrugerea rezervelor de petrol şi benzină şi retragerea armatelor române spre răsărit.

Luând act de propunerile ruseşti, Marele Cartier General român, prin maiorul Rosetti, a elaborat un referat, în care a propus realizarea unor noi linii de fortificaţii, racordarea liniilor din judeţele Dorohoi şi Botoşani şi implicarea populaţiei civile şi a prizonierilor în înfăptuirea acestor obiective. Referatul a fost acceptat de generalul D. Iliescu şi s-au dat ordine de executare a lucrărilor[10].

Un moment important al prezenţei maiorului Rosetti la Periş a fost sosirea, la 3/16 octombrie 1916, a Misiunii militare franceze, condusă de generalul H.M. Berthelot[11].

---

[6] Mareşal Alexandru Averescu, *Notiţe zilnice din război*, vol. II *(1916-1918) (Războiul nostru)*, Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Eftimie Ardeleanu şi Adrian Pandea, Bucureşti, Edit. Militară 1992, p. 19

[7] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 111.

[8] *Ibidem.*

[9] *Ibidem.*

[10] *Ibidem,* partea I, p. 29 [Anexe, documentul Nr. 16, p. 14,15].

[11] Eugen Bantea, *Misiunea Berthelot şi unghiurile ei de vedere asupra relaţiilor franco-române*, în vol. *Românii în istoria universală*, II/1, Iaşi, Edit. Universităţii, 1987, p. 149-168 – cu bibliografia privind misiunea militară franceză trimisă în România; Vezi şi Col. Dr. Petre Otu, *Simpozionul internaţional – Prezenţa misiunii militare franceze în România 1916-1918*, în R.I.M, 6(40)/1996, p. 22; General R.

Personalitatea generalului Berthelot a stârnit nemulțumiri atât în tabăra conducătorilor români, unde generalul D. Iliescu[12] l-ar fi preferat pe colegul său de şcoală, colonelul M. Desprès, cât şi la nivelul comandamentului rus, unde generalul Alekseev[13] nu s-a sfiit s-o afirme. În opinia istoricului militar, misiunea franceză a fost cea mai camaraderească şi loială colaborare, francezii făcând din cauza noastră, cauza lor[14].

Rosetti a realizat importanța prezenței militare franceze de a cărei experiență puteau beneficia şi ofițerii români. Convins că izbânda românilor nu se putea înfăptui decât cu concursul Franței şi implicit al armatei franceze, Rosetti a fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai generalului Berthelot, ceea ce i-a atras chiar ostilitatea unor militari şi oameni politici ai vremii[15].

Nereuşita acțiunilor militare de apărare a Munteniei şi presiunea exercitată din sud de Grupul de Armate conduse de Mackensen au determinat luarea unor măsuri de urgență. În şedința Consiliului de Miniştri desfăşurată la 11/24 noiembrie 1916, la Marele Cartier General s-a hotărât transferarea autorităților, ministerelor şi delegațiilor de la Bucureşti la Iaşi. Opt zile mai târziu, Marele Cartier General va fi transferat la Buzău, unde va ajunge şi Rosetti, care, între timp, asigurase la Periş păstrarea legăturilor între armate.

Trecerea forțelor germano-bulgare peste Dunăre, la Zimnicea, accentua starea de criză în care se afla România. Pentru salvarea Capitalei s-a hotărât să se dea bătălia de pe Neajlov şi Argeş, încheiată cu înfrângerea armatei române, al cărei plan de operații fusese capturat de inamic la Găeşti. Trupele Puterilor Centrale şi ale aliaților au intrat în Bucureşti la 23 noiembrie/6 decembrie 1916.

La 22 noiembrie 1916, maiorul Rosetti a fost avansat la gradul de locotenent-colonel[16]. În foaia calificativă, generalul Răşcanu nota că Radu R. Rosetti a dat dovadă, cât a funcționat la Marele Cartier General, de muncă neobosită, devotament şi pricepere desăvârşită în executare misiunilor încredințate. În concluzie, generalul Răşcanu era convins că lui Rosetti îi este *„deschisă calea spre a ajunge la cele mai înalte trepte ale carierei militare”*[17].

Convins de faptul că locul unui adevărat ofițer este în fruntea trupei, maiorul Rosetti solicitase încă din 20 octombrie 1916[18], printr-un raport adresat secției operațiilor din Marele Cartier General, repartizarea în linia întâi a frontului, deoarece activase în serviciul de stat major timp de doi ani şi trei luni[19]. Rezoluția generalului D. Iliescu,

---

Rosetti, *op. cit.*, p. 132-135; C. Kirițescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 20-21; Profesor Universitar Doctor Valeriu Fl. Dobrinescu, colonel Gh. Nicolescu, *Documente militare româneşti despre începuturile activității „Misiunii Berthelot” şi relațiile sale cu Stavka*, RIM, nr. 6(40), 1996, p. 23-25.

[12] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 132.

[13] Génerál V. Pétin, *Le drame roumain*, Paris, 1932, p. 22-23.

[14] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 134.

[15] *Ibidem*.

[16] *Ibidem*, p. 161; *„Am fost înaintat şi eu, dar nu mă bucur de loc, mai ales că înaintările s-au făcut cam de-a valma şi fără discernământ”*.

[17] Arhivele Militare Române, Fond Direcția Personal, f. 33.

[18] Biblioteca Academiei Române Arhiva Radu Rosetti (în continuare – BARARR), IX, varia 62, f. 38.

[19] *Ibidem*.

din 21 octombrie 1916, refuza cererea ofițerului, întrucât în circumstanțele date ar fi fost inoportună[20]. Ocazia transferării ofițerului s-a ivit odată cu numirea generalului C. Prezan în funcția de şef de Stat Major General.

În memoriile sale, generalul Rosetti scria pe drept cuvânt: *„Soarta voise ca timpul cât am servit la Marele Cartier General, armata noastră să sufere o serie de înfrângeri [...]. Plecam, socotit de unii ca un înfrânt. O clipă însă nu am avut acest sentiment şi moralul nu mi-a scăzut nicicând, pentru că ştiam că-mi făcusem datoria şi pentru că aveam înrădăcinată în mine credința în izbânda finală. Socoteam că înfrângerile suferite erau doar ceva trecător. O dovedea întregul nostru trecut"*[21].

2. Radu R. Rosetti, erou al bătăliei de la Răzoare – 6 august 1917

În ianuarie 1917, Rosetti a primit comanda Regimentului 55/67 Infanterie[22], care provenea din contopirea a două unități – prima din Piatra Neamț, iar cea de-a doua din Bacău. Regimentul se afla cantonat în localitatea Vorniceni, situată în apropierea Botoşanilor.

Noul comandant a urmărit realizarea unei bune pregătiri tehnice a regimentului şi ridicarea moralului trupei, care era cuprinsă de panica unei iminente evacuări în Rusia, din cauza evoluției frontului. O atenție sporită a acordat Rosetti problemelor administrative, precum hrana regimentului, cazarea ofițerilor şi aprovizionarea cu cele necesare unei unități militare în timp de război.

Deoarece la fuzionarea regimentelor, cel cu nr. 55 avea drept comandant pe C. Dragu, s-a hotărât ca lui Rosetti să i se încredințeze comanda unui alt regiment, şi anume Regimentul „Mihai Viteazul" nr. 6[23], cantonat la Horleşti şi aflat în subordinea ierarhică a Diviziei a 4-a, condusă de colonelul I. Ghinescu, fost coleg al lui Rosetti la Şcoala Superioară de Război.

Din pricina slabei înzestrări şi lipsei ofițerilor şi subofițerilor, noul comandant a înaintat un raport Brigăzii a 8-a infanterie şi Diviziei a 4-a, precum şi ministrului de Război, Vintilă Brătianu. Raportul[24] prezenta situația reală a regimentului şi propunea măsuri de reorganizare rapidă.

Izbucnirea tifosului exantematic a afectat şi Regimentul Mihai Viteazul nr. 6. În aceste condiții excepționale, comandantul Regimentului Mihai Viteazul nr. 6, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti a luat măsuri pentru aprovizionarea cu hrană a trupei şi asigurarea unui climat sanitar optim.

La 21 martie/3 aprilie 1917, Rosetti s-a îmbolnăvit de tifos exantematic; episodul este relatat de Regina Maria în amintirile sale: *„Când eram gata să plec, un ofițer îmi*

---

[20] *Ibidem.*

[21] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 166.

[22] BARARR, IX, varia 62, f. 41, Ordinul M.St.M. Dosar Nr. 9977 din 14 ian. 1917.

[23] Ordinul Marelui Cartier General nr. 18204/1917, comunicat cu al Diviziei a 14-a, Nr. 1163/4 martie 1917.

[24] Nr. 40 către Divizia a 4-a şi Nr. 1208 către Brigada a 8-a infanterie, General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. III, p. 192.

spuse că într-un sat mult mai depărtat zăcea bolnav de tifos, abia de puțină vreme, colonelul Rosetti, prietenul nostru"[25].

Prezentă la Horleşti în ziua de 2/15 aprilie 1917, Regina Maria îşi amintea: *„Cea mai multă vreme am petrecut-o printre bolnavi, care din nenorocire erau mult prea numeroşi [...]. La Horleşti era ceva ce-ți rupea inima. Un biet doctor (Weinberg) se lupta singur cu sute de bolnavi răspândiți în nişte colibe nenorocite, iar ofițerii regimentului aproape toți zăceau de tifos. Umblau de colo colo prin cocioabele dărăpănate în care erau înghesuiți. Bolnavii unii peste alții; le împărții bomboane, țigări, iar celor mai bolnavi coniac şi ceai [...]. Halul de mizerie a acestor infirmerii improvizate întrece orice descriere"*[26].

Starea sănătății lui Radu R. Rosetti s-a înrăutățit, aşa încât a fost transportat la Iaşi, la Spitalul „Caritatea", unde va sta internat până în luna mai 1917, când a revenit pe front.

Activitatea comandantului Rosetti a fost apreciată laudativ de generalul I. Ghinescu, comandantul Diviziei a 4-a. Acesta evidenția însuşirile fizice şi intelectuale şi destoinicia comandantului de regiment, verificată ulterior pe câmpul de luptă: *„el este o podoabă a armatei şi merită înaintarea excepțională la gradul de general"*[27].

La propunerea generalului Prezan, Rosetti a acceptat la 22 mai/ 4 iunie 1917 să preia comanda Regimentului 47/72 Infanterie, alcătuit din fostele regimente 47 (Ploieşti) şi 72 (Mizil)[28]. Cu acest regiment va participa locotenent-colonelul Radu R. Rosetti la marea bătălie de la Mărăşeşti din vara anului 1917.

Şi la comanda Regimentului 47/72 Infanterie, Rosetti şi-a dovedit profesionalismul, capacitatea de organizare administrativă şi tehnică, dar mai ales devotamentul şi abnegația față de cariera militară.

O prezentare detaliată a bătăliei de la Răzoare şi a zilelor care au premers-o se găseşte în Jurnalul de operații al Regimentului 47 Infanterie[29].

Din *Darea de seamă asupra Părții ce am luat la Bătălia de la Răzoare 6/19 august 1917*[30], întocmită de locotenent-colonelul Radu R. Rosetti reiese că acesta a luat comanda regimentului la 22 mai/4 iunie 1917. Acest regiment, care luptase pe valea Oltului, s-a refăcut în împrejurimile Hârlăului, deşi trecuse prin epidemia de febră tifoidă şi tifos exantematic.

Ordinul de plecare pe front a fost executat la 3/16 iunie 1917. Regimentul avea în componența sa 56 de ofițeri, 2.960 oameni de trupă, 590 cai, 100 de trăsuri. Armamentul consta din: 2.775 puşti Lebel, 48 puşti mitraliere, 24 mitraliere St. Etienne,

---

[25] Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III. Traducere din limba engleză de Mărgărita Miller Verghi, Ediție îngrijită şi note de Ioana Cracă, Bucureşti, Editura Eminescu, 1991, p. 187-188.

[26] *Ibidem*, p. 192.

[27] Arhivele Militare Române, Fond Direcția Personalului, f. 35.

[28] BARARR, II, mss. 3, p. 199.

[29] Arhivele Militare Române, *Jurnalul operații Reg. 47 Infanterie*, f. 134-146.

[30] *Ibidem*, f. 134-138; vezi şi General Radu R. Rosetti, *Partea luată de Regimentul 47/72 la războiul pentru întregirea neamului*, Bucureşti, 1926, p. 64-72.

grenade etc.[31]. În primele zile ale lunii iulie 1917, Regimentul 47 Infanterie a cerut să fie trecut în linia întâi, deoarece ajunsese în localitatea Blehani, situată în linia a II-a a frontului.

După ce regimentul a trecut malul drept al Siretului şi a cantonat în localitatea Clucerul, a format un dispozitiv pe care l-a ocupat între 22 iunie şi 3/16 iulie. Sectorul a fost inspectat la 10 iulie 1917 de generalul Berthelot, care nota în Jurnalul său: *„Am examinat instalaţia regimentului comandat de colonelul Rosetti; rezerva diviziei de infanterie. Toate lucrările sunt bine făcute, remarcabil trasate şi bine ascunse chiar şi unor priviri verticale. După încă 3-4 nopţi de muncă, totul va fi gata"*[32].

Din 29 iulie 1917, Regimentul 47 Infanterie a primit ordin să se instaleze cu linia întâi pe liziera de vest a pădurii „La Răzoare". În zilele premergătoare marii bătălii de la 6/19 august, locotenent-colonel Radu R. Rosetti a fost preocupat, aşa cum reiese din documente, de asigurarea tehnică şi logistică a trupei, în contextul mişcărilor strategice ale adversarului, care se afla, la 2 august, cu infanteria la 1.800 m de liniile armatei noastre[33].

În felul acesta, regimentul comandat de locotenent-colonelul Rosetti era pe deplin pregătit pentru înfruntarea cu inamicul. Comandantul Regimentului 47/72 Infanterie a încercat să ia legătura cu Batalionul I, situat la marginea pădurii „La Răzoare", pentru a-i da instrucţiunile ce precedau lupta care se apropia. Datorită ruperii firelor telefonice, Rosetti a raportat în scris Brigăzii situaţia frontului şi a cerut noi informaţii de la ofiţerii de legătură ai regimentelor vecine[34].

Un moment important al identificării poziţiilor inamice a fost cel din ziua de 5/18 august 1917, când sublocotenentul I. Popa, adjutantul Batalionului II, s-a oferit să meargă în tranşeele adversarului. Plecat cu o patrulă de 5 oameni, în mijlocul zilei, sublocotenentul Popa a reuşit să intre în liniile duşmane, să distrugă un post inamic şi să aducă un prizonier, care a spus că în faţă se afla Divizia 115 germană, foarte redusă ca efective şi care credea că avea în faţa ei pe ruşi, nu pe români[35].

În memoriile sale, generalul Radu R. Rosetti îşi amintea că după acest episod au venit „la postul de comandă Vintilă Brătianu şi cu generalul Vouillemin. Erau de vreo două zile în regiune, inspectând mai ales serviciile şi, aflând că sunt prin apropiere, au venit să mă vadă şi să mă întrebe ce-mi face regimentul"[36].

În dimineaţa zilei de 6/19 august 1917, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti a inspectat postul de comandă al Batalionului I, situat la marginea de apus a pădurii „La Răzoare". În jurul orei 10^{20}, în timp ce o parte din Regimentul 51 se retrăgea, trupe

---

[31] General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. III, p. 201.

[32] Arh. Naţionale, Dosar 1770 (General Henri M. Berthelot, *„Jurnalul" – Misiunea franceză în România aliată 1917-1918*, 1 octombrie 1916-5 mai 1919, f. 124) Pentru frontul din România, 1916-1917, vezi şi Glenn E. Torrey (Emporia State University), *Russia, Romania and France: The reorganization of the Romanian front 1916-1917*, Revue Roumaine d`Histoire, 1992, janvier-juin, 1-2, Bucureşti, Editura Academiei Române, pp. 51-63.

[33] Arhivele Militare Române, *Jurnal de operaţii, Reg. 47 Inf*., f. 137.

[34] *Ibidem*.

[35] *Ibidem*, f. 137 verso.

[36] General Radu R. Rosetti, *op.cit.*, vol. III, p. 215.

inamice de trăgători se îndreptau spre est de pădurea de „La Răzoare". Comandantul Regimentului 47 Infanterie a dat ordin maiorului Drăgănescu să contraatace cu o companie liniile inamice. În jurul orelor 11, când Rosetti a fost rănit, a dat ordin maiorului Mareş, cel mai vechi comandant de batalion din regiment, să preia comanda şi, în acelaşi timp, să-i comunice maiorului Drăgănescu să declanşeze contraatacul[37].

În încheierea Dării de seamă, Rosetti identifica factorii care au dus la reuşita rezistenţei regimentului condus de el: „Atribui reuşita rezistenţei noastre şi a contraatacului următorilor factori:

1. Moralul ridicat al ofiţerilor şi trupei şi voinţa lor de a şterge ruşinea din seara zilei de 14 iulie.

2. Dispunerea în adâncimea regimentului.

3. Starei înaintate a lucrărilor de apărare şi în special a faptului că am avut cel puţin un rând de reţele de sârmă complet.

4. Bunei legături ce a existat între infanterie şi artilerie care ne-a dat cu prisos tot ce am cerut"[38].

Acţiunile Regimentului 47 Infanterie au fost prezentate astfel regelui printr-un raport operativ[39] întocmit de generalul de divizie Eremia Grigorescu ale cărui aprecieri nu au nevoie de comentarii: „cu un elan extraordinar, a contraatacat cu vigoare, ajungând cu elementele înaintate până la Satul Nou. Comandantul acestui regiment, locotenent-colonelul Rosetti în fruntea regimentului pe când conducea contraatacul a fost grav rănit".

În Darea de seamă întocmită de generalul Ion Popescu, comandantul Diviziei 13 se arăta că maiorul Gheorghe Drăgănescu confirma ordinul primit de la comandantul Rosetti de a contraataca pe inamic şi de a restabili situaţia[40].

La rândul său, şeful statului major al Diviziei 13, colonelul Dragu[41], „perfect om de front"[42], prezenta astfel desfăşurarea evenimentelor din 6 august 1917 în Darea de seamă operativă: „În sectorul Brigazei 26 Infanterie, sub un bombardament intens şi atacat de forţe superioare, a pierdut aproape în întregime Batalionul I, care se găsea la flancul stâng şi a fost nevoit să se retragă. Locotenent-colonel Rosetti Radu a fost grav rănit în acest moment de un glonţ de mitralieră şi comanda regimentului a trecut maiorului Mareş"[43]. Ca un simbol al vitejiei ostăşeşti, locotenent colonel Rosetti, aflat în fruntea ostaşilor săi, a notat lapidar pe harta sa: „Ordon R(regimentului) să nu treacă peste corpul meu"[44].

La 8 august 1917, Comandantul Armatei I, generalul Eremia Grigorescu, a dat un Ordin de zi în care se adresa ostaşilor săi, spunând că în perioada 24 iulie – 7 august au

---

[37] Arhivele Militare Române, *Jurnal operaţii Reg. 47 Inf.*, f 137 verso.

[38] *Ibidem*, f. 138.

[39] Arhivele Militare Române, Fond Marele Cartier General, Dosar Nr. 824, f. 116 (copie).

[40] Idem, Fond Corpul 5 Armată, Dosar Nr. 56, f. 260-262 (original).

[41] *Ibidem*, Dosar Nr. 57, f. 23-24 (copie).

[42] „Manuscriptum", an XIV, nr. 2 (51), 1983, p.117 (caracterizarea aparţine lui Şt. Zeletin, care îl numeşte pe colonelul Radu R. Rosetti „minunat teoretician de cultură rară").

[43] Arhivele Militare Române, Fond Corpul 5 Armată, Dosar Nr. 57/1917, f. 23-24.

[44] General-maior C-tin Antip, *În prima conflagraţie mondială*, Lupta Întregului Popor, număr special, Bucureşti, 1987, p. 31.

dat cele mai grele şi mai mari lupte, iar la Şuşiţa şi Siret au dovedit lumii întregi că „nici pe aici nu se trece. Aci cunoscu generalul german Mackensen, ce este înfrângerea. Mărăşeşti fu mormântul iluziilor germane”[45].

În jurnalul său, generalul Henri M. Berthelot nota, în ziua de 21 august 1917: *„Colonelul Rosetti a fost grav rănit şi transportat la Spitalul francez Notre Dame de Sion [Iaşi]”*[46].

Eroismul soldaţilor români a avut largi reverberaţii în publicistica vremii, în rândurile marilor scriitori români, printre care Octavian Goga, Ion Minulescu sau Mihail Sadoveanu. Aceştia, alături de Barbu Ştefănescu Delavrancea, Gheorghe Ranetti, Vasile Voiculescu, Eugen Lovinescu au înaintat Marelui Cartier General Român un raport întocmit de locotenentul Mihail Sadoveanu, prin care solicitau editarea unui organ de presă al apărării naţionale. Aşa a apărut primul cotidian militar din ţara noastră – ziarul „România”, tipărit la Iaşi începând cu 2 februarie 1917 şi până la 23 martie 1918, având ca director pe Mihail Sadoveanu şi redactor-şef pe Octavian Goga.

La numai câteva zile după memorabila bătălie de la 6 august 1917, Mihail Sadoveanu publica articolul *„Pe frontul nostru – Bătălia de «La Răzoare»”*, unde descria astfel evenimentele: *„În această crudă şi iute bătălie de «La Răzoare», ofiţerii, ca totdeauna de altminteri, au dat dovadă de deplină stăpânire de sine şi au aşteptat cu linişte clipa contraatacului. Nici o slăbiciune, nici o şovăire [...]”*[47].

Cotidianul „Adevărul” sublinia că faptele colonelului Rosetti *„sunt înălţătoare, ele au înălţat sufletele ofiţerilor ce comanda şi soldaţilor din regimentul său [...]. În mijlocul lor a fost rănit, de ostaşii lui a fost ridicat de pe câmpul de luptă, grăindu-le cuvintele de încurajare: Înainte băieţi”*[48]. La rândul ei, revista „Familia”[49] publica ceea ce scria un ofiţer, într-o scrisoare adresată Alexandrinei Cantacuzino: *„Locotenent colonelul Rosetti din Regimentul 47/72 s-a comportat admirabil în aceste lupte”.*

În „Neamul Românesc”, ziarul condus de Nicolae Iorga, a fost inserată ştirea că „Printre ofiţerii răniţi în luptele de la Mărăşeşti, însemnăm pe domnul colonel Radu Rosetti şi căpitan N. Miclescu pe care M.S. Regele, pentru eroismul lor, i-a decorat cu ordinul Mihai Viteazul, clasa a III-a”[50]; regimentul a primit aceeaşi distincţie.

Decorarea Regimentului 47/72 Infanterie cu Ordinul „Mihai Viteazul”[51] a fost motivată astfel: „Pentru vitejia şi avântul cu care au luptat atât ofiţerii, cât şi trupa, în aprigele lupte de la Mărăşeşti din anul 1917. În ziua de 6/19 august, pe când regimentul se afla în poziţie «La Răzoare», a fost atacat de forţe germane covârşitoare; ofiţerii,

---

[45] Arhivele Militare Române, *Jurnal de operaţii,* Regimentul 47, pp. 138-139.

[46] Arhivele Naţionale, Dosar 1770, f. 146 (General H.M. Berthelot *Jurnal – Misiunea franceză în România Aliată 1917-1918).*

[47] „România”, 15 august 1917, p. 1.

[48] „Adevărul”, anul XXIV, Nr. 11322, 1 martie 1922, p. 1-2.

[49] „Familia”, seria V, anul 13/113, Nr. 7/142, iulie 1971. Convorbire cu Ion Mânecuţă, participant la bătălia de „La Răzoare”, realizată de Stelian Vasilescu.

[50] „Neamul românesc”, 15 august 1917, p. 2.

[51] Pentru detalii vezi: *Din istoricul ordinului militar Mihai Viteazul*, în vol. *Mihai Viteazul – Restitutor Daciae*, Craiova, 1993, pp. 7-12.

subofiţerii şi soldaţii au luptat însă cu o furie şi o energie atât de mare, încât cu toate atacurile îndârjite date de duşman, acest glorios regiment a rămas neclintit pe poziţii"[52].

Comandantul regimentului, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti, a fost decorat „pentru vitejia şi destoinicia cu care a condus regimentul în luptă de «La Răzoare» din 6 august 1917. Aruncând la timp batalionul de rezervă în faţa trupelor germane ce înaintau, le-a oprit avântul, dând astfel timp rezervelor diviziei să intervină cu hotărâre în flancul şi în spatele inamicului, şi să-l silească să se retragă în dezordine. În timpul luptei, pe când se afla în mijlocul trupelor sale, a fost grav rănit de un glonte de mitralieră"[53].

În foaia calificativă de la 22 mai 1917 la 6 august 1917, şeful său direct, colonelul Marin Nedeianu, comandantul Brigăzii 26 Infanterie, nota că Radu R. Rosetti a probat că este un ofiţer destoinic, priceput şi de o energie şi activitate remarcabile.

Comandantul Diviziei 13, generalul Ion Popescu, nota că „începutul bătăliei din 6 August 1917 l-a găsit pe locotenent-colonel Radu Rosetti pe linia de luptă de unde nu s-a întors decât prin evacuare fiind grav rănit de glonţ [...]. Aripa stângă a Regimentului 47/72 Infanterie comandată de Radu Rosetti a avut de suferit şocul cel mai teribil care a şi sfărâmat complet această aripă, înlesnind penetraţia duşmanilor în poziţii"[54].

Transferat de pe câmpul de luptă la Spitalul francez (nr. 141) din Iaşi[55], şi instalat în clădirea institutului Notre Dame de Sion, ofiţerul Rosetti s-a bucurat de atenta îngrijire a medicilor, în frunte cu chirurgul francez E. Sorrel şi a fost deseori vizitat de înalţi demnitari precum Ion I.C. Brătianu, Barbu Ştirbei şi de familia regală.

Supus unei dificile operaţii, în urma căreia piciorul stâng i-a fost scurtat cu 4,5 cm, Rosetti a stat în spitalul de la Iaşi până la sfârşitul lunii octombrie 1917.

La 1/14 septembrie 1917, Rosetti a fost înaintat la gradul de colonel[56]. Referindu-se la acest moment, eroul de „La Răzoare" nota, în amintirile sale: *„Nu mi-a displăcut să adaug încă o tresă la tunică şi la chipiu, dar am crezut atunci, cum cred şi azi, că aceste înaintări pripite, de care profitau mult prea mulţi neîndestulat de selectaţi, au fost o greşală. Am spus-o lui Vintilă Brătianu. Şi acesta era de aceiaşi părere, dar mi-a spus că mulţi generali, şi mai cu seamă Eremia Grigorescu şi C. Iancovescu, au stăruit mult ca să se facă, sub pretextul de a se da o satisfacţie corpului ofiţeresc"*[57].

Ca o recunoaştere a meritelor sale militare, colonelului Rosetti i-a fost acordat de către generalul Cristopher Ballard „Ordinul englez al Serviciului Distins", pentru care fusese propus de fostul şef al Misiunii militare engleze, Thomson[58].

Vizitele făcute în spital de membrii familiei regale i-au adus clipe de emoţie şi bucurie ofiţerului Radu R. Rosetti. În jurnalul său, Regina Maria îşi amintea: „În

---

[52] „Monitorul oficial", Nr. 201 din 28 nov./6 dec. 1917; vezi şi General R. Rosetti, *Partea luată de Regimentul 47/72 Infanterie în războiul pentru întregirea neamului,* Bucureşti,1926, pp. 64-72.

[53] Înaltul decret Nr. 1172 din 9 oct. 1917 în „Monitorul Oficial", Nr. 169 din 17/30 octombrie, p. 1755-1757; Vezi şi Arhivele Militare Române, Fond Generali Bătrâni, Dosar Nr. 6, f. 37.

[54] *Ibidem.*

[55] General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri III*, p. 220-241 [capitolul X, intitulat *Rănit*].

[56] Înaltului decret Nr. 1330 din 13 nov. 1917 („Monitorul oficial", Nr. 195 din 16/29 noiembrie 1917); Vezi Arhivele Militare Române, Fond Generali Bătrâni, f. 4.

[57] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 224.

[58] BARARR, VIII, Acte 100.

Spitalul francez... am găsit vechiul meu prieten, Radu Rosetti, greu rănit la picior, are o fractură a şoldului. Cu durere mă gândesc că rolul lui activ în acest război de acum s-a sfârşit. El însă era vesel ca întotdeauna şi înflăcărat la gândul bătăliilor; avea poftă de viaţă şi era plin de entuziasm. Şi nu mai isprăvea lăudându-şi trupele"[59]. Dar vizita ce l-a impresionat pe Rosetti a fost aceea din 24 septembrie/6 octombrie 1917 a Regelui Ferdinand[60], care i-a prins în piept însemnul ordinului Mihai Viteazul şi l-a îmbrăţişat pe rănitul de la Mărăşeşti.

Având în vedere tocmai faptul că rolul activ al lui Rosetti în război se sfârşise dureros şi ţinând cont de calităţile sale incontestabile privind îndrumarea tinerilor, familia regală, în semn de înaltă preţuire, îi încredinţa misiunea de a-l însoţi pe principele Nicolae la studii în Anglia. Relevantă este scrisoarea Reginei Maria, primită de Rosetti prin intermediul prietenului său Ballif la 18/31 octombrie 1917, în care ea îşi exprima încrederea şi motiva alegerea făcută de casa regală pentru a-i încredinţa această misiune lui Rosetti[61]. Situaţia din Rusia a determinat însă contramandarea misiunii.

Ataşamentul comandantului faţă de regimentul pe care îl comandase în linia întâi a frontului se observă şi din dorinţa de a relua comanda şi de a continua lupta. Aflat în spital, Rosetti a primit versurile scrise de sergentul Ion Vişoni[62] din Compania a 3-a, precum şi o telegramă de felicitare cu ocazia Anului Nou. În aceasta din urmă era scris: *„Ofiţerii şi trupa Regimentului 47/72 Infanterie vă urează ani mulţi plini de fericire şi bucuria întregirii neamului pentru care aţi luptat ca un erou. Comandantul Regimentului 47 Infanterie Colonel Dragu [Ianuarie 1918]"*[63].

Ecourile bătăliei de „La Răzoare" la care Rosetti s-a comportat eroic au continuat şi după încheierea primei conflagraţii mondiale. Cunoscutul istoric Constantin Kiriţescu[64] descria cu amănunte încleştarea dintre români şi germani, subliniind bravura de care au dat dovadă ostaşii Regimentului 47 Infanterie, iar distinsul istoric Alexandru Lapedatu numea – într-un discurs de recepţie la Academia Română – ziua de 6 august 1917 „ziua celor mai glorioase lupte din războiul nostru de reîntregire"[65].

---

[59] Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. III, p. 259.

[60] General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 223.

[61] *Ibidem*, p. 225.

[62] *Ibidem*, p. 218.

[63] BARARR, IX, varia 61, f. 8.

[64] C. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. II, Bucureşti, 1989, pp. 124-125.

[65] Academia Română, *Discursuri de recepţiune*, LXV, *Răspunsul domnului Alexandru Lapedatu*, Bucureşti, 1935, p. 22.

GENERALUL EREMIA GRIGORESCU – SIMBOL AL VITEJIEI ROMÂNILOR

Ilie Gorjan

Războiul, definit de teoreticianul german Clausevitz ca o „continuare a politicii cu alte mijloace", este una din marile grozăvii ale omenirii, care au produs perturbări şi mutaţii esenţiale în evoluţia societăţii şi, cu atât mai grav, victime umane şi pagube materiale incomensurabile. Prima conflagraţie mondială (1914-1919), prin amploarea şi consecinţele sale, a rămas adânc încrustată în memoria omenirii. Perioada celor cinci ani de război, care a prilejuit desfăşurarea unor ample acţiuni militare pe spaţii terestre, maritime şi aeriene imense, precum şi angajarea unor resurse materiale şi umane deosebite, a avut ca efect profunde transformări în viaţa economică şi socială, în ordinea şi ierarhia internaţională[1].

România, ca parte beligerantă începând cu 4 august 1916, a fost pe rând câştigătoare (pentru puţină vreme), dar şi victimă (cu toate grozăviile specifice acestei situaţii) în perioada 23 noiembrie 1916-11 noiembrie 1918, când a cunoscut regimul opresiv al ocupaţiei Puterilor Centrale. Aşa cum afirmă Constantin Kiriţescu, „România a avut marele ei război. Prinsă în vârtejul de foc al războiului mondial, ea l-a cunoscut pe toate feţele, a trecut prin toate încercările. A trăit puţine clipe de entuziasm şi multe zile de deznădejde. A câştigat izbânzi glorioase şi a suferit înfrângeri dureroase. A fost umilită şi a triumfat. A coborât povârnişurile prăpăstioase ale catastrofei, dar s-a înălţat la sfârşit pe culmile izbânzii"[2].

În timpul acestui război, s-au evidenţiat pe câmpul de luptă numeroase personalităţi militare care, prin faptele lor de arme, au contribuit decisiv la gloria şi onoarea armatei române şi, implicit, a României în cadrul celor 33 de state participante la război. Una dintre figurile luminoase, care au înscris pagini de nepieritoare glorie în istoria neamului românesc, a fost generalul Eremia Grigorescu. Născut la 28 noiembrie 1863 în comuna Bujoru (judeţul Galaţi), într-o familie de învăţători, a urmat cursurile şcolii primare şi ale celei gimnaziale la Galaţi, iar liceul la Iaşi, evidenţiindu-se pe timpul şcolii prin înclinaţia deosebită pentru matematică şi istorie.

După liceu, a optat pentru cariera militară, pe care a început-o la Şcoala de ofiţeri şi la Şcoala de aplicaţie din Bucureşti între anii 1882-1886. Ulterior, timp de doi ani (1886-1888) a îndeplinit funcţia de ataşat pe lângă Centrul de instrucţie al artileriei franceze din Paris, unde s-a remarcat printr-o „înaltă pregătire profesională, printr-un

---

[1] Vicenţiu Cojan, *Primul război mondial-repere de cronologie militară,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997, p. 5.

[2] Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României,* vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 23.

dezvoltat simț al datoriei şi prin remarcabile calități organizatorice".[3] După acest stagiu de doi ani, a început cercetarea ştiințifică, efort în urma căruia i-au fost publicate două cărți de specialitate: *Calculul probabilităților cu aplicare la gurile de foc* şi *Studiul ballistic al armei Mannlicher model 1893*, contribuind astfel la îmbogățirea fondului de carte cu specific militar.

A ocupat diverse funcții la eşaloane şi structuri militare diferite, şi anume: profesor şi director al Şcolii de artilerie, geniu şi marină, director al Pulberăriei statului, director al artileriei şi director al personalului în Ministerul de Război, comandant de divizie, reprezentant al armatei române în calitate de observator la marile manevre ale unor state europene[4]. A parcurs toate gradele militare până la cel de general, care i-a fost acordat în anul 1915, când a şi primit comanda Diviziei 15 Infanterie, cu care, în preajma intrării României în război, se găsea în zona Periş, în rezerva Marelui Cartier General. În fruntea acestei divizii a participat la luptele din Dobrogea, în anul 1916, unde faptele sale de arme au fost memorabile, motiv pentru care Divizia 15 Infanterie şi-a căpătat renumele de „divizia de fier", iar comandantul ei a fost primul general român decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a[5].

Şi pentru că inamicul îşi propusese să pătrundă în Moldova pe Valea Trotuşului, generalul Grigorescu a primit ordin să apere Valea Oituzului, unde avea ca inamic cinci divizii conduse de generalul Schmettov. La 9 octombrie 1916, comandantul Armatei de Nord, generalul Constantin Prezan, i-a arătat lui Grigorescu implicațiile deosebit de grave ale unei eventuale retrageri în această zonă. Eremia Grigorescu i-a dat un răspuns care a devenit un adevărat crez al armatei române: „Cunosc situația, domnule general. Pe aici inamicul nu va trece"[6]. Şi într-adevăr, între 11-27 octombrie 1916, Divizia 15 Infanterie, comandată de generalul Eremia Grigorescu, şi-a făcut cu prisosință datoria, soldații luptând cu o îndârjire greu de descris în cuvinte şi respingând atacurile inamicului, îndârjire inoculată în inimile lor de către însuşi comandantul diviziei. Confirmă acest fapt următorul aspect din timpul bătăliei: un colonel şovăia să intre într-o luptă inegală. Grigorescu îl admonestează cu cuvintele „Colonele, mă voi pune eu în capul regimentului şi voi intra în foc, iar d-tale îți voi aplica articolul din lege care glăsuieşte să te împuşc. Alege!" Evident, colonelul a ales calea luptei[7].

Faptele de vitejie ale generalului Eremia Grigorescu au fost apreciate de generalul Constantin Prezan, care, reliefând contribuția lui Grigorescu la obținerea victoriei de la Oituz, scria: „Generalul Eremia Grigorescu, comandantul Diviziei 15 Infanterie, de când a intrat sub comanda Armatei de Nord, s-a distins susținând zilnic lupte îndârjite în valea Oituzului. Prin dispoziții judicioase date în ordinele de operațiuni, prin energia şi curajul personal a indus ofițerilor şi trupei de sub comanda sa o desăvârşită încredere în victorie, punându-i astfel în măsură de a susține dese şi impetuoase atacuri şi contra-

[3] Ioan Scurtu, *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor flori,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978, p. 116.

[4] *Ibidem*.

[5] *Ibidem*, p. 117.

[6] Constantin Kirițescu, *op. cit.,* p. 403-409.

[7] Ioan Scurtu, *op. cit.,* p. 119.

atacuri cu rezultate strălucite în contra unui inamic mult superior ca număr"[8]. După retragerea armatei române în Moldova, în urma ocupării României de către Puterile Centrale, Eremia Grigorescu a primit pentru scurtă vreme comanda Armatei de Nord (din care mai rămăseseră doar trei mari unități), care, la rândul ei, a fost trecută, la sfârşitul lunii decembrie 1916, în subordinea Armatei a II-a comandată de generalul Alexandru Averescu, sub numele de Grupul Oituz – Vrancea.

În fruntea acestui grup, generalul Grigorescu a reuşit să respingă încă o dată atacurile inamicului în perioada 22 decembrie 1916-18 ianuarie 1917, generalul făcând din nou dovada unor calități deosebite şi reale însuşiri de vitejie în încleştarea cu inamicul. În ianuarie 1917, generalul Grigorescu a fost numit comandantul Corpului IV Armată, nou creat în procesul de reorganizare a armatei desfăşurat în Moldova în primele şase luni ale anului 1917. După începerea bătăliei de la Mărăşeşti în noaptea de 5/6 august 1917 (generalul Grigorescu fusese numit la 29 iunie comandantul Corpului VI Armată, în subordinea Armatei a I-a comandată de generalul Constantin Cristescu), generalul Grigorescu a trecut la apărare, manifestând acelaşi curaj şi aceeaşi dârzenie ca şi în precedentele bătălii, trăsături pe care le-a transmis şi subordonaților săi. Apreciind că nu putea rezista ofensivei inamicului, generalul Cristescu i-a propus generalului Constantin Prezan (fusese numit, între timp, şef al Marelui Cartier General), la 11 august, să retragă armata la nord de Trotuş. Prezan i-a cerut părerea şi lui Grigorescu, al cărui răspuns este fără echivoc privind voința sa de neclintit de a-şi apăra țara până la ultima picătură de sânge: „După şase zile de luptă, inamicul, dacă nu-i mai obosit ca mine, este tot atât de obosit şi mai uzat decât mine. Trebuie să rezistăm cu orice preț pe frontul pe care ne găsim. A ne retrage înseamnă a ceda şi restul Moldovei, a pierde toată artileria grea şi o mare parte din restul artileriei noastre. De aceea, cu tot pesimismul unora, voi ține frontul cu forțele actuale şi cu cele ce vor sosi în zonă"[9].

Apreciind poziția generalului Grigorescu, în ziua de 12 august, Marele Cartier General l-a numit în funcția de commandant al Armatei a I-a, instituindu-se, în aceeaşi zi, un comandament unic sub conducerea generalului Ragoza, structură militară ce cuprindea Armata I şi Armata a IV-a rusă.[10] Din cauza succeselor obținute de trupele germane, aflate în ofensivă, generalul Ragoza a ordonat retragerea la 6 km în spatele Mărăşeştilor. Generalul Grigorescu n-a fost de accord cu acest ordin şi i-a cerut permisiunea generalului Prezan să continue apărarea pe frontul pe care se găseau trupele române şi ruse, opinie pe care a împărtăşit-o şi generalul Scerbacev, comandantul adjunct al trupelor ruso-române de pe frontul din Moldova (comandantul suprem era Regele Ferdinand).[11] În acest context, generalul Eremia Grigorescu a fost numit şef al comandamentului unic în locul generalului Ragoza.

În final, rezistența exemplară a românilor sub comanda generalului Grigorescu şi-a spus cuvântul, pentru că pe 21 august 1917, bătălia de la Mărăşeşti a luat sfârşit, această

---

[8] *Ibidem*, p. 121.

[9] *Ibidem*, p. 125.

[10] Colectiv de autori, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, Bucureşti, 1988, p. 593-594.

[11] *Ibidem*, p. 596.

bătălie reprezentând cea mai importantă acțiune militară executată de armata română în campania anului 1917 şi una dintre cele mai strălucite victorii din istoria luptelor pentru independența țării. Despre această bătălie, Mihail Sadoveanu scria: „După două săptămâni, inamicul s-a oprit. Şi-a lăsat brațele în jos şi bărbia în piept a descurajare. Gâfâind, s-a tras ca o fiară în cotlon ca să-şi lingă rănile. Mareşalul von Mackensen a privit cu îndoială şi cu tristețe harta, şi-a închis ochii gândindu-se la hecatombele pe care le-a înălțat pe Siret. Zece până la douăsprezece divizii germane s-au topit în această bătălie."[12]

În ziarul lui, „Neamul Românesc", Nicolae Iorga scria: „Din întâia zi de mobilizare până azi, generalul Grigorescu n-a cunoscut repaosul, liniştea sufletească; el n-a avut ca mângâiere decât concertul ghiulelelor şi freamătul oştilor şi al armatelor. Deciziunile lui sănătoase şi pline de tact au dat naştere la cuvintele istorice «pe aici nu se trece». Încrederea ce soldații şi ofițerii au într-însul a făcut să se zică despre el că e ostaşul victoriilor şi că acolo unde comandă el nu se poate să nu învingem."[13]

Generalul Eremia Grigorescu a avut fericirea să vadă împlinit visul de unire a românilor la 1 Decembrie 1918, dar n-a apucat să se bucure prea mult de efectele lui, întrucât la 21 iunie 1919 a încetat din viață la doar 56 de ani, fiind înmormântat, aşa cum ceruse pe patul de suferință, în mijlocul acelor soldați care au durat, cu prețul vieții lor, o pagină nepieritoare în istoria poporului român. Îşi doarme somnul de veci în Mausoleul de la Mărăşeşti.

Bibliografie:

- Ion Batalli, col. dr. Vasile Mocanu, col. Ion Strujan, *Pe aici nu se trece*, Editura Militară, Bucureşti, 1976;
- Ioan Scurtu, *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor flori,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978;
- Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983;
- Ion Agârbiceanu, Octavian Goga, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu, *Pagini de epopee*, Editura Militară, Bucureşti, 1987;
- Colectiv de autori, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, Bucureşti, 1988;
- Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României,* vol. I şi II, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989;
- Colectiv de autori, *Curs de istoria artei militare,* vol. II, Editura Academiei Militare, Bucureşti, 1990;
- Colectiv de autori, *Istoria militară a românilor*, Editura Militară, Bucureşti, 1992;
- Vicențiu Cojan, *Primul război mondial – repere de cronologie militară*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997;
- Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997.

[12] Ioan Scurtu, *op. cit.,* p. 128.
[13] *Ibidem*, p. 130.

100 DE ANI DE LA SACRIFICIUL SUPREM AL PROFESORULUI STELIAN STERESCU (15 MAI 1875 – 3 APRILIE 1917)

Dumitru-Valentin Pătraşcu
Daniela-Liliana Pătraşcu

Participarea României la Primul Război Mondial a oferit prilejul intelectualităţii satelor şi oraşelor României – din rândurile căreia erau recrutaţi numeroşi subofiţeri şi ofiţeri ai Armatei Române – să constituie un exemplu de demnitate, curaj şi eroism pentru soldaţii recrutaţi din rândurile ţăranilor şi orăşenilor, care, în imensa lor majoritate erau neştiutori de carte, dar aveau o imensă dragoste pentru pământul ţării şi împărtăşeau idealul dezrobirii neamului românesc.

În acest context, aportul învăţătorilor şi preoţilor a fost determinant în susţinerea moralului trupelor române în toamna anului 1916 şi în iarna anilor 1916-1917, în condiţiile în care 2/3 din teritoriul României se afla sub ocupaţia Puterilor Centrale iar situaţia din Moldova devenise critică din cauza lipsurilor, numărului foarte mare de refugiaţi, frigului, foametei şi epidemiei de tifos exantematic.

Profesorul Stelian Sterescu[1], născut la Ploieşti la 15 mai 1875[2], avea să se stabilească la Târgu-Jiu, remarcându-se ca unul dintre cei mai iluştri dascăli ai Gorjului la începutul secolului al XX-lea, fiind profesor de limba română, limba latină şi istorie la prima instituţie de învăţământ secundar din oraşul Târgu-Jiu, a cărei activitate debutase la 1 septembrie 1890, Gimnaziul Real[3] din Târgu-Jiu.

În perioada 1885-1889 a urmat cursurile Şcolii Primare nr. 4 din Ploieşti, ulterior frecventând cursurile Liceului *„Petru şi Paul"* din Ploieşti, astfel că, la 12 iulie 1893, i-a fost eliberat un certificat *„prin care se atestă că elevul Stelian Sterescu"*[4] era *„absolvent al clasei a IV-a din acest liceu în anul şcolar 1892-1893"*[5].

Referindu-se la această perioadă din viaţa sa, profesorul Stelian Sterescu consemna, într-un document intitulat *„Statul meu personal la 1 Ianuarie 1908"* că: *„În iunie 1896 m-am prezentat la examenul de bacalaureat, reuşind; iar diploma am luat-o*

---

[1] Vezi Dumitru-Valentin Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, *Două vieţi dedicate învăţământului românesc*, ediţiile a I-a şi a II-a, Craiova, Editura Sitech, 2013.

[2] Colecţia de documente a secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 355.

[3] Cornel Alexandrescu, *Monografia liceului «Tudor Vladimirescu»*, Târgu-Jiu, Editura PUNCT, 1997; Cornel Alexandrescu, Nicolae Mischie, *Album didactic al Liceului şi Colegiului Naţional «Tudor Vladimirescu». 1890-2002*, Târgu-Jiu, Editura Rhabon, 2003.

[4] Colecţia de documente a secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 357.

[5] *Ibidem*.

în toamna aceluiaşi an"[6]. După obţinerea diplomei de bacalaureat, la 18 septembrie 1896, Stelian Sterescu a urmat cursurile facultăţii de Filologie a Universităţii Bucureşti până în anul 1899, având să se prezinte la examenul de licenţă în anul 1903 şi obţinând diploma de licenţă la 16 septembrie 1903, ca urmare a susţinerii lucrării intitulate *„Obiceiuri de înmormântare la Romani şi Etrusci"*[7].

La scurt timp de la obţinerea diplomei de bacalaureat, Stelian Sterescu a fost numit suplinitor al lui Teodor G. Georgescu, institutor la Şcoala de Băieţi nr. 1 din Ploieşti, printr-un ordin emis de Direcţia Învăţământului Primar şi Rural din cadrul Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, document datat la 1 octombrie 1897[8].

Ulterior, la 11 noiembrie 1902, Direcţiunea Învăţământului Secundar şi Superior din cadrul Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice îl înştiinţa printr-o adresă că, începând din data de 15 noiembrie 1902, a primit *„suplinirea catedrei de limba latină în clasa a VI-a şi limba franceză în clasa a I-a de la liceul din Tulcea"*[9].

După obţinerea diplomei de licenţă în filologie, Stelian Sterescu a depus la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice documentele necesare pentru înscrierea la examenele de capacitate ce urmau a se desfăşura în anii 1903 şi 1904 la limba latină şi limba română. Profesorul Stelian Sterescu şi-a continuat activitatea didactică la liceul din Tulcea până la 31 august 1905, după susţinerea examenului de capacitate, la 1 septembrie 1905, fiind numit de către ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice *„profesor cu titlu provizoriu la catedra de limba latină de la liceul din Turnu-Severin, având a preda cursul la clasele a VII-a şi a VIII-a"*[10].

Stelian Sterescu a predat la liceul *„Traian"* din Turnu-Severin până la 31 august 1907, întrucât începând cu data de 1 septembrie 1907 a fost numit *„profesor cu titlu provizoriu în oraşul Tg-Jiu, la gimnaziu, având a preda limba latină (...) şi istoria"*[11].

Este semnificativ faptul că, încă de la înfiinţarea sa, în anul 1890, Gimnaziul din Târgu-Jiu a beneficiat de un corp didactic foarte bine pregătit, fapt ce a contribuit la obţinerea unor rezultate deosebite în activitatea didactică[12]. În perioada 1895-1905 Gimnaziul din Târgu-Jiu l-a avut director pe profesorul de matematică Iuliu Moisil, român transilvănean, originar din oraşul Năsăud, aici activând, în anul şcolar 1898-899, preotul Ioan Mălăescu, profesor de religie, Ion Popescu-Voiteşti, profesor de geografie în perioada 1899-1903, Ştefan Ciuceanu, profesor de istorie în anii 1899-1902 sau Augustin Crainic, profesor de limba română între anii 1902-1916 şi 1918-1919[13].

Pe lângă activitatea didactică, profesorul Stelian Sterescu s-a implicat activ în viaţa culturală a oraşului Târgu-Jiu, imediat după instalarea sa în reşedinţa judeţului

---

[6] *Idem*, doc. nr. 2 364, f. 15r.

[7] Diploma de licenţă se află în colecţia de documente a secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu sub numărul de inventar 2 365.

[8] *Idem*, doc. nr. inv. 2 361.

[9] *Idem*, doc. nr. inv. 2 364, f. 1.

[10] *Ibidem*, f. 5.

[11] *Ibidem*, f. 9.

[12] Cornel Alexandrescu, Nicolae Mischie, *op. cit.*, p. 21.

[13] *Ibidem*.

Gorj[14]. Acest fapt reiese şi dintr-o adresă semnată de către preşedintele Societăţii Muzicale Române *„Hora"* din Craiova, G. D. Gabrielescu, datată 5 iunie 1908 şi adresată domnului profesor Stelian Sterescu drept mulţumire *„pentru sprijinul atât de binevoitor ce aţi dat societăţii noastre cu ocaziunea concertului la Tg-Jiu din 1 iunie curent"*[15].

Conform unui stat personal întocmit de către profesorul Stelian Sterescu la 1 ianuarie 1908, la acea dată era necăsătorit şi avea o vechime în învăţământ de *„ani 5, luni una, zile 16"*[16], în cuprinsul aceluiaşi document fiind consemnat faptul că, la 1 ianuarie 1908, profesorul Stelian Sterescu preda: 7 ore de limba latină pe săptămână, 3 ore de limba română şi 2 ore de istorie[17].

Ca recunoaştere a meritelor sale, profesorul Stelian Sterescu fusese decorat, la 10 mai 1906, de către Regele Carol I, cu prilejul serbării jubileului regal, atât cu medalia jubiliară militară, cât şi cu medalia jubiliară civilă[18].

În aceste condiţii, la 10 noiembrie 1910 Ministerul Instrucţiunii Publice îl informa pe profesorul Stelian Sterescu în legătură cu faptul că *„Majestatea Sa Regele, prin Înaltul Decret Nr. 3 088 a. c., a binevoit a vă numi profesor cu titlu definitiv pentru specialitatea limba latină, principală, şi limba română, secundară, în învăţământul secundar al băieţilor"*[19].

Dintr-o adresă semnată de către directorul liceului *„Traian"* din Turnu-Severin, Dimitrie Horvat, document datat 11 ianuarie 1911, rezultă că, pe lângă activitatea didactică obişnuită, *„domnul Stelian Sterescu (...) s-a oferit să facă, în mod gratuit, instrucţia militară a elevilor, şi a făcut-o cu tot devotamentul, spre mulţumirea tuturor"*[20], pe întreaga durată a anilor şcolari 1905-1906 şi 1906-1907.

După instalarea sa la Târgu-Jiu, profesorul Stelian Sterescu a continuat să ofere cursuri gratuite, atât la Şcoala de Ceramică şi Şcoala de Notari din Târgu-Jiu, cât şi soldaţilor înrolaţi în Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj.

În acest sens, la 4 mai 1911 a fost eliberat de către colonelul Gheorghe Istrat, comandantul Regimentului nr. 18 Infanterie Gorj, un certificat ce adevereşte faptul că *„domnul Stelian Sterescu, profesor la Gimnaziul din Târgu-Jiu, a predat, în mod gratuit, gradelor inferioare din acest regiment, jocul de oină de câte 2 ori pe săptămână în 4 ore (câte 2 ore pe zi), în lunile Martie, Aprilie şi Mai 1910, şi s-a achitat în mod mulţumitor de această chemare"*[21].

Calităţile profesionale demonstrate de către profesorul Stelian Sterescu aveau să determine numirea sa, la finele anului şcolar 1910-1911, în funcţia de preşedinte al

---

[14] Dumitru-Valentin Pătraşcu, *Profesorul Stelian Sterescu (1875-1917) – erou al primului război mondial*, în volumul *Permanenţele istoriei. Profesorul Corneliu-Mihail Lungu la 70 de ani*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2013, p. 366.

[15] Colecţia de documente a secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 375, f. 1.

[16] Idem, doc. nr. inv. 2 364, f. 15.

[17] *Ibidem*.

[18] *Ibidem*.

[19] *Ibidem*, f. 16.

[20] Idem, doc. nr. inv. 2 377, f. 1.

[21] *Ibidem*, f. 5.

comisiei de examinare a absolvenților clasei a IV-a de la Gimnaziul *„Alexandru Lahovari"* din Râmnicu-Vâlcea[22], ulterior, fiind numit președintele comisiilor de examinare a absolvenților liceului *„Frații Buzești"* din Craiova în sesiunile iunie și septembrie 1912[23].

Ca urmare a exigenței și probității profesorilor examinatori, din cei 32 de elevi înscriși la examenul de absolvire susținut în iunie 1912 la liceul *„Frații Buzești"* din Craiova, doar 13 elevi au reușit să promoveze examenul, restul fiind respinși sau neprezentându-se la toate probele. Una dintre cauzele identificate de către Stelian Sterescu pentru slaba pregătire a elevilor ce s-au prezentat la examenul de absolvire era și aceea că *„elevii acestui gimnaziu sunt așa de bine deprinși cu urâtul obicei de a copia, încât acest lucru a devenit la ei o adevărată artă"*[24].

Referindu-se la sesiunea septembrie 1912 a examenului de absolvire desfășurat la liceul *„Frații Buzești"* din Craiova, profesorul Stelian Sterescu arăta că *„și în această sesiune (...) am remarcat la elevii acestui gimnaziu o ignoranță prea bătătoare la ochi (...) N-am găsit la ei nicio asimilație de cunoștințe, nici prin memorie, nici prin rațiune"*[25], constatare care l-a determinat să concluzioneze că *„dacă școala nu va putea să planeze deasupra tuturor nimicniciilor sociale, se creează un proletariat de titrați ignoranți, lipsiți de educație, nefolositori, ba chiar vătămători societății și vecinic petiționari de posturi, sinecure și demnități"*[26].

Pentru a evita situația în care persoane lipsite de cunoștințe să posede diplome, profesorul Stelian Sterescu considera că examenele de absolvire *„trebuie ținute cu cea mai mare scrupulozitate, nelăsând să se strecoare în cursul superior și, de aici, în universitate, elemente nevrednice"*[27]. În caz contrar, aprecia Stelian Sterescu, *„corpul didactic va fi socotit ca o tagmă ordinară de lefegii și supus batjocurii vreunui pseudo-titrat căpătuit de soartă și ajuns unde nici el nu visase"*[28].

Ca recunoaștere a calităților sale profesionale, profesorul Stelian Sterescu a fost decorat de către Regele Carol I al României cu ordinul *„Coroana României"*, în grad de Cavaler, conform prevederilor decretului regal nr. 2 068 din data de 31 mai 1912[29].

La 22 septembrie 1912, Direcțiunea Învățământului Profesional și Particular din cadrul Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor l-a înștiințat pe profesorul Stelian Sterescu în legătură cu faptul că *„Ministerul vă numește, pe ziua de 1 Octombrie 1912, în postul de institutor de la școala de ceramică din Tg-Jiu"*[30].

În iunie 1913 profesorul Stelian Sterescu a fost desemnat de Direcția Învățământului Secundar și Superior din Ministerul Instrucțiunii Publice președinte al comisiei de examen pentru absolvirea clasei a IV-a la liceul *„Traian"* din Turnu-Severin[31].

---

[22] *Ibidem*, f. 16.
[23] Idem, doc. nr. inv. 2 380, f. 1.
[24] *Ibidem*.
[25] *Ibidem*, f. 7r.
[26] *Ibidem*, f. 7v.
[27] *Ibidem*, f. 8v.
[28] *Ibidem*.
[29] Idem, doc. nr. inv. 2 381, f. 1.
[30] Idem, doc. nr. inv. 2 382, f. 1.
[31] Idem, doc. nr. inv. 2 383, f. 1.

Totodată, Stelian Sterescu a fost numit preşedinte al comisiei de examinare pentru sesiunea din octombrie 1913 a examenului de absolvire a clasei a IV-a de la liceul *„Traian"* din Turnu-Severin[32].

În vara anului 1913, ca urmare a declanşării celui de-al Doilea Război Balcanic, guvernul român a luat decizia decretării mobilizării la 23 iunie 1913, fiind chemate sub arme contingentele 1907-1911 întrucât contingentele 1912 şi 1913 erau deja în activitate. În aceste condiţii, locotenentul Stelian Sterescu a fost mobilizat în cadrul Regimentului nr. 18 Infanterie Gorj, primit comanda unui pluton din cadrul Companiei a 9-a comandată de către căpitanul Constantin Pleşoianu[33].

La 28 iunie 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj, aflat sub comanda colonelului Ilie Antonescu, s-a deplasat pe calea ferată la Segarcea, a doua zi mărşăluind de la Segarcea la Greceşti[34]. La 30 iunie 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj a mărşăluit pe direcţia Rebegi – Gângiova – Lişteava – Ostroveni, unde a făcut joncţiunea cu Regimentul nr. 17 Infanterie din Turnu-Severin[35].

În zilele de 1-2 iulie 1913, Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj a traversat Dunărea, pe un pod de pontoane, de la Bechet la Rahova, sub protecţia artileriei de coastă române şi a flotilei Dunării[36], la 4 iulie pornind în marş pe direcţia Sarbeniţa – Malorad. În seara zilei de 5 iulie 1913, Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj se afla la Şesura, a doua zi pornind în marş spre Vraţa[37]. La 7 iulie 1913 Divizia a I-a Infanterie, din care făcea parte Regimentul nr. 18 Infanterie, porneşte în marş spre localitatea Orhania[38]. În după-amiaza zilei de 9 iulie 1913 Divizia a I-a Infanterie a ajuns la Orhania, a doua zi, după un marş de 30 de km, efectivele Regimentului nr. 18 Infanterie sosind la Saranei, la 37 km de Sofia[39].

În dimineaţa zilei de 11 iulie 1913, la orele 10[30], Regimentul nr. 18 Infanterie porneşte în marş spre Sofia, însă, ulterior, primeşte ordin să se retragă spre Araba-Konak, unde bivuachează în noaptea de 11-12 iulie 1913[40]. Ulterior, avea să izbucnească epidemia de holeră, care a făcut 50 de victime în rândurile Regimentului nr. 18 Infanterie[41].

În perioada 1-14 august 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie s-a deplasat pe traseul Orhania – Osicoviţa – Ablaniţa – Luncaviţa – Cruşeviţa – Mutniţa – Nicopole – Turnu Măgurele – Izlaz – Corabia – Preajba. După o carantină de 5 zile la Preajba, regimentul a intrat în garnizoana Târgu-Jiu la 21 august 1913[42].

---

[32] *Ibidem*, f. 2.

[33] Vasile Novac, *Regimentul Gorj nr. 18 «Tudor Vladimirescu»*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2011, p. 64.

[34] *Ibidem*, p. 65.

[35] *Ibidem*.

[36] *Ibidem*.

[37] *Ibidem*.

[38] *Ibidem*.

[39] *Ibidem*, p. 67.

[40] *Ibidem*.

[41] *Ibidem*.

[42] *Ibidem*.

La 23 august 1913 s-a făcut demobilizarea celor: 3 282 de soldați, 58 de ofițeri, 243 de cai şi 45 de trăsuri ce au făcut parte din efectivul Regimentului nr. 18 Infanterie în perioada campaniei din Bulgaria[43].

După încheierea celui de-Al Doilea Război Balcanic şi semnarea tratatului de pace de la Bucureşti, profesorul Stelian Sterescu a fost decorat de către Regele Carol I al României cu medalia *„Avântul Țării"*, decretul de decorare fiind emis la 2 ianuarie 1914[44]. Ulterior, printr-un decret semnat de către ministrul de Război, generalul Herjeu, şi datat 30 august 1914, profesorul Stelian Sterescu era înştiințat că *„prin Înaltul Decret No. 5 117 de la 26 Iulie anul 1913 s-a înaintat la gradul de Căpitan în rezervă pe ziua de 16 Iulie 1913"*[45].

Referindu-se la participarea profesorului Stelian Sterescu la campania Armatei Române din Bulgaria din vara anului 1913, doctorul Nicolae Hasnaş arăta, în cuprinsul unei lucrări memorialistice, că *„profesorul (...) a dat dovadă de un spirit militar cu totul excepțional, depăşindu-i pe ofițerii activi prin felul cum a ştiut să mențină disciplina şi ordinea unității sale în Tg-Jiu, îndeosebi când trupele noastre au revenit din Bulgaria pline de holeră, fapt care a provocat o adevărată panică în oraş"*[46].

La scut timp de la sosirea sa la Târgu-Jiu, profesorul Stelian Sterescu s-a căsătorit cu Sofia Hurezeanu, tânăra familie locuind o perioadă în casa lui Vasile Lascăr, fost primar al Târgu-Jiului, deputat de Gorj în parlamentul României şi ministru de Interne pentru două mandate în anii 1896-1897 şi 1902-1904, decedat la 23 martie 1907[47]. Ulterior, familia Stelian şi Sofia Sterescu a locuit pe strada *„Tudor Vladimirescu"* din Târgu-Jiu, în imobilele de la numerele 64-66 şi a avut doi copii, Stelian Sterescu (fiul), născut la 26 decembrie 1910, şi Ecaterina[48], cea care a donat Muzeului Județean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, în decembrie 1968, numeroase documente şi fotografii ce i-au aparținut profesorului Stelian Sterescu.

Odată cu decretarea mobilizării, profesorul Stelian Sterescu a fost încorporat în Regimentul nr. 18 Infanterie, participând la ofensiva trupelor române din Transilvania din august-septembrie 1916 şi la retragerea spre sud ca urmare a ruperii frontului din Defileul Jiului în octombrie 1916.

În aceste condiții, după bătălia de la podul Jiului, desfăşurată la 14 octombrie 1916[49], trupele române au continuat să se retragă spre sud, oraşul Târgu-Jiu fiind ocupat de trupele germano-austro-ungare la începutul lunii noiembrie 1916. Regimentul nr. 18 Infanterie se retrage spre Dăneşti şi, ulterior, au avut loc lupte sporadice la Răşina,

---

[43] *Ibidem*.

[44] Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 760.

[45] Idem, doc. nr. inv. 2 761.

[46] Nicolae Hasnaş, *Din volbura vieții...*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2010, pp. 91-92.

[47] Nicolae Mischie, *Vasile Lascăr – reformator în administrația de stat*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000.

[48] Dumitru-Valentin Pătraşcu, Daniela-Liliana Pătraşcu, *op. cit.*, p. 36.

[49] Stelian S. Sterescu, *În amintirea unui înălțător 14 octombrie 1916 la Târgu-Jiu*, în „Gazeta Gorjului", Târgu-Jiu, an I, nr. 35/12 octombrie 1968.

Tunşi, Bărbăteşti şi Filiaşi. Cu toate acestea, tot în cursul lunii noiembrie 1916 trupele Puterilor Centrale au ocupat şi oraşul Craiova[50].

După ocuparea Capitalei ţării, la începutul lunii decembrie 1916, trupele române s-au retras în spatele liniei fortificate Focşani – Nămoloasa – Galaţi, unde are loc un amplu proces de reorganizare şi dotare cu armament modern, proces coordonat de către Misiunea militară franceză condusă de către generalul Henri Mathias Berthelot[51].

În iarna anilor 1916-1917, situaţia sanitară deplorabilă, lipsa igienei, lipsa hranei, frigul, au determinat declanşarea unei epidemii de tifos exantematic care a provocat zeci de mii de victime. Din această perioadă datează o serie de poezii semnate de către profesorul Stelian Sterescu şi aflate în manuscris în colecţiile Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, aşa cum este cazul poeziilor intitulate *„Versuri de durere României mele"*[52] şi *„Se stinge biata ţară!"*[53].

Fiind evacuat la spitalul din Ruginoasa, în ciuda îngrijirilor medicale pe care le-a primit, Stelian Sterescu a decedat la 3 aprilie 1917, aşa după cum reiese din epitaful de pe crucea sa de mormânt din cimitirul de la Târgu-Jiu, unde a fost reînhumat după încheierea Primului Război Mondial. Inscripţia citată menţionează că acea cruce a fost ridicată *„în amintirea maiorului Sterescu Stelian din Regimentul Gorjiu N. 18, profesor Gimnaziul Tg-Jiu, născut 21 mai 1875, mort pentru Patrie, 3 aprilie 1917 la Ruginoasa, reînhumat"*. Stelian Sterescu a fost reînhumat la 5 iunie 1924 în cimitirul din Târgu-Jiu având gradul de maior[54].

Referindu-se la împrejurările morţii tatălui său, fiul profesorului Stelian Sterescu îşi amintea că *„veştile cernite au adus în casa noastră ştirea despre moartea tatălui meu, a celorlalţi unchi, şi chiar a eroinei de la Jiu"*[55].

De altfel, la scurt timp de la intrarea României în Primul Război Mondial, la 7/20 septembrie 1916, profesorul Tiberiu Popescu, directorul Gimnaziului *„Tudor Vladimirescu"* din Târgu-Jiu şi foarte bun prieten al lui Stelian Sterescu, avea să fie rănit în luptele de la Buliga, decedând într-un spital militar din Târgu-Jiu după 3 zile, în ciuda îngrijirilor medicale acordate de către medicul Dumitru Culcer[56].

În concluzie, asemenea numeroşilor învăţători, preoţi şi profesori, colegi de catedră, ce împărtăşeau aceleaşi nobile idealuri ale unităţii naţiunii române şi edificării unui stat naţional unitar român, profesorul Stelian Sterescu a oferit exemplul personal tinerilor soldaţi ai Armatei Române ce au pornit la războiul de eliberare a fraţilor oprimaţi

---

[50] Pentru situaţia existentă în Craiova în perioada anterioară ocupării oraşului de trupele Puterilor Centrale şi pentru evoluţiile din timpul ocupaţiei, vezi volumul *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, coord. Mihaela Dudu, Craiova, Editura Aius, 2016.

[51] Vezi Marcel Fontaine, *Jurnal de război. Misiune în România (noiembrie 1916 – aprilie 1918)*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2016.

[52] Colecţia de documente a secţiei de Istorie a Muzeului Judeţean Gorj *„Alexandru Ştefulescu"* din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 386, f. 1.

[53] *Ibidem*, f. 2.

[54] Cornel Alexandrescu, *op. cit.*, p. 59.

[55] Apud. *Amintirile oraşului*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2006, p. 55.

[56] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 56; Vezi Dumitru-Valentin Pătraşcu, *Familia Culcer. Pagini de istorie*, Craiova, Editura Sitech, 2013.

din granițele dublei monarhii austro-ungare, jertfindu-se, alături de sute de mii de camarazi, pentru realizarea idealului unității naționale, ideal încununat de adoptarea, la 1 decembrie 1918, a actului unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului şi Sătmarului cu Regatul României de către participanții la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia.

Căpitan în rezervă Stelian Sterescu, profesor la Gimnaziul „Tudor Vladimirescu" din Târgu-Jiu (iulie 1914).

Prof. Stelian Sterescu, ofițer în rezervă şi Toma Ioniță din Sălcuța.

UN EROU VÂLCEAN DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL: NICU ANGELESCU

Erou: *(...) 2 – Persoană care se distinge prin vitejie şi prin curaj excepţional în războaie, prin abnegaţie deosebită în caz de calamităţi naturale, în împrejurări grele etc. (..). 3 – Persoană demnă de a fi glorificată, omagiată datorită devotamentului său pentru o cauză, acţiunilor sale într-un anumit domeniu etc. (...). 4 – Personaj principal al unei opere literare, cinematografice etc. (...)*

(DEXI/ Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române, coord. ştiinţific – Eugenia Dima, Chişinău, editurile ARC şi GUNIVAS, 2007, p. 668)

Ion Soare

Situaţie mai rar întâlnită (dacă nu de-a dreptul paradoxală!), titlul unei lucrări a putut/ poate să influenţeze percepţia şi, în ansamblu, imaginea pe care cititorul şi-o face despre autorul acelei creaţii. Departe de a fi fost un „om obscur", aşa cum îşi intitulează Nicu Angelescu amintirile sale – *Memoriile unui om obscur*, ediţie critică alcătuită de Ion Soare şi Liliana-Marinela Beu (Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005) –, cei care s-au aplecat cu mai multă stăruinţă asupra vieţii, personalităţii şi operei acestui renumit profesor şi jurist (avocat) vâlcean l-au apreciat – pe drept! – ca pe „un om cu adevărat remarcabil, de o cinste şi corectitudine ireproşabile" (Beu, 2005, 5), (...) „un om de o remarcabilă valoare, care a ştiut să facă faţă tuturor provocărilor pe care soarta i le-a rezervat, păstrând o atitudine demnă până la sfârşitul vieţii, în 15 iulie 1966. (...), un om al cetăţii" (Ibidem, 14), scoţând în evidenţă modestia pe care a manifestat-o chiar la stabilirea titlului acestor preţioase evocări (Ibidem).

Prin vasta sa cultură, prin caracterul integru, prin modelul de om şi de viaţă pe care ni le-a pus în faţă tuturor – contemporanilor săi şi, deopotrivă, generaţiilor care îi vor urma –, el a reprezentat dintotdeauna o „persoană demnă de a fi glorificată, omagiată" – unul dintre sensurile pe care dicţionarele explicative le dau termenului şi noţiunii de erou. Totodată, în însăşi specia literară pe care a onorat-o cu brio – memoriile – Nicu Angelescu este şi „eroul" principal adică personajul de bază al acestei opere literare.

În mod curios şi inexplicabil, însă, una dintre accepţiile primordiale ale acestei vocabule - „persoană care s-a distins prin vitejie şi prin curaj excepţional" - a fost omisă de către o parte a cercetătorilor în domeniu, sau a fost tratată în treacăt, descriindu-se desfăşurarea evenimentelor istorice, cu menţiunea că Nicu Angelescu „a fost protagonist al acestora" (Beu, 2005, 7-8). Dr. C-tin Ploscaru, dr. Vlad-Petru Ploscaru, dr. Ştefan-Alex. Ploscaru – autorii lucrării Nicolae Angelescu, 1894-1966. *O viaţă* –

între iluzii şi deziluzii ([Râmnicu-Vâlcea], Editura Conphys, 2015) au fost ceva mai atenți din acest punct de vedere: «Nicu Angelescu – apreciază ei – un unionist convins (...) un mare patriot român, ca şi tatăl său, participă cu credință şi dragoste de țară la ceremoniile de la Chişinău, prilejuite de sărbătorirea a zece ani de la „Alipirea Basarabiei la patria mumă" (Ploscaru, 2015, 48). Cel mai adesea, însă, ei lasă să vorbească, combinate uneori cu propriile aprecieri, mărturiile scrise, existente în caietele memorialistice ale profesorului, în care acesta, pe lângă prezentarea faptelor de arme – ale sale şi ale unităților militare conduse de el –, îşi descrie trările şi sentimentele din perioadele campaniilor; iată un fragment reprezentativ, din lucrarea celor trei medici: „Înfruntând atacul celor mai bune trupe ale unui duşman perfect echipat, cu o experiență a doi ani de război şi sprijiniți de o artilerie extraordinară, ostaşii noştri apără cu vitejie vechea graniță a Carpaților. Lipsiți de echipament şi de muniții, îndurând ploaia rece de munte şi zăpada prematură, soldații au dat dovadă, în cursul acestor săptămâni deosebit de grele, de o rezistență supraomenească şi de un spirit de jertfă fără pereche» (Ibidem, 152).

În realitate, renumitul profesor şi jurist a fost un autentic erou al celor două conflagrații mondiale de secol XX, în special al Primului Război Mondial, aşa cum reiese din inspiratele pagini ale memoriilor sale. Sădit de şcoală şi de autorități, în spiritul timpului, cu manuale şcolare alcătuite în mod corespunzător şi aniversări bine organizate ale zilelor naționale – Unirea Principatelor, obținerea Independenței Țării, ziua de 10 Mai etc. (încă nu apăruseră UE şi globalizarea!) –, sentimentul patriotic de care Nicu Angelescu a fost animat toată viața, avea, însă, rădăcini adânci, prin destinele strămoşilor săi: bunicul său – Ghiță Angelescu fusese nepot de fiu al vestitului haiduc Radu Anghel, iar tatăl său – Nae G. Angelescu luptase în Războiul de Independență de la 1877-1878, fiind decorat pentru fapte de vitejie şi împroprietărit, prin Decret regal, cu un pogon de teren agricol în Râmnicu-Vâlcea, unde se va şi stabili, după terminarea Războiului de Independență. Pe de altă parte, mama sa – Maria Gavrilescu, era nepoata vestitului revoluționar de la 1848 – Popa Şapcă (Angelescu, 2005, 22; idem, Ploscaru, 2015, 26).

În ceea ce-l priveşte pe personajul-erou, să lăsăm faptele să vorbească, prin pana ilustrului Om, Profesor, Jurist şi Memorialist, cu deplina încredere pe care o avem în sinceritatea şi corectitudinea sa. Mărturiile documentar-bibliografice de bază vor fi cele două lucrări menționate mai sus. Aşadar...

În perioada neutralității, premergătoare intrării României în război, când Europa fierbea deja la incendiul aprins de dezlănțuirea Primului Război Mondial, se produce moartea Regelui Carol I (26 septembrie/10 octombrie 1914), ceea ce lasă deschisă succesorului său – Ferdinand I şi unioniştilor, calea dezbaterilor interne, a demersurilor şi tratativelor politice externe pentru o eventuală intrare în război alături de Antanta, cu clauza – mărturisită în mod curajos de Vasile Lucaciu şi Octavian Goga –, a luptei pentru realizarea „întregirii unității politice" a poporului român" (Giurescu – coord., 1972, 297). În acest timp, Protagonistul era student, pregătindu-se să înceapă anul al II-lea (1914/1915) la Universitatea din Bucureşti – Facultatea de Litere şi Drept. Expunând, cu multă exactitate şi competență, situația internațională, dar şi pe cea internă, memorialistul fixează, introspectiv, trăirile sale emoționale din acel moment: „Fiecare din noi era pătruns de gravitatea şi însemnătatea momentului. Ştiam bine că vor fi făcute

jertfe imense, că mulți dintre noi vor sângera şi-şi vor da, poate, şi viața, deoarece libertatea şi unitatea unui neam nu se pot înfăptui decât cu fier şi sânge, însă niciunul din noi nu s-a codit şi nu a stat nicio clipă la îndoială să aleagă calea onoarei şi a jertfei, atunci când momentul a sosit. În aprilie 1915 aproape s-au golit băncile Universității şi studenții au alergat să îmbrace uniforma verde a ostaşului" (Angelescu, 2005, 107). Concret, viitorul combatant se va prezenta la faimosul Regiment 2 Vâlcea, fiind repartizat la Compania a XI-a a căpitanului Mircea Măcelaru şi apoi trimis, împreună cu alții, la şcoala pregătitoare de ofițeri – Şcoala Militară din Dealul Spirei, unde au petrecut (mai exact: au fost instruiți!) până la sfârşitul lunii iunie; au urmat şcoala de pluton şi cea de companie, „la munte" – la Grebleştii de Argeş, până la sfârşitul lunii august, când a fost avansat ca plutonier şi trimis, împreună cu alți râmniceni, la corpurile de trupă cărora le aparțineau. La „lucrările de la munte" unde a fost trimis ca elev plutonier, îl va cunoaşte şi pe noul comandant al Regimentului 2 Vâlcea – „viteazul colonel Traian Moşoiu", a cărui imensă şi permanentă poftă de mâncare o descrie cu umor, comparându-l cu „vestitul Flămânzilă" (Ibidem, 108-109); ulterior, a lucrat, cu compania, la tranşee şi adăposturi, care se întindeau pe o lungime de 30 km, de la Câineni până la Brezoi. „La 10 mai 1916 am fost înaintat sublocotenent, repartizat la Regimentul III Infanterie şi desconcentrat" (Ibidem, 109). Am insistat asupra acestei perioade din viața sa de combatant, pentru a releva seriozitatea şi conştiinciozitatea cu care protagonistul s-a pregătit pentru încleştările viitoare cu care avea să se confrunte pe câmpurile de luptă, precum şi sentimentele care l-au animat în tot acest timp: încercând să se reapuce de învățat pentru a susține examenele anului II la drept, şi-a dat seama cu nu mai dă randamentul de altădată, că gândurile îi stăteau la marea conflagrație care se aropia tot mai mult de hotarele patriei sale.

„N-au trecut decât câteva zile şi, în seara zilei de 14 august [1915] a sunat mobilizarea. (...) Sosise, în sfârşit, clipa pe care o aşteptam de atâta amar de vreme!" – notează memorialistul, mulțumit şi solemn (Ibidem, 113). Va face, acum, primul gest demn de viitorul erou care va deveni: îşi exprimă dorința de a fi transferat de la partea sedentară a regimentului şi de a i se admite să plece la luptă cu primul batalion. A treia zi, în fruntea plutonului al II-lea din compania a III-a, înaintau deja spre Filiaşi şi Craiova, pe Valea Jiului, aşezându-şi tabăra la intrarea în defileul Jiului, în timp ce trupele române străbătuseră lanțul Carpaților prin mai multe puncte, în urmărirea ungurilor care se retrăgeau. Vine, însă, vestea căderii Turtucaiei (la 6 septembrie 1916), a invadării Dobrogei de către trupele inamice – bulgare, germane şi turceşti – care cuprinseseră deja întregul Cadrilater şi înaintau de-a lungul Dunării. Ca urmare, Comandamentul românesc s-a văzut nevoit să aducă grabnic în sprijin rezervele armatei române de pe linia Carpaților şi, după o noapte de mers cu foarte puține opriri, au ajuns pe înălțimile de la Cernavodă. Peste puțin timp, Nicu Angelescu şi soldații din plutonul pe care îl comanda în cadrul Companiei a III-a Infanterie, ocupau poziții de luptă pe dealurile care flancau valea Ghiol-Başa; aici, după alte câteva mişcări de trupe, tânărul student va primi, cu adevărat, „botezul focului", fiindcă peste câteva minute urmau să dezlănțuie un atac asupra trupelor inamice invadatoare, plutonul său fiind la extrema flancului drept al armatei care ataca. La semnalul convenit – printr-un fluierat pătrunzător, urmat de ordinul scurt „Înaintarea!" –,

unitatea comandată de el s-a aruncat în focul luptei. „În aceeaşi clipă – relatează autorul – nemţii au dezlănţuit un formidabil baraj de artilerie, aşternând un adevărat covor de obuze înaintea noastră. Nimic nu putea, însă, să ne frângă avântul. Folosind orice cută de teren, în salturi scurte şi alergând din toate puterile, am izbutit să scap din iadul acestui bombardament, cu toţi oamenii teferi. Fiindcă primeam acum focuri, din ce în ce mai dese, de infanterie, am desfăşurat plutonul în trăgători şi am început o înaintare metodică" (Ibidem, 117). Înaintând cu curaj, a pierdut legătura cu restul batalionului şi s-a văzut, de departe, înconjurat de inamici şi în pericol de a fi ucişi toţi sau luaţi prizonieri, cea de-a doua variantă înfiorându-l mai rău decât posibilitatea morţii. Folosind „avantajele terenului" şi strategia învăţată la Şcoala Militară, luptă cu toţii eroic; majoritatea lor cad sub gloanţele cohortelor inamice superioare numericeşte, după ce şi ei fac prăpăd în rândurile acestora, iar comandantul de pluton se salvează înotând pe firul Dunării şi ajungând pe malul celălalt, la Rasova – de unde plecaseră la începutul luptei –, unde, din soldaţii rămaşi şi dezorientaţi, va reface câteva subunităţi şi vor continua lupta, „ofiţerii şi soldaţii (...) laolaltă, fără teamă de moarte şi cu un elan incomparabil. Mulţi au pecetluit cu sânge sentimentele lor de patriotism înflăcărat şi au lăsat viitorimii o pildă neasemănată de felul cum trebuie să lupte şi să moară un ostaş pentru ţara sa" (Ibidem, 123). În curând, va fi şi el la un pas de moarte (la un moment dat, chiar a fost trecut la „pierderi", în „Monitorul oficial"), în timp ce – ajutat de o mitralieră pe care o mânuia personal şi de „o mână de oameni" – încerca să păstreze o poziţie favorabilă: un pinten de deal ce domina marginea de sud a satului Arabagi din Dobrogea, poziţie care îi deranja teribil trupele germane; după o scurtă tăcere, acestea vor dezlănţui un adevărat uragan de foc, pentru a-i scoate din luptă" ceea ce au şi reuşit! „Nu ştiu ce s-a mai petrecut cu mine – notează memorialistul – dar peste câteva zile m-am trezit în spitalul de la Cernavodă (...). Când m-am trezit din nou, eram în alt spital, în spitalul de la Feteşti. Durerea (din cap, n.n., I. S.) încă persista, dar puterile îmi mai reveniseră şi acum mintea mi-era pe deplin limpede. Ordonanţa mea, Ion Rusu, care mă însoţea, mi-a povestit acum tot ce se întâmplase cu mine: focul năprasnic al artileriei nemţeşti decimase plutonul meu şi puţinii supravieţuitori din acest iad, aduseseră ştirea că am fost ucis. Totuşi, credincioasa mea ordonanţă a voit să-şi facă ultima datorie faţă de mine şi, însoţită de doi sanitari, a pornit pe înserate spre locul unde i se indicase că am căzut. (...) Deşi pierdusem foarte mult sânge, după bătăile slabe ale inimii, şi-au dat seama că mai trăiesc (...). Cu toate încercările grele prin care trecusem, puterea tinereţii biruise" (Ibidem, 125).

Eroul de la Arabagii Dobrogei va urma o perioadă de refacere prin diferite spitale inclusiv la Spitalul Pompilian din Bucureşti, în condiţiile în care Ardealul fusese evacuat aproape în întregime şi iarna lui 1917/1918 se apropia cu paşi mari, iar în Rusia avusese loc „Marea Revoluţie...". Când se va simţi mai bine, va cere să plece din nou pe front, la regimentul său, cu trupele inamice în spate, care – în planul lor de a ocupa întreaga ţară, îi împingea necontenit spre Moldova. A trăit, în continuare, întregul calvar al războiului: ajunge cu regimentul său în zona Neajlovului, unde s-a încercat o operaţiune amplă de apărare a Capitalei; participă, victorios, la o primă ciocnire sângeroasă cu trupele inamice, la Drăgăneştii de Vlaşca, „unde nemţii lui Mackensen fură bătuţi şi azvârliţi înapoi cu mari pierderi" (Ibidem, 132); a urmat episodul nefericit cu intercep-

tarea de către inamic a planurilor operațiunilor viitoare, ceea ce a condus la căderea Bucureştilor, dar şi la o nouă rănire – mai uşoară – a lui Angelescu; ajutorul dat refugiaților români, suferințele îndurate din cauza foamei şi a frigului, îmbolnăvirea de tifos şi apoi de icter, dar şi capturarea şi dezarmarea câtorva trenuri de „trupe ruseşti bolşevizate", care fuseseră trimise să atace Marele Cartier General şi să pună stăpânire pe oraş, instaurând dezordinea şi panica; trecerea Ucrainei – declarată autonomă – de partea Puterilor Centrale... până la Pacea de la Bucureşti (24 apr./ 7 mai 1918), cu condițiile ei oneroase impuse de nemți, cu demobilizarea, sub control, a opt divizii, inclusiv unitatea eroului, care se va întoarce la regimentul din care plecase cu ani în urmă; va ajunge din nou în Râmnicul aflat, ca întreg județul şi țara, „sub atmosfera apăsătoare a ocupației", care prădaseră țara „sistematic, timp de doi ani şi jumătate, şi pădurile tăiate fără cruțare" (Ibidem, 149); în aşteptarea unor vremuri despre care speră că vor fi mai bune, se pregăteşte să-şi continue studiile întrerupte...

Parcă voind să nu rămână nicio neclaritate sau ambiguitate asupra faptelor sale de combatant, timp de patru ani, în cea mai sângeroasă conflagrație mondială a secolului XX, memorialistul însuşi sintetizează sentimentele de care a fost animat în tot acest timp: „Aşadar, din ideea de datorie am îmbrăcat haina militară, supunându-mă celei mai aspre discipline şi unor osteneli nesfârşite, cerând, în august 1916, să fiu trimis pe front cu primul batalion şi tot din datorie, am înfruntat fără şovăire moartea de atâtea ori şi mi-am vărsat sângele pe colinele Dobrogei şi am stat țintuit pe paturi de spital, (...) asemenea obligații izvorând dintr-o inimă aprinsă şi o dragoste nesfârşită, care-şi înfige rădăcinile plăpânde în inimile noastre în cea mai fragedă vârstă a copilăriei. Adevărata dragoste de țară nu piere niciodată, iar patriei îi suntem datori cu toată ființa noastră" (Ploscaru, 2015, 58). Sentimente asemănătoare îl vor determina să participe şi la cel de-Al Doilea Război Mondial; această perioadă, însă, va alcătui subiectul unui alt studiu al nostru...

O concluzie se impune cu puterea evidenței: la aprecierile de Om deosebit, excelent Profesor şi Jurist (avocat) de o competență, corectitudine şi moralitate mai presus de laude, se cuvine să adăugăm şi pe aceea de autentic şi complex Erou al Primului Război Mondial".

Bibliografie

- Horia C. Matei, Florin Constantiniu, Marcel D. Popa, Nicolae C. Nicolescu, Gheorghe Rădulescu, *Istoria României în date*, coord. Constantin C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1972.

- Liliana-Marinela Beu, „Cuvânt înainte" la volumul: Nicolae Angelescu, *Memoriile unui om obscur*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005, p. 5-14.

- Nicolae Angelescu, *Memoriile unui om obscur*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005.

- Dr. C-tin Ploscaru, dr. Vlad-Petru Ploscaru, dr. Ştefan-Alex. Ploscaru, *Nicolae Angelescu, 1894-1966. O viață – „între iluzii şi deziluzii"*, [Râmnicu-Vâlcea], Editura Conphys, 2015.

FII AI COMUNEI GOLEŞTI, JUDEŢUL VÂLCEA, CĂZUŢI LA DATORIE ÎN LUPTELE DIN MOLDOVA – ANUL 1917

Ion Aldescu

Deşi s-au publicat multe lucrări privind jertfa de sânge a armatei române în Primul Război Mondial, din păcate, nici acum după 100 de ani de la Marele Război, nu avem o statistică din care să rezulte, atât numele celor care la chemarea patriei au fost mobilizaţi în diferite corpuri de trupă, cât şi al morţilor, răniţilor, invalizilor, prizonierilor şi dispăruţilor.

Atât în perioada cât am fost ofiţer activ, cât şi după trecerea în rezervă, participând la diferite manifestări dedicate sărbătoririi zilei eroilor neamului, am observat că în diferite localităţi din Valea Jiului, judeţele Gorj şi Vâlcea, autorităţile locale, politicienii şi alţi invitaţi la asemenea activităţi, vorbesc în general de pierderile umane în acest război, făcând estimarea lor în cifre aproximative, fără a cunoaşte situaţia concretă din localitatea respectivă.

Faptul că operăm cu cifre aproximative în estimarea pierderilor umane şi după atâţia ani, mă face să cred că, pe de o parte, nu avem bine formată conştiinţa însemnătăţii simbolice a marilor bătălii din anii 1916 şi 1917, iar pe de alta, că nu suntem încă pregătiţi să aducem în atenţia tinerei generaţii adevărata mărime a sacrificiului făcut de înaintaşi în Războiul pentru Întregirea Neamului.

Acest lucru îmi întăreşte convingerea că atât comuna Goleşti (atestată documentar acum 585 de ani) cât şi alte localităţi în care am participat la diferite activităţi de comemorare a eroilor din Marele Război au păşit în acest mileniu cu aceeaşi lipsă de cunoaştere care le-a caracterizat şi până acum.

Prin urmare, în scopul cunoaşterii şi preţuirii jertfei de sânge a fiilor comunei Goleşti în războiul unităţii noastre de neam, Subfiliala Cultul Eroilor înfiinţată în această comună la 21 aprilie 2017 şi-a propus ca până la sărbătorirea Centenarului Marii Uniri, să realizeze un Album Documentar intitulat: „Fii ai Comunei Goleşti în Războiul pentru Întregirea Neamului 1916-1919" (Participanţi, Morţi, Răniţi, Invalizi, Prizonieri şi Dispăruţi).

În urma unei munci îndelungate de cercetare a arhivelor civile şi militare şi a strângerii unor documente de la oamenii satului, am constatat că majoritatea tinerilor din comuna Goleşti sau din celelalte localităţi aşezate între Olt şi Topolog, la chemarea patriei sub drapel în anul 1916, au fost mobilizaţi în Regimentele Argeş nr. 4 (Dorobanţi), 44 Infanterie Rezervă Argeş şi 6 Artilerie Piteşti.

Pildele de vitejie şi de sacrificiu săvârşite pe câmpul de luptă de Regimentul Argeş nr. 4 (înfiinţat la 1 ianuarie 1877 şi desfiinţat după cel de-Al Doilea Război Mondial) şi de Regimentul 44 Infanterie Rezervă (1914-1923) au dat un puternic imbold

Subfilialei Cultul Eroilor din comuna Goleşti pentru a confecţiona în copie drapelele de luptă ale celor două regimente, ca să rămână vii în amintire şi să fie mai bine cunoscute generaţiilor prezente şi viitoare.

În marile bătălii date la porţile Moldovei în Campania anului 1917, au căzut la datorie următorii fii ai comunei Goleşti:

1. Soldat Tănase Gheorghe, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut pe câmpul de luptă din Dealul Cocoşilă în ziua de 14 august 1917, sub drapelul de luptă al Regimentului 44/68 Infanterie.

2. Soldat Boncea Ştefan, contingent 1916, căsătorit, soţia – Constantina, fără copii, starea materială – mijlocie, căzut pe câmpul de luptă de la Motocu Mare, judeţul Putna, în ziua de 18 august 1917, sub drapelul de luptă al Regimentului 6 Artilerie.

3. Soldat Ştefan Gheorghe, contingent 1917, Regimentul 8 Vânători, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie în luptele de pe dealul Cireşoaia date în ziua de 20 august 1917.

4. Soldat Gheonoiu Ion, contingent 1917, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului Argeş nr. 4, fiind lovit de un proiectil de artilerie în luptele date pe dealul Drumul Perilor în ziua de 30 octombrie 1917.

5. Soldat Poenaru Dumitru, contingent 1914, necăsătorit, stare materială – foarte sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 10 Roşiori în luptele date la Grozeşti în ziua de 20 septembrie 1917.

6. Soldat Ţoanţă Ion, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 44 Infanterie în lupta de la Soveja dată în ziua de 2 august 1917.

7. Soldat Drăgan Haralambie, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 28 Infanterie „Radu Negru" în luptele date în ziua de 1 august 1917 în comuna Râpele.

8. Soldat Voicu Gheorghe, contingent 1917, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 44 Infanterie în luptele date la Soveja în ziua de 2 august 1917.

9. Sergent Moşteanu Ion, contingent 1916, necăsătorit, căzut la datorie zub drapelul de luptă al Regimentului Argeş nr. 4, în luptele de pe Dealul Porcului date în ziua de 20 august 1917.

10. Soldat Mustăţea Ion, contingent 1917, necăsătorit, căzut la datorie zub drapelul de luptă al Regimentului Argeş nr. 4, în luptele de la Mărăşti date în ziua de 11 iulie 1917.

11. Soldat Ghenoiu Gheorghe, contingent 1915, necăsătorit, Regimentul Argeş nr. 4, căzut în luptele de pe Dealul Periş, judeţul Putna in ziua de 25 iulie 1917.

Fii ai comunei Goleşti morţi în spitale ca urmare a rănilor de război din anul 1917

1. Sergent Dobrin Florea, contingent 1912, Regimentul Argeş nr. 4, căsătorit, soţia – Maria, 2 copii între 4 şi 7 ani, mort în Spitalul de Răniţi nr. 219 Bacău în ziua de 24 decembrie 1917 din cauza rănilor de război de pe frontul Moldovei.

2. Soldat Ilinca Gheorghe, contingent 1893, Regimentul 44 Infanterie, căsătorit, soția – Maria, 3 copii între 3 şi 12 ani, mort in Spitalul Bălțăteşti județul Bacău la 12 august 1917 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăşti.

3. Soldat Constantin Tonca, contingent 1898, Regimentul 44 Infanterie căsătorit, 2 copii între 9 şi 12 ani, stare materială – sărac, mort în Spitalul din Adjud în ziua de 2 august 1917 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăşti.

4. Soldat Mustață Dumitru, contingent 1917, Regimentul Argeş nr. 4, necăsătorit, mort in Spitalul nr. 42 Roşca ca urmare a rănilor de război suferite în luptele de la Mărăşti.

5. Soldat Tănase Ion, contingent 1912, necăsătorit, Regimentul Argeş nr. 4, mort în Spitalul Mobil nr. 1 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăşti.

6. Soldat Zarioiu Nicolae, contingent 1915, necăsătorit, Regimentul Argeş nr. 4, mort la centru de instrucție al Armatei a II-a ca urmare a rănilor de război suferite în luptele de la Mărăşti.

7. Soldat Traşca Gheorghe, contingent 1917, necăsătorit, Regimentul Argeş nr. 4, mort în Spitalul Târgu Frumos ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăşti.

8. Soldat Ştefănescu Isaia, contingent 1897, Regimentul 44 Infanterie, căsătorit, soția – Ilinca, patru copii între 4 şi 16 ani, stare materială – mijlocie, mort în Spitalul de Contagioşi nr. 5 Vaslui în ziua de 2 august 1917.

9. Soldat Guiu Ion, contingent 1918, Regimentul Argeş nr. 4, necăsătorit, stare materială – sărac, mort la 14 decembrie 1917 în Spitalul de Contagioşi nr. 4 Piatra-Neamț din cauza condițiilor de război a contactat tuberculoză pulmonară (Enterită bacilară).

Notă: data desfăşurării luptelor şi a morții acestora este trecută pe stil vechi, după cum se găseşte ea menționată în arhive.

Bibliografie:

- Centrul de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Piteşti, fond: *Istoricul Regimentului Argeş Nr. 4 (1877-1946)*, p. 57-70, 186-204.

- Serviciul Județean Argeş al Arhivelor Naționale, fond Prefectura județului Argeş, dosar 202/1919-1920, p. 290-298, dosar 14/1916 p. 2-4, dosar 108, p. 2-5, dosar 141/1919, p. 2, 4, 22, 25, 30, 38, 40, dosar 142/1919, p. 6-7, 10-14, dosar 144/1919, p. 3, 6, 11, 22, dosar 47/1919, p. 2, 5, 25, 30, 32, 35.

- Arhiva Primăriei Comunei Goleşti, județul Vâlcea, fond registrele stării civile pe anul 1917 (morți ai fostelor comune Blidari, Bleici, Giurgiuveni şi Goleşti în care se găsesc transcrise cu procese verbale toate extractele de morți ai acestor comune primite de la ofițerul stării civile de război al regimentelor în care au luptat aceştia).

MUSCELENI DECORAȚI CU ORDINUL „MIHAI VITEAZUL"

Radu Petrescu-Muscel

În septembrie 1916, Regele Ferdinand I a înființat Ordinul „Mihai Viteazul", rezervat în exclusivitate ofițerilor de carieră şi în rezervă. Menit să recompenseze fapte de arme cu adevărat excepționale, ordinul, având trei clase, putea fi acordat antum sau postum. 314 ofițeri ai armatei române (dintre care 110 decedați) au fost decorați cu respectivul ordin în Războiul de Întregire a Neamului.

Prezentul eseu încearcă să reintroducă în memoria colectivă pe câțiva din aceşti merituoşi tineri ofițeri care, prin faptele lor de vitejie, nu au fost cu nimic mai prejos decât omologii lor din armatele occidentale în timpul primei conflagrații mondiale.

Printre cei decorați cu ordinul „Mihai Viteazul", clasa a III-a se numără şi trei musceleni; un ofițer de carieră şi doi învățători, ofițeri în rezervă. Îi vom prezenta succint, în ordinea datei Înaltului Decret Regal [în continuare ÎDR – n.a.] menționat în cadrul *„Anuarului suveranilor, principilor, ofițerilor şi drapelelor decorați cu ordinul militar «Mihai Viteazul» 1916-1920"*.

La pagina 11, poziția 27, îl găsim pe Cotolan N. Constantin, sublocotenent în rezervă din Regimentul 1 Vânători (la momentul tipăririi Anuarului, anul 1931, fusese redenumit Regimentul 1 Vânători „Principele Moştenitor Ferdinand"). A fost decorat la data de 1.X.1916 cu ÎDR nr. 2990 din aceeaşi dată, care prevede următoarea justificare:

„Care s-a distins la atacul cotei 287 şi 314, Vest, Muntele Alion [Banat – n.a.], puternic întărite, distrugând rețelele de sârmă şi punând stăpânire pe această poziție."

După demobilizare, institutorul Constantin Cotolan revine în localitatea natală, Dragoslavele, donând terenul pe care se va ridica actualul monument al eroilor.

La pagina 30, poziția 84, apare Grecescu Grigore, colonel, comandantul Regimentului 70 Infanterie. A fost decorat la data de 15.I. 1917 cu ÎDR nr. 26 din data menționată, în baza justificării următoare:

„Pentru bravura şi destoinicia cu care a condus unitatea pe câmpul de luptă."

Colonelul în rezervă Grigore Grecescu, cu frumoase rezultate obținute în calitate de primar şi prefect, este avansat la gradul de general abia în anul 1947, iar în anul 1948, fiind încadrat de regimul comunist în categoria chiaburilor, este obligat să doneze terenul primit din partea statului român de toți deținătorii titlului de Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul".

La paginile 122-123, poziția 309, se află numele lui Mihalache I. Ioan, căpitan în rezervă din Regimentul 63/70 Infanterie [corect 62/70, unitate rezultată prin contopirea rămăşițelor celor două regimente greu încercate în lupte – n.a.]. A fost decorat la data de 9.IV.1918 cu ÎDR nr. 830 din respectiva dată. Justificarea e mult mai amplă, respectiv:

„Pentru vitejia şi avântul cu care şi-a condus unităţile în aprigele lupte din 1916 şi 1917. S-a distins în mod remarcabil în ziua de 21 sept. 1916 când, din proprie iniţiativă, a atacat cu violenţă o trupă inamică ce încerca să învăluie flancul estic al batalionului şi a respins-o, producându-i mari pierderi. În noaptea de 3-4 octombrie 1916, a atacat prin surprindere şi din proprie iniţiativă inamicul ce stăpânea înălţimea Plăişorul Mic, înlesnind prin aceasta batalionului să respingă, în urmă, duşmanul din Valea Pravăţ. În zilele de 7-12 august 1917, a contra-atacat, din proprie iniţiativă, cu compania sa de mitraliere, trupele inamice ce puseseră piciorul pe Răchitaşul Mic, producându-i pierderi neobişnuite şi contribuind de aproape la luarea şi menţinerea poziţiei."

Învăţătorul Ion Mihalache fondează, în decembrie 1918, Partidul Ţărănesc, pe care îl fuzionează, în anul 1926, cu Partidul Naţional Român din Transilvania condus de Iuliu Maniu, rezultând Partidul Naţional Ţărănesc. Deputat şi ministru, preşedinte timp de mai mulţi ani al P.N.Ţ, maiorul în rezervă Ion Mihalache nu va pregeta să se înroleze ca voluntar în armata română la 22 iunie 1941, demisionând imediat după trecerea Nistrului. Legea electorală elaborată de ministrul Lucreţiu Pătrăşcanu taxează gestul său de curaj din 1941 prin includerea lui Mihalache în categoria celor „nedemni" la alegerile din noiembrie 1946, fiind arestat în 1947 de Siguranţa controlată de comunişti, condamnat la închisoare pe viaţă şi murind în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

Dar meritele luptătorilor din judeţul Muscel nu au fost recunoscute doar prin distincţia acordată celor trei ofiţeri în perioada 1916-1917, ci şi prin conferirea celei mai înalte distincţii militare drapelelor ambelor unităţi militare cu garnizoană în capitala de judeţ, localitatea Câmpulung Muscel.

Conform precizării de la paginile 176-177, poziţia 14, aflăm Regimentul Nr. 30 Dorobanţi Muscel, al cărui drapel a fost „decorat la 21.VIII.1917 de către Majestatea Sa Sa Regele la Poiana Ţigăncii, răsărit de Mărăşeşti" [„propriu moto" – n.a.], prin ÎDR nr. 928 din 21.VIII.1917. Meritele sunt evidenţiate astfel:

„Pentru vitejia şi avântul extraordinar cu care au luptat ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii corpului în aprigele lupte din iulie 1917. În dimineaţa zilei de 11 iulie, au dat o luptă crâncenă atât la reduta germană nr. 118, cât şi în satul Mărăşti, pe care l-a curăţit de rămăşiţele unităţilor duşmane, ce mai rezistau încă în şanţuri şi în galerii subterane. În aceeaş[i] zi, regimentul a străpuns lucrările fortificate de pe Dealul Mănăstioara, ce nu fuseseră încă bombardate şi aruncă pe apărători afară din ele, în completă dezordine. În zilele următoare a înaintat victorios prin Găurile, cucerind dealurile Poiana Zimbrului, Bataragă, Piatra, Vârful la Şipoţel, Vârful Calului şi pe acel al Pleşoaiei, unde a rezistat apoi, îndelungat contra înverşunatelor atacuri date de două regimente germane, noui intrate în luptă. S-a[u] capturat 5 ofiţeri, 260 trupă, 2 obuziere de 195 mm, 1 tun de munte, 1 mortier de 117 mm, 4 tunuri de 77 mm, 8 mortiere de tranşee, 5 aruncătoare de grenade, 5 mitraliere, peste 600 arme, 27 chesoane, o trăsură de gaze asfixiante, precum şi o imensă cantitate de muniţiuni şi de material de războiu".

La pagina 185, poziţia 27, găsim Regimentul 70 Infanterie, al cărui drapel a fost „decorat la 25.V.1918 de către Majestatea Sa Regele la Palatul Regal din Iaşi," în baza ÎDR nr. 910 din data menţionată. Citarea meritelor este mai mult decât elocventă:

„Pentru vitejia şi avântul cu care au luptat ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii Reg. 70 Inf., în luptele din Dobrogea şi în acelea de la Nord de Câmpulung, în 1916. Recunoaşterile ofensive executate la 21 şi 23 septembrie, de acest eroic regiment, în direcţia satului Enigea, precum şi rezistenţa înverşunată ce a opus de la 4 octombrie – 15 noiembrie 1916, trupelor de elită germane, ce voiau, cu orice preţ, a pătrunde prin Valea Pravăţului, spre oraşul Câmpulung, sunt tot atât de glorioase, ca şi luptele pline de avânt ce regimentul a dat în sectoarele Nămăeşti, Muntele Clăbucet, Loloiasa şi Odobaşa. Vitejii Reg. 70 Inf. au luptat cu aceea(i) remarcabilă energie şi în vara anului 1917. Apărând cu vrednicie poziţiunile de la cotele 891 şi 895, de pe Răchitaşul Mic, ei au dat dovadă de cel mai frumos spirit de sacrificiu şi de un puternic patriotism”.

Concetăţenii eroilor de odinioară din cadrul luptelor purtate de armata română în anii 1916 şi 1917, deopotrivă în defensivă şi în ofensivă, nu trebuie să-i uite niciodată pe toţi cei care nu au pregetat să-şi jertfească viaţa pentru realizarea visului generaţiilor care i-au precedat: făurirea României Mari, vis împlinit în anul 1918 sub sceptrul Regelui Ferdinand I.

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ÎN CAPODOPERE ALE ROMANULUI ROMÂNESC INTERBELIC

Nelu Barbu

Cum memoria este depozitarul tuturor lucrurilor şi imaginaţia – regina transfigurării artelor, inclusiv *arta războiului,* şi operele de literatură şi artă (romane şi drame istorice, jurnale de front şi memorii, simfonii muzicale şi picturi, sculpturi şi monumente istorice ş.a.), şi studiile de istorie pe *tema războiului*, în literatură, artă şi istoria universală ocupă un loc central, cu atât mai mult cu cât, atunci *când vorbesc armele, legile tac*[1]. Toate faptele au conotaţii, iar cele ale Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea din cadrul Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria", aflat sub coordonarea istoricului Eugen Petrescu, ocupă un loc aparte. *Viaţa [Eroilor]e scurtă, dar slava poate fi veşnică*[2], pentru că *Numai fapta nu minte, / Ea dă ceasului fugar / o veşnică valoare / împingând lucrurile mereu înainte*[3].

Un război este în primul rând o artă, în al doilea – o ştiinţă şi în al treilea – un sacrificiu. El presupune o strategie, ofensivă sau defensivă, cu dispuneri şi energie, cu evaluări asupra punctelor slabe şi a celor forte. De asemenea el dezvoltă un „imperiu" de fapte şi de evenimente, de psihologii şi percepţii, de sentimente şi speranţe. Marele istoric Nicolae Iorga afirma că, din păcate, există în lume două bestii: *bestia războiului şi bestia boxului.* Rămâne de văzut din ce punct de vedere le privim, dar *„Războiul este o problemă de o importanţă vitală pentru Stat, domeniu al vieţii şi al morţii, calea care duce spre supravieţuire sau spre nimicire. E neapărat necesar să fie studiat temeinic"*[4].

Ne-am oprit asupra unor capodopere ale romanului românesc interbelic: *Pădurea spânzuraţilor* de Liviu Rebreanu, *Întunecare* de Cezar Petrescu şi *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu. Am făcut cunoştinţă în aceste opera literare cu evenimente şi întâmplări transfigurate ficţional, cu manevre şi cu marşuri, cu atrocităţi ale războiului, dezertări de pe front şi desfigurări, cazurile ofiţerilor, militarilor, cetăţenilor şi patrioţilor români: Apostol Bologa, Radu Comşa şi Ştefan Gheorghidiu – personaje neverosimile în literaturile română şi universală. În Războiul de Reîntregire 1916-1918, *a fost sortit ca poporul acesta blând,*

---

[1] Marcus Tullius Cicero (106-43 î. Hr.), în *Enciclopedia înţelepciunii*, Editura Roossa, p. 98.

[2] *Ibidem.*

[3] Dragoş Vrânceanu, „Aniversare", în *Casa de sub pădure,* II, Editura Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea, 2007, p. 2.

[4] Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Antet, Bucureşti, p. 98.

bun, drept şi vrednic să înghită şi ultima picătură de otravă din nesfârşita cupă pe care o soarbe de 2000 de ani[5]. Cele trei personaje amintite simbolizează supremul sacrificiu – *România Mare*, pentru care s-au aruncat, plini de entuziasm, în groaznica vâltoare a morţii.

Arta şi tehnica militară au evoluat astăzi atât de mult, încât alături de războaiele tradiţionale, clasice, purtate prin cunoaşterea felurilor de teren şi atacul prin foc terestru sau aerian, se pot declanşa războaie moderne: atomice, chimice, biologice, psihologice, prin folosirea spionajului/ agenţilor secreţi, scuturilor de lansare, de apărare şi descurajare. De aceea trebuie să fim cu „ochii în patru" şi cu o faţă îndreptată către trecut şi cu una către viitor, mai ales în condiţiile în care oricând pot apărea şi alte feluri de conflicte/războaie: sfinte, teroriste, locale, regionale, reci, de anexare şi cotropire, fratricide, europene, asiatice, de independenţă (cazul Malvinelor), hibride, pe timp de pace.

Mesajul pe care trebuie să-l transmitem generaţiilor viitoare este că războiul este o pacoste pe capul omenirii, indiferent sub ce formă se poartă/se declanşează, cu atât mai mult conflictele la graniţele noastre sau în interior (vezi Crimeea, Transnistria, Ucraina ş.a.).

Războiul este o problem serioasă: ne temem că oamenii n-ar trebui să pornească la război fără cugetarea pe care acesta o merită[6]. Liviu Rebreanu afirmă în *Pădurea spânzuraţilor*, că viaţa omului e ca floarea („În război, se scutură din temirice!... "). La Camil Petrescu, în „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război", prima conflagraţie mondială declanşează în Ştefan Gheorghidiu o dramă ce ţine de psihanaliză – *conflictul cu sinele,* iar la Cezar Petrescu în romanul „Întunecare", un scriitor cu putere de fabulaţie, în literatura română, poate cea mai mare, prezintă o frescă completă a societăţii româneşti interbelice, mai ales în timpul Războiului 1916-1918, şi după, pentru că Eroul, Radu Comşa, este o copie perfectă a Eroilor de la Plevna din poezia lui Vasile Alecsandri. Şi după Războiul de Independenţă din 1877-1878, şi după Războiul de Reîntregire 1916-1918, dar şi după Al Doilea Război Mondial 1940-1945, Eroii Neamului Românesc au devenit nişte marginalizaţi, dezamăgiţi, unii chiar „cerşetori". Oamenii politici îşi promovează legi pentru ei şi pentru impostorii timpului. Existau interese de grup ale şacalilor politici peste care nu se putea trece. Oportunismul şi corupţia se întâlneau peste tot în timpul Primului Război Mondial, şi în Bucureşti şi în Bistriţa-Năsăud şi în Constanţa. De aceea pentru Apostol Bologa, Eroul lui Liviu Rebreanu, un lujer al civilizaţiei şi bunelor maniere, revolta împotriva celor care refuzaseră să meargă pe front, preferând un post călduţ, în spatele frontului, precum colegul său, notarul Alexandru Palagieşu, devine singura formă de protest şi sfidare.

Cele trei personaje din cele trei capodopere formează un triunghi isoscel:

---

[5] Ion Antonescu, *Românii – originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, Editura Clio, Bucureşti, 1990, p. 31.

[6] Sun Tzu, *op. cit.*, p. 98.

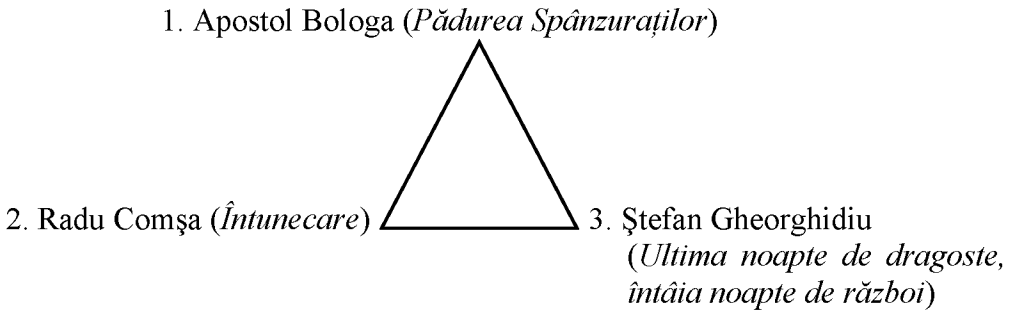

Eroi au conexiuni, dar şi nuanțări. Sunt ofițeri, sunt răniți pe front şi au o percepție diferită asupra frontului, în funcție de arealul în care acționează. De pildă, Ştefan Gheorghidiu, la Predeal, pe Valea Prahovei, iar Apostol Bologa pe granița Imperiului Austro-Ungar şi Regatul României, în Transilvania. Fiecare din ei cred că se vor salva prin iubire de toate vicisitudinile războiului. *Eternul feminin* este cheia lor de boltă, de aceea se şi căsătoresc şi formează trei căsnicii/cupluri fericite, dar şi nefericite în felul lor, care se pot înscrie tot într-un triunghi isoscel:

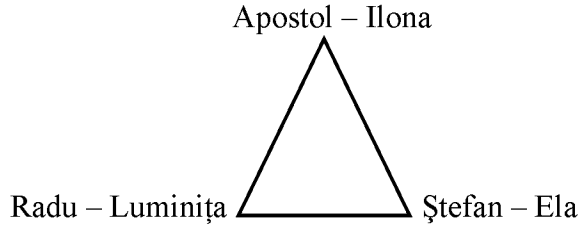

Apostol Bologa, la rândul său, se circumscrie tot unui triunghi isoscel:

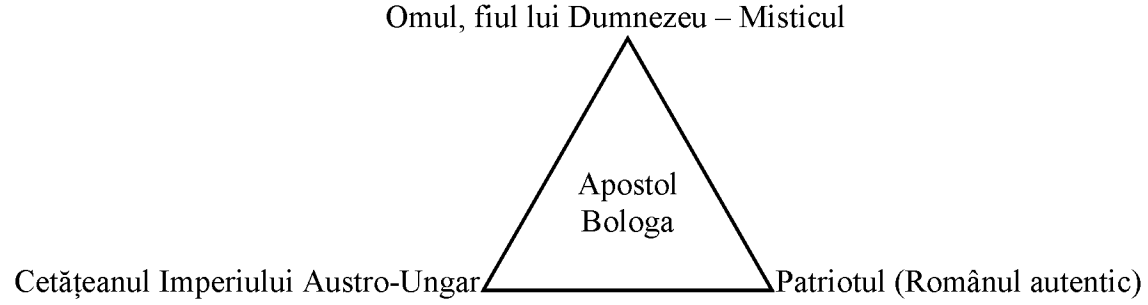

Eroul caută să găsească un echilibru între cele trei dimensiuni: bigotă, cetățenească şi ancestrală (românească, patriotică). De la mama sa primeşte educația umanistă, christică (*Primum non noscere!* – Mai întâi de toate a nu vătăma). Prin şcoala de ofițeri este format în educația cazonă austro-ungară, de demnitate cetățenească. Se desparte de Marta, iubita lui, pentru că, în timp ce se afla cu el, aceasta „cochetează" şi vorbeşte în ungureşte cu un ofițer. Întrebată de ce procedează astfel, primeşte răspunsul:

– Dar tu nu eşti ofițer!

De fapt ofițerii erau la modă în perioada transfigurată de Liviu Rebreanu. Stăpânit şi de o ambiție nemăsurată, de fapt, în sens pozitiv, ajunge şi el ofițer şi luptă pe mai multe fronturi din Galiția, până-n Ucraina de astăzi. De la tatăl său, aflat pe patul de moarte, primeşte un mesaj care-l va urmări toată viața:

– Să nu uiți niciodată două lucruri: că eşti cetățean al imperiului şi să-ți faci datoria, pentru că dacă-ți faci datoria nici dracul n-are ce-ți face! Şi în al doilea rând, să nu uiți că eşti român şi să nu lupți niciodată împotriva conaționalilor tăi!

De aici drama sa psihologică şi conflictul cu sinele. În momentul în care este trimis să lupte pe frontul românesc, are loc fenomenul *iluminării* şi încearcă să-l depăşească prin formația/dimensiunea sa de umanist, de intelectual, prin *întoarcerea la natură* conform filozofiei lui Jean J. Rousseau. În acest sens se va căsători cu o fată simplă, Ilona, unguroaică, fiică a groparului Paul Vidor, la care se afla în gazdă împreună cu ordonanța sa. Este cea mai frumoasă poveste de dragoste din literatura despre Primul Război Mondial. Pus în situația să lupte contra românilor, se hotărăşte să dezerteze. Este prins, judecat de Curtea Marțială şi executat prin spânzurătoare. Romanul este unul psihologic, o continuare a nuvelei-roman *Ciuleandra* şi a altor nuvele despre război, „Iți c Ştrul dezertor" şi „Hora morții" de acelaşi autor.

Conotația romanului *Pădurea spânzuraților* are mai multe implicații: filozofică şi christică, socială şi cetățenească, umanistă şi patriotică:

- Depărtat sau apropiat, sângele, apă, nu se face, fratele tot frate rămâne;

- Unde n-ar ajunge omenirea, dacă n-ar exista războaiele!... Asemenea, Apostol Bologa, unde n-ar fi ajuns dacă n-ar fi fost Primul Război Mondial!...

În cele trei romane sunt abordate următoarele concepte:

- Revoltele, răscoalele, dezertările, mobilizările, plecările benevole pe front, revoluțiile şi războaiele, în general, îşi au şi ele filozofia, principiile şi legile lor;

- În cele trei romane, capodopere pe tema Primului Război Mondial, apar şi ideile Revoluției Franceze, (în cazul lui Camil Petrescu şi în drama *Danton*), şi cele ale Revoluțiilor de la 1848 din Europa. În urma lor au apărut națiunile pe continentul nostru. În cazul Antantei, Primul Război Mondial a declanşat şi Revoluția bolşevică din Rusia, pentru că această coaliție s-a trezit târziu.

Revenind la Ştefan Gheorghidiu, personajul central din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, şi el se poate circumscrie unui triunghi isoscel:

Evoluția cuplului este inversată: ceea ce este Ştefan Gheorghidiu la începutul romanului, devine Ela la sfârşitul cărții.

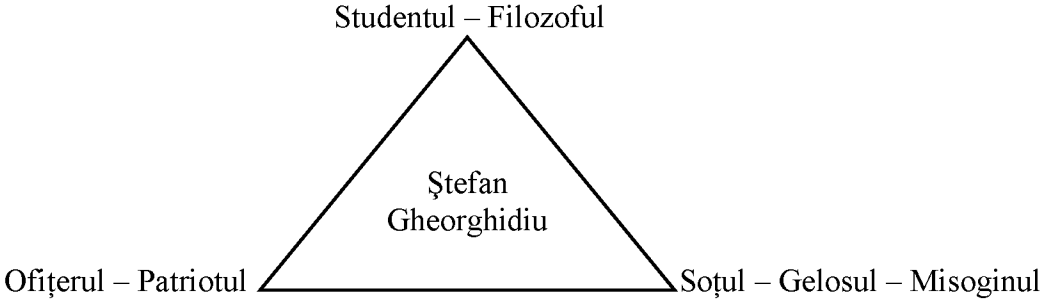

Căsătorit de doi ani cu o colegă de la facultatea de filozofie, bănuia că îl înşală.

Eroul este în primul rând un inadaptat. Şi el este un lujer de intelectual/filozof al cărui stomac nu suporte să digere, după expresia sa, şi „ouă clocite". Aşa se exprimă el în discuţia cu unchiul său, Vasile Lumânărariu, un mafiot corupt, oportunist.

Atât Apostol Bologa, cât şi Ştefan Gheorghidiu au depăşit *stadiul acumulării*. Ei nu mai sunt nişte Glanetaşi, care visau numai la îmbogăţire, precum Ion al Glanetaşului, care se căsătoreşte cu Ana cea „urâţică, urâţică" pentru avere, şi după ce deţine pământurile lui Vasile Baciu, socrul său, se îndreaptă către Florica, „săracă ca degetul". Personajele amintite: Ştefan Gheorghidiu şi Apostol Bologa sunt civice, manierate, dezinteresate de parvenire. De aceea ei se înrolează în armată, mai ales Ştefan Gheorghidiu şi Radu Comşa, din onoare, demnitate, responsabilitate şi patriotism. Eroul lui Camil Petrescu e convins că omenirea e în criză permanentă, inclusiv la noi o criză parlamentară, unde aleşii, în loc să voteze legi care să prevadă înzestrarea armatei cu logistică şi tehnică de luptă la nivelul Franţei, se ocupă de adoptarea unor legi care să ieftinească benzina pentru automobilele parlamentarilor.

Există în partea a doua a romanului – denumit şi *Jurnal de campanie* – câteva capitole între care şi „Ne-a acoperit pământul" sau episoadele în care soldaţii, într-un repaos, îşi fac despăducherea pe Valea Trotuşului, surprinşi de aviaţia inamică – momente în care războiul e prezentat cu adevărata sa faţă, partea inumană: soldaţii sunt prost echipaţi, ordinele se bat cap în cap, comandanţii pleacă după aventuri erotice, prin livezile de nuci de la Ploieşti, de pe Valea Prahovei.

Demagogia politicienilor a devenit de „poveste". Un deputat explica, gesticulând, în parlament că soldatului român nu-i trebuie înzestrare militară pentru că el luptă şi loveşte „cu patul puştii şi cu baioneta, uite aşa, uite aşa!...". Această stare de lucruri îl face pe Ştefan Gheorghidiu să concluzioneze că omenirea e în criză permanentă pentru că nu a realizat structural, în istorie, ordinea *neocratică,* lumea fiind condusă de nebuni. Adăugăm noi, gen: Hitler, Stalin, Bin Laden ş. a.

Şi dimensiunea lui Radu Comşase poate înscrie într-un triunghi isoscel:

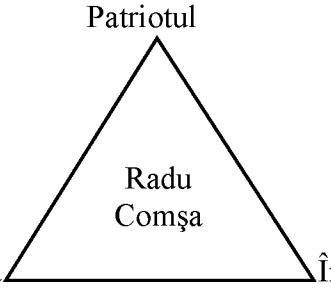

Cetăţeanul care-şi depăşeşte condiţia

Înfrântul pe toate planurile
(erotic, civic, moral,
psihanalitic)

Toate cele trei personaje sunt înfrânte, într-un fel sau altul, dar Radu Comşa atinge pragul de sus al acestei dimensiuni, în sensul că după război, întorcându-se de pe front cu faţa desfigurată, precum un monstru, este respins de societate, de „prieteni", de

familie. Aflându-se la mare să-şi trateze rănile/sănătatea şi văzând-o pe Luminița Vardaru, idealul lui erotic, fosta lui soție, fericită, cu copii frumoşi şi soț din înalta societate, nu-i mai rămâne decât să se arunce în ghiol, dar apa sărată „nu suportă nici trupul unui înecat".

Personajele celor trei eroi au fost scrise pe un principiu filozofic şi istoric, fundamental în istoria literară a romanului interbelic influențat de filozofia *intuiționismului* lui Bergson, şi anume: *substanțialitatea* care înseamnă *conştiința universală*, ca treaptă de devenire – *esența fenomenologică*. Aceste capodopere nu sunt studii teziste, ci opere ficționale în cel mai nobil sens al cuvântului. În epoca contemporană Eliza Roha păşeşte cu brio pe urmele celor trei romancieri, cu predilecție pe calea fabulatorie a lui Camil Petrescu. Drama interioară a personajelor prezintă nuanțe care nu se resping, ci se echilibrează dinamic, între interogația hamletiană: *a fi (român)* şi *a nu fi (trădător)* între *fatalitatea glasului sângelui* şi *jurământul militar*.

Cel mai bun exemplu este Apostol Bologa – *o structură psihică de factură mistică, educație religioasă marcată de revelații*. El simbolizează percepția românului ardelean care este diferită de cea a românului regățean din Primul Război Mondial 1916-1918. Logica războiului şi rațiunea cazonă, statutul acestui flagel al omenirii, nu iau în calcul stările sufleteşti şi depresiile morale. Statul, în general, vorba lui Caragiale, nu este interesat de ce probleme ridică familia şi individul în societate. El ne cere numai să ne facem datoria. De aici *drama*, iar *incertitudinea* e omniprezentă în triunghiul isoscel al personajelor (Bologa, Gheorghidiu şi Comşa). În plus, pe Apostol Bologa îl caracterizează *indecizia*. Linia frontului pentru el reprezintă o *cumpănă a apelor şi a vieții*.

Actul dezertării înseamnă o *naştere*. Moartea e o continuare logică. O *eliberare*. Epilogul romanului – condamnarea la moarte prin spânzurare rezolvă *eşecul existențial* alimentat de *ura împotriva imperiilor*: „Primeşte, Doamne, sufletul robului tău: Apostol!... Apostol!..." (citat din memorie), şi *credința în Dumnezeu – idealul său*: „... numai în Dumnezeu găseşti împăcarea fără îndoieli! – Lege, datorie, jurământ sunt valabile numai până în clipa în care îți impun o crimă față de conştiința ta! Nicio datorie din lume n-are dreptul să calce în picioare sufletul omului..."[7], cu atât mai mult sufletul *Omului Apostol*, un suflet sferic, rotund, etern al *Creştinului, Patriotului, Cetățeanului* – personajul central al primului roman psihologic din literatura universală care a abordat problematica Primului Război Mondial 1916-1918, inclusiv pentru populația paşnică românească care nu făcuse niciun delict. Țăranii trecuseră linia frontului să-şi strângă fânețele de pe pământurile lor.

Bestia războiului a atins atrocități inimaginabile din partea armatelor ungureşti, comandate de generalul Karg:

„I-am agățat ca pe nişte câini pe o cracă de copac... Am vrut să le facem groapă, cum se cuvine creştinilor, dar nu i-a coborât din ştreang... Zice că-i poruncă să atârne acolo, trei zile şi trei nopți, să-i vadă toată lumea şi să se învețe minte!... Doamne, Doamne, apără-ne! Până ce le-au pus lațul de gât, s-au jurat bieții oameni că nu-s

[7] Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, curriculum vitae, prefață, bibliografia de Aureliu Goci, Editura 100 +1 Gramar, Bucureşti, 1990, p. 78.

vinovați... Parcă a vrut cineva să-i asculte? Ordin şi iar ordin!... Şi uite aşa, a doua zi de Paşti! Doamne, mare eşti şi mare-i mila ta, Doamne!... Şi mai sunt patru închişi!..."[8].

Reflecțiile lui Liviu Rebreanu sunt ale unui mare umanist: „Ce minunat ar fi, excelență, dacă inima şi creierul ar fi rămas împreună, îngemănate, să nu facă niciodată inima ce nu vrea creierul şi mai cu seamă creierul să nu facă ce sfâşie inima![9]"

Prețuirea vieții are sens, se pare, în situațiile limită. Şi unde le întâlnim mai des? În război: „Viața e un povârniş cu un capăt în cer şi celălalt în neant. Omul trebuie să facă imense sforțări să stea în picioare, iar când a început prăvălirea, nimeni nu-i mai poate reda echilibrul"[10].

În război, afirma Marin Preda, fiecare crede că, acolo unde luptă el, e centrul conflagrației, iar Camil Petrescu îl consideră miezul Apocalipsei. Partea întâi a romanului e pură fabulație/ficțiune/filosofie pe tema cuplului, iar partea a doua e construită după materialul de campanie al autorului „împrumutat" cu amănunte eroului. Funcția documentară vizează autonomia estetică a măcelului care are loc:

„Cranii sfărâmate de paturi de armă, trupuri străpunse şi prăbuşite sub picioarele celor care vin din urmă. Facle şi urlete. Explozii de obuze care să doboare rânduri întregi. Ştiu că voi muri, dar mă întreb dacă voi putea îndura fizic rana care-mi va sfâşia trupul. Şi un gând stăruie, plutind peste toate, ca o întrebare: pentru mine anume cum va fi? glonț... baionetă sau explozie de obuz?[11]"

Imaginile vizuale sunt surprinse de Ştefan Gheorghidiu, ca-ntr-un tablou de Grigorescu: „Batalionul întreg s-a trântit, îngrozit, în şanțurile şoselei şi aşteaptă sfârşitul lumii"[12], iar apriorismul bergsonian funcționează perfect: „... cum o fi țara asta, când nu e război?"[13]. Două-trei rânduri lapidare au conotații mai mult decât pagini întregi. Camil Petrescu este o conştiință care aspiră la zorii idealului păcii.

Într-un război sunt fel de fel de evenimente, de incidente, de întâmplări şi situații comice sau neprevăzute. De pildă, un comandant de pluton, pe nume Rădulescu, înainte de atac, ține oamenilor un discurs despre Patrie[14]. La Vulcan, după ce casele au fost părăsite de unguri, au fost jefuite de țigani. Soldații trimişi prin satele cucerite, să le facă rost de alimente/bunătăți, aduc vestea că cei de la trenurile regimentare şi de la serviciile dinapoi/din spatele frontului, se dedau la jafuri.

Prezentarea psihologiei războiului e opera unui mare artist. La 30 septembrie 1916, în fața satului Săsăuş, din Ardeal: „După ce trombele de pământ negru şi fum se risipesc, îi vezi cenuşii, lungiți ici şi colo, fără să ştii care sunt morți şi care sunt numai

---

[8] *Ibidem*, p.156.
[9] *Ibidem*, p. 81.
[10] *Ibidem*, p. 131.
[11] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura 100 +1 Gramar, București, 2000, p. 153.
[12] *Ibidem*, p. 156.
[13] *Ibidem*, p. 161.
[14] *Ibidem*, p. 169.

culcați ca să se ferească de spărturi”[15]. Şi mai departe: „Abia mai înțeleg bocetul, ca o litanie, ca un blestem apocaliptic din adâncul adâncurilor parcă.

– Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu”[16].

La 2 octombrie 2016, Divizia a III-a „mărşăluind cu greutate pe drumuri noroioase şi desfundate, cu podețe stricate, pe frig şi pe ploaie”[17], a ocupat, cu brigada a cincea, Moha, iar, cu brigada a şasea, localitatea Bărcuț. Soldații acestei divizii întâlneau artileria grea germană, pentru întâia oară.

Ei au suportat bombardamentul cu bărbăție, au respins, sângeros, toate atacurile şi au luat câteva sute de prizonieri: „În regiunea Dragoslavele, lupta îndârjită s-a terminat prin înfrângerea duşmanului. Un regiment de infanterie a căzut în spatele inamicului, ocupând cheile Dâmbovicioarei şi şoseaua Giuvala. Am făcut 25 mii de prizonieri, am luat patru tunuri de câmp şi un bogat material de război. Urmărirea inamicului continuă şi diverse unități mici care au căutat să-şi facă loc prin munți, peste vechea frontieră, sunt treptat capturate”[18].

Camil Petrescu, un scriitor cu o operă-creație, este şi un om al epocii sale, solidar cu toți semenii săi, de aceea tehnica scriiturii sale este aceea a tricotajului şi arhitectului. Mai întâi îşi prezintă episoadele care fixează caracterele. Urmează momentele de interpretare psihologică, după care se opreşte asupra elementelor de atmosferă, prin lămurirea nuanțelor. În personaje infiltrează câte ceva din experiența sa de viață. Ştefan Gheorghidiu oglindeşte şi personalitatea scriitorului, aşa după cum Apostol Bologa – caracterul, psihologia şi fizionomia lui Emil Rebreanu, fratele scriitorului, ofițer în armata austro-ungară, care, încercând să dezerteze la români, este prins, judecat şi executat în trecătoarea Ghimeş Palanga din munții Ciucului.

Cele trei romane dezvoltă şi filosofia mersului omenirii şi al devenirii României în istorie. Revoluțiile, franceză şi cele de la 1848, au impus deziderateле: libertate, egalitate, fraternitate, adică crearea națiunilor. Prin Unirea Principatelor: Moldova şi Muntenia (1859) se naşte România. Primul Război Mondial a statuat principiul internațional inalienabil: *drepturile popoarelor* la autodeterminare, independență şi suveranitate. Al Doilea Război Mondial a consfințit *drepturile omului*, ale individului la libertate şi identitate. E drept, după *căderea comunismului*, individul are, definitiv, libertatea să-şi aleagă naționalitatea pe care şi-o declară şi poate aparține statului pe care şi-l alege. Mai există, totuşi, şi excepții... mai ales pentru statele din Estul Europei.

Ceea ce, în *Pădurea Spânzuraților* de Liviu Rebreanu, constituia un act de trădare a statului multinațional, de „dezertare”, cincizeci de ani înseamnă un „act de mutilare”. Statul amintit de popoare şi-a pierdut justificarea istorică. Lumea a evoluat spre un concept planetar de umanitate, *statul universal* al lui Marshall McLuhan, în care determinante sunt unitățile sociologice mici: provincia mea, oraşul meu, satul meu, strada mea, fără să excludă țara şi cultura, identitatea şi specificul național. E o maşinărie foarte complicată, dar acesta este sensul evoluției popoarelor, naționalităților, omenirii.

[15] *Ibidem*, p. 209.
[16] *Ibidem*, p. 212.
[17] *Ibidem*, p. 238.
[18] *Ibidem*, p. 247.

Nu ne rămâne decât să ne mângâiem cu versurile lui Blaga: „Sat al meu ce porți în nume sunetele lacrimei" sau cu cel al vâlceanului nostru, Dragoş Vrânceanu: „Pe acest loc sfințit de mişcare/mi-am aşezat casa în aşteptare...".

Mesajul celor trei romane este de actualitate şi astăzi:

- statul multinațional, mozaic de popoare, şi-a pierdut justificarea istorică;
- deşi printre primele romane de război din literatura europeană, sunt de actualitate pentru că promovează filosofia intuiționismului lui Bergson, în vogă în jurul anilor 1930, pentru promovarea romanului citadin, urmând teoria *modernismului* lui Eugen Lovinescu, prin *sincronizarea* cu evoluția Occidentului;
- romanele fac conexiunea cu toate filosofiile civilizațiilor lumii, de la filosofii antici Platon, Aristotel, la umaniştii Renaşterii şi filosofii clasici: Jean J. Rousseau, Denis Diderot, Immanuel Kant, Friedrich Hegel, Friedrich Nietzsche, până la cei contemporani autorilor Henri Bergson, Edmund Husserl, sau nouă Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Paul Ricoeur;

Un singur exemplu: Apostol Bologa poate fi interpretat cu ajutorul fenomenologiei lui Paul Ricoeur.

La el putem pleca de la o anumită „disproporție" între laturile cognitivă, afectivă şi acțională. În acest personaj-erou, viețuiesc trei oameni, trei ființe capabile nu numai de eroare, dar care au şi „căzut" în eroare, după cum ne-au dovedit acțiunile sale. Deşi avea înclinații spre filozofie, se înscrie, din mândrie şi orgoliu, la şcoala de ofițeri, spre a „brava" în fața iubitei sale, Marta. În momentul evadării, face greşeala/eroarea de a purta asupra sa o hartă a frontului, motiv să fie condamnat la moarte.

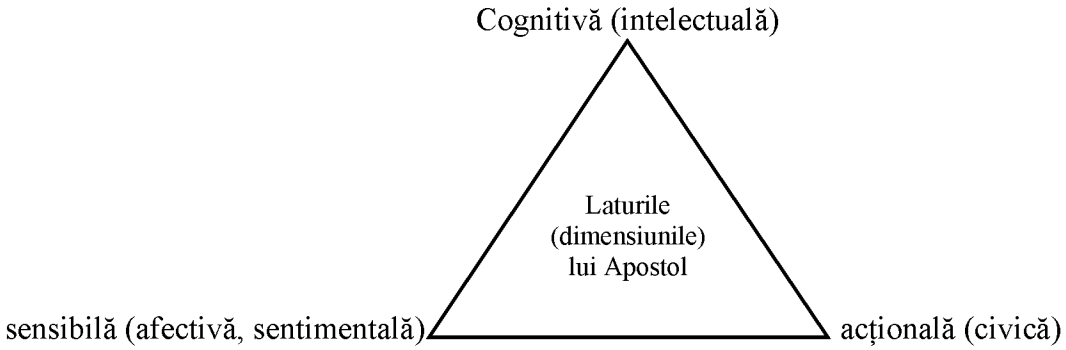

Ca cetățean al armatei austro-ungare, este decorat, avansat şi nu vede nimic anormal când este numit la Curtea Marțială şi când devine un radical. Îi condamnă pe alții la moarte, sub pretextul că-şi face datoria. Când este pus, însă, să lupte contra românilor, „filozofia" lui se prăbuşeşte în fața conştiinței.

Deşi cele trei personaje au în comun *conştiința că trebuie să-şi facă datoria față de patrie şi dimensiunea cognitivă/intelectuală*, fiecare dintre cei trei Eroi sunt *atipici* în felul lor. Ştefan Gheorghidiu îşi acoperă conceptele: *refulare, ego, id şi super-ego*, conform psihanalizei lui Sigmund Freud – prin *refugiul în filosofie* (ca o refulare), *în orgoliu, în gelozie şi în incertitudinea misogină.*

Apostol Bologa vrea să treacă cumpăna apelor şi a vieţii abordând alte concepte: *întoarcerea la natură* (pentru regenerarea sângelui) *şi la dogma creştină*, dar şi *trecerea/evadarea la conaţionalii/românii săi.* Radu Comşa are complexul lui Julien Sorel din romanul *Roşu şi negru* de Stendhal, „ghinionul" de a nu se fi născut într-o familie nobilă. El nu are nici *percepţia adaptării şi recuperării. Este un personaj de prisos.* Într-o proporţie mai mică, şi Bologa, şi Gheorghidiu sunt oameni cu mintea plină de idei, dar care nu folosesc la reformarea/redresarea societăţii. Eşecul lor e dat de ura împotriva imperiilor şi de indecizia de a lua o hotărâre, în cazul lui Apostol Bologa, de misoginismul exagerat şi buimacul filosof frenetic, în cel al lui Ştefan Gheorghidiu.

Când te afli sub pătură cu o femeie frumoasă şi apetisantă precum Ela, nu-i mai vorbeşti despre filosofia lui Platon. În ce-l priveşte pe Radu Comşa, Eroul este victima *complexului diferenţierii sociale* şi a *invocaţiei/nonvocaţiei de a se putea adapta, eroul înfrânt, de prisos din literatura română.* O părere: chiar dacă viaţa cotidiană şi literatura ficţională bat filmul, nu există categorie socială care să nu fi contribuit, să nu fi suferit, să nu fi sprijinit, într-un fel sau altul, Primul Război Mondial (1916-1918), chiar şi aşa cum o face bătrânul erou din proza lui Ion Agârbiceanu, care păstrează un pod de fân, deşi avea nevoie de bani, pentru a-l oferi cavaleriei române, intonând cântecul patriotic *„Treceţi, batalioane române, Carpaţii".*

Există *un fir al continuităţii literaturii de război* în Vâlcea. Scriitorul şi universitarul Mircea Vrânceanu, Erou din Al Doilea Război Mondial, virtuos al acestui gen de proză *prezintă portretul colectiv al celor de pe linia frontului, introducând amănuntul la locul potrivit, aşa încât reuşeşte să îmbine descrierea cu introspecţia, analiza psihologică cu felia de viaţă realistă, reflecţiile cu expresiile lui celebre. Prostiei, mediocrităţii şi curiozităţii, de la generali şi miniştri, până la şacalii politici, le oferă pagini antologice, prin surprinderea mediilor. Sacrului şi profanului, în sensul bun al cuvântului, le rezervă obiceiurile, datinile şi tradiţiile ancestrale ale ospitalităţii româneşti, chiar şi în timpul războiului, într-un evantai de tipologii/atipologii umane. Stilul răzvrătitului nu poate fi limitat...*[19].

Vom încheia cu profesiunea de credinţă a lui Camil Petrescu: „O carte se scrie foarte greu, îţi cere material strâns în ani de zile, eforturi extenuante, trudă supraomenească şi sunt departe de a fi răsplătite materialiceşte" (*Interviu* din „Rampa", 4 decembrie 1930). E o ipostază a valorii şi recompensei spirituale.

Eroii celor trei romane renunţă pe rând: Radu Comşa, la liniştea şi echilibrul unei familii modeste, ulterior la statutul de intelectual, Apostol Bologa, la cel de ofiţer al imperiului, iar Ştefan Gheorghidiu, la filosofie pentru a se închina Icoanei Patriei.

[19] Nelu Barbu, „Mircea Vrânceanu, între apriorism şi trăirism", în volumul de proză de război *Însemnările unui răsvrătit*, de Mircea Vrânceanu, Editura Beta, Bucureşti, 2015, Colecţia Restituiri, p. 210.

ALEXIE MATEEVICI – PREOT MILITAR ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Octavian Moşin

Abstract: *Articolul include date despre viaţa şi activitatea poetului basarabean Alexie Mateevici, îndeosebi despre mobilizarea sa pe frontul de luptă din timpul Primului Război Mondial în calitate de preot militar (1915-1917). Aproape doi ani încheiaţi a purtat rasa preoţească şi a fost părintele sufletesc al soldaţilor mobilizaţi pe front, împărţind cu ei nevoile, bolile şi suferinţele războiului. În scurta-i viaţă de numai 29 de ani, Alexie Mateevici a desfăşurat o imensă activitate multilaterală. Opera sa poetică numără peste 43 de titluri. Poetul spiritului nostru naţional, mai întâi de toate s-a impus în conştiinţa tuturor ca autorul poemului nemuritor „Limba noastră".*

Alexie Mateevici este unul din cei mai reprezentativi scriitori români născuţi în Basarabia. Preot, poet, publicist, folclorist, traducător şi om politic, membru al Societăţii Bisericeşti de Istorie şi Arheologie – însă numele său rezonează în minţile multora datorită poeziei „Limba noastră", odă închinată limbii române, care din anul 1994 este imnul Republicii Moldova.

S-a născut la 16 martie 1888 (pe stil vechi) în satul Căinari, judeţul Bender, Basarabia (azi în raionul Căuşeni, Republica Moldova). Este primul copil al preotului Mihail şi al soţiei sale, Nadejda, fiică de protopop.

A studiat la Şcoala Spirituală (Duhovnicească) de Băieţi din Chişinău (1897-1902) „cu privilegii" (cum laude) conform adeverinţei de absolvire. A urmat studiile la Seminarul Teologic din Chişinău (1902-1910). Mai târziu, devine student la Academia Teologică din Kiev (1910-1914) pe care o absolvă cu teza de licenţă: *Elemente religioase ale folclorului moldovenesc*.

Activitatea literar-publicistică şi de cercetare, de timpuriu începută, este una prodigioasă. În primele numere ale ziarului *Basarabia* (din 1907) publică un ciclu de poezii: *Ţăranii; Eu cânt; Ţara,* precum şi articolele: *Sfântul Vasile – Anul Nou în obiceiurile moldovenilor basarabeni* şi *Din cântecele poporane ale Basarabiei.*

În revista *Кишиневские Епархиальные Ведомости* (*Kisinevskie Eparhialinie Vedomosti)* publică studiul lingvistic *Momente ale influenţei bisericeşti asupra originii şi dezvoltării istorice a limbii moldoveneşti* şi articolele: *Motive religioase în credinţele şi obiceiurile moldovenilor basarabeni; Bocetele funerare moldoveneşti (1910-1911) şi Schiţă a traducerilor moldoveneşti religioase şi de trai (1912).*

A fost un colaborator permanent al revistei *Luminătorul*, unde a publicat o serie de studii consacrate istoriei creştinismului în Moldova. Tot în această revistă a publicat studiul *Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni* (1913).

A fost preocupat de folclorul local şi de textele vechi. A tradus mult din literatura clasică rusă: Anton Cehov, Aleksandr Puşkin, Mihail Lermontov, Alexei Tolstoi etc.

Militant pentru drepturile românilor, poetul plăsmuieşte şi cea mai frumoasă odă închinată limbii materne, poezia *Limba noastră*. Pentru prima dată poezia *Limba noastră* a fost publicată în ziarul *Cuvântul moldovenesc* la 21 iunie 1917. Elogiul transmis prin cuvinte s-a îmbinat perfect cu muzica semnată de alt preot – Alexandru Cristea, devenind „o odă vibrantă", o „Marseieză a Basarabiei"[6].

Înrolarea pe frontul de luptă

Întors de la studii din Kiev, Mateevici este numit profesor de limba greacă la Seminarul Teologic din Chişinău. Chiar de la început, între tânărul pedagog şi seminarişti se stabilesc relaţii de prietenie. Uneori, tânărul pedagog îşi permitea să discute cu elevii moldoveni, în limba maternă, ceea ce era în contradicţie cu politica de la Seminarul Teologic. Printre elevii săi de naţionalitate rusă s-au găsit şi denunţători. Ca urmare, îndată după ce s-a început Primul Război Mondial (în 1914), arhiepiscopul Chişinăului şi Hotinului, Platon (Rojdestvenski), (1866-1934) îl convoacă şi îi propune insistent acceptarea funcţiei de preot-militar, astfel urmărind scopul de a-l îndepărta de şcoală şi de influenţa „primejdioasă" asupra seminariştilor [1].

La început, a încercat să refuze propunerea arhiepiscopului. Mateevici a obiectat că, fiind bolnăvicios nu s-ar putea duce pe front. Episcopul însă i-a promis poetului că nu va fi numit într-o unitate militară de pe front, ci va fi repartizat în Regimentul 41, de rezervă, care are destinaţia de a sta în Chişinău şi pregăti tinerii recruţi pentru front. După mai multe şovăieli, a acceptat propunerea să devină preot-militar [7, p. 27]. Printre soldaţii moldoveni, preotul se bucură foarte mult de încredere şi iubire.

În septembrie 1915, Alexie Mateevici porneşte pe un nou şi inedit drum al vieţii sale, încadrat într-un batalion de infanterie pe frontul galiţian. Însă, peste puţin timp, lucrurile iau o altă întorsătură. După intrarea României în război, el continuă serviciul militar în brigada rusă de Artilerie nr. 71 pe frontul român din Tecuci, unde a trăit grozăviile luptei de la Mărăşeşti.

La Iaşi, Mărăşeşti şi Tecuci, aflat într-o atmosferă de tendinţă colectivă a batalioanelor moldoveneşti de pe front, unde, în marş de război, sub rafale de mitraliere, explozii de obuze şi vuiet de avioane, poetul a scris poezii patriotice [1], de mare rezonanţă publică, inspirate de acele zile de groază şi apoi de glorie. La sfârşitul lui decembrie 1916, Mateevici scria: „*Vizitând Mitropolia Iaşului, unde acum se cântă şi în ruseşte, spre satisfacţia soldaţilor care au umplut la refuz hramul, simt un oarecare flux de euforie, de forţă creatoare... Ceva parcă mi-a trezit mintea, ce dormita, ceva care mă îndeamnă la activitate literară. Niciodată scrisul meu nu a curs cu atâta uşurinţă, de sub pana mea, ca acum...*" [4, p. 25].

Războiul şi suferinţele de pe front, mai cu seamă când a fost transferat pe câmpul de luptă român, au dezvoltat în personalitatea lui Mateevici patriotismul şi dragostea faţă de neam şi ţară. A scris mult şi din dorul de familie. Ulterior, s-a dovedit că unele poezii scrise pe front au rămas în manuscrise, într-un carnet special, fiind publicate după moartea poetului.

În condițiile frontului român, Mateevici a avut ocazia să vină în contact direct cu literatura şi îndrumătorii scrisului românesc [7, p, 27]. Acolo l-a cunoscut şi pe Nichifor Crainic, care, ulterior, a scris că-l vedea adesea cu „*vravurile de cărți româneşti pe care le studia cu mare sârguință*" [3, p. 28].

Despre perioada aflării lui Mateevici, în calitate de preot-militar pe frontul Primului Război Mondial, se cunoaşte datorită corespondenței sale cu soția. Prima scrisoare păstrată în arhiva familiei este cea din 31 decembrie 1915, în care el îşi exprima îngrijorarea că la cele trei scrisori expediate de dânsul, n-a primit nici un răspuns. Corespondența lui cu familia s-a intensificat odată cu transferarea unității sale militare, pe frontul român de la Mărăşeşti [5, p. 88-89].

Odată cu revoluția din februarie 1917 şi răsturnarea spontană a regimului țarist din Rusia, s-a ivit firicelul de speranță al basarabenilor care se îndrepta spre libertatea şi democratizarea vieții publice. În procesul de emancipare națională, preotul-militar Alexie Mateevici s-a implicat activ în lupta pentru dezrobirea plaiului natal. Astfel, revenind în Chişinău în micile concedii pe care adesea le obținea cu scopul de a-şi vizita familia, preotul luptător participa la diverse întruniri social-politice, unde ținea discursuri patriotice înflăcărate. În aşa mod, la 20 mai 1917 participă la Primul Congres al studenților români din Basarabia. O săptămâna mai târziu – la Primul Congres al Învățătorilor Moldoveni din Basarabia. La cel din urmă eveniment, au răsunat următoarele cuvintele: *„Ca unul care vin cu toată dragostea mea în mijlocul dumneavoastră, cred că pot să-mi îngăduiesc de a vă da unele sfaturi frățeşti. Dar mai întâi de toate, să ştiți că: Unde-i unul, nu-i putere, / La nevoi şi la durere. / Unde-s doi, puterea creşte / Şi duşmanul nu sporeşte."*

După revoluția din februarie 1917, în anii grei de război, pe lângă obligațiunile de preot-militar, Mateevici creează poezii valoroase, care i-au înveşnicit numele. Anume în această perioadă, activitatea poetică a lui Mateevici izbucneşte dintr-o dată ca un vulcan.

În ultimele două luni de viață, presat de suferințe, poetul a scris şi ne-a lăsat drept moştenire numeroase poezii sentimentale, unele fiind un apel la sentimentul patriotic: *Văd prăbuşirea* (5-6 iulie); *Cântec de leagăn* (7 iulie); *Basarabenilor* (10 iulie); *Frunza mucului* (12 iulie); *Unora* (13-14 iulie).

Însă, viața a croit o altă cale pentru creatorul Imnului limbii materne. A devenit victimă a unui joc de forțe oarbe, iar viața i-a fost curmată în plină înflorire. La 13 august (stil vechi), bolnav de tifos exantematic, s-a stins la spitalul nr.1 din Chişinău şi a fost înmormântat la cimitirul central de pe strada Armenească. În anul 1934 la mormântul său a fost ridicat un bust realizat de sculptorul Alexandru Plămădeală, pe care poetul l-a cunoscut personal în 1910.

Referințe bibliografice:

- Baciu, Gheorghe. *Alexe Mateevici (1888-1917) – preot militar, poet şi patriot.* În: *Revista militară*, 2014, Nr. 2(12), p. 138.
- Colesnic, Iurie. *Biserica Basarabeană. Chipuri de neuitat...*, Chişinău, 2015.

- Crainic, Nichifor. *Icoanele vremii. Ce-am văzut în România mică*. Bucureşti: Semne, 2017.

- Mateevici Alexe – *Genealogie. Iconografie. Evocări.* Ediție întocmită şi îngrijită de Vlad Chiriac. Chişinău: Ştiința, 2003.

- Mateevici, Alexei. *Opere alese*, vol. 1. Chişinău: Cartea moldovenească, 1971.

- Micu, Dumitru *Literatura română în secolul al XX-lea*. Bucureşti: Editura Fundației culturale române, 2000.

- Țepordei, Vasile. *Alexie Mateevici*. Ed. a 2-a rev. Chişinău: Pontos, 2016.

SOCIETATEA „INVALIZII DIN RĂSBOI", FILIALA CRAIOVA. MĂRTURII ALE UMANISMULUI PRIVIND SITUAȚIA INVALIZILOR DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Narcisa Maria Mitu

Primul Război Mondial a avut consecințe dramatice asupra României în perioada 1916-1918. Reducerea teritoriului țării la regiunea Moldovei, epidemiile, sărăcia dar, în special, pierderile de vieți umane şi-au pus puternic amprenta asupra țării. În acelaşi timp, războiul a fost unul al speranțelor, al viselor împlinite pentru care foarte mulți români au făcut sacrificiul suprem, viața, şi, la fel de mulți au plătit cu invaliditatea, înțelegând prin aceasta faptul că oamenii au devenit inapți pentru muncă. O preocupare reală pentru soarta invalizilor şi a orfanilor se poate observa încă din timpul desfăşurării conflictului armat, un puternic exemplu venind din partea Reginei Maria, supranumită şi „mama răniților". Încă de la declanşarea ostilităților, Regina s-a implicat în înființarea serviciului de Cruce Roşie care s-a aflat sub Înaltul Său Patronaj, prin organizarea şi coordonarea serviciului de ambulanță care trebuia să îi preia pe răniți de pe front. Preocuparea permanentă de a veni în ajutorul celor aflați în suferință a determinat-o pe aceasta să înființeze mai multe societăți de binefacere dintre care menționăm: „Invalizii din Răsboi", „Ocrotirea orfanilor de război", „Principele Mircea pentru protecția copiilor din România", „Văduvele din război" etc.

Numărul foarte mare al soldaților rămaşi cu sănătatea zdruncinată, unii cu sechele fizice, alții cu moralul afectat, confruntându-se, totodată, şi cu mari lipsuri materiale, a făcut absolut necesară înființarea Societății „Invalizii din Răsboi", astfel încât „aceşti apărători ai țării" să fie „ajutați, îngrijiți, înălțați moralmente spre a se evita crearea unei clase de oameni revoltată, gata a se deda la toate relele"[1].

Având ca scop *îngrijirea din punct de vedere moral şi material a invalizilor de război*, Societatea „Invalizii din Răsboi" – Societatea Română pentru reeducațiunea profesională şi asistența invalizilor din Război a fost înființată la 1 octombrie 1917, actul constituirii fiind semnat în Palatul Regal din Iaşi. Sediul central a fost stabilit la Bucureşti, cu mențiunea că, în timpul războiului, acesta era „în oraşul unde guvernul îşi va avea reşedința"[2]. La 16 noiembrie 1917, Regele Ferdinand recunoştea, prin înalt decret regal, calitatea de „persoană morală" a Societății „Invalizii de război". Responsabilitatea realizării acestui decret revenea miniştrilor secretari de stat de la departamentele Războiului şi Finanțelor[3].

---

[1] S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 42 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

[2] *Ibidem,* f. 62.

[3] „Invalizii din răsboi" Societate Română pentru Reeducațiunea profesională şi Asistența Invalizilor din Răsboi, Statute, 1917, pp. 3-5.

Societatea a fost creată din inițiativa Reginei Maria şi a Principelui Carol, moştenitorul Tronului României, aşa cum reiese din Raportul ministrului de Război adresat Regelui Ferdinand, întocmit la 13 octombrie 1917. Ministrul de Război, generalul de divizie C. Iancovescu, declara: *În vremurile atât de grele prin cari trecem, Țara şi armata ei au găsit un neasemănat de puternic sprijin în societatea „Invalizii din răsboi"*[4], afirmând că, peste 1.400 de invalizi şi-au găsit un real adăpost la centrele de ajutorare şi în atelierele de lucru ale societății.

Preşedintele de onoare al Societății a fost numit Principele Carol. Simona Lahovary, doamna de onoare a Reginei Maria, deținea funcția de preşedinte al ***Comitetul de direcție***, secondată fiind în funcția de vicepreşedinte de Caterina H. Catargi. Ca membri ai acestui comitet erau menționați: Anna Sevescu, Vintilă Brătianu, Dimitrie Grecianu, Elena Isvoranu, g-ral Lupescu Alexandru, dr. Giulamilla, Gh. Balş, Gh. Danielopol – consilier financiar, S. Rosental – consilier juridic, Ion Clincianu – casier, Ion Mitilineu – secretar general şi delegații Ministerului de Război: Intendent general Stanciovici şi prof. dr. Ion Cantacuzino[5].

Comitetul de patronaj era constituit din: S.A. Mitropolitul Pimen al Moldovei şi Sucevei; ministrul de Război, ministrul de Material de Război, ministrul de Interne, ministrul de Finanțe, ministrul de Culte şi Instrucțiuni Publice, ministrul de Industrie şi Comerț; d-le Clotilda Averescu, Lady Barklay, Marchisa de Belloy, Camille Blondel, Maria M. Cantacuzino, Ivona Cămărăşescu, Elisa G. Corbescu, Ecaterina T. Criveț, Hector Economos, Principesa Gagarine, Lucia Grecianu, Victoria Dr. Hurmuzescu, Agripina Iliescu, L. Isvoranu, Maria Moruzi, Olga Prezan, Irina Procopiu, Nadeja Ştirbey, Gabrielle Tavernier, Elisa Văleanu, Natalia Vlădoianu, d-ra D. Cesianu, domnii: general Burghele, general Alevra, colonel Nicoleanu, George Balş – vicepreşedintele Crucii Roşii a României, dr. Bejan, Constantin Brâncovan, George Corbescu, dr. Gruescu, dr. Hurmuzescu, Nicolae Iorga, Scarlat Lahovary, Alexandru Mavrodi, dr. André Molina, Sebastian Moruzi, Mihail Sadoveanu, Ed. Tavernier[6].

Din ***comisia de verificare*** pe anul social 1917-1918 au făcut parte: Matei Balş, col. Eliande Constantin şi A. Opran delegat din partea Ministerului de Finanțe[7].

În continuare reproducem fragmente din Statutul Societății[8]:

Cap. II. Scopul societății. Mijloacele de acțiune.

Art. 3. Scopul societății este de a asigura îngrijirea şi asistența invalizilor din război, prin reeducațiunea lor profesională, prin procurarea de ocupațiuni potrivite cu aptitudinile lor şi în raport cu mediul în care vor trebui să trăiască, şi prin acordări de mici ajutoare, împrumuturi sau avansuri, în condițiile prevăzute în statutele de față.

Art. 4. Mijloacele de acțiune vor fi:

a) Măsuri pentru a asigura invalizilor ajutorul ortopedic în condițiile cele mai bune.

---

[4] *Ibidem*, p. 5.

[5] *Ibidem*.

[6] S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 59.

[7] *Ibidem*, f. 61.

[8] *Ibidem*, ff. 62-64.

b) Asistența invalizilor, care va începe chiar din spitalele sau azilurile de convalescență, în care se vor găsi, prin încurajarea morală ce li se va da. Pentru cei ce nu ştiu carte, se va căuta mai întâiu a-i învăța a ceti şi a scrie.

c) Măsuri pentru reeducațiunea lor profesioanală, ținându-se în seamă cât va fi posibil de ocupațiunile lor anterioare, în scop de a le asigura un trai ticnit.

d) Măsuri pentru a găsi invalizilor ocupațiuni potrivite cu aptitudinile lor, prin înființarea de ateliere profesionale, mici industrii, magazine de desfacere a produselor fabricate de dânşii cum şi pentru întrebuințarea lor în slujbe şi ocupațiuni nimerite, în diferitele instituțiuni şi fabrici, fie ale Statului, fie ale diferitelor autorități publice sau particulare.

e) Societatea va mai putea acorda invalizilor din război, mici ajutoare lăsate cu totul la aprecierea şi chibzuința Comitetului de direcțiune, în limitele creditului ce va fi prevăzut în acest scop în bugetul anual al societății.

Societatea va putea de asemenea să acorde împrumuturi invalizilor din războiu, pentru înjghebarea meseriilor, fie direct din fondurile sale, fără dobândă, fie prin Casa Centrală a băncilor populare, sub garanția societății, în condițiunile ce se vor stabili printr'un regulament special.

f) Asistența juridică a invalizilor, dându-li-se tot concursul pentru a-şi valorifica drepturile pe lângă autorități, drept la pensiune şi altele, procurându-le în acest scop actele necesare.

Ei vor putea fi asistați înaintea instanțelor judecătoreşti de advocați ai societății, în mod gratuit, în orice fel de proces, afară bineînțeles de acelea ce ar fi intentate Ministerului de Război.

Unul sau mai multe regulamente speciale, aprobate de Comitetul de direcțiune al societății, vor determina condițiunile de punere în aplicațiune şi funcționare a tuturor măsurilor sus enunțate.

Art. 5. Vor fi considerați ca invalizi din războiu, putând beneficia de protecțiunea şi asistența societății, toți militarii şi cei asimilați lor, precum şi alte victime ale răsboiului, cari vor fi devenit neapți a munci pentru a-şi câştiga existența, fie că li s'ar fi recunoscut vreun drept de pensiune de răsboi în baza legilor existente, fie că, fără a li se fi recunoscut un asemenea drept de pensiune, s'ar constata neîndoios că infirmitatea incurabilă de care invalidul este atins, a fost dobândită în timpul şi din cauza războiului.

În aceast din urmă caz, adică atunci când cel care cere sprijinul şi asistența societății nu este pensionar de război pentru infirmități, calitatea lui de invalid cu drept de ajutor şi asistență, va trebui neapărat să fie în prealabil recunoscută de ministerul de război, în urma cercetărilor ce va face".

Potrivit statutului, Societatea era constituită din: *fondatori,* cei care cotizau cu cel puțin 100 de lei fiecare; *donatori* - cei care ofereau o donație de cel puțin 500 de lei şi *aderenți* – cei care solicitau intrarea în societate obligându-se să plătească o cotizație anuală de cel puțin 5 lei. În acelaşi timp, ofițerii invalizi din război deveneau membri de drept, fără a plăti cotizație.

Societatea era administrată de ***Adunarea generală*** care era forul deliberativ al societății şi era compusă din totalitatea membrilor societății, atât de la centru cât şi de la filiale şi avea următoarele atribuții: alegea comitetul de direcție, numea membri în

comitetul de patronaj, alegea cei doi membri din comisia de verificare a gestiunii comitetului de direcție, hotăra asupra tuturor chestiunilor zilnice şi asupra măsurilor relative la asigurarea bunului mers şi la dezvoltarea societății, modifica statutele şi avea dreptul de a dizolva societatea cu aprobarea Ministerului de Război[9].

Comitetul de direcțiune era compus din 15 membri aleşi pe 4 ani. Din rândul acestora se alegea: o/un preşedintă/e, 2 vicepreşedinți, un secretar general, 1 consilier financiar, 1 consilier juridic, 1 casier, un secratar contabil, unul sau mai mulți directori cât şi impiegații necesari. Atribuțiile comitetului erau: conducea societatea „cu puterile cele mai largi, exceptându-se chestiunile rezervate deciziilor adunării generale"; întocmea bugetul anual supus aprobării Ministrului de Război; instituia un ***comitet tehnic*** compus din 3 delegați ai Comitetului de direcțiune, un delegat al Ministerului de Industrie şi Comerț, unul al Ministerului Instrucțiunei Publice şi al Cultelor, unul al Ministerului de Interne precum şi al oricărui alt minister sau al instituțiilor de stat, mai mulți medici şi alți specialişti şi mari industriaşi din diferite ramuri[10].

Veniturile societății se obțineau din: subvenții, donații şi legate, cotizațiile membrilor, beneficiile rezultate din baluri, serbări, representații, loterii etc. În cazul dizolvarii societății, toată averea mobiliară şi imobiliară avea să treacă la Cassa Dotațiunei Oastei, care continua să acorde asistența şi ajutoare invalizilor de război.

Articolul 2 din Statutul Societății prevedea că se puteau înființa filiale în orice oraş din țară sau din străinătate. Din adresa transmisă prefectului județului Dolj, reiese că scopul înființării filialelor în reşedințele de județ este acela: de a le găsi invalizilor locuri de muncă pe măsura capacității lor „pentru a nu încuraja nici lenea şi nici cerşetoria": paznici, portari, telefonişti, secretari; a le ridica moralul alegându-i în Consilii comunale Cooperative şi Obşti săteşti; să le ofere asistență juridică prin angajarea unui avocat care să le reprezinte interesele gratuit sau, în cel mai rău caz, la jumătate din tariful perceput, să se colecteze prin creditul membrilor Comitetului fonduri din care să li se ofere mici ajutoare extraordinare[11].

Normele de conducere ale filialelor sunt prevăzute în Regulamentul filialelor Societății „Invalizii din Război", editat în 1918 şi pe care îl vom reproduce mai jos[12]:

Cap. I. Constituirea, denumirea şi numărul filialelor.

1. Societatea „Invalizii din răsboi" conform statutelor sale înființează în fiecare capitală de județ a țărei, câte o ***filială principală*** *care se va ocupa de asistența invalizilor din județul respectiv potrivit cu dispozițiunile regulamentului de față, sub ordinele organelor conducătoare centrale. Aceste filiale vor purta numele județelor în care se înființează şi funcționează.*

2. Afară de aceste filiale județene principale se vor mai putea înființa, după nevoi sau împrejurări în centre mai importante, filiale secundare, care se vor ocupa de asistența invalizilor din localitate, sub conducerea directă a filialelor principale.

---

[9] *Ibidem,* f. 65.

[10] *Ibidem,* ff. 66-67.

[11] *Ibidem,* f. 24.

[12] „Invalizii din Războiu" Societate Română pentru reeducațiunea profesională şi asistența invalizilor din război, *Regulamentul filialelor*, Iaşi, 1918, pp. 1-15.

Ele vor purta denumirea de „Comitete locale" ale Comunelor în care funcționează.

3. Filialele județene se pot înființa cu un număr de minimum 15 membri, luând parte la constituirea lor un membru delegat al comitetului de direcțiune central al Societății.

4. După facerea actelor de constituire a filialei delegatul centralei va încredința filialei actele oficiale ale invalizilor din război, din cuprinsul județului respectiv, care sunt înscrişi la Societate, împreună cu scriptele, statutele Societății, legile, regulamentele şi instrucțiunile existente.

5. Un exemplar al procesului verbal de constituire a filialei, împreună cu lista tuturor membrilor înscrişi semnată de preşedinte, se va trimite comitetului central care în şedința cea mai apropiată a sa, va lua cunoştință de ele şi va aproba constituirea, comunicând aceasta preşedintelui filialei.

6. Comitetele locale se pot constitui cu un număr de cel puțin 10 membri în urma propunerilor filialelor județene sau din ori ce altă inițiativă, particulară sau a organelor centrale, în localitățile în care se va simți nevoia unei filiale secundare.

Pentru înființarea comitetelor locale se va face din partea inițiatorilor un raport sau o cerere către comitetul de direcțiune central, cu avizul filialei respective motivând necesitatea înființării acestor comitete şi arătând mijloacele de acțiune de care dispun sau pe care proectează să şi le creeze inițiatorii, iar comitetul în şedința cea mai apropiată, având avizul filialei județene respective va discuta propunerea şi va decide asupra ei.

Activitatea comitetelor se va mărgini în localitatea în care funcționează sau în mod excepțional se poate întinde asupra unei regiuni, după necesități şi împrejurări însă cu aprobarea specială din partea comitetului central după avizul filialei județene.

La constituirea acestor comitete se vor îndeplini aceleaşi formalități ca şi la constituirea filialelor principale, cu deosebire că va putea asista un delegat al filialei în locul unui delegat al comitetului central.

7. Nu pot exista şi funcționa alte filiale sau comitete locale, ori asociații sau grupări sub alte denumiri care să se ocupe de asistența invalizilor din război de cât cele constituite cu aprobarea Societății şi numai câte una singură în fiecare localitate.

8. Sigiliile, emblema şi scriptele tuturor filialelor principale şi secundare vor fi uniforme, iar modelele lor vor fi date de la centru.

9. Numărul filialelor județene este limitat la câte una de fiecare județ al țării, iar cel al comitetelor locale este nelimitat.

10. Filialele județene nu se pot desființa de cât odată cu Societatea; iar filialele locale se pot desființa cu avizul filialei județene respective dacă nu-şi îndeplinesc rolul sau nu mai este nevoe de ele.

Cap. II. Scopul şi îndatoririle filialelor şi a comitatelor locale

II. Menirea filialelor şi a comitetelor locale este:

a) De a cerceta de aproape în toate localitățile pe invalizii din răsboi şi a-i înscrie la Societate procurând toate datele şi actele necesare pentru regularea situației lor militară sau obținerea drepturilor lor ca invalizi de războiu.

b) De a cunoaşte de aproape situaţia şi nevoile invalizilor din cuprinsul fiecărui judeţ şi a aplica măsurile cele mai potrivite de asistenţă şi reeducaţie cu alte cuvinte a descentraliza în modul cel mai potrivit activitatea Societăţei.

c) A înscrie în Societate cât mai mulţi membri care să contribue la îndeplinirea scopului Societăţei şi să lucreze pentru binele invalizilor ocupându-se pe cât va fi posibil de fiecare invalid în parte.

d) Să procure mijloacele materiale pe căile arătate mai la vale, pe lângă cele date de Stat sau diferite instituţii, mărind ast-fel fondurile Societăţei şi mijloacele de asistenţă.

e) Să distribuie direct invalizilor din toate părţile ajutoare în bani sau în natură după normele stabilite prin regulamente sau instrucţiuni speciale date de organele centrale şi să se intereseze ca plata pensiilor şi ajutoarele ce se cuvin invalizilor de la Stat să se facă în mod regulat.

f) Să cerceteze la faţa locului cererile, plângerile şi reclamaţiunile invalizilor din război, şi să intervină la autorităţile locale ori particulare pentru satisfacerea lor, când sunt drepte, sau să raporteze la centru ori să intervie mai departe la autorităţile superioare, pentru satisfacerea lor. Vor căuta să obţină de la autorităţile locale concesii şi autorizaţii pentru diferitele întreprinderi cinstite şi potrivite cu situaţia invalizilor.

g) De a înlesni mijloacele de transport invalizilor care au nevoe de a se deplasa pentru a'şi regula situaţia sau pentru obţinerea protezelor de care au nevoe.

h) De a asigura invalizilor îngrijirile medicale de care au nevoe internându-i în spitale şi de a le procura proteze după regulamentele stabilite de Centrală.

ı) Filialele şi comitetele locale sunt obligate să lucreze pentru înălţarea morală a invalizilor şi să combată apucăturile rele precum e cerşetoria, lenea, neîntrebuinţarea sau alienarea mijloacelor de asistenţă acordate şi să răsplătească pe invalizii muncitori şi exemplari în îndeplinirea datoriilor lor, prin distincţiuni.

j) Filialele vor colabora la organizarea şi conducerea instituţiilor ce se vor înfiinţa de Centrală în localitate pentru asistenţa şi reeducaţia invalizilor conform statutelor şi regulamentelor speciale. Vor întrebuinţa toate mijloacele spre a determina pe invalizi să-şi facă reeducaţia profesională în diferite direcţiuni spre a-şi asigura o existenţă îmbelşugată şi o viaţă tihnită.

k) Vor îngriji de a plasa pe invalizi în anumite posturi sau le vor procura de lucru acasă la ei sau în altă parte şi le vor da mijloacele necesare spre a putea lucra.

l) Vor controla aplicarea şi executarea ordinelor şi măsurilor disciplinare militare sau sociale la care sunt obligaţi invalizii.

Comitetele filialelor şi cele locale, vor avea într'un cuvânt menirea a aduce la îndeplinire în limita cercului lor de activitate, toate sarcinile pe care le are Societatea după statute şi regulamente, înlocuind în acele limite comitetul central, în toate atribuţiile lui.

Cap. III. Membrii filialelor şi îndatoririle lor:

12. Membrii filialelor şi ai comitetelor locale sunt consideraţi ca membri ai Societăţii şi, conform statutelor, sunt de trei categorii: membrii fondatori, donatori şi aderenţi". Aceştia trebuiau să achite aceleaşi taxe prevăzute în Statutul Societăţii. În

cazul în care nu achitau cotizația timp de 2 ani sau se constata că lucrau împotriva intereselor Societății, erau excluşi din rândurile acesteia.

Cap. IV. Organele conducătoare ale filialelor. Îndatoririle şi atribuțiile lor

18. Filialele județene sunt conduse direct de:

a) Un comitet diriginte şi

b) Adunarea generală a membrilor filialei.

A. Comitetul diriginte al filialei şi atribuțiunile sale

19. Comitetul diriginte al filialei se compune din 9-12 membri între care însă intră de drept:

1) Prefectul județului respectiv,

2) Medicul Primar al județului,

3) Directorul sucursalei Băncei Naționale din localitate.

4) Un delegat al filialei Crucii Roşii din localitate.

5) Comandantul garnizoanei locale.

6) Comandantul geandarmăriei din județ şi

7) 3-6 membri aleşi de adunarea generală pe termen de 4 ani.

20. Ori ce loc vacant din acele ale membrilor aleşi în comitet se împlineşte prin cooptare sub rezerva ratifăcărei de prima adunare generală a filialei.

Ori ce vacanță în comitet precum şi ori ce alegere nouă în locul vacant se va face cunoscută comitetului central care este în drept a aproba sau nu alegerea.

Când se produce o vacanță în comitet, prin retragerea persoanelor oficiale din posturile ce ocupă, sau prin mutarea sau schimbarea lor, comitetul face o adresă către succesorul membrului demisionat făcându-i cunoscut că face parte de drept din comitet.

În caz că se retrage preşedintele comitetului, după complectarea comitetului se va face o nouă alegere de preşedinte, iar până la această alegere locul lui va fi ținut de un vice preşedinte.

21. Comitetul lucrează valabil cu cel puțin 5 membri după convocarea preşedintelui sau a unuia din vicepreşedinți.

22. Comitetul alege din sânul său biroul care se compune din:

a) Un preşedinte

b) Doi vice-preşedinți sau vice-preşedinte

c) Un casier şi

d) 1-3 membri delegați.

Comitetul va avea afară de membrii săi, care îndeplinesc funcțiile în mod onorific, un secretar comptabil care va lucra în permanență şi va face lucrările de cancelarie ale filialei.

23. Comitetul diriginte are următoarele îndatoriri şi atribuțiuni:

a) Să desvolte toată activitatea trebuincioasă pentru îndeplinirea scopului şi îndatoririlor filialei după cum se arată la Cap. II.

b) Să țină şedințe regulat, ori de câte ori cer interesele filialei, întrunindu-se în orice caz odată pe lună.

Comitetul ia cunoştință de toate ordinele, măsurile şi instrucțiunile venite de la centru şi discută chestiunile ce interesează Societatea.

c) Comitetul examinează plângerile, cererile şi reclamaţiunile invalizilor şi le rezolvă; hotărăşte asupra ajutoarelor de dat în cazuri neprevăzute precum şi asupra măsurilor de asistenţă care nu se pot stabili şi rămân la aprecierea lui.

d) Comitetul este dator a comunica toate actele cerute de Centrală şi va cere lămuriri de la centru asupra tuturor chestiunilor ce ar interesa Societatea şi nu sunt prevăzute în statut sau regulament şi nici în instrucţiunile speciale şi le va executa după aprobarea ei.

e) Va decide asupra primirei de noi membri şi va comunica actele de generositate sau serviciile importante aduse Societăţei sau invalizilor direct de membrii filialei sau de persoane particulare.

f) Comitetul diriginte va îngriji să înfiinţeze comitete locale acolo unde se simte nevoie în interiorul Judeţului şi le va conduce şi supraveghea, stabilind legătura între ele şi centru.

g) Va întocmi bugetul anual, va executa ordinele date de Centrala şi va trimite un delegat la adunarea generală anuală a Societăţii.

h) Va face procese verbale de toate şedinţele şi actele importante ale filialei care vor fi semnate de toţi membrii prezenţi.

ı) Comitetul diriginte poate alege comitete ad-hoc sau permanente de patronagiu şi asistenţa invalizilor după trebuinţi şi împrejurări. Comitetele permanente trebuie să fie autorizate de Centrală.

j) Comitetul determină atribuţiile pe care le dă delegaţiei permanente, aleasă conform art. 21.

24. Comitetul Centralei are dreptul de control asupra tuturor hotărârilor luate de comitetele filialelor.

25. Adunarea generală a filialelor se compune din toţi membrii filialei şi delegaţii comitetelor locale din judeţ. Se întruneşte anual între 20 aprilie şi 10 mai. Filialele pot ţine şi adunări generale extra-ordinare, comunicând ordinea de zi Centralei. (...)

B. Adunarea generală a filialei are următoarele atribuţii:

a) să ia cunoştinţă de raportul Comisiei de verıficare şi acela al comitetului diriginte, Adunarea deliberează şi hotărăşte asupra gestiunei comitetului filialei şi a comitetelor locale dându-le cuvenita descărcare.

Raportul anual al comitetului diriginte va fi publicat şi va cuprinde întregul mers şi activitatea filialei şi a comitetelor locale în parte; Va cuprinde bilanţul anual arătând toate veniturile şi cheltuielile făcute şi formele sub care s-a dat asistenţa materială. La final se va da lista tuturor membrilor filialei şi a comitetelor locale dependinte de ea.

b) Adunarea generală alege comitetul diriginte şi ratıfică cooptările făcute în sânul comitetului în cursul anului. Alegerile comitetului se fac prin aclamaţie sau prin vot secret.

c) Alege 2 membri în comisia de verıficare a gestiunii comitetului filialei şi comitetelor locale pe lângă un delegat al garnizoanei locale.

d) Hotărăşte asupra chestiunilor la ordinea zilei şi asupra tuturor măsurilor relative la asigurarea bunului mers şi dezvoltarea filialei şi a comitetelor locale.

d) Toate avizele şi hotărârile precum şi deliberările adunării generale se trec în procesele verbale speciale ale adunărilor generale semnate de biroul adunării generale şi se trimite un exemplar comitetului central.

C. Atribuţiile şi îndatoririle membrilor din comitetul diriginte în particular compus din: preşedinte, vice-preşedinte, casierul, delegaţia, secretarul contabil.

Preşedintele comitetului diriginte avea următoarele atribuţii:

- prezida şedinţele şi conducea discuţiile, supraveghea aplicarea regulamentului şi reprezenta filiala în toate raporturile faţă de terţi şi de Centrală.
- făcea inspecţii şi avea grijă să se aplice măsurile de asistenţă.
- urmărea aplicarea bugetului.
- trimitea centrului, în termen de două zile de la şedinţele comitetului diriginte, copii după procesele verbale ale şedinţelor.
- comunica Centralei, la cerere, toate amănuntele cu privire la baluri, concerte şi orice alt mijloc de strângere de fonduri, arătând modul de organizare şi de control precum şi calculele veniturilor şi cheltuielilor.
- transmitea Centralei spre aprobare bugetul, cel târziu până la 15 martie, al fiecărui an.

Delegaţia era organul care executa toate hotărârile comitetului diriginte; reprezenta pe preşedinte în faţa autorităţilor în relaţiile obişnuite de serviciu ale filialei şi rezolva lucrările curente în locul acestuia şi al comitetului; observa şi se preocupa de îndeplinirea formalităţilor şi aplicarea regulamentului.

Secretarul-contabil era şeful cancelariei şi se ocupa de corespondenţă, contabilitate şi arhiva Societăţii, având printre îndatoriri eliberarea actelor necesare invalizilor, a carnetelor de identitate şi culegea toate datele necesare pentru înscrierea lor sau pentru stabilirea drepturilor acestora.

În ceea ce priveşte fondurile filialelor, acestea se compuneau din: cotizaţiile membrilor, donaţii şi legate, subvenţii de la centru, subvenţii de la diferite persoane şi instituţii particulare şi de stat; beneficiile întreprinderilor realizate cu scopul de a mări fondurile filialei; beneficiile de la reprezentaţii, baluri, concerte, conferinţe etc. şi orice alte venituri afectate filialelor.

Toate încasările erau depuse fie la Banca Naţională, fie la o altă bancă din localitate, aprobată de comitetul central. După încheierea anului financiar al filialelor şi prezentarea unei dări de seamă către centru, comitetul central avea posibilitatea de a decide în legătură cu modul în care trebuiau folosite fondurile disponibile ale acestora, formând din ele un fond deosebit numit „Fondul filialelor" şi care era împărţit acestora, proporţional cu numărul invalizilor şi sumele încasate, spre a servi la crearea de instituţii locale.

Comitetele locale erau înfiinţate doar în acele localităţi unde filiala principală şi Centrala considerau că este necesar şi că există mijloace materiale care să le permită să se dezvolte autonom. *Filialele secundare* erau conduse de un comitet diriginte, compus din cel puţin 5 persoane, din rândul cărora era ales un preşedinte, un vicepreşedinte, un secretar şi un casier. În caz de nevoie era ales şi un comitet ad-hoc de asistenţă şi patronaj. Comitetele locale erau subordonate filialelor principale, de care depindeau, şi aveau obligaţia de a face rapoarte şi dări de seamă despre întreaga lor activitate.

În scurt timp, în țară au fost înființate mai multe filiale. În 1919, a fost înființat Centrul Craiova şi Filiala Dolj a Societății „Invalizii din război". La 21 martie 1919, Ministrul de Interne se adresa prefectului județului Dolj solicitandu-i înființarea unei filiale a Societății: *«Este neapărată trebuință ca să se înființeze cât mai urgent în toate județele țării filiale ale Societății „Invalizii de Război" potrivit statutelor şi regulamentelor ce vi s'au înaintat de această societate.*

În acelaşi timp societatea națională de Cruce Roşie a României a făcut cunoscut comitetelor sale județene pentru ajutorarea invalizilor din război, din care faceți parte şi Dvs. că ele se desființează şi în locul lor se constituie filiala societății „Invalizii din Război".

Această filială se va ocupa singură de asistența invalizilor din război din județul Dvs. iar persoanele cari au făcut parte din Comitetul Crucii Roşii pot trece în comitetul filialei societății „Invalizii din Război" dupe cum se poate vedea la art. 19 al regulamentului.

Toate instrucțiunile fiind date, avem onoare a vă ruga dar să procedați imediat la constituirea acestor filiale conform art. 3-5 din regulament şi să desvoltați o activitate cât mai rodnică în interesul celor cari au luptat pentru mărirea şi apărarea patriei, în interesul general»[13].

Filiala Dolj avea sediul în str. Sf. Mina, nr. 22, unde, începând cu 15 august 1919, s-a deschis şi căminul invalizilor de război al Filialei Dolj. În acest cămin erau cazați atât invalizii care tranzitau oraşul cât şi cei lipsiți cu desăvârşire de mijloace materiale şi posibilitatea de a-şi asigura hrana zilnică. Totodată, căminul era un centru de reeducare profesională unde aveau posibilitatea să învețe meserii ca: tâmplărie, croitorie, cismărie, tapițerie şi împletituri de răchită şi papură[14]. O lună mai târziu, cei care aveau nevoie de băi termale, erau trimişi pentru tratament la Sanatoriul „Regele Ferdinand", la Mehadia[15].

Potrivit documentelor, în octombrie 1921, Comitetul secțiunii regionale Dolj era constituit din: preşedinta Margareta Ar. Razu, vicepreşedinți: d-na general Stoilov şi dl. Al. Cernătescu. Ca membri, îi menționăm pe: P.S.S. Vartolomeu Episcopul Râmnicului, Olga Gigurtu, Zoe Marcu, Elena Antonescu, Maria N. Pop, Ella Dr. Poenaru, generalii Ar. Razu şi N. Mihăescu, dr. Laugier Inspector sanitar, Georgescu Giuică – prefectul județului, C. Georgescu – directorul Băncii Naționale Craiova, dl. Enculescu – medicul primar al județului Dolj, M. Marcovici – director al Societății, lt. col. P. Popescu – casier, C. Pătuleanu – custodele căminului, Tr. C. Popescu – registrator dactilograf[16]. Un an mai târziu, în 1922, devine membru în comitetul secțiunii regionale şi dr. Vasiliu, directorul oficiului județean I.O.V. Dolj[17].

La inițiativa Ministerului de Război, conform ordinului nr. 4885/1919[18], s-a decis ca armata să vină şi ea în întâmpinarea nevoilor invalizilor şi a orfanilor de război,

---

[13] S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 43.
[14] *Ibidem*, f. 72.
[15] *Ibidem*, f. 74.
[16] Idem, dosar nr. 171/1921, f. 49.
[17] Idem, dosar nr. 1/1922, f. 40.
[18] Aceştia urmau să beneficieze şi de un spațiu în curtea cazarmei destinat staționării căruțelor cu cai sau carelor cu boi ce aparțineau invalizilor cât şi hrana gratuită acordată animalelor.

făcându-se propunerea introducerii unora dintre aceşti nefericiţi ai sorţii în rândurile ei. Consideraţi „icoana vie a vitejiei străbune şi dragostei de patrie", aveau posibilitatea să ia parte la paradele şi solemnităţile organizate de garnizoanele din care urmau să facă parte; obţineau adăpost şi hrană „substanţială şi de bună calitate" şi, totodată, şansa de a-şi demonstra că sunt încă utili, câştigând venituri prin propriile forţe lucrând: în ateliere, în grădinile de zarzavat, în uscătoriile de fructe, din creşterea viermilor de mătase, a animalelor etc

Orfanii deveneau copii de trupă, autorităţile fiind convise că fiind „crescuţi de mici în atmosfera ostăşească, trataţi cu blândeţe şi ocrotire părintească sufletul lor se va oţeli la floarea dragostei de ţară şi de armată şi vor deveni cu siguranţă elemente de valoare pentru încadrarea şi tăria oştirei".

Locul în care urmau să fie purta numele de „Căminul invalizilor şi orfanilor". Un punct foarte important în acest demers îl reprezenta în opinia autorităţilor, interacţionarea invalizilor cu soldaţii: „invalizii vor fi aşezaţi la masă împărţiţi iar nu la un loc", scopul fiind acela de „a vorbi şi povesti contingentelor tinere trecutul lor sub arme şi ai îndemna pentru acţiuni bune şi patriotice".

Potrivit proiectului, fiecare corp de armată avea să întreţină un număr de 10-30 de invalizi şi 10-15 orfani de război, aleşi dintre cei care nu aveau familie ori dintre aceia care s-au distins prin eroism[19]. Ministerul de Război anunţa că, pentru acest demers, oferea fonduri Corpurilor de armată care, la rândul lor, îşi puteau consolida finanţele prin organizarea de serbări, liste de subscripţie, donaţii etc.

Pentru strângerea de fonduri, Societatea „Invalizii din război" a recurs la diferite modalităţi în decursul anilor. Astfel, în 1921, Societatea a dat o reprezentaţie la 9 aprilie şi a organizat o serbare în data de 12 iunie[20].

Beneficiind de aportul autorităţilor locale, Societatea „Invalizii din război", aflată sub patronajul Reginei Maria, şi-a adus contribuţia la refacerea destinelor celor care, luptând pentru ţară şi expunându-şi viaţa, au devenit invalizi în urma luptelor purtate într-un război „crud şi nemilos". Aceste mărturii document din primii ani de funcţionare dovedesc clar eforturile depuse de membrii societăţii la îmbunătăţirea substanţială a stării materiale şi morale a militarilor, greu încercaţi de război.

[19]Idem, dosar nr. 124/1919, f. 76.
[20] Idem, dosar nr. 22/1921, f. 139.

LIMINARII LA O CARTE DE AUR A EROILOR NEAMULUI DIN JUDEȚUL DOLJ

Dinică Ciobotea,
Gabriel Croitoru,
Ion-Leone Sima

Repere istorice şi delimitări administrativ-teritoriale ale județului Dolj

Repere în istoria veche a zonei Jiului de Jos

Județul Dolj este situat în partea de sud a României, în Câmpia Olteniei, la sud şi Podişul Getic, la nord, zonă ce a oferit dintotdeauna condiții de viață prielnice. Locuirea umană de aici este atestată de descoperirile arheologice datate încă din epocile preistorice: Protopaleoliticul (2.000.000/1.800.000-700.000 a.Chr.) şi Paleoliticul (700.000-6.600 a.Chr.). Paleoliticul în Dolj este reprezentat prin puținele unelte descoperite întâmplător la Suharul, Vârvorul de Jos, Dobromira şi Amărăşti – Fărcaş.

Din neolitic, arheologii au identificat mai multe orizonturi de cultură materială pe care le-au numit după stațiunile arheologice de la Cârcea, Verbicioara, Sălcuța etc. Descoperirile de la Cârcea sunt încadrate în cel mai vechi grup cultural nord-dunărean, Gura Baciului – Cârcea, atribuit neoliticului timpuriu (cca. 6.600/6.500-5.500 a. Chr.). Ceramica policromă de aici este comparabilă cu cea descoperită la Dimini în Grecia sau Hacilar în Anatolia. Materialele arheologice culese din punctele „Hanuri", „Haltă" şi „Viaduct", din apropierea unor izvoare de apă, probează existența aici a celor mai vechi comuntăți umane, neolitice, de cultivatori şi crescători de animale, care au construit locuințe de tip bordei şi locuințe de suprafață (colibe).

Aşezări neolitice timpurii au mai fost identificate arheologic pe văile Tesluiului la Drăgoteşti, Bojoiu, Pârşani, Gârleşti, Predeşti – Locusteni, Amaradiei la Fărcaşu, Dunării la Basarabi, şi în jurul oraşului Craiova la Banu Mărăcine, Făcăi, Fântâna Obodeanu ş.a.

Reprezentativă rămâne comunitatea neolitică de la Cârcea („Viaduct"), care şi-a fortificat aşezarea cu un şanț larg de 2-4 metri şi adânc de un metru în formă de semicerc cu diametrul de 200 m. Acest şanț protector pentru o aşezare neolitică este cel mai vechi descoperit până în prezent pe teritoriul României. În ultima parte a evoluției grupului cultural neolitic de la Cârcea s-a constatat o înflorire a civilizației punctată printr-o ceramică pictată policrom.

Aşezările cu ceramică pictată din perioada neoliticului mijlociu se înscriu în aria largă a culturilor eneolitice Petreşti din Transilvania şi Cucuteni din Moldova.

În perioada neoliticului târziu (cca. 5.500-5.000 a. Chr.), aici s-au interferat trei mari culturi neolitice: Dudeşti (est), Vinča (vest) şi Karanovo III (sud) care au dat naştere unui orizont cultural numit de arheologi Dudeşti – Vinča, identificat în aşezările de la Cârcea-

Viaduct, Almăj, Şimnic, Gârleşti („La Silişte"), Pieleşti („La Oprescu"), Lăcrița („Dealul Ciolan"), Leu („La Tei"), Ghindeni („La Cişmea"), Belcin – Foişor, Padea („Dealul Viei"). În această perioadă s-au stabilizat aşezările, cu locuințe de suprafață mari şi cu inventar bogat şi variat (vase ceramice, uneori de mari dimensiuni; fusaiole, râşnițe, ateliere de cioplit şi şlefuit piatra, obiecte cu reprezentări antropomorfe şi zoomorfe etc.).

Eneoliticul (cca. 5.000-3.800/3.700 a. Chr.) pe teritoriul județului Dolj este reprezentat de două civilzații înrudite între ele: Sălcuța (bazinul Desnățuiului) şi aspectul cultural de interferență Gumelnița-Sălcuța (bazinul inferior al Jiului). Întreaga epocă se caracterizează printr-o evoluție mai dinamică, prin progrese înregistrate în metalurgia cuprului şi prin frumusețea ceramicei pictate. Comunitățile culturii Sălcuța se aşezau pe locuri înalte cum sunt „Piscul Cornişa" de la Sălcuța, Terpezița, Cerăt, Verbicioara, terasele apelor din Curmătura sau grindurile „La Cristescu" din comuna Drăgoteşti. Aşezările tip Sălcuța erau prevăzute cu şanțuri şi un val de pământ ca protecție. Locuințele erau fie colibe aşezate în rânduri paralele, fie construcții cu patru laturi cu una şi două încăperi. Oamenii aveau unelte din piatră, silex şi corn de cerb, râşnițe de diferite dimensiuni, fapt care presupune intensificarea cultivării plantelor. Toporul de piatră perforat s-a generalizat, lângă acesta răspândindu-se şi toporul de cupru în formă de pană. La Curmătura s-au descoperit cuptoare de pâine.

În aria culturii Sălcuța, spre sfârşitul evoluției sale pătrund grupe de triburi dinspre gurile Dunării, aducând cu ele o cultură nouă caracteristică epocii bronzului egeo-anatolian: cultura Cernavoda.

Perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (3800/3700-3500 a. Chr.) pe teritoriul județului Dolj se caracterizează printr-un proces de evoluție graduală, organică, care se încheie, în final, prin sinteze culturale noi în conținutul cărora se distrug trăsăturile fondului autohton local. Mărturie în acest sens sunt descoperirile de la Locusteni („Dealul Predeştilor"), Dobroteşti, Şimnic şi Almăj. Aşezările umane erau situate în aproprierile apelor, pe locuri nu prea înalte, unde locuințele de suprafață umane erau situate în apropierea apelor, pe locuri nu prea înalte, unde locuințele de suprafață de 5-6 m^2, cu vetre deschise, fățuite de mai multe ori dovedesc sedentarizarea unor populații de agricultori.

În ordine cronologică, civilizația umană din zona județului Dolj enumeră cultura Coțofeni (în peste 35 de aşezări, la Coțofenii din Față – după care a fost denumită, Basarabi, Locusteni – Daneți, Castrele Traiane, Cerăt, Plenița, Leu, Sopot ş.a.), suprapusă aspectului cultural Celei, şi care s-a dovedit o primă sinteză vastă şi viguroasă ca manifestare. Aşezările erau uneori fortificate cu valuri şi şanțuri de apărare. Uneltele şi armele (topoarele) erau din piatră, silex, corn şi cupru. Numeroasele fragmente de ceramică întâlnite de oamenii din zilele noastre provin de la ceştile cu o toartă supraînălțată şi buza oblică şi strâchinile cu buza îngroşata spre interior, specifice formelor răsăritene din complexul Ezero – Cernavoda – Thessalia – Anatolia. În aceeaşi perioadă se încadrează şi prezența unor grupe de păstori seminomazi ale căror urme, sub forma unui complex tumular, au fost descoperite la Verbița.

Epoca bronzului (3.500-1200/1.150 a. Chr.) este reprezentată în Dolj de culturile Glina, Verbicioara şi Gârla Mare. Aşezările tip Glina sunt la Făcăi, Craiova şi

Curmătura, unde s-au descoperit ceramică ornamentală pe lângă buză cu „găuri" executate din interior spre exterior sau invers, caneluri şi brâuri alveolate, unelte şi arme din piatră (securi cu gaură de înmănuşare, topoare de luptă, cuţite curbe, vârfuri de săgeată din silex), obiecte de cupru şi bronz, cuţite, ace, împungătoare, topoare, sau brăzdare din corn de cerb şi râşniţe de mână.

Cultura Verbicioara (după numele localităţii unde a fost descoperită în 1949) este cunoscută în peste 30 de aşezări, printre care Verbicioara, Sălcuţa, Locusteni, Cârcea – „Viaduct", Şimnicul de Sus, Făcăi, Cernele, Podari, Cârligei, Bucovăţ, Leamna, Banu Mărăcine, Işalniţa, Viişoara Mică, Drăgoteşti, Robăneştii din Jos, Pârşani, Gherceşti, Verbiţa, Corlate, Gubaucea, Coţofenii din Faţă, Ghidici, Piscul Vechi, Orodel, Melineşti, Vela ş.a.

Cultura Gârla Mare, cuprinsă în arealul întins al culturii Zuto-Brdo-Gârla Mare-Cârna din zona Dunării de la Belgrad şi până la Corabia, este cunoscută prin peste 40 de descoperiri arheologice din judeţul Dolj la Cârna, Ghidici, Bechet, Bistreţ, Desa ş.a. constând în locuinţe de mari dimensiuni, necropole, ceramică cu bogată şi originală ornamentare, statuete etc.

Sfârşitul epocii bronzului s-a încheiat la mijlocul secolului al XII-lea a. Chr. Istoricii consideră că triburile creatoare ale culturilor epocii bronzului au aparţinut grupului indoeuropean al tracilor.

În monumentul în care metalurgia bronzului atingea apogeul, au apărut şi primele unelte şi arme din fier. Cronologic, epoca fierului are doua perioade:

Hallstattul şi La Tène.

Hallstattul timpuriu (1200/1150-850/800 a. Chr.) este reprezentat pe teritoriul judeţului Dolj de complexul cultural Vârtop, iar Hallstattul mijlociu de cultura Basarabi. Complexul cultural Vârtop este caracterizat prin aşezări în formă de tell aplatizat şi prin locuinţe mici în formă de colibe. Ritul de înmormântare este incineraţia în urne.

Complexul cultural Basarabi (după numele satului de lângă Calafat) cuprinde o arie de răspândire foarte întinsă, mai ales în bazinul inferior al Dunării, într-o hartă de peste 45 de aşezări arheologice identificate (Desa, Basarabi, Ghidici, Bistreţ, Dăbuleni, Locusteni, Terpezita, Cernele, Craiova, Verbiţa, Vârtop, Cârcea ş.a). Ceramica, din punct de vedere al ornamentaţiei, împreună cu obiectele din metal (arme şi podoabe) descoperite în necropole de incineraţie sau înhumaţie (Basarabi) sau în aşezări (Cârcea, Locusteni) definesc caracterul unitar al acestui complex care a făcut primul pas spre marea unitate a lumii geto-dacice.

A doua epocă a fierului, La Tène, începe cu secolul al V-lea a. Chr. şi ţine până în secolul al II-lea p. Chr., evidenţiindu-se prin îmbogăţirea permanentă a civilizaţiei geto-dacice, prin evoluţia elementelor locale şi asimilarea unor influenţe din lumea greacă. Acum au apărut numeroase cetăţi şi aşezări geto-dacice nefortificate. Ele sunt plasate pe valea Jiului şi a afluenţilor săi, care reprezentau în Antichitate tot atâtea drumuri comerciale ce făceau legătura cu restul Daciei. Pe valea Jiului se înşiruie aşezările de la Bechet, Locusteni şi Cerăt, Făcăi, Cernele, Breasta şi Craiova, cetăţile de la Coţofenii din Dos, Padea, Comoşteni, Bâzdâna, Căciulăteşti, Cârligei şi Bucovăţ. Din împrejurimile aşezării de la Mofleni (= Bucovăţul Vechi) cunoscută sub numele de

Pelendava (şi menţionată în harta antică *Tabula Peutingeriană*) sau aşezările nefortificate de la Făcăi, Cernele şi Breasta, provine celebrul tezaur thraco-getic (*Tezaurul de la Craiova)* compus din piese de harnaşament din argint aurit şi un tezaur din piese thassiene şi macedonene din sec. II a. Chr. Alte cetăţi geto-dacice au mai fost descoperite pe teritoriul judeţului la Brădeşti, Izvoru, Godeni, Brabova, Sârsca, Botoşeşti – Paia şi Gherceşti. Cetăţile, pe lângă caracterul pur militar pe care îl capătă după formarea statului dac, făceau parte dintr-un sistem de fortificaţii, mai mult sau mai puţin similare, începând cu cea de la Bâzdâna în sud şi până la cea de la Vârţ (judeţul Gorj) în nord. Aceste fortificaţii aveau şi rolul de a împiedica accesul unor eventuali duşmani pe valea Jiului, spre zona montană, de unde, peste Plaiul Vâlcanului, se putea ajunge la capitala Daciei din Munţii Orăştiei.

Dinamica economică reflectată de peste 32 de descoperiri de monede romane republicane pe teritoriul judeţului, bogăţia de alte vestigii materiale, sistemul special de construcţie al cetăţilor geto-dacice, stadiul avansat al metalurgiei fierului şi al artei prelucrării argintului, sau al meşteşugului ceramicii sunt tot atâtea mărturii ale unei societăţi bine organizate din punct de vedere politic, economic şi cultural şi a unei civilizaţii unitare şi avansate în Dacia, comparabilă, sub anumite aspecte, doar cu cea a lumii clasice greco-romane.

Confruntarea statului dac cu Imperiul Roman într-o lungă perioadă de timp, expresia unor forţe militare dintre cele mai mari ale epocii respective, s-a soldat cu războaiele daco-romane din anii 101-102 şi 105-106 care au însemnat cucerirea Daciei şi transformarea unei părţi din teritoriul ei în provincie romană imperială. Bazându-se pe scenele de pe Columna lui Traian (nr. CI-CXII), istoricul Dumitru Tudor a ajuns la concluzia că Pelendava a fost centrul de concentrare a două coloane de trupe romane, una condusă de împăratul Traian (după ce trecuse Dunărea peste podul de la Drobeta) şi alta venită din sudul fluviului pe la Bistreţ. Organizarea Daciei Romane ca provincie a Imperiului Roman s-a făcut de Traian şi de urmaşul său Hadrian. Cea mai mare parte a judeţului Dolj a făcut parte din subdiviziunea administrativă a Daciei Romane zisă Dacia Inferioară, iar mai apoi Dacia Malvensis. Aici s-au construit mai multe castre care aveau menirea de a păzi calea de acces de la Dunăre şi până la Sarmisegetusa. Printre cele mai importante castre amintim pe cel de la Răcari, aşezat la intersecţia marelui drum pe direcţia Drobeta – Romula cu cel care leagă valea Dunării cu muntele. Acest castru este menţionat de Tabula Peutingeriană cu numele Amutrium. Inventarul arheologic descoperit în acest castru este datat până în secolul al VI-lea (în vremea domniei împăratului Justin I).

Alt castru a fost lângă Craiova, numit în acelaşi izvor cartografic menţionat mai sus *Pelendava.* Aşezat în Bucovăţul Vechi (astăzi, ruine lângă mănăstirea Coşuna, în curtea Seminarului teologic), el era înconjurat de alte aşezări daco-romane, la Făcăi şi Plaiul Vulcăneştilor.

O aşezare umană deosebită a fost la Cioroiul Nou (comuna Cioroiaşi), considerată de istorici ca un centru cvasiurban (probabil un pagus) ce îndeplinea rosturile unei reşedinţe a unui teritoriu rural. Aşezarea daco-romană de la Cioroiul Nou şi-a continuat existenţa până în pragul secolului al VII-lea. Ea s-a numit Aquae. În jurul său au fost identificate câteva *villae rusticae* (exploatări agricole folosite de romani).

Villae rusticae, adevărate centre de romanizare, au mai fost descoperite la Amărăştii de Sus, Bucovicior (comuna Vela), Botoşeşti – Paia, Galicea Mare şi Afumaţi.

Numeroase (peste 50) sunt aşezările daco-romane descoperite în Dolj: Amărăştii de Sus, Amărăştii de Jos, Dioşti, Zănoaga, Daneţi, Locusteni, Castranova, Padea, Cârna, Bistreţ, Desa, Ghidici, Vârtop, Motăţei, Bârca, Ghindeni, Leu, Cârcea, Craiova ş.a.

Numeroase tezaure (peste 20) monetare romane s-au descoperit la Amărăştii de Jos, Galicea Mare, Belcinu, Moţăţei, Tunarii Vechi, Pârşani, Vârtop, Dobridor etc.

De asemenea, pe lângă indicii amintiţi, care sunt mărturia unei societăţi daco-romane modelată în spiritul şi nivelul civilizaţiei romane, adăugăm descoperirile unor necropole cu un inventar arheologic foarte bogat şi diversificat, de la ceramică geto-dacică lucrată cu mâna şi ceramică romană din pastă fină lucrată la roată, până la vase de tip *terra sigillata,* monede, vase de cult etc., dintre care reprezentative rămân cele de la Locusteni, Daneţi, Leu şi Dioşti.

Prezenţa populaţiei autohtone daco-romane caracterizează şi perioada ce a urmat retragerii armatei, administraţiei şi oficialilor imperiali. Interesele economice şi strategice ale Imperiului Roman au determinat conducerea statului de a menţine dominaţia-efectivă sau nominală la nord de Dunăre sau de a recuceri această zonă, precum s-a întâmplat pe vremea împăraţilor Constantin cel Mare şi Justinian. Existenţa la nordul Dunării de Jos, până în secolul al V-lea p. Chr., a Imperiului Roman şi, apoi, Imperiului Bizantin a favorizat permanenţa de viaţă romanică, a constituit un stimulent pentru dezvoltarea, pe baza propriilor tradiţii daco-romane, a vieţii materiale şi spirituale a locuitorilor din aceste părţi.

Pe teritoriul judeţului Dolj sunt puţine vestigii care ar indica trecerea prin aceste meleaguri a unor populaţii migratoare. Goţii nu au pătruns efectiv în Oltenia. Fibula de la Lazu indică o incursiune scurtă la vest de Olt, probabil după anul 376. Cazanul de la Desa, un tezaur de la Coşoveni şi alte descoperiri mărunte ar constitui dovezi ale trecerii hunilor şi aliaţilor lor prin Oltenia după anul 383. Vechile aşezări din secolele II-IV sunt suprapuse de altele care cunosc o dezvoltare impresionantă, mai ales după ce acest teritoriu situat la răscruce de drumuri nu a mai fost afectat de atacurile hunice. Cultura materială a autohtonilor din secolele VI-VII, cunoscută sub denumirea de Ipoteşti-Ciurelu-Cândeşti, iar aici prin aspectul cultural Gropşani-Făcăi, este reprezentată de descoperirile de la Gropşani, Cernele, Fărcaşul de Sus, Lişteava, Drănic, Izvoarele, Vela, Făcăi, Craiova ş.a. Numai pe teritoriul municipiului Craiova s-au depistat, până în prezent, trei mari aşezări (la Făcăi, Fântâna Obedeanu şi Cernele – „Poianca") care datează de la sfârşitul secolului al V-lea până în secolul al VIII-lea. În Dolj, aşezări contemporane cu cele de la Craiova şi împrejurimi sunt descoperite de arheologi la Almăj, Desa, Drănic, Ghindeni, Işalniţa, Bistreţ, Padea, Plenita, Răcari, Vela, Vârtop ş.a. Inventarul arheologic cules din aceste aşezări este de factură romanică, fapt datorat atât moştenirii formelor vechi de cultură provincial romană, cât şi contactului permanent cu lumea romano-bizantină de la sud de Dunăre.

Opiniile istoricilor şi lingviştilor concordă în ceea ce priveşte atât continuarea procesului de romanizare şi după „retragerea aureliană", până la începutul secolului al VII-lea, cât şi în aprecierea trăsăturilor culturii strămoşeşti, aproape constituită în

momentul trecerii slavilor la sud de Dunăre, sau al limbii latinofone vorbită de autohtoni.

Aşezări din secolele VIII-XI se găsesc răspândite pe aproape întreg teritoriul judeţului Dolj, în peste 40 de locuri, la Craiova – Făcăi, Amărăştii de Sus, Basarabi, Cioroiu Nou, Cornu, Ghindeni, Gârleşti, Leu, Mărăcinele, Maglavit, Rast, Verbiţa etc.

În secolele VIII-XI se dezvoltă o cultură romană (romano-bizantină) numită cultura veche românească (= cultura balcano-danubiană, cultura carpato-balcanică, cultura Dridu). În conţinutul acestei culturi, daco-romanii, strămânii şi apoi românii (vlahii) au fost şi sunt purtătorii şi moştenitorii unei civilizaţii, în esenţă, romano-bizantină, cea mai strălucitoare civilizaţie a Antichităţii europene. Multitudinea aşezărilor din această vreme, mai puţine fortificate şi majoritatea deschise, şi necropolele birituale reflectă un stadiu de dezvoltare apreciabil şi o creştere demografică deosebită, comparabilă cu cea înregistrată la nivelul întregului continent.

Bibliografie selectivă:

- BERCIU, Dumitru, *Arheologia preistorică a Olteniei,* Craiova, 1939.
- CIOBOTEA, Dinică, GHERGHE, Petre, „Istorie şi civilizaţie doljeană înainte de anul 1534", în vol. *Valachia Cisalutana-Oltenia istoricului Corneliu Tamaş,* ediţie îngrijită de Eugen Petrescu, Râmnicu-Vâlcea, 2013, pp. 119-150 (incl. bibliografia).
- GHERGHE, Petre, *Aşezarea geto-dacică de la Cernele-Craiova,* în „Arhivele Olteniei", S.N., 6, 1989.
- Idem, *Aşezări şi cetăţi geto-dacice din Oltenia,* Craiova, 1997.
- Idem, *Repertoriul informaţiilor şi descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca La Tene,* Craiova, 2001.
- GHERGHE, Petre, AMON, Lucian, *Istoria Craiovei. Mărturii arheologice şi numismatice,* Craiova, 2010.
- *Istoria Românilor,* vol. I, Bucureşti, 2001.
- POPILIAN, Gheorghe, *Necropole daco-romane de la Locusteni,* Craiova, 1980.
- ROMAN, Petre, *Cultura Coţofeni,* Bucureşti, 1976.
- TOROPU, Octavian, *Romanitatea târzie şi strămânii în Dacia Traiană,* Craiova, 1976.
- TUDOR, Dumitru, *Pelendava. Craiova pe Columna lui Traian,* Craiova, 1980.
- TUDOR, Dumitru, *Oltenia romană,* ed. a 4-a, Bucureşti, 1968.

Atestarea documentară a judeţului Dolj (1534)

Aceeaşi continuitate de viaţă materială şi spirituală caracterizează evoluţia românilor din această parte a ţării în secolele următoare. Numeroase cercetări arheologice pun în evidenţă, în perimetrul judeţului, nuclee de masivă concentrare demografică dispuse în jurul unei aşezări şi toate pe o suprafaţă de teren mai restrânsă. Aşa, de pildă, în zona Craiovei se grupează circa 15-20 de aşezări. Băileşti, Brabova, Cârna, Cornu, Făcăi, Galiciuica, Izvoarele, Mărăcinele, Perişor, Plopşor, Verbiţa, Verbicioara, Vârtop.

Şapte aşezări erau în zona Calafatului: Basarabi, Cetate, Ciuperceni Vechi, Golenţi, Maglavit, Rast şi Tunari. În această perioadă, aşezările rurale ajunseseră la un stadiu apreciabil de dezvoltare economică, aşa cum rezultă din inventarul deosebit de bogat descoperit la Făcăi – Branişte, compus din unelte agricole şi de pescuit, oase de bovine şi ovi-caprine, seminţe de grâu carbonizat şi de viţă de vie. Tot aici au fost descoperite ateliere de ceramică de factură bizantină.În această epocă, organizarea socială avea la bază satul (obştea sătească sau teritorială). Pe plan politic, procesului de unificare teritorială i-a corespuns organizarea unui cnezat cu centrul la Craiova (!).

Întemierea statului medieval Ţara Românească a constituit un eveniment istoric cu profunde consecinţe şi în evoluţia pământului doljean. Altul a fost ritmul a economiei agricole şi a schimburilor comerciale. Numai în secolele XV-XVI, numeroase mărturii documentare şi arheologice atestă un număr de peste 320 de aşezări (centre urbane, târguri, sate şi cătune), dovadă edificatoare a potenţialului demografic şi economic de care dispunea teritoriul ce a dat în plan administrativ judeţul Dolj.

În unanimitate s-au pronunţat lingviştii şi istoricii asupra numelui judeţului Dolj ca provenind din adjectivul slav *dolnii* adăugat toponimului *Jil* (Jiu). Acest nume desemnează o creaţie cu caracter administrativ însemnând, în traducere, *Jiul de Jos* sau *Jiul de la câmpie*. Relativ recent, în 1995, autorii *Dicţionarului toponimic al României* pentru zona Olteniei au pus sub semnul identităţii judeţul Jiul de Jos cu Judeţul de Baltă, fapt care presupune o altă atestare documentară şi o suprapunere teritorială care, totuşi, nu ar rezulta din documente.

De-a lungul timpului, numele judeţului a fost menţionat astfel: *u sudstvo Dolni Jil* (1534), *ot sudstvo Dol Jil* (1574), *ot sud Dolj* (1634), *Doljului* (1635), *ot sudstvo Doljil* (1636), Dol-Jiu, Doljii, Doljiu, Doljului (a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX), Jiul Inferior (în documente latine).

Documentele secolului al XVI-lea menţionează şi *Jiul* ca nume cuprinzător pentru un teritoriu sau o unitate administrativ-teritorială înainte de 1534. Într-un hrisov al domnitorului Vlad Înecatul din 23 aprilie 1532 apare boierul vlastelin Hamza în poziţia de „mare ban al Jiului şi Craiova", referire clară pentru un teritoriu şi o reşedinţă administrativă. Apoi, la doar câţiva ani, domnitorul Radu Paisie numea pe boierul Şerban când „mare ban al Jiului", când „mare ban al Craiovei".

Numeroase au fost opiniile istoricilor asupra apariţiei şi atestării în documente a judeţului Dolj. Alexandru Ştefulescu şi I. C. Filitti au considerat că Judeţul de Baltă, menţionat o singură dată de un document din 20 octombrie 1444 de la Iancu de Hunedoara, a fost identic cu judeţul Dolj – pentru primul istoric – sau corespunzător cu Doljul sau cu o parte din Dolj – pentru celălalt istoric. Pentru alt istoric, Ion Donat, care a localizat Judeţul de Baltă prin identificarea localităţilor în legătură cu care respectivul a apărut în document, acesta se întindea de-a lungul Dunării între râul Blahniţa spre vest şi balta Bistreţului (râul Jiu) şi chiar şi în sudul Romanaţilor, spre est, până către nord spre limitele vechilor cercuri administrative din partea muntoasă a Olteniei.

O identificare asemănătoare a făcut şi Constantin C. Giurescu punând numele Judeţului de Baltă în relaţie cu „bălţile întinse de la Dunăre, care se aflau în cuprinsul lui", aflate în perimentrul de mai târziu al judeţelor Mehedinţi şi Dolj.

Deci, cei mai mulți istorici nu înclină a identifica Județul de Baltă de la jumătatea secolului al XV-lea cu județul Dolj.

A existat şi o părere potrivit căreia județele cele mai vechi alcătuite pe structuri prestatale – atestate în documentele secolelor XIV-XV, Jaleşului (1383), Jiului (1406), Motrului (1415), de Baltă (1444) – ar fi fost supuse unei reorganizări administrative a Olteniei efectuată de domnul Țării Româneşti Vlad Călugărul prin 1483. Cam din acest an ar data județele Mehedinți, Dolj, Gilort şi Gorj. În secolul al XVI-lea, numai în Oltenia se puteau număra – după socotelile arhivistului N. Gh. Dinculescu, din 1923 – opt județe: al Motrului, al Jaleşului, al Jiului de Sus – Gorj (1497), al Gilortului (atestat documentar în 1502 şi 1516), al Vâlcii, al Romanaților (1496), al Jiului de Jos (Dolj) şi al Mehedinților.

Diversele propuneri privind atestarea documentară şi, implicit, apariția județului Dolj între unitățile administrative ale statului Țara Românească derivă din faptul că vechimea acestuia se pierde în secolele genezei etnice româneşti şi a statelor feudale. Mai mult chiar, în logica tezei istoriografice a zonelor sociale din spațiul dintre Carpații Meridionali şi Dunăre, istoricii identifică cnezatul lui Ioan din *Diploma cavalerilor ioaniți* (1247) ca fiind o formațiune politică pe Jiu condusă de cel mai vechi personaj din neamul boierilor Craioveşti. O asemenea structură politică prestatală nu a dispărut, ci doar şi-a redimensionat atribuțiile în cadrul statului feudal după statuarea domniei în poziția centrală a puterii, iar aşezării Craiovei i-a revenit funcția de reşedință a banilor Jiului în ultimii ani ai secolului al XV-lea. Instituția *Băniei de la Craiova* a determinat reaşezări teritorial-administrative concepute de domnitorul Vlad Călugărul (1481, 1482-1495) într-o domnie relativ lungă şi oarecum prosperă şi consolidate de fiul său, Radu cel Mare (1495-1508). Apariția în documente a județelor Gilort, Mehedinți, Romanați şi Dolj în prima jumătate a secolului XVI este o consecință a creşterii aparatului administrativ-fiscal domnesc şi a rolului boierilor Craioveşti ca bani sau mari bani autoritari peste toată zona județelor din dreapta Oltului. În limite generale, s-ar putea suprapune peste formațiunile politice consemnate în Țara Severinului de către *Diploma cavalerilor ioaniți* județele din secolele XV-XVI.

Județul Dolj apare sub numele de Jiul de Jos într-un document din 12 septembrie 1534 prin care domnitorul Vlad Vintilă dăruia fraților Vlaicu-mare logofăt, Mihnea-stolnic şi Badea averile pierdute pentru „rea hiclenie" de frații Radul din Spinişor şi Vladul („ocină în Spinişor şi în Stângăcea şi în Fratoştița, de asemeni părțile lor, oricât se vor alege şi satul şi ațiganii şi viile şi grâul şi vitele" etc.) încă de pe vremea domnitorului Vlad cel Tânăr. Hrisovul precizează că trădarea lui Radul s-a petrecut pe când acesta era strângător de bir la județul Jiul de Jos, fugind cu birul şi cu haraciul Țării Româneşti şi al împăratului peste Dunăre, cu 30.000 aspri. Prin urmare, documentul din 1534 atestă indirect şi existența anterioară a județului Dolj, pe timpul domnitorului Vlad cel Tânăr (1530-1532).

Bibliografie:

- CAMBARY, Ana, MANOIL, Maria, CANIANU, Mihail, CANDREA, Aurelia, *Dicționar geografic al județului Doljiu,* Bucureşti, 1896.

- CIOBOTEA, Dinică, ZARZĂRĂ, Ion, PLENICEANU, Vasile ş.a., *Craiova – Pagini de istorie şi civilizaţie. Alimentarea cu apă,* Craiova, 1997.
- *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia (DTRO),* vol. II, Craiova, 1995.
- DINCULESCU, Gh. N., *Vechi împărţiri administrative,* în „Arhivele Olteniei", an II, 1923, nr. 7, p. 172.
- *Documente privind Istoria României, B. Ţara Românească, Veacul XVI,* vol. I-VI, Bucureşti.
- DONAT, Ion, *Domeniul domnesc în Ţara Românească (sec. XIV-XVI),* ediţia îngrijită de Gheorghe Lazăr, Bucureşti, 1996.
- GIURESCU, C. Constantin, „Judeţele dispărute ale României", în *Enciclopedia României,* II, Bucureşti, 1938.
- ŞTEFĂNESCU, Ştefan, *Bănia în Ţara Românească,* Bucureşti, 1965, ediţia a II-a, Craiova, 2009.

Delimitări administrative-teritoriale ale judeţului Dolj

Judeţul Jiului de Jos (= Dolj), în conturul de la sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea, când a apărut şi prima instituţie administrativă regională (Marea Bănie a Craiovei), chiar dacă a cuprins o parte din vechiul Judeţ de Baltă, a avut o suprafaţă mai mică decât astăzi. Multă vreme, cel mai întins judeţ din fosta Ţară a Severinului, formaţiune politică consemnată de izvoarele istorice de la sfârşitul secolului al XII-lea şi din secolul al XIII-lea, a fost judeţul Mehedinţi care ajungea până la Jiu, aproape de Craiova, mărginindu-se cu satele doljene Fratoştiţa, Almăj, Ibenţi, Obedin, Crovna, Predeşti şi Pleşoi şi incluzând spre est, pe valea Dunării, moşia Calafatului (Vadul Diiului).

Intinderea judeţului Dolj este cunoscută şi prin izvoarele cartografice din secolele XVIII-XIX, începând cu hărţile stolnicului Constantin Cantacuzino (*Tabula geografică a prea înălţatei Domnii a Ungrovlahiei împărţită în şaptesprezece judeţe...,* tipărită la Padova în anul 1700), Fr. Schwantz (*Tabula Valachia Cis-Alutanae,* din 1722), Specht (*Harta militară a Valahiei Mici...,* din 1790-1791), harta rusească din 1835 şi până la *Charta României Meridionale* (1864).

La anul 1700, stolnicul Constantin Cantacuzino înscria pe harta sa 27 de aşezări în judeţul Dolj, printre care şi oraşul Craiova; în harta lui Schwantz erau însemnate 135 de sate; peste aproximativ un secol, în 1817, judeţul apare cu 146 de sate şi 10.315 familii; în 1835, hărţile îl reţin cu 234 sate şi peste 30.000 de contribuabili, iar statisticile din 1828 şi 1831, cu 160 de sate şi peste 11.502 familii şi, respectiv, 259 sate cu 22.842 familii. Toate izvoarele cartografice din secolul al XVIII-lea înfăţişează judeţul Dolj, după mărime, pe ultima poziţie între cele cinci judeţe oltene, fiind mai mic decât Mehedinţi, Vâlcea, Gorj, dar mai mare decât Romanaţi.

Judeţul Dolj, în ultima lui dimensiune şi compunere administrativă înainte de anul 1864, adică anul marilor reforme ale administraţiei locale de esenţă modernă, cuprindea 260 de sate şi 178 cătune, cu o populaţie de 47.548 familii.

*

* *

Istoria administrației a reținut nu numai județul (= districtul), dar şi subunitățile acestuia. În aria județului Dolj au figurat subunitățile zise plăşi. Acestea (la singular-plasă; la plural-plăşi) apar documentar încă din secolul al XVI-lea, desemnând fie o circumscripție administrativă, o stăpânire funciară, fie un teritoriu aflat sub administrarea unui boier. În timpul cât Oltenia a ajuns sub ocupația austriacilor, 1718-1739, județul a fost împărțit în patru plăşi (Plasa de Sus, Plasa de Jos, Plasa de Mijloc, Plasa de Margine), fiecare dintre acestea fiind puse sub administrarea unui boier oltean (ispravnic). După revenirea Olteniei la Țara Românească, plăşile au fost statornicite ca subunități administrative de Constantin Vodă Mavrocordat. Din 1780, Alexandru Vodă Ipsilanti a acreditat prin lege funcția de zapciu de plasă sau „zapcii ispravnicilor ce-i orânduiesc prin plăşi", adică reprezentanții conducătorului județului zis ispravnic (între 1746 şi 1831) şi ocârmuitor (= cârmuitor) în Epoca regulamentară (1831-1858).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în statistici județul Dolj apare ca fiind împărțit în 10 plăşi la 1828, 1831 (Câmpului, Jiului de Sus, Jiului de Jos, Dumbrava de Sus, Dumbrava de Jos, Balta de Sus, Balta de Jos, Amărăzii de Sus, Amărăzii de Jos şi Gilortului) şi 7 plăşi după 1839 (Amaradia, Balta, Câmpu, Dumbrava, Jiul de Jos, Jiul de Sus, Ocolu) până la 1864-1865. Începând cu anul 1838, schimbările administrative au trasat hotare noi județului. În ideea unei mai bune echilibrări administrative a Olteniei, hotarul s-a modificat de mai multe ori, atât spre nord şi vest, adică spre Gorj, unde a dispărut plasa Gilortului, şi spre Mehedinți, cât şi spre Romanați şi Vâlcea.

În perioada de după 1859 şi până în 1918, județul Dolj a evoluat în următoarele coordonate teritoriale şi demografice: suprafața județului a fost de 115, 06 mile geografice în 1867, ceea ce îl plasa ca cel mai întins județ dintre cele din Oltenia, urmat fiind de Mehedinți (99, 09 mile g.), Romanați (69, 09 mil. g.) Gorj (51, 08 mil. g.) şi Vâlcea (47. 03. mil. g.).

Suprafața Doljului în anii de după 1859 a fost echivalată în sistemul metric adoptat în 1867 la 6365 km^2 (pentru comparație: Mehedinți 5506 km^2, Gorj 4780 km^2, Vâlcea 4230 km^2 şi Romanați 3780 km^2).

Cea mai importantă referință privind întinderea județului Dolj înainte de anii Războiului pentru Întregirea Neamului este lucrarea statistică rezultată în urma recensământului populației din 1912. În acest an, Doljul este consemnat cu o „suprafață teritorială" de 6538 km^2, după Tulcea, Ialomița şi Constanța, între județele țării, dar mai mare decât Mehedinți 5320 km^2, Gorj 4579 km^2, Vâlcea 4081 km^2 şi Romanați 3560 km^2.

Subdiviziunile județului, plăşile, după repetate schimbări ale numărului acestora au fost de la 7 în 1864, 1867, 1875, 5 în 1881-1882, 10 în 1892, 5 în 1896, 14 în 1908, la 13 în 1912. Compunerea administrativă a județului Dolj din 1912 (13 plăşi, 141 comune rurale, 2 comune urbane, 401 sate şi 21 cătune) a rămas neschimbată până la 1 ianuarie 1926.

În periaoda 1859-1918, numărul locuitorilor a crescut de la 212.718 (an 1859) la 436.449 (în 1912). Statisticile aşează Doljul, după numărul locuitorilor, după Ilfov, la nivelul țării, iar în zona Olteniei înaintea celorlalte județe (în 1912: Mehedinți cu 295.474; Romanați cu 248.600; Vâlcea cu 232.011; Gorj cu 200. 371).

Prin întindere, numărul locuitorilor şi poziţia oraşului Craiova, judeţul Dolj a păstrat în tot răstimpul dintre 1859 şi 1918 aureola de mare unitate administrativă, cu potenţial economic deosebit şi cu o viaţă culturală şi politică remarcabilă la nivelul ţării.

După încheierea Războiului, judeţul Dolj mai număra 395.156 locuitori, cuprinşi în 13 plăşi, 139 comune şi două oraşe (Craiova cu 36.000 locuitori şi Calafat cu 5000 locuitori). Reorganizarea administrativ-teritorial prevăzută de legea de unificare administrativă din 9 octombrie 1925 a împărţit judeţul Dolj în 13 plăşi, cuprinzând 191 comune rurale şi 4 comune urbane (oraşe): Craiova, Calafat, Băileşti şi Plenița. Acum s-au extins limitele teritoriale ale judeţului prin înglobarea comunelor Botoşeşti-Paia de la judeţul Mehedinţi şi Pârşani de la judeţul Romanaţi. Alte schimbări în harta administrativă a judeţului Dolj s-au făcut în baza legii de organizare a administraţiei locale din 1929, în septembrie 1932, 1938 (când s-a creat marea unitate administrativ-teritorială Ţinutul Olt, în care Doljul era cuprins cu 8 plăşi şi 203 comune) şi 1939.

În anul 1939, când în ţară s-a desfăşurat acţiunea culturală şi patriotică de realizare a *Cărţilor de aur,* pe comune, cu numele celor care se jertiseră în Războiul de Întregire a Neamului, judeţul Dolj, cu o suprafaţă de 6538 km^2 şi o populaţie de 536.113 locuitori, era împărţit în 9 plăşi şi 174 comune. La scurt timp, după desfiinţarea ţinutului Olt în anul 1940, s-au făcut modificări în organizarea administrativă a judeţului, numărul comunelor crescând de la 174 la 208, iar al plăşilor revenind la 13. Structura administrativă a judeţului, cu cătun, sat, comună şi plasă, pentru anii 1930-1941, şi care va fi folosită de noi în restituirea *Cărţilor de Aur* ale localităţilor doljene, este cea reţinută în *Indicatorul localităţilor din România. Datele recensământului din 6 septembrie 1941,* Împrimeria Institutului Statistic, Bucureşti, 1943. Pentru comparaţii adăugăm şi *Monografia judeţului Dolj,* din 1943, rămasă în manuscris, întocmită prin coordonarea Prefecturii.

Pentru cei de astăzi, împărţirile administrative anterioare celui de-Al Doilea Război Mondial au fost identificate cu structura judeţului adoptată şi stabilită prin legea din 16 februarie 1968 şi H.C.M. nr. 1143 din 27 mai 1968 privind delimitarea administrativ-teritorială a municipiilor, oraşelor şi comunelor, rămasă – în cea mai mare parte- neschimbată.

Bibliografie:

- BĂBĂLĂU, Nicolae, CIOBOTEA, Dinică, ZARZĂRĂ, Ion, *Din istoria instituţiilor administrative ale judeţului Dolj,* Craiova, 2004 (incls. izvoarele statistice oficiale).

- BÂZGAN, Melentina, *Evoluţia judeţului Dolj până la mijlocul secolului al XVIII-lea,* în „Oltenia, Studii. Documente. Culegeri", seria a III-a, an VII, 2003, nr. 1-2.

- CIOBOTEA, Dinică (coordonator), *Structuri administrative din Istoria Românilor,* Craiova, 2011.

- *DICŢIONARUL toponimic al României. Oltenia (DTRO),* vol. 2, Craiova, 1995.

- DONAT, Ion, PĂTROIU, Ion, CIOBOTEA, Dinică, *Catagrafia Obştească a Ţării Româneşti din 1831,* Craiova, 2000.

- FILITTI, C. Ioan, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române,* Bucureşti, 1935.

Ridicarea de monumente de for public şi monumente ale eroilor în judeţul Dolj

Monumentul este o creaţie simbolică zămislită sub zodia definitivului dezvăluind o valoare perenă pe care istoria a certificat-o şi a integrat-o umanităţii. Valoarea lui inspiră generaţiilor prezente şi viitoare sensul pentru ceea ce este omenesc, durabil şi înălţător. În popasul vieţii noastre, prin el desluşim temeliile de nedruncinat ale românismului: continuitate, independenţă, unitate şi creaţie.

Ridicarea de monumente ilustrează vrednicia unei generaţii întru cinstirea unei personalităţi sau a proslăvirii unui eveniment istoric. Aceasta apărea ca un deziderat pentru generaţia paşoptistă a secolului al XIX-lea, pentru generaţiile următoare de luptători şi militanţi pentru unirea tuturor românilor într-un cadru politic unic şi unitar. „Junimea Română" – societatea studenţilor români din Imperiul habsburgic – înţelegea ca necesar să se păstreze pentru bărbaţii de frunte ai neamului românesc" pe lângă memoria din tradiţie şi chipul lor, care pe lângă acea memorie seacă, ar fi şi mai apt de a exercita inimile posteriorilor, spre fapte asemenea". Acest obiectiv al acelor români de la mijlocul secolului al XIX-lea trebuia să satisfacă două scopuri: „de o parte descoperirea simţului de recunoştinţă către bravii bărbaţi, altă parte, posteritatea avea atâtea simboluri, ale înaintaşilor, care erau mai apte a da... impuls mai mare decât nuda memorie".

Figuri de seamă din istoria naţională şi culturală

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost o epocă de ascendenţă naţională şi, implicit, de remarcabile progrese în toate domeniile. De la rataşarea la Europa a economiei şi modernizarea instituţională a statului, restatutarea claselor sociale şi apariţia altora şi până la crearea unui nivel de civilizaţie de tip occidental (realizat prin imitaţie, influenţă şi asimilare) în paralel cu stilul naţional perpetuat au fost fenomenele specifice din societatea românească. Entuziasmul creator s-a imprimat şi în realizarea monumentelor invocate de generaţia de la mijlocul secolului al XIX-lea, cele care erau închinate personalităţilor de seamă – domni, oameni politici, militanţi şi revoluţionari, exponenţi de seamă ai ştiinţei şi culturii – care s-au identificat cu idealurile poporului, cu interesele naţiunii, în condiţiile impuse de necesităţile epocii şi ale ideii de progres.

Figura reprezentativă a istoriei neamului, devenită simbol al devenirii istorice şi căreia i se crease un adevărat cult în Transilvania încă din secolul al XVIII-lea, era Mihai Viteazu, domnul care, pentru prima oară, în plin Ev Mediu, realizase unitatea politică a tuturor românilor, unind ţările româneşti din vremea sa. Un monument al lui Mihai Viteazul Unificatorul, dorit la Craiova, a fost cel care astăzi înobilează locul din faţa Universităţii din Bucureşti. Alte proiecte pentru un monument al marelui domn Mihai Viteazul au fost în atenta artiştilor plastici doljeni, de la D. Pavelescu-Dino, în 1913, la E. Hagiescu, în 1914, sau a Societăţii „Prietenii Ştiinţei", iniţiatoarea şi altor monumente pentru domnii români care au visat şi etalat prin faptele lor unitatea politică a tuturor românilor (ex. Matei Basarab pentru Mănăstirea Arnota).

În anul 1943, primarul Craiovei a reluat planul de ridicare a unui monument al lui Mihai Viteazul. „Să sperăm – cuvânta el – că într-o vreme apropiată ne vom învrednici

să vedem la locu-i de cinste, în Piața Prefecturii, dacă nu o măreață statuie, concepută de unul din sculptorii pământeni, a eroului de la Călugăreni, dar cel puțin monumentul ecvestru din fața Universității, şi pe care Primăria Bucureştilor socotim că l-ar ceda, în condițiuni ce se vor stabili între autoritățile municipale respective, oraşului nostru" (vezi „Arhivele Olteniei", an XXII, 1943, nr. 125-130, p. 332-333).

Prezența permanentă a „acelui vestit între domni" în conştiința publică craioveană şi a artiştilor plastici este etalată apoi de busturile de gips ale lui J. Berindei (1976), G. Pădureanu sau M. Butunoiu (în scuarul de lângă Casa Băniei). Abia în anii 1975-1976 s-a juns la realizarea, în bronz, a *Monumentului ecvestru Mihai Viteazul* (sculptor Tudor Panait), şi l-a instalarea lui în 1990 în fața Palatului Administrativ al județului, mutat ulterior în aceeaşi Piață, în apropiere de Biserica Sf. Treime (= Ştirbei).

*

* *

Dintre figurile legendare ale epocii epopeice a lui Mihai Viteazul, marii boieri Stroe, Radu şi Preda Buzescu sunt fixați în istoria şi în mintea craiovenilor prin Monumentul „Frații Buzeşti", lucrare în piatră a sculptorului Boris Caragea.

*

* *

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu este evenimentul care a marcat începutul istoriei moderne a românilor, experiență revoluționară pentru generația paşoptiştilor, simbol pentru întreaga mişcare socială, culturală şi națională din secolul ce a urmat.

În contextul revoluției, Craiova, oraşul în care conducătorul acesteia îşi petrecuse anii de formare şi maturizare, a avut o contribuție esențială la amplificarea bazei social-politice şi militare a acesteia.

Tudor Vladimirescu reprezintă în istoria ultimilor 200 de ani „o prezență de totdeauna, fundamentală în componența etosului românesc... Actual la 1821, a rămas actual pînă astăzi, şi va rămîne actual mereu, căci durerea, revolta şi dragostea de om, de neam şi de dreptate sunt atribute inerente ale existenței omeneşti" (Emil Vârtosu)...

În apropierea casei Glogovenilor, acolo unde la începutul secolului al XIX-lea era „maidanul Brăiloilor şi Bengeştilor" se află două monumente ridicate ca recunoştință pentru acela care, ca şi Horea, a deschis era revoluților sociale şi naționale în istoria neamului.

În fața Facultății de Agronomie a Universității din Craiova este aşezată în 1960 statuia în bronz a lui Tudor Vladimirescu, lucrare caracterizată de patosul revoluționar al personajului şi poezia mişcării imprimată de artistul plastic M. Cosăceanu-Levriller.

În curtea interioară a aceleiaşi facultăți se găseşte un alt monument realizat cu mijloace modeste de D. Demu.

Între alte prezențe artistice în Craiova, care evocă personalitatea lui Tudor Vladimirescu, amintin: bustul din holul Muzeului Olteniei (gips, realizat de M. Butunoiu, în anul 1951), bustul de la balconul şcolii generale nr. 10, str. Gării, bustul în gips din interiorul clădirii Universității şi statuia din gips din holul liceului „Frații Buzeşti" a sculptorului Gogu Pădureanu.

La Calafat, pe acolo pe unde pământul doljean era călcat şi jefuit la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui de-al XIX-lea de către cârjalii şi pasvangii, aici

la poarta Independenței, s-a ridicat un impunător monument lui Tudor Vladimirescu, în anul 1957. Pe soclu monumentului au fost săpate două texte din proclamațiile date de conducătorul revoluției: „Patria se cheamă norodul, iar nu tagma jefuitorilor" (Proclamația de la Padeș); „Veniți dară fraților cu toții ca să prindem pe cei răi ca să ne fie nouă bine și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni" (Proclamația din 14 mai 1821).

*

* *

Monumentul ridicat în memoria lui Ioan Maiorescu, personalitate proeminentă a românilor de la jumătatea veacului al XIX-lea, poartă cu sine și amintirea evenimentelor revoluționare de la anul 1848 petrecute în Craiova. În acel an, Ioan Maiorescu a avut un rol de seamă în pregătirea revoluției în Oltenia și în desfășurarea ei victorioasă în orașul Craiova, unde Iancu Bibescu, fratele domnitorul și cârmuitorul județului, și maiorul Ștefan Vlădoianu, Comandantul batalionuui din oraș, voiau să oprească marșul revoluționarilor dinspre Islaz și Caracal. Întâmpinarea entuziastă făcută de Craioveni la marginea orașului guvernului provizoriu de la Islaz, însoțirea acestuia până la școala centrală – s-a datorat, în mare măsură, lui Ioan Maiorescu. Tot el este acela care, suit într-un pom din fața Școlii Centrale, a explicat importanța noii constituții unei mulțimi dezlănțuite, în vreme ce pentru notabilitățile orașului, în sala festivă, proclamația era prezentată de Ion Heliade Rădulescu. Printre ideile exprimate în acele momente a fost și aceea că țara se va așeza în rândul celor mai înaintate din Europa prin cultură și știință. Cei care au ridicat monumentul au înscris pe el această idee care l-a călăuzit toată viața: „Eu frate încă am văzut multe și din toate aceste multe m-am convins că noi fără carte aici în țara aceasta și mai departe în țările acelea locuite de români multă viață nu vom avea.

Am fost eu în țările Apusului și apoi fost-am și la Viena și pe acolo pretutindeni am înțeles că nimica nu întărește și nu împodobește viața omului și deci viața poporului mai mult ca învățătura, știința... Asta n-o uitați... Lucrați, am lucrat poate și noi, dar voi încă mai mult lucrați"!...

Monumentul care se leagă de amintirea revoluției de la 1848 și de activitatea revoluționară, culturală și națională a lui I. Maiorescu, executat de sculptorul Ion Iordănescu în anul 1911, a fost inaugurat la intrarea Parcului Poporului, în anul 1913, aducerea lui, unde este astăzi, făcându-se ulterior.

Monumentul reprezintă bustul din bronz al profesorului Ioan Maiorescu, îmbrățișat de un atlet al cărui piept se pierde în soclul de piatră al statuii. Pe scolu, s-a inscripționat: „Lui Ioan Maiorescu/1811-1864/, Apostol al ideilor naționale în Țările Române".

*

* *

Primul monument public ridicat la Craiova este al ultimului domn al Țării Românești, Barbu Dimitrie Știrbei, cel care a rămas înscris „în cartea neamului nostru ca un mare domnitor, în toate privințele". Este și cel mai frumos, păstrând forme artistice renascentiste italiene. Sculptorul francez Jean Leconte du Nouy l-a conceput ca pe o alegorie. Domnul poartă pe umeri o mantie, iar pe piept diferite decorații. În mâna dreaptă ține un pergament pe care scrie: „V-am încredințat vouă apărarea țării și a

destinelor voastre", cuvinte pe care le-a rostit cândva la Turnu Severin, când trecea în revistă o gardă de grăniceri şi dorobanţi, pe soclu sunt mai multe basoreliefuri reprezentând cele mai importante fapte la care domnitorul, un mare legiuitor şi reformator, a luat parte ca iniţiator şi ctitor.

*

* *

În centrul oraşului se află cel mai cunoscut monument public al urbei: Statuia lui Alexandru Ioan Cuza Vodă. Executată în 1912 de către sculptorul italian Raffaello Romanelli, statuia îl reprezintă pe domn în picioare, drept, cu sabia ţinută cu ambele mâini, într-un gest de demnitate şi hotărâre. Pe scolul din piatră sunt fixate inscripţii pe plăci de bronz ce menţionează marile lui reforme de modernizare a statului. Monumentul este asemănător celui de la Iaşi, lipsindu-i doar figurile colaboratorilor apropiaţi ai lui Cuza. A fost aşezat pe soclu în scuarul de lângă „Minerva", la intersecţia străzilor Unirii cu M. Kogălniceanu, abia în anul 1935. Pe actualul loc, vis a vis de sediul Primăriei Municipale, în Parcul Unirii, a fost mutată în anul 1943.

Monumentul semnifică, totodată, ataşamentul şi implicarea doljenilor în actul Unirii din 1859.

Un alt monument cu bustul lui Alexandru Ioan Cuza (bronz, 1913) a fost realizat de sculptorul Eraclie Hagiescu în comuna sa natală, Cetate.

*

* *

Alte două monumente (statui) sunt omagii pentru Eugeniu Carada şi Nicolae Titulescu.

Eugeniu Carada (1836-1910) a fost o personalitate politică de seamă. Plăcile prinse pe soclul ce susţine statuia surprind principalele coordonate ale vieţii sale: redactor la ziarul „Românul", prieten cu I. C. Brătianu, priceput organizator în timpul Războiului pentru Independenţa de stat a României din 1877-1878, întemeietorul Băncii Naţionale (1880). Statuia a fost opera sculptorului Mihai Onofrei (an 1930). O inscripţie consemnează crezul politic al lui Eugeniu Carada; „Pentru o Românie liberă, oricând, oricum, cu oricine şi contra oricui".

*

* *

Lui Nicolae Titulescu, mare patriot şi „eminent diplomat şi om politic român, militant pentru apărarea independenţei naţionale, pentru pace şi colaborare între popoare, din prima jumătate a secolului trecut, i-au fost dedicate un *Bust monumental Nicolae Titulescu,* în parcul Mihai Bravul, al sculptorului Alexandru Deac (1965) şi un monument (statuie) din piatră, amplasată lângă fosta Casă a Tineretului şi Ştiinţei (str. Calea Severinului).

*

* *

Mai multe monumente – bust au fost dedicate marilor oameni de cultură, ştiinţă şi ai învăţământului românesc: Mihail Eminescu (în Parcul Romanescu – sculptor Gheorghe Anghel, 1958; şi în Filiaşi), Tudor Arghezi (în Parcul Romanescu, sculptor

Cornel Medrea, 1960), Constantin Brâncuşi (în Parcul Romanescu, în marmură neagră, sculptor Constantin Lucaci, 1967), Theordor Aman (în curtea Muzeului de Artă, sculptor Constantin Foamete, 1975), Traian Demetrescu (lângă biserica Sf. Arhangheli, sculptorul Ion Jalea, 1924; şi al doilea în Parcul Poenaru (în curtea Gimnaziului „Vasile Alecsandri, sculptor Anghel Chiciu, din 1935), Ştefan Velovan (în faţa Şcolii normale de învăţători, azi Facultatea de Mecanică, sculptor Anghel Chiciu, 1938), Dr. Ion Augustin (în curtea spitalului „Filantropia", sculptor Anghel Chiciu, 1936), Dr. Gh. Marinescu (în curtea Spitalului „Preda"), Nicolae Romanescu (la intrarea în Parcul Romneascu, sculptor italian Elena Vidali, 1943), şi Gheorghe Chiţu (astăzi dispărut).

Bibliografie:

- D. F. Greblescu, *Însemnări despre fruntaşi ai plasticii oltene,* în *Oltenia literară,* 3, Craiova, 1957, p. 127.

- *Monumentele Craiovei/Les Monuments de Craiova/The Monuments of Craiova/ Die Monumente aus Craiova,* Craiova, 1998.

- Ion Pătraşcu, *Un sculptor craiovean prezintă pe Mihai Viteazul în Italia,* în „Înainte" din 10 septembrie 1971.

- Paul Rezeanu, *Sculptorul Pavelescu – Dimo (1870-1944),* în „Revista muzeelor şi monumentelor", an XIII, 1976, nr. 3, p. 50-54.

- Idem, *Artele plastice în Oltenia (1821-1944). Contribuţii,* Craiova, 1980.

- Idem, *Contribuţii la istoria artei româneşti. Sculptori puţin cunoscuţi*, Craiova, 2007.

Monumentele Independenţei

Cucerirea Independenţei depline de stat a României în anul 1877 a stimulat încrederea în sine a naţiunii române. În anii următori acestui eveniment, întreaga naţiune a sărbătorit faptele generaţiei care-l înfăptuise. În anul 1878, în amintirea întoarcerii victorioase a armatei române din bătăliile de la sud de Dunăre, la Bucureşti, a fost înălţat un Arc de triumf – simbol al izbăvirii şi al memoriei recunoscătoare. Un contemporan al acestui eveniment scria că „un monument este... cristalizarea inalterabilă a unei idei, a unui mare sentiment naţional". Încă de la aceste începuturi, concepţia opiniei publice era ca monumentul să fie „arca de alianţă între trecutul şi viitorul României". Această menire va dărui monumentului durabilitate şi se va regăsi perpetum în aspiraţiile naţionale şi spirituale ale poporului român. Pentru a slăvi faptele de arme ale trupelor române în luptele de la sud de Dunăre din 1877-1878, pe eroii şi vitejii în număr de peste 10.000 de soldaţi şi ofiţeri care au murit sau au fost răniţi, sau pentru a marca locul special al Olteniei, inclusiv al Doljului, în evenimente, au fost ridicate monumente publice, lucrări artistice ce împrumutau formele de tradiţie strămoşească romană-arcul de triumf, coloana şi obeliscul.

Primul monument comemorativ din ţară ridicat pentru eroii (108 soldaţi) căzuţi în Războiul de Independenţă este în oraşul Băileşti, din anul 1885. În prezent, acesta se află în Cimitirul oraşului, după ce a fost mutat din Parcul Central în 1977.

În oraşul Calafat, aşezarea cea mai afectată de luptele cu otomanii din cetatea Vidinului de pe malul drept al Dunării şi de unde s-au tras primele salve de tun, s-au ridicat mai multe monumente.

Calafatul, şi prin cele opt Monumente ale Independenţei, rămâne în peisajul urban de astăzi un simbol al celui mai râvnit sentiment uman, libertatea, şi cea mai bogată aşezare, între cele de dimensiunea ei, în monumente.

Cu ocazia vizitării Calafatului de către Regele Carol I în mai 1886, aici a fost ridicat un monument pe locul Bateriei „Carol" din timpul Războiului. Locul, parcul oraşului a fost îmbogăţit cu alte monumente în anii 1903-1905, 1967 (cu prilejul aniversării a 90 de ani de la Războiul pentru Independenţă), şi în 1977 (la Centenar).

Un factor important în proslăvirea faptelor românilor în Războiul din 1877-1878 a fost Societatea veteranilor, grade inferioare, cu numele de „Smârdan", înfiinţată la Craiova la 30 august 1908 din vreo 800 de membri. Aceasta a ajuns ca până la 30 august 1909, când s-a sărbătorit lupta pentru luarea Griviţei, să numere 8657 de membri. Obiectivul principal al Societăţii „Smârdan" a fost realizarea unui mare monument al Independenţei. La 30 august 1909, în grădina „Minerva" a şi fost expusă macheta monumentului. Iniţiatorii acestui obiectiv precizau că „El nu e un monument ridicat unei persoane, sau o statuie, acesta e un monument care simbolizează o viaţă a unui popor" (vezi „Revista culturală", an II, 1909, nr. 21-22, Craiova, p. 561). Comitetul ales pentru „grabnica ridicare a monumentului Independenţei" (general Gigurtu – preşedinte, general Dr. Vercescu, I. Mitescu, N. Economu, Petre Chiţu, N. T. Popp, general Argetoianu, general Zosima, general Drăgoescu, N. P. Guran, I. G. Pleşia, N. Romanescu, T. Carianopol, C. M. Ciocazan, N. N. Popp ş.a) a reuşit ca până în anul 1912 să pregătească „inaugurarea" acestuia. *Monumentul Independenţei,* cunoscut, apoi, sub numele de Monumentul lui Carol I sau Monumentul „Asta-i muzica ce-mi place", care prin dimensiuni era socotit cel mai mare din ţară, a fost dezvelit în anul 1913, la intrarea în Parcul Bibescu (= Parcul Poporului; Parcul Independenţei; Parcul Romanescu).

Tot Societatea „Smârdan" a iniţiat ridicarea unui monument generalului Mihail Cristodulo Cerchez, viteazul ofiţer de la Plevna în mâinile căruia a depus sabia Osman Paşa în semn de capitulare a armatei otomane. Monumentul (bustul) a fost realizat de sculptorul E. Hagiescu şi a fost aşezat în strada Cazărmii (astăzi, str. Caracal), în anul 1914.

Cea mai mare parte a monumentelor ce au preamărit Războiul de Independenţă au fost realizate de sculptorii doljeni, mulţi formaţi la Şcoala de arte şi meserii din Craiova: Giorgio Vasilescu (n. 1864, în Goeşti-Dolj – 1898; autorul Monumentului Batalionului II Vânători din Ploieşti şi al Monumentului Independenţei de la Tulcea), E. Hagiescu, (1873-1961; n. Cetate-Dolj), C. Bălăcescu (1865-1913; n. în comuna Bolboşi-Gorj), D. Pavelescu-Dimo şi Constantin Brâncuşi (Monumentul lui Carol Davila din faţa Muzeului Militar Central-Bucureşti).

Sculptorul Dumitru Pavelescu-Dimo, care mulţi ani a avut atelierul său la Florenţa (Italia), a îmbrăţişat, ca nimeni altul până la el, ideea de militant al devenirii şi ascendenţei României prin raportare la istoria neamului. El a creat monumentul împăratului Traian (Brăila, 1904), mai multe proiecte pentru un Monument ecvestru Mihai Viteazul

(în 1913), altele pentru Monument Ştefan cel Mare, Monument Vlad Ţepeş. Monumentul Unirii (care urma să fie ridicat la Sibiu în anul 1928). Cele mai cunoscute creaţii ale sale au rămas Monumentele Independenţei de la Piteşti (1900, în colaborare cu arhitectul Ioan D. Traianescu), Craiova (1913) şi Calafat (adăugiri la cel din 1886).

Bibliografie

- ANDREI, Nicoale A., PÂRNUŢA, Gheorghe, *Oltenia 1877,* Craiova, 1998.
- DEACONU, Luchian, GHERGHE, Otilia, *Craiova şi cucerirea Independenţei de stat 1877-1878,* vol. II, Craiova, 2001.
- *Doljul în Războiul pentru Independenţă 1877-1878. Album istoric,* Craiova, 2002.
- IORDACHE, Marin, *125 ani de la proclamarea Independenţei României. Eroica 1877 Craiovenii, doljenii, întreaga Oltenie şi ţara pe baricadele cuceririi Independenţei,* Craiova, 2002.
- *Pagini de epopee. Oltenia 1877-1878,* vol. I şi II, Craiova, 2005.
- PETRIŞOR, Vasile, MÂNDROIU, Lelius, *Calafat. Trepte de istorie,* Craiova, 1977.
- REZEANU, Paul, *Contribuţii la istoria artei româneşti: Sculptori puţin cunoscuţi,* Craiova, 2007.

Monumentele Eroilor din Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)

Un alt moment căruia artiştii şi opinia publică i-au închinat cele mai numeroase monumente a fost Războiul pentru desăvârşirea unităţii politice naţionale. În anul 1919, în conformitate cu prevederile tratatului de la Versailles şi ale Decretului – lege 4106/19 septembrie 1919 s-a înfiinţat societatea *Mormintele Eroilor căzuţi în război* (ulterior, zicându-i-se *Cultul Eroilor).*

Participarea României în Primul Război Mondial, cunoscut şi sub numele de Războiul Popoarelor, iar pentru toţi românii Războiul de Întregirea Neamului, după 14/27 august 1916, alături de Antantă, a însemnat mobilizarea iniţială a 1.083.000 de oameni, din care armata număra 839.758 soldaţi şi 18.000 ofiţeri. În momentul intrării în război, în august 1916, nu era român care să nu fie pus în faţa istoriei. Se împlinise vremea când poporul român, în credinţa mărturisită de trei sute de ani după Mihai Viteazul Unificatorul, în toate împrejurările, şi-a jertfit cei mai buni fii ca să-şi împlinească un ideal moştenit, al unităţii politice a întregii etnii descendentă din întinsa Romanitate Orientală.

Întregirea politică a tuturor Românilor s-a câştigat cu preţul a 339.117 morţi, 75.941 de mutilaţi, 229.000 de grav răniţi şi 166.000 prizonieri sau dispăruţi din rândurile armatei.

În ambele faze ale războiului, mai întâi în ofensiva de peste Carpaţi, cu trecerea prin 18 locuri în Transilvania, pentru dezrobirea românilor supuşi monarhiei austro-ungare, şi, apoi, în retragerea spre sudul Moldovei în zona Nămoloasei, unde s-au dat bătălii dintre cele mai mari ca amploare şi consecinţe pentru întregul teatru al Primului

Război Mondial, la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, Românii s-au luptat vitejeşte, „fără seamăn", sute de mii jertfindu-şi viaţa în chipul sublim asemănător numai eroilor din epopeile antice şi medievale.

Eroii şi vitejii, cu toţi martiri întru idealul făuririi unităţii depline a tuturor Românilor într-o unică entitate politică, au fost, după 1 Decembrie 1918, proslăviţi şi comemoraţi într-un adevărat cult al eroilor. Pentru eroi, pe lângă manifestări comemorative omagiale, ode şi imnuri, s-au creat cruci, morminte speciale în locul cel mai nobil din faţa bisericilor, plăci de marmură inscripţionate cu numele lor, fântâni-monument în spiritul credinţei creştine strămoşeşti, monumente de for public în continuitatea celor care imortalizaseră ofranda de sânge a Românilor în Războiul de Independenţă statală din 1877-1878, până la înălţarea Arcului de triumf din Bucureşti din anul 1919.

Prima solemnitate în ţară prilejuită de dezvelirea unei plăci comemorative a avut loc la Craiova, în ziua de 29 noiembrie 1918, în memoria avocaţilor Baroului de Dolj „morţi pentru patrie în campania anilor 1916-1918" (... „luaţi de-al morţii val, spre ideal...").

Apoi, în toată ţara, numele EROILOR NEAMULUI au fost inscripţionate în diverse forme, pe diferite monumente. Iniţiativa înscrierii eroilor întru veşnicia numelui lor a aparţinut instituţiilor statului şi intelectualilor (profesori, învăţători, preoţi), foştilor combatanţi în timpul războiului, reprezentanţilor armatei şi instituţiilor administrative locale, cu concursul tuturor.

Într-o primă fază, Societatea „Mormintele Eroilor" s-a preocupat de „accelerarea cât mai grabnică" a lucrărilor de întrunire a situaţiei mormintelor eroilor. În acest scop, teritoriul ţării a fost împărţit în trei „subregiuni" lucrative (I. Moldova, Basarabia, Bucovina; II Ardeal, Banat şi văile Trotuşului, Susiţei, Putnei; III Vechiul Regat şi Dobrogea), conduse fiecare de un „şef" (salarizat şi beneficiar de facilităţi pentru deplasări), (vezi ANSJ Dolj, Prefectura jud. Dolj, dosar 148/1920, f. 31).

Prin decretul-lege nr. 1693/1920 (publicat în „Monitorul Oficial" nr. 20 din 29 aprilie 1920) s-a trecut la exproprierea terenurilor pe care se aflau mormintele şi cimitirele eroilor români căzuţi în război şi la lucrări pentru mormintele şi cimitirele ostaşilor străini morţi în România conform obligaţiilor, pe bază de reciprocitate, stipulate în tratatele de pace (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj; dosar 87/1921, f. 29; dosar 92/1922, f. 29).

La momentul adoptării *Legii pentru cinstirea memoriei eroilor căzuţi* (votată în Adunarea Deputaţilor la 21 iulie 1920), „nobila sarcină de a centraliza şi îngriji mormintele eroilor căzuţi pe câmpul de luptă, asigurându-le pentru veşnicie contra dispariţiei, printr-o înfrumuseţare care să fie în aceiaşi măsură un omagiu adus eroilor ca şi motiv de mândrie naţională", a fost încredinţată Societăţii *Mormintele Eroilor Căzuţi în Război.* Această Societate – se specifica într-o adresă a Ministerului de Interne către Prefectul judeţului Dolj din 28 ianuarie 1922 – ajunsese să identifice până la acel moment 139.190 de morminte constând în 1348 de cimitire, 29. 997 grupe de morminte şi 11.431 morminte izolate, aflate în 35.756 puncte pe harta ţării (*Ibidem,* dosar 92/1922, f. 5). Pentru împlinirea lucrărilor de cunoaştere a tuturor mormintelor de eroi, de către Societatea „Mormintele Eroilor", în anul 1922, Biserica Ortodoxă Română, prin mitropolitul primat Dr. Miron Cristea, a făcut apel la mobilizarea tuturor. A fost, în fapt,

momentul tranşant al împărtăşirii nobilei sarcini de a integra istoriei cinstirea Eroilor Neamului atât din partea Statului prin Societatea „Mormintele Eroilor", cât şi a Bisericii Ortodoxe Române.

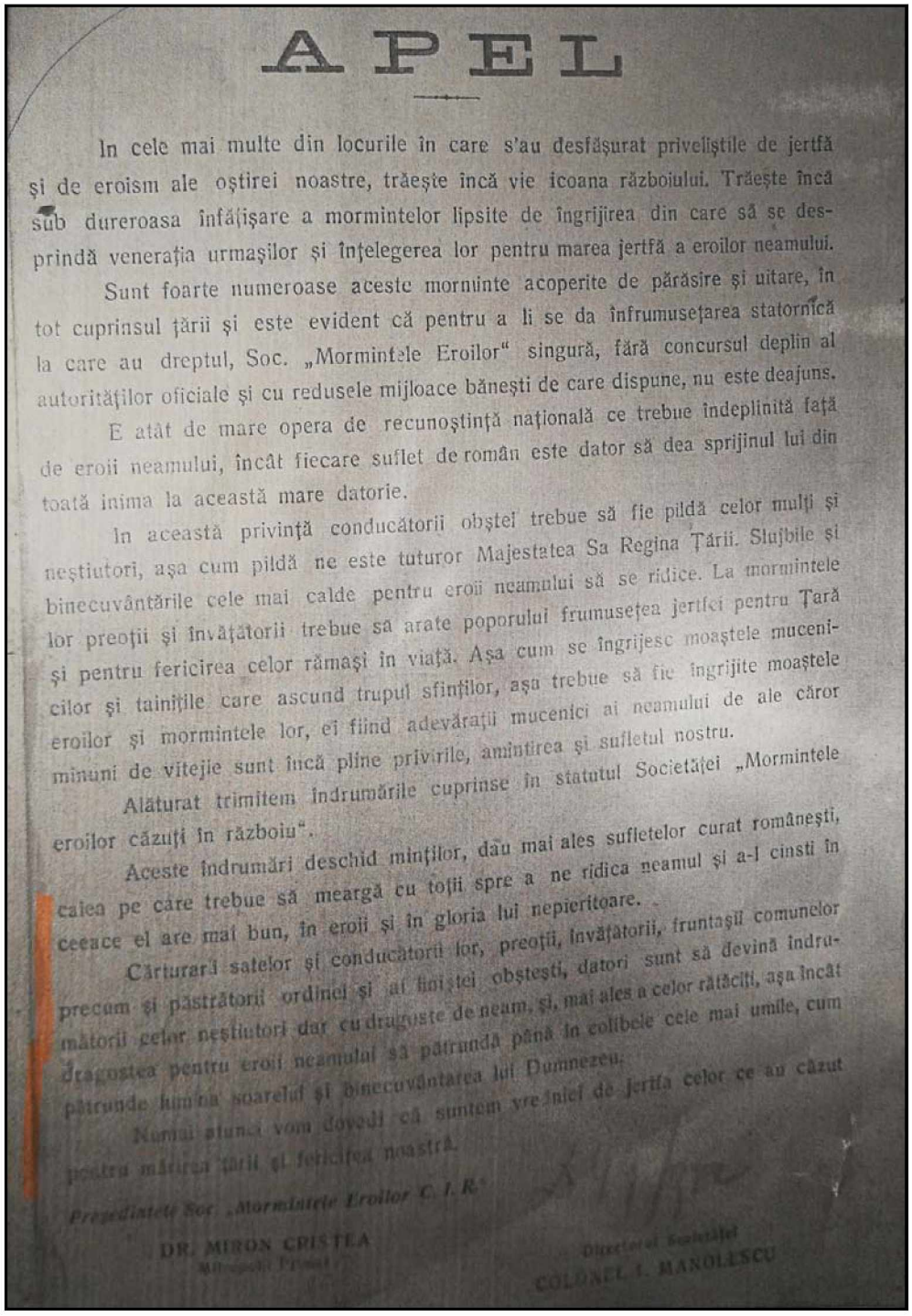

APEL

In cele mai multe din locurile în care s'au desfăşurat priveliştile de jertfă şi de eroism ale oştirei noastre, trăeşte încă vie icoana războiului. Trăeşte încă sub dureroasa înfăţişare a mormintelor lipsite de îngrijirea din care să se desprindă veneraţia urmaşilor şi înţelegerea lor pentru marea jertfă a eroilor neamului.

Sunt foarte numeroase aceste morminte acoperite de părăsire şi uitare, în tot cuprinsul ţării şi este evident că pentru a li se da înfrumuseţarea statornică la care au dreptul, Soc. „Mormintele Eroilor" singură, fără concursul deplin al autorităţilor oficiale şi cu redusele mijloace băneşti de care dispune, nu este deajuns.

E atât de mare opera de recunoştinţă naţională ce trebue îndeplinită faţă de eroii neamului, încât fiecare suflet de român este dator să dea sprijinul lui din toată inima la această mare datorie.

In această privinţă conducătorii obştei trebue să fie pildă celor mulţi şi neştiutori, aşa cum pildă ne este tuturor Majestatea Sa Regina Ţării. Slujbele şi binecuvântările cele mai calde pentru eroii neamului să se ridice. La mormintele lor preoţii şi învăţătorii trebue să arate poporului frumuseţea jertfei pentru Ţară şi pentru fericirea celor rămaşi în viaţă. Aşa cum se îngrijesc moaştele mucenicilor şi tainiţile care ascund trupul sfinţilor, aşa trebue să fie îngrijite moaştele eroilor şi mormintele lor, ei fiind adevăraţii mucenici ai neamului de ale căror minuni de vitejie sunt încă pline privirile, amintirea şi sufletul nostru.

Alăturat trimitem îndrumările cuprinse în statutul Societăţei „Mormintele eroilor căzuţi în războiu".

Aceste îndrumări deschid minţilor, dău mai ales sufletelor curat româneşti, calea pe care trebue să meargă cu toţii spre a ne ridica neamul şi a-l cinsti în ceeace el are mai bun, în eroii şi în gloria lui nepieritoare.

Cărturarii satelor şi conducătorii lor, preoţii, învăţătorii, fruntaşii comunelor precum şi păstrătorii ordinei şi ai liniştei obşteşti, datori sunt să devină îndrumătorii celor neştiutori dar cu dragoste de neam, şi, mai ales a celor rătăciţi, aşa încât dragostea pentru eroii neamului să pătrundă până în colibele cele mai umile, cum pătrunde lumina soarelui şi binecuvântarea lui Dumnezeu.

Numai atunci vom dovedi că suntem vrednici de jertfa celor ce au căzut pentru măreţia ţării şi fericirea noastră.

Preşedintele Soc. „Mormintele Eroilor C. I. R."

DR. MIRON CRISTEA

Directorul Societăţei

COLONEL I. MANOLESCU

Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Război", înființată prin Înaltul Decret nr. 4106/12 septembrie 1919, a creat mai întâi, sub coordonarea unui Comitet Central al Societății, comitete regionale, județene şi comunale pentru „a putea pune în practică scopurile înființării acestei societăți" începând cu primăvara anului 1920.

Comitetul Regional Oltenia era condus de generalul de divizie A. Razu, ca preşedinte, şi lt. col. D. Lepădătescu, ca secretar.

Într-un tabel din 10 ianuarie 1920, între cele dintâi comitete regionale, județene şi comunale înființate în țară apar cele de la Craiova şi Calafat (*Ibidem,* dosar 148/1920, f. 8). Până în 1924, se precizează într-o adresă a Ministerului de Interne către prefectul județului Dolj, „s-au înființat comitete comunale chiar în cele mai mici şi mai depărtate cătune ale țării, care caută să arate recunoştința supraviețuitorilor față cu eroii neamului, materializând-o prin ridicări de monumente comemorative" (*Ibidem,* dosar 76/1924, f. 2).

În adresa Corpului I Armată-Serviciul de geniu către Prefectura județului Dolj din 18 ianuarie 1920 se indica o colaborare a tuturor factorilor locali, Prefecturii şi Garnizoanei, pentru a împlini „scopul sublim al acestei Societăți şi datoria sacră ce o avem către cei care vărsându-şi sângele au contribuit să trăim în vremurile înălțătoare ale Întregului Românism". Se cerea „concursul" şi „energia" tuturor şi pentru Cultul Eroilor, dată fiind starea „generației fericite" de români „ce asistau la fericirea României Mari" (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 142/1920, f. 4-7).

Prima acțiune a Societății a fost întocmirea unei situații clare a ostaşilor morți în timpul luptelor şi în lazarete, fără ca unitățile de trupă să ştie de soarta lor. Prin Ministerul de Război s-au cerut tabele cu informații de stare civilă pentru eroii înmormântați în diferite locuri şi pentru care s-au întocmit acte de deces la data morții fie că au fost identificați ulterior şi li s-au dat certificate de deces prin cărți de judecată, sau nu li se făcuseră acte de deces nici la data morții şi nici prin judecătorii *(Ibidem,* dosar 83/1923, f. 24).

Tot în anul 1923, Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război şi conducerea armatei au realizat Mormântul Ostaşului Necunoscut cel fără chip şi nume, „cel mai cunoscut Erou, din câți Eroi au fost pe lume" (vezi Vasile Militaru, în poezia *Eroul Necunoscut).*

În ziua de 14 mai, la Mărăşeşti, orfanul de război Amilcar Săndulescu, elev la Liceul militar „D. A. Sturdza" din Craiova, în prezența ministrului de Război, generalul Gheorghe Mărdărescu, a ales din cele zece sicrie cu oseminte de război, sicriul nr. 4, care a devenit Sicriul cu osemintele Eroului Necunoscut. A doua zi, 15 mai 1923, sicriul cu osemintele Eroului Necunoscut a fost dus în Bucureşti. Alături de carul ce transporta sicriul, în cortegiul solemn s-a aflat şi mama lui Brutus Drăgescu (fiul lui Ioachim Caton Drăgescu, mare militant pentru unitatea deplină a tuturor Românilor, ardelean de pe Târnave, coborât cu rezidența la Craiova), mort la Mărăşeşti.

Până în octombrie 1923 s-au centralizat în județul Dolj informații despre 183 morminte de eroi, româneşti şi străine, în afara sectorului de onoare al eroilor din Cimitirul Sineasca din Craiova, care număra 957 eroi cunoscuți şi necunoscuți (*Ibidem,* dosar 83/1923, f. 9).

Cercetări minuțioase s-au făcut, în relații de reciprocitate, pentru descoperirea ostașilor străini morți pe teritoriul județului Dolj.

Din partea Franței, ataşatul militar al Legației franceze în România, generalul Pétin, s-a preocupat începând cu decembrie 1920 de prezenta mormintelor franceze pe teritoriul statului român „provenind fie din elementele armatei franceze din Ungaria, care au ocupat Banatul, fie din lagărul de prizonieri datând din timpul ocupației germane" sau din ostaşii primei misiuni a generalului Berthelot şi din armata de la Dunăre (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 44/155, 158).

Ministerul Afacerilor Străine al Italiei a însărcinat pe căpitanul Ricardo Gigante, şi apoi pe colonelul Baffigi – ataşatul guvernului italian pe lângă Legația Italiei – şi adjutantul său cpt. Vittorino Vespasian, „de a strânge rămăşițele soldaților italieni morți în captivitate pe teritoriul român" şi de a ridica în amintirea lor mai multe morminte (*Ibidem,* dosar 148/1920, f/ 87; dosar 83/1920, f. 42; dosar 76/1924, f. 21-22).

În iunie 1930, delegatul Ministerului de Interne ungar, colonelul în rezervă Cser Alexandru, cerea ajutor şefilor de poliție din Băileşti, Calafat şi Plenița pentru îngrijirea mormintelor soldaților unguri morți în Războiul Mondial (*Ibidem,* dosar 367/1930, f. 3).

În anul 1923, 88 de bulgari înmormântați în Lişteava au fost exhumați şi transportați pe Dunăre „pentru a fi înmormântați în sectorul eroilor bulgari din cimitirul Călăraşi" (*Ibidem,* dosar 83/1923, f. 9).

În acelaşi timp cu acțiunile de grupare a ostaşilor străini morți pe teritoriul Doljului în morminte speciale, eroii români erau identificați şi, la cererea familiilor, erau aduse osemintele lor în satele natale. Alteori, mormintele izolate au fost grupate, cum s-a întâmplat cu cele din plasa Filiaşi, în număr de 49, ce au fost aduse în curtea Capelei Filişanilor, clădire împrejmuită cu zid (*Ibidem,* dosar 83/1923, f. 26).

Pe măsură ce Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Război" a cunoscut mormintele şi cimitirele de eroi şi-a asumat şi „îngrijirea pioasă şi statornică" a acestora pentru că ele „simbolizează frumusețea geniului războinic al neamului" şi „contribuiau la redeşteptarea cultului pentru morții glorioşi ai neamului – cult străvechi aşa cum ni l-au lăsat strămoşii, cum se desprinde din paginile istorice şi din locaşurile sfinte ridicate de Voievozii noştri şi de vitejii lor boieri" (*Ibidem,* dosar 83/1923, f. 18).

În baza Decretului-lege nr. 1693 publicat în „Ministerul Oficial" nr. 20 din 29 aprilie 1920 s-a trecut la expropierea terenurilor necesare cimitirelor de eroi, acestea trecând definitv în proprietatea Ministerului de Război.

În anii următori, prin revista „România Eroică" (nr. 5-6 din mai iunie 1933, p. 20-21) şi prin adrese ale Comitetului central al Societății „Cultul Eroilor", s-a vegheat ca monumentele comemortaive ce urmau să fie ridicate „să îndeplinească condițiile estetice, artistice şi arhitectonice corespunzătoare scopului pentru care se realizau" (*Ibidem,* dosar 214/1934, f. 17). În acest sens s-au aplicat prevederile statutului Societății „Cultul Eroilor" („Monitorul Oficial", nr. 247/1930, partea I), Legii asupra regimului Mormintelor de război din România („Monitorul Oficial", nr. 119/2 iunie 1927) şi „Instrucțiunilor privitoare la realizarea lucrărilor comemorative: monumente şi cimitire de Eroi" (publicate în revista „România Eroică", nr. 5-6, mai-iunie 1933).

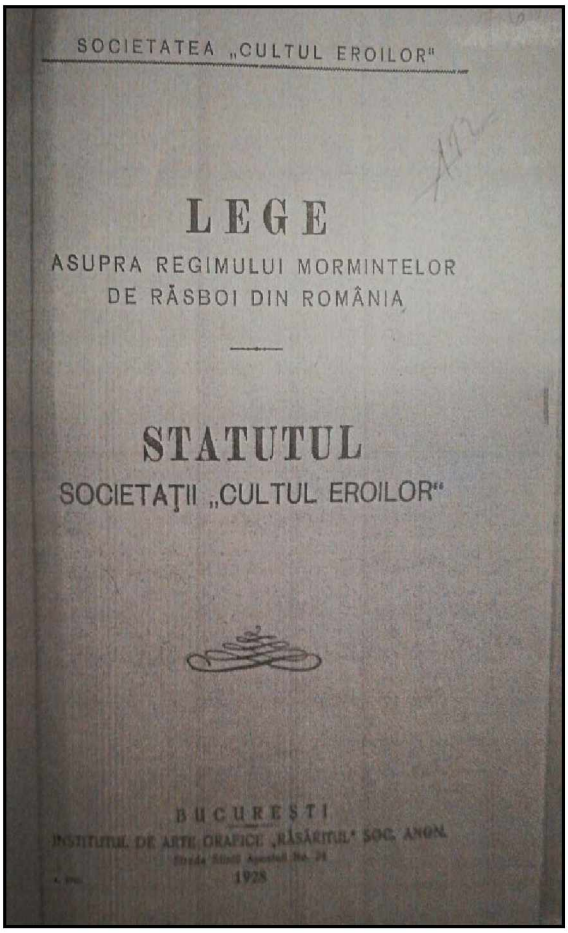

Principala prevedre legală era: „Monumentele, edificiile, cimitirele sau orice fel de construcţii sau lucrări, având drept scop comemorarea celor căzuţi în război sau în legătură cu glorificarea eroismului românesc din toate timpurile, pot fi realizate fie de către comitetele statutare ale Societăţii „Cultul Eroilor", fie de către comitete de iniţiativă particulare" ce puteau fi constituite în conformitate cu prescripţiile statutului Societăţii „Cultul Eroilor".

Entuziasmul social pentru ridicarea de monumente comemorative Eroilor Neamului a fost aşa de mare încât Comitetului Central al Societăţii „Mormintele Eroilor căzuţi în Război" şi ulterior al Societăţii „Cultul Eroilor" a trebuit să-l canalizeze prin reglementări legale în realizarea unei „opere" de creaţie adecvată criteriilor artistice, estetice şi arhitecturale de valoare.

Pentru a nu se înălţa „monumente... lipsite cu totul de orice valoare artistică, neavând nimic din caracterul sufletului nostru românesc", Comitetele de iniţiativă au fost îndrumate spre a evita contracte cu „pietrari străini, meşteri improvizaţi şi de rea credinţă" şi a alege „decât pe artiştii români, cu reputaţie artistică, bine stabilită, care au fost expozanţi şi au participat la concursuri" (*Ibidem,* dosar 148/1920. f. 52). Asemenea criterii erau sugerate Prefectului de Dolj de „artistul sculptor statuar" Anghel Th.

Chiciu, cel care a şi avut cele mai multe oferte şi lucrări de monumente ale Eroilor din judeţ, reprezentativă fiind statuia „Santinele română", ridicată ca Monument al Eroilor la Bârca, Plenița şi Craiova (aici ca Monumentul Eroilor Regimentului 1 Dolj). Totuşi, unele Comitete de inițiativă au apelat şi la meşterii pietrari din Craiova. Alte multe proiecte de monumente, prezentate în concursuri şi în expoziții, de către artişti plastici olteni cu recunoaştere națională în timpul vieții lor nu au fost preluate de societate (vezi Paul Rezeanu, *Sculptori puțin cunoscuți...*, passim).

Entuzisamul general a determinat unirea forţelor, mai ales financiare, ale tuturor Românilor. O bogată corespondență s-a purtat de către diferite Comitete de inițiativă din toată țara cu Prefectura Dolj pentru autorizarea de liste de subscripție în județul Dolj în vederea ridicării de monumente ale Eroilor la Scăeni (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 40. 156), Ciofrângeni-Argeş (pentru eroii „morți pe câmpul de onoare în războiul crâncen din 1916-1918, pentru întregirea şi apărarea patriei noastre" şi care „ne-au dat nouă România Mare de astăzi – *Ibidem,* dosar 148/1920, f. 162), Roşiorii de Vede („pentru comemorarea gloriei acelora care cu sângele lor pe câmpul de luptă au închegat România Mare, visul de veacuri, moştenirea strămoşească – *Ibidem,* dosar 87/1921, f. 63), Galați (Monumentul Regimentului 7 Vânători şi Monumentul maiorului Alex. Romano – *Ibidem,* dosar 83/1923, f. 46), Buzău (Monumentul în memoria ofițerilor din Regimentul nr. 8 (morți în campanie – *Ibidem*, dosar 87/1921, f. 17), Soveja (Monumentul eroilor necunoscuți – *Ibidem,* doar 92/1922, f. 7), Mogoşoaia (Monument în memoria celor pieriți la bateria 2-3-fortul Mogoşoaia – *Ibidem,* dosar 148/1920, f. 68), Bucureşti (Monumentul membrilor corpului didactic căzuți pe câmpul de onoare în Războiul pentru întregirea neamului – *Ibidem,* dosar 87/1921, f. 29; Monumentul Corpului Sanitar: medici, farmacişti, veterinari, studenți, surori de caritate, infirmieri căzuți în Războiul pentru Unitatea Națională – *Ibidem,* f. 54; Monumentul pentru comemorarea eroilor morți în bătăliile la care a luat parte cavaleria în Războiul pentru întregirea neamului – *Ibidem,* dosar 76/1924, f. 15; Monumentul Infanteriei – *Ibidem,* dosar 83/1923, f. 36; Monumentul „spre comemorarea tuturor luptelor din Războiul 1916-1917, menit să transmită generațiilor viitoare dovada avântului neamului românesc şi a sacrificiilor făcute pentru întregirea României" – *Ibidem,* dosar 76/1924, f. 6) sau a monumentelor închinate bardului Andrei Mureşanu (statuie – *Ibidem,* dosar 142/1920, f. 69-70), Eroilor căzuți în Războiul de întregirea neamului care au făcut parte din Regimentul 4 Roşiori „Regina Maria" (*Ibidem,* dosar 76/1924, f. 13), Ecaterinei Teodoroiu (*Ibidem,* dosar 148/1920, f. 46-47) şi altele.

Încurajarea ridicării de monumente comemorative Eroilor Neamului a primit impulsuri şi de la alte societăți culturale. În paralel cu Societate „Mormintele Eroilor căzuți în Război" şi, apoi, Societatea „Cultul Eroilor", în Dolj au acționat societățile patriotice „Mărăşti" („care s-a creat chiar pe câmpul de luptă de către ostaşii biruitori, în urma memorabilei victorii din iulie 1917" – cf. Adresa filialei Craiova a acesteia către Prefectura județului Dolj din 9 decembrie 1919. ANSJDolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 54), „Mărăşeşti" („cu scopul de a duce la bun sfârşit opera de refacere a Mărăşeştilor" – *Ibidem,* dosar 92/1922, f. 24) şi Societatea Invalizilor din Război (cu sediul în Craiova, str. Sf. Mina, nr. 22 – *Ibidem,* dosar 148/1920, f. 160).

dos. 148/1920, f. 46

Ministerul de Interne
Direcțiunea
Administrației Generale
4 Martie 1920.

Nr. 2643 : 12 III 1920
REGISTRATURA

Se va copia acest ordin și transmite în plasă D-lor Subprefecți spre executare împreună cu listele de subscripție și adeverințele pe care o vor completa imediat.
Prefect [illegible]

Domnule [illegible]

Războaiele sunt momentele de încercare ale popoarelor și momentul suprem al pregătirei sufletești a individului.

După concepția ce fiecare și-o făcut despre satisfacerea îndatoririi de sacrificiu în asemenea momente grave, se poate constata care este sufletul unui neam și ce devine el.

În războiul nostru pentru întregirea neamului sacrificiile de tot felul, cele evidente ca și cele obscure, au fost, spre mândria noastră, numeroase.

În mijlocul acestor sacrificii am avut și neașteptatul: o fecioară din Gorj, fiică de țăran, de la care patria și fiecare om nu pretinde mai mult decât să-și păzească vatra părintească, a simțit în sufletul ei o chemare a neamului amenințat care cerea brațe. Ecaterina Teodoroiu a răspuns acestei chemări și luând în brațele ei femeești o armă s-a dus acolo unde fiecare a avut în mână soarta întregului neam românesc. Și acolo în focul luptelor înverșunate femeia Ecaterina Teodoroiu n-a mai voit să știe un singur moment să nu fie altceva decât un ostaș și a căzut pentru neam ca toți ostașii dar ca nicio altă femeie.

În fața acestui sacrificiu, cu atât mai sublim cu cât nimeni nu l-a cerut, noi cei care am rămas nu avem decât să cinstim memoria acestei eroine a neamului pentru un gest ce va rămâne veșnic în amintirea posterității.

Pentru generațiile viitoare [illegible] educația [illegible]

Domnule Prefect al Jud. Gorj

Adeverințele ce însoțesc listele de subscripție după ce vor fi semnate una de [illegible], iar restul de administratorul de plasă la primirea căreia se dă, vor fi însoțite Ministerului.

dos. 148/1920, f 47

îndatorirea a noastră pe [illegible] o urmă.–

Cu aceasta monumentul Ecaterinei Teodoroiu, ce înţeleg de la Dvs., cum de la [illegible], ne măgulim a crede că [illegible] şi [illegible] ca românii şi româncele de pretutindeni vor [illegible] de dat [illegible] cultului acestei eroine.–

Ministerul de Interne se conduce de norma constantă a nu propune nici odată organelor sale subordonate prin [illegible] de invitaţiuni de subscripţie de ori ce fel, lăsând aceasta total iniţiativei private.–

Faţă însă de iniţiativa luată pentru ridicarea monumentului Ecaterinei Teodoroiu Ministerul crede de a sa datorie de a ajuta din toate puterile realizarea în fapt a unui gând frumos trimiţându-vă alăturatele liste de subscripţie şi rugându-vă să le faceţi primirea pe care o merită.–

În consecinţă vă rog să binevoiţi a încredinţa administratorilor de plasă câte una din anexatele .... liste de subscripţii însoţindu-le de o copie de pe acest ordin.–

Tot deodată, în sensul acestui Ordin, vă rog a redacta în afişaj popular un apel către săteni invitându-i cu [illegible] fiecare cât de modest să ajute la cinstirea memoriei eroinei Teodoroiu atrăgându-le atenţia că această eroină a fost ţărancă, [illegible] a ogorului.–

Domnii Administratori de plasă vor face liste de subscripţii pe sate, încredinţându-le unui fruntaş al satului, ale căror totaluri le va trece pe lista plăşii, anexând pentru controlul comitetului, şi listele totalizate.–

La fiecare listă a satului se va alătura un exemplar apelul Domniei-Voastre scris pe înţelesul sătenilor.–

Vă rog să daţi o deosebită atenţiune acestei invitaţiuni ce se [illegible] întreg înţelesul [illegible] [illegible] în interesul întăririi sentimentului naţional [illegible] interesul [illegible] [illegible] asupra [illegible]

p. Ministru de Interne, [illegible] Director

Iar din 1 august 1940, prin Decretul-lege nr. 424, locul Societății „Cultul Eroilor" a fost luat de Aşezământul Național „Regina Maria" pentru Cultul Eroilor, nume acordat în memoria Reginei Maria, decedată la18 iulie 1938.

*

* *

Legea asupra regimului mormintelor de război din România (publicată în „Monitorul Oficial" nr. 119/2 iunie 1927), prin art. 9, şi Statutul Societății „Cultul Eroilor" (art. 5) au fixat şi coordonatele actelor de comemorare a Eroilor, legalizând ziua „Înălțării Domnului" ca sărbătoare națională şi reglementând construirea operelor comemorative (... „închinate numai colectivităților sau eroilor simbolici, în niciun alt caz nu vor putea fi individualizate"), „monumente, plăci comeorative cât şi oricare alte lucări artistice în toate localitățile din țară şi străinătate menite a eterniza memoria celor căzuți în luptele pentru înălțarea şi întregirea neamului cât şi a glorioaselor acte de eroism românesc, din toate timpurile". Un episod semnificativ s-a petrecut în 1927, la dezvelirea Monumentului Regimentului Dolj nr. 1, când la „10 bravi ai Regatului" s-au distribuit pluguri, lui Para Ilie, caporal, din Mihăița; Neguleț Ilie, sergent, din Cerăt; Statie Marin, soldat din Vârvor; Toporan Ion, sergent, din Locusteni; Cotoran Dumitru, sergent, din Măceşu de Jos; Cioc Constantin, sergent, din Întorsura; Ghindeanu Ilie, sergent, din Livezi; Dinu Ion, caporal, din Cârcea; Chircan Marin, sergent, din Galicea Mare; şi Cuilea Enea, sergent, din Filişeşti (!). -*Ibidem,* dosar 174/1927, f. 6.

S-a mai prevăzut ca pentru toți eroii „căzuți pentru Neam şi Rege din întreaga țară" să se întocmească „Cartea de Aur", păstrată în Bucureşti, şi „Cărți de Aur" pentru fiecare comună.

Imediat după război, în entuziasmul social general care a văzut în desăvârşirea unității politice a tuturor românilor din 1918 izbânda dreptului istoric şi național, ridicarea monumentelor comemorative a trecut ca o datorie în conştiința publică. S-au strâns fondurile necesare fie prin liste de subscripții (cele mai multe din inițiativă particulară), fie prin vânzare de ilustrate, revista „Cultul Eroilor noştri", tichete ilustrate, insignele Societății „Cultul Eroilor" (în număr de 35.000; vezi ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 275/1939, f. 61-62, 105) ş. a.

Într-o primă situație a Monumentelor Eroilor, cerută de Prefecutra județului Dolj în 1931, este consemnată existența a peste 10 asemenea opere în fiecare plasă, inclusiv data ridicării. Enumerăm o parte din acestea: Amărăşti (de Amaradia, 1927), Mircea Birnici (astăzi, j. Gorj, 1920), Valea Boului (astăzi j. Gorj, 1922), Zăicoiu (astăzi j. Gorj 1927), Almăj (1923), Filiaşi (1919), Poiana de Sus (astăzi, j.Gorj, 1923), Veleşti (1919), Daneț (1923 – Monumentul Eroilor; 1921 – „În amintirea locotenentului D. Florescu mort în război în 1916"), Mârşani (1929), Dobreşti (1921), Călăraşi (1920), Sadova (1930), Tâmbureşti (1919), Gângioava (1924; şi placa comemorativă de marmură „În amintirea ofițerilor Gângioveni morți în 1916-1919", din 1923), Valea Stanciului (1923), Bechet (1929), Ghindeni (1922), Calafat (1923), Maglavit (1921), Hunia (1926), Cetate (1928), Poiana Mare (1928), Piscu Vechi (1921), Seaca de Câmp (1926), Rast (1922), Negoiu (1927; Monumentul Eroului necunoscut, în 1928), Ciupercenii Noi (1920), Ciupercenii Vechi (1921), Golenți (1920), Argetoaia (1922), Braloştița (1926),

Coţofenii din Dos (1921), Coţofenii din Faţă (1925), Mihăiţa (1923), Salcia (1927), Scaeşti (1921), Valea lui Pătru (1926), Brabova (1922), Botoşeşti-Paia (1926), Breasta (1928), Cernăteşti (1920), Carpen (1922), Gherceşti (1925), Işalniţa (1930), Rasnicu (1927), Şimnicu (1923), Seaca de Pădure (1922), Ţiu (1920), Bariera Vâlcii (astăzi, Craiova, 1925), Moţăţei (1922), Giubega (1929), Dobridor (1926), Risipiţi (1926), Pleniţa (1924), Orodel (1921), Galiciuica (1924), Sălcuţa (1920), Galicea Mare (1920), Cioroiaşi (1931), Vârtop (1924), Perişoru (1921), Afumaţi (1919), Bârca (1930), Boureni (1920), Catanele (1924), Cârna (1923), Covei (1924), Drănicu (1924), Giurgiţa (1928), Goicea Mică (1927), Întorsura (1919), Lipovu (1921), Segarcea (1921), Silişteа Crucii (1923), Urzica Mare (1931), Urzicuţa (1922) ş. a. (-vezi ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 170/1937, f. 4, 10-21; dosar 202/1931, f. 5, 20, 22, 24, 42).

O altă situaţie statistică a Monumentelor Eroilor din judeţul Dolj s-a întocmit, pe plăşi, în anul 1937. Pe lângă monumentele menţionate mai sus apar şi cele de la Melineşti (1933), Mileşti (1934), Horezu Poenari (1936), Desa (1936), Fratoştiţa (1932), Cioroiu Nou (1934) – *Ibidem.*

Între faptele pe care le-a coordonat Societatea „Cultul Eroilor" a fost şi întocmirea, la nivelul fiecărei comune, a unei Cărţi de Aur care trebuia să cuprindă numele ostaşilor căzuţi în campania 1916-1919 (care s-au născut sau au locuit în acea comună), numele tuturor cetăţenilor care au căzut din cauza violenţelor comise de inamic (ei fiind în exerciţiul funcţiunilor lor sau făcându-şi datoria de cetăţeni către ţară), numele tuturor ostaşilor de naţionalitate română din teritoriile care s-au unit cu ţara, căzuţi sub steag străin în interesul Naţiunii Române, numele ostaşilor căzuţi în lupte sau în urma rănilor căpătate şi morţi pe teritoriul comunei respective, după acte întărite de Marele Stat Major al Armatei (apud. Statutul Societăţii „Cultul Eroilor", art. 5).

Cîrţile de Aur s-au completat, în majoritate, după ridicarea Monumentului Eroilor. Au devenit Cărţile Sfinte, cele scrise cu sângele Eroilor. În judeţul Dolj, asemenea lucrări s-au întocmit până la începutul celui de – Al Doilea Război Mondial. Evenimentele din anii de după 1940 nu au mai oferit răgaz pentru ca toate acestea să formeze Cartea de Aur a judeţului Dolj. Ele, însă, se păstrează în patrimoniul Arhivelor Naţionale-Serviciul Judeţean Dolj şi formează un izvor istoric indubitabil despre generaţiile care ne-au dat ţara, cea reîntregită la anul 1918.

*

* *

Evenimentele frumoase ale trecutului nostru rodesc doar reînviate necontenit în memoria poporului. De aceea vom reconstitui Cartea de Aur a judeţului Dolj din Cărţile de Aur ale comunelor întocmite în anii interbelici, dar rămasă în faza de proiect.

Dacă participarea României la Primul Război Mondial şi despre Marea Unire din 1918 s-a scris oarecum mult şi bine, despre conservarea în planul mentalului colectiv şi promovarea ca pilde de înalt patriotism a acelor care au făcut fezabile actele din martie, noiembrie şi decembrie 1918, lucrurile stau parţial bine.

Se cunosc foarte puţine lucruri despre activitatea Societăţii „Mormintele Eroilor căzuţi în război", societate înfiinţată în septembrie 1919 prin înalt decret regal, care avea drept scop strângerea tuturor osemintelor ostaşilor căzuţi pe câmpurile de luptă de

pe teritoriul României, indiferent de naționalitate, crearea de cimitire, osuare, monumente, mausoleuri, într-un cuvânt cinstirea eroilor morți pentru Patrie. Preşedintele acestei Societăți era mitropolitul primat Miron Cristea, Preşedinte de Onoare Regina Maria, iar Societatea era formată dintr-un Comitet central cu sediul în Bucureşti, pe strada Mitropoliei, din comitete județene şi comitete comunale, formate, la rândul lor, din notabilitățile localității respective – primar, preot, notar, învățător, văduve sau veterani de război.

Pe lângă scopurile generale enumerate, Societatea mai solicita şi „cartea de aur" a fiecărei comune, care, în general, avea forma unui diptic:

- În prima parte erau inserate:

1. Motivația participării României la Marele Război – punctul comun al acestei motivații fiind realizarea visului unității noastre statale;

2. Regimentele şi companiile din care au făcut parte eroii din comuna respectivă;

3. Luptele la care au participat şi actele de eroism săvârşite;

- Iar în a doua parte erau trecute tabele nominale cu toți eroii din comună morți pe câmpurile de luptă sau în prizonierat, cu următoarele mențiuni: gradul avut, contingentul, în ce unitate militară a servit, satul natal, data morții – ziua, luna, anul –, localitatea unde a murit, luptele la care a luat parte în timpul războiului.- Cf. Înaltul Decret nr. 353 p/ 24 august 1920 (Legea pentru cinstirea memoriei eroilor Căzuți în Război). „Cartea de Aur" a fiecărei comune, ca un registru, trebuia păstrată în localul primăriilor, în sala de onoare. (Petre Stoica *op. cit*, p. 8)

Se urmărea centralizarea acestor cărți de aur la nivel județean, proiect care, pentru Oltenia, s-a făcut doar pentru județul Mehedinți, unde la Serviciul Județean al Arhivelor din Drobeta-TurnuSeverin există o frumoasă Carte de Aur a județului Mehedinți, cu toți eroii pe fiecare comună în parte, participanți la război.

Pentru județul Dolj aceste documente sunt dirijate în mai multe fonduri documentare aflate în custodia Serviciului Județean Dolj al Arhivelor Naționale, dintre care cele mai importante sunt:Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ; Chestura Poliției Oraşului Craiova: Directoratul Ministerial Craiova; Directoratul de Poliție Craiova, documente care reflectă eroismul din fiecare comună doljană, fără excepție.

Exemplificăm cele inserate mai sus prin Cărtea de Aur a comunei Veleni[1], plasa Brabova, județul Dolj, redactată într-o calitate grafică foarte frumoasă de preotul I. G. Sandulian, fost ofițer în Războiul din 1916-1919. De fapt este vorba despre un jurnal de război al acestuia, în care îşi nota zilnic evenimentele la care, împreună cu camarazi de arme, lua parte.

Pentru preotul I. G. Sandulian, Cartea de Aur a eroilor din comuna Veleni este de o importanță biblică, putând fi pusă alături de cartea sfântă *Noul Testament,* ea având valoare testamentară pentru generațiile viitoare, iar cei ce au făcut România Mare sunt „sfinții neamului românesc", şi de acolo de sus din ceruri privesc la noi cum îi cinstim şi cum păstrăm patrimoniul pe care ni l-au lăsat.

[1] Gabriel Croitoru, *Din Cartea de Aur a eroilor Unirii,* în „Lumina Lumii", Râmnicu-Vâlcea, anul XXVII, 2018, nr. 27, pp. 7-10.

După ce face o trecere în revistă a regimentelor din care au făcut parte eroii veleni: 1 Infanterie, 41 Infanterie, 1 Vânători, 1 Artilerie – redactorul relatează luptele pline de eroism purtate de Regimentul 1 Dolj la muntele Cocoşu şi Padeş, unde, cu mari sacrificii, trupele ungureşti şi bosniace au fost ţinute pe loc pentru ca Divizia Cerna, supranumită şi Divizia Fantomă să se poată retrage; luptele de pe Jiu purtate de eroii din Regimentul 41 Infanterie, cele din Moldova, de la Muncel din septembrie 1917, cele ce s-au dat la Bender, Basarabia pentru a curăți oraşul de bolşevici.

Sunt redate luptele de la Rădăcineşti, de la Cărbunari – Mormântu – Titeşti, de la Câineni – Titeşti, unde din plutonul din care făcea parte şi memorialistul – a mai rămas doar el şi cu Vancea, un camarad de arme. Notele memorialistice sunt continuate cu participarea eroilor veleni la luptele de la Muntele Măgura, Muntele Spirii, de la Varniţa Ireşti din Moldova, unde inamicul i-a bombardat cu gaze provocându-le mari pierderi în oameni.

Astfel de documente există pentru fiecare localitate din ţară, inclusiv din Dolj şi ele nu numai că aduc un considerabil spor epistemic la istoria participării României la Primul Război Mondial, dar contribuie indubitabil – ca inepuizabile surse de exemple patriotice şi morale – la dezvoltarea pedagogiei civice, astăzi atât de precare, iar nouă, acum la ceas centenar, nu ne rămâne decât să cinstim pe acei care au preferat să moară în picioare, ca noi să nu continuăm să trăim în genunchi.

Anexe

Câteva Cărți de Aur ale Eroilor Neamului din județul Dolj

Afumați

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Afumați şi Amzuleşti][2]

II. Eroii din comuna Afumați în Războiul de Întregirea Neamului[3]

În curtea bisericii din Afumați s-a ridicat Monumentul Eroilor în anul 1920 (iunie 6), opera sculptorului P. Carisidis[4].

În Boureni, Monumentul Eroilor „căzuți în Războiul pentru întregirea Neamului a fost dezvelit la 25 aprilie 1920”[5].

I. Nu v-am uitat
Nu v-am uitat în groapa voastră
Loviți de schije sau de plumbi

[2] Apud Constantin Şt. Preda, Florea Şt. Ceauşu, *Afumații de Dolj. Pagini de civilizație rurală din centrul Câmpiei Băileşti*, Craiova, Editura Grafix, 2015, p. 91.

[3] *Ibidem*, p. 92-103. Alte documente menționează „73 ostaşi căzuți pe câmpul de luptă în Războiul pentru întregirea Neamului 1916-1919” – ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 148/1920, f. 71-72 (fără nominalizări).

[4] C. Şt. Preda, F. Şt. Ceauşu, *op. cit.*, p. 104.

[5] ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 148/1920, f. 56-57.

Căci voi ne-ați dat holdele toate
Şi lanurile de porumbi

În fiecare spic de grâne
E osul vostru măcinat
În fiecare poamă dulce
E sânge din voi picurat.

Iar pâinea ce-o ducem la gură
E crucea voastră de hotar
Căci fără firul vieții voastre
Era cu gustul mai amar.

Şi tihna noastră lângă vatră
E-o mărturie de om nou
Nu v-am uitat că e făcută
Din nopțile fără de somn.

Vă este sufletul o floare
Ce stă pe plaiul românesc
Când le privim ne-aduc aminte
Că ochii voştri ne privesc.

Nu v-am uitat în groapa voastră
Ci vă cinstim în slove sfinte
Căci limba dulce românească
Este făcută din morminte.

Nu v-am uitat în groapa voastră
Când ne-nchinăm lui Dumnezeu
Ci luăm aminte-n rugăciune
Că mâine poate-i rândul meu.

II.

Numele şi prenumele	*Satul natal*	*Gradul în armată*	*Contingentul*	*Regimentul unde a servit*	*Data morții*	*Localitatea*	*Data dispariției*	*Luptele la care a luat parte în timpul războaielor*
Petrescu Florea	Afumați	Plut. Major	1897	Reg. Poliție Divizia 127		Panciu-Putna	1916-1919	A făcut poliția frontului în munții Vrancei
Ionescu Gheorghe	Afumați	Sergent	1896	75 Infanterie	19 septembrie 1916	Iaşi		Mărăşeşti
Ciauşu Marin	Afumați	Sergent	1910	31 Infanterie	19 septembrie 1916	Poiana Padeş		Luptele de la Poiana Padeşului
Tărineanu Călin	Afumați	Soldat	1875	1 Dorobanți	1877	Smârdan Bulgaria		Smârdan Bulgaria
Odagiu Ion	Afumați	Sergent	1913	1 Vânători R.F.	21 aprilie 1917	Comuna Ireşti Adjud		Dealul Babei Transilvania

Gană Teofil	Afumați	Sergent	1912	31 Infanterie	30 martie 1917	Bacău		Luptele după Valea Cruci
Deca Grigorie	Afumați	Caporal	1899	71 Infanterie	6 mai 1917	Comuna Iaşi		Argeş Câneni
Dudu Marin	Afumați	Caporal	1903	31 Infanterie	13 februarie 1917	Lagărul Tâlneşi Ungaria		Mărăşeşti
Măciucă Florea	Afumați	Caporal	1905	71 Infanterie			1916-1919	Dragoslavele şi Mateiaşi
Gană Dumitru	Afumați	Soldat	1904	71 Infanterie	3 iunie 1917	Comuna Ciurea Iaşi		Lupeni, Buliga şi Dealul Babeşi
Ţărineanu Ştefan	Afumați	Caporal	1908	31 Infanterie	Anul 1920		1916-1919	Dealul Jiului
Preda Constantin	Afumați	Caporal	1907	4 Vânători	6 iunie 1918	Spitalul de campanie nr. 3 Crucea Roşie		Mărăşeşti-Mărăşti Tg. Ocna şi Cireşoaia
Furiş Constantin	Afumați	Caporal	1912	1 Roşiori			1916	
Vică Grigorie	Afumați	Soldat	1899	81 Infanterie			1916	Gazat în Staţia CFR Iaşi
Vică Ion	Afumați	Soldat	1916	40 Călugăreni	1 septembrie 1916		1916	Frontul Dobrogean
Ţărineanu Gheorghe	Afumați	Soldat	1915	14 Artilerie			1916	Turtucaia
Văduva Barbu	Afumați	Soldat	1899	81 Infanterie			1916	Dragoslavele Muscel
Tunaru Cămin	Afumați	Soldat	1902	1 Artilerie Grea			1916	Luptele de la Turtucaia
Furiş Mihai	Afumați	Soldat	1902	Divizion 1 Tren			1916	Campania similară post prim ajutor
Măciucă Nicolae	Afumați	Caporal	1904	81 Infanterie			1916	Dragoslavele Muscel
Munteanu Ion	Afumați	Soldat	1904	31 Infanterie	20 octombrie 1916	Argeş		Luptele din Dealul Cărbunari Argeş
Dumitraşcu Pascu	Afumați	Soldat	1900	1 Vânători R. F.	30 august 1917	Bacău Comorna de Sus		Dealul Babei Transilvania
Ţărineanu Ilie	Afumați	Soldat	1902	71 Infanterie	12 martie 1917	Iaşi		Câineni şi Dragoslavele
Moană Florea	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie	6 aprilie 1917	Iaşi Comorna de Sus		Câineni şi Dragoslavele
Pena Floarea	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie		Ciorteşti Vaslui		Dealul Mateiaşi
Zdrâncă Stan	Afumați	Soldat	1907	Divizion 1 Tren	10 august 1919	Băileşti		Mort acasă din timpul evenimentelor războiului
Dudu Tudor	Afumați	Soldat	1909	7 Infanterie			1916-1919	
Nicolae Ion	Afumați	Soldat	1910	31 Infanterie		Topreşi Ungaria	1916-1919	
Adagiu Nicolae	Afumați	Soldat	1906	71 Infanterie		Lagărul Cehner		Defileul Jiului
Nicolae Dinu	Afumați	Soldat	1917	2 Artilerie		Lagărul Cehner		
Pomană Marin	Afumați	Soldat	1918	2 Artilerie Grea	2 iunie 1917	Huşi		
Pătru Constantin	Afumați	Soldat	1912	7 Vânători	20 septembrie 1917	Spitalul de Contagioşi no 2		
Ciuciuloiu Constantin	Afumați	Soldat	1906	Divizion 1 Tren	6 aprilie 1917	Iaşi		

Tunaru Ion	Afumați	Soldat	1910	31 Infanterie			1916-1919	Dealul Podişu Mehedinți
Țărineanu Constantin	Afumați	Soldat	1898	Divizion 1 Tren	4 iulie 1917	Iaşi		
Ciauşu Ion	Afumați	Soldat	1913	31 Infanterie	2 octombrie 1918	Afumați		Luptele de la Cerna
Tunaru Alex	Afumați	Soldat	1912	31 Infanterie			1916-1919	Dealul Podişului Mehdinți
Badea Ion	Afumați	Soldat	1902	1 Artilerie			1916-1919	
Păgilă Ion	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie	2 noiembrie 1916	Gorj		Luptele de la Jiu
Neacşu Marin	Afumați	Soldat	1917	1 Călăraşi	10 iulie 1917	Infirmeria		
Măciucă Eftimie	Afumați	Soldat		71 Infanterie	20 mai 1917	Infirmeria Corp.		Câineni, Buliga, Dragoslavele
Măciucă Constantin	Afumați	Soldat		1 Vânători R. F.	14 octombrie 1917	Piatra Neamț		
Cojocaru Ilie	Afumați	Soldat		31 Infanterie		Hermăneşti	1916-1919	
Berceanu Dinu	Afumați	Soldat		1 Artilerie	1 iulie 1917	Hleşteni Roman		
Badea Grigorie	Afumați	Soldat		31 Infanterie	1 iulie 1917	Paşcani Suceava		
Tunaru Alipie	Afumați	Soldat		1 Vânători R. F.	23 februarie 1917	Bacău		
Păgilă Ilie	Afumați	Soldat		31 Infanterie	13 martie 1917	Iaşi		
Sârbu Ştefan	Afumați	Soldat		31 Infanterie			1916-1919	Mărăşeşti şi Cireşoaia
Florescu Gheorghe	Afumați	Soldat		31 Infanterie	20 august 1917	Bacău		Cireşoaia
Coşoveanu M.	Afumați	Soldat		1 Grăniceri			1916-1919	Mărăşeşti şi Cireşoaia
Furiş Ion	Afumați	Soldat	1914	Comp. 1 Sanitar	1 aprilie 1919			
Pena Florea	Afumați	Soldat	1900	11 Infanterie	20 ianuarie 1920			Dragoslavele
Vică Marin	Afumați	Caporal	1916	31 Infanterie			1916-1919	Luptele de la Cerna

Botoşeşti – Paia

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului din comuna Botoşeşti – Paia, Dolj. Omagiu[6]

II. Tablou de ostaşii şi Eroii din această comună morți în campaniile 1877-1878, 1913, 1916-1919[7]

Județul Dolj
Plasa Brabova
Comuna Botoşeşti – Paia

Cartea de Aur Eroilor Neamului
Eroilor din comuna Botoşeşti – Paia, Dolj
Omagiu

[6] ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 213/1939, f. 146-148.
[7] *Ibidem*, f. 148.

În nici o parte a globului pământesc nu s-au înălbit atâtea oase de viteji câte s-au înălbit în hotarele Românismului!

În nici un colţişor din lumea întreagă nu s-a făcut atâta vărsare de sânge, câtă s-a făcut pe pământul românesc în decurs de atâtea veacuri! Pământ mai sfinţit, mai dătător de viaţă, mai insuflător de vitejie, ca cel din Ţara Românească, poate că pe celălalt tărâm al vieţii s-ar mai putea găsi! Şi cum ar putea să fie? Care altă ţară din lume are atâtea morminte de viteji, câte avem noi? Sunt multe mormintele eroilor noştri, atât de multe chiar, că nici om, nici înger nu le poate cuprinde cu mintea! Şi unele sunt vechi, ca şi începutul neamului românesc, iar altele sunt noi, sunt aşa de proaspăt făcute, că omul n-a putut, ci numai unul Dumnezeu, care este atot puternic, a avut timpul trebuitor ca să ţese tuturor obişnuitele covoare, care umbresc de arşiţa soarelui şi apără de asprimea iernii pe toţi câţi au plecat de aici!

Naţia română a fost ursită chiar dintr-un început să n-aibă a cunoaşte ce este pacea şi liniştea popoarelor pe lumea lui Dumnezeu!

Dar după cum apele din vremea potopului n-au putut să distrugă pământul, ci din contră, prin mâlul târât de ele, mai tare l-au îmbogăţit transformând în locuri fertile şi cele mai golaşe piscuri ale înălţimilor neumblate, cărora le-a dăruit frumoasele covoare de brazi şi stejari, tot aşa şi cumplitele uragane ce s-au abătut peste poporului român, în loc să-l şteargă din istoria omenirii ca popor liber şi de sine stătător, mai tare l-au unit, l-au întărit şi l-au înălţat.

Şi dacă uneltirile vrăşmaşe nu şi-au putut ajunge scopul lor, este că la vremea celui mai greu din pericole, Dumnezeu a ridicat din mijlocul mulţimii, eroi printre eroi, care au făcut să fie călăuzită pe drumurile glorioase ale isbândei.

Întreg pământul românesc e tot o urmă de vitejie, iar în cartea vieţii acestui neam nu există nici o pagină măcar, care să nu fie împodobită cu chipuri de eroi.

Printre aceşti eroi, care şi-au dat viaţa pentru apărarea ţării noastre au fost şi aceştia arătaţi aici, din comuna noastră, care fie la războiul de la 1877-1878, fie în campania de la 1913, fie la crâncenul război de la 1916-1918, şi-au făcut pe deplin datoria, dând pildă vie urmaşilor lor, căci înfruntând cu sânge rece toate greutăţile provenite din cauza războiului şi superiorităţii inamicului ca număr, ei au stat neclintiţi la datorie, dispreţuind moartea şi gata oricând pentru a-şi depune viaţa pe altarul ţării.

În memoria lor, care nu mai sunt în viaţă, noi, cei rămaşi şi care mulţi am fost tovarăşi de tranşee cu ei, suntem datori să ne plecăm smeriţi capetele, păstrându-le acest respect sfânt, pe care-l datorăm sfinţilor credinţii noastre, căci ei sunt nemuritori, sfinţii neamului românesc! Faptele lor să ne fie un exemplu!

Notar S. Rusu [!]

Comuna Botoşeşti – Paia
Plasa Brabova
Judeţul Dolj

Tablou de ostaşii din această comună morți în campania 1877/1878, 1913/1914 şi 1916-1919

Numele şi prenumele eroului	*Gradul în armată*	*Contingentul*	*Regimentul unde a servit*	*Satul natal*	*Data morții*	*Localitatea*	*Data dispariției*	*Luptele la care a luat parte în timpul războaielor*
Pascu Niță	Soldat	1875	R. 1 Linie	Botoşeşti Paia	1877			
Țundrea Nicolae	Soldat	1898		Botoşeşti Paia	1913	Vrața Bulgaria		
Pocoi Ion	Sergent	1900	67 Infanterie	Botoşeşti Paia	16 martie 1917	Mort Moldova tifos		Cerna
Furtună Ion	Caporal	1911	17 Infanterie	Botoşeşti Paia	11 aprilie 1917	Mort în Moldova tifos		Cerna
Opranescu Florea	Caporal	1903	57 Infaneterie	Botoşeşti Paia	5 decembrie 1917	Mort Moldova tifos		Cerna
Belciug Gheorghe	Soldat	1893	C. R. Mehed.	Botoşeşti Paia	9 martie 1917	Bacău		P. Segentore
Ciobanu Niță	Soldat	1893	41 Infanterie	Botoşeşti Paia	7 martie 1917	Bacău		P. Segentore
Pătraşcu Mihai	Soldat	1917	17 Infanterie	Botoşeşti Paia	8 martie 1917	Costeşti		Cerna
Pătraşcu Gheorghe	Soldat	1895	C. R. Mehed.	Botoşeşti Paia	martie 1917	Bacău		P. Segentore
Seitan Constantin	Soldat	1905	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	24 februarie 1917	Comana		Cerna
Anghelescu Ion	Soldat	1894	C. R. Mehed.	Botoşeşti Paia	4 aprilie 1917	Bacău		P. Segentore
Furtună Mihai	Soldat	1904	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	15 martie 1917	Bacău		Cerna
Gaşpar Ştefan	Soldat	1896	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	8 februarie 1917	Dodedi		
Militaru Oprea	Soldat	1901	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	1 februarie 1917	Comana		
Epurică Iacob	Soldat	1903	C. R. Mehed.	Botoşeşti Paia	2 februarie 1917	Dodedi		P. Segentore
Muscalu Constantin	Soldat	1902	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	8 martie 1917	Tg. Ocna		Cerna
Purcaru Constantin	Soldat	1895	C. R. Mehed.	Botoşeşti Paia	27 februarie 1917			P. Segentore
Boroşteanu Constantin	Soldat	1904	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	1916-1919		dispărut	Cerna
Bancu Gheorghe	Soldat	1898	1 Pionieri	Botoşeşti Paia	31 ianuarie 1917	Spital Iaşi tifos		Cerna
Bancu Constantin	Soldat	1909	25 Infanterie	Botoşeşti Paia	27 februarie 1917	Costeşti		Cerna
Dumitru Gheorghe	Soldat	1894	41 Infanterie	Botoşeşti Paia	1916-1919	Costeşti		Cerna
Dumitru I. Constantin	Soldat	1918	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	4 martie 1917	Bacău		Cerna
Mateilă Constantin	Soldat	1902	57 Infanterie	Botoşeşti Paia	1916-1919		dispărut	

Căciulatu

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului[8]

II. Tabelul de ostaşii eroi zăuți pe câmpul de onoare în campania 1913-1914 şi 1916-1919[9]

Primăria Com. Căciulatu

Plasa Plenița

Jud. Dolj

Istoric

Comuna Căciulatu a contribuit cu o considerabilă parte la jertfa de 800.000 eroi ce au pierit pentru îndeplinirea idealului național, atât de mult visat şi dorit de toată suflarea Românească a generațiilor trecute, încă din timpul lui Mihai Viteazul care pentru scurt timp şi-a îndeplinit scopul dorit atât de el cât şi de toți Românii din cele trei Principate. Ideea ce a aplecat cu bună seamă în masa poporului odată cu începerea activității desfăşurată pe toate tărâmurile de tinerii Şcoalei Latiniste care pe la mijlocul sec. XIX se grupaseră într-o adunare aşa zisă Unionistă, care şi-a îndeplinit în parte scopul în anul 1859 realizând Unirea Principatelor (Muntenia şi Moldova).

Ideea a mers mai departe în masa poporului şi cu cât trecea timpul cu atât se întărea. Aşa că Războiul de la 1877 şi mai ales cel Balcanic şi cel Mondial au găsit tot Poporul Românesc, în care era înglobată şi Com. Căciulatu, însufleţit de la mic la mare, de marea dorință a Unirii tuturor Românilor pentru realizarea căreia nu s-au dat în lături de la nici o jertfă ce avea această țintă. Dovadă că atunci când au fost chemați de regele Carol I la 1913 au răspuns cu toții, unii din ei jertfindu-şi chiar viața în Bulgaria; iar la 1916 când a sunat ceasul desrobirii fraților de sub stăpâniri străine, când Ferdinand I Cel Loial, Întregitorul de țară, i-a chemat din nou la jertfă, insufleţiți fiind din belşug de sentimentul de unitate națională, fiecare şi-a luat rămas bun de la toți cei dragi ai lor, plecând fiecare la unitățile din care făceau parte, în cadrul cărora strânşi în jurul steagului pe care au jurat credință şi-au dat ceea ce a fost necesar (viață), pentru isbânda idealului, la îndeplinirea căruia porniseră.

Au făcut parte eroii acestei comune Căciulatu din Regimentul I Dorobanți. În 41 Infanterie au fost cei mai mulți; restul în diferite regimente de artilerie, vânători etc. Şi au luat parte în cadru acestor regimente la toate luptele ce s-au dat atâta timp cât ei au fost în viață, lăsându-ne nouă drept moştenire o Românie Mare, atât de mult visată de generațiile trecute.

Inv. M. Nicolaescu – director Şcolii Alex Stănescu, preot Ştefana Calafeteanu.

[8] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 208.

[9] *Ibidem,* f. 209-210.

Tabel de ostaşii eroi căzuţi pe câmpul de onoare în campania 1913-1914 şi 1916-1919

Nr.	*Numele şi prenumele*	*Contingentul*	*Regimentul în care a servit*	*Luptele*	*Observaţii*
1	Chelaru Vasile	1907	Dolj I	Bulgaria	În Războiul Balcanic 1913
2	Fugaru Năstasie	1897	Inf 41	Bulgaria	
3	Drugă Năstasie	1892	41 Inf	Moldova	În Războiul Mondial 1916-1919
4	Conea Sandu	1892	Idem	Idem	
5	Buleandră Marin	1894	Idem	Idem	
6	Anghel Duică	1901	Comp I Sanitară	Valea Jiului	
7	Turbu Trandafir	1908	Diviz I Tren	Moldova	
8	Conea Ion	1896	41 Inf	Idem	
9	Coandă F. Gheorghe	1916	Dolj, nr 1	Idem	
10	Udiescu Constantin	1917	Idem	Vaşcani	
11	Mocioacă Savu	1907	41 Inf	Valea Jiului	
12	Vergiu Nicolae	1893	Idem	Haţeg	
13	Bârcan Ion	1903	Idem	Merişor	
14	Coandă Vasile	1906	Idem	Idem	
15	Duria Dumitru	1909	Idem	Moldova	
16	Neagoe Ştefan	1903	Reg I Artilerie	Isbiceni	
17	Cruceru Ion	1899	41 Inf	Valea Jiului	
18	Riza Ducei	1906	Idem	Idem	
19	Niţu Constantin	1912	Dolj, nr 1	Vaşcani Moldova	
20	Milcu Stan	1909	20 Artilerie	Mărăşeşti	
21	Micuţeanu Ştefan	1913	Dolj, nr 1	Mărăşti	
22	Bădiei Ioan	1892	41 Inf	Merişor	
23	Cruceru Stan	1906	Idem	Idem	
24	Neagoe Ştefan	1918	Idem	Cerna	
25	Mocioacă Ion	1907	Idem	Valea Jiului	
26	Ivaşcu Dumitru	1897	Idem	Idem	
27	Ilie Stancu	1897	Idem	Idem	
28	Vasile Gheorghe	1895	Idem	Idem	
29	Voinea Mitrică	1895	Idem	Idem	
30	Piran Marin	1893	Idem	Idem	
31	Giurcă Dinu	1908	Dolj nr. 1	Cerna	
32	Plăvache Dinu	1889	Infanterie nr. 41	Merişor	
33	Bugotu Ion	1898	Dolj, nr. 1	Isbiceni	
34	Valcea Stan	1902	Idem	Cerna	
35	Enache Ion	1902	Artilerie, nr. 21	Nămoloasa Turtucaia	
36	Fircă Ioan	1910	Bat I Pioneri		
37	Fircă Gheorghe	1898	41 Inf	Haţeg	
38	Firu Nicolae	1905	Idem	Valea Jiului	
39	Nică Marin	1898	Idem	Idem	
40	Riza Marin	1903	Artilerie nr. 1	Isbiceni	

41	Gruia Ion	1907	Dolj nr. 1	Cerna	
42	Mărgelu Ristea	1913	Idem	Mărăşti	
43	Conea Pătru	1902	Idem	Idem	
44	Stoian Ion	1907	41 Inf	Valea Jiului	
45	Florică Dumitru	1912	Dolj nr. 1	Isbiceni	
46	Fugaru Nicolae	1902	41 Inf	Merişor	
47	Călin Constantin	1908	Idem	Valea Jiului	
48	Nedelcu Ion	1910	Mehedinţi nr 17	Cerna	
49	Popa Constantin	1899	Bat I Vânători	Mărăşeşti	
50	Gruia Const.	1912	Dolj nr 1	Cerna	
51	Fică Mihai	1905	41 Inf	Valea Jiului	
52	Mărgelu Dumitru	1918	Dolj nr 1	Isbiceni	
53	Vâlcea Ion	1916	36 inf	Turtucaia	
54	Mladin Tudor	1916	Dolj nr 1	Oituz	
55	Firu Costică	1918	Idem	Cerna	
56	Mărgelu Ştefan	1916	Idem	Mărăşti	
57	Jipea Nicolae	1898	41 Inf	Merişor	
58	Fira Dumitrache	1905	41 Inf	Haţeg	
59	Voica Ştefan	1910	Dolj nr 1	Cerna	
60	Fircă Stoian	1896	41 Inf	Valea Jiului	
61	Otovescu Ion	1902	Dolj nr 1	Mărăşti	
62	Ilie Marin	1913	41 Inf	Valea Jiului	
63	Drugă Gheorghe	1893	Idem	Idem	
64	Stan Ion Cruceru	1915	Idem	Merişor	
65	Ion G. Mitrache	1911	Idem	Valea Jiului	
66	Savu I Moţoiag	1918	Dolj nr 1	Mărăşti	
67	Stan St. Pătraşcu	1918	Idem	Idem	
68	Ilie D Pătraşcu	1910	Idem	Idem	
69	Niţu Ştefan	1918	Idem	Oituz	
70	Ioniţă I. Ioniţă	1917	Cavalerie 1	Argeş	
71	Stuparu Ilie	1918	41 Inf	Merişor	
72	Stuparu Gheorghe	1916	35 Inf	Turtucaia	
73	Ilie Gheorghe	1918	Dolj nr. 1	Mărăşti	
74	Iovan C. Marin	1918	Idem	Idem	
75	Ilie N Marin	1919	Inf nr 41	Valea Jiului	
76	Duină Const.	1918	Dolj nr. 1	Oituz	
77	Duină Ion	1918	Idem	Idem	
78	Firea I. Niţă	1918	Idem	Mărăşti	
79	Jepea I Costică	1918	Idem	Idem	
80	Coadă Vasile	1919	Inf. nr. 41	Valea Jiului	
81	Stoian Vasile	1899	Idem	Moldova	
82	Iovan Stan	1909	Dolj nr. 1	Bulgaria 1913	

Se certifică de noi exactitatea prezenţei,
Notar indescifrabilă
[L.S] Primar St. D. Coandă, Secretar I. C. Mihăiţă

Gebleşti

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului[10]

II. Tablou de numele şi prenumele Eroilor din comuna Gebleşti căzuţi pe câmpiile de onoare în Războiul din 1916-1919[11]

Judeţul Dolj

Plasa Brabova

Comuna Gebleşti

Patria este pământul plămădit cu sângele şi întărit cu oasele înaintaşilor noştri. Pentru ca să fie o patrie, trebuie să fie mai întâiu religia strămoşilor, sfânta cuminecătură a sufletelor, calda adoraţie a acelora care au fost şi nu mai sunt decât ţărână şi oase. Principiul acesta sfânt, enunţat de nemuritorul Delavrancea, a făcut să se înfăptuiască „Cartea de Aur a Eroilor Neamului" în fiecare sătişor al României Mari. Filele acestei „Cărţi de Aur" trebuie privite ca şi petalele aurite ale floarei ce se numeşte „Recunoştinţă" şi care floare trebuie să nu mai lipsească din nici un colţişor al grădinei sufleteşti a acestei Patrii: România Mare.

Recunoştinţa ce datorăm Eroilor noştri de totdeauna este omagiul nostru cel mai sublim ce li-l putem da şi din cultivarea acestei recunoştinţe va răsări şi rodi în viitor şi pe veşnicie, eroismul în sufletul acestui neam.

„Pe oase de luptători se sprijină România întregită" a zis tot poetul Delavrancea. Ştim să cinstim ca pe nişte moaşte sfinte aceste oase de eroi risipite peste tot pământul Patriei, vom da dovadă că preţuim comoara ce ne-au lăsat şi le vom da astfel putinţa de a se odihni cu surâsul mulţumirei în suflet, cu acelaşi surâs cu care au primit moartea ca pe o supremă lege pentru apărarea Patriei, cu acelaşi surâs mulţumitor cu care au ascultat cetirea „Ordinului de zi" al Regelui-Întregitor de Neam, din 15 August 1916.

„Ostaşi, v-am chemat ca să purtaţi steagurile voastre peste hotarele unde fraţii noştri vă aşteaptă cu nerăbdare şi cu inima plină de nădejde. Umbrele marilor voievozi, Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, ale căror rămăşiţe zac în pământurile ce veţi desrobi, vă îndeamnă la biruinţă, ca vrednici urmaşi ai ostaşilor care au învins la Războieni, la Călugăreni şi Plevna".

Şi ostaşul erou Român s-a arătat în adevăr vrednic urmaş al înaintaşilor de la Războieni şi Călugăreni, căci 800.000 şi-au dat viaţa lor jertfă pe altarul Patriei.

În acest măreţ număr de eroi se cuprinde şi buchetul de eroi care comuna Gebleşti Dolj a contribuit la zidirea României Mari şi al căror nume se înşiră în paginile ce urmează a acestei Cărţi de Aur.

Cei mai mulţi au făcut parte din Reg. 41 Infanterie, regiment ce a avut noroc să aibă un corp ofiţeresc mai prisos de orice laudă şi care a dat crâncenele lupte de la Jiu. Că eroii gebleşteni şi-au risipit sângele pentru plămada de întregire fără şovăială şi precupeţire, o dovedeşte şi faptul că la mulţi dintre ei nu li se cunoaşte de nimeni locul

[10] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 163-165.

[11] *Ibidem,* f. 165-166.

unde li se odihnesc trupurile, că ei au fost prezenți acolo unde vuietul bombelor şi şuieratul gloanțelor a fost mai tare, loc din care trupul nu poate scăpa decât sfârtecat şi amestecat cu pământul, dispărând astfel vederii celor scăpați cu viață.

Glorie şi recunoştință Eroilor Neamului Românesc iar nouă şi viitorilor: Exemple de iubire şi jertfă pentru Patrie!

Primăria comunei Gebleşti
Județul Dolj

Tablou de numele şi prenumele Eroilor din comuna Gebleşti căzuți pe câmpiile de onoare din Războiul din anii 1916-1919

Numele şi prenumele	***Regimentul căruia a aparținut***	***Gradul ce l-a avut***
Adiea Iorgu	41 Infaneterie	Soldat
Dună Sandu	1 Artilerie	Soldat
Dună Florea	41 Infaneterie	Soldat
Dumitrescu Ilie	21 Artilerie	Soldat
Dragomirescu Constantin	21 Artilerie	Soldat
Dițoiu N. Costică	1 Roşiori	Soldat
Gheorghe M. Ion	41 Infaneterie	Soldat
Gevel Nicolae	41 Infaneterie	Soldat
Istudor Tache	1 Vânători	Soldat
Istudor Titu	1 Vânători	Soldat
Manea Ilie	41 Infaneterie	Soldat
Mitrache Nicolae	41 Infaneterie	Soldat
Manea I. Tache	1 Dolj	Soldat
Mirea Alecu	41 Infaneterie	Sergent
Neagoe Costică	1 Vânători	Soldat
Enache Ilie	1 Dolj	Soldat
Ochea Nae	1 Dolj	Soldat
Pârşoi Tudor	21 Infanterie	Caporal
Pralâ Dincă	41 Infaneterie	Caporal
Popescu Sebastian	41 Infaneterie	Soldat
Riza Nicolae	1 Cavalerie	Caporal
Radu Constantin	5 Vânători	Soldat
Sandu Nicolae	41 Infaneterie	Soldat
Stănescu Ştefan	41 Infaneterie	Soldat
Stănescu Constantin	1 Dolj	Sergent
Sandu Marin	1 Dolj	Soldat
Zuică Tudor	41 Infaneterie	Soldat
Zuică I. Constantin	1 Roşiori	Soldat

Zuică Nicolae	36 Vasile Lupu	Soldat
Adiea Nicolae	1 Dolj	Soldat

Se certifică de noi prezentul tablou, 11 februarie 1939.
Primar: I. Pârşoi Secretar: Victor Manea

Mosna
I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Mosna][12]
II. Tablou de Eroii care au căzut în războaie, foşti din această comună[13]

Judeţul Dolj
Plasa Brabova
Comuna Mosna

Cartea de Aur a Eroilor Neamului

Cu sufletul îndurerat să ne aducem aminte de cei care au căzut jertfindu-şi viaţa pe altarul datoriei către patrie.

Sunt mulţi! Ei umplu pământul ţării, dormind în locuri ce nu trebuie să se uite, fiecare cruce singuratică fiind un monument al eroismului românesc.

Eroii din Mosna au luat parte la toate luptele istorice în frunte cu Războiul pentru Independenţă, vărsându-şi sângele la Vidin şi Plevna, iar în 1913 au ajuns până la Balcani. Cornul Zaneegei, Obroga, Sulița, Streaja, Valea Jiului, Mărăşti şi Mărăşeşti sunt dovada jertfei eroilor noştri ce au luptat în viteazele regimente: 1 Dolj şi 41 Infanterie, lăsând trupurile lor sfârtecate pe întreg cuprinsul ţării, din 1916 până în 1918.

Cenuşa acestor morţi a creat România de azi şi cine va uita e cel din urmă dintre oameni.

10 februarie 1939, Mosna

Plasa Brabova
Comuna Mosna
Judeţul Dolj

Tablou de eroii care au căzut în războaie, foşti din această comună

Numele şi prenumele eroului	*Gradul*	*Contingentul*	*Regimentul*	*Satul natal*	*Data morţii*	*Localitatea dispariţiei*	*Luptele la acre a luat parte în timpul războiului*	*Cauza morţii*	*Observaţiuni*
Bădinoiu Dincă	Soldat	1876	Dorobanţi pe jos	Mosna	1877	Plevna	Plevna Smârdan şi Vidin	Glonţ	

[12] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar /1939, f. ...
[13] *Ibidem,* f. ...

Bălan Marin	Soldat	1876	Dorobanți pe jos	Mosna	1877	Vidin	Plevna Smârdan şi Vidin	Glonț	
Ionică I. Enache	Soldat	1876	1 Dolj	Mosna	1913	Bulgaria		Holeră	
Constantin Ionescu Mosna	Colonel medic	1897	Spitalul Militar	Mosna	1917	Iaşi	Jiu Petroşani	Tifos	
Popa I. T. Constantin	Soldat	1910	1 Artilerie	Mosna	1916	Petroşani	Petroşani	Glonț	
Bălănică I. Constantin	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Comarna	Jiu Zăval	Tifos	
Olteanu M. Ioan	Soldat	1906	2 Pionieri	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Jumară I. Constantin	Caporal	1905	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Vasilescu Marin	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Popescu M. Constantin	Soldat	1912	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăşti-Mărăşeşti	Glonț	
Mândrița Agapie	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăşti-Mărăşeşti	Glonț	
Buzatu Dumitru	Soldat	1899	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Mărăşti-Mărăşeşti	Tifos	
Popa I. T. Ioan	Soldat	1905	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Matei Ilie	Soldat	1901	41 Infanterie	Mosna	1916	Cerna	Cerna	Glonț	
Popa I. Nică	Soldat	1904	81 Infanterie	Mosna	1916	Zăval	Zăval	Mort prizonier în Germania	
Preda Chiriac Stănescu	Caporal	1898	41 Infanterie	Mosna	1917	Moldova	Oituz	Tifos	
Mirea I. Ştefan	Soldat	1917	5 Artilerie	Mosna	1917	Moldova	Mărăşti	Tifos	
Călinoiu M. Gheorghe	Soldat	1914	1 Artilerie	Mosna	1917	Moldova	Mărăşeşti	Tifos	
Burdan Marin	Soldat	1908	1 Dolj	Mosna	1918	Valea Jiului	-		Mort acasă venind bolnav din război
Cioarec Ştefan	Soldat	1903	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului Petroşani	Glonț	
Florea C. Stan	Soldat	1916	40 Călugăreni	Mosna	1916	Dobrogea	Turtucaia	Glonț	
Mândruiță Ştefan	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1917	Mărăşti-Mărăşeşti	Mărăşti-Mărăşeşti	Glonț	
Mihai I. Ioan	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăşti-Mărăşeşti	Tifos	
Ştefan C. Tiodel	Soldat	1919	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Popa Gh. Ion	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Stanciu P. Dumitru	Soldat	1917	1 Vânători	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Vârvoreanu D. Chiriță	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Gogan N. Constantin	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Moldova	Tifos	
Matei I. Costică	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Moldova	Tifos	
Ciobanu I. Costică	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Oituz	Valea Jiului	Glonț	

Popa C. Gligorie	Soldat	1914	1 Grăniceri	Mosna	1916	Zăval	Zăval	Glonț	
Ionaşcu Trică	Soldat	1912	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului Petroşani	Glonț	
Fircă I. Costică	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	-	Tifos	
Vizeteu N. Dumitru	Soldat	1916	1 Dolj	Mosna	1917	Oituz	Oituz	Glonț	
Bălăceanu Stancu	Soldat	1905	41 Infanterie	Mosna	1913	Bulgaria	Bulgaria	Holeră	
Ivaşcu Florea	Caporal	1916	1 Dolj	Mosna	1917	Mărăşeşti	Mărăşti Mărăşeşti	Glonț	
Ivaşcu I. Ion	Soldat	1913	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Matei M. Ioan	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Oltului	Valea Oltului Valea Jiului	Mort prizonier în Germania	
Mirea F. Gheorghe	Soldat	1904	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Mărăşti Mărăşeşti	Glonț	
Numară Constantin	Soldat	1912		Mosna					

*

* *

Urdinița

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului[14]
II. Eroii morți pe câmpul de luptă[15]

Județul Dolj
Plasa Brabova
Comuna Urdinița

Cartea de Aur a Eroilor Neamului
Istoricul

Luptele date de Regimentele: 1 Dorobanți, 41 Infanterie, 31 Infanterie, 3 Artilerie, 81 Infanterie şi 1 Vânători, în care au luptat eroii din această comună.

Se aşterne pe hârtie ceva din faptele regimentelor susnumite, precum nume şi vieți scumpe, pierite în Războiul Mondial, ce a avut loc în anii 1916-1919 spre a servi pildă de eroism pentru noi şi cei ce vor veni.

Atentatul de la Sarajevo săvârşit în vara anului 1914, victimă fiind Francisc Ferdinand cu soția sa Sofia, de către un student sârb, a făcut să tresare toată Europa şi să înceapă războiul mondial.

Ideia fiind nutrită mai demult, acest caz a fost un simplu motiv de izbucnirea războiului.

[14] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar .../1939, f. ...
[15] *Ibidem,* f. ...

Românii de pretutindeni se găseau la o mare răspântie şi în mintea lor se producea mari turburări, neştiind ce să facă, deşi mulţi îndurau jugul străin de atâtea secole de ani.

Timp de doi ani, războiul s-a dat între popoarele vecine, iar după doi ani, vrând nevrând, a trebuit şi ţara noastră să-şi mobilizeze armata.

Astfel, în vara anului 1916 în ziua de 15 August, semnalul de a merge la luptă s-a dat şi în ţara noastră. Deşi se aştepta că România mică, cum era atunci, nu va fi ocrotită de război, totuşi la auzirea semnalului de război, sufletele ostaşilor au tresărit şi lăsând copii mici, soţie, tată şi mumă, au plecat plini de entuziasm. În câteva ore fiecare a fost la locul său.

O parte din eroii din această comună, care şi-au sacrificat viaţa lor pentru întregirea neamului, au luptat în Regimentul 1 Dorobanţi.

Acest Regiment împreună cu Regimentul 31 Infanterie şi 41 Infanterie a făcut parte din Corpul I de Armată, condus de generalul Muică.

La început acest corp de armată a făcut minuni de vitejie putând să învingă pe inamic în mai multe rânduri, timp de 2-3 luni de zile. Luptele cele mai crâncene au fost date pe la localităţile: Bârza, Topleţ şi Negruşa, unde a murit eroul Florea Efrem.

După o rezistenţă de câteva luni de zile, din cauza numărul prea mare de duşmani, armata noastră a fost nevoită să se retragă pe Valea Jiului, unde mulţi din soldaţii români şi-au găsit moartea.

Aici pe Valea Jiului şi-a găsit moartea, lovit de un glonţ duşman, soldatul Gruia Dumitru. De asemenea şi soldatul erou Gruia Grigore, care a fost rănit la mâna dreaptă şi a murit de tifos exantematic în Moldova, în comuna Comarnic la anul 1917.

Minuni de vitejie, vrednice de amintit, au mai făcut soldaţii Regimentului 41 Infanterie care se retrăgeau pe Valea Jiului, în localitatea Muncel, unde a învins pe inamic.

Văzându-se că nu mai pot ţine rezistenţă inamicului, au început retragerea spre Bumbeşti – Târgu Jiu, trecând Moldova.

În Moldova acest regiment, refăcut cu Regimentul 71 Infanterie, a luptat în localităţile Siret şi Mărăşeşti.

Cei din Regimentul 1 Dorobanţi, de la Negruţ – Topleţ – Bârza şi muntele Cocoşu (Cerna) s-au retras pe partea sudică a ţării pe lângă Dunăre, mergând până la Isbiceni, judeţul Romanaţi, unde au fost ajunşi de duşmani.

În această localitate, s-au luptat eroii noştri 3 zile, dar rezultatul a fost capturarea de către inamic, fiind duşi prizonieri în lagărul unguresc.

Dar pronia cerească a făcut ca aceşti prizonieri să nu stea decât puţin timp sub stăpânirea inamicului, căci armata noastră oţelită în Moldova, în urma refacerii a învins definitiv pe inamic la punctele: Mărăşti, Oituz şi Mărăşeşti, alungându-l din ţară, ca mai pe urmă să treacă Tisa înăbuşind bolşevismul lui Bela-Kun, unde şi-a găsit moartea eroii noştri din comună: Truşcă Efrem şi Dăogaru Gheorghe.

Regimentul 41 Infanterie a luptat în Mehedinţi la punctul „Cireş": unde a învins pe inamic.

În această localitate au stat 13 zile, mutându-se apoi pe muntele Veverita. Aici şi-au găsit moartea eroii: Ciobanu Florea şi Geaburu Dumitru.

Eroi,

Datorită vouă, noi urmaşii voştri, am trăit să înscriem în calendarul nostru naţional sărbătoarea „Unirea Tuturor Românilor".

Datorită vouă a fâlfâit glorios drapelul Român la Budapesta.

Am trăit şi am văzut trei mari imperii prăbuşite la pământ, imperii ce ne împărţeau între ele.

Am trăit să vedem laolaltă.

I. Basarabia cea mănoasă

II. Bucovina cea frumoasă

III. Valahia pitorească

IV. Oltenia cea viteză

V. Ardealul cel bogat

VI. Moldova veşnic luptătoare a lui Ştefan cel Mare

N-aţi avut altă armă mai puternică şi mai sigură decât credinţa.

Războiul cel Mare ne-a surprins neînarmaţi, fără tunuri 42, fără mitraliere speciale, fără tancuri, fără avioane, neîmbrăcaţi, desculţi şi goi.

Ceea ce însă pentru părinţii şi străbunii noştri nu a putut să fie decât un vis frumos, dar depărtat, pentru noi ne-a fost hărăzit să fie realitate înfăptuită prin voi.

Eroii morţi pe câmpul de luptă

Numele şi prenumele eroului	*Gradul în armată*	*Contingentul*	*Regimentul unde a servit*	*Satul natal*	*Data morţii*	*Localitatea unde a murit*	*Luptele unde a luat parte în timpul războiului*
Pleşoeanu Nicolae	Sublocotent	1915	71 Infanterie	Urdiniţa	23 februarie 1917	Iaşi	Tg. Ocna
Ionescu Nicolae	Sergent	1897	41 Infanterie	Urdiniţa	Martie 1917	Ruginoasa Moldova	Valea Jiului şi Moldova
Rotaru Dumitru	Sergent	1913	3 Artilerie	Urdiniţa	13 decembrie 1916	Trocoţi Macedonia	Turtucaia
Geaburu Dumitru	Caporal	1904	81 Infanterie	Urdiniţa	10 decembrie 1917	Galaţi	Valea Oltului
Florea Efrem	Soldat	1910	1 Dolj	Urdiniţa	Septembrie 1916	Muntele Alion, Topleţ	Cerna
Truşcă Constantin	Soldat	1915	1 Vânători	Urdiniţa	27 august 1916	Muntele Alion	Cerna
Ciobanu Constantin	Soldat	1913	1 Inf.	Urdiniţa	1917 febr	Bacău	Tg. Ocna
Badea I. Ilie	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdiniţa	Ianuarie 1917	Bacău	Târgu Ocna

Sălan Ion	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	Februarie 1917	Bacău	Târgu Ocna
Truşcă Efrem	Soldat	1914	1 Infanterie	Urdinița	Iulie 1919	Tisa	Cerna, Moldova şi Tisa
Dăogaru Gheorghe	Soldat	1917	1 Infanterie	Urdinița	24 iulie 1919	Tisa	Tisa
Iliescu Nicolae	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	16 februarie 1917	Bărbăteşti Iaşi	Cerna şi Moldova
Stuparu Gheorghe	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	3 martie 1917	Tecuci	Moldova
Sălan Constantin	Soldat	1917	1 Infanterie	Urdinița	Aprilie 1917	Vaşcani	Moldova
Gruia Grigore	Soldat	1906	41 Infanterie	Urdinița	7 aprilie 1917	Comarna Moldova	Valea Jiului şi Moldova
Gruia Dumitru	Soldat	1906	41 Infanterie	Urdinița	Septembrie 1916	Valea Jiului	Valea Jiului
Truşcă Gheorghe	Soldat	1908	1 Infanterie	Urdinița	25 august 1916	Topleț	Cerna
Miti Grigore	Soldat	1904	41 Infanterie	Urdinița	Iulie 1916	Osfi-Apolz Ungaria	Valea Jiului
Danciu Ion	Soldat	1897	41 Infanterie	Urdinița	1917	Iaşi	Valea Jiului şi Moldova
Iliescu Ion	Soldat	1896	41 Infanterie	Urdinița	25 martie 1916	Valea Călugărească	Valea Jiului
Pârvu Constantin	Soldat	1896	41 Infanterie	Urdinița	30 mai 1917	Târgu Ocna	Valea Jiului şi Moldova
Geaburu Stan	Soldat	1897	41 Infanterie	Urdinița	23 ianuarie 1917	Bacău	Valea Jiului şi Moldova
Sălan Vasile	Soldat	1919	41 Infanterie	Urdinița	25 februarie 1917	Roman	Moldova
Raică Marin	Soldat	1919	41 Infanterie	Urdinița	13 martie 1917	Herzberg Germania	Moldova
Niță Petre	Caporal	1919	41 Infanterie	Urdinița	Aprilie 1917	Moldova	Valea Jiului şi Moldova
Câmpeanu Ilie	Soldat	1906	1 Dorobanți	Urdinița	25 martie 1917	Comarna	Cerna şi Moldova
Grecu Dumitru	Soldat	1896	1 Dorobanți	Urdinița	8 martie 1917	Tg. Ocna	Cerna şi Moldova
Truşcă Marin	Soldat	1906	3 Artilerie	Urdinița	Decembrie 1916	Trocat Macedonia	Turtucaia

Andrei Ion	Soldat	1898	3 Artilerie	Urdiniţa	Decembrie 1916	Trocat Macedonia	Turtucaia
Ciobanu Florea	Soldat	1904	1 Infanterie	Urdiniţa	Noiembrie 1916	Turnu Severin	Cerna
Geaburu Constantin	Soldat	1897	1 Infanterie	Urdiniţa	21 februarie 1917	Nicolina Iaşi	Cerna, Valea Jiului şi Moldova

Se certifică de noi exactitiatea prezentului tablou Primar [Sem. Ind.] Notar [Sem. Indescifrabilă]

Vârtopu

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului. Contribuţiuni ale Eroilor Vârtopeni la înfăptuirea României Mari[16]

II. 87 Eroi Vârtopeni căzuţi pe câmpurile de onoare în războaiele Neamului din anii 1877, 1913 şi 1916-1919[17]

Judeţul Doljiu, Plasa Pleniţa, Comuna Vârtopu

Cartea de Aur a Eroilor Neamului

Contribuţiuni ale Eroilor Vârtopeni la înfăptuirea *României Mari*

Iubirea de patrie hrănitu-i-a Românului sufletul, chiar din pruncie cu iubirea de lege, neam şi moşie, – din poveştile de leagăn ale bunicăi; formatu-i-l-a în şcoală, din cunoaşterea istoriei; întărindu-i-l-a în cazarmă, din pregătirea de-a-şi apăra vatra părintească; desăvârşitu-i-l-a din claca nopţilor de iarnă, din şezătoarea zilelor de vară.

Iubirea patriei deschisu-i-a Românului mintea să înţeleagă că hărăzitu-i-s-a lui, de la Tatăl Traian, moştenire-Dacia-în toată întinderea ei, de la Nistru până la Tisa; că pentru aceea aşezatu-l-a pe el aici, la marginea împărăţiei, nebiruită santinelă, ca s-o stăpânească, neadormită veghe, ca s-o păzească. Înteles-a, dar, Românul, că pe cât de mare fostu-i-a cinstea de-a fi aşezat aci; pe atât de grea sarcina, de-a o împlini.

Şi a vegheat, a luptat şi-a apărat! Năvăliri barbare însă, copleşitu-l-au, nu cu numărul, ci cu răutatea. Sfirticatu-i-au moştenirea, rupându-i, an de an, bucată cu bucată, din trupul moşiei părinteşti – Ardealul, Dobrogea, Bucovina, Basarabia şi lăsatu-i-au din întreaga-i zestre – „Dacia Fericită" – numai miezul, Regatul Român.

Greu apăsatu-i-a Românului sufletul grija răspunderii că, la ziua înfricoşatei judecăţi nu ar avea ce răspunde bătrânei mame – Roma – despre împlinirea datoriei, pe plaiurile pe care a fost adus! Sfăşiatu-i-s-a sufletul, de cumplită durere, la gândul că trup din trupul patriei – lăsat – a să cadă sub jugul străin!

[16] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 319-324.
[17] *Ibidem,* f. 324-331.

Mohorătu-i-s-a inima, de-o jale adâncă, auzind gemătul de frate sub apăsarea călcăiului străin.

Pututu-i-s-a măsura el, care, cu atât de mulţi şi puternici duşmani? Nu? La neputinţă, pusu-şi-a nădejdea în dreptatea Celui Prea Înalt şi rămas-a aşteptând.

Când Dumnezeu vrut-a să se deslănţuie războiul cel mare al popoarelor, când prins-a în hora lui turbată, toate neamurile, căutându-şi dreptul la viaţă, nici Românul n-a mai putut aştepta. În ajunul Sf. Mariei anului 1916, în puterea nopţii, clopotele bisericilor de pe toată faţa ţarii româneşti, prins-au a suna. Sunat-au clopotele catedralelor de prin oraşe, sunat-au clopotele ctitoriilor bătrâne, sunat-au şi clopotele bisericuţelor din satele risipite pe şesurile întinse, ori prin văile ascunse. Tresărit-a aramă bătuta de limbile de fier, şi vaietele ei prelungi, revărsatu-s-au în văzduhuri, întenţindu-se unele după altele, întocmai ca undele unei ape liniştite, răscolite de căderea unei pietre. Luatu-s-au parcă, la întrecere glasurile adânci ale clopotelor mari cu cele argintii ale clopotelor mici, ca să tălmăcească întregei simţiri româneşti vestea că ceasul cel mare a sosit. La hotarele noastre, jur împrejur, părjolea focul. Simţitu-i-au dogoarea; ştiut-au că nu se poate să nu ne aprindă şi pe noi. Temutu-ne-am? Nu! Fost-a nu focul care să nimicească, ci focul care să închege să lămurească. Fost-a el ca-n fabrica cea mare, cu hornuri înalte, în care se mistue pământurile şi pietrele cele negre şi urâte, ca să curgă oţelul lucitor al uneltelor de folos.

Sunat-au clopotele, sunat-au mereu, glanut-au ele pe limba lor chemare Românilor la datorie către ţară-să-i întregească graniţele; către neam să-i adune fiii – sunat-au îmbărbătare pentru cei becişnici, oţelire către cei curagioşi; arătând tuturor drumul spre izbândă-desrobirea fraţilor.

Cum odinioară legionarii lui Traian la cucerirea Daciei, aşa pornit-au flăcăii să-şi recucerească pământul sfânt al patriei, să desrobească pe fraţii de acelaş neam şi lege, să aibă cuvânt de laudă la înfricoşata ziua judecăţii, să poată adică, da bun răspuns bătrânei mume – Roma – ai cărei nepoţi se aminteau că sunt.

La sunetul clopotelor, la trâmbiţarea goarnelor, pornit-au şi flăcăii vârtopeni să-şi facă datoria. Plecat-au cu toţii, chiuind şi cântând ca la veselie; deşi ştiut-au toţi că mobilizarea fost-a sentinţa de moarte, ce plutea în aer, fălfâind deasupra capetelor tuturor, căutându-şi ursiţi, prin rotiri ca de fluturi de noapte în jurul fiecăruia. Dusu-s-au fără să privească durerea din ochii părinţilor ce-i petreceau!

Dusu-s-au fără a se uita la şiroaiele de lacrimi prelinse pe obrajii soţiilor îndurerate! Dusu-s-au fără să aibe puterea de-a îndepărta braţele copiilor, încleştate de gâtul lor!.

Dusu-s-au şi, prin avântul pornirii lor, ca şi prin bărbăţia cu care înfruntat-au moartea, stricat-au jugul robiei, de 100 de ani în Ardeal; rupt-au lanţul sclaviei în Bucovina, făcut-au pe duşman să se cutremure ori de câte ori pajura armei române fluturatu-şi-a aripile în preajma lor.

Vrut-a, însă, Dumnezeu ca această mântuire să nu se facă cu prea multă uşurinţă! Putea-vom preţui îndeajuns mântuirea fraţilor, dacă ea atât de uşor, pututu-s-ar fi dobândit?!

Deaceia ridicatu-ni-s-a împotrivă un duşman puternic şi neaşteptat – Neamţul.

Mare vărsare de sânge făcutu-s-a pe plaiurile cele frumoase ale Ardealului! Mulți flăcăi rămas-au să doarmă de veci pe pământul de frate! Mulți, cu inimile strânse de durere, părăsit-au bogățiile plaiurilor noastre şi retrasu-s-au în Moldova, unde, închisu-s-au ca într-un cerc de foc, să apere cinstea şi faima numelui de Român.

Lacomii duşmani, însă, flămânzi de pâine şi setoşi de biruință, încercat-au să forțeze şi trecătoarea Siretului; dar Românul apăratu-şi-a glia strămoşească şi făcutu-l-a să înțeleagă: „că pe aicea nu se trece!."

Avântul pornirii la războiu, răbdarea în suferirea lipsurilor, curajul şi bărbăția în luptă, impus-au lumei întregi respectarea drepturilor milenare: liberarea fraților din robie, unirea cu patria mumă, închiderea între granițe naturale – dela Nistru pân la Tisa- într-o „Românie Mare". Hotărât-a Dumnezeu, însă, ca nici o isbândă să nu se câştige fără jertfă. Cu cât isbânda fost-a mai mare, cu atât împlinirea ei cerut-a o jertfa mai mare. Şi ce jertfă, ca jertfa vieții pe altarul patriei, putea fi? Fiii țării datuşi-o-au şi cu ei şi fiii Vârtopeni, pe toate fronturile: Dunăre, Cerna şi Carpați.

Reguli de tactică militară, însă cerut-au ca armata să fie într-o veşnică regrupare: soldații detaşatu-s-au dela o unitate la alta, iar unitățile deplasatu-s-au de pe un front pe altul.

Şirul peripețiilor vieții de campanie da-ne-va itinerariul; însemnări zilnice de pe front, ale ştiutorilor de carte arăta-ne-vor iuțeala cu care un soldat, luptând la Dunăre, alergat-a în aceeaşi zi să întărească pe camarazii greu angajați în luptele din Carpați.

El arată-ne-va că mulți prizonieri, eroi pe câmpul de luptă, nu numai de mizeria vieții stinsu-s-au prin lagăre, dar şi de mâhnirea că soarta despărțitu-i-a de camarazii de isbândă, de pe frontul unde luptatu-s-au ca eroi.

El arăta-ne-va cum mulți din cei ce închipu-şi-au ochii de tifos, fost-au mai dinainte slăbiți prin pierderea sângelui din ranele ce căpătat-au pe fronturile de luptă.

Comuna Vârtopu, prin tributul de sânge, cu care a contribuit la făurirea – României Mari –, înscrisu-şi-a, în paginele de istorie pe fiii ei: 50 eroi lăsatu-şi-au oasele în pământul patriei, plămădind în sângele lor şi în iubirea de țară, marile reforme: legea agrară şi votul universal.

18 eroi dispărut-au în războiu în toiul luptelor şi-n retragere. Şi 21 eroi rămas-au în pământ strein, pradă foamei, tifosului şi răzbunării inamicului.

13 eroi luptat-au pe front cu inamicul şi-n spital cu tifosul, învins-au moartea şi întorsu-s-au acasă, ca să-şi mângâie familia, pe care contaminând-o, o au stins şi stinsu-s-au şi pe ei.

Iar 5 fii ai altor sate legatu-s-au prin înrudire cu Vârtopul, prin soțiile vârtopence, care n-au rupt legătura cu satul plecându-le soții în războiu.

Tributul de sânge pentru idealul național plătitu-l-au într-un total 107 eroi.

Fost-a în planul rânduirii Dumnezeeşti, ca şi jertfa acestei hecatombe de vieți omeneşti, adusă pe altarul patriei, să nu rămână fără rezultat.

Înălțatu-s-a țara pe piedestalul celor 800.000 ostaşi căzuți în războiu, ca să poată aduna pe fii sub aripi, între granițe naturale: Dunăre, Mare, Nistru şi Tisa.

Ajuns-a Românul în „România Mare" nu numai respectat, dar şi temut de vecinul care-l urâse şi-l duşmănise.

Astăzi, tricolorul român arborat pe vârfuri de catarguri, transportând bogățiile şi faima țării peste mări şi țări, salutatu-s-a de cele mai îndepărtate neamuri; căci socotitus-a el ca un element de primă importanță în echilibrul mondial.

Jertfa celor 800.000 odată cu închegarea „Românei Mari" prin unirea tuturor provinciilor surori sub sceptrul aceluiaşi voevod, adus-a şi pacea şi ordinea înăuntru, prin legile de utilitate națională: legea agrară şi votul universal.

Nici jertfa celor 98 vieți ostăşeşti a fiilor **Vârtopului** nu rămas-a nerăsplătită prin aceste legi: acordatu-i-s-a fiecăruia libertatea de a trăi şi în acelaşi timp şi posibilitatea traiului, împroprietărirea cu 10 pogoare.

Acestei jertfe recunoscătoare țara simțindu-se datoare nu numai a le glorifica numele; dar chiar a le imortaliza faptele prin opere nepieritoare.

Aşezatu-s-au plăci comemorative prin publice lăcăşarui; ridicatu-li-s-au monumente purtând deapururi nume lor; ziditu-li-s-au catedrale, închizând cripte tainice pentru osemintele lor.

Scrisu-li-s-a cărți cu pagini de glorie în slove de aur pentru lauda lor.

Recunoscători şi noi fiii Vârtopului pentru sacrificiul vieții lor, ridicatu-le-am falnic monument de marmoră în 1924 şi încerca-vom şi azi imortalizarea aceloraşi fii, frați, părinți sau cunoscuți eroi Vârtopeni în cadrul povestirii de față.

Pornitu-s-a deci îndemnul de imortalizare a eroilor prin înscrierea lor în Cartea de Aur a fiecărui sat, din însăşi înalta inițiativă a M. S. Regelui Carol II-lea. La timp observat-a M. S. că poporul numai în două decenii uitatu-şi-a de jertfă şi eroismul fraților căci dedatii-s-a el la trai cu îmbelşugare şi în lupte democrate. În loc să se unească, împărțitu-s-a în tabere vrăjmaşe gata să lupte unul cu altul. Veselitu-s-a vecinul văzând desbinarea şi plănuit-a să ia înapoi cele ce eroii noştri căştigat-au cu prețul vieții lor.

Prin strângerea în Cartea de Aur a tuturor faptelor din fiecare Comună, creia-se-va izvorul de apă sfântă dela care adăpa-se-vor fiii neamului, întru apărarea pământului ce moştenim.

Fie ca eroismul înaintaşilor sub sceptrul în veci neuitatului Mare Comandat Ferdinand I Cel Loial să fie pildă şi exemplul bun de urmat pentru noi cei intrați sub comanda Marelui Voevod, M. S. Regelui Carol II-lea Cel Înțelept.

Şi, precum moştenit-am zestrea înaintaşilor „România Mare", aşa lăsa-vom urmaşilor o „Românie Mare" şi în veci fericită putând striga – „Trăiască România Mare!".

„Trăiască M. S. Regele Carol II!"

Războiul 1877-1878

1. Lăcătuş Nae. Soldat la Dorobanți. Comuna Vârtopu şi la 1877 şi-a dat Tributul pentru Țară. Eroul mai sus pomenit a făcut parte din Regimentul de Dorobanți în garnizoana Calafat. A luat parte, cu trupele care au trecut Dunărea sub comanda Domnitorului Carol. A luptat la Plevna şi până la Lom-Palanca, unde s-a îmbolnăvit. Oamenii – bărbăți şi femei – duşi să-şi vadă copiii pe frontul din Bulgaria au adus vestea că Lăcătuş Naie e bolnav la Lom – Palanca. Cu sania cu boi s-a dus Călin Lăcătuş cu frate-său Stancu Lăcătuşi şi l-au adus acasă. Adus după lăsatul postului de Crăciun, a murit în Sân-Toader. Războiul a continuat până vara.

Războiul 1913-1914

2. Miliganu D. Marin. Soldat ctg. 1909 din Reg. 31 Calafat. A luat parte în Campania din 1913, în Bulgaria, prin Bechet trecând Dunărea a ajuns în munții Balcani. La încheierea păcii s-a înapoiat prin Vrața unde s-a supus carantinei. A trecut pe la Opancea, Plevna şi Lom – Palanca. A venit în țară pe la Corabia, infirm de un picior, din care cauză i s-a tras moartea.

Războiul 1916-1919

3. Mândreci I Ion. Soldat, ctg. 1892. Coloana Mixtă. La decretarea mobilizării s-a prezentat în Băileşti. Cu trăsură de subsistență s-au dus la Curtea de Argeş. După 14 zile, a fost învoit să vină acasă. După 6 zile, a fost chemat printr-o telegramă să se prezinte Reg. 41 Inf. Craiova. Cu o unitate a Regimentului este trimis în Moldova, Comuna Coscueşti. De aci la Ionăşeşti, unde a stat până primăvara când a fost trimis la „Piscul Corbu". Îmbolvănit de tifos, a murit la 30 Martie 1917 în spitalul Albeşti – Județul Fălciu.

4. Firuț M Ion. Soldat, ctg. 1892. Batalionul 71 Miliții. Prezentat la Băileşti. Cu trăsură de subsistență s-au prezentat la Curtea de Argeş. Pe ziua de 15 octombrie 1916 şi-a stat până la 26 octombrie 1916, când i-a pornit pe picioare la Craiova. La 5 noiembrie evacuat în Moldova. La 5 Noiembrie sosit la Focşani. Se mută la Precistani, iar după 28 de zile la tabăra de prizonieri – Măstăcani – Covurlui, până la 18 aprilie 1917, când se mută la Țolica pe Prut, îmbolnăvind de tifos, este internat în spitalul Rusesc Măstăcani şi moare la 8 mai 1917.

5. Dinu Marin/Marin D I. Chitucea). Soldat ctg. 1892 Batalionul 71 şi Miliții. Prezent la mobilizare în Băileşti, odată cu camaradul său Firuț M. Ion, urmând acelaş drum şi bolnăvit de aceiaşi boală tifos, moare la Măstăcani – Covurlui la 10 Martie 1917.

6. Fratia C. Dumitru. Soldat ctg. 1898 Regt. 81 Inf. Concentrat la Calafat de la SănPetru 1916. Prin mobilizare trimis la Racova. De aici la Băileşti pentru a fi trimis pe front. A luptat pe frontul Câmpulung – Comuna Rucăr – Dragoslave şi muntele Trandafir – Muşcel. Rănit mortal rămâne mort pe câmpul de luptă şi este îngropat la Loreşti, Câmpulung la 23 octombrie 1916.

7. Duță G. Marin. Soldat ctg. 1898. Regt. 71 Inf., mobilizat, a urmat acelaş drum cu camarazii săi din leatul lui, ca şi Fratia C. Dumitru, dar din luptele din Muşcel, a fost luat prizonier şi transportat în Ungaria, Lagărul Ostfiazanifa, unde a murit în ziua de 3 martie 1917.

8. Briceag F. Ghiță. Soldat ctg. 1898, Regt. 1 Artilierie Cetate. Mobilizat cu contg. său, fiind singur în acest Regiment nu se pot culege niciun un fel de informațiuni despre el. În starea civilă n-are extract.

9. Turcu D. Marin, Caporal ctg. 1899 Regt. 81 Inf. Mobilizat cu conting. lui, a urmat acelaş drum cu camarazii Vârtopeni, a căzut prizonier, nu se precizează în ce localitate şi lupte şi moare în lagărul Kolmen, la 30 aprilie 1917.

10. Ilie M. G. C. Firan, Soldat, ctg. 1899 Regt. 81 Inf. A luptat pe frontul Carpați şi luat prizonier la Tâncăbeşti şi dus prin Piteşti – Sibiu în Germania, lagărul Tuchel. Fiind slab după front, a fost internat în lazaretul Voornis unde a murit la 19 Martie 1917.

11. Ştefan R. Coadă, Soldat, ctg. 1899, Regt. 81 Inf; prin mobilizare a fost repartizat la Racova de unde prin Băileşti şi Craiova a fost trimis în Moldova. A luat parte în luptele de la Mărăşeşti. În toiul luptelor, un obuz i-a rupt coloana vertebrală şi neputându-se ridica a fost târât de camarazi Vârtopeni, într-o groapă de fântână părăsită. În comună este dat ca dispărut de război.

12. Gheorghe M. Tambura, Soldat ctg. 1898 din Regt. 81 Inf; prin mobilizare, a fost repartizat pentru paza Dunării, iar mai târziu, trecut cu alţii în Moldova; moare de dezinterie în comuna Comarna, judeţul Iaşi la 16 Martie 1917.

13. Ştefan S. Mitrache. Soldat ctg 1899 din Regt. 81 Inf. Mobilizat în aceleaşi condiţii cu leatul lui, ajunge în Moldova, fără să poartă preciza cineva despre el şi moare la 9 aprilie 1917 în infermeria Reg 71 Inf. în Comuna Todireşti; cauza morţii necunoscută.

14. Stamin Şt. Fl. Bleojiu. Soldat ctg. 1899 din Reg. 81 Inf Bat. 4 Campania 10. Mobilizat cu ctg. său, a luptat la Câmpulung, unde a fost rănit şi internat în spitalul temporar N. 132 Strada Spiru Haret nr. 7 Corpu III Salonul III Bucureşti, adresă comunicată cu o.c.p. cu data de 15 noiembrie 1916, scrisă copilului său Costică. Evacuat în Moldova, moare de tifos la 21 Februarie 1917 în Comuna Comarna, Judeţul Iaşi.

15. Opran Florea. Sergent ctg. 1899 din Reg. 9 Art. Mobilizat cu leatul său. Nu se precizează unde a luptat. Mort în infermeria Bateriei a 9-a din Regimentul 9 Art. în Moldova.

16. Ion St. Fl. Bunget Mare. Soldat ctg. 1903 Reg. 81 Inf. Mobilizat în condiţiunile camarazilor săi, nu are nicio menţiune de la cei rămaşi în viaţă, despre peripeţiile războiului. Este arătat cu menţiunea dispărut în război.

17. Constantin D. Miliganu. Soldat ctg. 1900 din Regt. 1 Vânători. Mobilizat în 1916, este trimis pentru refacere în Râmnicu Vâlcea. A luptat la Cărbunaru. Retrăgându-se frontul pe muntele Perişean, comuna Sălătruc, în toiul luptelor, a căzut rănit mortal la 14 octombrie 1916.

18. Gheorhge M. Sandru, Soldat. Ctg. 1901 Regt. 1 Vânători. Mobilizat în 1916 s-a prezentat la mobilizare la Băileşti, condus de fiul său Dumitru, călări în ziua de Vinerea Mare. Nu se ştie cu ce unităţi a luptat şi în ce localităţi. Povestesc unii că ar fi fost prizonier în Germania, unde ar fi murit. Este arătat în menţiunea dispărut în război.

19. Dinu I. Blejiu. Soldat ctg. 1901. Regt. 31 Inf. Din 1913 a fost concentrat la Calafat. Rar venea în permisie pe acasă. Aci l-a găsit mobilizarea din 1916. Dus pe front a luptat şi are brevetul cu baretele. „Carpaţi". De pe front scrie soţiei cuvinte profetice: „Sunt chemat să înfăptuesc idealul Naţional, pentru care se luptă toată lumea. Numele meu va fi scris ca slove de aur în cartea vieţii şi a României Mare". Cartea poştală păstrată de familie, poartă data poştei 13 octombrie 1916, când spune că era sănătos. Chiar a doua zi o schije de obuz îl răneşte la cap jupuindu-i pielea din frunte până în creştet. Este transportat cu trenul de răniţi la spitalul Băileşti la 14 octombrie. Aci îl vizitează soţia căreia-i spune că o să se facă bine şi-l porneşte la Slatina. Ce s-a întâmplat nu se ştie. Mai târziu scrie din Germania din lagărul Nr. 3, baraca 59, o.c.p din oraşul Lamsdorf ca purtând N. 8299, Extractul de moarte arată: cauza morţii – slăbire – în lazaretul de rezervă Nr. 1 din Ingolstadt.

20. Gheorghe F. Cocoşilă. Soldat ctg. 1901 din Reg. 31 Inf. Mobilizat cu leatul lui şi trimis pe frontul Carpaţi; moare în luptele de la Ioneşti – Gorj, în ziua de 5 noiembrie 1916.

21. Gheorghe D. A. Turcu. Soldat ctg. 1901 din Reg. 31 Inf. Mobilizat în 1916 şi repartizat detaşamentului Dunărea, punctul Cetate, de unde a fost trimis la Recea. Nevoile armatei reclămând trupe proaspăte pe alte fronturi, a fost trimis prin Craiova la Târg-Jiu. Cu luptele a înaintat până la muntele Negru. Respinşi şi înlocuiţi cu alte trupe; a fost trimis la Baia de Aramă. În retragerea armatei a fost lovit pe Valea Jiului. Rănit, a fost dus la Brăila. Aci moare în spitalul local.

.....[18]

30. Stancu M. Bunget. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Comp. 5 Batalionul 2. Concentrat din iunie 1916 în Calafat. A luptat la Buliga, la Merişor, la Scara, la muntele Sf. Gheorghe şi mai în urmă la Câinenii de Argeş. Aci împuşcat de inamic, moare pe loc la 20 octombrie 1916.

31. Florea D. C. Urs. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf.; mobilizat în 1916 cu leatu lui, a luptat pe acelaş front al Carpaţilor. Capturat de nemţi este dus în lagărul „Nuhammer", unde moare la 3 Aprilie 1917.

32. Ion I. A. Turcu, Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Mobilizat cu leatu lui; a luptat la Buliga – Gara Puiu – Merişor până la Haţeg. Mort pe front la 13 septembrie 1916.

33. Dumitru I. Ungureanu. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf.; a luat parte la toate luptele de pe frontul Buliga până în Haţeg. Nu se poate preciza data morţii, dar a dispărut în luptele de la Haţeg. În comună este trecut ca dispărut.

34. Ion G. Romanescu. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Mobilizat cu leatu lui în 1916; a luptat la Jiu şi a căzut mort în luptele de la Buliga. Povestesc comarazii Vârtopeni, plutonierul major Constantin M. N. Constantin, că l-a văzut mort, acoperit cu lespezi de piatră. Numai capul desfigurat se vedea afară. Niţă Zaharia spune că la încetarea focului s-a săpat o groapă în care au fost puşi 40 morţi, între care Ion Romanescu şi Dinu Ştefan. În comună se arată ca dispăruţi în război.

35. Ion N. Turcu. Soldat ctg. 1905, Regt. 71 Inf. Nu se cunoaşte activitatea lui pe front. Camarazii lui rămânând ca şi el morţi pe loc. Starea civilă îl arată ca mort la 29 august 1917 la luptele ce s-au dat...

36. Ion N. Dica. Soldat ctg. 1906, Reg. 71 Inf. Mobilizat în 1916 pentru frontul Dunărea. Îmbarcat mai târziu pentru frontul Carpaţi în gara Băileşti, a fost dus la Târgu Jiu. A luptat şi a fost rănit pe Buliga şi internat în spitalul „Preda" Craiova. În ziua de Crăciun 1916 era în Moldova la Bacău. Îmbolnăvit de tifos a murit la Ruginoasa în spitalul de Campanie Nr. 5 al Societăţii naţionale de Cruce Roşie a României în ziua de 11 mai 1917.

37. Constantin I. Simion. Soldat ctg. 1906, Regt. 71 Inf. Din Băileşti a plecat cu Regimentul la Bumbeşti. Pe jos a plecat spre Muncel – Buliga. A trecut defileul Jiului înaintând până la Petroşani. De aci fiind respinşi s-au retras; el fiind rănit a fost adus în

[18] Eroii de la nr. 22 la 29 nu pot fi deslușiți, textul fiind ilizibil. La întocmirea *Cărții de Aur a Eroilor Neamului din județul Dolj* se va face completarea prin coroborare cu textul de pe Monumentul Eroilor ridicat la 26 octombrie 1924 – n.n.

Craiova la spitalul Preda. Pierduse 3 degete la mâna dreaptă, rămânând numai degetul mare şi degetul mic. De aci a fost evacuat la Bacău, vindecându-se a rămas parte sedentară. În Comarna – Iaşi s-a bolnăvit de tifos şi a murit la 12 ianuarie 1917.

38. Marin C. I. Bălţoi, Soldat ctg. 1906 Reg. Bat. 1 Pioneri, repartizat frontului Dunărea. A luptat la Turtucaia. În ziua de 24 August 1916, a fost luat prizonier şi dus la Rasgrad. În urmă a trecut Balcanii la Sliveni şi de aci la Sofia. Trecut în Macedonia, prin munţi cu furniculare s-a oprit la Prilep şi apoi în Bitolia, Comuna Topalcani la lucru. Neputând lucra de nemâncaţi, au fugit înapoi la Prilep, cerşind până în ziua de Sfântu Nicolae, când silit de foamne s-a predat şi a fost închis într-un lagăr. La Crăciun îmbolnăvindu-se de tifos a murit, pe ziua de 5 ianuarie 1917.

39. Ion S. Nitu. Caporal ctg. 1906, Divizionu I Tren. Prin mobilizare a fost destinat parcului de Coloane de sub comanda căpitanului Stanovici la Galicea-Mare. În retragerea trupelor de la... 1916 el a ajuns în coloană la Ocolna – Romanaţi. Capturat cu întreaga unitate a fost transportat în Ungaria la lagărul Ostfiazanifa. Aici a murit de foame... în 1917

40. Ghiţă S. F. Bunget. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Concentrat pentru instrucţie, a fost găsit de mobilizare în Calafat şi repartizat graniţiei de sud. Cerându-se trupe în Carpaţi, a fost trimis şi el pentru refacerea frontului şi a luptat la Merişor. Aici lovit de o schijă de obuz, pe ziua de 2 Septembrie 1916, a rămas mort pe loc. La comună este dat ca dispărut din război.

41. Dumitru F. Duţă. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Compania 12. Mobilizat în 1916 în Băileşti, pentru completarea instrucţiei. La chemări pe frontul Carpaţilor a fost trimis şi el, luptând la Petroşani, Merişor şi în tot şirul luptelor până la Haţeg. Rănit, a fost dus în spitalul Băileşti. În timpul retragerii a fost evacuat în Moldova unde îmbolnăvindu-se de tifos, a murit la 20 februarie 1917 în Comuna Stroeşti – judeţul Suceava, în infermeria Reg. 71 Inf.

42. Ion T. R. Mitrică. Soldat, gornist ctg. 1907, Reg. 31 Inf. A luta parte în luptele de pe muntele „Straja" cu Comp 12 – a. În bombardamentul pregătit de nemţi, pe care i-au respins şi au ocupat tranşeele nemţeşti, un glonţ, lovind în goarna lui Trică Ion, a ricoşat, trecându-i în piept. Sergentul Mitoi Ion din aceeaşi Companie a adus vestea la Compania 10-a, unde erau Vârtopenii şi l-a arătat tuturor, spunând că Trică Ion a murit. Ridicat de pe front a fost dus în spitalul Râmnicu-Vâlcea N. 38 Lahovari, unde a murit în urma rănilor la 4 noiembrie 1916.

43. Ştefan I. N. Ciobanu. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Din Calafat unde fusese mobilizat în timpul nopţii, a fost transportat cu trenul la luptele de la Tia Mare – Romanaţi. A fost luat priznonier şi dus în Germania cu alţi prizonieri. A fost pus la lucrări de tranşee în preajma frontului Francez. Capturat de francezi, a fost dus în Franţa şi a murti la Hirsou. În comuna este dat dispărut în război.

44. Constantin N. Mladin. Sergent ctg. 1908 Reg. 71 Inf. A luptat în Divizia 11 cu Reg. său la Lupeni. În două mari atacuri pe valea Jiului şi pe muntele Cocoş, unde a fost rănit pe ziua de 10 septembrie 1916 de o schije care i-a perforat fierea. Internat în spitalul Gorj Nr. 10 din Târgu Jiu, a fost anunţată şi familia printr-o telegramă şi a participat la înmormântare.

45. Gheorghe I Simion. Soldat ctg 1908. Reg. 71 Inf. A luptat la Buliga şi Târgu Jiu. În retragere, 24 octombrie 1916 a fost rănit şi internat în spitalul Filantropia din Craiova. Evacuat la Bacău s-a vindecat fiind rănit la mâna dreaptă, cu inelarul şi mijlocarul rupt şi revizuit, s-a găsit bun de front. Trimis la Comarna – Iaşi Comp. 3 s-a îmbolnăvit de gripă şi a murit la 13 Martie 1917, în infirmeria Corpului.

46. Ştefan Ion Fl. Preda. Soldat ctg. 1909, Reg. 81 Inf., Comp. mitralieră. A luptat la muntele „Buliga", trimis pe frontul Argeşului la Muncel. În retragere a mers până la Râmnicu Sărat. Trecut în Moldova se găseşte mort în cătunul Pirbeşti, Comuna Comarna, Judeţul Iaşi în 1917.

47. Ilie G. G. Dinu. Soldat ctg. 1909, Reg. 81 Inf. A luptat la Jiu şi a căzut mort la Buliga. În groapa comună în care s-a înormântat cei căzuţi pe front a fost şi Ilie G. G. Dinu, împreună cu Ion G. Romanescu, pe ziua de 13 Septembrie 1916.

48. Gheorghe P. Bucătaru. Soldat ctg. 1909, Reg. 71 Inf.; mobilizat cu leatul lui, a luptat pe frontul Carpaţilor, până la Tâncăbeşti, unde a căzut prizonier cu întreaga unitate. A fost transportat în Germania prin Piteşti-Sibiu, lagărul Tukel. Îmbolnăvindu-se, a fost internat în Lazaretul Marha-Tughe; şi a murit pe ziua de 11 mai 1917.

49. Tudor D. Constantin. Soldat ctg. 1909, Reg. I Art.; mobilizat din Băileşti, unde îşi avea domiciliul, a plecat în război, fără legătură cu camarazii Vârtopeni. Nu se ştie nimic despre el. În comună este dat ca dispărut în război.

50. Constantin Ion. G. Mitrache. Soldat ctg. 1911 Reg. 31 Inf.; mobilizat în anul 1916. Având aceiaş situaţie ca cel de sus. Nu se ştie despre el decât că a murit în anul 1917, în lagărul Ţapeius – Germania cu extract de moarte Nr. 26/1921.

51. Ion Nicolae C. Stăncuţa, soldat, Ctg. 1911, Reg. 31 Inf. La 1 octombrie 1916 îmbarcat din Băileşti pentru completarea Regimentului 31, dat jos în gara Balota, mers pe jos la Prunişor, de aci la muntele Cireşu, repartizat Comp. 10-a. A intrat în război pe muntele „Padeşul". În noaptea de 13-14 octombrie 1916, bombardamentul german a surupat bordeiul peste el şi soldatul Ciobanu Constantin din Rudari. Dimineaţa, scos de sub dărămături, a fost îngropat.

52. Tudor I. G. M. Chiulea. Soldat. Ctg. 1912 Reg. 31 Inf.; mobilizat în 1916, a luat parte din luptele „Creasta Cocoşului"; a fost capturat cu trupele care se retrăgeau spre Olt; dar substrăgându-se santinelelor a venit acasă. Când au intrat nemţii în sat a fost ridicat cu alţii şi duşi în Ungaria, în lagărul „Ţepeuiş", unde a murit pe data de februarie 1917.

53. Vasile N. Dumitraşcu. Soldat ctg. 1912 Reg. 1 Călăraşi. Nimeni nu poate preciza activitatea lui pe front, întrucât a avut puţini camarazi şi toţi morţi. Starea civilă îl arată mort în Moldova la 1 aprilie 1917 în infermeria Corpului P. A. în Comuna Cucuteni, Judeţul Iaşi.

54. Dumitru M. S. Lăcătuşu, Soldat ctg 1912 Reg. 1 Călăraşi a luat parte la luptele de la valea Jiului, Merişor şi Haţeg, jud. Hunedoara. Trecut Jiul până la Petroşani şi Vulcan – Gorj de unde a fost respins până la Curtişoara, venindu-le ajutor, a respins pe duşman din nou până la Haţeg şi respinşi până la Vâlcani, Livezeni şi Turceşti. De aci a fost trimis în munţii Sebeşului şi ai Lotrului, localitatea Vaidieni, de unde a fost capturat cu ofiţeri cu tot. Se spune că unii au fost luaţi prizonieri, alţii împuşcaţi, puţini au

scăpat, substrăgându-se santinelelor. În starea civilă este arătat ca mort la 30 octombrie 1918, Comuna Petroşani, Judeţul Hunedoara, fiind împuşcat de inamic.

.....[19]

62. Petre S. Ungureanu. Soldat ctg 1915, Reg. 35 Inf. Mobilizat în Regimentul 35 „Matei Basarab", batalion I, Comp. 3-a, Plutonul 4, grupa 3 sub comanda Căpitanului Popovici Petre. Trimis în avantposturi de la Silistra la Acadânlar, respinşi de bulgari către Calipetrova, a susţinut retragerea Regimentelor 35 şi 40 Călugăreni, dinspre Turtucaia. Trecut în Dobrogea la Cocargea la 5 septembrie 1916, rănit la braţul stâng şi trimis la Divizie, Comuna Peştera şi în urmă la gara Medgidia în spital. Evacuat în spitalul Veniamin Costache, Iaşi şi trimis acasă pe 8 zile. Reîntors la front a fost lăsat la partea sedentară în Călăraşi, apoi în Brăilă la lacul Sărat. De aci la regiment la Râmnicu-Sărat. Trecut în Moldova se îmbolnăveşte de tifos la Chetăeşti, Judeţul Vaslui şi moare la 20 Martie 1917.

63. Constantin D. I. Ciontu, Soldat, ctg 1915, Reg. 35 Inf. Mobilizat pentru forntul Dobrogea. Nu i se cunoaşte activitatea pe front. În comună este dat ca dispărut în război.

64. Dumitru D. Cristescu. Soldat ctg 1916, Reg 1 Vânători. De la începutul războiului a luptat pe munţii „Alionul", Straja, Lupeni şi Buliga. Retrăgându-se a venit la gara Balota-Mehedinţi şi s-a îmbarcat pentru frontul „Olt, Cornet, Titeşti, muntele „Mormântul" Poiana Spinului, Sălătruc, retrăgându-se până în Buzău, unde a fost înlocuit de Ruşi; altceva nu se mai ştie despre acesta. În comună este dat ca dispărut în războiu.

65. Pătru D. Ioncică. Soldat ctg. 1916 Reg. 31 Inf. În comună neştiindu-se nimic despre el, e dat ca dispărut în război.

66. Harulambie Fl. Miut. Soldat ctg. 1916, Reg. 71 Inf. În prima luptă ce s-a dat la Petroşani şi Merişor a fost rănit şi adus în Craiova, spitalul ce se instalase la Liceul Carol I; după 10 zile făcându-se bine i s-a dat drumul acasă, unde a stat 9 zile, după care a plecat la staţia Băileşti. Trimis pe front pentru refacere a fost rănit a doua oară şi transportat în Bucureşti în spitalul Brâncovenesc, unde a murit pe ziua de 31 Octombrie 1916

67. Ion M. C. Stăncuţa, soldat ctg 1916, Reg. 34 Inf.; mobilizat în 1916 şi repartizat unui Regiment, unde n-a avut camarazi Vârtopeni; nu i se poate urmări activitatea pe front. Starea civilă ne dă extractul de moarte cu nr. 31/1921, arătând data morţii 2 Ianuarie 1917 în lagărul Tazval – Turcia.

68. Mihail N. M. Vancu, soldat ctg. 1916, Reg. 31 Inf.; mobilizarea din 1916 îl găseşte în activitate şi luând parte la primele lupte pe front, a rămas ca necunoscut. În comună este dat ca dispărut pe front.

69. Nicola I. G. Dinu, soldat ctg 1911, Reg. 71 Inf. La 1 octombrie 1916, plecat din Băileşti, pentru completarea Regimentului 31; la 3 octombrie 1916, ajuns în Comuna Cireşu, este repartizat Plutonul 2 de sub comanda sublocotenentului Liu Alexandru. La sfârşitul lui octombrie îi răneşte greu pe amândoi, umplându-i de sânge şi de pământ. Transportat la postul de ajutor este cercetată rana – plagă adâncă în partea stângă la ceafă.

[19] Textul cu eroii de la numărul 55 şi până la 61 este ilizibil – n.n.

E transportat pe o brancardă cu un cal la poiana Pârauşei, de unde cu maşina e dus la Severin, unde a murit. În starea civilă se arată ca mort în luptele de la Padeş, în 1916.

70. Ştefan I. I. Puţă. Soldat ctg. 1913 Reg. 71 Inf. Nu se poate afla nimic despre activitatea lui pe front. Camarazii care au făcut prizonierat în Germania spun că l-au găsit în lagărul Tukel, unde după puţin timp a murit. Starea civilă de la Primărie îl arată mort la 27 martie 1917 în lagărul Kolmen.

71. Bonciog Firu. Soldat ctg. 1917 Reg. 31 Inf. Nu se ştie nimic despre el. Din starea civilă rezultă că a murit în ziua de 12 februarie 1917 în infirmeria Reg. 31 Inf.

72. Marin I. T. Golea. Soldat ctg. 1917 Reg. 31 Inf. Din Băileşti pe jos a plecat prin Craiova la Slatina. Cu trenul este trecut în Moldova. A luptat la Soveja. Înlocuiţi de Regimentul Dorobanţi au trecut în retragere; a luptat şi pe frontul Oituz şi la Cireşoaia. Retraşi pentru odihnă la Râmnicu-Sărat până la încheierea armistiţiului, când a fost dus în Suceava. În februarie 1918, îmbolnăvindu-se de tifos, a fost internat în spitalul Adjudul Nou, unde a murit la 20 octombrie 1918, în spitalul militar.

73. Ştefan Ioana Gongu. Soldat ctg 1917, Reg. 31 Inf. Fiind în activitate şi porniţi cu unităţile respective pe front, chiar în primele zile, nu se ştie nimic de el. Starea civilă îl arată mort la 12 octombrie 197 în luptele de pe dealul Secuiului – Jud. Putna.

74. Ion. I Bleojiu Mare. Soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Starea civilă ne arată că este mort pe ziua de 28 ianuarie 1917, în infirmeria Reg. Calafat nr. 31.

75. Nicolae C. Cristescu. Soldat. Ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Nimic nu se poate spune despre activitatea lui. Starea civilă ne arată că este mort la 14 octombrie 1918 în casa spitalului judeţean din Târgul-Fălciu.

76. Marin I. Cănuci. Soldat. Ctg. 1917, Reg. Bat. I Vănători; ca recrut nu a luat parte la nici-o luptă. S-a îmbolnăvit de enterită şi debilitate în spitalul de Campanie Nr. 5 al Societăţii Naţionale de Cruce Roşie, unde a murit pe ziua de 9 iunie 1917.

77. Dumitru N. M. I. Firu. Soldat. ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Nu i se cunoaşte activitatea pe front. Starea civilă ne arată că a căzut pe frontul de la Ciosurile, jud. Bacău, fiind împuşcat de inamici, pe ziua de 1 August 1917.

78. Stancu S. I. Niţu, soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Mobilizat la 1 octombrie 1916 în Băileşti. După ruperea frontului de la Jiu, trimis pe jos spre Slatina prin Craiova, Balş. La Slatina s-a îmbarcat pentru Moldova – gara Ghidiceni Tutova. A fost în Siceşti – Valea Rea – Tecuci. După Sf. Nicolae, ctg. 1915, revizuit, l-a trimis la Putna Seacă, pentru săpat tranşee, iar 1917 rămas pe loc. Aci s-a îmbolnăvit şi a fost trimis la Regiment – Comuna Bahna, Roman; fiind umflat tot corpul şi neputând merge, a fost suit în căruţele de bucătărie până la Harmăneştii Noi, Suceava. A murit în spitalul din şcoala primară, după o lungă şi grea boală, la 15 februarie 1917.

79. Gheorghe T. G. Teodor. Soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Fiind recrut n-a luat parte la front. S-a îmbolnvăit de tifos şi murit la Hărmăneştii Noi – Suceava. Starea civilă arată că este mort la 15 februarie 1917 în infirmeria Regimentului 31 Infant.

80. Nicolae F. I. R. Neacşu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. De asemenea, fiind recrut, nu i se poate urmări activitatea pe front. Stare civilă n-are.

81. Ion. C. I. Pârvu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Deasemenea, fiind recrut nu i se poate urmări activitatea pe front. Stare civilă n-are.

82. Ion I. G. Savovici. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Era lucrător lemnar în Craiova. Înainte de mobilizare se angajease în atelierele C.F.R. Piatra – Olt. Aci l-a găsit mobilizarea şi nu se mai ştie nimic de el. În comună se socoteşte ca dispărut de război.

83. Nastasie N. B. Barbu. Soldat ctg. 1919, Reg. 1 Recruți. Ridicat cu ctg. 1919 şi evacuat în Moldova. Nu se ştie despre el nimic. Starea civilă ne arată că este mort la 8 februarie 1918 în infirmeria Reg. 1 Recruți din Târgul Comunei Băceşti, jud. Roman.

84. Ştefan I. S. Cotoc. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf.; evacuat cu Contingentul 1919. Se găseşte bolnav de tifos la Hărmăneştii Noi – Suceava, unde a murit. Starea civilă ne arată că este mort pe ziua de 23 februarie 1917, în infermeria Regimentului 31 Calafat. P. S. Moldova.

85. Marin Bărbosu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf.; evacuat cu ctg. 1919, se găseşte bolnav de tifos la Moldova şi mort pe ziua de 29 ianuarie 1917 la casa din Odaia – Volovățu – Comuna Manoleaca, județul Dorohoi.

86. Ion. C. H. Badea. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Evacuat cu contingentul 1919 şi nu se ştie dacă a luat parte pe front. Starea civilă prin actul de deces. Nr. 149/1919 ni-l arată că a luat parte în luptele din jurul Grozeştilor pe Valea Oituzului, unde a murit pe ziua de 1 August 1917.

87. Marin Tucă. Soldat ctg. 1916, Reg. 31 Inf.; mobilizat în 1916 pentru Detaşamentul Dunărea. Nu i se poate urmări activitatea pe front. Se găseşte însă că a fost prizonier în Ungaria – lagărul Ostfiazonifa cu mulți Vârtopeni. Starea civilă sub nr. 3/1921 spune că a murit în spitalul Turnu, Ungaria în 1917.[20]

Se adaugă următoarele comune cu respectivele Cărți de Aur:

Risipiți

I. Primăria Com. Risipiți – Dolj „Cartea de Aur". Omagiu[21].

II. Tablou de Eroii din această comună morți în camapania din 1877-1878, 1913 şi 1916-1919, ce ord. nr. 713/1939[22].

Eroilor Comunei Risipiți – Jud. Dolj, căzuți pe câmpul de onoare.

Cultul eroilor neamului, pe lângă o datorie creştinească, este şi o recunoştință a tuturor celor ce supraviețuiesc față de cei ce şi-au dat tot ce au avut mai scump-viața-prentru întregirea neamului, servind ca pildă tuturor generațiilor viitoare.

---

[20] Cartea de Aur şi biografiile celor 87 eroi vârtopeni au fost subscrise de primarul comunei Ilie I. Trandafirescu, preotul Constantin D. Popescu, învățători Marin Pătru, Teodor Voine, Alexandra Mitroaica, Nicolae I. Filip, notarul Florea P. Grigorescu, secretar Constantin Stamin Bleojiu, casierul Constantin A. Marinescu şi Mircea A. Marinescu (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 344).

[21] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 287.

[22] *Ibidem*, f. 289-292.

Din leagăn i s-a hrănit românului sufletul pentru iubirea de patrie şi rege şi atunci când a ajuns să înţeleagă rostul lui de pion al apărării civilizaţiei de hoardele barbare, jalnică i-a fost inima când a aflat că nu toţi fraţii sunt închişi în aceleaşi hotare şi că mulţi gem sub împilarea altor popoare streine de sângele lui.

Şi propovăduit-au mulţi cărturari ai neamului nostru cu scrisul şi cuvântul şi mulţi voevozi cu paloşul – că datoria ne este a ne uni sub acelaş sceptru cu toţi fraţii noştri din Dacia lui Traian şi Decebal. Şi-au luptat pentru acest sfânt şi scump ideal voevozii neamului – Ştefan cel Mare şi Sfânt, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân şi alţii nenumeraţi voievozi cu dragoste de neam şi nu au putut înfăptui unirea tuturor românilor şi nădejdea a rămas în dreptatea celui Prea Înalt n-a întârziat a veni.

Când Dumnezeu vrut-a să se deslănţuie războiul cel mare al popoarelor, când toate neamurile şi-au căutat dreptul la viaţă, nici Românul n-a mai aşteptat.

La sunetul clopotelor satelor risipite pe întinsul ţării toţi fiii ţării au fost pătrunşi de simţul datoriei că a sosit momentul mult aşteptat de veacuri ca să desrobească fraţii de acelaşi neam şi lege. La sunetul clopotelor şi trâmbiţarea goarnelor au plecat şi flăcăii Risipiceni mulţi la număr cu veselie şi cântece că lor le-a fost sortit să îndeplinească ceea ce înaintaşii lor nu au putut-şi s-au dus fără să privească durerea din ochii părinţilor şi fiilor lor. S-au dus unde scumpa patrie i-a chemat şi prin avântul pornirii lor şi prin bărbăţia prin care au înfruntat moartea au rupt lanţurile cu care erau în cătuşaţi fraţii lor în jugul robiei.

A vrut Dumnezeu ca această mântuire să se facă cu sacrificiu şi cu mare vărsare de sânge pe plaiurile cele frumoase ale Ardealului, Banatului, Basarabiei, Bucovinei şi Dobrogei.

Mulţi flăcăi au rămas să doarmă de veci pe pământul de frate, desrobit, apărând dreptatea şi faima numelui de Român şi impunând lumii întregi respectarea dreptului milenare, închegarea în graniţele naturale Tisa – Nistru – Dunăre a întregului neam Românesc.

Şi pătrunşi de simţul datoriei cum învăţaseră de la sânul mamei şi din cărţile neamului – că jertfă mai frumoasă nu este alta – ca moartea de erou – şi au dat viaţa scumpă lor şi sfântei nouă – cei 231 eroi în frunte cu comandantul lor, tânărul sublocotent Gămănescu Marin din Reg. 3 Vânători, mort în luptele de la Mărăşeşti – Doaga, la atacul dat poziţiilor duşmane în anul 1917, închizând ochii cu zâmbetul pe buze şi cu mulţumirea sufletească că şi-au îndeplinit o datorie sfântă.

Noi cei ce supravieţuim şi cari am fost părtaşi la suferinţele voastre – sfinţi eroi – care cu sângele vostru ne-aţi clădit România Mare = jurăm că vom păstra neclintite hotarele ţării trase de voi, lăsându-le cu acelaş jurământ moştenire urmaşilor noştri.

Preamărire vom aduce numelui vostru eroi Risipiceni şi amintirea voastră va fi în vecii vecilor săpată în sufletele celor ce se bucură şi se vor bucura de binefacerile jertfei voastre.

Numele vostru va fi scris în cartea de aur a satului nostru iubit ai cărei sfinţi mucenici aţi fost.

Eroismul vostru sub sceptrul în veci neuitatului mare Rege, Ferdinand I cel Loial şi Întregitor de neam va fi vie de urmat pentru noi urmaşii voştri.

Tablou

De oameni din această comună care sunt în viaţă şi sunt decoraţi săvârşind fapte vitejeşti în timpul războiului 1916-1919 şi merită să fie trecuţi în „Cartea de Aur”.

Nr.	*Numele şi Prenumele*	*Gradul*	*Luptele la care au luat parte*	*Felul decoratiei*	
1	Gămănescu Petre	Maior rezervă	Luptele din M-ţii Vrancei	Cv. ordinului Mihai Viteazul	31 Inf.
2	Grămescu Ioan	Plot. pensionar	Idem	Medalia „Virtutea Militară”	31 Inf.
3	Pleşoianu Marin	Soldat	La Tisa	Idem	31 Inf.
4	Vârvoriu Marin	Soldat	Munţii Vrancei	Idem	31 Inf.
5	Piscanu I. Ion	Sergent inst.	Rachitoasa Soveja	Bărbăţie şi credinţă cl. II	31 Inf.
6	Stângă Marin	Sergent	Orşova, Padeş, Cocoşi	Idem	31 Inf.
7	Mihai Const.	Sergent	Valea Stichăriei şi Chioşuri	Idem	1 Grăniceri
8	Găman Petre	Sergent		Idem	1 Călăraşi
9	Găman Stan	Sergent	Orşova, Padeş, Cocoşi	Idem	31 Inf.
10	Stângă I. Ion II	Sergent Plot.	Mărăşeşti	Idem	35 Inf.

Se certifică de noi prezentul tablou,

Primar...

Tablou

De eroii din această comună morţi în camapnia din 1877-1913 şi din 1916-1918 cerut cu ordinul N. 713/989

Numele şi Prenumele	*Gradul*	*Contingentul*	*Regimentul*	*Satul natal*	*Data morţii*	*Localitatea morţii*	*Data dispariţiei*	*Luptele în care a luat parte*
1. Croitoru Dtru	Cap.			Risipiţi	1877	Plevna		Plevna
2. Găman Const.	Sold.			-„-	-„-	-„-		-„-
3. Movrodin Petre	-„-			-„-	-„-	-„-		-„-
4. Pelea Barbu	-„-			-„-	-„-	-„-		-„-
5. Stanciu Dtru	-„-			-„-	-„-	-„-		-„-
6. Gămănescu Marin	Sublt.	1917	3 Vânători	-„-	1917	Doaga Putna		Mărăşeşti şi Doaga, Putna
7. Cimpoeru Cância	Plut.		1 Roşiori	-„-	-„-			
8. Antonie Gheorghe	Serg.		2 C.F.	-„-				
9. Cioacă Florea	-„-		31 Inf.	-„-				

10. Dicu Dumitru	-„-		40 Inf.	-„-				
11. Enoiu Gheorghe	-„-	1912	1 Obuziere	-„-	1890	Spital central Oradia Mare		
12. Gămănescu Ioan	-„-		71 Inf.	-„-				
13. Mitroi Gheorghe	-„-	1915	1 Obuziere	-„-	1893	V. Jiului		V. Jiului
14. Motroc Ioan	-„-		2 Grăn.	-„-				
15. Olteanu Manolea	-„-	1913	31 Inf.	-„-	1891	Buda-Pesta		
16. Pătpea Petre	-„-		71 Inf.	-„-				
17. Buşoi Florea	Cap.		2 Gr.	-„-				
18. Căcărează Ioan	-„-	1909	71 Inf.	-„-	1888	Ostfiazonifa, Ungaria		
19. Căcărează Marin	-„-		-„-	-„-				
20. Cărneanu Ştefan	-„-		31 Inf.	-„-				
21. Carauleanu Const.	-„-	1904	-„-	-„-	1882	Craiova, Spit. Liceu Carol		
22. Colă Const.	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
23. Cotulbea Gheorghe	-„-	1910	2 Grăniceri	-„-	1888			
24. Dolan Ioan	-„-		40 Inf.	-„-	-„-			
25. Gădea Ion	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
26. Mateescu Tudor	-„-		-„-	-„-	-„-			
27. Purcaru Ioan	-„-	1911	-„-	-„-	1889	Ermăneşti, Suceava		
28. Stanculescu Dtru	-„-	1897	-„-	-„-	-„-	Lagărul Tapiosuily, Ungaria		
29. Ascunseanu Ion	Soldat	1898	-„-	-„-	1876	C. Lung Muscel		
30. Andrei Dtru	-„-	-„-	-„-	-„-	-„-	Iaşi-Comarna		

31. Antonie Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
32. Andrei Florea	-„-	1905	71 Inf.	-„-	1884	Ploieşti-Lazaretul		
33. Andrei Dtru		1912	-„-	-„-	1891			
34. Arnăutru Stan	-„-		-„-	-„-	-„-			
35. Ştefan Ascunseanu	-„-	1911	I Călăraşi	-„-	1889	Baasik		
36. Dtru Arnăutu	-„-	1919		-„-	1898	Vaşcani-Suceava		
37. Andrei Anghel	-„-	1919	71 Inf.	-„-	1897	Suceava-Stroeşti		
38. Abagiu Const.	-„-				-„-			
39. Budică Gligorie	-„-	1902	71 Inf.	-„-	-„-	Spit. Crucii Roşii Craiova		
40. Butuşină Ioan	-„-		-„-	-„-	-„-			
41. Bugaru Gheorghe	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
42. Buză Gheorghe	-„-			-„-	-„-			
43. Bogdănel Ion	-„-		71 Inf.	Pleniţa	-„-			
44. Buţă Stan	-„-	1901	-„-	Risipiţi	1880	Lagărul Lamstarf		
45. Bădaiu Pârvu	-„-	1898	-„-	-„-	1876	Tapiosul-Ungaria		
46. Bădaiu Ilie	-„-	1892	-„-	-„-	1871	-„-		
47. Bărţă Marin	-„-	1903	-„-	-„-	1881	Gorj-com. Valani		Luptele de la Valani, Gorj
48. Bădaiu M. Petre	-„-	1907	-„-	-„-	1886	Petroşani-Cetatea Boli		
49. Bădaiu M. Iovan	-„-	1901	I Vânăt.	-„-	1880	Gorj-Câineni		Câineni
50. Bădaiu N. Petre	-„-	1911	31 Inf.	-„-	-„-	Suceava		
51. Bârtă Eftenie	-„-	1907	71 Inf.	-„-		-„-		
52. Bârţă Gheorghe	-„-	1918	31 Inf.	-„-	1896	Vascani-Suceava		
53. Bădaiu Ion	-„-	1892	71 Inf.	-„-	1870	Tapiosul, Ungaria		
54. Cioacă Ion	-„-	1901	-„-	-„-	-„-	Oituz		

55. Cârneanu I. Marin	-„-	1919	-„-	-„-	1892	Tecuci-Buciumeni		
56. Cârneanu Petre	-„-	1917	-„-	-„-	-„-	Gorj		
57. Cârneanu Nicolae	-„-		-„-	-„-	1917			
58. Colă Marin	-„-		-„-	-„-	-„-			
59. Mocanu Anghel	-„-		-„-	-„-	-„-			
60. Mititelu Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
61. Mursa Marin	-„-		-„-	-„-	-„-			
62. Mârtan D-tru	-„-	1917	71 Inf.	-„-	1895	Spit. Militar Craiova		
63. Mârtan Gheorghe	-„-	1904	I Vânăt	-„-	1883	Valea Oituzului		
64. Mârtanu Petre	-„-		71 Inf.	-„-	-„-	Spital Slobozia		
65. Mitrana Ilie	-„-	1917	31 Inf.	-„-	1895	Spit. Cruce Roşie Iaşi		
66. Mitroci Petre	-„-	1919	-„-	-„-	1897	Inf. Reg. 31 Inf. Tecuci		
67. Mungheş Nicolae	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
68. Mitroi Fl. Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
69. Moţoi Ion	-„-	1910	71 Inf	-„-	1898	Izbiceni		
70. Motroc Stan	-„-	1904	1 Vânat.	-„-	1882	Lazaretul Bagrenth		
71. Mitu Petre	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
72. Mitrică Marin	-„-		-„-	-„-	-„-			
73. Mitrică Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
74. Miciulică Florea	-„-		71 Inf	-„-	-„-			
75. Miciulică Ion	-„-	1912	31 Inf.	-„-	-„-	Lazaretul Tuchel		
76. Miciulică D-tru	-„-	1903	-„-	-„-	-„-	Spit. Cuza Vodă, Ruginoasă		

77. Mitrică Ion	-„-	1898	81 Inf.	-„-	1876	Bacău		Bacău
78. Moraru Alexandru	-„-	1907	71 Inf.	-„-	1885	Ungaria-lagăr		
79. Mitrică Florea	-„-		-„-	-„-	-„-			
80. Mateescu Const	-„-		-„-	-„-	-„-			
81. Nicolăescu Nicolae	-„-		-„-	-„-	-„-	Deal Răchitaşu Putna		Lupta de la Răchitaşu
82. Niţă Stan	-„-	1897	-„-	-„-	1876	Spit. Cuza Vodă		
83. Norocu Dtru	-„-		2 Grăn.	-„-	-„-			
84. Poiană Const.	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
85. Pleşoianu Ilie	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			Veleni de Munte
86. Purcaru Marin	-„-	1905	-„-	-„-	1883	Alsacia		
87. Piscanu Ştefan	-„-	1914	I Călăraşi	-„-	-„-			
88. Purcaru Marin	-„-	1894	71 Inf.	-„-	-„-	Topiosul-Ungaria		
89. Pleşoianu Iosif	-„-		-„-	-„-	-„-	-„-		
90. Pleniceanu Dtru	-„-	1894	-„-	-„-	1873	Haposfvar		
91. Pelea Marin	Cap.	1912	-„-	-„-	1890	Suceava		
92. Pleniceanu Ion	Sold		31 Inf.	-„-	-„-	Poiana Boboc		
93. Pleşoianu Ilie	-„-	1901	71 Inf.	-„-	1880			
94. Pelea Petre	-„-		-„-	-„-	-„-			
95. Pătra Nicolae	-„-	1906	-„-	-„-	1885	Topraisar		Topraisar
96. Pelea Florea	-„-	1905	41/71 Inf.	-„-	1884	Vintilieana		Vintilieana
97. Pelea Stan	-„-	1898	71 Inf.	-„-	1876	Poiana Spinului, Argeş		
98. Piscanu R. Ştefan	-„-	1895	-„-	-„-	1873	Depoz. Centa. Etapa Arm I.		

99. Purcaru Petre	-„-	1903	-„-	-„-	1882	Lagărul Ostffjonsiffa		
100. Pelea I Marin	-„-	-„-	-„-	-„-	-„-	Ulm		
101. Ploscă Dtru	-„-	1917	31 Inf.	-„-	1896	Ruginoasa-Spital		
102. Popescu Sima	-„-	1906	I Călăraşi	-„-	1885	Iaşi-Cucuteni		
103. Preduţ M. Florea	-„-	-„-	31 Inf.	-„-	-„-	Bacău-Cazarma Cente. Inst.		
104. Pleşoianu Ilie	-„-	1901	71 Inf.	-„-	1879	Hart		
105. Popescu Nicolae	-„-	1904	I Vânători	-„-	1883	Grozeşti-Oituz		Luptele de la Grozeşti
106. Pelea Ion	-„-	-„-	71 Inf.	-„-	-„-	Dealu Bran		
107. Pleşoianu Ilie	-„-	1912	31 Inf.	-„-	1890	Craiova-Spital		Cocoşi şi Suliţa
108. Poenaru Tudor	-„-	1913	-„-	-„-	-„-			
109. Pipoi Iancu	-„-	1903	-„-	-„-	-„-			
110. Popa Marin	-„-	-„-	71 Inf.	-„-	-„-			
111. Ion Ruican	-„-	1897	-„-	-„-	1876			
112. Roşu I. Petre	-„-	1915	Diviz 2 Munte	-„-	1894			
113. Rosescu Stan	-„-	1919	31 Inf.	-„-	1898	Inf. Reg. 31 Inf		
114. Roşu Marin	-„-		-„-	-„-	-„-	Bubuliga		
115. Roşu Gh. Nicolae	-„-	1905	71 Inf.	-„-	1884			
116. Ruican Mihai	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
117. Ciob Petre	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
118. Colici Dtru	-„-	1894	71 Inf.	-„-	1873			
119. Călţan Ion	-„-	1902	-„-	-„-	1881	Lagărul Tuchel		
120. Călin Ion	-„-		-„-	-„-				

121. Capră Anghel	-„-	1913	31 Inf.	-„-	1892	Germania		
122. Colici Ion	-„-	1902	71 Inf.	-„-	1881	C. Lung		
123. Colici Florea	-„-	1906	-„-	-„-	1885	Buliga-Gorj		
124. Colici Dumitru	-„-	1904	31 Inf.	-„-	1883	Valari		
125. Colici M. Marin	Serg	1914	71 Inf.	-„-	1892	Ungaria-lagăr Offzaszonifa		
126. Cârneanu Nicolae	Sold.	1904	-„-	-„-	-„-	Sâmbotin		Luptele de la Sâmbotin
127. Ion Crutan	-„-	1909	-„-	-„-	1887	Cfersk		
128. Căcărează Ştefan	-„-	1906	-„-	-„-	-„-			
129. Croitoru Ion	-„-	1895	-„-	-„-	1874			
130. Croitoru Marin	-„-			-„-	-„-			
131. Colici Const.	-„-		1 Călăraşi	-„-	-„-	Infirmeria Corpului 1 Căl.		
132. Cranta Petre	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
133. Colici I. Marin	-„-		-„-	-„-				
134. Croitoru Ioan	-„-	1902	71 Inf.	-„-	1880			
135. Cotulbea C. Gh.	-„-		-„-	-„-	-„-			
136. Carauleanu Marin	-„-	1908	-„-	-„-	1886	Poiana-Argeş		Luptele de la Poiana Argeş
137. Cioacă Florea	-„-	1910	31 Inf.	-„-	1888	Ungaria		
138. Cruţan Petre	-„-	1913	I Vânători	-„-	1892	Scheia-Roman		
139. Daha Ştefan	-„-	1892	71 Inf.	-„-	1871	-„-		
140. Dițulan Marin	-„-	1902	-„-	-„-	1881	Spit. Cuza Vodă – j. Roman		
141. Dimian Florea	-„-	1907	1 Inf.	-„-	-„-	Ungaria		

142. Dinu Florea	-„-	1914	31 Inf.	-„-	1893			
143. Dabu Florea	-„-		-„-	-„-	-„-			
144. Dărac Const	-„-	1917	-„-	-„-	1896	Suceava-Vaşcani		
145. Daha Ion	-„-	1914	35 Inf.	-„-	1893	Bârzeşti-Vaslui		
146. Dobre Petre	-„-		71 Inf.	-„-	-„-	-„-		
147. Dicu Const.	-„-	1901	31 Inf.	-„-	1880	Frânceşti-Gorj		Frânceşti, j. Gorj
148. Dimian Ion	-„-		-„-	-„-	-„-	Spit. Spiridon		
149. Dimian Ion	-„-	1905	71 Inf.	-„-	1883	Germania		
150. Ion Diminian	-„-			-„-	-„-			
151. Ion Enoiu	-„-		-„-	-„-	-„-			
152. Alexandru Enoiu	-„-	1919	-„-	-„-	1897	Suceava-Vaşcani		
153. Ion I. Enoiu	-„-	1917	-„-	-„-	-„-	-„-		
154. Ştefan Florea	-„-	1895	-„-	-„-	1874	Ungaria-Tapiosul		
155. Dumitru Filip	-„-	1902	-„-	-„-	1881	Voineşti-Muscel		
156. Florea N. Firu	-„-	1907	-„-	-„-	-„-	Spital Vaşcani-Moldova		
157. Firu Ion		1895	-„-		1874	Lagăr în Ungaria		
158. Găman Ion			-„-					
159. Gegiu Marin				Caraula				
160. Găman Fl. Florea	Sold	1907	71 Inf.	Risipiţi	1917			
161. Ghirgă Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
162. Găman Nicolae	-„-	1918	Coloana I Sanitară	-„-	1896	Ungaria		
163. Gheorghe Marin	-„-	1902	71 Inf.	-„-	1881			
164. Găman Ion	-„-	1910	31 Inf.	-„-	1889			
165. Ghirgă M. Ion	-„-			-„-	-„-			

166. Găman Ion	-„-		71 Inf.	-„-	-„-			
167. Ghirgă Ion	-„-	1918		-„-	-„-	Poiana Conului-Vaslui		
168. Gruia Fl. Ion	-„-	1917	I Vănăt.	-„-	1896	Spital Cuza Vodă		
169. Grecu Ion	-„-		71 Inf.	-„-	-„-	Iaşi-Comarna		
170. Grecu Dtru	-„-	1894	-„-	-„-	1873	Ungaria-Toposul		
171. Iancu Const.	-„-	1915	40 Inf.	-„-	1894	Topraisar		
172. Lulea Petre	-„-	1918		-„-	-„-	Iaşi-Comarna		
173. Luţă Gheorghe	-„-	1895	71 Inf.	-„-	1873	Ungaria		
174. Lulea N. Stancu	-„-	1910	31 Inf.	-„-	-„-	Germania-lagăr		
175. Lupu Pavel	-„-	1913	34 Inf.	-„-	1892	-„-		
176. Mursa Neague	-„-	1895	71 Inf.	-„-	1873	Ungaria		
177. Mocanu Ion	-„-	1902	-„-	-„-	1880	Ploieşti-Lazaret		
178. Mladin Pârvan	-„-	1898	-„-	-„-	1876	Muşcel-Leveşti		
179. Rădiţa Petre	-„-		-„-	-„-	-„-			
180. Roşu Ion	-„-	1892	-„-	-„-	1871			
181. Rotaru Ion	-„-		31 Inf.	-„-	-„-	Valea Oituzului		V. Oituz
182. Roşu Ion II	-„-		-„-	-„-	-„-	-„-		-„-
183. Stângă I. Marin	-„-	1892	71 Inf.	-„-	1871	Comarna-Moldova		
184. Spiţă Ion	-„-		-„-	-„-	-„-			
185. Stângă Nicolae	-„-	1908	-„-	-„-	1887			
186. Sârbu Ispas	-„-	1918	I Vânători	-„-	1897	Spit. Cuza Vodă Ruginoasa		
187. Sălcuceanu Marin	-„-	1907	71 Inf.	-„-	1886	Ungaria-Topiosul		
188. Sârbu Gh. Ion	-„-	1902	31	-„-	1881	Infirmeria Reg. 31 Inf.		
189. Sârbu Tudor	-„-	1909	-„-	-„-	1887	Ungaria		

190. Stângă E. Marin	-„-	1898	71 Inf.	-„-	1877	Comarna-Moldova		
191. Stângă Nicolae	-„-		-„-	-„-	-„-	Dealu Bran Ungaria		
192. Stolea Petre	-„-	1907	-„-	-„-	1886	Argeş-Poiana Spinului		
193. Stolea Mihai	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
194. Şandru Ion	-„-	1907	71	-„-	1886			
195. Tuţă Ion	-„-	1893	-„-	-„-	1872	Spit. Grigorie Ghica		
196. Tănasie N. Petre	-„-		-„-	-„-	-„-			
197. Tănasie V. Dtru	-„-		31 Inf.	-„-	-„-			
198. Tănasie D Ion	-„-	1907	71 Inf.	-„-	1886	Spital Petroşani		
199. Tiţă Marin	-„-	1917	-„-	-„-	1895	Varşani		
200. Tănasie Stan	-„-		5 Artil.			Inf. Reg. 31 Calafat		
201. Tănasie Ion	-„-		71 Inf.	Risipiţi	1917	Spital de comp.		
202. Badea C. Marin	-„-		31 Inf.	-„-	-„-	Infir. Reg. 31 Inf.		
203. Tănasie Const.	-„-	1900	71 Inf.	-„-	1879	Valea Jiului		V. Jiului
204. Tănasie Petre	-„-	1904	I Călăraşi	-„-	-„-	Ungaria		
205. Tărăş R. Marin	-„-		71 Inf.	-„-	-„-	Ungaria		
206. Turciu Const.	-„-	1904	-„-	-„-	1883	Spit. Troiaş Macedonia		
207. Ţimir Gheorghe	-„-	1911	-„-	-„-	1890			
208. Ţapelea Marin	-„-		-„-	-„-	-„-			
209. Ţapelea Dtru	-„-	1904	-„-	-„-	1883	Ungaria-Tapoşul-Pesta		
210. Ţimir D. Ion	-„-		-„-	-„-	-„-			
211. Văruţu Dtru	-„-	1912	31 Inf.	-„-	1891	Tg. Jiu		Tg. Jiu
212. Vlăduţ Dtru	-„-		-„-	-„-	-„-	Iaşi-Spit Socola		
213. Vică Ion	-„-		-„-	-„-	-„-	Comarna-Iaşi		

214. Vilă Gheorghe	-„-		9 Art.	-„-	-„-	Spit. Cultura-Iaşi		
215. Viloaica Dtru	-„-	1910	71 Inf.	-„-	1888	Roman		
216. Viloaica R. Const	-„-		-„-	-„-	-„-			
217. Vică Marin	-„-	1897	-„-	-„-	1876	Suceava-Todireşti		
218. Vică Nicolae	-„-	1909	-„-	-„-	1887	Ungaria		
219. Viloaica Marin	-„-	1897	71 Inf.	-„-	-„-	-„-		
220. Vâlceanu Florea	-„-	1901	-„-	-„-	1879	Dispărut oct. 1916		
221. Vică Nicolae	-„-	1898	Corpul aviatic	-„-	1877	-„-		
222. Zăvadă Florea	-„-	1911	31 Inf.	-„-	1890	Ungaria-lagăr		
223. Zăvadă Dtru	-„-	1904	I Vânători	-„-	1883	-„-		
224. Zegheanu Ion	-„-		71 Inf.	-„-	1918			
225. Zegheanu Marin	Serg		35 Inf.	-„-	1917			
226. Zătu Ion	Sold	1899	81 Inf.	-„-	1877	C. Lung Muscel		
227. Ioncică V. Sima	-„-			-„-	-„-			
228. Gădea Stan	-„-	1917	31 Inf.	-„-	1886			
229. Mitroi Ilie	-„-	-„-	-„-	-„-	1896	Suceava-Vaşceni		
230. Pătruţ Fl. Marin	-„-	1910	-„-	-„-	1889	-„-		
231. Căcărează Ion	-„-	1906	Div. I Tren	-„-	1885	Iaşi-Comarna		

Se certifică de noi exactitatea prezentului tablou
Primar

Bucovicior

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Bucovicior][23].

II. Tabel de numele şi prenumele Eroilor căzuţi pe câmpul de onoare în campaniile 1913-1916-1919[24].

În lumea aceasta nu este nimic mai sfânt şi mai bun ca recunoştinţa faţă de înaintaşii noştri care prin jertfă de sânge ne-au dat nouă viaţa şi libertate şi nu numai nouă locuitorilor din com. Bucovicior, ci şi neamului întregii omenirii; şi cine sunt aceştia sunt eroi din 1913 ce au căzut pe câmpurile bulgare şi ai marelui război 1916-1919 ce au căzut şi murit cu corpurile lor sfârtecate de obuz sau ciuruite de gloanţe dum-dum.

Ei, eroii acestui neam şi sat au căzut jertfă pe altarul patriei, niciodată ne dând un pas înapoi, fiind însufleţiţi întru totul de cuvintele Sf. Apostol Pavel care zic de aş grăi în limbile omeneşti şi îngereşti, iar dragoste nu făcutu-m-am chimvol răsunător şi câtă dragoste de mare au avut ei când şi-au dat viaţa pentru desrobirea neamului românesc şi ca să ne opere ce avem noi mai sfânt: Credinţa, Rege şi Neam.

Ei care au ştiut să preţuiască dragostea au suferit, au căzut şi au nădăjduit şi pe toate le-au răbdat pentru ca să ne dea nouă România Mare de azi. Eroii satului nostru au luptat în diferite Regimente din Ţara Românească unde au dat cele mai mari exemple de vitejie şi dragoste către ţară.

Locuitorii satului Bucovicior fiind oameni inteligenţi au susţinut întotdeauna să lupte cu succes ca victoria să fie de partea noastră. Şi atunci când ei şi-au făcut datoria atât pentru noi cât şi pentru ţară, noi datori suntem să-i iubirim?

Şi îi iubim atunci când le urmăm exemplu lor de Îndrumători.

Niciodată să nu dăm înapoi or cât de grea ar fi sarcina de jertfă ce ne-ar cere ţara şi aproapele. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ţie ani mulţi şi fericiţi pe marele nostru Rege Carol al II-lea şi Regescu Vlăstar Marele Voievod Mihai de Alba Iulia care ne conduc cu atâta dragoste şi iscusinţă. Regele providenţial al timpurilor de astăzi, ca şi mântuitorul, conduce ţara sa iubită pe drumul mântuirii spre binele şi fericirea noastră a Românilor. Ostăşii din această comună înscrişi în tabelul anexat.

Primar...

Primăria com. Bucovicior, Dolj

[23] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 350.
[24] *Ibidem,* f. 351-352.

Tabel

De Numele şi Prenumele eroilor căzuți pe câmpul de onoare în camp. 1913-1916-1919

Nr.	*Numele şi Prenumele*	*Gradul*	*Contingentul*	*Reg. unde a servit*	*Satul Natal*	*Data Naşterii*	*Localitatea unde a murit*	*Data dispariției*	*Luptele în care a luat parte*
1.	Munteanu Ilie	Sold.	1913	1 Roşiori	Bucovicior			1918	Mort de tifos
2.	Florescu Vasile	-„-	1902	Reg. 41 Inf.	-„-			1916	Dispărut
3.	Păduraru Ilie	-„-	1900	-„-	-„-			1916	-„-
4.	Ciobanu Vasile	-„-	1903	-„-	-„-			1918	Mort acasă
5.	Trancă Grigore	-„-	1914	1 Dorob.	-„-			1916	Dispărut
6.	Seicaru Dumitru	-„-	1906	Reg. 41 Inf.	-„-		Poeni Iaşi	1917	Tuberculoză
7.	Belu Preda	-„-	1898	Reg 1 Inf.	-„-		Turceşti Dorohoi	1918	Mort spital Turceşti Dorohoi
8.	Manafu Ion	-„-	1909	Reg. 1 Inf.	-„-			1916	Dispărut
9.	Busoiu Z. Ion	-„-	1903	Reg. 71 Inf.	-„-			1916	Dispărut
10.	Neagoe Marin	cap.	1905	-„-	-„-			1916	-„-
11.	Alexandrescu Nicolae	Soldat	1905	Reg. 41 Inf.	-„-			1916	-„-
12.	Pavel Popa	-„-	1896	Coloana 8 Subzist.	-„-		Condeşti Moldova	1917	Bolnav de tifos
13.	Butaru I. Ion	Serg.	1902	Reg. 41 Inf.	-„-			1916	Dispărut
14.	Nico Florică	Soldat	1904	Reg. 41 Inf.	-„-			1918	Spit 482 Scarlantină
15.	Militaru Florea	-„-	1906	-„-	-„-			1916	Dispărut
16.	Chitiboi Dumitru	-„-	1896	-„-	-„-			1917	Mort, Febră
17.	Păduraru Dumitru	-„-	1914	Reg. 1 Inf.	-„-			1918	Mort, Tuberculoză
18.	Fuiorea Neagoe	Serg.	1892	Reg. 41 Inf.	-„-			1916	Dispărut
19.	Suguian Alexandru	Sold.	1902	-„-	-„-			1916	Lupta C. Lung
20.	Sforoiu Ion	-„-	1906	-„-	-„-			1916	Dispărut
21.	Dinu Milcu	-„-	1897	1 Linie	-„-			1913	Mort Bechet Dolj

Ciutura

I. Istoricul de Eroii din această comună [Ciutura] căzuți pe câmpiile de onoare din războaiele anilor 1913-1914 şi 1916-1919[25].

II. Tablou de ofițerii, subofițerii şi trupei din această comună [Ciutura] care au căzut pe câmpul de onoare în războaiele anilor 1877/1878, 1913/1914 şi 1916-1919[26].

Primăria Comunei **Ciutura**, Pretura Plăşii Plenița, Jud. Doljiu

Istoricul

De Eroii din această Comună, căzuți pe Câmpiile de onoare din războaele anilor 1913-1914 şi 1916-1919.

Din războiul 1877-1878 nu avem nici un Erou căzut pe Câmpiile turceşti sau alte Câmpii.

În războiul de la 1913-1914 cu Bulgaria, nu avem nici un erou mort, însă după demobilizarea armatei a murit soldatul Mladin Trifu Contigentul 1899, acasă de holeră.

În Războiul pentru Întregirea Neamului din 1916-1919 nu avem nici un erou ofițer sau sub-ofițer, însă avem 77 eroi morți pe câmpiile de luptă, grade inferioare, care au luptat în diferite Regimente prevăzute în alăturatul Tabel, unde şi-au sacrificat viața, la Dobrogea, Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz, Valea Jiului, Prahova ect., luptând cu dragoste pentru întărirea neamului în orice lupte ordonate şi conduse de Bravul Destoinic Erou Ferdinand I şi a Reginei Maria, ajutați de bravi Generali Averescu, Praporgescu, Eremia Grigorescu, Dragalina etc., unde prin luptele date, România s-a mărit recăpătându-şi vechile ei hotare ce fuseseră smulse prin furtişaguri de Turci, Ruşi, Bulgari, Unguri; unde în acel războiu am fost ajutați de Franța, trimitându-ne armată sub comanda Eroului Mareşal Bertolat, de am scăpat de urgia Barbarilor: Turcii, Bulgarii, Ungurii, Germanii şi Ruşii, ce urmăreau capturarea Țării!

Pentru înfăptuirea României Mari datorită Eroilor Regele Ferdinand şi Regina Maria, ajutați şi de foşti Eroii Bărbați de stat, Ionel, Vintilă Brătianu, Tache Ionescu, Barbu Delavrancea, Titu Maiorescu, iar pe timpul ocupațiunii o parte din Țară a fost a sprijinită de Marele Erou, Bărbat de Stat Alexandru Marghilonean, numele Eroilor acestei comune să fie înscrise în Cartea de Aur. Azi această Mândră Țară Românească Mare, înfloritoare, este lăsată în stăpânirea Marelui nostru Rege Carol II-lea şi a Marelui Voevod de Alba Iulia Mihai I ajutați de Actualul Guvern.

Făcut astăzi 9 februarie 1939, L. S. Primar Ilie Ionescu

Notar Petre Ion ...

[25] ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 216-217.
[26] *Ibidem*, f. 74-74, 217-218.

Tablou de ofițerii, subofițerii şi trupei din această comună care au căzut pe câmpul de onoare în războaiele anilor 1913-1914 şi 1916-1919

Numele şi Prenumele Eroilor	*Gradul*	*Contingent*	*Regimentul, unitatea în care a luptat*	*Satul natal*	*Data naşterii*	*Data morții, dispariției*
1. Mladen Trifu	Soldat	1899	Reg. Dolj nr. 1	Siliştia Crucii	1870	1913
2. Toca M. Mlacu	-„-	1892	81 Inf.	Ciutura	1871	1916
3. Vatu N. Iovan	-„-	1893	81 Inf.	-„-	1872	1916
4. Vulpe D. Ion	-„-	1893	81 Inf.	-„-	1872	1918
5. Vătu D. Dtru	-„-	1893	1 Inf.	-„-	1872	1916
6. Zisu Nicolae	-„-	1894	1 Inf.	-„-	1873	1918
7. Mihai Vasile	-„-	1894	41 Inf.	-„-	1873	1918
8. Parvan Gherghe	-„-	1895	41 Inf.	-„-	1873	1918
9. Cârşca D-itrie	-„-	1895		-„-	1874	1916
10. Bonea Ion	-„-	1894		-„-	1875	1916
11. Decu Tudor	-„-	1898		-„-	1876	1917
12. Petru Ion	-„-	1891	81 Inf.		1877	1916
13. Floarea Crăciun	-„-	1901	41 Inf.	Ciutura	1870	1916
14. Enache Gheorghe	-„-	-„-	2 Inf.	-„-	1870	1918
15. Adam Dinu	-„-	-„-	1 Inf.	-„-	1870	1918
16. Matei Marin	-„-	1909	1 Inf.	-„-	1870	1916
17. Pena Marin	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1881	1916
18. Căpățână Ilie	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1881	1919
19. Pârvan Ilie	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1881	1916
20. Vasile Ilie	-„-	-„-			1881	1913
21. Adam Constantin	-„-	1902	81 Inf.	Ciutura	188	1913
22. Vasile D. Florea	-„-	1903	41 Inf.	-„-	1882	1918
23. Ghiță Marin	-„-	1904	41 Inf.	-„-	1883	1918
24. Capățână Marin	-„-	-„-	81 Inf.	-„-	1889	1919
25. Cazacu Marin	-„-	1903	4 Inf.	-„-	1889	1919
26. Cazacu Ilie	-„-	-„-	131 Inf.	Bucovăț	1882	1916
27. Iovan Costache	-„-	1905	41 Inf.	Ciutura	1882	1916
28. Udrea Marin	-„-	1905	41 Inf.	-„-	1884	1917
29. Stan Tudor	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1884	1917
30. Căpățână Ştefan	-„-	-„-	1 Inf.	-„-	1883	1917
31. Stănescu Nicolae	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1883	1919
32. Pârvu I. Marin	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1893	1918
33. Florea Gheorghe	-„-	1906	41 Inf.	-„-	1880	1916
34. Cofea Dumitru	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1884	1916
35. Vitan Pătru	-„-	-„-	41 Inf.	-„-	1884	1918
36. Stan Ilie	-„-	-„-	1 Inf.	-„-		19
37. Fira N. Dumitru	-„-	-„-	41 Inf.	-„-		19
38. Camen Florea	sold	1906	Reg 41 Inf.	Ciutura	1884	1916
39. Vali A. Gheorghe	-„-	1907	41 Inf.	-„-	1885	1918
40. Pleşeanu Nicolae	-„-	1908	41 Inf.	-„-	1887	1918
41. Badea Ion	-„-	-„-	-„-	-„-	1887	1916
42. Badea Marin	-„-	-„-	26 Inf.	-„-	1884	1916
43. Dincă B. Pătru	-„-	-„-	1 Vânători	-„-	1887	1918
44. Lazăr Marin	-„-	1909	1 Inf.	-„-	1888	1918

45. Mitrică Marin	-„-	-„-	5 Art.	-„-	1888	1918
46. C. Ion	-„-	-„-	40 Inf.	-„-	1888	1916
47. Robu Ion	-„-	-„-	1 Inf.	-„-	1889	1916
48. Troi Marin	-„-	1910	41 Inf.	-„-	1889	1913
49. Ducu	-„-	-„-	81 Inf.	-„-	1888	1915
50. Stanciu	-„-	-„-	17 Inf.	-„-	1888	1916
51. Dolan Ion	-„-	1909	41 Inf.	-„-	1889	1918
52. Ilie	-„-	1910	41 Inf.	-„-	1888	1919
53. Ilie Constantin	-„-	1912	-„-	-„-	1888	1916
54. Grigorie Nicolae	-„-	1911	-„-	-„-	1888	1916
55. Miroiu Dumitru	-„-	1912	Reg. 1	-„-	1890	1916
56. Vatu Ion	-„-	1913	Reg. 1 Călăraşi	-„-	1892	1919
57. Grigorie I. Dumitru	-„-	-„-	Reg. 1 Inf.	-„-	1892	1919
58. Florea Marin	-„-	-„-	Reg. 81	-„-	1889	1918
59. Gheorghe	-„-	-„-	Reg. 1	-„-	1889	1918
60. Marnicesu Marin	-„-	1914	Reg. 40	-„-	1892	1916
61. Radu D. Niculae	-„-	1915	Reg. 1 Inf.	-„-	1895	1918
62. Vatu Constantin	-„-	-„-	Reg. 40 Inf.	-„-	1898	1916
63. Stroe Ion	-„-	1913	Reg. 41 Inf.	-„-	1893	1916
64. Florea Marin	-„-	1916		-„-	1885	1916
65. Mladin Constantin	-„-	1915	Reg. 1 Inf.	-„-	1890	1913
66. Tilej Radu	-„-	1916	1 Vânători	-„-	1885	1913
67. Toca Gheorghe	-„-	1917		-„-	1896	1919
68. Drăgan Năstasie	-„-	-„-		-„-	1896	1919
69. Ion	-„-	-„-	14 Inf.	-„-	1886	1918
70. Petru	-„-	-„-	Reg. 1 Inf.	-„-	1896	1918
71. Savu I. Petrache	-„-	-„-	-„-	-„-	1896	1913
72. Rotaru Alexandru	-„-	1918	-„-	-„-	1897	1918
73. Căpăţână Dumitru	-„-	1909	Reg. 17 Inf.	-„-	1887	1916
74. Manea Năstasie	-„-	1919	Bat. 1 Pionieri	-„-	1898	1916
75. Ghiţă Marin	-„-	1914	Reg. 1 Inf.	-„-	1885	1916
76. Marfan Ştefan	-„-	1919	Reg. 41 Inf.	-„-	1888	1918
77. Ignat P. Nicolae	-„-	-„-	Reg. 1 Inf.	-„-	1898	1917
78. Nicolae	-„-	1916	-„-	-„-	1884	1919

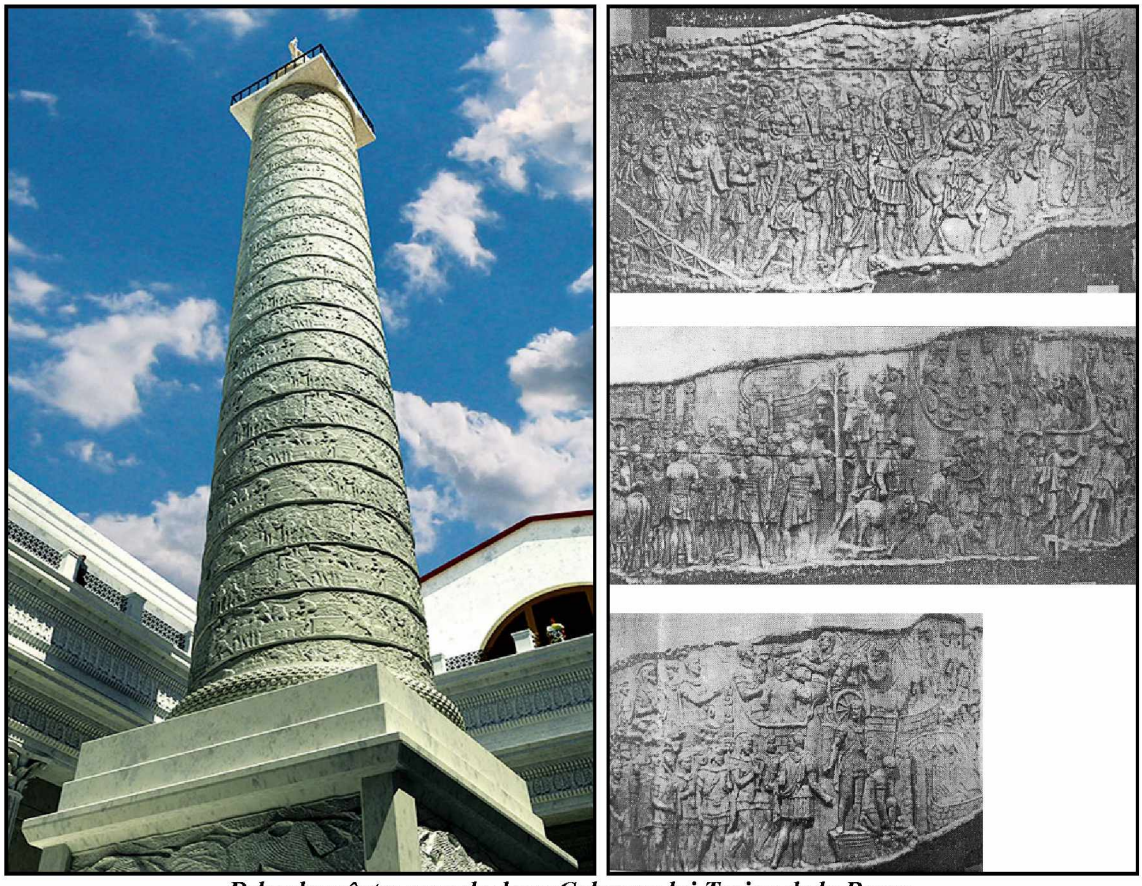

Pelendava între scenele de pe Columna lui Traian de la Roma.

Proiecte de monumente ale lui Mihai Viteazu (sculptor D. Pavelescu Dimo).

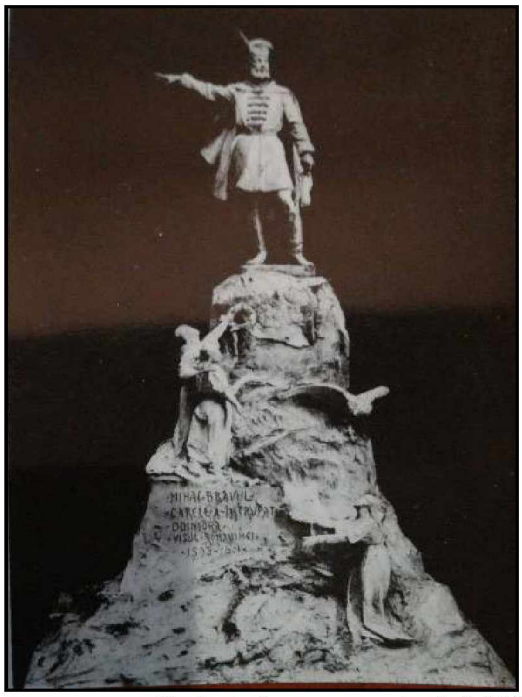

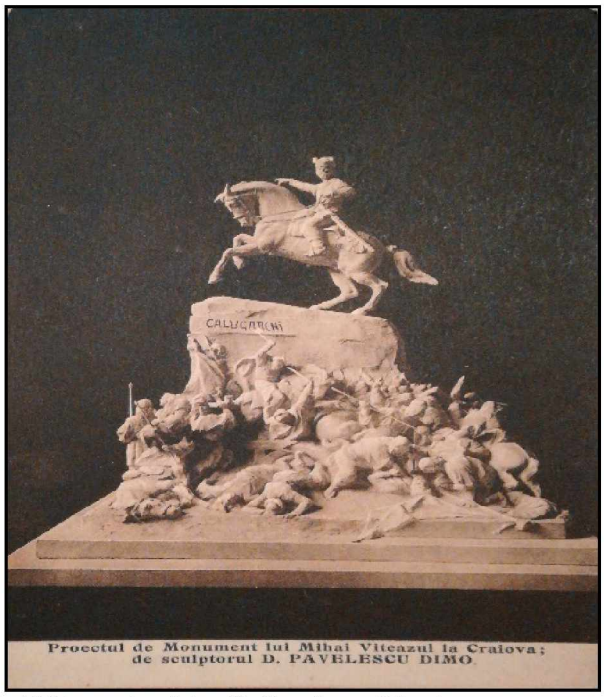

Proectul de Monument lui Mihai Viteazul la Craiova;
de sculptorul D. PAVELESCU DIMO

Proiecte de monumente ale lui Mihai Viteazu (sculptor D. Pavelescu Dimo).

Proiectul monumentului lui Mihai Viteazu (sculptor Eraclie Hagiescu).

Monumentul lui Mihai Viteazu (sculptor Tudor Panait).

Monumentul „Fraţii Buzeşti” (sculptor Boris Caragea).

Monumentul lui
Ioan Maiorescu.

Monumentul lui
Alexandru Ioan Cuza Vodă.

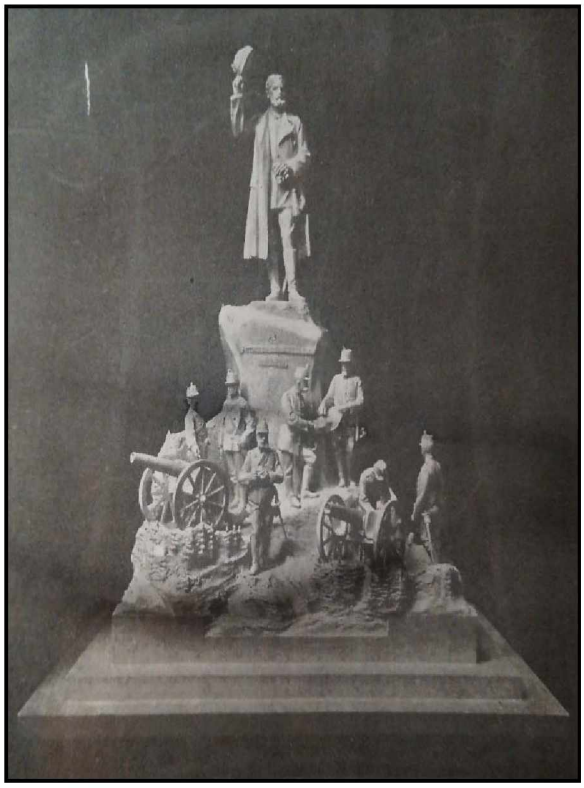

Monumentul Independenței din Craiova (azi, dispărut).

Monumentul Independenței din Craiova (1977, sculptor E. Mereanu).

Monumentul funerar al fiului Eroului Necunoscut, Amilcar Săndulescu (Craiova, Cimitir Sineasca).

Cimitirul Eroilor Sineasca din Craiova (1040 eroi din care 980 în osuar, 60 ofițeri, 5 subofițeri şi 47 soldați în morminte).

Monumentul Eroilor din satele comunei Greceşti (sculptor Dumitru Cozma, 2016).

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate în acest volum revine în exclusivitate autorilor acestora, iar reproducerea lor, sub orice formă, este permisă numai cu indicarea autorilor, a volumului în care au fost publicate şi a titularului acestuia – Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”.